รวมกฎหมาย ที่ประชาชนควรรู้

ฉบับปรับปรุงใหม่

จัดพิมพ์โดย
สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย
แก่ประชาชน (สคช.) สำนักงานอัยการสูงสุด

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY
3961131182

ต้นฉบับไม่มีหน้านี้

ต้นฉบับไม่มีหน้านี้

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

พระบรมราโชวาท

พระราชทานแก่คณะกรรมการจัดงาน "นิติศาสตร์รำลึก" ครั้งที่ ๒

ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๓

"ประชาชนในที่บางส่วนนั้นไม่ทราบถึงกฎหมาย ด้วยเหตุที่เจ้าหน้าที่หรือฝ่ายปกครองไม่ได้มีโอกาสไปชี้แจง และประชาชนเหล่านั้นก็ไม่มีโอกาสที่จะทราบว่า เราจะวางหลักเกณฑ์ไว้อย่างไร อันนี้เป็นปัญหาใหญ่ที่จะให้ปกครอง หรือความเรียบร้อยเกิดขึ้นได้ ก็ต้องนำความรู้ไปถึงประชาชน"

ห้องสมุดกฎหมาย

พระบรมราโชวาท

พระราชทานแก่ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ
และอาสาสมัครพลเรือน ในพิธีตรวจพลสวนสนาม
เนื่องในโอกาสงานพระราชพิธีรัชดาภิเษก
๘ มิถุนายน ๒๕๑๔

"...ชาติบ้านเมือง คือ ชีวิตเลือดเนื้อ และสมบัติของเราทุกคน และการดำรงรักษาชาติประเทศนั้น มิใช่หน้าที่ของบุคคลผู้ใด หมู่ใดโดยเฉพาะ หากแต่เป็นหน้าที่ของทุก ๆ ฝ่าย ทุก ๆ คน ที่จักต้องร่วมมือกระทำพร้อมกันไป โดยสอดคล้องกัน เกื้อกูลกัน และมีจุดมุ่งหมาย มีอุดมคติร่วมกัน ถ้าหมู่หนึ่งหมู่ใดทำหน้าที่ย่อหย่อน เป็นอันตรายไปก็อาจทำให้ทั้งชาติแตกสลายทำลายไปได้..."

คำนำ

หนังสือ "รวมกฎหมายที่ประชาชนควรรู้" เป็นหนังสือที่จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายเบื้องต้นแก่ประชาชนเล่มหนึ่ง ในจำนวนหลาย ๆ เล่มที่สำนักงานอัยการสูงสุดได้เคยจัดพิมพ์มาแล้ว ตามโครงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชนที่สำนักงานอัยการสูงสุดรับผิดชอบดำเนินการและโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชนบทซึ่งกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานอัยการสูงสุดได้ดำเนินการร่วมกันอยู่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนใช้เป็นคู่มือในการศึกษาหาความรู้ทางกฎหมายด้วยตนเอง และใช้ในการฝึกอบรมความรู้เบื้องต้นทางกฎหมายแก่ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐระดับตำบลและอำเภอ คณะกรรมการหมู่บ้าน ตามโครงการคุ้มครองสิทธิฯดังกล่าว รวมตลอดถึงโครงการประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน ที่สำนักงานอัยการสูงสุดรับผิดชอบร่วมกับกรมการปกครอง หนังสือเล่มนี้จะช่วยให้ประชาชนได้รู้ถึงสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของตนตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ รวมทั้งช่วยให้เกิดความรู้เท่าทันไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ และการกดขี่ข่มเหงด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรมจากบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่ไม่ประสงค์ดีต่อสังคมนั้น

หนังสือ "รวมกฎหมายที่ประชาชนควรรู้" นี้ สำนักงานอัยการสูงสุดได้จัดพิมพ์ขึ้นครั้งแรกเมื่อปีพุทธราช ๒๕๒๗ โดยจัดพิมพ์ในขนาด ๘ หน้ายก จำนวน ๑๗ ยก และจัดพิมพ์มาอย่างต่อเนื่องจนมาปรับปรุงเป็นขนาด ๘ หน้ายก จำนวน ๔๐ ยก ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๙ และ ๒๕๓๑ ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม แม้สำนักงานอัยการสูงสุดจะได้จัดพิมพ์หนังสือ "รวมกฎหมายที่ประชาชนควรรู้" มาแล้วหลายครั้ง แต่ทุกครั้งก็ได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไป รวมทั้งนิสิต นักศึกษาที่มาติดต่อขอรับหนังสือ ๆ จึงได้หมดลงในระยะเวลาอันรวดเร็ว ไม่เพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการของประชาชนผู้สนใจ ดังนั้นในปีพุทธศักราช ๒๕๓๔ สำนักงานอัยการสูงสุดจึงได้จัดพิมพ์หนังสือ "รวมกฎหมายที่ประชาชนควรรู้" ขึ้นอีก ซึ่งในครั้งนี้ เนื่องจากภาวะการณ์หลาย ๆ ด้านทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของบ้านเมืองได้เปลี่ยนไปมาก สำนักงานอัยการสูงสุดจึงได้ปรับปรุง แก้ไขเนื้อหาสาระให้มีความสมบูรณ์ และทันต่อเหตุการณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งเพิ่มเติมกฎหมายที่น่ารู้ใหม่ ๆ ไว้ด้วย สำนักงานอัยการสูงสุดจึงหวังว่าหนังสือ "รวมกฎหมายที่ประชาชนควรรู้" เล่มนี้ จะสามารถอำนวยประโยชน์แก่ประชาชนในการศึกษาหาความรู้ทางกฎหมายต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น

(ศาสตราจารย์ ดร.โกเมน ภัทรภิรมย์)
อัยการสูงสุด

คณะผู้จัดทำ

นายจิตติ	เจริญฉ่ำ
นายสหาย	ทรัพย์สุนทรกุล
นายศรีทัย	มูสิกธรรม
นายสุรินทร์	สกลยา
นายธนวุฒิ	เกียรติสารพิภพ
นายยง	วัฒนสิน
นายสถาพร	อำนวยพานิชย์
นายเมธา	ผกาชล
นายพิจิตร	โอภาสนวคุณ
นายจิระ	พรรณราย
นายชัยพร	สว่างวรชาติ
นายวิชช์	จีระแพทย์
นายพงษ์ศักดิ์	แก้วกมล
นางสาวพรทิพย์	ปรียาคณิตพงศ์
นายประนต	ผ่องแผ้ว
นายชูชัย	อักขระ
นางมาเรียม	มณีรัตน์
นายอำนวย	สุขเกษม
นายวิชัย	เตชะเกิดกมล
นายบุญธรรม	ถาใจ
นายกิจจา	จันทรโณทัย
นายณัฐจักร	ปัทมสิงห์ ณ อยุธยา
นายไพบูลย์	หนูเทพ
นายธำรงค์	มณีทอง
นายอภิชัย	ไทยเที่ยง
นายนิทัศน์	หวังวิวัฒนา
นายพิพัฒน์	เจริญวัฒนา
นางพิศสมร	กำลังเอก
นางสาวอรัญญา	ปิ่นเวหา
นางสาวสมร	สายเสมา

สารบัญ

	หน้า
กระบวนการยุติธรรม	๑
- อำนาจหน้าที่ของอัยการ	๑
- อัยการคือใคร	๑
- คุณสมบัติของอัยการ	๑
- อำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	๓
- อำนาจตาม พ.ร.บ.พนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๔๘๘	๕
- อำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญา	๕
- อำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	๖
หลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	๘
นิติกรรมและสัญญา	๘
๑. นิติกรรม คืออะไร	๘
๒. ความสามารถของบุคคลในการทำนิติกรรมสัญญา	๘
๓. นิติกรรมสัญญาต้องไม่ขัดต่อกฎหมายฯ	๑๒
๔. นิติกรรมสัญญาต้องทำตามแบบ	๑๒
๒. ละเมิด	๑๔
๑. ละเมิด คืออะไร	๑๔
๒. ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิด	๑๖
ซื้อขาย	๑๘
- ซื้อขายคืออะไร	๑๘
- แบบของสัญญาซื้อขาย	๑๘
- ทรัพย์สินที่ซื้อขายกันไม่ได้	๑๙
- ชนิดของสัญญาซื้อขาย	๑๙
- การโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขาย	๒๐
- ผลของการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขาย	๒๑
- ผู้มีสิทธิขายทรัพย์สิน	๒๑
- หน้าที่ของผู้ขาย	๒๒
- หน้าที่ของผู้ซื้อ	๒๒
- อายุความในการฟ้องร้อง	๒๓
เช่าทรัพย์	๒๕
- เช่าทรัพย์ คืออะไร	๒๕
- ทรัพย์สินที่ให้เช่ากันได้	๒๕

หน้า

- การเช่าทรัพย์สินต้องมีหลักฐานหรือไม่ ๒๕
- ถ้าในระหว่างอายุสัญญาเช่าผู้ให้เช่าโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าไปให้ผู้อื่น จะมีผลอย่างไร ๒๖
- การเช่าตึกแถวโดยเสียค่าแป๊ะเจี๊ยะ ๒๖
- การเช่าช่วง คืออะไร ๒๗
- สัญญาต่างตอบแทนชนิดพิเศษยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดา ๒๗
- การบอกเลิกสัญญาเช่า ๒๗
- การระงับไปซึ่งสัญญาเช่า ๒๘

เช่าซื้อ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๗๒-๕๗๔ ๓๐

- เช่าซื้อคืออะไร ๓๐
- แบบของสัญญาเช่าซื้อ ๓๐
- เช่าซื้อต่างกับซื้อขายเงินผ่อน ๓๑
- ผู้เช่าซื้อมีสิทธิและหน้าที่อย่างไร ๓๓
- เจ้าของทรัพย์ (ผู้ให้เช่าซื้อ) มีสิทธิและหน้าที่อย่างไร ๓๓

ขายฝาก

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๘๑-๕๐๒ ๓๗

- ขายฝากคืออะไร ๓๗
- แบบของสัญญาขายฝาก ๓๗
- การไถ่ทรัพย์คืนหรือการซื้อกลับคืน ๓๘
- ข้อควรสังเกตในสัญญาขายฝาก ๔๑

การกู้ยืมเงิน ๔๓

- ความหมายของการกู้ยืมเงิน ๔๓
- หลักฐานในการกู้ยืมเงิน ๔๓
- ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้กู้ยืมเงิน ๔๔
- ข้อควรปฏิบัติของที่ผู้กู้ในการจะชำระเงินคืนแก่ผู้ให้กู้ ๔๔
- อายุความในการฟ้องร้อง ๔๕

เช็คและความผิดเกี่ยวกับการใช้เช็ค ๔๗

- ความหมายของ "เช็ค" ๔๗
- องค์ประกอบของเช็ค ๔๘
- บุคคลที่ต้องรับผิดใช้เงินตามเช็ค ๔๙
- ชนิดของเช็ค ๕๑
- วิธีโอนเช็ค ๕๒

หน้า

- ผู้ทรงเช็ค ๕๕
- เช็คขีดคร่อม ๕๕
- หน้าที่ของธนาคารในการใช้เงินตามเช็ค ๕๖
- อายุความทางแพ่ง ๕๖
- ความผิดทางอาญาเกี่ยวกับการใช้เช็ค ๕๖
- อายุความทางอาญา ๕๘

การค้ำประกัน ๖๑

- ค้ำประกันคืออะไร ๖๑
- หลักเกณฑ์ในการทำสัญญาค้ำประกัน ๖๑
- ชนิดของสัญญาค้ำประกัน ๖๑
- ข้อยกเว้น ๖๒
- ข้อปฏิบัติในการเข้าทำสัญญาค้ำประกัน ๖๓

การจำนอง ๖๖

- ความหมายของการจำนอง ๖๖
- ทรัพย์สินที่อาจใช้ในการจำนองได้ ๖๖
- หลักเกณฑ์ในการจำนอง ๖๖
- ผลของสัญญาจำนอง ๖๗
- ขอบเขตของสิทธิจำนอง ๖๘
- วิธีบังคับจำนอง ๖๙
- การชำระหนี้จำนอง ๗๐

การจำนำ ๗๑

- ความหมายของการจำนำ ๗๑
- ทรัพย์สินที่จะใช้จำนำได้ ๗๑
- สิทธิของผู้รับจำนำ ๗๑
- การบังคับจำนำ ๗๑

ความรู้เกี่ยวกับโรงรับจำนำ ๗๔

- การตั้งโรงรับจำนำ ๗๔
- การรับจำนำสิ่งของ ๗๔
- อัตราดอกเบี้ยที่โรงรับจำนำมีสิทธิเรียกจากผู้จำนำ ๗๔
- การไถ่สิ่งของที่จำนำ ๗๔
- ข้อควรปฏิบัติเมื่อทรัพย์ของตนหายไป ๗๕
- การขาดส่งดอกเบี้ย ๗๖

หน้า

กฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์ ๗๗

- ทรัพย์คืออะไร ๗๗
- เครื่องอุปกรณ์ ๗๘

ครอบครัว ๘๕

๑. การหมั้น ๘๕

๒. สินสอด ๘๘

๓. การสมรส ๘๘

๔. เหตุที่ทำให้การสมรสเป็นโมฆะ ๙๐

๕. ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา ๙๓

๖. การสิ้นสุดแห่งการสมรส ๙๗

๗. บิดามารดากับบุตร ๑๐๒

๘. บุตรบุญธรรม ๑๐๖

มรดก ๑๐๙

๑. มรดก คืออะไร ๑๐๙

๒. มรดกจะตกทอดแก่ทายาทเมื่อใด ๑๑๐

๓. มรดกซึ่งไม่มีพินัยกรรม ๑๑๑

๔. การเป็นทายาท ๑๑๑

๕. ทายาทโดยธรรมซึ่งมีสิทธิได้รับมรดก ๑๑๑

๖. การแบ่งทรัพย์มรดกระหว่างทายาทโดยธรรมในลำดับชั้น ๑๑๑

๗. พระภิกษุกับสิทธิในการรับมรดก ๑๑๔

๘. การเสียสิทธิในทรัพย์มรดก ๑๑๖

๙. มรดกซึ่งมีพินัยกรรม ๑๑๙

๑๐. แบบพินัยกรรม ๑๒๑

๑๑. ข้อสังเกตในเรื่องแบบพินัยกรรม ๑๒๓

๑๒. ตัวอย่างพินัยกรรม ๑๒๕

หลักกฎหมายอาญาทั่วไป ๑๒๘

๑. ความผิดทางอาญาคืออะไร ๑๒๘

๒. ลักษณะสำคัญของความผิดทางอาญา ๑๒๘

๓. โทษทางอาญามีอะไรบ้าง ๑๒๘

๔. ความรับผิดทางอาญา ๑๒๘

๕. การอ้างความไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นการรับผิดในทางอาญา ๑๒๙

๖. ความผิดในทางอาญาแบ่งเป็นความผิดต่อแผ่นดินและความผิดต่อส่วนตัว ๑๓๐

หน้า

๗. ข้อยกเว้นไม่ต้องรับผิดในทางอาญา ๑๓๐
๘. เด็กและเยาวชนกระทำความผิด ๑๓๒
๙. เหตุบรรเทาโทษ ๑๓๒
๑๐. การเพิ่มโทษ ลดโทษ และรอการลงโทษ ๑๓๓
๑๑. การพยายามกระทำความผิด ๑๓๔
๑๒. การร่วมกันกระทำความผิด ๑๓๔
๑๓. อายุความ ๑๓๕
๑๔. ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามีอะไรบ้าง ๑๓๖

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ๑๔๓

๑. สิทธิของผู้เสียหาย ๑๔๓
๒. ผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา ๑๔๔
๓. หมายเรียก ๑๔๖
๔. การจับ ๑๔๖
๕. ผู้ต้องหาเมื่อถูกจับ จะถูกควบคุมนานเท่าใด ๑๔๘
๖. การผัดฟ้อง และฝากขังต่อศาล ๑๔๘
๗. การค้น ๑๔๙
๘. ปล่อยชั่วคราว ๑๕๐
๙. อำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ ๑๕๒
๑๐. การพิจารณาคดีในศาล ๑๕๓
๑๑. คำพิพากษาและคำสั่ง ๑๕๔
๑๒. อุทธรณ์ ๑๕๕
๑๓. ฎีกา ๑๕๕
๑๔. คำแนะนำการไปศาลและปฏิบัติตนในศาล ๑๕๕

ความรู้เกี่ยวกับการหางานทำและกฎหมายแรงงาน ๑๖๕

๑. แหล่งที่จะหางานทำในประเทศ ๑๖๕
๒. สำนักงานของกรมแรงงานในกรุงเทพมหานคร ๑๖๕
๓. แหล่งที่จะหางานทำในต่างประเทศ ๑๖๖
๔. การหลอกลวงผู้ที่ประสงค์จะทำงานต่างประเทศ ๑๖๖
๕. วิธีป้องกันการหลอกลวง ๑๖๖
๖. การร้องทุกข์ ๑๖๗
๗. ข้อพึงระวัง ๑๖๗

ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ดิน ๑๘๑

หน้า

- ประเภทที่ดิน ๑๘๒
- ที่ดินมือเปล่า ๑๘๓
- ใบจอง ๑๘๔
- ที่ดินมือเปล่าแตกต่างกับที่ดินมีโฉนด ๑๘๕
- ใบไต่สวน (น.ส.๕) ๑๘๕
- การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ๑๘๖
- วิธีการจดทะเบียนการได้มาประเภทมรดก ๑๘๘
- การเสียสิทธิ์ในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน ๑๘๘
- การขอออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓ หรือ น.ส.๓ ก.) ๑๘๙
- การขอออกโฉนดที่ดิน ๑๙๐
- การจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม ๑๙๑
- การมอบอำนาจกระทำการเกี่ยวกับที่ดิน ๑๙๑
- การอายัดที่ดิน ๑๙๒
- การขอออกใบแทนโฉนดที่ดิน ๑๙๓
- คำแนะนำเรื่องการป้องกันการทุจริตเกี่ยวกับที่ดิน ๑๙๓
- ค่าธรรมเนียม ๑๙๕
- ค่าใช้จ่าย ๑๙๗
- การซื้อที่ดินจัดสรร ๑๙๗
- คำแนะนำในการขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดิน ๑๙๘
- เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ๒๐๑
- สิทธิของผู้เช่าช่วงนา ๒๐๔
- ผลของการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติ ๒๐๙

พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔ ๒๑๓

- วิเคราะห์ศัพท์ ๒๑๓
- การทำไม้และเก็บหาของป่า ๒๑๔
- การทำไม้หวงห้าม ๒๑๕
- ของป่าหวงห้าม ๒๑๖
- ไม้และของป่าระหว่างเคลื่อนที่ ๒๑๗
- การควบคุมไม้แปรรูป ๒๑๙

พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ ๒๒๒

พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๕ ๒๒๔

พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. ๒๔๘๒ ๒๒๖

หน้า

พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. ๒๔๓๔ ๒๒๘

พระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. ๒๕๒๖ ๒๓๒

พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. ๒๔๕๗ ๒๓๘

พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. ๒๔๕๐ ๒๔๓

กฎหมายป้องกันการใช้สารระเหย ๒๔๕

พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. ๒๕๑๘ ๒๕๒

ยาม้าเป็นยาขยันจริงหรือ ๒๕๗

ผู้ประจำรถกับพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก ๒๕๕

- การชดใช้ค่าเสียหายจากการขนส่ง ๒๖๒
- ใบอนุญาตขับรถ ๒๖๔
- เจ้าของรถกับการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ ๒๖๘
- อีแต๋นตามกฎหมาย ๒๗๐
- การขับรถกับการใช้ทางเดินรถ ๒๗๓
- การขับรถแซงและผ่านขึ้นหน้ารถคันอื่น ๒๗๘
- ทางเอกทางโท ๒๘๐
- เหตุเกิดเพราะใบสั่ง ๒๘๒
- การหยุดรถ, การควบคุมสัตว์และการแจ้งเหตุเมื่อเกิดอุบัติเหตุ ๒๘๕

อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และแพทย์ประจำตำบล ๒๘๘

๑. อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ๒๘๘

๒. อำนาจหน้าที่ของกำนัน ๒๙๑

๓. อำนาจหน้าที่ของแพทย์ประจำตำบล ๒๙๒

ต้นฉบับไม่มีหน้านี้

กระบวนการยุติธรรม

ระบบกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยได้มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว ดังจะเห็นได้ว่า จากข้อความที่ปรากฏในหลักศิลาจารึกซึ่งมีความว่า "ไพร่ฟ้า ลูกเจ้าลูกขุนผิแลผิดแผกแสกว้างกันสวนดูแท้แล้ว จึงแล่งความแก่ข้าด้วยซื่อ บ่เข้าผู้ลัก มักผู้ซ่อน เห็นข้าวท่านบ่ใคร่-พิน เห็นสินท่านบ่ใคร่เดือด" ซึ่งหมายความว่าราษฎรสามัญหรือขุนนางข้าราชการมียศศักดิ์ก็ตาม พิพาทเป็นความกันท่านให้ไต่สวนดูให้แน่นอนแล้วตัดสินโดยซื่อไม่เข้ากับคนผิด และจะต้องไม่พิพากษาอรรถคดีโดยเห็นแก่สินจ้างรางวัลใด ๆ ซึ่งในสมัยสุโขทัยพระมหา-กษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจชี้ขาดบังคับให้เป็นไปตามความยุติธรรม ทั้งนี้เป็นเพราะในสมัยสุโขทัยบ้านเมืองยังไม่มีผู้คนคับคั่งเหมือนทุกวันนี้ และทั้งพระราชภารกิจของพระมหากษัตริย์ก็ยังมีไม่มากนัก การพิจารณาพิพากษาคดีจึงตกอยู่ที่พระมหากษัตริย์โดยตรง แต่ในสมัยปัจจุบันปรากฏว่าความเจริญของบ้านเมืองได้มีมากขึ้น ระบบกระบวนการยุติธรรม จึงได้กระจายไปสู่องค์กรต่าง ๆ ที่จะเข้ามาผดุงความยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ ทนายความ ผู้พิพากษาหรือราชทัณฑ์แต่เรื่องที่จะนำมากล่าวในที่นี้จะขอนำอำนาจหน้าที่ของอัยการและอำนาจหน้าที่ของศาลมากล่าวให้ทราบทั้งนี้เพราะองค์กรทั้งสองเป็นองค์กรที่สำคัญของระบบกระบวนการยุติธรรมซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยจะทราบถึงอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการและอำนาจหน้าที่ของศาล

อำนาจหน้าที่ของอัยการ

อำนาจหน้าที่ของอัยการ นอกจากฟ้องผู้ต้องหาตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว อัยการยังมีหน้าที่คุ้มครองรักษาผลประโยชน์ของแผ่นดินในฐานะทนายแผ่นดิน และยังคุ้มครองเอื้ออำนวยผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนและสังคมตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอื่น ๆ อีกมากมายหลายประการ ซึ่งจะได้กล่าวโดยย่อ ๆ เพียงเพื่อให้รู้จักอัยการและเข้าใจถึงอำนาจหน้าที่ของอัยการได้ดีขึ้นกว่าเดิม

อัยการคือใคร

"อัยการ" หรือ "พนักงานอัยการ" เป็นข้าราชการ ซึ่งรับราชการในสำนักงานอัยการสูงสุด โดยได้รับเงินเดือนจากเงินงบประมาณหมวดเงินเดือนในสำนักงานอัยการสูงสุด มีอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินคดีตามกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ

คุณสมบัติของอัยการ

บุคคลใดประสงค์จะรับราชการเป็นข้าราชการอัยการก็ต้องไปสมัครสอบคัดเลือกที่สำนักงานอัยการสูงสุด ตามที่สำนักงานอัยการสูงสุดได้ประกาศให้มีการสมัครสอบคัดเลือกและต้องสอบคัดเลือกตามหลักสูตรและวิธีการสอบคัดเลือกตามที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนดไว้

ผู้สมัครสอบคัดเลือกเป็นข้าราชการอัยการต้องมีคุณบัติดังต่อไปนี้

๑. ต้องสอบไล่ได้เป็นธรรมศาสตร์บัณฑิต หรือนิติศาสตร์บัณฑิต หรือสอบไล่ได้

ปริญญาหรือประกาศนียบัตรทางกฎหมายจากต่างประเทศ ซึ่งสำนักงานอัยการสูงสุดเทียบว่าไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี

๒. ต้องสอบไล่ได้ตามหลักสูตรของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

๓. ต้องเคยประกอบวิชาชีพทางกฎหมายเป็นผู้พิพากษา จ่าศาล รองจ่าศาล เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าพนักงานคุมประพฤติ นายทหารเหล่าพระธรรมนูญ หรือทนายความ

หรืออาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐ ซึ่งคณบดีหรือตำแหน่งที่เทียบเท่ารับรองว่าได้สอนวิชากฎหมายในคณะนิติศาสตร์ในวิชาใดวิชาหนึ่งหรือหลายวิชา ดังนี้คือกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายลักษณะพยาน กฎหมายล้มละลาย พระธรรมนูญศาลยุติธรรม หรือกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาแล้ว หรือข้าราชการ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ตำแหน่งนิติกร ซึ่งผู้บังคับบัญชารับรองว่า ได้ปฏิบัติงานในหน้าที่นิติกร ตามมาตรฐานในสายงานนิติกร ที่ กพ.กำหนด หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งทำหน้าที่พนักงานสอบสวน และผู้บังคับบัญชารับรองว่าได้ปฏิบัติงานในหน้าที่พนักงานสอบสวนมาแล้วไม่น้อยกว่า ๒๐ เรื่อง

ผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการ และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอัยการผู้ช่วย ที่ได้ประกอบวิชาชีพทนายความทางกฎหมายจะต้องได้ว่าความในศาล โดยทำหน้าที่หรือมีส่วนร่วมทำหน้าที่ทนายความในขณะที่ศาลออกนั่งพิจารณา มาแล้วไม่น้อยกว่า ๒๐ เรื่อง ในจำนวนนี้ต้องเป็นคดีแพ่งไม่น้อยกว่า ๕ เรื่อง โดยมีหนังสือรับรองของผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณา มาแสดงว่าได้ทำหน้าที่ดังกล่าวอย่างแท้จริง

๔. ต้องมีสัญชาติไทยโดยการเกิด

๕. มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปี

๖. เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ

๗. เป็นสามัญสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภา

๘. ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี

๙. ไม่เป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว

๑๐. ไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างถูกสั่งให้พักราชการ หรือถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการหรือกฎหมายอื่น

๑๑. ไม่เคยเป็นผู้ถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ

๑๒. ไม่เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

๑๓. ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือสติฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการอัยการ หรือเป็นโรคเรื้อน หรือวัณโรคในระยะอันตราย หรือโรคเท้าช้างในระยะที่ปรากฏอาการเป็นที่รังเกียจ

แก่สังคม หรือโรคยาเสพติดให้โทษอย่างแรงหรือโรคพิษสุราเรื้อรัง

๑๔. ต้องผ่านการตรวจร่างกายและจิตใจจากคณะกรรมการแพทย์ไม่น้อยกว่าสามคน ซึ่งกรมอัยการได้กำหนด และได้พิจารณารายงานแพทย์แล้วเห็นว่าสมควรรับสมัครได้

อำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

อำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา ซึ่งเป็นไปตาม พ.ร.บ.พนักงานอัยการ พ.ศ.๒๔๕๘ มาตรา ๑๑ (๑) ซึ่งบัญญัติว่า "ในคดีอาญามีอำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และตามกฎหมายอื่น ซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของกรมอัยการหรือพนักงานอัยการ"

อำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา เป็นอำนาจหน้าที่ของอัยการอันถือได้ว่ามีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมอย่างหนึ่ง เพื่อก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมและถือเป็นงานหลักของอัยการที่ได้มีการปฏิบัติกันมากที่สุดเป็นประจำวัน ซึ่งได้แก่ การตรวจวินิจฉัยสำนวนการสอบสวน และการดำเนินคดีในศาล ซึ่งอำนาจหน้าที่ของอัยการจะเริ่มต้นตั้งแต่ได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวน โดยสำนวนดังกล่าวอัยการไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องมาก่อนเลย เป็นสำนวนที่พนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินการจัดทำขึ้นทั้งสำนวน กล่าวคือเมื่อมีการกระทำผิดอย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้นหน้าที่เริ่มแรกเป็นของพนักงานสอบสวน ที่จะต้องสอบสวนสืบสวนถึงข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ ในคดีนั้น รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้รู้ตัวว่าใครเป็นผู้กระทำผิด และติดตามจับกุมผู้กระทำผิด เมื่อสอบสวนเสร็จแล้วพนักงานสอบสวนก็จะสรุปสำนวน ทำความเห็น ถ้าเป็นกรณีไม่รู้ว่าใครเป็นผู้กระทำผิด พนักงานสอบสวนก็จะเห็นควรให้งดการสอบสวน ถ้ารู้ตัวผู้กระทำผิดพนักงานสอบสวนจะเห็นควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา แล้วส่งสำนวนการสอบสวนไปให้อัยการ

เมื่ออัยการได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว อัยการมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจวินิจฉัยสำนวนการสอบสวน แล้วทำความเห็นสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

ถ้าเป็นสำนวนการสอบสวนที่ไม่รู้ตัวผู้กระทำผิด อัยการมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนงดการสอบสวน หรือให้สอบสวนต่อไปก็ได้

ถ้าเป็นสำนวนการสอบสวนที่รู้ตัวว่าใครเป็นผู้กระทำผิด ไม่ว่าจะจับผู้ต้องหาได้หรือไม่ และพนักงานสอบสวนจะมีความเห็นสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องก็ตามอัยการมีอำนาจที่จะสั่งสำนวนได้ดังนี้

ก. ถ้าอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อเท็จจริงในสำนวนยังไม่ชัดแจ้ง อัยการมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือให้ส่งพยานมาพบอัยการเพื่อซักถามก็ได้

ข. ถ้าอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า พยานหลักฐานในสำนวนไม่หนักแน่นเพียงพอที่จะรับฟังว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด หรือการกระทำของผู้ต้องหาไม่เป็นความผิดต่อกฎหมาย หรือคดีขาดอายุความเป็นต้น อัยการก็มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา

ค. ถ้าอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานในสำนวนรับฟังได้ว่า ผู้ต้องหาเป็น

ผู้กระทำผิด อัยการก็มีอำนาจสั่งฟ้องผู้ต้องหา โดยอัยการจะทำคำฟ้องแล้วยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล (หลังจากฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแล้ว ผู้ต้องหาจะถูกเรียกเป็นจำเลย) ถ้าจำเลยปฏิเสธว่าไม่ได้กระทำผิดหรือจำเลยรับสารภาพ แต่เป็นคดีที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป อัยการต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยต่อศาล ถ้าในระหว่างสืบพยานก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาคดี ถ้าปรากฏพยานหลักฐานใหม่แน่ชัดว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำผิด อัยการมีอำนาจที่จะยื่นคำร้องต่อศาลขอถอนฟ้องคดีนั้นได้ เมื่อศาลได้พิพากษาคดีอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว อัยการมีอำนาจที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไป (เว้นแต่กรณีกฎหมายห้ามมิให้อุทธรณ์หรือฎีกา) หรือไม่อุทธรณ์หรือไม่ฎีกาก็ได้ หรืออุทธรณ์ ฎีกา แล้วร้องขอถอนอุทธรณ์หรือถอนฎีกาก็ได้

ง. ถ้าอัยการพิจารณาสำนวนแล้วเห็นว่า คดีนั้นเป็นความผิดซึ่งอาจเปรียบเทียบได้ เช่น ความผิดลหุโทษ อัยการมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนพยายามเปรียบเทียบคดีนั้น หรือจะสั่งให้พนักงานสอบสวนอื่นที่มีอำนาจจัดการเปรียบเทียบให้ก็ได้

นอกจากจะมีอำนาจในการวินิจฉัยสั่งสำนวน และดำเนินคดีในศาลดังกล่าวแล้ว อัยการยังมีอำนาจหน้าที่อย่างอื่นอีก เช่น

ยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายในระยะใดก่อนคดีเสร็จเด็ดขาดในคดีอาญาที่มิใช่ความผิดต่อส่วนตัว

ยื่นคำร้องต่อศาลให้สั่งผู้เสียหายกระทำหรือเว้นกระทำการ ที่ผู้เสียหายจะกระทำให้คดีของอัยการเสียหาย ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกับอัยการ

ยื่นฟ้องคดีที่ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีไว้แล้ว แต่ได้ถอนฟ้องคดีนั้นเสียเว้นแต่คดีซึ่งเป็นความผิดต่อส่วนตัว

ฟ้องร้องทรัพย์สิน หรือราคาแทนผู้เสียหาย ในกรณีที่ผู้เสียหายมีสิทธิจะเรียกร้องทรัพย์สิน หรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิดฐานลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชกทรัพย์ ฉ้อโกงทรัพย์ ยักยอกทรัพย์ หรือรับของโจร เมื่ออัยการยื่นฟ้องคดีอาญา โดยจะขอรวมไปกับคดีอาญาหรือจะยื่นคำร้องในระยะใดระหว่างที่คดีอาญา กำลังพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้น

ยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหา

ยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ปล่อยคนที่ต้องถูกควบคุม หรือขังโดยผิดกฎหมาย หรือถูกจำคุกผิดจากคำพิพากษาของศาล

คัดค้านการให้ประกันตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยที่ต้องหาหรือถูกฟ้องในความผิด ที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน ๑๐ ปี เมื่อศาลสอบถามในกรณีที่บุคคลใดผิดสัญญาประกันต่อศาล เมื่อศาลสั่งบังคับตามสัญญาประกัน เป็นประการใดแล้ว อัยการมีอำนาจอุทธรณ์ ฎีกาได้

ในกรณีที่อัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง ไม่อุทธรณ์ ไม่ฎีกา ถอนฟ้อง ถอนฟ้องอุทธรณ์ ถอนฟ้องฎีกา และคำสั่งนั้นไม่ใช่ของอัยการสูงสุด ถ้าในกรุงเทพมหานคร ต้องส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมกับคำสั่งเสนออธิบดีกรมตำรวจหรือรองอธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ถ้าในจังหวัดอื่นให้เสนอผู้ว่าราชการจังหวัด

แจ้งคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีให้ผู้ต้องหา และผู้ร้องทุกข์ทราบถ้าผู้ต้องหาถูกควบคุมหรือขังอยู่ ให้ปล่อยตัวไปหรือขอให้ศาลปล่อยแล้วแต่กรณี

ยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ไต่สวนการชันสูตรพลิกศพในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องเอง และศาลยกฟ้องไป โดยโจทก์ไม่มาตามกำหนดนัด พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องคดีนั้นอีกได้เว้นแต่จะเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว (คดีความผิดอันยอมความได้)

อำนาจตาม พ.ร.บ.พนักงานอัยการ พ.ศ.๒๔๕๘

๑. ดำเนินคดีอาญา ซึ่งได้กล่าวแล้ว

๒. ในคดีแพ่งมีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีแทนรัฐบาล

๓. แก้ต่างคดีแพ่งหรือคดีอาญา ซึ่งเจ้าพนักงานถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำไปตามหน้าที่หรือราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำตามคำสั่งของเจ้าพนักงานซึ่งได้สั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือเข้าร่วมกับเจ้าพนักงานกระทำการในหน้าที่ราชการ

๔. แก้ต่างหรือว่าต่างคดีแพ่งให้เทศบาลหรือสุขาภิบาล แต่ต้องมิใช่เป็นคดีที่พิพาทกับรัฐบาล

๕. ว่าต่างหรือแก้ต่างคดีแพ่งให้นิติบุคคล ซึ่งได้มีพระราชบัญญัติ หรือ พระราชกฤษฎีกาได้ตั้งขึ้น แต่ต้องมิใช่เป็นคดีที่พิพาทกับรัฐบาล

๖. เป็นโจทก์ในคดีที่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดฟ้องเองไม่ได้โดยกฎหมายห้าม เช่น ผู้ใดจะฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรืออาญาไม่ได้ แต่เมื่อผู้นั้นร้องขอ พนักงานอัยการมีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องแทนได้

๗. ในคดีที่บุคคลใดถูกลงโทษโดยละเมิดอำนาจศาล ถ้าศาลอุทธรณ์ปล่อยผู้นั้น อัยการเห็นสมควรจะฎีกาก็ได้

๘. ในกรณีมีการผิดสัญญาประกัน มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญา

อำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญา มีดังนี้

(๑) ร้องขอให้ศาลกำหนดโทษเสียใหม่ แก่ผู้กระทำความผิดในกรณีที่กฎหมายบัญญัติในภายหลังเป็นคุณแก่ผู้กระทำผิด (ป.อ.ม.๓)

(๒) ร้องขอต่อศาลให้สั่งยกเลิกวิธีการเพื่อความปลอดภัยหรือกำหนดวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่เป็นคุณมากกว่าวิธีการเพื่อความปลอดภัยเดิม เมื่อปรากฏว่ามีบทบัญญัติของกฎหมาย ที่บัญญัติในภายหลังเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่จะสั่งให้มีการใช้บังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัย ซึ่งเป็นผลอันไม่อาจนำมาใช้บังคับแก่ผู้ที่จะต้องถูกบังคับตามวิธีการเพื่อความปลอดภัยหรือนำมาใช้บังคับได้แต่การใช้บังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังเป็นคุณกว่า (ป.อ.ม.๑๔)

(๓) ร้องขอให้ศาลยกเลิกการใช้บังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยหรือร้องขอรับผล

ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังซึ่งเป็นคุณกว่า (ป.อ.ม.๑๕)

(๔) ร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนหรืองดการใช้บังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยแก่ผู้ถูกบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยไว้ชั่วคราว ในกรณีที่พฤติการณ์เกี่ยวกับการใช้บังคับนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม (ป.อ.ม.๑๖)

(๕) ร้องขอให้ศาลเปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุก (ป.อ.ม.๒๗)

(๖) การฟ้องขอให้กักกันในกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดติดนิสัย (ป.อ.ม.๔๓) ทั้งนี้เพื่อควบคุมผู้กระทำความผิดติดนิสัยไว้ภายในเขตกำหนด เพื่อป้องกันการกระทำความผิด เพื่อดัดนิสัยและเพื่อฝึกหัดอาชีพ (ป.อ.ม.๔๐)

(๗) เสนอให้ศาลสั่งให้บุคคลซึ่งปรากฏว่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภยันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น หรือบุคคลซึ่งในการฟ้องคดี ศาลไม่ลงโทษผู้ถูกฟ้อง แต่มีเหตุอันควรเชื่อว่า ผู้ถูกฟ้อง น่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภยันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น เพื่อให้ศาลสั่งให้บุคคลนั้นทำทัณฑ์บน ว่าจะไม่ก่อเหตุดังกล่าว (ป.อ.ม.๔๖)

(๘) มีคำขอต่อศาลให้แก้ไขเพิ่มเติม หรือเพิกถอนหรือกำหนดเงื่อนไขที่ยังมิได้กำหนด เกี่ยวกับการคุมประพฤติ ผู้กระทำความผิด ซึ่งศาลพิพากษาว่ามีความผิด แต่ได้รอการกำหนดโทษไว้ หรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้ (ป.อ.ม.๕๖)

(๙) แถลงให้ศาลทราบว่าผู้ที่ได้รับการรอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขคุมความประพฤติดังที่ศาลกำหนด เพื่อศาลจะได้ตักเตือน หรือกำหนดโทษ หรือลงโทษที่รอไว้ (ป.อ.ม.๕๗)

(๑๐) เสนอให้ศาลเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งที่ใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือออกคำสั่งใหม่ในกรณีที่พฤติการณ์เกี่ยวกับคำสั่งนั้นเปลี่ยนแปลงไป (ป.อ.ม.๗๔)

อำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีดังนี้.

(๑) การร้องขอให้ศาลสั่งให้คนวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถ และการร้องขอให้ศาลเพิกถอนคำสั่งที่สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ (ป.พ.พ. ม. ๒๘, ๓๓)

(๒) การร้องขอให้ศาลสั่งให้บุคคลซึ่งมีจิตฟั่นเฟือนหรือกายพิการฯ และไม่สามารถประกอบการงานของตนเอง เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถและการร้องขอให้ศาลเพิกถอนคำสั่งที่ได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ (ป.พ.พ. ม. ๓๔, ๓๖)

(๓) การร้องขอให้ศาลสั่งการให้ทำพลางตามที่จำเป็น เพื่อจัดการทรัพย์สินของบุคคลที่ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ (ป.พ.พ. ม. ๕๓, ๕๔)

(๔) การร้องขอให้ศาลสั่งตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไป จัดทำบัญชีทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ ป.พ.พ. ม. ๕๕) หรือขอให้ศาลสั่งให้ผู้จัดการหาประกัน หรือแจ้งรายการทรัพย์สินหรือถอดถอนผู้จัดการ หรือตั้งผู้อื่นแทนต่อไป เมื่อมีเหตุอันควร (ป.พ.พ. ม. ๖๐)

(๕) ร้องขอให้ศาลสั่งให้ผู้ที่ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ ฯลฯ เป็นคนสาบสูญ (ป.พ.พ. ม. ๖๔) และร้องขอให้ศาลสั่งถอนคำสั่งแสดงความสาบสูญ (ป.พ.พ. ม. ๖๖)

(๖) ร้องขอให้ศาลแต่งตั้งผู้จัดการชั่วคราวในกรณีที่ผู้จัดการนิติบุคคลว่างลง และถ้าทิ้งตำแหน่งว่างไว้จะเกิดความเสียหาย (ป.พ.พ. ม. ๗๕)

(๗) ร้องขอให้ศาลแต่งตั้งผู้แทนเฉพาะการในกรณีผู้จัดการนิติบุคคลมีประโยชน์ได้เสียหรือเป็นปฏิปักษ์กับนิติบุคคล (ป.พ.พ. ม. ๘๐)

(๘) ร้องขอให้ศาลแต่งตั้งกำหนดชื่อสำนักงาน วิธีแต่งตั้งและถอดถอนผู้จัดการของมูลนิธิ ในกรณีที่ผู้ตั้งมูลนิธิตายเสียก่อนจะกำหนดไว้ (ป.พ.พ. ม. ๘๔)

(๙) ร้องขอให้ศาลสั่งถอดถอนผู้จัดการมูลนิธิและแต่งตั้งคนใหม่แทนในกรณีที่ผู้จัดการจัดการผิดพลาดเสื่อมเสีย ฯลฯ (ป.พ.พ. ม. ๙๑)

(๑๐) ร้องขอให้ศาลสั่งเลิกมูลนิธิและแต่งตั้งผู้ชำระบัญชี (ป.พ.พ. ม. ๙๓)

(๑๑) ร้องขอให้ศาลสั่งจัดการทรัพย์สินของมูลนิธิที่สิ้นสุดลงให้แก่นิติบุคคล ซึ่งมีวัตถุประสงค์ใกล้ชิดกับวัตถุประสงค์เดิมของมูลนิธินั้น (ป.พ.พ. ม. ๙๖)

(๑๒) ร้องขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนบริษัทเลิกกัน เพราะเหตุอื่นนอกจากล้มละลาย โดยไม่มีผู้ชำระบัญชีตามข้อสัญญาหรือข้อบังคับของห้างหุ้นส่วนบริษัทนั้น (ป.พ.พ. ม. ๑๒๕๑)

(๑๓) ร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนมติของสมาคมที่ลงมติโดยฝ่าฝืนข้อบังคับหรือกฎหมาย (ป.พ.พ. ม. ๑๒๕๑)

(๑๔) เป็นคณะกรรมาธิการพิจารณาอุทธรณ์คำสั่งของนายทะเบียนที่สั่งให้ปิดประชุมสมาคม (ป.พ.พ. ม. ๑๒๕๑ ทวิ)

(๑๕) ร้องขอให้ศาลสั่งเลิกสมาคมและตั้งผู้ชำระบัญชี (ป.พ.พ. ม. ๑๒๕๓)

(๑๖) ร้องขอให้ศาลตั้งผู้อื่นนอกจากสามีหรือภริยา เป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ ถ้ามีเหตุสำคัญ (ป.พ.พ. ม. ๑๔๖๓)

(๑๗) ร้องขอให้ศาลพิพากษาว่าการสมรสเป็นโมฆะ (ป.พ.พ. ม. ๑๔๕๖)

(๑๘) ให้พนักงานอัยการดำเนินคดีแทนเด็ก เมื่อศาลส่งคำร้องมาให้ในกรณีที่มีการฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตร (ป.พ.พ. ม. ๑๕)

(๑๙) เด็กอาจร้องขอให้อัยการยกคดีขึ้นว่ากล่าวปฏิเสธความเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย (ป.พ.พ. ม. ๑๕๔๕)

(๒๐) ร้องขอให้ศาลสั่งถอนอำนาจปกครอง (ป.พ.พ. ม. ๑๕๘๒)

(๒๑) ร้องขอให้ศาลตั้งผู้ปกครอง (ป.พ.พ. ม. ๑๕๘๖) และร้องขอให้พิสูจน์ว่าบุคคลที่ศาลตั้งให้เป็นผู้ปกครองเป็นผู้ต้องห้ามตามมาตรา ๑๕๘๗ เพื่อศาลพิพากษาเพิกถอนคำสั่งตั้งผู้ปกครองและมีคำสั่งเกี่ยวกับผู้ปกครองต่อไปตามที่เห็นสมควร (ป.พ.พ. ม. ๑๕๘๘)

(๒๒) ร้องขอให้ศาลสั่งให้ผู้ปกครองหาประกันอันสมควรในการจัดการทรัพย์สินหรือแถลงถึงความเป็นอยู่ของทรัพย์สินของผู้อยู่ในปกครอง (ป.พ.พ. ม. ๑๕๙๗)

(๒๓) ร้องขอให้ศาลถอนผู้ปกครอง (ป.พ.พ. ม. ๑๕๙๘/๘, ๑๕๙๘/๙)

(๒๔) ร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งอนุญาตให้มีการรับบุตรบุญธรรม (ป.พ.พ. ม. ๑๕๙๘/๒๑, ๑๕๙๘/๒๒) การเลิกรับบุตรบุญธรรม (ป.พ.พ. ม. ๑๕๙๘/๓๑)

(๒๕) ฟ้องคดีแทนบุตรบุญธรรมเกี่ยวกับการขอเลิกรับบุตรบุญธรรม (ป.พ.พ. ม. ๑๕๙๘/๓๕)

(๒๖) ร้องขอให้ศาลตั้งผู้ปกครอง, ผู้อนุบาล หรือผู้พิทักษ์ ในกรณีมรดกตกทอดแก่ผู้เยาว์บุคคลวิกลจริต หรือผู้ไม่สามารถจัดการงานตนเองได้ และบุคคลนั้นยังไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือผู้พิทักษ์ (ป.พ.พ. ม. ๑๖๑๐)

(๒๗) ร้องขอให้รัฐบาลให้อำนาจจัดตั้งมูลนิธิเมื่อพินัยกรรมกำหนดไว้ (ป.พ.พ. ม. ๑๖๗๗)

(๒๘) ร้องขอให้ศาลจัดสรรทรัพย์สินที่กำหนดไว้ในพินัยกรรม ให้จัดตั้งมูลนิธิให้แก่นิติบุคคลในเมื่อมูลนิธินั้นจัดตั้งขึ้นไม่ได้ตามวัตถุประสงค์ (ป.พ.พ. ม. ๑๖๗๕)

(๒๙) ร้องขอให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดกในกรณีเจ้าของมรดกตาย ทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรมได้สูญหายไป หรืออยู่นอกราชอาณาเขต หรือเป็นผู้เยาว์ หรือผู้จัดการ หรือทายาทไม่สามารถ หรือไม่เต็มใจจะจัดการ หรือมีเหตุขัดข้องในการจัดการ หรือในการแบ่งปันมรดก หรือข้อกำหนดพินัยกรรมตั้งผู้จัดการมรดกไม่มีผลบังคับ (ป.พ.พ. ม. ๑๗๑๓)

(๓๐) เป็นโจทก์ฟ้องคดีที่กฎหมายห้ามมิให้ราษฎรฟ้อง เช่น ป.พ.พ. ม. ๑๕๖๒ ห้ามมิให้ฟ้องผู้บุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา แต่เมื่อผู้นั้นหรือญาติสนิทร้องขอ อัยการจะยกคดีขึ้นว่ากล่าวก็ได้

(๓๑) ร้องขอให้ศาลสั่งผู้จัดการมรดก ให้หาประกันอันสมควรในการจัดการทรัพย์สินของทายาท ตลอดจนการมอบคืนทรัพย์สินนั้น และแถลงถึงความเป็นอยู่แห่งทรัพย์สินของทายาท (ป.พ.พ. ม. ๑๗๓๐)

หลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

นิติกรรมและสัญญา

๑. นิติกรรม คืออะไร

คือ การใด ๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัครมุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลเพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวนหรือระงับซึ่งสิทธิ (ป.พ.พ.ม. ๑๑๒)

กล่าวโดยย่อ นิติกรรม คือ การกระทำของบุคคลโดยชอบด้วยกฎหมายและมุ่งต่อผลในกฎหมายที่จะเกิดขึ้น อันได้แก่ การเคลื่อนไหวแห่งสิทธิ มีก่อสิทธิ เปลี่ยนแปลงสิทธิ โอนสิทธิ สงวนสิทธิและระงับสิทธิ เช่น สัญญาซื้อขาย, สัญญากู้เงิน, สัญญาจ้างแรงงาน สัญญาให้และพินัยกรรมเป็นต้น

การแบ่งแยกประเภทของนิติกรรม

๑.๑ **นิติกรรมฝ่ายเดียว** ได้แก่ นิติกรรมซึ่งเกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาของบุคคลฝ่ายหนึ่งฝ่ายเดียวและมีผลตามกฎหมาย ซึ่งบางกรณีก็ทำให้ผู้ทำนิติกรรมเสียสิทธิได้ เช่น การก่อตั้งมูลนิธิ คำมั่นโฆษณาจะให้รางวัล การรับสภาพหนี้ การผ่อนเวลาชำระหนี้ให้ลูกหนี้ คำมั่นจะซื้อหรือจะขายการทำนิติกรรม เป็นต้น

๑.๒ **นิติกรรมสองฝ่าย** (นิติกรรมหลายฝ่าย) ได้แก่ นิติกรรมซึ่งเกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปและทุกฝ่ายต่างต้องตกลงยินยอมระหว่างกัน กล่าวคือฝ่ายหนึ่งแสดงเจตนาทำเป็นคำเสนอ แล้วอีกฝ่ายหนึ่งแสดงเจตนาเป็นคำสนอง เมื่อคำเสนอและคำสนองถูกต้องตรงกันจึงเกิดมีนิติกรรมสองฝ่ายขึ้นหรือเรียกกันว่า สัญญา เช่น สัญญาซื้อขาย สัญญากู้ยืมเงิน สัญญาแลกเปลี่ยน สัญญาขายฝาก จำนอง จำนำ เป็นต้น

๒. ความสามารถของบุคคลในการทำนิติกรรมสัญญา

โดยหลักทั่วไป บุคคลย่อมมีความสามารถในการทำนิติกรรมสัญญา แต่มีข้อยกเว้น คือ บุคคลบางประเภท กฎหมายถือว่าหย่อนความสามารถในการทำนิติกรรมสัญญา เช่น ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ และบุคคลล้มละลาย สำหรับผู้เยาว์จะทำนิติกรรมได้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม (ป.พ.พ.ม. ๒๑) เว้นแต่นิติกรรมที่ได้มาซึ่งสิทธิโดยสิ้นเชิงหรือเพื่อให้หลุดพ้นหน้าที่ หรือการที่ต้องทำเองเฉพาะตัว หรือกิจการที่สมแก่ฐานานุรูป และจำเป็นในการเลี้ยงชีพเหล่านี้ผู้เยาว์ทำด้วยตนเองได้ (ป.พ.พ.ม. ๒๒, ๒๓, ๒๔) ส่วนคนไร้ความสามารถต้องอยู่ในความอนุบาลกิจการใด ๆ ของคนไร้ความสามารถผู้อนุบาลเป็นผู้ทำเองทั้งสิ้น (ป.พ.พ.ม. ๓๐) สำหรับคนเสมือนไร้ความสามารถทำกิจการเองได้ทุกอย่าง เว้นแต่กิจกรรมบางอย่างตาม ป.พ.พ.ม. ๓๕ จะทำได้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ เช่น สัญญาซื้อขายที่ดินเป็นต้น

บุคคลล้มละลายจะทำนิติกรรมใดไม่ได้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามคำสั่งศาลเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทน

๒.๑ ผู้มีสิทธิในการทำนิติกรรมสัญญา ปกติแล้ว บุคคลทุกคนต่างมีสิทธิในการทำนิติกรรมสัญญา แม้แต่ทารกในครรภ์มารดาก็สามารถมีสิทธิต่าง ๆ ได้ หากภายหลังเกิดมารอดอยู่ คงมีแต่บุคคลบางประเภทเท่านั้นมีกฎหมายจำกัดสิทธิในการใช้สิทธิทำนิติกรรมสัญญาไว้ ได้แก่ บุคคล ผู้หย่อนความสามารถ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ไม่มีความสามารถในการใช้สิทธิได้โดยลำพังตนเอง

๒.๒ ผู้หย่อนความสามารถในการทำนิติกรรมสัญญา

(๑) ผู้เยาว์ คือบุคคลที่ยังมีอายุไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์ การทำนิติกรรมสัญญาใด ๆ ของผู้เยาว์ กฎหมายกำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม คือ บิดามารดา หรือผู้ปกครองแล้วแต่กรณีเสียก่อน การทำนิติกรรมสัญญาใดที่ปราศจากความยินยอมไม่สมบูรณ์ กฎหมายเรียกว่าเป็นโมฆียะ ซึ่งอาจถูกบอกล้างภายหลังได้ ต่อเมื่ออายุ 20 ปีบริบูรณ์แล้ว จึงพ้นจากภาวะเป็นผู้เยาว์และเป็นผู้บรรลุนิติภาวะจึงมีความสามารถใช้สิทธิในการทำนิติกรรมสัญญาได้

แม้จะอายุยังไม่ถึง 20 ปีบริบูรณ์ แต่ได้บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสแล้วก็ย่อมทำนิติกรรมสัญญาได้ดังเช่นผู้บรรลุนิติภาวะทุกประการ (การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว)

(๒) คนวิกลจริต คือ บุคคลที่มีสมองพิการหรือว่าจิตใจไม่ปกติ โดยมีอาการหนักถึงขนาดเสียสติทุกสิ่งทุกอย่าง พูดกันไม่เข้าใจและไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร

(๓) คนไร้ความสามารถ คือ คนวิกลจริตที่ศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ การที่ศาลจะมีคำสั่งให้คนวิกลจริตคนใดเป็นคนไร้ความสามารถนั้น จะต้องมีผู้เสนอเรื่องต่อศาล โดยกฎหมายได้ระบุให้บุคคลดังต่อไปนี้เสนอเรื่อง โดยร้องขอต่อศาลได้ คือสามีหรือภริยาของคนวิกลจริต ผู้สืบสันดานของคนวิกลจริต (ลูก, หลาน, เหลน, ลื้อ) ผู้บุพการีของคนวิกลจริต (บิดา, มารดา, ปู่, ย่า, ตา,ยาย, ทวด) หรือผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์หรือพนักงานอัยการ (ป.พ.พ.มาตรา ๒๘) เมื่อศาลไต่สวนได้ความว่าวิกลจริตจริงก็จะสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถและให้อยู่ในความอนุบาลโดยศาลจะตั้งผู้อนุบาลให้

(๔) คนเสมือนไร้ความสามารถ คือ บุคคลผู้ใดไม่สามารถจะจัดทำการงานของตนเองได้เพราะ

๑. กายพิการหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

๒. ประพฤติสุรุ่ยสุร่ายเสเพลเป็นอาจิณ

๓. ติดสุรายาเมา

เมื่อบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดดังต่อไปนี้ คือ สามีหรือภริยา ผู้บุพการี หรือผู้สืบสันดาน หรือผู้พิทักษ์ หรือพนักงานอัยการ ร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลดังกล่าวเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถและสั่งให้ผู้นั้นอยู่ในความพิทักษ์ก็ได้ (ป.พ.พ.มาตรา ๓๔)

(๕) ลูกหนี้ที่ถูกฟ้องเป็นบุคคลล้มละลายตาม พ.ร.บ.ล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ เมื่อศาลได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้แล้ว ลูกหนี้ก็ตกเป็นผู้หย่อนความสามารถ กล่าวคือ ลูกหนี้จะกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สิน หรือกิจการของตนไม่ได้ เว้นแต่จะกระทำได้ตาม

คำสั่งหรือความเห็นชอบของศาล, เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์, ผู้จัดการทรัพย์ หรือที่ประชุมเจ้าหนี้

และเมื่อศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แต่ผู้เดียวที่มีอำนาจในการจัดการและจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ และการกระทำการอื่น ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ เช่น การฟ้องร้อง การต่อสู้คดี การประนีประนอม เป็นต้น

(๖) สามีและภริยาเป็นผู้จัดการสินสมรสร่วมกันจึงต้องให้ความยินยอมซึ่งกันและกัน ในการทำสัญญาผูกพันสินสมรส กฎหมายได้วางหลักในเรื่องนี้ไว้ดังนี้

๑. มาตรา ๑๔๗๖ สามีและภริยาต้องจัดการสินสมรสร่วมกันหรือได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่งในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ขาย แลกเปลี่ยน ขายฝาก ให้เช่าซื้อ จำนอง ปลดจำนอง หรือโอนสิทธิจำนอง ซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่อาจจำนองได้

(๒) ก่อตั้งหรือกระทำให้สุดสิ้นลงทั้งหมดหรือบางส่วนซึ่งภาระจำยอม สิทธิอาศัย สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิเก็บกิน หรือภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์

(๓) ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกินสามปี

(๔) ให้กู้ยืมเงิน

(๕) ให้โดยเสน่หา เว้นแต่การให้ที่พอควรแก่ฐานานุรูปของครอบครัวเพื่อการกุศล เพื่อการสังคม หรือตามหน้าที่ธรรมจรรยา

(๖) ประนีประนอมยอมความ

(๗) มอบข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการวินิจฉัย

(๘) นำทรัพย์สินไปเป็นประกันหรือหลักประกันต่อเจ้าพนักงานหรือศาล

การจัดการสินสมรสนอกจากกรณีที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่ง สามีหรือภริยาจัดการได้โดยมิต้องได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง

๒. อำนาจจัดการสินสมรสนั้น รวมถึงอำนาจจำหน่าย จำนำ จำนอง หรือก่อให้เกิดภาระติดพันซึ่งสินสมรสและอำนาจฟ้องและต่อสู้คดีเกี่ยวแก่สินสมรสนั้นด้วย *(ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๗๗)*

๓. การใดที่สามีหรือภริยากระทำ ซึ่งต้องรับความยินยอมร่วมกัน และถ้าการนั้นมีกฎหมายบัญญัติให้ทำเป็นหนังสือหรือให้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ความยินยอมนั้นต้องทำเป็นหนังสือ *(ป.พ.พ.มาตรา ๑๔๗๕)*

๔. ในการจัดการสินสมรส ถ้าคู่สมรสฝ่ายหนึ่งได้ทำนิติกรรมไปโดยปราศจากความยินยอมของอีกฝ่ายหนึ่ง นิติกรรมนั้นจะสมบูรณ์ต่อเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบัน

ในกรณีที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งได้ทำนิติกรรมไปโดยปราศจากการยินยอมของอีกฝ่ายหนึ่งคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งอาจขอให้ศาลเพิกถอนนิติกรรมนั้นได้ แต่ความข้อนี้มิให้ใช้บังคับถ้าปรากฏว่าในขณะที่ทำนิติกรรมนั้น บุคคลภายนอกได้กระทำการโดยสุจริต แต่การให้โดยเสน่หาอันมิได้เป็นไปตามสมควรในทางศีลธรรมอันดีหรือในทางสมาคม คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งนั้นย่อมขอให้ศาลเพิกถอนได้เสมอ *(ป.พ.พ.มาตรา ๑๔๘๐)*

๓. นิติกรรมสัญญาต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย ไม่เป็นการพ้นวิสัย และต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

การทำนิติกรรมสัญญาใด ๆ นอกจากไม่หย่อนความสามารถดังกล่าวในข้อ ๒ แล้ว จะต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย ไม่เป็นการพ้นวิสัย และต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย *(ป.พ.พ. มาตรา ๑๑๓)* ถ้าฝ่าฝืนหลักดังกล่าว นิติกรรมสัญญานั้นก็เป็นโมฆะ กล่าวคือใช้ไม่ได้ไร้ผลบังคับโดยสิ้นเชิง

ที่ว่าขัดต่อกฎหมายจะต้องเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน นิติกรรมสัญญานั้นจึงจะเป็นโมฆะ

แต่ถ้านิติกรรมสัญญาขัดต่อกฎหมายที่มิใช่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแล้วก็ไม่ทำให้นิติกรรมสัญญานั้นเป็นโมฆะ ข้อตกลงนั้นใช้บังคับได้ เช่น ป.พ.พ.ม. ๗๓๓ บัญญัติไว้ว่า "ถ้าเอาทรัพย์จำนองหลุด และราคาทรัพย์สินนั้นมีประมาณต่ำกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระกันอยู่ก็ดี หรือถ้าเอาทรัพย์สินซึ่งจำนองออกขายทอดตลาดใช้หนี้ได้เงินจำนวนสุทธิน้อยกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระกันอยู่นั้นก็ดี เงินยังขาดจำนวนอยู่เท่าใดลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดในเงินนั้น" หากคู่สัญญา ตกลงกันว่า ถ้าเอาทรัพย์สินที่จำนองออกขายทอดตลาดแล้ว ได้เงินไม่พอชำระหนี้ลูกหนี้ยังต้องรับผิดในหนี้ที่เหลืออยู่ ข้อตกลงดังกล่าวใช้บังคับได้ เพราะตามศาลฎีกาถือว่า ป.พ.พ.ม. ๗๓๓ มิใช่กฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย

อุทาหรณ์ ๑ ทำสัญญาขยายอายุความฟ้องร้องออกไปเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ เพราะขัดต่อ ป.พ.พ.ม. ๑๕๑

อุทาหรณ์ ๒ ทำสัญญาจ้างให้คนเหาะหรือให้กระโดดข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ข้อตกลงดังกล่าวเป็นโมฆะ เพราะเป็นการพ้นวิสัย

อุทาหรณ์ ๓ ทำสัญญาจ้างให้มือปืนไปยิงคน ข้อตกลงเป็นโมฆะ เพราะขัดต่อกฎหมายและความสงบเรียบร้อย

อุทาหรณ์ ๔ ทำสัญญาจ้างให้ไปทำชู้กับภรรยาของผู้อื่น ข้อตกลงเป็นโมฆะ เพราะขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

๔. นิติกรรมสัญญาต้องทำตามแบบ

ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติบังคับให้นิติกรรมสัญญาบางประเภทต้องทำตามแบบ ถ้าฝ่าฝืนไม่ทำตามแบบ การนั้นเป็นโมฆะ *(ป.พ.พ.ม. ๑๑๕)*

อุทาหรณ์ ๑ สัญญาจำนองซึ่งมิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่นั้นเป็นโมฆะ *(ป.พ.พ.ม. ๗๑๔)*

อุทาหรณ์ ๒ ซื้อขายที่ดินโดยมิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ การซื้อขายนั้นเป็นโมฆะ *(ป.พ.พ.ม. ๔๕๖)*

๔.๑ นิติกรรมสัญญาที่ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียน มีดังนี้

(๑) การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์เช่น ที่ดิน, บ้าน, ซึ่งหมายถึงการซื้อขายเสร็จเด็ดขาดรวมทั้งเรือกำปั่น, เรือที่มีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป, เรือกลไฟ, หรือเรือยนต์ที่มีระหว่างตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป, แพและสัตว์พาหนะ ซึ่งเป็นสังหาริมทรัพย์พิเศษ ๕–๖ อย่าง *(ป.พ.พ.ม. ๔๕๖)*

ถ้าทำสัญญาจะซื้อจะขายทรัพย์ดังกล่าวใน ป.พ.พ.ม. ๔๕๖ จะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ต้องรับผิด หรือวางประจำหรือชำระหนี้บางส่วนจึงจะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้

(๒) การแลกเปลี่ยนอสังหาริมทรัพย์ และสังหาริมทรัพย์พิเศษดังกล่าวในข้อ ๑

(๓) การให้ทรัพย์สินดังกล่าวในข้อ ๑

(๔) การขายฝากอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์พิเศษดังกล่าวในข้อ ๑

(๕) การเช่าอสังหาริมทรัพย์ซึ่งมีกำหนดเกินกว่าสามปี หรือกำหนดตลอดอายุของผู้เช่า หรือผู้ให้เช่าต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียน ถ้าไม่ทำหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่การเช่านั้นจะฟ้องร้องให้บังคับคดีได้เพียงสามปี *(ป.พ.พ.มาตรา ๕๓๘)*

(๖) สัญญาจำนองต้องทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ *(ป.พ.พ. มาตรา ๗๑๔)*

นิติกรรมสัญญาดังกล่าวใน (๑) (๒) (๓) (๔) และ (๖) ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก็เป็นโมฆะ

๔.๒ นิติกรรมสัญญาที่ต้องทำเป็นหนังสือหรือหลักฐานเป็นหนังสือ มีดังนี้

(๑) การเช่าอสังหาริมทรัพย์ เช่น เช่าที่ดิน หรือบ้าน ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ *(ป.พ.พ.ม. ๕๓๘)*

หลักฐานเป็นหนังสือ เช่น จดหมายที่ผู้ให้เช่ามีไปถึงผู้เช่าตอบตกลงให้เช่าที่ดินหรือบ้านได้เป็นต้น

(๒) สัญญาเช่าซื้อต้องทำเป็นหนังสือ ถ้าไม่ทำก็เป็นโมฆะ *(ป.พ.พ.ม. ๕๗๒)*

(๓) การกู้ยืมเงินเกินกว่าห้าสิบบาทขึ้นไปนั้น ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ยืม จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ และการนำสืบการใช้เงินในกรณีการกู้ยืมเงินมีหลักฐานเป็นหนังสือจะนำสืบได้ต่อเมื่อมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือผู้ให้ยืมมาแสดง หรือเอกสารการกู้ยืมได้ถูกเวนคืนหรือได้แทงเพิกถอนลงในเอกสารการกู้ยืมแล้ว *(ป.พ.พ.ม. ๖๕๓)*

อนึ่ง การกู้ยืมเงินนั้นผู้กู้พึงระวังมิให้ถูกเจ้าหนี้โกงโดยเติมตัวเลขลงในช่องจำนวนเงินที่กู้ ทั้งนี้โดยจะต้องขีดหน้าและหลังตัวเลขและวงเล็บจำนวนเงินด้วยตัวอักษรไว้ให้ชัดเจน

(๔) สัญญาค้ำประกันต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ค้ำประกัน จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ *(ป.พ.พ.ม. ๖๘๐)*

(๕) กิจกรรมใดที่กฎหมายบังคับให้ต้องทำเป็นหนังสือ การตั้งตัวแทนเพื่อกิจการอันนั้นก็ต้องทำเป็นหนังสือ เช่น ตั้งตัวแทนไปซื้อขายที่ดิน ดังนี้ต้องทำหนังสือมอบอำนาจ

กิจการที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ การตั้งตัวแทนเพื่อกิจการนั้นก็ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือด้วย เช่น การตั้งตัวแทนไปกู้ยืมเงินกว่าห้าสิบบาทขึ้นไป ก็ต้องมีหลักฐานการตั้งตัวแทนเป็นหนังสือ *(ป.พ.พ.ม. ๗๙๘)*

(๖) สัญญาประนีประนอมยอมความจะต้องมีหลักฐานลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดจึงจะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ *(ป.พ.พ.ม. ๘๕๑)*

๒ ละเมิด

๑. ละเมิดคืออะไร

ละเมิด คือ การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย เป็นเหตุให้เขา *(ผู้ถูกกระทำ)* เสียหายแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี กฎหมายถือว่าผู้นั้นทำละเมิดจะต้องรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดนั้น *(ป.พ.พ.ม. ๔๒๐)*

สรุปการกระทำใดจะเป็นละเมิดต้องประกอบด้วยหลัก 3 ประการ

๑.๑ กระทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย

ซึ่งหมายถึงการประทุษกรรม กระทำต่อบุคคลโดยผิดกฎหมาย ด้วยอาการฝ่าฝืนต่อกฎหมายที่ห้ามไว้ หรือละเว้นไม่กระทำในสิ่งที่กฎหมายบัญญัติให้กระทำหรือตนมีหน้าที่ตามกฎหมายจะต้องกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เป็นต้นว่า ฆ่าเขาตาย, ทำร้ายร่างกายเขา, ขับรถโดยประมาท ชนคนตายและทรัพย์สินของเขาเสียหาย ฯลฯ

๑.๒ กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

กระทำโดยจงใจ คือ การกระทำโดยรู้สำนึกและในขณะเดียวกันก็รู้ว่าจะทำให้เขาเสียหาย เช่น เจตนาฆ่าเขา หรือเจตนาทำร้ายเขา ฯลฯ อย่างไรก็ดี การกระทำโดยจงใจในเรื่องละเมิดถือหลักเบาบางกว่าทางอาญา สำหรับอาญานั้นต้องกระทำโดยรู้สึกนึกในการที่ทำ และในขณะเดียวกันผู้กระทำต้องประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผลด้วย ส่วนจงใจในเรื่องละเมิดบางกรณีอาจจะไม่ผิดทางอาญา แต่เป็นละเมิดต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เขา เช่น จำเลยรื้อห้องน้ำ ห้องครัว ซึ่งโจทก์ปลูกล้ำออกไปนอกที่เช่าของวัด โดยวัดต้องการจะขุดคู ได้บอกให้โจทก์รื้อแล้ว โจทก์ไม่ยอมรื้อการที่จำเลยรื้อแล้วกองไม้ไว้หลังบ้านโจทก์ มิได้เจตนาชั่วร้ายทำให้ทรัพย์ของโจทก์อันตรายเสียหายไม่เป็นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ แต่เป็นละเมิด **เพราะรู้แล้วว่าการรื้อทำให้ทรัพย์ของโจทก์เสียหาย** *(ฎีกาที่ ๑๖๑๗-๑๖๑๘/๒๕๐๐)*

คำว่าประมาทเลินเล่อในทางแพ่งหมายความถึง การกระทำที่ขาดความระมัดระวังจนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายขึ้น และหมายรวมถึงการไม่ป้องกันผลที่จะเกิดขึ้นโดยประมาทเลินเล่อด้วย แม้ตนเองไม่ได้กระทำให้เกิดผลนั้นขึ้น

ระดับความระมัดระวังของบุคคลต้องถือระดับบุคคลธรรมดา

อุทาหรณ์ ๑ นายก. ขับรถยนต์ไปในถนนที่มีคนเดินจอแจ ด้วยความเร็วและไม่ให้สัญญาณแตรแล้วเฉียดชนถูกคนเดินถนนได้รับบาดเจ็บ ดังนี้ถือว่า นาย ก. กระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ

อุทาหรณ์ ๒ เทศบาลขยายถนนทำให้บ่อน้ำขอบคอนกรีตเข้ามาอยู่ในถนน เมื่อเปิดถนนให้รถสัญจรไปมาก็ยังมิได้ทำให้บ่อเรียบเป็นพื้นถนนธรรมดา และมิได้จัดให้มีเครื่องหมายและสัญญาณไฟติดตั้งให้เป็นที่สังเกตในเวลาค่ำคืน โจทก์ขับรถมาชนบ่อนี้โดยมิใช่ความประมาทเลินเล่อของโจทก์ รถยนต์เสียหายโจทก์ได้รับบาดเจ็บ ต้องถือเป็นความประมาทของเทศบาล

ต้องรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้โจทก์ *(ฎีกาที่ ๑๒๐๑/๒๕๐๒)*

คำพิพากษาของศาลฎีกาเรื่องนี้วินิจฉัยเป็นหลักได้ว่าเทศบาลงดเว้นไม่ป้องกันผลไม่ให้รถชนบ่อ เมื่อเปิดถนนให้รถสัญจรเป็นความผิดของเทศบาลที่งดเว้นไม่ป้องกันโดยประมาทเลินเล่อ

๑.๓ ทำให้บุคคลอื่นเสียหาย

โดยปกติ ผู้กระทำย่อมต้องรับผิดเฉพาะการกระทำของตน แต่อย่างไรก็ดีในเรื่องละเมิดถ้าได้มีการกระทำละเมิดร่วมกัน หรือแม้มิได้ร่วมแต่เป็นผู้ยุยงส่งเสริมหรือช่วยเหลือในการกระทำละเมิด ดังนี้ บุคคลเหล่านั้นจะต้องร่วมกันรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น *(ป.พ.พ.ม. ๔๓๒)*

ในบางกรณีแม้จะไม่ได้ร่วมกระทำละเมิดหรือยุยงส่งเสริม หรือช่วยเหลือในการทำละเมิด แต่กฎหมายบัญญัติให้ต้องร่วมรับผิดกับผู้ละเมิด ได้แก่กรณีต่อไปนี้

๑.๓.๑ นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิด ซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้างนั้น *(ป.พ.พ.ม. ๔๒๕)*

เรื่องนายจ้างต้องรับผิดร่วมกับลูกจ้างในผลละเมิดซึ่งเกิดจากการกระทำในทางการที่จ้างนี้ มีกรณีที่ผู้เสียหายพึงต้องระมัดระวัง กล่าวคือ อย่าด่วนตัดสินใจประนีประนอมยอมความกับลูกจ้าง เพราะถ้าประนีประนอมยอมความกับลูกจ้างไปแล้ว หนี้อันเกิดจากมูลละเมิดก็ระงับสิ้นไป เพราะสัญญาประนีประนอมยอมความเกิดหนี้ใหม่ตามสัญญา อันเป็นเหตุให้นายจ้างหลุดพ้นจากความรับผิด ผู้เสียหายจะฟ้องนายจ้างให้ร่วมรับผิดในมูลหนี้ละเมิดก็ไม่ได้ เพราะหนี้ละเมิดระงับไปแล้ว จะฟ้องให้รับผิดตามสัญญาประนีประนอมก็ไม่ได้ เพราะนายจ้างมิได้เป็นคู่สัญญา ถ้าลูกจ้างไม่มีทรัพย์สินจะชำระหนี้ ผู้เสียหายก็สูญเปล่า จึงเป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง ทางแก้ในเรื่องนี้ต้องให้นายจ้างตกลงเป็นคู่สัญญาประนีประนอมยอมความร่วมกับลูกจ้าง โดยมีบุคคลค้ำประกันการปฏิบัติตามสัญญาด้วย

๑.๓.๒ ตัวการต้องรับผิดชอบกับตัวแทนในผลละเมิด ซึ่งตัวแทนได้กระทำไปภายในขอบอำนาจแห่งฐานะตัวแทน *(ม. ๔๒๗)*

๑.๓.๓ บิดามารดาของผู้เยาว์ หรือผู้อนุบาลของผู้วิกลจริตจะต้องร่วมรับผิดในผลละเมิดที่ผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตกระทำ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า ได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลแล้ว *(ม. ๔๒๙)*

๑.๓.๔ ครูบาอาจารย์ นายจ้าง หรือบุคคลอื่นซึ่งรับดูแลบุคคลผู้ไร้ความสามารถอยู่เป็นนิตย์ หรือชั่วครั้งคราว จะต้องรับผิดร่วมกับผู้ไร้ความสามารถในการละเมิด ซึ่งเขาได้กระทำลงในระหว่างที่อยู่ในความดูแลของตน ถ้าหากพิสูจน์ได้ว่าครูบาอาจารย์ นายจ้าง หรือบุคคลอื่นมิได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร *(ม. ๔๓๐)*

๑.๓.๕ เจ้าของสัตว์ หรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรับรักษาไว้แทนเจ้าของจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ฝ่ายที่ต้องเสียหายเพื่อความเสียหายอันเกิดจากสัตว์ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงการรักษาตามชนิดและวิสัยของสัตว์หรือตามพฤติการณ์อย่างอื่น หรือพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นย่อมจะต้องเกิดมีขึ้น ทั้งที่ได้ใช้ความ

ระมัดระวังถึงเพียงนั้น *(ม. ๔๓๓)*

อนึ่ง การกระทำให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายนี้ มีหลักในการวินิจฉัยความรับผิดว่าให้พิจารณาว่าบุคคลนั้นได้ผิดกฎหมายหรือไม่ และความเสียหายเกิดจากการกระทำผิดนั้นหรือไม่ ถ้าบุคคลนั้นทำผิดกฎหมายและเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย บุคคลนั้นก็ต้องรับผิดฐานเป็นละเมิด

อุทาหรณ์ ๑ จำเลยแจ้งให้กำนันจับรถยนต์บรรทุกของโจทก์ยึดไว้ ๓๙ วัน โดยจำเลยหาว่านางเน้ยเป็นคนร้ายลักข้าวที่บรรทุกอยู่ในรถยนต์ของโจทก์ ทั้ง ๆ ที่คนรถของโจทก์ได้แจ้งให้จำเลยทราบแล้วว่ารถคันนี้เป็นของโจทก์เพียงแต่มารับจ้างไม่เกี่ยวข้องกับข้าวเปลือกที่จำเลยกับนางเน้ยโต้เถียงสิทธิกัน ขออย่ายึดรถไว้ จำเลยไม่ยอมกลับแจ้งให้กำนันยึดรถของโจทก์ไว้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จำเลยเป็นผู้ยืนยันให้กำนันยึดรถ ซึ่งมิใช่ของนางเน้ยผู้ต้องหามาเป็นของกลางโดยไม่มีความจำเป็น และเป็นการจงใจแกล้งโจทก์โดยไม่สุจริต การกระทำของจำเลยเป็นการละเมิดต่อโจทก์ จำเลยต้องรับผิด *(ฎีกาที่ ๑๔๔๗/๒๕๐๓)*

อุทาหรณ์ ๒ โจทก์ร้องขอออกตราจองต่อเจ้าพนักงานที่ดิน จำเลยไปคัดค้าน แต่เจ้าพนักงานไม่ออกตราจองให้โจทก์ เพราะสอบสวนเห็นว่าโจทก์ไม่ได้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินนั้น แม้จำเลยจะคัดค้านหรือไม่คัดค้านก็ไม่ทำให้โจทก์ได้ตราจองตามคำขอ จำเลยจึงมิได้เป็นผู้ทำละเมิดต่อโจทก์ เพราะจำเลยมิได้ทำให้โจทก์เสียหาย *(ฎีกาที่ ๒๔๕/๒๔๘๗)*

๒. ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิด

ค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากการละเมิด ซึ่งผู้ที่ได้รับความเสียหายจะพึงได้รับนั้น ถ้าตกลงกันไม่ได้ก็ต้องดำเนินการฟ้องร้องทางศาล ศาลจะเป็นองค์กรกำหนดค่าสินไหมทดแทนโดยจะวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด *(ป.พ.พ. มาตรา ๔๓๘)*

หลักทั่วไปโดยปกติค่าสินไหมทดแทนได้แก่ การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะการละเมิดหรือใช้ราคาทรัพย์สิน รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้ก่อขึ้นนั้นด้วย

ตัวอย่าง นายก. ลักเอารถจักรยานยนต์รับจ้าง ราคา ๒๐,๐๐๐ บาทของ นายข. ไปรถคันนี้ นายข. นำออกวิ่งรับจ้างขนส่งคนโดยสารได้วันละ 100 บาท ดังนี้ค่าสินไหมทดแทนคือ นายก. ต้องคืนรถจักรยานยนต์ให้แก่ นายข. ถ้าคืนไม่ได้ต้องใช้ราคารถ ๒๐,๐๐๐ บาทแก่ นายข. และ นายข. ยังมีสิทธิเรียกค่าเสียหายวันละ ๑๐๐ บาท ตั้งแต่วันละเมิดจนถึงวันฟ้องพร้อมทั้งค่าดอกเบี้ยตั้งแต่วันละเมิดจนถึงวันชำระหนี้ได้ด้วย

บางกรณีกฎหมายกำหนดค่าสินไหมทดแทนไว้โดยเฉพาะดังนี้

๒.๑ ค่าสินไหมทดแทนในกรณีที่ทำให้เขาถึงตาย ผู้ทำละเมิดต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนดังนี้

(๑) ค่าปลงศพและค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น เช่น ค่ารถบรรทุกศพ ค่าโลงศพ ค่าธรรมเนียมที่ต้องใช้จ่ายให้วัด ค่าดอกไม้ ค่าใช้จ่ายในการบำเพ็ญกุศล

(๒) ค่าขาดไร้อุปการะ ต้องเป็นกรณีที่ขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย เช่น บิดา

มารดามีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ บุตรมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา เป็นต้น

(๓) ค่าขาดแรงงาน ถ้าผู้ตายมีความผูกพันตามกฎหมายจะต้องทำการงานให้เป็นคุณแก่บุคคลภายนอกในครัวเรือน หรืออุตสาหกรรมของบุคคลภายนอก ผู้ทำละเมิดจะต้องชดใช้ค่าขาดแรงงานให้แก่บุคคลภายนอกด้วย

(๔) ถ้ายังไม่ตายทันที เรียกค่ารักษาพยาบาล และค่าขาดประโยชน์ทำมาหากินได้ เพราะไม่สามารถประกอบการงานได้ด้วย

๒.๒ ค่าสินไหมทดแทนในกรณีทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัย ผู้ทำละเมิดต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายดังนี้

(๑) ค่ารักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายอันจำเป็น

(๒) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างเจ็บป่วย

(๓) ค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบการงาน ทั้งในเวลาปัจจุบันและอนาคต เช่น ผู้เสียหายถูกทำร้ายร่างกายจนพิการไม่สามารถประกอบการงานได้

(๔) ค่าเสียหายที่ขาดแรงงานในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรมของคนภายนอก

(๕) ค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน เช่น ค่าสินไหมที่ต้องถูกตัดขา หน้าเสียโฉมติดตัว ขาพิการ ค่าเสียอนามัยที่ต้องนอนทรมาน เป็นต้น

๑๘
ซื้อขาย

ซื้อขายคืออะไร

ซื้อขาย คือสัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่งเรียกว่า "ผู้ขาย" โอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่า "ผู้ซื้อ" โดยผู้ซื้อได้ใช้ราคาทรัพย์นั้นเป็นเงินให้แก่ผู้ขายเป็นการตอบแทน *(ป.พ.พ. มาตรา ๔๕๓)*

ตัวอย่าง นายก. เจ้าของรถยนต์ ได้โอนกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ให้แก่ นายข. โดยนายข. ได้ชำระราคารถยนต์ให้แก่ นายก. เป็นเงิน ๕๐,๐๐๐ บาท สัญญาดังกล่าวเรียกว่า สัญญาซื้อขาย โดยนายก. เรียกว่าผู้ขาย และนายข. เรียกว่าผู้ซื้อ

แบบของสัญญาซื้อขาย

สัญญาซื้อขายต้องทำตามแบบแล้วแต่ชนิดของทรัพย์ ดังต่อไปนี้คือ.-

๑. อสังหาริมทรัพย์ เช่นที่ดิน หรือบ้าน

๒. สังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษ ได้แก่

ก. เรือกำปั่นหรือเรือที่มีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟหรือเรือยนต์ที่มีระหว่างตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป

ข. แพ

ค. สัตว์พาหนะ

การซื้อขายทรัพย์ทั้งสองชนิดดังกล่าว จะต้องทำตามแบบคือ.-

(๑) ต้องทำเป็นหนังสือ

และ (๒) จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยที่ดิน ต้องจดทะเบียนที่สำนักงานที่ดิน บ้านจดทะเบียนที่อำเภอ เรือต้องจดทะเบียนที่กรมเจ้าท่า แพและสัตว์พาหนะจดทะเบียนที่อำเภอ

การซื้อขายทรัพย์ทั้งสองชนิดดังกล่าว ถ้าไม่ทำตามแบบแล้วย่อมตกเป็นโมฆะเสียเปล่าเท่ากับว่าไม่มีการทำสัญญาเลย *(ป.พ.พ. มาตรา ๔๕๖)*

ตัวอย่าง นายก. นำที่ดินไปขายให้แก่ นายข. โดยมอบโฉนดที่ดินให้แก่ นายข. ไป แต่ไม่ได้นำหลักฐานการซื้อขายเป็นหนังสือ และไม่ได้นำไปจดทะเบียนการขายต่อเจ้าพนักงานที่ดิน เช่นนี้ การซื้อขายที่ดินดังกล่าวย่อมตกเป็นโมฆะ กรรมสิทธิ์ในที่ดินไม่ได้ตกเป็นของนายข. แต่อย่างใด

๓. ถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ ซึ่งมีราคาซื้อขายตั้งแต่ ๕๐๐ บาทขึ้นไป ต้องมีหลักฐานการซื้อขายเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือวางมัดจำหรือได้ชำระหนี้บางส่วน ถ้าไม่ได้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในสามอย่างที่กล่าวมาแล้ว กฎหมายห้ามมิให้ฟ้องร้องบังคับคดีต่อศาล *(ป.พ.พ. มาตรา ๔๕๖)*

ตัวอย่าง นาย ก. ตกลงขายแหวนเพชรประจำตระกูลราคา ๑ ล้านบาท ให้แก่ นายข. โดยตกลงกันด้วยปากเปล่า ต่อมา นายก. เปลี่ยนใจไม่ยอมขาย นายข. ซึ่งอยากได้แหวนเพชรดังกล่าวก็ไม่มีสิทธิฟ้องบังคับคดีกับ นายก. ได้ แต่ถ้าการซื้อขายครั้งนี้ได้มีการทำหลักฐานเป็น

หนังสือลงลายมือชื่อคู่สัญญาไว้เป็นหลักฐาน หรือนายข. ได้วางมัดจำ หรือนายข. ได้ชำระเงินค่าแหวนบางส่วนแล้ว ถ้านายก. ผิดสัญญาไม่ยอมขายแหวนเพชรประจำตระกูลแล้ว นายข. ย่อมมีสิทธิฟ้องบังคับ นายก. ให้ขายแหวนดังกล่าวได้

ทรัพย์สินที่ซื้อขายกันไม่ได้

ทรัพย์ดังต่อไปนี้ย่อมซื้อขายกันไม่ได้ คือ.-

๑. สาธารณสมบัติแผ่นดิน เช่น ที่ชายตลิ่ง ทางน้ำ ที่ดินที่รัฐบาลหวงห้ามเช่นที่ป่าสงวน เป็นต้น ดังนั้นถ้าผู้ใดจะซื้อที่ดินจากผู้ใดก็ตามต้องตรวจสอบให้แน่ชัดเสียก่อนว่า ที่ดินดังกล่าวเป็นป่าสงวนหรือไม่ ถ้าเป็นก็อย่าได้ซื้อไว้เป็นอันขาดเพราะจะเสียเงินเปล่าโดยไม่ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินแต่อย่างใด

๒. สิทธิซึ่งกฎหมายห้ามโอน เช่นสิทธิที่จะได้รับมรดกของเจ้ามรดกที่ยังมีชีวิตอยู่ สิทธิที่จะได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดู

๓. ทรัพย์สินที่กฎหมายห้ามมีไว้ในความครอบครอง เช่น อาวุธปืนเถื่อน ฝิ่น เฮโรอีน กัญชา เป็นต้น

๔. วัดและที่ธรณีสงฆ์

๕. สิทธิที่จะได้รับบำเหน็จบำนาญจากทางราชการ

๖. ทรัพย์สินที่ได้มาโดยข้อกำหนดห้ามโอน เช่น เจ้ามรดกได้โอนที่ดินแปลงหนึ่งให้แก่นายก. ในขณะยังมีชีวิตอยู่และได้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ไว้ว่าห้ามไม่ให้ นายก. โอนที่ดินดังกล่าวให้แก่ผู้ใดทั้งสิ้น เช่นนี้ที่ดินดังกล่าวก็ไม่สามารถซื้อขายกันได้

ชนิดของสัญญาซื้อขาย

สัญญาซื้อขายมี ๒ ชนิดด้วยกันคือ.-

๑. **สัญญาซื้อขายสำเร็จบริบูรณ์** หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด คือ สัญญาที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโอนไปยังผู้ซื้อทันทีอย่างเด็ดขาดเมื่อการซื้อขายสำเร็จบริบูรณ์การซื้อขายสำเร็จบริบูรณ์เมื่อใดนั้น นอกจากการตกลงแล้ว ต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดอีกด้วย

๒. **สัญญาจะซื้อจะขาย** คือสัญญาที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อในขณะที่ทำสัญญาซื้อขายกัน แต่เป็นสัญญาซึ่งจะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อในเวลาภายหน้าเป็นการแลกเปลี่ยนกับเงินอันเป็นราคาของทรัพย์สินนั้น มีผลผูกพันให้คู่สัญญาต้องทำการซื้อขายให้สำเร็จตลอดไป

ตัวอย่าง นายก. ตกลงจะขายบ้านและที่ดินให้แก่ นายข. เป็นเงิน ๑ แสนบาท โดย นายข. ได้ชำระเงินให้แก่ นายก. จนครบถ้วนในวันทำสัญญานั่นเอง โดย นายก. สัญญาว่าจะไปจดทะเบียนการโอนที่ดินต่อเจ้าพนักงานที่ดินภายใน ๗ วัน ดังนี้ กรรมสิทธิ์ในที่ดินยังไม่โอนไปยัง นายข. แต่มีผลผูกพัน นายก. ที่จะไปจดทะเบียนการโอนที่ดินและบ้านให้แก่ นายข. ภายในเวลาดังกล่าวสัญญาเช่นนี้ เรียกว่า สัญญาจะซื้อจะขาย

การโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขาย

กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินย่อมโอนไปยังผู้ซื้อทันทีตั้งแต่เมื่อทำสัญญาซื้อขายกัน โดยไม่ต้องคำนึงว่าได้มีการส่งมอบทรัพย์สินหรือชำระราคากันแล้วหรือไม่

ตัวอย่าง นายก. ตกลงขายรถยนต์ให้แก่นายข. ในราคา ๑ แสนบาท โดยนายข. ตกลงรับซื้อรถยนต์จาก นายก. ในราคาดังกล่าว เมื่อมีข้อตกลงกันเช่นนี้สัญญาซื้อขายย่อมเกิดขึ้นและกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อคือ นายข. ทันที แม้ว่า นายก. จะยังไม่ได้ส่งมอบรถยนต์และ นายข. จะยังไม่ได้ชำระเงิน ๑ แสนบาทก็ตาม เพราะการส่งมอบและการชำระราคาเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่มีการซื้อขายกันแล้ว

ยกเว้น ในกรณีดังต่อไปนี้แม้ว่าจะได้ทำสัญญาซื้อขายกันแล้วก็ตามกรรมสิทธิ์ในทรัพย์-สินก็ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อ คือ.-

๑. สัญญาซื้อขายที่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนเวลา

ถ้าสัญญาซื้อขายได้กำหนดเงื่อนไขหรือเงื่อนเวลาบังคับไว้ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อ จนกว่าจะได้เป็นไปตามเงื่อนไขหรือถึงกำหนดเงื่อนเวลานั้นแล้ว

ตัวอย่าง นายก. ตกลงขายรถยนต์ให้แก่ นายข. ในราคา ๑ แสนบาทโดยให้ นายข. ผ่อนชำระเป็นเงินเดือนละ ๑ หมื่นบาท และให้กรรมสิทธิ์โอนไปยัง นายข. ต่อเมื่อ นายข. ได้ชำระราคาครบถ้วนแล้ว เช่นนี้ กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนจนกว่า นายข. จะได้ชำระราคาจนครบถ้วนแล้ว แต่สัญญาซื้อขายได้เกิดขึ้นแล้ว

ตัวอย่าง นายก. ตกลงขายรถยนต์ให้แก่ นายข. โดยตกลงโอนและส่งมอบรถยนต์ในวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๓๒ เช่นนี้ กรรมสิทธิ์ในรถยนต์จะโอนไปยัง นายข. เมื่อถึงวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๓๒ แล้ว แต่สัญญาซื้อขายได้เกิดขึ้นแล้ว

๒. การซื้อขายทรัพย์สินซึ่งยังไม่ได้กำหนดไว้แน่นอน

การซื้อขายทรัพย์สินซึ่งมิได้กำหนดลงไว้แน่นอนนั้น กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อจนกว่าจะได้หมาย หรือนับ ชั่ง ตวง วัด หรือคัดเลือก หรือทำโดยวิธีอื่น เพื่อให้ระบุตัวทรัพย์สินนั้นออกเป็นที่แน่นอนแล้ว

ตัวอย่าง นายก. ตกลงซื้อรถยนต์จากบริษัท ขายรถยนต์รวยแล้วเลิก จำกัดเป็นจำนวน ๑๐ คัน โดยที่นายก. ยังไม่ได้เห็นตัวรถยนต์เลย กรรมสิทธิ์ในรถยนต์ยังไม่โอนไปยัง นายก. จนกว่าบริษัทขายรถยนต์จะได้คัดเลือกรถยนต์เป็นจำนวน ๑๐ คันเพื่อส่งมอบให้แก่ นายก. แล้ว

๓. การซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ถ้าผู้ขายยังจะต้องทำการนับ ชั่ง ตวง วัด หรือทำการอย่างอื่น หรือทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเกี่ยวกับทรัพย์สิน เพื่อให้รู้กำหนดราคาทรัพย์สินนั้นแน่นอนเสียก่อน

กฎหมายกำหนดไว้ว่า กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อจนกว่าจะได้ทำการนับ ชั่ง ตวง วัด หรือทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทรัพย์สินนั้นเพื่อให้รู้ราคาทรัพย์สินที่แน่นอนเสียก่อน

ตัวอย่าง นายก. ต้องการซื้อข้าวสารจาก นายข. ซึ่งเก็บไว้ในยุ้งข้าวในราคาเกวียนละ

๓,๐๐๐ บาท ในขณะนั้นยังไม่รู้ว่าข้าวในยุ้งของ นายข. มีอยู่ทั้งหมดกี่เกวียน ดังนี้ กรรมสิทธิ์ในข้าวทั้งยุ้งยังไม่โอนไปยัง นายก. จนกว่าจะได้มีการตวงนับข้าวในยุ้งข้าวของ นายข. ให้รู้จำนวนข้าวว่ามีทั้งหมดกี่เกวียนเป็นราคาเท่าใดเสียก่อน กรรมสิทธิ์จึงจะโอนไปยัง นายก.

ในกรณีที่เป็นการขายเหมา คือการซื้อขายที่ผู้ซื้อตกลงซื้อทรัพย์สินที่ผู้ขายเสนอขายทั้งหมดในราคาที่ได้ตกลงกันไว้ โดยไม่ต้องตรวจนับจำนวนทรัพย์ว่ามีอยู่ทั้งหมดเท่าใด กรณีเช่นนี้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทั้งหมดย่อมโอนไปยังผู้ซื้อทันทีที่มีการตกลงกันไว้เมื่อได้มีการทำสัญญาซื้อขายกันทันที โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้ขายได้ส่งมอบทรัพย์สินทั้งจำนวนนั้นให้แก่ผู้ซื้อแล้วหรือยัง

ตัวอย่าง นายก. ตกลงซื้อข้าวทั้งยุ้งของ นายข. ในราคา ๑ แสนบาท โดยไม่คำนึงว่าข้าวในยุ้งมีทั้งหมดเป็นจำนวนเท่าใด เช่นนี้กรรมสิทธิ์ในข้าวทั้งยุ้งย่อมโอนไปยัง นายก. ทันทีทั้งยุ้ง โดยไม่ต้องคำนึงว่า นายข. จะได้ส่งมอบข้าวทั้งยุ้งให้แก่ นายก. แล้วหรือไม่ก็ตาม คือเพียงแต่ นายก. และนายข. ตกลงซื้อขายข้าวกันเท่านั้นกรรมสิทธิ์โอนไปยังผู้ซื้อทันที

ผลของการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขาย

เมื่อกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายได้โอนไปยังผู้ซื้อแล้ว เมื่อเกิดภัยพิบัติใด ๆ ขึ้นแก่ทรัพย์สินที่ซื้อขายกันแล้ว ย่อมตกเป็นพับแก่ผู้ซื้อ ส่วนผู้ขายย่อมพ้นจากความรับผิด แม้ว่าจะยังมิได้มีการส่งมอบหรือชำระราคากันเลยก็ตาม เว้นแต่ว่าจะได้มีการตกลงให้ภัยพิบัตินั้นผู้ขายยังต้องรับผิดชอบอยู่จนกว่าจะได้มีการชำระราคาและส่งมอบทรัพย์สินกันแล้ว

ตัวอย่าง นายก. ตกลงซื้อรถยนต์ของ นายข. ในราคา ๑ แสนบาท ในขณะที่ นายก. กำลังขับรถยนต์ดังกล่าวไปส่งมอบให้แก่ นายข. ปรากฏว่าฟ้าผ่ามาถูกตัวรถจนไฟไหม้ทั้งคัน เช่นนี้กรรมสิทธิ์ในรถยนต์ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่เวลาที่ได้มีการตกลงซื้อขายกันแล้ว แม้ว่าจะยังไม่มีการส่งมอบรถยนต์ก็ตาม เช่นนี้ ความสูญเสียรถยนต์ดังกล่าวถือว่าตกเป็นของ นายก. นายก. ต้องชำระราคา รถยนต์ให้แก่ นายข. จนเต็มจำนวน

ผู้ที่มีสิทธิขายทรัพย์สิน

๑. เจ้าของกรรมสิทธิ์ ในทรัพย์สิน ย่อมมีสิทธิที่จะขายทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ใดก็ได้ ถ้าผู้ขายไม่มีสิทธิในทรัพย์สินแล้วยังฝ่าฝืนขายทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้อื่นแล้ว ผู้ที่รับซื้อย่อมไม่ได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น ทั้งนี้เป็นไปตามหลักกฎหมายที่ว่า "ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน" เมื่อเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่แท้จริงใช้สิทธิติดตามเอาทรัพย์สินคืนแล้ว ผู้ซื้อต้องคืนทรัพย์สินนั้นให้แก่เจ้าของกรรมสิทธิ์ที่แท้จริง

ตัวอย่าง นายก. ได้ขโมยนาฬิกาของ นายข. ไปขายให้แก่ นายค. นายค. ย่อมไม่มีกรรมสิทธิ์ในนาฬิกานั้นแต่อย่างใด เมื่อนายข. ติดตามเอานาฬิกาคืนแล้ว นายค. ต้องคืนนาฬิกาให้แก่ นายข.

๒. ผู้จัดการมรดกย่อมมีอำนาจขายทรัพย์สินอันเป็นของกองมรดกเพื่อนำมาแบ่งให้แก่ทายาท

๓. เจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งขายทอดตลาดทรัพย์ตามคำสั่งของศาล

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY
3961131182

หน้าที่ของผู้ขาย

๑. ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่ขายให้แก่ผู้ซื้อ

๒. ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายในสภาพที่เรียบร้อย หากมีความชำรุดบกพร่องเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ในการที่จะใช้ประโยชน์ตามสัญญาแล้วผู้ขายต้องรับผิด ยกเว้นในกรณีดังต่อไปนี้ ผู้ขายไม่ต้องรับผิดในความชำรุดบกพร่องของทรัพย์สินที่ขายคือ

(๑) ผู้ซื้อรู้อยู่แล้วตั้งแต่เวลาซื้อขายว่า ทรัพย์สินนั้นมีความชำรุดบกพร่อง

(๒) ความชำรุดบกพร่องนั้นผู้ซื้อเห็นประจักษ์แล้ว ยังรับมอบไว้โดยไม่ทักท้วง

(๓) ในกรณีที่เป็นการขายทอดตลาดทรัพย์สิน

ตัวอย่าง นายก. ขายรถยนต์ให้แก่ นายข. โดยที่นายก. รู้อยู่แล้วว่ารถยนต์นั้นเครื่องหลวมต้องยกเครื่องใหม่ นายข. ไม่ทราบถึงความชำรุดดังกล่าวจึงรับซื้อรถยนต์ไว้ เช่นนี้ต่อมา นายข. ต้องนำรถไปยกเครื่องใหม่เสียเงินค่าซ่อมไป ๑ หมื่นบาท นายก. ต้องชดใช้เงิน ๑ หมื่นบาทนั้นคืนให้แก่ นายข.

๓. ต้องรับผิดชอบเมื่อมีผู้มารอนสิทธิของผู้ซื้อ การรอนสิทธิ คือ การที่ผู้ซื้อถูกบุคคลภายนอกซึ่งมีสิทธิดีกว่าในเวลาที่มีการซื้อขาย เรียกร้องทรัพย์คืน ผู้ขายต้องรับผิดชอบ

ตัวอย่าง นายก. ขโมยพระพุทธรูปของ นายข. แล้วไปขายให้แก่ นายค. ในราคา ๑ แสนบาท ต่อมาขายข. สืบทราบว่า นายค. เป็นผู้รับซื้อไป จึงได้ฟ้องร้องต่อศาลเรียกเอาพระพุทธรูปคืนจาก นายค. ไปนายค. เรียกเงิน ๑ แสนบาทคืนจาก นายก. ได้

ยกเว้นในกรณีดังต่อไปนี้ ผู้ขายไม่ต้องรับผิดในการรอนสิทธิ คือ

(๑) ในกรณีที่ไม่มีการฟ้องคดี และผู้ขายพิสูจน์ได้ว่าสิทธิของผู้ซื้อได้สูญเสียไป เพราะความผิดของผู้ซื้อเอง ตัวอย่าง นายก. ซื้อนาฬิกาจาก นายข. ต่อมา นายค.ได้มาแจ้งกับนายก. ว่านาฬิกานั้นเป็นของตน นายก. หลงเชื่อจึงได้มอบนาฬิกาคืนให้แก่ นายค. ไปโดย นายก. ไม่ได้สอบถามจาก นายข. ให้ดีเสียก่อน นายข. ไม่ต้องรับผิดชดใช้ราคานาฬิกาให้แก่ นายก.

(๒) ในกรณีที่มีการฟ้องคดี และผู้ซื้อไม่ได้เรียกผู้ขายเข้ามาเป็นคู่ความร่วมด้วย และผู้ขายพิสูจน์ได้ว่าถ้าเรียกตนเข้ามาในคดีแล้ว ฝ่ายผู้ซื้อจะต้องชนะคดี

(๓) ถ้าผู้ขายเข้ามาในคดีเป็นคู่ความร่วมกับผู้ซื้อแล้ว แต่ศาลยกคำร้องเพราะความผิดของผู้ซื้อเอง แต่ถ้าศาลได้หมายเรียกผู้ขายเข้ามาเป็นคู่ความร่วมกับผู้ซื้อในคดีแล้ว แต่ผู้ขายไม่ยอมเข้ามาในคดี ผู้ขายต้องรับผิดในการรอนสิทธินั้น

สิทธิในการยึดหน่วงทรัพย์สินที่ซื้อขายของผู้ขาย

ถ้าผู้ซื้อไม่ยอมชำระราคาแล้วผู้ขายมีสิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินไว้ไม่ต้องส่งมอบ ในกรณีที่เป็นการซื้อขายโดยไม่ได้กำหนดเวลาในการชำระราคา

หน้าที่ของผู้ซื้อ

ต้องรับมอบทรัพย์สินที่ตนซื้อและชำระราคาให้แก่ผู้ขายตามสัญญาซื้อขาย

เว้นแต่ในกรณีดังต่อไปนี้ ผู้ซื้อจะบอกปัดไม่ยอมรับมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายจากผู้ขาย

ก็ได้ คือ

(๑) ในกรณีที่เป็นสังหาริมทรัพย์ ถ้าผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินมากกว่าหรือน้อยกว่าที่ตกลงไว้ในสัญญา

(๒) ในกรณีที่เป็นสังหาริมทรัพย์ ถ้าผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายปะปนกับทรัพย์สินที่ไม่ได้ซื้อขาย

(๓) ในกรณีที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ ถ้าผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินมากกว่าหรือน้อยกว่าที่ตกลงในสัญญา แต่ถ้าเนื้อที่ขาดเกินไม่เกินร้อยละ ๕ ของที่ตกลงในสัญญาแล้ว ผู้ซื้อต้องรับมอบเสมอและชำระราคาตามส่วน

(๔) เมื่อทรัพย์นั้นชำรุดบกพร่อง

(๕) เมื่อมีการรอนสิทธิ

(๖) เมื่อผู้ขายผิดนัดไม่ส่งมอบทรัพย์ตามสัญญา

อายุความในการฟ้องร้อง

๑. ในกรณีที่ผู้ขายส่งมอบทรัพย์น้อยกว่าหรือมากกว่าที่ตกลงตามสัญญา ผู้ซื้อต้องฟ้องภายใน ๑ ปี นับแต่วันส่งมอบทรัพย์สิน (ป.พ.พ. มาตรา ๔๖๗)

๒. ในกรณีที่ทรัพย์สินนั้นชำรุดบกพร่อง ผู้ซื้อต้องฟ้องภายในกำหนด ๑ ปีนับแต่วันที่ได้พบเห็นความชำรุดบกพร่อง (ป.พ.พ. มาตรา ๔๗๔)

๓. ในกรณีที่เป็นการรอนสิทธิผู้ซื้อ ถ้าผู้ขายไม่ได้เป็นคู่ความในคดีเดิมหรือถ้าผู้ซื้อได้ประนีประนอมยอมความกับบุคคลภายนอกหรือยอมตามที่บุคคลภายนอกเรียกร้อง ต้องฟ้องคดีภายในอายุความ ๓ เดือน นับแต่วันที่คำพิพากษาในคดีเดิมถึงที่สุด หรือนับแต่วันที่มีการประนีประนอมยอมความ หรือวันที่ผู้ซื้อยอมตามที่บุคคลนายนอกเรียกร้อง (ป.พ.พ. มาตรา ๔๘๑)

๔. ผู้ขายซึ่งเป็นพ่อค้าฟ้องเรียกค่าสินค้าจากผู้ซื้อ ต้องฟ้องภายในกำหนดอายุความ ๒ ปี นับแต่วันที่ส่งมอบ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕)

ตัวอย่างสัญญาจะซื้อจะขายที่ดิน

วันที่.....

วันที่.....

สัญญานี้ทำขึ้นระหว่าง.....อายุ.....ปี อยู่ที่.....
.....ซึ่งต่อไปในสัญญานี้จะเรียกว่า "ผู้จะขาย"
ฝ่ายหนึ่ง กับ.....อายุ.....ปี อยู่ที่.....
.....ซึ่งต่อไปในสัญญานี้จะเรียกว่า "ผู้จะซื้อ"
ฝ่ายหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินกันดังมีข้อความดังต่อไปนี้คือ

ข้อ ๑. ผู้จะขายตกลงขายและผู้จะซื้อตกลงซื้อที่ดิน โฉนดเลขที่.....ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัด.....เป็นเนื้อที่.....ในราคา
ตารางวาละ.....บาท (.....)
รวมเป็นเงินทั้งสิ้น.....บาท (.....)

ในวันทำสัญญานี้ ผู้จะซื้อได้มอบเงินมัดจำให้ผู้จะขายรับไปแล้วเป็นจำนวน.....
บาท (.....)โดยเงินสด/ธนาคาร.....เลขที่.....
ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ. .....

ข้อ ๒. ผู้จะซื้อสัญญาว่าเงินค่าที่ดินยังค้างชำระอยู่อีก.....บาท
(.....) นั้นผู้จะซื้อจะชำระราคาให้แก่ผู้จะขายให้เป็นการครบถ้วนภายในกำหนด.....วัน
(.....)นับแต่วันที่ทำสัญญานี้เป็นต้นไปและผู้จะขายสัญญาว่าจะจัดการโอนกรรมสิทธิ์แก่ผู้จะซื้อให้เป็นการเรียบร้อยในวันเดียวกันนั้น

ข้อ ๓. ถ้าผู้จะซื้อผิดสัญญาไม่ชำระราคาที่ค้างอยู่ดังกล่าวในข้อสองแห่งสัญญานี้ภายในกำหนด ผู้จะซื้อยอมให้ผู้จะขายริบเงินมัดจำตามที่กล่าวในข้อ ๑. ได้ทั้งสิ้น และถ้าผู้จะขายผิดสัญญาผู้จะขายยอมให้ผู้จะซื้อบังคับผู้จะขายให้ปฏิบัติตามสัญญานี้ได้ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้จะซื้อในอันที่จะเรียกค่าเสียหายจากผู้จะขายถ้าจะพึงมี และโดยการที่ตกลงจะซื้อจะขายรายนี้เป็นการขายเหมาคู่สัญญาจึงตกลงกันว่าหากปรากฏในภายหลังว่า เนื้อที่ตามโฉนดที่จะขายกันมีมากหรือน้อยกว่าตามที่ปรากฏในโฉนดก็ตาม คู่สัญญาจะไม่เรียกร้องค่าที่ดินหรือคืนเงินกันอีก

สัญญาฉบับนี้ทำขึ้นเป็น ๒. ฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกัน คู่สัญญาทราบข้อความในสัญญานี้โดยตลอดเป็นการถูกต้องแล้ว จึงพร้อมกันลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยานและยึดถือไว้ฝ่ายละฉบับ

ลงชื่อ.....ผู้จะซื้อ
ลงชื่อ.....ผู้จะขาย
ลงชื่อ.....พยาน
ลงชื่อ.....พยาน

เช่าทรัพย์

โดยชัยพร สว่างวรชาติ, วิชช์ จีระแพทย์, ณัฐจักร บั๋หมสิงห์ ณ อยุธยา

เช่าทรัพย์คืออะไร

เช่าทรัพย์ คือ สัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่า "ผู้ให้เช่า" ตกลงให้บุคคลคนหนึ่งเรียกว่า "ผู้เช่า" ได้ใช้หรือได้รับประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง ในระยะเวลาตามที่ได้ตกลงกันไว้ และผู้เช่าตกลงให้ค่าเช่าเป็นการตอบแทนให้แก่ผู้ให้เช่า

ตัวอย่าง นาย ก.ได้ให้นาย ข.อาศัยบ้านของตนเป็นเวลา ๑ ปี โดยนาย ข.ตกลงว่าจะชำระค่าเช่าตอบแทนในการใช้บ้านแก่นาย ก.เป็นเงินเดือนละ ๑,๐๐๐ บาท สัญญาดังกล่าวเรียกว่าสัญญาเช่า

ทรัพย์สินที่ให้เช่ากันได้

ทรัพย์สินทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นอสังหาริมทรัพย์เช่นที่ดินบ้านหรือสังหาริมทรัพย์เช่น รถยนต์, เรือยนต์ เจ้าของย่อมนำไปให้ผู้อื่นเช่าได้ ทั้งสิ้น

การเช่าทรัพย์สินต้องมีหลักฐานหรือไม่

๑. ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ เช่น บ้าน หรือที่ดินแล้ว ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่า มิฉะนั้น จะฟ้องร้องบังคับคดีกันไม่ได้

ตัวอย่าง นาย ก.เช่าบ้านของนาย ข. การเช่าบ้านดังกล่าวต้องทำเป็นหนังสือลงชื่อผู้ต้องรับผิดคือผู้เช่าหรือผู้ให้เช่า จึงจะฟ้องร้องกันได้ กล่าวคือถ้านาย ก.ผิดสัญญาไม่ยอมเช่าบ้าน หากนาย ข.จะฟ้องนาย ก.ได้ต้องมีสัญญาเช่าที่ทำเป็นหนังสือลงชื่อของนาย ก หรือถ้านาย ข. ผิดสัญญาไม่ยอมให้นาย ก.เช่าบ้าน นาย ก.จะฟ้องบังคับให้นาย ข.ส่งมอบบ้านตามสัญญาเช่าได้ต่อเมื่อมีสัญญาเช่าเป็นหนังสือลงชื่อนาย ข.

ถ้าเป็นการเช่าอสังหาริมทรัพย์เกินกว่า ๓ ปี หรือมีกำหนดตลอดอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าแล้ว นอกจากต้องทำหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดแล้ว ยังต้องนำไปจดทะเบียนการเช่าต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ มิฉะนั้นจะมีผลบังคับกันได้เพียง ๓ ปีเท่านั้น

ตัวอย่าง นาย ก.ตกลงเช่าบ้านของนาย ข.เป็นเวลา ๑๐ ปี โดยทำสัญญาเช่าเป็นหนังสือกันเองไม่ได้นำไปจดทะเบียนต่อเจ้าหน้าที่ สัญญาเช่าดังกล่าวมีผลผูกพันเพียง ๓ ปีเท่านั้น เมื่อครบ ๓ ปีแล้วนาย ก.มีสิทธิที่จะไม่เช่าก็ได้ หรือนาย ข.ไม่ยอมให้นาย ก.เช่าบ้านต่อไปก็ได้

การเช่าที่ดิน ต้องไปจดทะเบียนการเช่าที่สำนักงานที่ดินจังหวัดที่ทรัพย์นั้นตั้งอยู่

การเช่าบ้าน ต้องไปจดทะเบียนการเช่าที่อำเภอหรือเขต ที่บ้านนั้นตั้งอยู่

อนึ่ง การเช่าอสังหาริมทรัพย์นั้น กฎหมายห้ามไม่ให้เช่ากันนานเกินกว่า ๓๐ ปี หาก**ได้ทำสัญญากันไว้นานกว่านั้น ก็มีผลบังคับกันได้เพียง ๓๐ ปีเท่านั้น**

ตัวอย่าง นาย ก.เช่าที่ดินของนาย ข.โดยทำสัญญาเช่ากันมีกำหนด ๗๐ ปี ดังนี้ มีผลบังคับกันได้เพียง ๓๐ ปีเท่านั้น

๒. ถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ การเช่าสังหาริมทรัพย์ เช่น รถยนต์ เรือ เครื่องจักร นั้นเพียงแต่ตกลงกันด้วยวาจาก็มีผลผูกพันกันได้แล้ว โดยไม่ต้องทำหลักฐานการเช่าเป็นหนังสือแต่อย่างใด

ถ้าในระหว่างอายุสัญญาเช่าผู้ให้เช่าโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าไปให้ผู้อื่น จะมีผลอย่างไร

๑. ถ้าเป็นการเช่าอสังหาริมทรัพย์ เช่น เช่าบ้าน หรือเช่าที่ดินแล้ว การที่เจ้าของผู้ให้เช่าโอนบ้านหรือที่ดินให้แก่บุคคลอื่น สัญญาเช่ายังคงมีผลผูกพันเจ้าของใหม่ โดยเจ้าของใหม่อยู่ในฐานะผู้ให้เช่าตามสัญญาเช่าดังกล่าวแทนเจ้าของเดิม

ตัวอย่าง นาย ก.เช่าตึกแถวของนาย ข.มีกำหนด ๑๐ ปี พอเช่ากันได้ ๑ ปี นาย ข.ขายตึกแถวดังกล่าวไปให้นาย ค. สัญญาเช่ายังคงอยู่หาได้ระงับไปเพราะการโอนไม่ แม้ว่านาย ค. จะไม่รู้เรื่องการเช่าดังกล่าวมาก่อนเลยก็ตาม นาย ก.ก็มีสิทธิอยู่บ้านดังกล่าวได้อีก ๙ ปี โดยนาย ค.มีฐานะเป็นผู้ให้เช่าตามสัญญาเช่าดังกล่าว

๒. ถ้าเป็นการเช่าสังหาริมทรัพย์ ถ้าเจ้าของทรัพย์ผู้ให้เช่าโอนกรรมสิทธิ์ไปให้ผู้อื่นแล้ว สัญญาเช่าก็เป็นอันสิ้นสุดไปทันที

ตัวอย่าง นาย ก.เช่ารถยนต์ของนาย ข.มีกำหนด ๓ ปี พอเช่ากันได้ ๑ ปี นาย ข.ขายรถยนต์ให้แก่นาย ค. สัญญาเช่าก็เป็นอันสิ้นสุดไปทันทีแม้ว่าจะยังไม่ถึงกำหนดตามสัญญาเช่าก็ตาม นาย ก.ต้องส่งมอบรถยนต์คืนให้นาย ค.ไป

การเช่าตึกแถวโดยเสียค่าแป๊ะเจี๊ยะ

ในการเช่าตึกแถวกันโดยผู้เช่าเสียเงินกินเปล่าหรือที่เรียกกันว่า "แป๊ะเจี๊ยะ" นั้นให้แก่ผู้ให้เช่าโดยตกลงเช่าตึกแถวกันเป็นระยะเวลานานถึง ๑๐ ปี หรือ ๒๐ ปีนั้น ก็เหมือนกับการเช่าอสังหาริมทรัพย์โดยทั่วไปดังได้กล่าวมาแล้ว กล่าวคือถ้ากินกว่า ๓ ปีแล้วต้องไปจดทะเบียนการเช่าที่อำเภอหรือเขตเสียให้ถูกต้อง มิฉะนั้นแล้วก็มีผลบังคับกันได้เพียง ๓ ปีเท่านั้น แต่ในกรณีที่ผู้เช่าถูกผู้ให้เช่าฟ้องขับไล่ก่อนครบกำหนดตามสัญญาเช่า ผู้เช่ามีสิทธิฟ้องเรียกเงินค่าแป๊ะเจี๊ยะคืนได้ตามส่วนจำนวนปีที่ไม่ได้อยู่ตามสัญญา

ตัวอย่าง นาย ก.เช่าตึกแถวของนาย ข.มีกำหนด ๑๐ ปี โดยเสียค่าแป๊ะเจี๊ยะไปเป็นเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาทตกลงเสียค่าเช่ากันเดือนละ ๑๐๐ บาท โดยทำสัญญาเช่ากันเอง ๆ ไม่ได้ไปจดทะเบียน ต่อมาเมื่อนาย ก.อยู่ตึกแถวได้เพียง ๔ ปี นาย ข.ก็ฟ้องขับไล่นาย ก.ให้ออกจากตึกแถวดังกล่าว **เช่นนี้ สัญญาเช่ามีผลบังคับได้เพียง ๓ ปี ดังนั้น นาย ก.ต้องออกจากตึกแถวดังกล่าว แต่นาย ก. มีสิทธิฟ้องเรียกค่าแป๊ะเจี๊ยะในส่วนที่ยังไม่ได้อยู่ครบตามสัญญาเป็นจำนวน ๖ ปีคืนจากนาย ข. ได้เป็นจำนวนเงิน** ๖๐,๐๐๐ บาท

ดังนั้น ผู้เช่าตึกแถวจึงต้องระมัดระวังให้ดีว่า เมื่อตนเช่าตึกแถวโดยเสียค่าแป๊ะเจี๊ยะให้แก่

ผู้ให้เช่าแล้ว ถ้าเป็นการเช่ากันเกินกว่า ๓ ปีแล้ว ต้องไปจดทะเบียนการเช่าที่อำเภอหรือเขตเสมอ

การเช่าช่วงคืออะไร

การเช่าช่วง คือการที่ผู้เช่าทรัพย์สินนำทรัพย์สินที่ตนเช่าไปให้ผู้อื่นเช่าอีกต่อหนึ่ง

ตัวอย่าง

นาย ก.เช่าบ้านของนาย ข. แล้วนาย ก.นำบ้านดังกล่าวไปให้นาย ค.เช่าอีกต่อหนึ่ง การที่นาย ก. ให้นาย ค.เช่านี้ เรียกว่าการเช่าช่วง

กฎหมายไม่ยินยอมให้ผู้เช่านำทรัพย์สินที่ตนเช่าไปให้ผู้อื่นเช่าช่วง เว้นแต่จะมีข้อตกลงในสัญญาเช่าอนุญาตให้ผู้เช่านำทรัพย์นั้นไปให้ผู้อื่นเช่าช่วงได้ ถ้าผู้เช่าฝ่าฝืนนำเอาทรัพย์สินที่ตนเช่าไปให้ผู้อื่นเช่าช่วงแล้ว กฎหมายถือว่าผู้เช่าเป็นฝ่ายผิดสัญญา ผู้ให้เช่ามีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าได้

สัญญาต่างตอบแทนชนิดพิเศษยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดา

คือการที่ผู้เช่าตกลงเช่าทรัพย์สินโดยสัญญาว่าจะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดในทรัพย์สินที่เช่านั้นให้เป็นการตอบแทนผู้ให้เช่านอกเหนือไปจากการที่ผู้เช่าได้ชำระค่าเช่าเป็นการตอบแทนแล้ว

ตัวอย่าง

นาย ก.เช่าที่ดินของนาย ข.มีกำหนด ๒๐ ปี โดยนาย ก.สัญญาว่านอกจากการจ่ายค่าเช่าที่ดินตามปกติแล้ว นาย ก.จะต้องก่อสร้างตึกแถวในที่ดินดังกล่าวโดยนาย ก.เป็นผู้จ่ายค่าก่อสร้างทั้งหมด เมื่อครบกำหนด ๒๐ ปีตามสัญญาเช่าแล้ว ให้ตึกแถวดังกล่าวตกเป็นกรรมสิทธิ์ของนาย ข.ทันที

สัญญาเช่านี้แม้ว่าจะเช่ากันเกินกว่า ๓ ปีก็ตาม กฎหมายยินยอมให้มีผลผูกพันกันตามสัญญาได้ โดยไม่ต้องนำสัญญาเช่าไปจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ และถ้าผู้เช่าตายสัญญาเช่าก็ไม่ระงับ ทายาทของผู้เช่าก็มีสิทธิรับมรดกอาศัยบ้านดังกล่าวต่อไปจนกว่าจะครบกำหนดอายุของสัญญาได้

ตามตัวอย่างที่ได้กล่าวไปแล้ว หากนาย ก.ก่อสร้างตึกแถวเสร็จแล้วอาศัยได้เพียง ๕ ปีก็ตาย สัญญาเช่าที่ดินก็ไม่ระงับ ทายาทของนาย ก.รับมรดกสิทธิในการเช่าที่ดินนั้นอยู่ในตึกแถวอีก ๑๕ ปีจนครบตามสัญญาเช่าได้ ซึ่งต่างจากสัญญาเช่าธรรมดา หากผู้เช่าตายสัญญาเช่าก็ระงับไป

การบอกเลิกสัญญาเช่า

วิธีบอกเลิกสัญญาเช่านั้น แบ่งออกเป็น ๖ กรณีคือ.-

๑. ถ้าเป็นการเช่าทรัพย์สินโดยไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการเช่า ให้ผู้เช่าต้องบอกกล่าวบอกเลิกสัญญาให้ผู้เช่าทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่ากำหนดเวลาชำระค่าเช่าระยะหนึ่ง

ตัวอย่าง นาย ก.เช่าบ้านนาย ข.โดยไม่ได้กำหนดเวลาเช่าไว้ คงกำหนดว่านาย ก.ต้องชำระค่าเช่าทุกเดือนเป็นเงินเดือนละ ๑,๐๐๐ บาท ถ้านาย ข.ประสงค์จะบอกเลิกสัญญา นาย ข.

ต้องแจ้งให้นาย ก.ออกจากบ้านเช่าทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๑ เดือน

๒. ถ้าเป็นการเช่าทรัพย์สินที่กำหนดเวลากันไว้ เมื่อครบอายุสัญญาเช่า ถือว่าสัญญาเช่าระงับไปโดยผู้ให้เช่าไม่ต้องบอกกล่าวแต่อย่างใด

ตัวอย่าง

นาย ก.เช่าบ้านนาย ข.มีกำหนด ๑ ปี เมื่อครบกำหนด ๑ ปี สัญญาเช่าก็ระงับไป นาย ก. ต้องออกจากบ้านเช่าดังกล่าวทันที โดยผู้ให้เช่าไม่ต้องบอกกล่าวให้นาย ก.ทราบแต่อย่างใด

๓. ถ้าผู้เช่าไม่ยอมชำระค่าเช่าตามสัญญา ผู้ให้เช่าต้องบอกกล่าวให้ผู้เช่านำเงินค่าเช่าที่ค้างชำระภายในเวลาที่กำหนดไว้ในหนังสือบอกกล่าวนั้นแต่ต้องให้เวลาผู้เช่าไม่น้อยกว่า ๕ วัน เมื่อครบกำหนดตามหนังสือบอกกล่าวแล้ว ผู้เช่ายังเพิกเฉย ผู้ให้เช่าก็บอกเลิกสัญญาได้

๔. ถ้าผู้เช่าปฏิบัติผิดสัญญาที่ได้กำหนดไว้ในระหว่างอายุการเช่า ผู้ให้เช่ามีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้

๕. ถ้าผู้ให้เช่าส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าในสภาพที่ไม่เหมาะแก่การใช้ประโยชน์ตามสัญญาเช่า ผู้เช่าบอกเลิกสัญญาได้

๖. ถ้าในระหว่างอายุสัญญาเช่า ทรัพย์สินที่เช่าเกิดชำรุดบกพร่องโดยไม่ใช่ความผิดของผู้เช่า ผู้เช่าต้องบอกกล่าวให้ผู้ให้เช่าดำเนินการซ่อมแซมภายในเวลาอันสมควร ถ้าครบกำหนดแล้ว ผู้ให้เช่ายังเพิกเฉย ผู้เช่าบอกเลิกสัญญาได้

การระงับไปซึ่งสัญญาเช่า

สัญญาเช่าย่อมระงับไปโดยผลของกฎหมายในกรณีดังต่อไปนี้คือ

๑. สัญญาเช่าได้กำหนดเวลาการเช่าไว้ เมื่อครบกำหนดแล้วสัญญาเป็นอันระงับไป

๒. ถ้าทรัพย์สินที่เช่าสูญไปทั้งหมด สัญญาเช่าเป็นอันระงับไป เช่นบ้านที่เช่าถูกไฟไหม้หมดทั้งหลัง

๓. ผู้เช่าตายสัญญาเช่าย่อมระงับไป (แต่ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ให้เช่าตายสัญญาเช่าไม่ระงับไป ยังมีผลผูกพันทายาทของผู้ให้เช่า)

ตัวอย่างสัญญาเช่าทรัพย์สิน

สัญญาเช่า

สัญญานี้ทำขึ้นที่.....ณ. วันที่.....
ระหว่าง.....อายุ.....ปี อยู่ที่บ้านเลขที่
.....ซึ่งต่อไปในสัญญานี้
จะเรียกว่า "ผู้เช่า" ฝ่ายหนึ่ง กับ.....ปี อยู่ที่บ้านเลขที่.....
.....ซึ่งต่อไปสัญญานี้จะเรียกว่า "ผู้ให้เช่า"
ฝ่ายหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันมีข้อความดังต่อไปนี้คือ.

๑. ผู้ให้เช่าตกลงให้เช่า และผู้เช่าตกลงรับเช่า.....
.....มีกำหนดเวลา.....ปี (เดือน)
นับตั้งแต่วันที่.....ถึงวันที่.....โดยผู้เช่าต้อง
ชำระค่าเช่าให้แก่ผู้ให้เช่าเป็นเงินเดือนละ.....บาท (.....)

๒. ผู้เช่าต้องชำระค่าเช่าล่วงหน้าภายในวันที่.....ของทุกเดือน

๓. ผู้เช่าสัญญาว่าจะสงวนรักษาทรัพย์สินที่เช่าให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย

๔. ผู้เช่าต้องยินยอมให้ผู้ให้เช่าหรือตัวแทนของผู้ให้เช่าตรวจดูทรัพย์สินที่เช่า ณ สถานที่เช่าได้ตลอดเวลา

๕. ถ้าผู้เช่าประกันภัยในทรัพย์สินที่ใช้ไม่ว่าจะเป็นการประกันภัยชนิดใดก็ตาม ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ให้เช่าก่อน

๖. ผู้เช่าจะต้องไม่ให้เช่าช่วง เว้นแต่จะได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้ให้เช่าเสียก่อน

๗. เมื่อครบกำหนดตามสัญญาเช่าแล้ว ผู้เช่าต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าคืนให้แก่ผู้เช่าทันทีในสภาพเรียบร้อย โดยไม่ต้องมีการบอกกล่าวก่อนแต่อย่างใดทั้งสิ้น แต่จะไม่เรียกร้องค่าตอบแทนใด ๆ จากผู้ให้เช่า

๘. ถ้าผู้เช่าไม่ปฏิบัติตามสัญญานี้แม้เพียงข้อใดข้อหนึ่ง ผู้ให้เช่ามีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าได้ทันที โดยไม่ต้องบอกกล่าว

สัญญานี้ได้ทำขึ้น ๒ ฉบับมีข้อความถูกต้องตรงกัน คู่สัญญาต่างยึดถือไว้ฝ่ายละฉบับ โดยคู่สัญญาได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานต่อหน้าพยานแล้ว.

ลงชื่อ.....ผู้เช่า
ลงชื่อ.....ผู้ให้เช่า
ลงชื่อ.....พยาน
ลงชื่อ.....พยาน

เช่าซื้อ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๗๒ - ๕๗๔

เช่าซื้อคืออะไร

เช่าซื้อ เป็นเอกเทศสัญญาที่นิยมทำกันแพร่หลายในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากผู้มีรายได้น้อยไม่สามารถซื้อสินค้าที่มีราคาสูง โดยวิธีการซื้อขายธรรมดา จึงหันมาทำสัญญาเช่าซื้อ โดยผู้เช่าซื้อสามารถผ่อนชำระราคาได้ในระยะเวลานาน โดยผู้เช่าซื้อผ่อนชำระเป็นงวด ๆ จนครบกำหนดตามสัญญาผู้เช่าซื้อก็จะได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นไป แต่มีข้อเสียคือ ผู้เช่าซื้อจะต้องซื้อสินค้าดังกล่าวในราคาที่สูงกว่าต้นทุน เนื่องจากผู้ให้เช่าซื้อได้คิดดอกเบี้ยรวมเข้าไปกับต้นทุนการผลิต และการคิดดอกเบี้ยก็คิดโดยเอาระยะเวลาที่ตกลงผ่อนชำระเป็นตัวคูณแล้วนำไปรวมกับราคาขายเป็นราคาทรัพย์ที่ตกลงเช่าซื้อกัน การผ่อนชำระเอาจำนวนงวดเป็นตัวหารจากหลักการคิดดังกล่าวผู้เช่าซื้อย่อมเสียเปรียบ เพราะแม้ผ่อนชำระราคาไปแล้วก็มิได้มีการลดดอกเบี้ยของต้นทุนที่ลดจำนวนลงไป

สัญญาเช่าซื้อ คือ สัญญาซึ่งเจ้าของเอาทรัพย์สินออกให้เช่า และให้คำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินนั้น หรือจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้เช่า โดยมีเงื่อนไขว่าผู้เช่าจะต้องใช้เงินเป็นงวด ๆ เช่น นาย ก. เกษตรกรอยากได้เครื่องสูบน้ำมาใช้ในการทำเกษตรกรรม ถ้าซื้อเป็นเงินสดจะมีราคา ๖,๐๐๐ บาท แต่นาย ก.ไม่มีเงินสดจะชำระ จึงได้ตกลงทำสัญญาเช่าซื้อกับบริษัทผู้ขายเครื่องสูบน้ำ ว่านาย ก.จะชำระงวดแรกเป็นเงิน ๒,๐๐๐ บาท และจะชำระอีกเดือนละ ๔๐๐ บาทสิบเดือน ในเดือนที่ ๑๑ จะชำระงวดสุดท้าย ๑,๐๐๐ บาท แล้วนาย ก. จะได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในเครื่องสูบน้ำทันที

จะเห็นได้ว่าสัญญเช่าซื้อเป็นสัญญาผสมระหว่างสัญญาเช่าและสัญญาซื้อขาย โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

๑. ผู้ให้เช่าต้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ที่ให้เช่า

๒. ผู้ให้เช่านำทรัพย์สินของตนให้ผู้เช่าไปใช้ประโยชน์

๓. ผู้ให้เช่าให้คำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินนั้นแก่ผู้เช่าหรือให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้เช่า

๔. ผู้เช่าจะต้องชำระเงินค่าเช่าซื้อเป็นคราว ๆ (งวด) จนครบถ้วนตามที่ตกลงกันให้แก่ผู้ให้เช่า

แบบของสัญญาเช่าซื้อ

สัญญาเช่าซื้อต้องทำเป็นหนังสือ คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายคือผู้ให้เช่าซื้อและผู้เช่าซื้อ ต้องลงลายมือชื่อในสัญญา หากมิได้ทำเป็นหนังสือ หรือคู่สัญญาลงชื่อเพียงฝ่ายเดียว สัญญาจะตกเป็นโมฆะ ใช้บังคับไม่ได้ ไม่มีผลผูกพันคู่สัญญา

ตัวอย่าง นาย ก.เช่าซื้อรถยนต์จากนาย ข. โดยตกลงชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายเดือน เป็น

เวลา ๑๒ เดือน แต่สัญญาลงลายมือชื่อนาย ข. ผู้เช่าซื้อเพียงฝ่ายเดียว ต่อมานาย ก. ชำระค่าเช่าซื้อจนครบ ๑๒ เดือน แต่นาย ข.ไม่ยอมโอนกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ให้นาย ก. นาย ก.จะฟ้องร้องต่อศาลให้บังคับนาย ข.โอนกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ให้แก่ตนไม่ได้ เพราะสัญญาเช่าซื้อลงลายมือชื่อนาย ข.ผู้ให้เช่าซื้อเพียงฝ่ายเดียว สัญญาเช่าซื้อจึงเป็นโมฆะเสียเปล่า

การเช่าซื้ออสังหาริมทรัพย์ (ทรัพย์ที่เคลื่อนที่ไม่ได้) เช่นบ้านหรือที่ดิน แม้จะได้ทำสัญญาเช่าซื้อเป็นหนังสือกันและผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อครบถ้วนแล้วก็ยังไม่เพียงพอ เพราะกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่เช่าซื้อยังไม่โอนไปยังผู้เช่าซื้อจนกว่าผู้ให้เช่าซื้อจะจดทะเบียนการโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์นั้นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ กรรมสิทธิ์ในที่ดินจึงจะโอนไปยังผู้เช่าซื้อ

เช่าซื้อต่างกับซื้อขายเงินผ่อน

เช่าซื้อ – กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อยังอยู่กับเจ้าของ (ผู้ให้เช่าซื้อ) จนกว่าผู้เช่าซื้อจะชำระค่าเช่าซื้อครบถ้วน เพราะผู้ให้เช่าซื้อนำทรัพย์สินออกให้เช่าโดยมีคำมั่นว่าจะขายเท่านั้น ดังนี้ในระหว่างยังชำระค่าเช่าซื้อไม่ครบผู้เช่าซื้อเป็นเพียงผู้มีสิทธิครอบครองทรัพย์สินเท่านั้น ไม่ใช่เจ้าของหากผู้เช่าซื้อนำทรัพย์สินที่เช่าซื้อไปขายหรือจำนำจะมีความผิดทางอาญา

ซื้อขายเงินผ่อน – กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโอนไปยังผู้ซื้อทันที ฉะนั้นผู้ซื้อเป็นเจ้าของทรัพย์สินในทันที แต่มีข้อตกลงเรื่องการชำระราคาว่าผู้ขายยินยอมให้ผู้ซื้อผ่อนชำระราคาเป็นงวด ๆ ได้

ถ้าผู้เช่าซื้อยังชำระค่าเช่าซื้อไม่ครบถ้วนตามสัญญาเช่าซื้อแล้วผู้เช่าซื้อนำทรัพย์ที่เช่าซื้อไปขายให้ผู้อื่นจะมีผลอย่างไร

ตัวอย่าง นาย ก.เช่าซื้อโทรทัศน์สีจากนาย ข.ตกลงชำระเงินค่าเช่าเป็นเวลา ๑๒ เดือน เป็นเงินเดือนละ ๑,๐๐๐ บาท นาย ก.ชำระค่าเช่าได้เพียง ๑ เดือน ก็นำโทรทัศน์สีนั้นไปขายให้แก่นาย ค. ๆ ไม่ทราบมาก่อนว่าโทรทัศน์สีนั้นนาย ก.ไปเช่าซื้อมาจากนาย ข.แต่เข้าใจว่านาย ก.เป็นเจ้าของโทรทัศน์สีเช่นนี้ นาย ข.จะเรียกโทรทัศน์สีคืนจากนาย ค.ได้หรือไม่ และนาย ค.มีสิทธิเรียกเงินคืนจากใคร และนาย ก.จะมีความผิดทางอาญาหรือไม่

กรณีนี้ เป็นสัญญาเช่าซื้อ ดังนั้นกรรมสิทธิ์ในโทรทัศน์ยังอยู่ที่ผู้ให้เช่าซื้อคือนาย ข. นาย ก.เป็นเพียงผู้เช่าจึงมีแต่เพียงสิทธิ์ครอบครองเท่านั้น กรรมสิทธิ์ในโทรทัศน์จะโอนไปยังนาย ก.ก็ต่อเมื่อนาย ก.ได้ชำระเงินครบ ๑๒ เดือนแล้ว ดังนั้นนาย ก.จึงไม่มีสิทธินำโทรทัศน์ไปขายให้กับนาย ค. นาย ค.แม้ว่าจะชำระเงินจนครบถ้วนให้แก่นาย ก.โดยสุจริตไม่ทราบมาก่อนว่านาย ก.ได้เช่าซื้อโทรทัศน์จากนาย ข.ก็ตาม นาย ค.ก็ไม่ได้กรรมสิทธิ์ในโทรทัศน์นั้นตามหลักกฎหมายที่ว่า "ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีไปกว่าผู้โอน" นาย ข.จึงมีสิทธิเรียกให้นาย ค.ส่งมอบโทรทัศน์คืนจากนาย ค.ได้โดยไม่ต้องชดใช้เงินที่นาย ค.ต้องเสียไปให้กับนาย ก.แต่อย่างใด แต่ถึงอย่างไรก็ตาม นาย ค.แม้ว่าจะต้องคืนโทรทัศน์ให้แก่นาย ข. นาย ค.ก็มีสิทธิฟ้องเรียกเงินคืนจากนาย ก.ได้

ข้อยกเว้น แต่ถ้านาย ค.ซื้อโทรทัศน์มาโดยสุจริตในการขายทอดตลาด หรือในท้องตลาดหรือจากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้น นาย ค.ผู้ซื้อไม่จำต้องคืนโทรทัศน์ให้แก่นาย ข.เจ้าของโทรทัศน์

เว้นแต่ว่านาย ข.จะชดใช้ราคาที่ซื้อมา

ส่วนนาย ก.มีเพียงสิทธิครอบครองโทรทัศน์เท่านั้น จึงไม่มีสิทธินำโทรทัศน์ไปขายให้นาย ค. ดังนั้นการที่นาย ก.นำโทรทัศน์ไปขายให้แก่นาย ค. **ย่อมมีความผิดฐานยักยอกทรัพย์ของผู้อื่น ซึ่งมีโทษจำคุก**

สัญญาซื้อขายโดยผ่อนชำระราคาเป็นงวด ๆ และตกลงให้กรรมสิทธิ์โอนไปยังผู้ซื้อเมื่อชำระเงินในงวดสุดท้ายต่างจากสัญญาเช่าซื้ออย่างไร

สัญญาซื้อขายโดยผ่อนชำระราคาเป็นงวด ๆ และตกลงให้กรรมสิทธิ์โอนไปยังผู้ซื้อเมื่อผู้ซื้อได้ชำระราคาในงวดสุดท้ายแล้ว เป็นสัญญาที่มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับสัญญาเช่าซื้อมาก กล่าวคือ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะโอนไปยังคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเมื่อได้ชำระเงินในงวดสุดท้ายแล้ว แต่ก็ยังแตกต่างกันกับสัญญาเช่าซื้อในสาระสำคัญกล่าวคือ สัญญาซื้อขายไม่มีลักษณะของสัญญาเช่าอยู่เลย แต่สัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาเช่าบวกกับคำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินนั้น ดังนั้นในสัญญาซื้อขาย ถ้าผู้ซื้อได้ชำระราคาไปบ้างแล้ว ต่อมาผู้ซื้อผิดสัญญาซื้อขาย และได้ส่งมอบทรัพย์สินคืนให้แก่ผู้ขายแล้ว ผู้ขายไม่มีสิทธิรับเงินที่ผู้ซื้อได้ชำระไปแล้วจะต้องคืนให้แก่ผู้ซื้อ แต่ผู้ขายมีสิทธิจะเรียกค่าเสียหายจากผู้ซื้อได้ ส่วนสัญญาเช่าซื้อนั้น หากผู้เช่าซื้อผิดสัญญา ผู้ให้เช่าซื้อมีสิทธิ์เรียกทรัพย์สินคืนจากผู้เช่าซื้อแล้วยังมีสิทธิริบเงินที่ผู้เช่าซื้อได้ชำระไปแล้วได้ด้วย เช่น ที่ดิน บ้าน หรือสังหาริมทรัพย์ เช่น รถยนต์ เครื่องจักร โทรทัศน์ ตู้เย็น ฯลฯ ย่อมเป็นทรัพย์ที่เช่าซื้อได้ทั้งสิ้น

สัญญาเช่าซื้อที่ดินเมื่อผู้เช่าซื้อได้ชำระเงินค่าเช่าซื้อจนครบถ้วนแล้วกรรมสิทธิ์ในที่ดินจะโอนไปยังผู้เช่าซื้อเมื่อได้ชำระเงินงวดสุดท้ายหรือไม่

ตัวอย่าง นาย ก.ได้เช่าซื้อที่ดินจากนาย ข.ตกลงผ่อนชำระค่าเช่าซื้อเป็นจำนวน ๑๒ เดือน เมื่อนาย ก.ผ่อนชำระเงินจนครบถ้วนแล้วทั้ง ๑๒ งวด กรรมสิทธิ์ในที่ดินจะโอนไปยังนาย ก.ทันทีหรือไม่

กรณีตามตัวอย่างเป็นการเช่าซื้อที่ดินอันเป็นอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ว่าการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์กรรมสิทธิ์จะโอนก็ต่อเมื่อได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วเท่านั้น ดังนั้น แม้ว่าผู้เช่าซื้อจะได้ชำระค่าเช่าซื้อจนครบถ้วนแล้วก็ตาม กรรมสิทธิ์ในที่ดินก็ยังไม่โอนไปยังผู้เช่าซื้อจนกว่าผู้ให้เช่าซื้อจะได้ทำหนังสือโอนและจดทะเบียนการโอนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ดังนั้นสัญญาเช่าซื้อที่ดินจึงมีค่าเท่ากับ**สัญญาจะซื้อจะขายที่ดิน**เท่านั้น ซึ่งหากผู้ให้เช่าซื้อผิดสัญญาไม่ยอมไปจดทะเบียนการโอนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว ผู้เช่าซื้อก็มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลให้บังคับให้ผู้ให้เช่าซื้อไปจดทะเบียนการโอนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้

ดังนั้น กรณีตามตัวอย่าง กรรมสิทธิ์ในที่ดินจึงยังไม่โอนไปยังนาย ก. แม้ว่าจะได้ชำระเงินค่าเช่าซื้อจนครบถ้วน ๑๒ งวดแล้วก็ตาม จนกว่านาย ข.จะได้ไปทำหนังสือโอนและจดทะเบียนการโอนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วเท่านั้น หากนาย ข.บิดพลิ้วไม่ยอมไปจดทะเบียนการโอน นาย ก.ก็มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลให้บังคับให้นาย ข.ไปจดทะเบียนการโอนได้

ผู้เช่าซื้อมีสิทธิและหน้าที่อย่างไร

ผู้เช่าซื้อ**มีสิทธิจะบอกเลิกสัญญา**ในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อกลับคืนให้แก่เจ้าของ (ผู้ให้เช่า) โดยเสียค่าใช้จ่ายเอง

ตัวอย่าง นาย ก.เช่าซื้อรถยนต์จากนาย ข.ในราคา ๑๒๐,๐๐๐ บาทตกลงชำระค่าเช่าซื้อเดือนละ ๑ หมื่นบาทเป็นเวลา ๑๒ เดือน นาย ก.ใช้รถยนต์ได้ ๕ เดือนโดยผ่อนชำระค่าเช่าซื้อไป ๕ งวด เกิดเบื่อรถยนต์คันที่ตนเช่าซื้อจึงได้ส่งมอบรถยนต์คืนให้แก่นาย ข. เช่นนี้กฎหมายถือว่าสัญญาเช่าซื้อเป็นอันระงับสิ้นไปเพราะการที่นาย ก.ส่งมอบรถยนต์คืนให้แก่นาย ข.

เหตุที่กฎหมายกำหนดให้สิทธิแก่ผู้เช่าซื้อที่จะบอกเลิกสัญญาเมื่อใดก็ได้ตามใจชอบด้วยการส่งมอบทรัพย์สินคืนก็เพราะสัญญาเช่าซื้อได้กำหนดค่าเช่าซื้อจากค่าเช่าบวกราคาทรัพย์สินนั้นเข้าไปด้วย จึงมีราคาสูงกว่าค่าเช่าทรัพย์สินธรรมดาตามสัญญาเช่าทั่วไป ผู้เช่าซื้อจึงมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อเมื่อใดก็ได้แต่ทั้งนี้ผู้เช่าซื้อจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการส่งมอบทรัพย์สินคืนแก่เจ้าของเอง

ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อค้างชำระค่าเช่าซื้อแล้วใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อด้วยการส่งมอบทรัพย์สินคืนให้แก่เจ้าของทรัพย์สิน (เจ้าของ) มีปัญหาว่าผู้เช่าซื้อจะต้องชำระค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระให้แก่เจ้าของทรัพย์หรือไม่

ตัวอย่าง นาย ก.เช่าซื้อรถยนต์จากนาย ข.ในราคา ๑๒๐,๐๐๐ บาทตกลงผ่อนชำระค่าเช่าซื้อจำนวน ๑๒ เดือนเป็นเงินเดือนละ ๑๐,๐๐๐ บาท นาย ก.นำรถไปใช้เป็นเวลา ๕ เดือนโดยไม่ได้ชำระค่าเช่าซื้อให้แก่นาย ข.แต่อย่างไร แล้วนาย ก.ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาด้วยการนำรถยนต์ไปส่งมอบกลับคืนให้แก่นาย ข. นาย ก.จะต้องชำระค่าเช่าซื้อ ๕๐,๐๐๐ บาทที่ค้างชำระให้แก่นาย ข.ด้วย

ดังนั้น หากผู้เช่าซื้อเป็นฝ่ายบอกเลิกสัญญาด้วยการส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่เจ้าของผู้เช่าซื้อมีหน้าที่จะต้องชำระค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ (เจ้าของ) จนครบถ้วนด้วย

นอกจากนี้ ในระหว่างที่ผู้เช่าซื้อครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อตามสัญญาเช่าซื้อนั้นเนื่องจากสัญญาเช่าซื้อรวมเอาสัญญาเช่าบวกคำมั่นว่าจะขายทรัพย์เข้าด้วยกันดังได้กล่าวมาแล้วดังนั้นผู้เช่าซื้อจำต้องสงวนทรัพย์สินที่เช่าซื้อเสมอด้วยวิญญูชนจะพึงสงวนทรัพย์สินของตนเองและต้องบำรุงรักษาทรัพย์สินด้วยค่าใช้จ่ายของตนเอง ถ้าผู้เช่าซื้อไม่สงวนรักษาทรัพย์สินจนทำให้ทรัพย์สินนั้นเสียหายผู้เช่าซื้อจะต้องรับผิดในความเสียหายดังกล่าวให้แก่เจ้าของทรัพย์ด้วย

เจ้าของทรัพย์ (ผู้ให้เช่าซื้อ) มีสิทธิและหน้าที่อย่างไร

เจ้าของทรัพย์มีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้ในกรณีดังต่อไปนี้คือ

๑. **ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ใช้เงินค่าเช่าซื้อสองคราวติด ๆ กัน เจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้**

ตัวอย่าง นาย ก.เช่าซื้อรถยนต์จากนาย ข.ในราคา ๑๒๐,๐๐๐ บาท ตกลงชำระค่าเช่าซื้อ

เป็นรายเดือนรวม ๑๒ เดือน เป็นเงินเดือนละ ๑๐,๐๐๐ บาท นาย ก.ชำระค่าเช่าซื้อเพียง ๑ เดือนแล้วขาดส่งค่าเช่าซื้อเป็นเวลา ๒ เดือนติดต่อกัน เช่นนี้ นาย ข.มีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้

ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้องวดหนึ่งแล้วผิดนัดไม่ชำระงวดหนึ่งเช่นนี้สลับกันไปเรื่อย ๆ ผู้ให้เช่าซื้อมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้หรือไม่

สำหรับกรณีนี้ปรากฏว่าผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระเงินเพียงงวดเดียวสลับกับการชำระเงินงวดหนึ่งยังไม่เคยผิดนัดชำระเงินถึงสองงวดติดกัน จึงไม่เข้าเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ว่าต้องผิดนัดไม่ชำระเงินสองคราว (งวด) ติดต่อกันเจ้าของจึงจะมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ ดังนั้น เจ้าของจึงไม่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้

ตัวอย่าง นายก. เช่าซื้อตู้เย็นจากนายข. ในราคา ๑๒,๐๐๐ บาทตกลงชำระเงินเดือนละ ๑,๐๐๐ บาท รวม ๑๒ เดือนเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคมเป็นต้นไป นาย ก.ชำระค่าเช่าซื้อเดือนมกราคมแล้วผิดนัดไม่ชำระเงินงวดเดือนกุมภาพันธ์ แล้วนาย ก.ชำระค่าเช่าซื้อเดือนมีนาคม ต่อมาผิดนัดไม่ชำระงวดเดือนเมษายน แล้วชำระเดือนพฤษภาคม เช่นนี้สลับกันไป จะเห็นได้ว่านาย ก.ยังไม่เคยผิดนัดสองงวดติดต่อกัน ดังนั้น นาย ข.จึงไม่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อ

ข้อยกเว้น แต่ถ้าสัญญาเช่าซื้อระบุไว้ว่าในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อเพียงงวดเดียวก็ให้ถือว่าผู้เช่าซื้อผิดสัญญาเช่าซื้อ ให้เจ้าของทรัพย์บอกเลิกสัญญาได้ ข้อตกลงเช่นนี้มีผลผูกพันคู่สัญญาได้ ดังนั้น หากผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินเพียงงวดเดียว ผู้ให้เช่าซื้อ (เจ้าของ) ก็มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้

เมื่อเจ้าของทรัพย์ผู้ให้เช่าซื้อใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาเพราะผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินสองคราวติดกันแล้ว เจ้าของทรัพย์มีสิทธิดังต่อไปนี้คือ

(๑) ริบเงินที่ผู้เช่าซื้อได้ใช้มาแล้วก่อนบอกเลิกสัญญาได้

และ (๒) เจ้าของทรัพย์มีสิทธิกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินนั้นได้

ตัวอย่าง นาย ก.เช่าซื้อรถยนต์จากนาย ข.เป็นเงิน ๑๒๐,๐๐๐ บาทตกลงชำระค่าเช่าซื้อเดือนละหนึ่งงวดรวม ๑๒ เดือนเป็นเงินเดือนละ ๑๐,๐๐๐ บาท นาย ก.ชำระค่าเช่าซื้อแล้วรวม ๕ เดือนเป็นเงิน ๕๐,๐๐๐ บาท แล้วนาย ก.ขาดส่งค่าเช่ารวม ๒ เดือนติดต่อกัน นาย ข.จึงใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาตามกฎหมาย นาย ข.มีสิทธิริบเงินค่าเช่าซื้อ ๕๐,๐๐๐ บาทที่นาย ก.ได้ชำระไปแล้วได้ และยังมีสิทธิยึดรถยนต์กลับคืนจากนาย ก. ได้

มีปัญหาว่าในกรณีที่เจ้าของทรัพย์ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อเพราะผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินค่าเช่าซื้อสองคราวติด ๆ กัน เจ้าของทรัพย์ริบเงินค่าเช่าซื้อที่ผู้เช่าซื้อได้ชำระไปแล้วและยึดทรัพย์กลับคืนมาแล้ว เจ้าของทรัพย์มีสิทธิเรียกให้ผู้เช่าซื้อชำระเงินค่าซื้อที่ค้างชำระได้หรือไม่

สำหรับปัญหานี้ กฎหมายได้บัญญัติ ไว้แต่เพียงว่าเจ้าของทรัพย์มีสิทธิเพียงริบเงินที่ผู้เช่าซื้อได้ชำระไปแล้วกับยึดทรัพย์สินคืนเท่านั้น กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้สิทธิแก่เจ้าของทรัพย์ในการเรียกร้องให้ผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระด้วย ดังนั้น เจ้าของทรัพย์จึงไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระได้ คงมีสิทธิแต่เพียงเรียกค่าที่ผู้เช่าซื้อได้ใช้ทรัพย์สิน

ของเจ้าของทรัพย์ตลอดระยะเวลาที่ได้ใช้สอยทรัพย์สิน และมีสิทธิเรียกค่าเสียหายเพราะเหตุที่ผู้เช่าซื้อได้ใช้ทรัพย์สินนั้นจนเสียหายอันเนื่องจากการใช้ทรัพย์นอกเหนือจากที่ได้ตกลงไว้ในสัญญา

ตัวอย่าง นาย ก.เช่าซื้อรถยนต์จากนาย ข.ในราคา ๖๐,๐๐๐ บาทตกลงผ่อนชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายเดือนทุก ๆ เดือนเป็นเงินเดือนละ ๕,๐๐๐ บาท รวม ๑๒ เดือน นายก. ชำระค่าเช่าซื้อเพียง ๓ เดือนเป็นเงิน ๑๕,๐๐๐ บาทแล้วขาดส่งเป็นเวลา ๕ เดือนติดต่อกัน คิดเป็นเงินค้างชำระ ๒๕,๐๐๐ บาทจากนาย ก.ได้คงเรียกได้แต่เพียงค่าเสียหายที่นาย ก.ใช้รถยนต์จนเสียหายนอกเหนือจากการใช้รถตามสัญญา และค่าที่นาย ก.ได้ใช้ทรัพย์สิน (รถยนต์) ตลอดระยะเวลา ๕ เดือนที่ค้างชำระดังกล่าว

ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อกระทำผิดสัญญาเพราะผิดนัดไม่ใช้เงินในคราวที่สุด เจ้าของทรัพย์ (ผู้ให้เช่าซื้อ) มีสิทธิอย่างไร

ตัวอย่าง นาย ก.เช่าซื้อรถยนต์จากนาย ข.เป็นเงิน ๖๐,๐๐๐ บาทตกลงผ่อนชำระค่าเช่าซื้อเป็นรายเดือนทุก ๆ เดือนเป็นเงินเดือนละ ๕,๐๐๐ บาท รวม ๑๒ เดือน นาย ก.ชำระค่าเช่าซื้อรวม ๑๑ เดือนติดต่อกันเป็นเงิน ๕๕,๐๐๐ บาท แล้วนาย ก.ผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อในเดือนสุดท้ายเป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท นาย ข.จะมีสิทธิอย่างไรบ้าง

ในกรณีตามตัวอย่าง นาย ข.เจ้าของรถยนต์มีสิทธิริบเงินค่าเช่าซื้อรวม ๑๑ เดือนที่นาย ก.ได้ใช้มาแล้วเป็นเงิน ๕๕,๐๐๐ บาทได้ และมีสิทธิยึดรถยนต์คืนต่อเมื่อระยะเวลาใช้เงินได้พ้นกำหนดไปอีกงวดหนึ่งแล้ว กล่าวคือนาย ข.จะยึดรถยนต์คืน ได้ต่อเมื่อพ้นเดือนที่สิบสามแล้ว

สรุปแล้วในกรณีที่ผู้เช่าซื้อกระทำผิดสัญญาเพราะผิดนัดไม่ใช่เงินในคราวที่สุด เจ้าของมีสิทธิดังต่อไปนี้คือ.–

(๑) ริบเงินบรรดาที่ผู้เช่าซื้อได้ใช้เงินมาแล้วทั้งหมดได้

และ (๒) กลับเข้าครอบครองทรัพย์สินได้เมื่อระยะเวลาใช้เงินได้พ้นกำหนดไปอีกงวดหนึ่งแล้ว

ฉะนั้น ผู้เช่าซื้อจะต้องระมัดระวังการชำระเงินค่าเช่าซื้อในงวดสุดท้ายให้ดี เพราะมีผู้ให้เช่าซื้อที่ไม่มีความซื่อสัตย์ต่อลูกค้าอาศัยข้อกฎหมายเช่นนี้เอาเปรียบผู้เช่าซื้อซึ่งเป็นลูกค้าของตนด้วยการหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับชำระเงินค่าเช่าซื้อในงวดสุดท้าย แล้วอ้างว่าลูกค้าของตนเป็นฝ่ายผิดสัญญาเช่าซื้อทำการริบเงินค่าเช่าซื้อที่ลูกค้าได้ชำระไปแล้วทั้งหมดและยึดเอาทรัพย์สินคืนจากลูกค้า ดังนั้นผู้เช่าซื้อซึ่งประสบกับปัญหานี้ควรนำเงินไปวางไว้กับเจ้าหน้าที่ ณ สำนักงานวางทรัพย์หรือที่จ่าศาลซึ่งตั้งอยู่ที่ศาลจังหวัดในทุกจังหวัด เพื่อจะได้หลุดพ้นจากความรับผิดตามสัญญาเช่าซื้อและผู้ให้เช่าซื้อจะอาศัยกฎหมายเอาเปรียบกับผู้เช่าซื้อไม่ได้ หรือนำเงินค่าเช่าซื้องวดสุดท้ายไปแจ้ง เจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อลงบันทึกประจำวันไว้เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในการฟ้องร้องหรือต่อสู้คดีเกี่ยวกับการขายฝากรายนี้

๒. ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อกระทำผิดสัญญาในข้อที่สำคัญ เจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้

ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อกระทำผิดสัญญาในข้อสำคัญ เจ้าของทรัพย์จึงจะมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้ ถ้าผู้เช่าซื้อกระทำผิดสัญญาเช่าซื้อในส่วนที่ไม่ใช่สาระสำคัญแห่งสัญญาเช่าซื้อแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อก็ไม่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้

อย่างไรจึงจะถือว่าข้อสัญญาข้อใดเป็นข้อที่เป็นส่วนสำคัญของสัญญาเช่าซื้อนั้นเป็นปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยเป็นเรื่องไป แต่ถ้าในสัญญาเช่าซื้อระบุไว้โดยชัดแจ้งว่าข้อสัญญาใดเป็นข้อที่เป็นส่วนสำคัญแห่งสัญญาเช่าซื้อแล้ว ก็ไม่เป็นปัญหา กล่าวคือถ้าผู้เช่าซื้อกระทำผิดสัญญาในข้อที่ระบุไว้ว่าเป็นข้อสาระสำคัญแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อก็มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้

ตัวอย่าง นาย ก.เช่าซื้อรถยนต์จากนาย ข. โดยได้ระบุไว้ในสัญญาเช่าซื้อว่าให้นาย ก. ใช้โดยสารส่วนบุคคลเท่านั้น ห้ามไม่ให้นาย ก.นำรถยนต์ไปรับส่งผู้โดยสารสาธารณะ ถ้านาย ก.ฝ่าฝืนนำรถยนต์ไปรับส่งผู้โดยสารสาธารณะ ก็ถือว่านาย ก.กระทำผิดสัญญาในข้อสาระสำคัญนาย ข.เจ้าของรถยนต์มีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้ เพราะข้อสัญญาเช่นนี้ถือว่าเป็นข้อสำคัญแห่งสัญญาเช่าซื้อตามที่คู่สัญญาได้ตกลงกันไว้

ตัวอย่าง นาย ก.เช่าซื้อรถยนต์จากนาย ข. โดยระบุไว้ในสัญญาเช่าซื้อว่า นาย ก. จะต้องระมัดระวังรักษารถยนต์ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยโดยนาย ก.จะต้องเสียค่าใช้จ่ายเอง ถ้านาย ก.ใช้รถยนต์อย่างไม่ระมัดระวังและดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย ทำให้รถยนต์อยู่ในสภาพทรุดโทรม นาย ข.เจ้าของรถยนต์มีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้ ข้อสัญญาเช่นนี้ถือว่าเป็นข้อสำคัญแห่งสัญญาเช่าซื้อ หากนาย ก.กระทำผิดสัญญาดังกล่าว นาย ข.ย่อมมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้

เมื่อเจ้าของทรัพย์สิน (ผู้ให้เช่าซื้อ) ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อเพราะเหตุที่ผู้เช่าซื้อกระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญแล้ว **ผู้ให้เช่าซื้อมีสิทธิดังนี้คือ**.-

(๑) ริบเงินที่ผู้เช่าซื้อใช้มาแล้วก่อนบอกเลิกสัญญาได้

และ (๒) เจ้าของทรัพย์มีสิทธิกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินนั้นได้

๔เจ้าของทรัพย์มีหน้าที่อย่างไร

เจ้าของทรัพย์มีหน้าที่ต้องโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้แก่ผู้เช่าซื้อในกรณีที่ผู้เช่าซื้อได้ชำระเงินค่าเช่าซื้อจนครบถ้วนแล้ว

ตัวอย่าง นาย ก.เช่าซื้อที่ดินพร้อมบ้านจากนาย ข. เมื่อนาย ก.ชำระค่าซื้อจนครบถ้วนตามสัญญาเช่าซื้อแล้ว นาย ข.จะต้องมีหน้าที่ไปจดทะเบียนการโอนที่ดินและสิ่งปลูกสร้างตามสัญญาให้แก่นาย ก.ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

แต่ถ้าเป็นการเช่าซื้อสังหาริมทรัพย์ทั่วไป เมื่อผู้เช่าซื้อได้ชำระค่าเช่าซื้อในงวดสุดท้ายตามสัญญาเช่าซื้อแล้ว กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินย่อมโอนไปยังผู้เช่าซื้อทันทีที่ได้ใช้เงินในงวดสุดท้ายแล้ว

ตัวอย่าง นาย ก.เช่าซื้อโทรทัศน์จากนาย ข. ตกลงชำระค่าเช่าซื้อรวม ๑๒ งวด เมื่อนาย ก.ชำระค่าเช่าซื้อในงวดที่ ๑๒ แล้ว กรรมสิทธิ์ย่อมเปลี่ยนมือจากนาย ข.ไปยังนาย ก. ทันที

ขายฝาก

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๘๑ - ๕๐๒

การขายฝาก คืออะไร

การขายฝาก คือ การซื้อขายอย่างหนึ่งซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตกเป็นของผู้ซื้อฝากทันที แต่มีข้อตกลงว่า ผู้ขายฝากอาจไถ่ทรัพย์คืนได้ภายในเวลาที่กำหนด

ตัวอย่าง นาย ก. นำที่ดินไปขายให้แก่นาย ข.โดยมีข้อตกลงในตอนที่ทำสัญญาว่า นาย ข.ยินยอมให้นาย ก.ไถ่ที่ดินแปลงนั้นคืนหรือซื้อกลับคืนภายในเวลา ๒ ปี นับตั้งแต่วันที่ซื้อขายที่ดินกัน อันนี้เรียกว่าสัญญาขายฝาก

หมายเหตุ ข้อตกลงให้ไถ่คืนหรือยอมให้ซื้อกลับคืนนั้น ต้องตกลงกันขณะที่ทำสัญญาขายฝากกันเท่านั้น จะตกลงกันหลังจากทำสัญญาแล้วไม่ได้

ทรัพย์สินใดขายฝากได้บ้าง

ทรัพย์สินทุกชนิดขายฝากได้ ไม่ว่าจะเป็นบ้าน ที่ดิน รถยนต์ เรือ นาพิกา แต่การซื้อขายทรัพย์บางอย่างต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้

แบบของสัญญาขายฝาก

๑. ถ้าเป็นการขายฝากอสังหาริมทรัพย์ (ทรัพย์ที่เคลื่อนที่ไม่ได้) เช่น บ้าน หรือที่ดิน หรือขายฝากเรือกำปั่น หรือเรือที่มีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟหรือเรือยนต์ที่มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไปเรือนแพที่คนอยู่อาศัย สัตว์พาหนะ เช่น ช้าง ม้า โค เป็นต้น การขายฝากทรัพย์เหล่านี้จะต้องมีการทำสัญญาเป็นหนังสือต่อกันแล้วนำสัญญานั้นไปจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

ถ้าขายฝากที่ดินมีโฉนด ก็ต้องไปจดทะเบียนที่สำนักงานที่ดินจังหวัด ขายฝากที่ดิน น.ส. ๓ ก็ต้องไปจดทะเบียนที่อำเภอ ขายฝากเรือก็ต้องไปจดทะเบียนที่กรมเจ้าท่า ซึ่งมีข้อสังเกตุว่า หากทรัพย์สินนั้นโดยปกติจะมีการขึ้นทะเบียนหรือจดทะเบียนหรือทำหนังสือสำคัญกันที่ส่วนราชการใด หากจะขายฝากก็ต้องไปติดต่อที่ส่วนราชการนั้น

การขายฝากทรัพย์สินตามที่กล่าวมาในข้อนี้ ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว จะเป็นโมฆะใช้บังคับกันไม่ได้ (ต้องทำทั้งสองอย่าง คือต้องทำสัญญาเป็นหนังสือและไปจดทะเบียนด้วย)

๒. ถ้าเป็นการขายฝากสังหาริมทรัพย์ (ทรัพย์ที่เคลื่อนที่ได้ เว้นแต่เรือ แพ สัตว์พาหนะที่ต้องจดทะเบียนดังกล่าวในข้อ ๑) ที่มีราคา ๕๐๐ บาท หรือกว่า ๕๐๐ บาทขึ้นไป เช่น รถยนต์ เกวียน เครื่องสูบน้ำ เป็นต้น การขายฝากนี้จะต้องทำหลักฐานเป็นหนังสือให้ผู้ขายและผู้ซื้อลงชื่อไว้ในหนังสือนั้นหรือต้องมีการวางมัดจำหรือมีการชำระหนี้บางส่วนไปแล้ว มิฉะนั้นจะฟ้องร้องให้ศาลบังคับไม่ได้

ผู้รับซื้อฝากจะจำหน่าย ขาย โอน จำนอง หรือยกทรัพย์ที่รับซื้อฝากไว้ให้ผู้อื่นได้หรือไม่

ได้ ฉะนั้นในขณะทำสัญญาขายฝาก ผู้ขายควรตกลงกับผู้ซื้อเสียว่า ไม่ยอมให้ผู้ซื้อนำทรัพย์สินที่รับซื้อฝากไปจำหน่ายแก่ผู้อื่น หากผู้ซื้อฝ่าฝืนก็ต้องรับผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ขาย

การไถ่ทรัพย์คืนหรือการซื้อกลับคืน

ในการไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากคืนหรือซื้อกลับคืนนั้นจะต้องพิจารณาถึงเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ คือ

๑. สินไถ่ คือ จำนวนเงินที่ขายฝากต้องนำมาชำระแก่ผู้รับซื้อฝาก เพื่อขอไถ่เอาทรัพย์คืน ซึ่งอาจตกลงไว้ในสัญญาขายฝากหรือไม่ได้ตกลงไว้ก็ได้ และสินไถ่จะต้องเป็นเงินเสมอจะไถ่ถอนกันด้วยทรัพย์สินอย่างอื่นไม่ได้

๑.๑ สินไถ่ที่ตกลงไว้ในสัญญาอาจถูกกำหนดให้มีราคาสูงกว่าการขายฝากได้ เช่น ขายฝากที่ดินเป็นเงิน ๑ ล้านบาท มีกำหนด ๑ ปี และหากจะไถ่ถอนตกลงกันว่าต้องไถ่ถอนในราคา ๑ ล้าน ๕ แสนบาท

การที่กฎหมายยอมให้คู่สัญญากำหนดสินไถ่กันเท่าใดก็ได้ตามความพอใจทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบจากผู้รับซื้อฝากเสมอ เพราะอาจกำหนดสินไถ่โดยคิดราคาขายฝากรวมทั้งดอกเบี้ยเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดเพียงใดก็ได้ ไม่เป็นการผิดกฎหมาย ทำให้เป็นช่องทางให้พวกนายทุนขูดรีดเอารัดเอาเปรียบผู้ขายฝากซึ่งมีความเดือดร้อนทางการเงิน

ตัวอย่าง นาย ก.นำที่ดินไปขายฝากไว้กับนาย ข.เป็นเงิน ๑ ล้านบาท เรียกค่าตอบแทนในการรับซื้อฝากในอัตราร้อยละ ๑๐ ต่อเดือน กำหนดไถ่ถอนภายใน ๑ ปี คิดเงินค่าตอบแทน ๑ ล้าน ๒ แสนบาท เมื่อรวมกับเงินต้น ๑ ล้านบาทตามราคาที่ขายฝากแล้ว สินไถ่ที่นาย ก. และนาย ข.ตกลงให้ไถ่ถอนกับจะมีจำนวนถึง ๒ ล้าน ๒ แสนบาท ซึ่งนาย ข.สามารถเรียกได้ โดยไม่ผิดกฎหมายฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา (ปกติกฎหมายกำหนดให้เรียกดอกเบี้ยกันได้ไม่เกินร้อยละ ๑๕ ต่อปี) เพราะสัญญาขายฝากไม่ใช่สัญญากู้ยืมเงิน และไม่ถือว่าเป็นการฝ่าฝืนต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีอีกด้วย ฉะนั้น นาย ก.จะต้องไถ่ที่ดินคืนด้วยราคา ๒ ล้าน ๒ แสนบาทตามที่กำหนดไว้

๑.๒ หากมิได้กำหนดสินไถ่ไว้ว่าเป็นเงินเท่าใด กฎหมายก็ให้ไถ่ได้เท่ากับราคาขายฝาก

ตัวอย่าง นาย ก.นำที่ดินไปขายฝากกับนาย ข.เป็นเงิน ๑ แสนบาท โดยไม่ได้ตกลงกำหนดในสัญญาว่าจะไถ่ถอนกันในราคาเท่าใด กฎหมายให้ไถ่ถอนคืนในราคา ๑ แสนบาทเท่ากัน

๒. ระยะเวลาการไถ่คืนทรัพย์สินที่ขายฝาก ได้กล่าวมาในหัวข้อเรื่อง "การขายฝากคืออะไร" แล้วว่า การขายฝากต้องมีข้อตกลงว่าผู้ขายฝากอาจไถ่ทรัพย์คืนได้ภายในเวลาที่กำหนด ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติเกี่ยวกับระยะเวลาการไถ่คืนไว้สรุปได้ดังนี้

๒.๑ การขายฝากอสังหาริมทรัพย์ ต้องกำหนดไถ่ถอนกันภายในเวลาไม่เกิน ๑๐ ปี ถ้าในสัญญาตกลงกันว่าจะไถ่ถอนกัน แต่ไม่ได้กำหนดเวลาไว้ว่าจะไถ่ถอนกันเมื่อใด

จะต้องไถ่ถอนกันภายในเวลา ๑๐ ปี หรือถ้าตกลงว่าจะไถ่ในเวลาเกินกว่า ๑๐ ปี เป็น ๑๑ ปี หรือ ๑๕ ปี กฎหมายก็กำหนดให้ลดเวลาไถ่ลงมาโดยต้องไถ่กันในเวลา ๑๐ ปี เช่นกัน

๒.๒ การขายฝากสังหาริมทรัพย์ ต้องกำหนดไถ่ถอนกันภายในเวลาไม่เกิน ๓ ปี แต่ถ้าในสัญญาตกลงกันว่าจะไถ่ถอนกันแต่ไม่ได้กำหนดเวลาไว้ว่าจะไถ่ถอนกันเมื่อใด ก็จะต้องไถ่ถอนกันภายในเวลา ๓ ปี หรือถ้าตกลงกันว่าจะไถ่ในเวลาเกินกว่า ๓ ปี กฎหมายก็กำหนดให้ลดเวลาไถ่ลงมา โดยต้องไถ่กันภายในเวลา ๓ ปี

๓. การไถ่ทรัพย์คืนมีข้อพิจารณาดังนี้

๓.๑ **ต้องไถ่ภายในกำหนดเวลาที่ตกลงกันไว้** จะไถ่เมื่อเกินกำหนดแล้วไม่ได้ และกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะตกเป็นของผู้ซื้อฝากอย่างเด็ดขาด ผู้ขายฝากหมดสิทธิไถ่

๓.๒ **ขยายกำหนดเวลาไถ่ทรัพย์คืนไม่ได้** เมื่อตกลงกันว่าจะไถ่ทรัพย์คืนเมื่อใด จะขยายเวลาออกไปอีกไม่ได้ หากตกลงกันใหม่ให้ขยายเวลาออกไปอีก ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะใช้ไม่ได้ ทำให้ผู้ขายหมดสิทธิไถ่ทรัพย์คืน ซึ่งเรื่องนี้ทำให้เกษตรกรคนยากจนซึ่งรู้เท่าไม่ถึงการณ์สูญเสียที่ดินทำกินให้กับนายทุนผู้รับซื้อฝากเป็นจำนวนมาก เนื่องจากถึงกำหนดเวลาไถ่แล้วยังไม่มีเงินไปไถ่ หรือไปไถ่แต่ผู้รับซื้อฝากบอกว่ายังไม่ว่างค่อยไปไถ่กันวันหลัง หรือผู้รับซื้อฝากหลบหน้าไม่อยู่บ้าน หรือหน่วงเหนี่ยวไว้ไม่ยอมให้ไถ่ทันเวลา กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจึงตกเป็นของผู้รับซื้อฝากโดยเด็ดขาด

หมายเหตุ พึงระลึกเสมอว่า **ต้องไถ่ก่อนกำหนดหรือภายในกำหนดเวลา** อย่าหลงเชื่อคำพูดที่ว่า "คนกันเอง ไม่โกงหรือค่อยไถ่เมื่อไรก็ได้" "วันนี้ไม่ว่าง ค่อยไถ่วันหลัง" "มีเงินเมื่อไรค่อยมาไถ่ก็ได้ ฉันยอมให้ไถ่ตลอดเวลา" เป็นต้น มิฉะนั้นจะหมดสิทธิไถ่เสียทรัพย์สินไปเพราะรู้ไม่เท่าทันผู้อื่น

๔. บุคคลที่มีสิทธิไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากคืนได้

๔.๑ ผู้ขายฝากหรือถ้าหากผู้ขายฝากตายเสียก่อนก็ให้ทายาทของผู้ขายฝากมีสิทธิไถ่

๔.๒ ผู้รับโอนสิทธิการไถ่ทรัพย์สินคืน เช่น นาย ก.นำที่ดินไปขายฝากให้นาย ข. แล้วต่อมานาย ก.ไม่มีเงินไถ่ที่ดินคืน จึงโอนสิทธิการไถ่ที่ดินคืนให้แก่นาย ค. นาย ค.ก็มีสิทธิที่จะไถ่ที่ดินนั้นคืนจากนาย ข.ได้

๔.๓ บุคคลซึ่งในสัญญายอมไว้โดยเฉพาะว่าให้เป็นผู้ไถ่ได้ เช่นสัญญาขายฝากระหว่างนาย ก.ผู้ขายฝากและนาย ข.ผู้ซื้อฝาก โดยในสัญญาดังกล่าวระบุไว้ว่าให้นาย ค. เป็นคนไถ่คืนได้

๕. บุคคลที่มีสิทธิให้ไถ่คืนได้

๕.๑ ผู้รับซื้อฝากหรือถ้าหากผู้รับซื้อฝากตายก่อนครบกำหนดเวลาไถ่ ผู้ขายฝากก็ต้องไปขอไถ่จากทายาทของผู้รับซื้อฝาก

๕.๒ ผู้รับโอนทรัพย์สินที่ขายฝากนั้น จากผู้ซื้อฝากเดิม เช่น นาย ก.นำที่ดินไปขายฝากนาย ข. กำหนดไถ่คืนภายใน ๑ ปี แต่ต่อมาอีก ๖ เดือนนาย ข.นำที่ดินนั้นไปขายต่อให้นาย ค. นาย ค.ต้องยินยอมให้นาย ก.ไถ่ทรัพย์นั้นคือ จะอ้างว่าไม่รู้เรื่องการขายฝากไม่ได้

เพราะการขายฝากที่ดินต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานที่ดินซึ่งจะเขียนลงไปในโฉนดที่ดินว่านาย ก.ขายฝากให้นาย ข.

แต่ถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ ผู้ขายฝากจะใช้สิทธิขอไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากจากบุคคลที่รับโอนทรัพย์สินนั้นไปจากผู้ซื้อฝากเดิม ได้ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่า บุคคลผู้รับโอนทรัพย์สินนั้นได้รู้ในขณะที่รับโอนว่าทรัพย์สินนั้นมีการขายฝากกันไว้แล้ว ถ้าพิสูจน์ไม่ได้ ผู้ขายฝากก็ไม่มีสิทธิขอไถ่ทรัพย์คืนจากผู้รับโอนได้

ตัวอย่าง นาย ก.นำพระสมเด็จไปขายฝากไว้กับนาย ข.ในราคา ๑ ล้านบาทกำหนดไถ่คืนภายใน ๑ ปี พอขายได้เพียง ๖ เดือน นาย ข.ก็นำพระสมเด็จนั้นไปขายให้แก่นาย ค. โดยโกหกนาย ค.ว่าพระสมเด็จนั้นเป็นของที่ได้รับมรดกมาจากเจ้าคุณปู่ นาย ค.จึงรับซื้อพระสมเด็จนั้นโดยสุจริต นาย ก.จะไปใช้สิทธิขอไถ่พระสมเด็จนั้นคืนจากนาย ค.ไม่ได้ คงทำได้แต่เพียงฟ้องเรียกค่าเสียหายจากนาย ข.เท่านั้น

เมื่อผู้ขายฝากได้ใช้สิทธิไถ่ถอนทรัพย์กลับคืนจากผู้ซื้อฝากโดยชำระค่าสินไถ่แล้ว ผู้ซื้อฝากมีหน้าที่อย่างใด

ผู้ซื้อฝากจะต้องส่งมอบทรัพย์สินที่ขายฝากนั้นคืนให้แก่ผู้ขายฝาก (ผู้ไถ่ถอน) ในสภาพดังต่อไปนี้คือ

๑. ต้องส่งคืนตามสภาพที่เป็นอยู่ในเวลาไถ่ แต่ถ้าหากว่าทรัพย์สินนั้นถูกทำลายหรือทำให้เสื่อมเสียไปเพราะความผิดของผู้ซื้อฝาก ผู้ซื้อฝากจะต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ขายฝาก

ตัวอย่าง นาย ก.นำรถยนต์มาขายฝากนาย ข. กำหนดไถ่คืนภายใน ๑ ปี นาย ข.นำรถยนต์ไปใช้และเกิดไปชนกับรถยนต์ของผู้อื่น เพราะนาย ข.ขับรถยนต์ในขณะที่กำลังเมาเหล้า รถยนต์เสียหายทั้งคัน ใช้ต่อไปอีกไม่ได้ นาย ข.จะต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่นาย ก. เพราะไม่สามารถส่งมอบรถยนต์คืนให้แก่นาย ก.ในสภาพขณะที่ทำการขายฝากได้

๒. ผู้ซื้อฝากต้องส่งมอบทรัพย์สินที่ขายฝากในสภาพที่ปลอดจากสิทธิใด ๆ ซึ่งผู้ซื้อฝากหรือทายาทของผู้ซื้อฝาก หรือผู้รับโอนทรัพย์สินจากผู้ซื้อฝากได้ก่อขึ้นก่อนการไถ่เสมือนหนึ่งกรรมสิทธิ์ไม่เคยตกไปยังผู้ซื้อเลย

ตัวอย่าง นาย ก.นำที่ดินไปขายฝากนาย ข. กำหนดไถ่คืนภายใน ๕ ปี ในระหว่างสัญญานาย ข.นำที่ดินไปจำนองไว้กับนาย ค. ต่อมานาย ก.ได้มาไถ่ถอนที่ดินนั้นภายในกำหนดอายุของสัญญา นาย ข.จะต้องส่งมอบที่ดินคืนในสภาพที่ไม่ติดการจำนองแต่อย่างใด

ถ้าทรัพย์สินที่ขายฝากเป็นอสังหาริมทรัพย์เช่นที่ดินบ้าน และผู้ซื้อฝากนำไปให้ผู้อื่นเช่าโดยมีการจดทะเบียนการเช่าต่อพนักงานเจ้าหน้าที่โดยการเช่าดังกล่าวไม่ได้ทำขึ้นเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ขายฝาก สัญญาเช่ายังคงมีผลผูกพันผู้ขายฝากแม้ว่าจะได้ไถ่ถอนทรัพย์กลับคืนมาแล้ว แต่ไม่เกิน ๑ ปีนับแต่วันที่ไถ่ถอนทรัพย์กลับคืนมา

ตัวอย่าง นาย ก.นำที่ดินไปขายฝากนาย ข. มีกำหนด ๑๐ ปี พอขายฝากไปได้ ๑ ปี นาย ข.ก็นำที่ดินไปจดทะเบียนการเช่าให้แก่นาย ค. มีกำหนด ๕ ปี พอเวลาผ่านไปอีก ๑ ปี นาย ก. ได้มาไถ่ถอนการขายฝากที่ดินดังกล่าวคืนจากนาย ข. ซึ่งสัญญาเช่ายังมีอายุอีก ๔ ปี

แต่คงมีผลผูกพันนาย ก.ผู้ขายฝากได้เพียง ๑ ปี นับแต่วันที่นาย ก.ใช้สิทธิไถ่ทรัพย์กลับคืนมา

แต่ถ้าผู้ซื้อฝากนำที่ดินหรือบ้านที่รับซื้อฝากไว้ไปให้ผู้อื่นเช่าโดยไม่ได้จดทะเบียนการเช่าต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว เมื่อตัวผู้ขายฝากได้ไถ่ทรัพย์กลับคืนมาสัญญาเช่าไม่มีผลผูกพันผู้ขายฝากแต่อย่างใด

ตัวอย่าง นาย ก.นำบ้านไปขายฝากนาย ข. มีกำหนด ๑๐ ปี ภายหลังจากที่นาย ข. รับซื้อฝากไปแล้ว ๑ ปี ได้นำบ้านดังกล่าวไปให้นาย ค.เช่ามีกำหนด ๓ ปี พอนาย ค.เช่าไปได้ ๑ ปี นาย ก.ได้มาไถ่ทรัพย์สินคืนจากนาย ข. สัญญาเช่าระหว่างนาย ข. และนาย ค. ซึ่งยังมีเหลืออยู่อีก ๒ ปี ไม่มีผลผูกพันถึงนาย ก.เลย นาย ค.ต้องออกจากบ้านดังกล่าวไป

ดอกผลของทรัพย์สินที่ขายฝากที่เกิดขึ้นในระหว่างการขายฝาก

ดอกผลของทรัพย์สินที่ขายฝากซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างการขายฝากย่อมตกเป็นของผู้ซื้อฝาก เช่น นาย ก.นำควายมาขายฝากไว้กับนาย ข.มีกำหนด ๓ ปี พอขายฝากได้ ๒ ปี ควายนั้นออกลูกมา ๑ ตัว ลูกควายนั้นย่อมตกเป็นกรรมสิทธิ์ของนาย ข.

ค่าธรรมเนียม

ตอนทำสัญญาขายฝาก – ผู้ซื้อฝากเป็นผู้ออกค่าธรรมเนียม

ตอนไถ่ทรัพย์สินคืน – ผู้ไถ่ (ผู้ขายฝาก) เป็นผู้ออกค่าธรรมเนียมการไถ่และยังต้องชดใช้ค่าธรรมเนียมการขายฝากซึ่งผู้ซื้อฝากได้ออกไปตอนทำสัญญาขายฝากคืนแก่ผู้ซื้อฝากพร้อมด้วยสินไถ่

ข้อควรสังเกตในสัญญาขายฝาก

๑. เนื่องจากกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นตกเป็นของผู้รับซื้อฝากทันที ฉะนั้นในระหว่างที่ผู้ขายฝากยังไม่ได้ใช้สิทธิขอไถ่ถอน ผู้ซื้อฝากอาจจะนำทรัพย์สินที่ขายฝากไปทำนิติกรรมจำหน่าย จ่าย โอน จำนอง หรือไปให้ผู้อื่นเช่าได้ เพราะฉะนั้นผู้ขายฝากควรจะทำสัญญาระบุไว้ในสัญญาขายฝาก ห้ามมิให้ผู้รับซื้อฝากจำหน่ายทรัพย์สินหรือทำนิติกรรมใด ๆ ในระหว่างที่สัญญาขายฝากยังมีผลบังคับอยู่

๒. ผู้ขายฝากจะต้องใช้สิทธิไถ่ถอนภายในกำหนดระยะเวลาที่ระบุไว้ในสัญญาขายฝาก หากผู้ขายฝากไม่ได้ใช้สิทธิไถ่ภายในกำหนด ผู้รับซื้อฝากย่อมเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายฝากโดยเด็ดขาด

๓. ในการทำสัญญาขายฝาก คู่กรณีอาจตกลงเรื่องสินไถ่เกินกว่าจำนวนเงินที่คู่กรณีที่ทำการขายฝาก โดยอาจกำหนดสินไถ่สูงกว่าความเป็นจริง โดยรวมราคาที่ขายฝากบวกกับอัตราดอกเบี้ยเกินอันตราที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งเป็นการหลีกเลี่ยง พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา และไม่เป็นธรรมแก่ผู้ขายฝากซึ่งทางแก้ปัญหาดังกล่าว คือ ประชาชนไม่ควรทำสัญญาขายฝากถ้ามีความจำเป็นก็ให้ทำเป็นสัญญาจำนอง

๔. ในกรณีที่มีการทำสัญญาขายฝากและผู้ขายฝากได้ใช้สิทธิไถ่ภายในกำหนดระยะแล้วถูกบิดพลิ้ว หรือผู้รับซื้อฝากไม่ยอมให้ใช้สิทธิไถ่ ผู้ซื้อฝากก็ผิดสัญญาผู้ขายฝากย่อมฟ้องต่อศาลให้บังคับตามสัญญาได้ แม้จะฟ้องเกินเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญาให้ไถ่ได้ก็ตาม แต่อย่างไร

ก็ตามก่อนจะครบกำหนดเวลาไถ่ผู้ขายฝากต้องใช้สิทธิไถ่ถอนเสียก่อน ซึ่งในกรณีนี้ หากผู้ซื้อฝากไม่ยอมให้ผู้ขายฝากใช้สิทธิไถ่ ผู้ขายฝากอาจใช้ทางแก้ดังต่อไปนี้

๔.๑ ผู้ขายฝากอาจนำสินไถ่พร้อมพยานไปพบพนักงานเจ้าหน้าที่จดทะเบียนการขายฝาก แจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวจดบันทึกเป็นหลักฐานว่า ผู้ขายฝากได้ใช้สิทธิไถ่ถอนแล้ว แต่ผู้รับซื้อไม่ยอมให้ใช้สิทธิไถ่ถอน

๔.๒ ผู้ขายฝากอาจนำสินไถ่ไปแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจลงบันทึกประจำวันเป็นหลักฐานว่าผู้ขายฝากได้ใช้สิทธิไถ่ถอนแล้ว แต่ผู้รับซื้อฝากบิดพริ้วไม่ยอมให้ใช้สิทธิไถ่ถอน ทั้งนี้เพื่อเป็นพยานหลักฐานทางคดี กรณีที่จะมีการฟ้องร้องเกี่ยวกับการขายฝาก

๔.๓ ผู้ขายฝากนำสินไถ่ไปวาง ณ สำนักงานวางทรัพย์ซึ่งตั้งอยู่ที่ศาลจังหวัด ซึ่งเป็นภูมิลำเนาของผู้ซื้อฝากไว้ ในกรณีนี้ถือว่าผู้ขายฝากได้ใช้สิทธิไถ่โดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว

อนึ่ง ถ้ามีปัญหาเกี่ยวกับการไถ่ถอนทรัพย์ที่ขายฝาก ควรไปปรึกษาพนักงานอัยการ ณ สำนักงานอัยการสูงสุด หรือที่ทำการอัยการจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ

การกู้ยืมเงิน

ความหมายของการกู้ยืมเงิน

การกู้ยืมเงิน คือ สัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่า "ผู้กู้" ได้ขอยืมเงินจำนวนหนึ่งตามที่ได้กำหนดไว้จากบุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่า "ผู้ให้กู้" เพื่อผู้กู้จะได้นำเงินจำนวนดังกล่าวไปใช้สอยตามที่ประสงค์และผู้กู้ตกลงว่าจะคืนเงินจำนวนดังกล่าวให้แก่ผู้ให้กู้ตามเวลาที่กำหนดไว้ โดยผู้กู้ยินยอมเสียดอกเบี้ยให้แก่ผู้ให้กู้ตามอัตราที่ตกลงกันไว้เป็นการตอบแทน

ตัวอย่าง นายเอกต้องการเงิน ๕๐,๐๐๐ บาทเพื่อไปซื้อนา แต่นายเอกไม่มีเงินจำนวนดังกล่าว จึงได้ไปกู้เงินจำนวนดังกล่าวจากเถ้าแก่จู๋ เถ้าแก่จู๋ตกลงให้กู้โดยมอบเงินจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาทให้แก่นายเอกไป โดยตกลงกันว่านายเอกจะต้องใช้เงินคืน ภายในกำหนด ๑ ปี พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ ๑๕ ต่อปีสัญญาดังกล่าวนี้เรียกว่า "สัญญากู้ยืมเงิน" โดยนายเอกมีฐานะเป็น "ผู้กู้" และเถ้าแก่จู๋มีฐานะเป็น "ผู้ให้กู้"

หลักฐานในการกู้ยืมเงิน

การกู้ยืมเงินเกินกว่า ๕๐ บาท จะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือที่แสดงข้อความว่าได้มีการกู้เงินกันจริงโดยต้องมีลายมือชื่อของผู้กู้เป็นสำคัญ หากผู้กู้ไม่สามารถเขียนหนังสือได้ก็ต้องมีลายนิ้วมือของผู้กู้ประทับในหนังสือดังกล่าวโดยมีพยานลงลายมือชื่อรับรองลายพิมพ์นิ้วมือของผู้กู้อย่างน้อย ๒ คน

หากไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือดังกล่าวแล้ว ผู้ให้กู้จะฟ้องร้องต่อศาลให้บังคับให้ผู้กู้ชำระเงินตามสัญญาไม่ได้ (ป.พ.พ. มาตรา ๖๕๓)

ตัวอย่าง นายเอกได้กู้เงินจากเถ้าแก่จู๋เป็นเงิน ๕๐,๐๐๐ บาท เถ้าแก่จู๋จะต้องทำหนังสือขึ้นฉบับหนึ่งมีใจความสำคัญว่า นายเอกได้กู้เงินจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาทไปจากตนจริง โดยต้องให้นายเอกลงชื่อในหนังสือดังกล่าวด้วย ซึ่งหากถึงกำหนดชำระเงินแล้วนายเอกบิดพริ้วไม่นำเงินมาชำระคืน เถ้าแก่จู๋จึงจะมีสิทธิฟ้องนายเอกต่อศาลให้บังคับนายเอกให้คืนเงินจำนวนดังกล่าวแก่ตนได้ หากไม่มีการทำหนังสือดังกล่าวแล้ว เถ้าแก่จู๋ก็ไม่มีสิทธิที่จะฟ้องร้องนายเอกต่อศาลให้คืนเงินจำนวนดังกล่าวได้

หลักฐานในการกู้ยืมเงิน เช่น

ข้าพเจ้านายเอกได้กู้เงินจากเถ้าแก่จู๋เป็นจำนวนเงิน ๕๐,๐๐๐ บาท โดยข้าพเจ้าสัญญาว่าจะใช้เงินจำนวนดังกล่าวคืนให้ภายในวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๘

ลงชื่อ นายเอก ผู้กู้

อัตราดอกเบี้ย

การกู้ยืมเงินนั้นกฎหมายได้กำหนดไว้ว่า ผู้ให้กู้คิดดอกเบี้ยจากผู้กู้ได้ไม่เกินร้อยละ ๑๕ ต่อปี หรือในอัตราร้อยละ ๑.๒๕ ต่อเดือน

หากผู้ให้กู้คิดดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวแล้ว ผลก็คือดอกเบี้ยตกเป็นโมฆะทั้งหมด ผู้ให้กู้คงเรียกให้ผู้กู้ชำระเงินต้นคืนให้แก่ตนได้เท่านั้น และผู้ให้กู้ยังต้องติดคุกเพราะ

มีความผิดทางอาญาฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา อาจถูกจำคุกไม่เกิน ๑ ปี หรือปรับไม่เกิน ๑ พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (ตาม พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ ๒๔๗๕ มาตรา ๓)

ตัวอย่าง นายเอกกู้ยืมเงินจากเถ้าแก่จู๋เป็นจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท คิดดอกเบี้ยร้อยละ ๑๐ บาทต่อเดือน จะเห็นได้ว่าเถ้าแก่จู๋เป็นนายทุนหน้าเลือดคิดดอกเบี้ยเกินกว่าร้อยละ ๑.๒๕ บาทต่อเดือนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังนั้น ดอกเบี้ยทั้งหมดเป็นโมฆะ นายเอกจึงมีสิทธิคืนเฉพาะเงินต้น ๕๐,๐๐๐ บาท คืนให้แก่เถ้าแก่จู๋เท่านั้น

แต่ในกรณีที่ไปกู้เงินจากธนาคารหรือสถาบันทางการเงินอื่น ๆ เช่น บริษัททรัสต์, บริษัทเงินทุน ฯลฯ นั้นกฎหมายยินยอมให้ธนาคารและสถาบันทางการเงินดังกล่าวคิดดอกเบี้ยได้เกินกว่าอัตราร้อยละ ๑๕ ต่อปี ตามอัตราดอกเบี้ยที่กระทรวงการคลังได้กำหนดไว้

ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้กู้ยืมเงิน

๑. จะต้องไม่เซ็นชื่อลงในกระดาษเปล่าให้แก่ผู้ให้กู้โดยเด็ดขาด

๒. จำนวนเงินในช่องว่างในสัญญากู้ยืมเงินนั้น จะต้องลงจำนวนเงินที่กู้กันจริง ๆ เท่านั้น และต้องเขียนจำนวนเงินที่กู้กันนั้นเป็นตัวหนังสือกำกับตัวเลขจำนวนเงินดังกล่าวด้วยเสมอ เพื่อป้องกันมิให้ผู้ให้กู้เติมตัวเลข ตัวอย่าง ข้าพเจ้าได้กู้เงิน ๕๐,๐๐๐ บาท (ห้า-หมื่นบาท) จากเถ้าแก่จู๋

๓. หนังสือสัญญากู้จะต้องทำขึ้นอย่างน้อย ๒ ฉบับ โดยผู้ให้กู้ถือไว้ฉบับหนึ่ง และผู้กู้ถือไว้อีกฉบับหนึ่ง

๔. ผู้กู้จะต้องนับเงินที่ตนกู้ให้เท่ากับจำนวนที่ตนได้กู้ไปตามสัญญาให้ครบถ้วนเสมอ หากมิฉะนั้นแล้วก็จะเป็นปัญหากล่าวคือหากได้เงินไม่ครบแต่ผู้กู้ได้ลงลายมือชื่อในสัญญาให้แก่ผู้ให้กู้แล้ว ผู้ให้กู้อาจโกงผู้กู้ในภายหลังว่าได้มอบเงินให้แก่ผู้กู้ไปจนครบถ้วนแล้ว

๕. พยานในสัญญากู้ยืมเงินนั้น ผู้กู้ควรให้พยานฝ่ายของตนร่วมลงลายมือชื่อในสัญญากู้อย่างน้อย ๑ คนด้วย

ข้อควรปฏิบัติของที่ผู้กู้ในการจะชำระเงินคืนแก่ผู้ให้กู้

๑. ต้องเรียก **ใบรับเงินชำระหนี้** ทุกครั้งที่ชำระ โดยให้ผู้ให้กู้ (เจ้าหนี้) ทำหนังสือลงลายมือชื่อผู้ให้กู้ ว่าได้รับเงินคืนแล้วเป็นจำนวนเท่าใด หรือได้รับคืนครบถ้วนแล้ว

ตัวอย่าง

ข้าพเจ้าเถ้าแก่จู๋ได้รับเงินคืนจากนายเอกผู้กู้แล้วเป็นจำนวนเงิน ๕๐,๐๐๐ บาท

ลงชื่อ เถ้าแก่จู๋ ผู้ให้กู้

๒. กรณีที่ผู้กู้ได้ชำระเงินคืนให้แก่ผู้ให้กู้จนครบถ้วนแล้ว ผู้กู้จะต้องขอรับหนังสือสัญญากู้ยืมเงินจากผู้ให้กู้มาทำลายเสีย

๓. ในกรณีที่ผู้กู้ชำระเงินคืนเพียงบางส่วน นอกจากมีใบรับเงินแล้ว ผู้กู้จะต้องให้ผู้ให้กู้บันทึกไว้เป็นหลักฐานในหนังสือสัญญากู้ว่าได้มีการชำระเงินคืนไปแล้วเป็นจำนวนเท่าใด โดยผู้ให้กู้จะต้องลงลายมือชื่อกำกับไว้เป็นหลักฐานพร้อมทั้งวันที่

หากผู้กู้ไม่ทำตามข้อ ๑ – ๓ แล้วหากมีการโต้เถียงกันว่าได้มีการคืนเงินกันแล้วเป็น

จำนวนเท่าใด ผู้กู้ก็จะตกเป็นฝ่ายที่เสียเปรียบ ผู้กู้จะอ้างว่าได้ชำระคืนให้แก่ผู้ให้กู้แล้วไม่ได้ หากเป็นคดีฟ้องร้องในศาล ผู้กู้จะแพ้คดี ผู้กู้จะต้องใช้เงินคืนให้แก่ผู้ให้กู้ซื้ออีกครั้งหนึ่ง ผู้กู้จึงต้องระมัดระวังให้ดี จะอาศัยความเชื่อใจอย่างเดียวไม่ได้ มิฉะนั้นจะต้องเสียใจที่เสียรู้คน และต้องเสียทั้งเงินซ้ำอีกครั้ง

อายุความในการฟ้องร้อง

เมื่อได้ทำสัญญากู้ยืมเงินดังกล่าว หากจะต้องมีการฟ้องร้องต่อศาลให้ชำระเงินคืน แล้วเจ้าหนี้จะต้องฟ้องภายใน ๑๐ ปี นับจากวันที่ถึงกำหนดชำระตามสัญญา ถ้าพ้นกำหนดนี้แล้วคดีเป็นอันขาดอายุความ ผู้ให้กู้ (เจ้าหนี้) ไม่มีสิทธิจะฟ้องคดีต่อศาลได้

ในการกู้ยืมเงินมีปัญหาหนึ่งซึ่งมักเกิดขึ้นอยู่เสมอ คือกรณีที่ผู้ให้กู้คิดดอกเบี้ยในอัตราสูง ซึ่งเกินกว่าอัตราที่กฎหมายได้กำหนดไว้ดังได้กล่าวมาแล้ว ผู้ให้กู้ได้หลีกเลี่ยงกฎหมายโดยนำเอาดอกเบี้ยที่เกินกว่าที่กฎหมายได้กำหนดไว้ทั้งหมดมารวมกับเงินต้นแล้วนำเงินจำนวนดังกล่าวทั้งหมด (เงินต้นบวกดอกเบี้ย) มากำหนดเป็นเงินต้นในสัญญากู้ที่ผู้กู้จะต้องชำระคืนทั้งหมด จะมีผลบังคับทางกฎหมายเช่นใด

ตัวอย่าง นายเอกได้กู้เงินจากเถ้าแก่จู๋เป็นจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท โดยเถ้าแก่จู๋คิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ ๑๐ ต่อเดือน มีกำหนดชำระคืนภายใน ๑ ปี คิดเป็นเงินจำนวนดอกเบี้ยทั้งสิ้น ๑๒๐,๐๐๐ บาท แต่เถ้าแก่จู๋ต้องการหลีกเลี่ยงกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ย จึงนำเอาดอกเบี้ยดังกล่าวทั้งหมดรวมกับเงินต้น เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น ๒๒๐,๐๐๐ บาท เถ้าแก่จู๋จึงให้นายเอกทำสัญญากู้ระบุจำนวนเงินที่กู้เป็นเงิน ๒๒๐,๐๐๐ ผลทางกฎหมายจะเป็นเช่นใด

การคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ ๑๐ ต่อเดือน เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายตกเป็นโมฆะตาม พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. ๒๔๗๕ ถ้าเป็นคดีฟ้องร้องถึงศาล ลูกหนี้พิสูจน์ได้ หรือนำพยานหลักฐานมาสืบให้ศาลเชื่อ ศาลจะพิพากษาให้จำนวนเงินดอกเบี้ยจำนวน ๑๒๐,๐๐๐ บาท จึงตกเป็นโมฆะ เรียกจากลูกหนี้ไม่ได้ เถ้าแก่จู๋มีสิทธิที่จะเรียกให้นายเอกชำระเฉพาะเงินต้นคืนเพียง ๑๐๐,๐๐๐ บาทเท่านั้น

ตัวอย่างสัญญากู้ยืมเงิน

สัญญากู้ยืมเงิน

ทำที่.....

วันที่.....

สัญญานี้ทำขึ้นระหว่าง.....อยู่บ้านเลขที่.....

.....ซึ่งต่อไปนี้สัญญานี้จะเรียกว่า "ผู้ให้กู้" ฝ่ายหนึ่ง กับ.....

.....อยู่บ้านเลขที่.....

ซึ่งต่อไปนี้สัญญานี้จะเรียกว่า "ผู้กู้" ฝ่ายหนึ่ง โดยทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันดังต่อไปนี้คือ.-

๑. ผู้กู้ตกลงกู้เงินจากผู้ให้กู้และผู้ให้กู้ตกลงให้ผู้กู้กู้เงินได้เป็นจำนวนเงิน.....บาท (.....) โดยผู้กู้ได้รับเงินจำนวนดังกล่าวจากผู้ให้กู้ถูกต้องครบถ้วนในวันที่ทำสัญญานี้เรียบร้อยแล้ว

๒. ผู้กู้ตกลงให้ดอกเบี้ยแก่ผู้ให้กู้ในอัตราร้อยละ ๑๕ บาทต่อปีของต้นเงินดังกล่าวในข้อ ๑.

๓. ผู้กู้สัญญาว่าจะใช้เงินต้นพร้อมทั้งดอกเบี้ยดังกล่าวในข้อ ๑. และ ๒. คืนให้แก่ผู้ให้กู้ จนครบถ้วนในวันที่.....

๔. เพื่อเป็นประกันในการกู้ยืมเงินตามสัญญานี้ ผู้กู้ยินยอมมอบ.....

.....ให้แก่ผู้ให้กู้ไว้เป็นหลักประกันในการชำระหนี้เงินกู้ตามสัญญานี้

๕. หากผู้กู้ไม่ปฏิบัติตามสัญญานี้แม้เพียงข้อใดข้อหนึ่ง ให้ถือว่าผู้กู้ผิดสัญญานี้และยินยอมชำระหนี้เงินกู้ตามสัญญานี้พร้อมทั้งดอกเบี้ยคืนให้แก่ผู้ให้กู้ทันที และผู้กู้ยินยอมชดใช้ค่าเสียหายทั้งปวงที่ผู้ให้กู้ต้องเสียไปในการบังคับให้ผู้กู้ชำระหนี้ตามสัญญานี้

๖ สัญญานี้ได้ทำขึ้นสองฉบับมีข้อความถูกต้องตรงกัน โดยคู่สัญญาแต่ละฝ่ายต่างยึดถือไว้คนละฉบับ และทั้งสองฝ่ายได้ลงชื่อไว้เป็นหลักฐานต่อหน้าพยาน.

ลงชื่อ.....ผู้กู้

ลงชื่อ.....ผู้ให้กู้

ลงชื่อ.....พยาน

ลงชื่อ.....พยาน

เช็คและความผิดเกี่ยวกับการใช้เช็ค

ปัจจุบันเช็คได้เข้ามามีบทบาทในวงการธุรกิจเป็นอย่างมาก โดยเข้ามาแทนที่เงินสด กล่าวคือ ผู้จ่ายเช็คสามารถชำระหนี้ของตนได้เป็นจำนวนเงินครั้งละมาก ๆ โดยไม่ต้องชำระกันด้วยเงินสด

ซึ่งอาจจะต้องเสี่ยงภัยต่อการถูกจี้ปล้นได้ ในขณะเดียวกันผู้รับเช็คก็มีความอบอุ่นใจว่าเช็คดังกล่าวสามารถรับชำระเงินได้เมื่อส่งไปเรียกเก็บเงินจากธนาคาร โดยไม่ต้องเสี่ยงภัยรับชำระหนี้จากลูกหนี้ด้วยเงินสด กฎหมายเช็คได้บัญญัติขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เช็คเข้ามาแทนที่เงินสดสามารถใช้ชำระหนี้แทนเงินสดได้ ทำให้วงการธุรกิจสามารถเดินสะพัดได้อย่างคล่องตัวมากกว่าการชำระหนี้ด้วยเงินสด นอกจากนี้กฎหมายยังยินยอมให้มีการสั่งจ่ายเช็คลงวันที่ล่วงหน้าได้ ทำให้เกิดการปล่อยสินเชื่อประเภทขายลดเช็คขึ้น กล่าวคือ หากผู้สั่งจ่ายเช็คขาดเงินสดหมุนเวียนก็สามารถสั่งจ่ายเช็คลงวันที่ล่วงหน้า แล้วนำไปขายลดให้แก่ธนาคารหรือสถาบันทางการเงินเช่นบริษัทเงินทุนหรือทรัสต์โดยเสียค่าธรรมเนียมก็สามารถนำเงินสดมาใช้หมุนเวียนในกิจการค้าของตนได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเช็คมีประโยชน์ต่อการค้าและการธุรกิจเป็นอย่างมาก จึงควรที่จะรู้กฎหมายที่เกี่ยวกับเช็คเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ให้ได้ผลมากที่สุด

ความหมายของ "เช็ค"

"เช็ค" คือหนังสือตราสารซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่า "ผู้สั่งจ่าย" สั่งให้ "ธนาคาร" ใช้เงินจำนวนหนึ่ง ให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่า "ผู้รับเงิน" เมื่อผู้รับเงินนำไปขอเบิกเงินจากธนาคาร

หนังสือตราสารนี้ ก็คือ เช็คซึ่งแต่ละธนาคารเป็นผู้พิมพ์ขึ้นแล้วมอบให้แก่ผู้ที่ฝากเงินไว้กับธนาคาร (ลูกค้าของธนาคาร) นำไปใช้ชำระหนี้นั่นเอง

ตัวอย่าง นายเอกได้ซื้อรถยนต์ ๑ คันราคา๑๐ แสนบาทจากนายโท นายเอกจึงได้เขียนลงในเช็ค *(หนังสือตราสารที่ธนาคารกรุงเทพ จำกัด)* ซึ่งนายเอกได้เปิดบัญชีไว้และธนาคารได้มอบไว้กับตน *(ตามตัวอย่างเช็คข้างต้น)* โดยเขียนวันที่สั่งจ่ายลงในช่องวันที่ คือวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๒๗ เขียนชื่อนายโทลงไปในช่องจ่าย และเขียนจำนวนเงิน ๑ แสนบาทลงไปในช่องจำนวนเงิน โดยเขียนตัวเลข ๑๐๐,๐๐๐ บาทลงในช่องสี่เหลี่ยม แล้วนายเอกก็ลงลายมือชื่อในช่องผู้สั่งจ่าย แล้วมอบให้แก่นายโทเป็นการชำระหนี้ซื้อรถยนต์ดังกล่าว นายโทก็สามารถนำหนังสือตราสารดังกล่าวไปเบิกเงินสดจากธนาคารกรุงเทพ จำกัด ได้

ตัวอย่างเช็ค

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด
สำนักงานใหญ่ (ระบุที่อยู่ไว้ด้วย)

เช็คเลขที่ ๑๒๓๔๕๖๗๘๙

วันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๗

จ่าย นายโท หรือผู้ถือ

จำนวนเงิน หนึ่งแสนบาทถ้วน บาท

บาท ๑๐๐,๐๐๐

นายเอก ผู้สั่งจ่าย

นายเอก คือผู้สั่งจ่าย สั่งให้ธนาคารกรุงเทพ จำกัด จ่ายเงินจำนวน ๑ แสนบาทให้แก่นายโท ซึ่งเป็นผู้รับเงิน เมื่อนายโทนำเช็คดังกล่าวไปเบิกเงินจากธนาคาร

องค์ประกอบของเช็ค

เช็ค ต้องมีรายการดังต่อไปนี้จึงจะถือว่าเป็นเช็คตามกฎหมาย

(๑) คำบอกชื่อว่าเป็นเช็ค

(๒) คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้ใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอน

(๓) ชื่อ หรือยี่ห้อและสำนักของธนาคาร

(๔) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับเงิน หรือคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

(๕) สถานที่ใช้เงิน

(๖) วันและสถานที่ออกเช็ค

(๗) ลายมือชื่อผู้สั่งจ่าย

ถ้าขาดรายการดังกล่าวแม้เพียงข้อใดข้อหนึ่ง ย่อมไม่สมบูรณ์เป็นเช็คตามกฎหมาย ยกเว้นในกรณีดังต่อไปนี้คือ.-

(๑) เช็คซึ่งไม่ได้ระบุวันที่ ให้ถือว่าต้องใช้เงินเมื่อธนาคารได้เห็น โดยธนาคารจะประทับวันที่ที่ผู้รับเงินนำเช็คไปขอเบิกเงินลงในช่องวันที่ หรือผู้ทรง (ซึ่งจะกล่าวต่อไปว่าหมายถึงใคร) โดยชอบด้วยกฎหมายคนหนึ่งคนใดมีอำนาจลงวันที่ตามวันที่ถูกต้องแท้จริงในวันที่ออกเช็คนั้นได้

(๒) ถ้าสถานที่ใช้เงินมิได้ลงไว้ในเช็ค ให้ถือเอาภูมิลำเนาของผู้จ่ายเป็นสถานที่ใช้เงิน

(๓) ถ้าสถานที่ออกเช็คมิได้ลงไว้ในเช็ค ให้ถือว่าเช็คนั้นออก ณ ภูมิลำเนาของผู้สั่งจ่ายดังนั้น ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่จะรับเช็คจากลูกหนี้ของตน จึงต้องระมัดระวังให้ผู้สั่งจ่ายเช็คลงรายการในเช็คให้ถูกต้องครบถ้วนทุกรายการ โดยเฉพาะตัวเลขจำนวนเงินและลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายนั้นจะต้องมีเสมอ มิฉะนั้นแล้วเช็คดังกล่าวจะไม่ถือว่าเป็นเช็คตามกฎหมายและ

ไม่สามารถที่จะฟ้องร้องต่อศาลให้บังคับให้ลูกหนี้ผู้ออกเช็คให้ชำระเงินตามเช็คให้แก่ตนได้

จากตัวอย่างเช็คดังกล่าวที่นายเอกได้ออกให้แก่นายโทเพื่อเป็นการชำระหนี้ค่าซื้อรถยนต์นั้น มีรายการครบถ้วนตามกฎหมายทั้ง ๗ รายการ กล่าวคือ

(๑) คำบอกชื่อว่าเป็นเช็ค ได้แก่ตำแหน่งที่ระบุไว้ว่า "เช็คเลขที่....."

(๒) คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้ใช้เงินจำนวนแน่นอน ได้แก่ตำแหน่งที่ระบุว่า "จำนวนเงินหนึ่งแสนบาท"

(๓) ชื่อและยี่ห้อและสำนักงานของธนาคาร ได้แก่ตำแหน่งที่ระบุว่า "ธนาคารกรุงเทพ–จำกัด"

(๔) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับเงินหรือคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ได้แก่ตำแหน่งที่ระบุว่า "จ่ายนายโท.....หรือผู้ถือ"

(๕) สถานที่ใช้เงิน ได้แก่ตำแหน่งที่ระบุว่า "สำนักงานใหญ่" (ปกติระบุที่อยู่ด้วย)

(๖) วันที่ออกเช็คได้แก่ตำแหน่งที่ระบุไว้ว่า "วันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๗"

(๗) ลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายได้แก่ ตำแหน่งที่ระบุไว้ด้านล่างของเช็ค คือ "นายเอก.....ผู้สั่งจ่าย"

ดังนั้น เช็คดังกล่าวจึงเป็นเช็คที่ถูกต้องตามกฎหมายมีผลผูกพันนายเอกให้ต้องชำระเงินตามเช็คดังกล่าวให้แก่นายโท

สำหรับลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายนั้น จะต้องเป็นลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายเช็คเสมอ จะลงเป็นเครื่องหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น แกงไดหรือลายพิมพ์นิ้วมือ แม้ว่าจะมีพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้ก็ตามก็ไม่มีผลเป็นการลงลายมือชื่อในเช็คแต่อย่างใด ผู้รับเช็คจึงต้องระมัดระวังให้ผู้สั่งจ่ายเช็คลงลายมือชื่อในช่องผู้สั่งจ่ายเช็คเสมอ มิฉะนั้นเช็คดังกล่าวจะขาดองค์ประกอบของเช็คและไม่มีผลผูกพันผู้สั่งจ่ายเช็คให้ต้องรับผิดชดใช้เงินตามเช็ค

บุคคลที่ต้องรับผิดใช้เงินตามเช็ค

บุคคลที่ต้องรับผิดใช้เงินตามเช็ค ได้แก่

๑. **ผู้สั่งจ่ายเช็ค** ได้แก่ บุคคลที่ลงลายมือชื่อของตนในเช็คในช่องผู้สั่งจ่ายเช็ค

๒. **ผู้อาวัลเช็ค** ผู้อาวัลได้แก่บุคคลซึ่งเป็นผู้ค้ำประกัน (รับประกัน) การใช้เงินตามเช็ค กล่าวคือ ถ้าผู้สั่งจ่ายเช็คไม่ยอมชดใช้เงินตามเช็ค ผู้อาวัลจะต้องรับผิดชดใช้เงินแทนผู้สั่งจ่ายเช็คเองโดยต้องรับผิด *(ผูกพัน)* ใช้เงินตามเช็คอย่างเดียวกับผู้สั่งจ่ายเช็ค และต้องรับผิดในฐานะลูกหนี้ร่วมกับผู้สั่งจ่ายเช็ค

วิธีอาวัลเช็ค มีอยู่ ๓ วิธี กล่าวคือ.–

(๑) โดยการเขียนข้อความว่า "ใช้ได้เป็นอาวัล" หรือสำนวนอื่นใดในทำนองเดียวกันนั้นลงในด้านหลังเช็คและลงลายมือชื่อผู้รับอาวัล

ตัวอย่าง

ด้านหลังเช็ค ใช้ได้เป็นอาวัล ลงชื่อ นาย ก.

(๒) ผู้รับอาวัลเพียงแต่ลงลายมือชื่อของตนเองลงไปในด้านหน้าของเช็ค *(ยกเว้นช่องผู้สั่งจ่ายเช็ค)* โดยไม่ต้องมีข้อความอื่นใด ก็มีผลผูกพันผู้นั้นเป็นผู้รับอาวัลแล้ว

ตัวอย่าง

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด
สำนักงานใหญ่
เช็คเลขที่ ๑๒๓๔๕๖๗๘๙
วันที่ ๒ มกราคม ๒๕๒๗

จ่าย นายโท.....หรือผู้ถือ
จำนวนเงิน หนึ่งแสนบาท.....
บาท ๑๐๐,๐๐๐
นายจัตวา.....นายเอก ผู้สั่งจ่าย

การที่นายจัตวาลงลายมือชื่อในด้านหน้าของเช็คดังกล่าว นายจัตวาได้ชื่อว่าเป็นผู้รับอาวัลเช็คดังกล่าว จึงต้องร่วมกันกับนายเอกชดใช้เงินตามเช็คในฐานะลูกหนี้ร่วม

(๓) ในกรณีที่เป็นเช็คชนิดผู้ถือนั้น เพียงแต่ลงลายมือชื่อสลักหลังด้านหลังของเช็คเท่านั้นก็มีผลผูกพันบุคคลนั้นในฐานะผู้รับอาวัลเช็คแล้ว โดยไม่ต้องมีข้อความว่า "ใช้ได้เป็นอาวัล" หรือ ข้อความอื่นใดในทำนองเดียวกัน

ตัวอย่าง

ด้านหลังเช็ค
ลงชื่อนายจัตวา

การที่นายจัตวาลงลายมือชื่อในด้านหลังเช็คชนิดผู้ถือ ดังกล่าว นายจัตวาย่อมเป็นผู้รับอาวัลเช็คดังกล่าวแล้ว ต้องรับผิดร่วมกันกับผู้สั่งจ่ายเช็คชดใช้เงินตามเช็คในฐานะลูกหนี้ร่วม

๓. **ผู้สลักหลังในฐานะผู้โอนเช็ค** กล่าวคือบุคคลใดรับเช็คมาแล้วได้โอนเช็คดังกล่าวไปให้บุคคลอื่นอีกโดยวิธีสลักหลังเช็ค ผู้สลักหลังเช็คดังกล่าวย่อมต้องรับผิดร่วมกับผู้สั่งจ่ายเช็คในอันที่จะต้องชดใช้เงินตามเช็คร่วมกับผู้สั่งจ่ายเช็คในฐานะลูกหนี้ร่วม

ตัวอย่าง

ด้านหลังเช็ค
ข้าพเจ้าขอโอนเช็คฉบับนี้ ให้แก่นายโชคดี
ลงชื่อนายจัตวา

ในกรณีนี้ นายจัตวามีฐานะเป็นผู้สลักหลังเช็ค จึงต้องร่วมรับผิดชดใช้เงินตามเช็คด้วย

สรุป ผู้ทรงเช็คย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้สั่งจ่ายเช็ค, ผู้อาวัลและผู้สลักหลังเช็คให้

ร่วมกันหรือเรียงตัวชดใช้เงินตามเช็คได้ โดยไม่ต้องดำเนินตามลำดับที่คนเหล่านั้นมาผูกพันในเช็ค

ชนิดของเช็ค

เช็คแบ่งออกเป็น ๒ ชนิดกล่าวคือ.–

(๑) **เช็คชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน** ได้แก่เช็คที่ผู้สั่งจ่ายได้ระบุชื่อผู้รับเงินไว้โดยเฉพาะเจาะจง โดยขีดฆ่า "ผู้ถือ" ในเช็ค

ตัวอย่าง

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด
สำนักงานใหญ่

เช็คเลขที่ ๑๒๓๔๕๖๗๘๙
วันที่ ๒ มกราคม ๒๕๒๗.....

จ่าย.....นายโท.....หรือผู้ถือ
จำนวนเงิน..... หนึ่งแสนบาทถ้วน.....
.....บาท
นายเอก.....ผู้สั่งจ่าย

(๒) **เช็คชนิดสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ** ได้แก่เช็คที่ผู้สั่งจ่ายไม่ได้ขีดฆ่า "ผู้ถือ" ในเช็ค ซึ่งมักจะพบในรูปจ่ายเงินสด

ตัวอย่าง

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด
สำนักงานใหญ่

เช็คเลขที่ ๑๒๓๔๕๖๗๘๙
วันที่ ๒ มกราคม ๒๕๒๗.....

จ่าย.....เงินสด.....หรือผู้ถือ
จำนวนเงิน.....หนึ่งแสนบาทถ้วน.....
.....บาท ๑๐๐,๐๐๐
นายเอก.....ผู้สั่งจ่าย

ปัญหา ถ้าเป็นเช็คชนิดระบุชื่อผู้รับเงินไว้โดยเฉพาะเจาะจงแต่ไม่ได้ขีดฆ่า "ผู้ถือ" ดังนี้จะถือว่าเป็นชนิดใด

ตัวอย่าง

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด
สำนักงานใหญ่

เช็คเลขที่ ๑๒๓๔๕๖๗๘๙
วันที่ ๒ มกราคม ๒๕๒๗.....

จ่ายเงิน นายโท.....หรือผู้ถือ
จำนวนเงิน.....หนึ่งแสนบาทถ้วน.....
.....บาท ๑๐๐,๐๐๐
นายเอก.....ผู้สั่งจ่าย

กรณีเช่นนี้ถือคำว่า "ผู้ถือ" เป็นหลักสำคัญ กล่าวคือแม้ว่าผู้สั่งจ่ายเช็คได้ระบุชื่อผู้รับเงินไว้ก็ตามแต่ถ้าไม่ได้ขีดฆ่าคำว่า "ผู้ถือ" แล้ว ก็ถือว่าเช็คชนิดนี้เป็นเช็คชนิดสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ

เหตุที่ต้องแบ่งเช็คออกเป็น ๒ ชนิด ดังกล่าวมาแล้ว ก็เพราะการโอนเช็คของผู้รับเงินไปให้บุคคลอื่นนั้น เช็คแต่ละชนิดมีวิธีการโอนไม่เหมือนกัน ซึ่งมีความสำคัญมากเพราะหากผู้รับเงินโอนเช็คไปให้บุคคลอื่นซึ่งเรียกว่า "ผู้ทรงเช็ค" นั้น ไม่ถูกต้องตามวิธีที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วก็จะทำให้การโอนเช็คนั้นขาดสายเป็นเหตุให้บุคคลผู้รับโอนเช็คไม่ใช่ "ผู้ทรงเช็คโดยชอบด้วยกฎหมาย" ทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถฟ้องร้องให้ผู้สั่งจ่ายเช็คหรือผู้สลักหลังหรือผู้อาวัลให้ชดใช้เงินตามเช็คได้

วิธีโอนเช็ค

๑. **เช็คชนิดระบุชื่อผู้รับเงิน** มีวิธีโอนกันได้ ๒ วิธี กล่าวคือ.-

(๑) สลักหลังระบุชื่อผู้รับโอน และ ส่งมอบเช็คดังกล่าวให้แก่ผู้รับโอน

ตัวอย่าง

ด้านหน้า

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด
สำนักงานใหญ่

เช็คเลขที่ ๑๒๓๔๕๖๗๘๙
วันที่ ๒ มกราคม ๒๕๒๗.....

จ่าย.....นายวิทยา แซ่ฉั่ว.....หรือผู้ถือ
จำนวนเงิน.....หนึ่งพันบาทถ้วน.....
.....บาท ๑,๐๐๐
นายฉวย นิสสัยดี.....ผู้สั่งจ่าย

ด้านหลังเช็ค

ข้าพเจ้าขอโอนเช็คฉบับนี้ให้แก่นายเด่อ ดวงดี ลงชื่อ นายวิทยา แซ่ฉั่ว

กรณีตามตัวอย่างเป็นการโอนเช็คโดยชอบด้วยกฎหมายทำให้ นายเด่อ ดวงดี เป็นผู้ทรงเช็คโดยชอบด้วยกฎหมาย

(๒) สลักหลังลอย และ ส่งมอบเช็คให้แก่ผู้รับโอน

การสลักหลังลอย ได้แก่การที่ผู้รับเงินตามเช็คเพียงแต่ลงลายมือชื่อลงในด้านหลังของเช็คเท่านั้น โดยมิได้ระบุชื่อผู้รับโอนไว้ด้วยแต่อย่างใด

ตัวอย่าง

ด้านหลังเช็ค นายวิทยา แซ่ฉั่ว (ลายมือชื่อ)

เมื่อนายวิทยา แซ่ฉั่วได้สลักหลังเช็คโดยเพียงแต่ลงลายมือชื่อเท่านั้นแล้วส่งมอบเช็คดังกล่าวให้แก่นายเด่อ ดวงดี การโอนเช็คฉบับนี้ก็สมบูรณ์ตามกฎหมาย นายเด่อ ดวงดี ย่อมเป็นผู้ทรงเช็คโดยชอบด้วยกฎหมาย

อนึ่ง เมื่อผู้ใดรับโอนเช็คของผู้อื่นโดยวิธีการสลักหลังลอยและส่งมอบแล้ว ผู้ทรงเช็คดังกล่าวโอนให้แก่บุคคลภายนอกให้ด้วย การส่งมอบเฉย ๆ โดยไม่ต้องกรอกข้อความ และไม่ต้องสลักหลังอย่างใดทั้งสิ้น

ตัวอย่าง ในกรณีที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น นายวิทยา แซ่ฉั่วได้สลักหลังลอยและส่งมอบเช็คดังกล่าวให้แก่นายเด่อ ดวงดี นายเด่อ ดวงดี ผู้ทรงเช็คย่อมสามารถโอนเช็คดังกล่าวให้แก่บุคคลอื่นได้ด้วยการส่งมอบเช็คดังกล่าวให้แก่บุคคลภายนอกได้เลย โดยไม่ต้องการกรอกข้อความใด ๆ หรือสลักหลังเช็คแต่อย่างใด

๒. **เช็คชนิดสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ** ย่อมโอนได้โดยเพียงแต่การส่งมอบเช็คให้แก่กัน

ตัวอย่าง

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด
สำนักงานใหญ่

เช็คเลขที่ ๑๒๓๔๕๖๗๘๙
วันที่ ๒ มกราคม ๒๕๒๗

จ่าย.....นายวิทยา แซ่ฉั่ว.....หรือผู้ถือ
จำนวนเงิน.....หนึ่งพันบาทถ้วน.....
.....บาท ๑,๐๐๐

นายฉอย นิสสัยดี.....ผู้สั่งจ่าย

เช็คชนิดนี้เป็นเช็คชนิดสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ซึ่งนายวิทยา แซ่ฉั่วเป็นผู้รับเงิน หากต้องการโอนเช็คให้แก่บุคคลภายนอกแล้ว นายวิทยา แซ่ฉั่วย่อมทำได้ด้วยการส่งมอบเช็คดังกล่าวให้แก่บุคคลนั้นเพียงเท่านี้ บุคคลนั้นก็เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว

ในกรณีที่ผู้สั่งจ่ายเขียนลงไปในด้านหน้าของเช็คว่า "ห้ามเปลี่ยนมือ" หรือข้อความอื่นใดในทำนองเดียวกัน

ในกรณีเช่นนี้เช็คดังกล่าวไม่สามารถจะโอนกันด้วยวิธีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่จะต้องโอนกันด้วยวิธีที่เรียกว่าการโอนสามัญ (การโอนสิทธิเรียกร้อง) คือผู้โอนต้องทำหนังสือว่าโอนสิทธิเรียกร้องตามเช็คดังกล่าวให้แก่ผู้รับโอน และมีหนังสือแจ้งไปให้ผู้สั่งจ่ายเช็คทราบ

ตัวอย่าง

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด

"ห้ามเปลี่ยนมือ"

สำนักงานใหญ่

เช็คเลขที่ ๑๒๓๔๕๖๗๘๙

วันที่ ๒ มกราคม ๒๕๒๗

จ่าย.....นายวิทยา แซ่ฉั่ว.....~~หรือผู้ถือ~~

จำนวนเงิน.....หนึ่งพันบาท.....

.....บาท ๑,๐๐๐

นายฉอย นิสสัยดี.....ผู้สั่งจ่าย

ข้อความอื่นใดทำนองเดียวกับ "ห้ามเปลี่ยนมือ" ที่มักพบเสมอก็คือข้อความว่า "เข้าบัญชีผู้รับเงินเท่านั้น (A.C.PAYEE ONLY)" กรณีเช่นนี้ย่อมไม่สามารถโอนเช็คได้โดยวิธีโอนเช็คที่กล่าวมาแล้ว นอกจากการโอนด้วยวิธีการโอนสิทธิเรียกร้องเท่านั้น

ตัวอย่าง

เข้าบัญชีผู้รับเงินเท่านั้น (A.C.PAYEE ONLY)

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด

สำนักงานใหญ่

เช็คเลขที่ ๑๒๓๔๕๖๗๘๙

วันที่ ๒ มกราคม ๒๕๒๗

จ่าย.....นายวิทยา แซ่ฉั่ว.....~~หรือผู้ถือ~~

จำนวนเงิน.....หนึ่งพันบาทถ้วน.....

.....บาท ๑,๐๐๐

นายฉอย นิสสัยดี.....ผู้สั่งจ่าย

ตามตัวอย่าง ผู้ที่มีสิทธิรับเงินตามเช็คฉบับนี้คือ นายวิทยา แซ่ฉั่วเท่านั้น นายวิทยาฯ

จะโอนเช็คด้วยการสลักหลังระบุชื่อหรือสลักหลังลอยไม่ได้ ต้องโอนโดยวิธีการโอนสิทธิเรียกร้องเท่านั้น

ผู้ทรงเช็ค

ผู้ทรงเช็ค หมายความถึงบุคคลผู้มีเช็คไว้ในความครอบครอง ในฐานะ

๑. ผู้รับเงิน

หรือ ๒. ผู้รับการสลักหลัง

หรือ ๓. ในกรณีที่เป็นเช็คชนิดสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ผู้ถือก็เป็นผู้ทรงเหมือนกัน

ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย คือผู้ที่ได้เช็คไว้ในความครอบครองโดยการสลักหลังไม่ขาดสาย ถึงแม้ว่าการสลักหลังรายที่สุดจะเป็นการสลักหลังลอยก็ตาม

เช็คขีดคร่อม

ได้แก่เช็คซึ่งขีดเส้นขนานคู่ไว้ที่ด้านหน้าของเช็ค ซึ่งส่วนใหญ่มักขีดไว้ที่มุมข้างบนด้านซ้ายมือของเช็ค ผลของการเช็คขีดคร่อมทำให้ผู้ทรงเช็คดังกล่าวไปเบิกเงินสดไม่ได้ จะต้องนำไปเข้าบัญชีของธนาคารที่ตนเปิดบัญชีอยู่เป็นผู้เรียกเก็บเงินแทนแล้วโอนเงินเข้าบัญชีเงินฝากของผู้ทรงนั้นอีกทอดหนึ่ง

ตัวอย่าง

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด
สำนักงานใหญ่

เช็คเลขที่ ๑๒๓๔๕๖๗๘๙
วันที่ ๒ มกราคม.....

จ่าย.....นายเอก.....หรือผู้ถือ

จำนวนเงิน.....หนึ่งพันบาทถ้วน.....

.....บาท ๑,๐๐๐

นายเอก.....ผู้สั่งจ่าย

เรียกเก็บเงินตามเช็ค

ผู้ทรงเช็คจะต้องนำเช็คไปยื่นแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงินตามเช็ค ภายในกำหนดเวลาดังต่อไปนี้คือ.–

๑. **ถ้าเป็นเช็คที่ให้ใช้เงินในจังหวัดเดียวกัน** ผู้ทรงจะต้องยื่นเช็คต่อธนาคารเพื่อให้ใช้เงินตามเช็คภายในกำหนด ๑ เดือนนับแต่วันที่ออกเช็ค (วันที่ลงในเช็ค) มิฉะนั้นแล้วผู้ทรงย่อมสิ้นสิทธิไล่เบี้ยเอากับผู้สลักหลังทั้งปวง และเสียสิทธิไล่เบี้ยผู้สั่งจ่ายในความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดที่ผู้สั่งจ่ายได้รับเพราะการที่ผู้ทรงละเลยไม่ยื่นเช็ค

๒. **ถ้าเป็นเช็คที่ให้ใช้เงินต่างจังหวัด** ผู้ทรงจะต้องยื่นเช็คต่อธนาคารเพื่อให้ใช้เงินตามเช็คภายในกำหนด ๓ เดือนนับแต่วันที่ออกเช็ค (วันที่ลงในเช็ค) มิฉะนั้นแล้วผู้ทรงย่อมสิ้นสิทธิ

ไล่เบี้ยเอาจากผู้สลักหลังทั้งปวง รวมทั้งผู้สั่งจ่ายในความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดที่ผู้สั่งจ่ายได้รับเพราะการที่ผู้ทรงละเลยไม่ยื่นเช็ค

๓. ไม่ว่าจะเป็นเช็คที่ให้ใช้เงินในจังหวัดเดียวกันหรือต่างจังหวัดกันก็ตาม ผู้ทรงต้องยื่นเช็คต่อธนาคารเพื่อให้ใช้เงินตามเช็คภายในกำหนด ๖ เดือนนับแต่วันที่ออกเช็ค (วันที่ลงในเช็ค) มิฉะนั้นธนาคารมีสิทธิไม่จ่ายเงินตามเช็คให้แก่ผู้ทรงได้

หน้าที่ของธนาคารในการใช้เงินตามเช็ค

ธนาคารมีหน้าที่และอำนาจที่จะต้องใช้เงินตามเช็คที่ผู้ทรงไปขอเบิกเงินจากตน เว้นแต่ในกรณีดังต่อไปนี้ ธนาคารมีสิทธิที่จะไม่ใช้เงินตามเช็คได้คือ.-

๑. เมื่อไม่มีเงินอยู่ในบัญชีของผู้สั่งจ่ายพอจ่ายเงินตามเช็คนั้น

๒. เมื่อเช็คนั้นไปยื่นขอเบิกเงินเมื่อพ้นกำหนด ๖ เดือนนับแต่วันที่ออกเช็ค

๓. ได้มีคำบอกกล่าวว่าเช็คนั้นได้หายหรือถูกลักไป ซึ่งในกรณีนี้ ผู้สั่งจ่ายหรือผู้ทรงเช็คจะเป็นผู้แจ้งให้ธนาคารทราบก็ได้

แต่ถ้าธนาคารเห็นสมควรธนาคารก็มีสิทธิที่จะใช้เงินตามเช็คดังกล่าวได้

เว้นแต่ในกรณีดังต่อไปนี้ ธนาคารหมดหน้าที่และอำนาจในการใช้เงินตามเช็คคือ

๑. เมื่อผู้สั่งจ่ายเช็คได้มีคำสั่งให้ระงับการจ่ายเงินตามเช็ค

๒. เมื่อธนาคารรู้ว่าผู้สั่งจ่ายตาย

๓. เมื่อรู้ว่าศาลได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราว หรือมีคำสั่งให้ผู้สั่งจ่ายเป็นคนล้มละลาย หรือได้มีการประกาศโฆษณาคำสั่งเช่นว่านั้น

หากเข้าเงื่อนไขแม้เพียงข้อใดข้อหนึ่งดังกล่าวแล้ว ถ้าหากธนาคารยังขืนจ่ายเงินตามเช็คแล้ว ธนาคารก็ไม่มีอำนาจไปตัดเงินตามเช็คจากบัญชีของผู้สั่งจ่ายได้ ธนาคารต้องรับผิดชอบเงินดังกล่าวเองทั้งหมด จะไปเรียกร้องคืนจากผู้ทรงหรือผู้สั่งจ่ายไม่ได้

อายุความโมทางแพ่ง

๑. อายุความแพ่งนั้นผู้ทรงเช็คต้องฟ้องร้องผู้สั่งจ่าย หรือผู้สลักหลังภายในกำหนด ๑ ปีนับแต่วันที่ออกเช็ค

๒. ถ้าผู้ทรงเช็คจะฟ้องผู้อาวัลต้องฟ้องภายในอายุความ ๑๐ ปีนับแต่วันที่มีการอาวัล

๓. ถ้าผู้สั่งจ่ายเช็คจะฟ้องเรียกเงินตามเช็คคืนจากธนาคารในกรณีที่ธนาคารหมดอำนาจในการจ่ายเงินแล้วยังฝ่าฝืนไปจ่ายเงินตามเช็คอีก ต้องฟ้องภายใน ๑๐ ปีนับแต่วันที่ธนาคารได้จ่ายเงินตามเช็คนั้นไป

๔. ถ้าผู้สลักหลังฟ้องไล่เบี้ยกันเองหรือไล่เบี้ยเอาจากผู้สั่งจ่ายจะต้องฟ้องภายในกำหนด ๖ เดือน นับแต่วันที่ผู้สลักหลังนั้นได้ใช้เงินตามเช็คแทนไปแล้วและเข้าถือเอาเช็คนั้นไว้ในความครอบครองหรือนับแต่วันที่ผู้สลักหลังถูกผู้ทรงฟ้อง

ความผิดทางอาญาเกี่ยวกับการใช้เช็ค

ผู้สั่งจ่ายเช็คนอกจากจะต้องมีหน้าที่จ่ายเงินตามเช็คที่ตนสั่งจ่ายอันเป็นความรับผิดในทางแพ่งแล้ว ผู้สั่งจ่ายเช็คยังต้องมีความผิดทางอาญาอีก ในกรณีดังต่อไปนี้คือ.-

(๑) ออกเช็คโดยเจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็คนั้น

(๒) ออกเช็คโดยในขณะที่ออกไม่มีเงินอยู่ในบัญชีอันจะพึงใช้เงินได้

(๓) ออกเช็คให้ใช้เงินมีจำนวนสูงกว่าจำนวนเงินที่มีอยู่ในบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินได้ในขณะที่ออกเช็คนั้น

(๔) ถอนเงินทั้งหมด หรือแต่บางส่วนออกจากบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินตามเช็คจนจำนวนเงินเหลือไม่เพียงพอที่จะใช้เงินตามเช็คนั้นได้ หรือ

(๕) ห้ามธนาคารมิให้ใช้เงินตามเช็คนั้นโดยเจตนาทุจริต

เมื่อได้มีการยื่นเช็คเพื่อให้ใช้เงินโดยชอบด้วยกฎหมาย ถ้าธนาคารปฏิเสธไม่ใช้เงินตามเช็คนั้น ผู้ออกเช็คมีความผิดระวางโทษปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้งปรับทั้งจำ

การควบคุมตัวผู้สั่งจ่ายในความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. ๒๕๓๔

การควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีความผิดนี้ มีขั้นตอนในการฟ้องร้อง คือ เมื่อจับตัวผู้ต้องหาแล้ว พนักงานสอบสวนที่ทำการสอบสวนผู้ต้องหานั้นก็จะส่งตัวผู้ต้องหาให้แก่พนักงานอัยการเพื่อให้ส่งฟ้องศาลแขวง ภายใน ๗๒ ชั่วโมง นับตั้งแต่ผู้ต้องหาถูกจับ แต่ไม่นับเวลาเดินทางในขณะที่นำตัวผู้ต้องหามายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน และจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนหรือที่ทำการของพนักงานอัยการมาที่ศาลเข้ารวมด้วย

การฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล หากฟ้องไม่ทัน พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการสามารถยื่นคำร้องต่อศาลขอเลื่อนการฟ้องหรือที่เรียกว่าผัดฟ้องออกไปได้ ๓ ครั้ง ๆ ละไม่เกิน ๖ วัน แต่การขอเลื่อนฟ้อง ถ้าจะขอให้ขังผู้ต้องหาหรือผู้ต้องหามาแสดงตัวต่อศาล ศาลก็ต้องสอบถามผู้ต้องหาด้วยว่าจะคัดค้านหรือไม่ รวมทั้งเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงความจำเป็นที่ต้องขอเลื่อนการฟ้อง หรือเรียกพยานมาเบิกความประกอบ

และหากศาลอนุญาตให้เลื่อนฟ้องได้ ๓ ครั้งแล้ว ก็ยังไม่สามารถฟ้องได้ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการจะขอให้ศาลสั่งอนุญาตได้ ก็ต้องชี้แจงเหตุจำเป็นและนำพยานมาเบิกความประกอบจนศาลพอใจ และเช่นกันถ้าจะขอให้ขังผู้ต้องหาด้วย ศาลก็จะสอบถามผู้ต้องหาว่าจะคัดค้านหรือไม่ในกรณีที่ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนการฟ้องได้ ศาลก็อนุญาตได้อีก ๒ ครั้ง ครั้งละไม่เกิน ๖ วัน แต่ในการผัดฟ้องกรณีหลังนี้ ผู้ต้องหาจะแต่งทนาย เพื่อแถลงข้อคัดค้านและซักถามพยานด้วยก็ได้ ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คและความผิดฐานฉ้อโกง

ในกรณีที่เช็คได้ถูกธนาคารปฏิเสธการใช้เงินเนื่องจากไม่มีเงินในบัญชีพอใช้เงินตามเช็คนั้น ผู้สั่งจ่ายเช็คนอกจากจะมีความผิดฐานออกเช็คโดยเจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็ค ตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. ๒๔๖๗ มาตรา ๓ แล้ว ยังอาจมีความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา ๓๔๑) ได้อีกฐานหนึ่งด้วย ในกรณีที่ผู้สั่งจ่ายรู้อยู่แล้วก่อนที่ตนจะสั่งจ่ายเงินตามเช็คให้แก่ผู้รับเงินว่าบัญชีของตนไม่มีเงินเพียงพอที่จะใช้เงินตามเช็ค แล้วผู้สั่งจ่ายยังขืนจ่ายเช็คอีก

ตัวอย่าง นายเอกได้ถูกธนาคารปิดบัญชีไปแล้วตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายน ๒๕๒๖ โดย

ที่นายเอกทราบคำสั่งปิดบัญชีของตนจากธนาคารแล้วตั้งแต่วันนั้น ต่อมาวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๒๖ นายเอกได้บังอาจไปหลอกลวงขอซื้อสินค้าจากนายโทเป็นเงินจำนวนเงิน ๑ พันบาท โดยชำระหนี้ด้วยเช็คและนายเอกยืนยันว่ามีเงินอยู่ในบัญชีพอที่จะใช้เงินตามเช็คได้ ซึ่งเป็นความเท็จ ดังนี้นายเอกย่อมมีความผิดทั้งฐานออกเช็คโดยเจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็ค และยังผิดฐานฉ้อโกงด้วยอีกฐานหนึ่ง

ซึ่งในกรณีที่ผู้สั่งจ่ายมีความผิดฐานฉ้อโกงด้วยแล้ว พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ทันทีแม้ว่าเงินตามเช็คจะไม่เกินห้าหมื่นบาทก็ตาม

อายุความทางอาญา

๑. ผู้ทรงเช็คจะต้องไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในท้องที่ที่ธนาคารตามเช็คดังกล่าวตั้งอยู่ในเขตอำนาจหรือท้องที่ที่ผู้สั่งจ่ายเช็คได้สั่งจ่ายเช็คนั้น ภายในกำหนด ๓ เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำผิด (ผู้สั่งจ่าย) ซึ่งในทางปฏิบัติเพื่อความแน่นอนจึงมักจะร้องทุกข์ภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่ธนาคารได้ปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค และเมื่อได้ร้องทุกข์ไว้ภายในกำหนดแล้ว อายุความฟ้องร้องผู้สั่งจ่ายต่อศาลมีกำหนด ๕ ปี นับแต่วันที่ธนาคารได้ปฏิเสธการใช้เงินซึ่งถือว่าเป็นวันที่ความผิดได้สำเร็จ

๒. ถ้าผู้ทรงเช็คจะฟ้องคดีเองโดยไม่ไปร้องทุกข์ก็ได้ แต่ต้องฟ้องผู้สั่งจ่ายภายในกำหนด ๓ เดือน นับแต่วันที่ธนาคารได้ปฏิเสธการใช้เงินตามเช็ค

ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คเป็นความผิดทางอาญาที่ยอมความกันได้ ดังนั้น จึงสามารถระงับได้ในกรณีดังนี้ คือ.-

๑. ถ้าผู้สั่งจ่ายเช็คได้นำเงินไปชำระแก่ผู้ทรงเช็ค หรือแก่ธนาคารเพื่อจ่ายเงินตามเช็คภายในสิบห้าวันนับแต่วันผู้ทรงเช็คได้บอกกล่าวให้ผู้ออกเช็คได้ทราบว่าธนาคารปฏิเสธไม่จ่ายเงิน คดีเป็นอันเลิกกัน

๒. เมื่อผู้เสียหายได้ถอนคำร้องทุกข์ หรือยอมความโดยถูกต้องตามกฎหมาย

ผู้ที่มีสิทธิฟ้องผู้สั่งจ่ายเช็คในความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค

ได้แก่ ๑. ผู้ทรงเช็คในขณะที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน เพราะความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คย่อมเกิดขึ้นเมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ดังนั้น ผู้ทรงเช็คในขณะนั้นเท่านั้นจึงเป็นผู้เสียหายแม้ว่าผู้สลักหลังคนใดได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงเช็คดังกล่าวแล้วรับเช็คจากผู้ทรงนั้นคืนมาก็ไม่ใช่ผู้เสียหายที่จะฟ้องผู้สั่งจ่ายในความผิดทางอาญาได้ คงมีสิทธิไล่เบี้ยผู้สั่งจ่ายทางแพ่งเท่านั้น

ตัวอย่าง นาย ก. สั่งจ่ายเช็คให้แก่ นาย ข. นาย ข. ได้สลักหลังโอนเช็คดังกล่าวให้แก่นาย ค. นาย ค. ซึ่งเป็นผู้ทรงได้นำเช็คดังกล่าวไปขอเบิกเงินจากธนาคาร แต่ธนาคารได้ปฏิเสธการจ่ายเงินเพราะไม่มีเงินในบัญชีพอที่จะจ่ายตามเช็ค ดังนี้ นาย ค. เป็นผู้ทรงเช็คในขณะที่ธนาคารได้ปฏิเสธการจ่ายเงิน นาย ค. เท่านั้นที่เป็นผู้เสียหาย มีสิทธิฟ้องนาย ก. ทางอาญาได้ แม้ว่าต่อมานาย ข. จะได้ใช้เงินตามเช็คให้แก่นาย ค. ไปและรับเช็คคืนมาแล้ว นาย ข. ก็ไม่ใช่ผู้เสียหายที่จะฟ้องนาย ก. ทางอาญาได้

๒. เจ้าของกิจการร่วมกันคนใดคนหนึ่งย่อมเป็นผู้เสียหายได้

ตัวอย่าง นาย ก. สั่งจ่ายเช็คให้แก่ร้านรวยแล้วเลิก ซึ่งมี นาย ข. และนาย ค.เป็นเจ้าของกิจการร่วมกัน เมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ทั้งนาย ข. และ นาย ค. ต่างก็เป็นผู้เสียหายมีอำนาจฟ้อง นาย ก. ในทางอาญาได้

การกระทำที่ไม่ถือว่าเป็นความผิดทางอาญา

ได้แก่การออกเช็คในกรณีดังต่อไปนี้คือ

๑. **ออกเช็คโดยไม่ได้ลงวันที่ลงในเช็ค** สารสำคัญของความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คอยู่ที่วันออกเช็ค คือวันที่ผู้สั่งจ่ายเช็ค (ผู้ออกเช็ค) สั่งให้ธนาคารจ่ายเงินตามเช็คนั้น ถ้าเช็ครายใดผู้ออกเช็คไม่ได้ลงวันที่ออกเช็ค ถือได้ว่าไม่มีวันที่ผู้ออกเช็คกระทำความผิด ผู้ออกเช็คจึงไม่มีความผิดทางอาญา

๒. **ออกเช็คเป็นประกันหรือแทนสัญญากู้** การที่ผู้ออกเช็คได้กู้เงินจากผู้เสียหาย์โดยออกเช็คไว้แทนสัญญากู้ ทั้งผู้ทรงเช็คและผู้ออกเช็คต่างไม่มีเจตนาจะใช้เช็คนั้นเป็นการชำระหนี้จึงไม่มีความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค

๓. **ออกเช็คเพื่อชำระหนี้ในวงการพนัน** หรือหนี้ที่ผิดกฎหมาย การที่ผู้ออกเช็คเล่นการพนันแล้วเป็นหนี้ในวงการพนัน จึงได้ออกเช็คเพื่อชำระหนี้ให้แก่ผู้ทรงเช็ค แล้วธนาคารได้ปฏิเสธการจ่ายเงินเพราะไม่มีเงินในบัญชีพอชำระเงินตามเช็คก็ตาม ผู้ออกเช็คก็ไม่มีความผิดทางอาญาอันเกิดจากการใช้เช็ค เพราะเช็คดังกล่าวเป็นการออกให้เพื่อชำระหนี้ในวงการพนันย่อมไม่สมบูรณ์ไม่มีผลผูกพันผู้ออกเช็คให้ชำระเงินตามเช็ค

๔. **ออกเช็คเพื่อชำระหนี้ค่าดอกเบี้ยที่เกินอัตราที่กฎหมายกำหนด**

ตัวอย่าง นาย ก. กู้เงินนาย ข. เป็นจำนวนเงิน ๑ แสนบาทโดยต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ ๑๐ ต่อเดือนเป็นเงิน ๑ หมื่นบาท นาย ก. จึงออกเช็คเพื่อชำระหนี้ค่าดอกเบี้ย ๑ หมื่นบาทดังกล่าวต่อมา ธนาคารได้ปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คดังกล่าวเนื่องจากเงินในบัญชีของนาย ก. ไม่มีเงินเช่นดอกเบี้ยดังกล่าวเป็นโมฆะ เนื่องจากเกินกว่าอัตราดอกเบี้ยที่กฎหมายได้กำหนดไว้ซึ่งมีอัตราเพียงร้อยละ ๑.๒๕ ต่อเดือนเท่านั้น ดังนั้น นาย ก. จึงไม่มีความผิดฐานออกเช็คโดยเจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็ค

๕. **ถ้าในวันออกเช็คมีเงินอยู่ในบัญชีเพียงพอที่จะใช้เงินตามเช็คได้** แต่ผู้ทรงเช็คนำเงินไปเบิกเงินหลังจากวันที่ออกเช็ค ซึ่งในวันดังกล่าวไม่มีเงินอยู่ในบัญชีพอที่จะใช้เงินตามเช็คได้ กรณีเช่นนี้ ผู้ออกเช็คไม่มีความผิดฐานออกเช็คโดยเจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็ค

ตัวอย่าง นาย ก. ออกเช็คสั่งจ่ายเงินจำนวน ๑ แสนบาทเพื่อชำระหนี้ให้นาย ข. โดยวันที่ลงในเช็คคือวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๒๗ ซึ่งในวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๒๗ บัญชีของ นาย ก. มีเงินพอจ่ายตามเช็คดังกล่าวได้ แต่นาย ข. ลืมนำเช็คไปเบิกเงินในวันดังกล่าว และนำไปขึ้นเงินในวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๒๗ ซึ่งในวันดังกล่าวบัญชีของนาย ก. ไม่มีเงินพอจ่ายตามเช็คได้ธนาคารจึงปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คดังกล่าว เช่นนี้ นาย ก. ไม่มีความผิดฐานออกเช็คโดยเจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็ค

๖. **ถ้าผู้ออกเช็คได้ออกเช็คโดยมีเงื่อนไขว่าแม้ว่าเช็คจะถึงกำหนดใช้เงินตามเช็คแล้ว ห้ามมิให้ผู้ทรงนำเช็คไปเบิกเงินก่อนกำหนดเวลาที่ตกลงกันไว้** หากผู้ทรงเช็คนำเช็คดังกล่าวไปเบิกเงินก่อนกำหนดเวลาดังกล่าว แม้ว่าธนาคารจะได้ปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คเนื่องจากไม่มีเงินอยู่ในบัญชีพอที่จะจ่ายเงินตามเช็คได้ก็ตาม ผู้ออกเช็คก็ไม่มีความผิด

ตัวอย่าง นาย ก. ออกเช็คลงวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๒๗ เพื่อชำระหนี้ให้แก่ นาย ข. โดยมีข้อตกลงให้นาย ข. ไปขึ้นเงินได้ในวันที่ ๕ มีนาคม ๑๕๒๗ แต่นาย ข. นำเช็คไปขึ้นเงินในวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗ แม้ว่าธนาคารควรจะปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คเพราะไม่มีเงินพอจ่ายก็ตาม นาย ก. ก็ไม่มีความผิด

การค้ำประกัน

ค้ำประกันคืออะไร

ค้ำประกัน คือ สัญญาซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่า "ผู้ค้ำประกัน" สัญญาว่าจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ถ้าหากลูกหนี้ไม่ยอมชำระหนี้ (ป.พ.พ. มาตรา ๖๘๐)

ตัวอย่าง ก. กู้เงินจาก ข. เป็นจำนวนเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท โดยนาย ค. เซ็นชื่อค้ำประกัน หรือรับรองว่าหาก ก. ไม่ชำระหนี้เงินกู้ดังกล่าวแล้ว นาย ค. จะชำระหนี้แทน ก. เอง สัญญาดังกล่าวเรียกว่า "สัญญาค้ำประกัน" โดยนาย ก. เรียกว่า "ลูกหนี้" นาย ข. เรียกว่า "เจ้าหนี้" นาย ค. เรียกว่า "ผู้ค้ำประกัน"

หนี้ ที่ค้ำประกันนี้จะเป็นหนี้อะไรก็ได้ทั้งสิ้น เช่น หนี้เงินกู้, หนี้ค่าสินค้า, หนี้การก่อสร้าง เป็นต้น

หลักเกณฑ์ในการทำสัญญาค้ำประกัน

สัญญาค้ำประกันต้องทำตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวต่อไปนี้.-

๑. ต้องทำหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่ง และ

๒. ต้องลงลายมือชื่อของผู้ค้ำประกัน

จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีให้ผู้ค้ำประกันรับผิดตามสัญญาค้ำประกันได้

หากไม่ได้ทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ค้ำประกันแล้วก็จะไม่ได้ประโยชน์เพราะไม่สามารถฟ้องบังคับผู้ค้ำประกันได้

ชนิดของสัญญาค้ำประกัน

สัญญาค้ำประกันอาจแบ่งออกได้เป็น ๒ ชนิดคือ.-

๑. สัญญาค้ำประกันอย่างไม่จำกัดจำนวน

กล่าวคือลูกหนี้ต้องรับผิดชดใช้หนี้ให้แก่เจ้าหนี้เป็นจำนวนเท่าใด ผู้ค้ำประกันก็ต้องชดใช้ให้แก่เจ้าหนี้ในจำนวนเท่ากันกับลูกหนี้ด้วย คือต้องรับผิดในต้นเงิน ดอกเบี้ย ค่าเสียหายในการผิดนัดชำระหนี้ ค่าภาระติดพัน ตลอดจนค่าธรรมเนียมในการฟ้องร้องบังคับคดีด้วย

ตัวอย่าง ก. ได้กู้เงินจากธนาคารเป็นจำนวน ๑ ล้านบาท ข. เข้าทำสัญญาค้ำประกันในหนี้ของ ก. โดยไม่จำกัดความรับผิด ดังนี้ หาก ก. ไม่ชำระหนี้ดังกล่าว ธนาคารก็มีสิทธิฟ้องให้ ข. ชำระหนี้ตามสัญญาเงินกู้ที่ ก. เป็นหนี้ธนาคารได้ทั้งจำนวน รวมทั้งดอกเบี้ยและค่าใช้จ่ายในการฟ้องคดีด้วย

๒. สัญญาค้ำประกันจำกัดความรับผิด

กล่าวคือผู้ค้ำประกันได้ระบุจำนวนไว้ว่าจะรับผิดไม่เกินจำนวนตามที่ได้ระบุไว้เท่านั้น ดังนั้นหากลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้แล้ว ผู้ค้ำประกันก็จะใช้หนี้ดังกล่าวแทนลูกหนี้เฉพาะเท่าจำนวนที่ตนระบุไว้เท่านั้น

ตัวอย่าง นาย ก. ได้กู้เงินจากธนาคารเป็นจำนวนเงิน ๑ ล้านบาท โดยมีนาย ข. เข้าทำสัญญาค้ำประกันการชำระหนี้ของนาย ก. เป็นจำนวนเงิน ๕๐๐,๐๐๐ บาท ดังนี้ หาก

นาย ก. ผิดนัดไม่ชำระหนี้ให้แก่ธนาคารนาย ข. ก็รับผิดใช้เงินแทนนาย ก. ให้แก่ธนาคารเป็นจำนวนเงิน ๕๐๐,๐๐๐ เท่านั้น

เจ้าหนี้จะเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ได้เมื่อใด

เมื่อลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้เมื่อใด เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ได้เมื่อนั้น

ตัวอย่าง นาย ก. กู้เงินนาย ข. เป็นเงิน ๑ หมื่นบาท กำหนดใช้คืนในวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๗ โดยมีนาย ค. เป็นผู้ค้ำประกัน เมื่อถึงวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๗ นาย ก. ไม่ชำระหนี้ นาย ข. ก็มีสิทธิเรียกให้นาย ค. ชำระหนี้ได้ทันที

ถ้าเจ้าหนี้เรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้แทนลูกหนี้แล้ว ผู้ค้ำประกันมีสิทธิอย่างไรบ้าง

เมื่อเจ้าหนี้เรียกร้องให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้แล้ว ผู้ค้ำประกันมีสิทธิดังต่อไปนี้คือ.–

๑. ผู้ค้ำประกันจะขอให้เจ้าหนี้ไปเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ก่อนได้ เว้นแต่ว่าลูกหนี้ตกเป็นคนล้มละลายหรือไม่ปรากฏว่าลูกหนี้ไปอยู่ ณ ที่ใด

๒. แม้ว่าเจ้าหนี้จะได้เรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ก่อน แล้วจึงมาเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ซึ่งทำให้ผู้ค้ำประกันไม่สามารถใช้สิทธิตามข้อ ๑. ดังกล่าวแล้วได้ก็ตาม ถ้าผู้ค้ำประกันพิสูจน์ได้ว่าลูกหนี้นั้นมีทางชำระหนี้ได้ และการที่จะชำระหนี้นั้นไม่เป็นการยาก ดังนี้เจ้าหนี้จะต้องไปบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ก่อน

ตัวอย่าง นาย ก. ได้กู้เงินจากนาย ข. เป็นเงิน ๑ หมื่นบาท โดยมีนาย ค. เป็นผู้ค้ำ–ประกัน ต่อมานาย ก. ผิดนัดไม่ชำระหนี้ นาย ข. จึงได้ทวงถามจากนาย ก. นาย ก. ก็เพิกเฉย นาย ข. จึงทวงให้นาย ค. ชำระหนี้แทน ดังนั้นถ้านาย ค. พิสูจน์ได้ว่า นาย ก. มีเงินฝากธนาคารอยู่เป็นเงิน ๑ หมื่นบาท ซึ่งหากนาย ข. ฟ้องให้นาย ก. ชำระเงินโดยการอายัดเงินจำนวนดังกล่าวแล้ว ก็สามารถทำได้โดยง่าย เช่นนี้ นาย ข. จะต้องฟ้องให้นาย ก. ชำระเงินก่อน

๓. ในกรณีที่เจ้าหนี้มีทรัพย์ของลูกหนี้ยึดถือไว้เป็นประกัน เมื่อผู้ค้ำประกันร้องขอเจ้าหนี้จะต้องเอาทรัพย์นั้นเป็นการชำระหนี้เสียก่อน หากไม่พอชำระหนี้จึงเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ส่วนที่เหลือได้

ตัวอย่าง นาย ก. กู้เงินจากนาย ข. เป็นเงิน ๑ หมื่นบาทโดยจำนำแหวนราคา ๕,๐๐๐ บาทไว้เป็นประกันด้วยโดยมีนาย ค. เป็นผู้ค้ำประกัน ต่อมานาย ก. ผิดนัดไม่ชำระหนี้ นาย ข. จะต้องบังคับจำนำแหวนดังกล่าวโดยการขายทอดตลาดก่อน ได้เงินมา ๕,๐๐๐ บาท นาย ข. จึงเรียกให้นาย ค. ชำระหนี้ส่วนที่เหลืออีก ๕,๐๐๐ บาทได้

ข้อยกเว้น

แต่ถ้าผู้ค้ำประกันระบุไว้ในสัญญาค้ำประกันว่าจะร่วมกันรับผิดกับลูกหนี้ในฐานะลูกหนี้–ร่วมแล้วผู้ค้ำประกันก็ไม่สามารถจะใช้สิทธิตามข้อ ๑ – ๓ ดังกล่าวได้ กล่าวคือเจ้าหนี้สามารถบังคับให้ผู้ค้ำประกันเพียงคนเดียวชำระหนี้ให้แก่ตนโดยจะไม่บังคับเอาจากลูกหนี้ก่อนก็ได้

ตัวอย่าง นาย ก. กู้เงินจากธนาคารเป็นจำนวนเงิน ๑ ล้านบาท โดยมีนาย ข. เป็น

ผู้ค้ำประกันโดยในสัญญาค้ำประกันระบุว่านาย ข. จะรับผิดในหนี้ของนาย ก. ในฐานะลูกหนี้ร่วมกับนาย ก. ต่อมานาย ก. ผิดนัดไม่ชำระหนี้ ธนาคารมีสิทธิเรียกให้นาย ข. เพียงคนเดียวหรือร่วมกันกับนาย ก. ทั้งสองคนชำระหนี้จำนวน ๑ ล้านบาทได้ทันที โดยไม่ต้องไปเรียกให้นาย ก. ชำระหนี้ก่อนแล้วจึงจะเรียกให้นาย ข. ชำระหนี้

ข้อปฏิบัติในการเข้าทำสัญญาค้ำประกัน

ผู้ใดจะเข้าเป็นผู้ค้ำประกันในการชำระหนี้ของบุคคลอื่น นั้น ควรปฏิบัติดังนี้.-

๑. อ่านสัญญาค้ำประกันให้ครบถ้วนทุกข้อก่อนลงชื่อในสัญญาค้ำประกัน

๒. หากประสงค์ที่จะค้ำประกันหนี้เพียงบางส่วนก็ให้เขียนระบุไว้โดยแจ้งชัดในสัญญาค้ำประกันว่าประสงค์ที่จะค้ำประกันเป็นจำนวนเท่าใด

๓. หากไม่ประสงค์ที่จะรับผิดร่วมกันกับลูกหนี้ในฐานะลูกหนี้ร่วมกันแล้ว ก็ต้องดูในสัญญาว่ามีข้อความที่ระบุว่า ให้ตนรับผิดร่วมกันกับลูกหนี้หรือไม่ ถ้าไม่มีจึงค่อยลงชื่อในสัญญาค้ำประกัน

ถ้าผู้ค้ำประกันชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ไปแล้ว ผู้ค้ำประกันมีสิทธิอย่างไร

ถ้าผู้ค้ำประกันได้ชำระให้แก่เจ้าหนี้ไปแล้ว ย่อมมีสิทธิไล่เบี้ยเอาคืนจากลูกหนี้เท่าจำนวนที่ตนได้ชดใช้แทนลูกหนี้ไปแล้ว

ตัวอย่าง นาย ก. กู้เงินนาย ข. เป็นเงิน ๑ หมื่นบาท โดยมีนาย ค. เป็นผู้ค้ำประกัน ต่อมานาย ก. ผิดนัด นาย ค. จึงชำระหนี้แทนนาย ก. เป็นเงิน ๑ หมื่นบาทให้แก่นาย ข. นาย ค. มีสิทธิเรียกเงินจำนวนดังกล่าวคืนจากนาย ก. ได้

ถ้าเจ้าหนี้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ เมื่อผู้ค้ำประกันได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ไปแล้วผู้ค้ำประกันย่อมรับช่วงสิทธิดังกล่าวไปด้วย (ป.พ.พ. มาตรา ๖๙๓)

ตัวอย่าง นาย ก. กู้เงินจากนาย ข. เป็นเงิน ๑ หมื่นบาท โดยนำที่ดินราคา ๕,๐๐๐ บาท ไปจดทะเบียนจำนองเป็นประกันการชำระหนี้ดังกล่าว และยังมีนาย ค. เป็นผู้ค้ำประกันในหนี้จำนวนดังกล่าวด้วย ต่อมานาย ก. ผิดนัด นาย ค. จึงชำระหนี้ให้แก่นาย ข. แทนนาย ก. ตามสัญญาค้ำประกัน เช่นนี้ นาย ค. มีสิทธไล่เบี้ยเงินจำนวนดังกล่าวคืนจากนาย ก. และยังรับช่วงสิทธิจำนองในที่ดินของนาย ก. ดังกล่าวด้วยนาย ค. จึงมีสิทธิบังคับจำนองที่ดินแปลงดังกล่าวได้

ในกรณีดังต่อไปนี้ผู้ค้ำประกันย่อมพ้นจากความรับผิด ไม่ต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้

๑. ถ้าหนี้ที่ตนค้ำประกันนั้นได้กำหนดวันชำระหนี้ไว้แน่นอนแล้วต่อมาเจ้าหนี้ยอมผ่อนเวลาให้แก่ลูกหนี้แล้ว ผู้ค้ำประกันเป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิด (ป.พ.พ. มาตรา ๗๐๐)

ตัวอย่าง นาย ก. กู้เงินจากนาย ข. กำหนดชำระคืนภายใน ๑ ปี โดยมีนาย ค. เป็นผู้ค้ำประกันต่อมานาย ข. ขยายเวลาการชำระหนี้จาก ๑ ปีเป็น ๒ ปี โดยนาย ค. ไม่ได้ยินยอมด้วย นาย ค. เป็นอันพ้นจากความรับผิดตามสัญญาค้ำประกัน แต่ถ้านาย ค. ยินยอมด้วยในการผ่อนเวลาดังกล่าวก็ยังคงต้องรับผิดชอบตามสัญญาค้ำประกันอยู่

๒. เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้วผู้ค้ำประกันขอชำระหนี้แทนลูกหนี้ ถ้าเจ้าหนี้ไม่ยอมรับชำระ-

หนี้ผู้ค้ำประกันก็เป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิด (ป.พ.พ. มาตรา ๗๐๑)

ตัวอย่าง นาย ก. กู้เงินจากนาย ข. กำหนดชำระคืนในวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๗ โดยมีนาย ค. เป็นผู้ค้ำประกัน ครั้งถึงกำหนดแล้ว นาย ก. ไม่ชำระหนี้ นาย ค. จึงนำเงินไปชำระแทน แต่ นาย ข. ไม่ยอมรับเช่นนี้นาย ค. เป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิด

ตัวอย่างสัญญาค้ำประกัน

สัญญาค้ำประกัน

ทำที่.....

วันที่.....

สัญญานี้ทำขึ้นระหว่างนาย.....อายุ.....อยู่บ้านเลขที่.....
ซึ่งต่อไปในสัญญานี้จะเรียกว่า "ผู้ค้ำประกัน" กับ นาย.....
ซึ่งต่อไปในสัญญานี้จะเรียกว่า "เจ้าหนี้" ได้ตกลงกันดังต่อไปนี้คือ.-

๑. ตามที่นาย.....ได้กู้เงินจากเจ้าหนี้ไปเป็นเงิน.....
(.....บาท) ตามสัญญากู้เงินฉบับลงวันที่.....
ผู้ค้ำประกันยอมเข้าค้ำประกันการชำระหนี้เงินกู้ดังกล่าว โดยถ้า นาย.....ไม่ยอมชำระเงินกู้ตามสัญญาดังกล่าวแล้วให้แก่เจ้าหนี้แล้ว ผู้ค้ำประกันยอมรับชำระเงินกู้ดังกล่าวพร้อมดอกเบี้ยค่าเสียหายตลอดจนค่าภาระติดพันต่าง ๆ ให้แก่เจ้าหนี้จนครบถ้วน

๒. ผู้ค้ำประกันยอมรับผิดร่วมกันกับลูกหนี้ในฐานะลูกหนี้ร่วม

๓. ถ้าเจ้าหนี้ยอมผ่อนเวลาการชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ ให้ถือว่าผู้ค้ำประกันยินยอมในการผ่อนเวลาดังกล่าวทุกครั้งไป โดยเจ้าหนี้ไม่ต้องแจ้งให้ผู้ค้ำประกันทราบก่อนแต่อย่างใด

คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้อ่านข้อความดังกล่าวแล้วเห็นว่าถูกต้องจึงได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานต่อหน้าพยาน

ลงชื่อ.....ผู้ค้ำประกัน
ลงชื่อ.....เจ้าหนี้
ลงชื่อ.....พยาน
ลงชื่อ.....พยาน

การจำนอง

ความหมายของการจำนอง

จำนอง คือ การที่บุคคลคนหนึ่งเรียกว่า "ผู้จำนอง" เอาอสังหาริมทรัพย์ของตน เช่น ที่ดิน หรือทรัพย์ที่กฎหมายอนุญาตให้จำนองได้ ไปจดทะเบียนไว้กับบุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่า "ผู้รับจำนอง" เพื่อเป็นหลักประกันในการชำระหนี้ ทั้งนี้โดยผู้จำนองไม่ต้องส่งมอบที่ดินหรือทรัพย์สินดังกล่าวนั้นให้แก่ผู้รับจำนอง (ป.พ.พ. มาตรา ๗๐๒)

ตัวอย่าง นายเอกได้กู้เงินจากนายโทเป็นจำนวน ๑ แสนบาท โดยนายเอกได้นำที่ดินของตนจำนวน ๑ แปลงไปจดทะเบียนจำนองต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อเป็นการประกันการชำระหนี้เงินกู้จำนวน ๑ แสนบาท ที่นายเอกได้กู้ไปจากนายโท โดยนายเอกไม่ต้องส่งมอบที่ดินของตนให้แก่นายโท นายเอกยังคงมีสิทธิครอบครองและใช้สอยที่ดินของตนได้ตามปกติ

การจำนองเพื่อเป็นการประกันการชำระหนี้แก่ผู้รับจำนองนั้น แบ่งออกเป็น ๒ กรณีคือ

๑. การจำนองทรัพย์ของตนเองเพื่อเป็นการประกันการชำระหนี้ของตนเอง

ตัวอย่าง นายเอก ได้กู้เงินจากนายโท ๑ แสนบาท โดยนายเอกนำที่ดินซึ่งเป็นของตนเองไปจดทะเบียนจำนองต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นการประกันการชำระหนี้เงินกู้ของนายเอกเอง

๒. การจำนองเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ของบุคคลอื่น

ตัวอย่าง นายเอกได้กู้เงินจากนายโท เป็นจำนวนเงิน ๑ แสนบาท โดยนายตรีได้นำที่ดินของตนไปจดทะเบียนจำนองต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ที่นายเอกได้กู้ไปจากนายโท

ทรัพย์สินที่อาจใช้ในการจำนองได้

แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ได้ ๒ ประเภทกล่าวคือ

๑. อสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดิน บ้าน หรือสิ่งปลูกสร้างทุกชนิดอันติดอยู่กับที่ดินนั้น

๒. สังหาริมทรัพย์ ที่จำนองได้ คือ

ก. เรือกำปั่น หรือเรือที่มีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟ หรือเรือยนต์ที่มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป

ข. แพ

ค. สัตว์พาหนะ

ง. สังหาริมทรัพย์อื่น ๆ ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติให้จดทะเบียนจำนองได้เช่น เครื่องจักรขนาดใหญ่เป็นต้น

หลักเกณฑ์ในการจำนอง

๑. ผู้จำนองต้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่จะจำนอง

๒. สัญญาจำนอง ต้องทำเป็นหนังสือและนำไปจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ มิฉะนั้น

สัญญาจำนองตกเป็นโมฆะ ไม่มีผลผูกพันแก่คู่สัญญาแต่อย่างใด ในการกู้ยืมเงินนั้นมีอยู่เสมอที่ผู้กู้ได้นำเอาโฉนดที่ดินของตนไปมอบให้แก่ผู้ให้กู้เก็บรักษาไว้เฉย ๆ เพื่อเป็นหลักประกันในการชำระหนี้ โดยไม่มีการทำเป็นหนังสือและไม่ได้นำไปจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ในกรณีเช่นนี้ไม่ใช่การจำนอง ผู้ให้กู้หาได้มีสิทธิใด ๆ ในที่ดินตามโฉนดแต่อย่างใด คงได้แต่เพียงกระดาษโฉนดไว้ในครอบครองเท่านั้น ดังนั้น ถ้าผู้ให้กู้ประสงค์ที่จะให้เป็นการจำนองตามกฎหมายแล้ว จะต้องทำเป็นหนังสือและนำไปจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

๓. ต้องไปจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจรับจดทะเบียนจำนองตามกฎหมาย กล่าวคือ

ก. ที่ดินที่มีโฉนดต้องนำไปจดทะเบียนที่กรมที่ดิน หรือสำนักงานที่ดินกรุงเทพมหานคร (สาขา) หรือสำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสำนักงานที่ดินจังหวัด (สาขา) ซึ่งที่ดินนั้นตั้งอยู่ในเขตอำนาจ

ข. ที่ดินที่ไม่มีโฉนด ได้แก่ที่ดิน น.ส.๓, ต้องไปจดทะเบียนที่อำเภอ ซึ่งที่ดินนั้นตั้งอยู่ในเขตอำนาจ

ค. การจำนองเฉพาะบ้านหรือสิ่งปลูกสร้าง ไม่รวมที่ดิน ต้องไปจดทะเบียนจำนองที่อำเภอ

ง. การจำนองสัตว์พาหนะ หรือแพ ต้องไปจดทะเบียนที่อำเภอ

จ. การจำนองเรือต้องไปจดทะเบียนจำนองที่กรมเจ้าท่า

ฉ. การจดทะเบียนเครื่องจักรต้องไปจดทะเบียนที่กระทรวงอุตสาหกรรม

ผลของสัญญาจำนอง

๑. ผู้รับจำนองมีสิทธิได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนองก่อนเจ้าหนี้สามัญ โดยไม่ต้องคำนึงว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นจะได้โอนไปยังบุคคลภายนอกแล้วหรือไม่ก็ตาม

ตัวอย่าง นายเอกได้กู้เงินจากนายโทเป็นเงิน ๑ แสนบาท โดยนำที่ดินของตนไปจดทะเบียนจำนองไว้กับนายโท และต่อมานายเอกได้กู้เงินจากนายตรีอีก ๑ แสนบาท โดยไม่ได้มีการนำที่ดินไปจดทะเบียนจำนองแต่อย่างใด ดังนี้ นายโทมีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากที่ดินดังกล่าวได้ก่อน นายตรี และแม้ว่านายเอกจะได้โอนกรรมสิทธิ์ที่ดินแปลงนั้นไปให้บุคคลภายนอกแล้วก็ตาม นายโทคงมีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากที่ดินแปลงดังกล่าวได้ก่อนเจ้าหนี้อื่นที่ไม่ได้ไปจดทะเบียนจำนองในที่ดินแปลงดังกล่าว

๒. นอกจากนี้ผู้รับจำนองยังมีสิทธิที่จะเรียกเอาทรัพย์สินที่จำนองนั้นหลุดเป็นกรรมสิทธิ์ของตนได้หากเข้าเงื่อนไข ดังนี้คือ.-

(๑) ลูกหนี้ได้ขาดส่งดอกเบี้ยมาแล้วเป็นเวลาถึงห้าปี

(๒) ผู้จำนองมิได้แสดงให้เป็นที่พอใจแก่ศาลว่าราคาทรัพย์สินนั้นท่วมจำนวนเงินอันค้างชำระ และ

(๓) ไม่มีการจำนองรายอื่น หรือบุริมสิทธิอื่นได้จดทะเบียนไว้เหนือทรัพย์สินอันเดียวกันนี้เอง

ตัวอย่าง นายเอกได้กู้เงินจากนายโทเป็นจำนวนเงิน ๑ ล้านบาท โดยนำที่ดินราคา ๑

ล้านบาทเช่นกันไปจดทะเบียนจำนองไว้เป็นประกันการชำระหนี้ของตน โดยตกลงค่าดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ ๑๕ ต่อปี ต่อมาอีก ๑๐ ปี นายเอกผิดนัดไม่เคยชำระเงินต้นหรือดอกเบี้ยให้แก่นายโทเลย ดังนั้นเมื่อรวมยอดหนี้คือเงินต้น ๑ ล้านบาท กับดอกเบี้ยอีก ๑ ล้านห้าแสนบาทแล้วจะเป็นเงิน ๒ ล้านห้าแสนบาท นายโทมีสิทธิฟ้องนายเอกต่อศาลขอให้ศาลสั่งให้นายเอกโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินดังกล่าวให้มาเป็นของนายโทได้เลย โดยไม่ต้องมีการขายทอดตลาดที่ดินดังกล่าวแต่อย่างใด

๓. ถ้าเอาทรัพย์สินซึ่งจำนองออกขายทอดตลาดใช้หนี้ได้เงินจำนวนสุทธิน้อยกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระกันอยู่ หรือ ถ้าเอาทรัพย์สินซึ่งจำนองหลุดเป็นของผู้รับจำนองและราคาทรัพย์นั้นมีราคาต่ำกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระกันอยู่ ทั้งสองกรณีนี้ เงินยังขาดจำนวนอยู่เท่าใด ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบจำนวนในเงินที่ยังขาดอยู่นั้น

ตัวอย่าง นายเอกนำที่ดินไปจำนองนายโทเป็นเงิน ๑ ล้านบาท ต่อมาเมื่อเจ้าหนี้บังคับจำนองเอาที่ดินออกขายทอดตลาดได้เงินเพียง ๕ แสนบาท ดังนี้นายโทจะไปบังคับให้นายเอกชดใช้เงินจำนวนที่ยังขาดอยู่อีก ๕ แสนบาทไม่ได้

ข้อยกเว้น แต่ถ้าในสัญญาจำนองได้ตกลงกันไว้ว่า ในกรณีที่มีการบังคับจำนองแล้วได้เงินไม่พอชำระยอดหนี้ เงินที่ยังขาดจำนวนนี้ลูกหนี้ยังคงต้องรับผิดชดใช้ให้แก่ผู้รับจำนองจนครบถ้วน ข้อตกลงเช่นนี้มีผลบังคับได้ไม่ถือว่าเป็นการผิดกฎหมาย ผู้รับจำนองมีสิทธิที่จะบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ส่วนที่ยังขาดจำนวนอยู่ดังกล่าวได้อีกจนครบถ้วน

ตัวอย่าง นายเอกนำที่ดินไปจำนองนายโท ๑ ล้านบาท โดยตกลงกันว่าหากนายโทบังคับจำนองแล้วได้เงินไม่ครบ ๑ ล้านบาท นายเอกยินยอมชดใช้เงินที่ยังขาดจำนวนอยู่นั้นคืนให้แก่ผู้รับจำนองจนครบถ้วน ต่อมานายโทบังคับจำนองนำที่ดินออกขายทอดตลาดได้เงินเพียง ๕ แสนบาท เงินที่ยังขาดอีก ๕ แสนบาทนี้ นายโทมีสิทธิบังคับให้นายเอกชำระคืนให้แก่ตนจนครบถ้วนได้

๔. ในกรณีที่มีการบังคับจำนอง เมื่อนำที่ดินออกขายทอดตลาดได้เงินสุทธิเท่าใดแล้วก็ให้นำเงินดังกล่าวชำระหนี้คืนให้แก่ผู้รับจำนอง หากมีเงินเหลืออยู่เท่าใดก็ให้ส่งมอบคืนให้แก่ผู้จำนอง ผู้รับจำนองจะเก็บไว้เสียเองไม่ได้

ตัวอย่าง นายเอกจำนองที่ดินไว้กับนายโทเป็นเงิน ๑ ล้านบาท ต่อมาเมื่อนายโทบังคับจำนองได้เงินจากการขายทอดตลาดที่ดินดังกล่าวเป็นเงิน ๒ ล้านบาท นายโทก็หักเงินที่เป็นหนี้ตนอยู่ ๑ ล้านบาท ส่วนเงินที่ยังเหลืออยู่อีก ๑ ล้านบาท นั้น นายโทต้องคืนนายเอกไป

ขอบเขตของสิทธิจำนอง

ผู้รับจำนองมีสิทธิบังคับจำนองได้เฉพาะทรัพย์ที่จดทะเบียนจำนองเท่านั้น จะไปบังคับถึงทรัพย์สินอื่น ๆ ที่ไม่ได้จดทะเบียนจำนองไม่ได้

เช่น จำนองเฉพาะที่ดินย่อมไม่ครอบถึงโรงเรือนหรือบ้านที่ปลูกภายหลังวันจำนอง เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้ก่อนว่าให้รวมถึงบ้านและโรงเรือนดังกล่าวด้วย

- จำนองเฉพาะบ้านซึ่งปลูกอยู่ในที่ดินของคนอื่น ก็มีสิทธิเฉพาะบ้านเท่านั้น
- จำนองย่อมไม่ครอบคลุมถึงดอกผลแห่งทรัพย์สินซึ่งจำนอง เช่น จำนองสวนผลไม้

ดอกผลที่ได้จากสวนผลไม้ยังคงเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้จำนองอยู่

ทรัพย์สินซึ่งจำนองอยู่นี้ ย่อมเป็นประกันเพื่อการชำระหนี้ดังต่อไปนี้คือ

๑. เงินต้น

๒. ดอกเบี้ย

๓. ค่าเสียหายในการไม่ชำระหนี้ เช่นค่าทนายความ

๔. ค่าธรรมเนียมในการบังคับจำนอง

วิธีบังคับจำนอง

ผู้รับจำนองต้องมีจดหมายบอกกล่าวไปยังลูกหนี้ว่าให้ชำระหนี้ภายในเวลาอันสมควร ซึ่งปกติจะใช้เวลาประมาณ ๓๐ วัน หากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้คืนภายในกำหนดเวลาดังกล่าวแล้ว ผู้รับจำนองจะใช้สิทธิบังคับจำนอง หากถึงกำหนดนัดแล้วลูกหนี้ไม่นำเงินมาชำระ ผู้รับจำนอง **ต้องฟ้องผู้จำนองต่อศาล** เพื่อให้ลูกหนี้ปฏิบัติการชำระหนี้ หากไม่ชำระหนี้ ก็ขอให้ศาลสั่งให้นำเอาทรัพย์ที่จำนองนั้นออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้ของตน หรือขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์ที่จำนองนั้นหลุดเป็นกรรมสิทธิ์ของตนหากเข้าเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้

จะเห็นได้ว่ากฎหมายบังคับไว้โดยเด็ดขาดว่าการบังคับจำนองจะต้องฟ้องคดีต่อศาลเสมอ จะนำเอาที่ดินออกขายทอดตลาดเองไม่ได้ และต้องมีการออกจดหมายทวงหนี้ไปถึงลูกหนี้ก่อนเสมอ จะฟ้องคดีโดยไม่มีการบอกกล่าวทวงถามก่อนไม่ได้

การบังคับจำนองนี้จะไม่คำนึงเลยว่าในขณะที่มีการบังคับจำนองนั้น ทรัพย์สินที่จำนองอยู่ในความครอบครองของใคร หรือลูกหนี้ได้โอนกรรมสิทธิ์ไปยังผู้อื่นกี่ทอดแล้วก็ตาม สิทธิจำนองย่อมติดตามตัวทรัพย์สินที่จำนองไปด้วยเสมอ แม้ว่าจะเป็นการโอนทางมรดกก็ตาม สิทธิจำนองก็ติดตามไปด้วย

ตัวอย่าง นายเอกจำนองที่ดินแปลงหนึ่งไว้กับนายโท เป็นเงิน ๑ ล้านบาท ต่อมานายเอกตายโดยยกมรดกที่ดินดังกล่าวไปให้นายจู๋ลูกชายของตน การตายของนายเอกหาได้ทำให้สิทธิของนายโทหมดไปไม่ นายโทมีสิทธิบังคับจำนองที่ดินแปลงดังกล่าวได้แม้ว่าจะเป็นชื่อของนายจู๋แล้วก็ตาม

หนี้ที่ขาดอายุความไปแล้วจะมีผลกระทบถึงการจำนองหรือไม่

แม้ว่าหนี้ที่เป็นประกันนั้นจะขาดอายุความแล้วก็ตาม ผู้รับจำนองก็ยังมีสิทธิที่จะบังคับจำนองเอากับทรัพย์สินที่จำนองได้ ดังนั้น จึงไม่มีผลกระทบถึงสิทธิของผู้รับจำนองในทรัพย์สินที่จำนองแต่อย่างใด แต่จะบังคับเอาดอกเบี้ยที่ค้างชำระในการจำนองเกินกว่า ๕ ปีไม่ได้ (ป.พ.พ. มาตรา ๗๔๕)

ตัวอย่าง นายเอกนำที่ดินไปจำนองไว้กับนายโทเป็นเงิน ๑ ล้านบาทกำหนดชำระคืนในวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๐ เมื่อถึงกำหนดชำระแล้ว นายโทก็มิได้ติดตามทวงถามจากนายเอกเลย จนถึงวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๗ จึงได้บังคับจำนองซึ่งหนี้เงินกู้นั้นต้องฟ้องภายใน ๑๐ปีนับแต่วันที่ถึงกำหนดซึ่งกรณีนี้หนี้เงินกู้ขาดอายุความไปเป็นเวลานานแล้วนายเอกจะต่อสู้ว่าหนี้เงินกู้ได้ขาดอายุความไปแล้วดังนั้นตนจึงไม่ต้องรับผิดตามสัญญาจำนองไม่ได้ เพราะแม้

ว่าหนี้เงินกู้จะขาดอายุความก็ตามแต่สิทธิจำนองยังอยู่หาได้หมดไปตามอายุความไม่ นายโทจึงมีสิทธิบังคับจำนองที่ดินดังกล่าวได้ แต่นายโทจะบังคับจำนองในส่วนดอกเบี้ยที่ค้างชำระเกินกว่า ๕ ปีไม่ได้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการจำนองเป็นหลักประกันการชำระหนี้อย่างแท้จริง ดังนั้นหากเจ้าหนี้ประสงค์ที่จะได้รับชำระหนี้คืนแล้ว เจ้าหนี้จึงควรให้ลูกหนี้นำทรัพย์สินมาจำนองเป็นประกันการชำระหนี้ด้วย

การชำระหนี้จำนอง

การชำระหนี้จำนองทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ดี การระงับหนี้จำนองไม่ว่าในกรณีใด ๆ ก็ดี การเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อตกลงในการจำนองก็ดี กฎหมายบังคับให้ไปจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่มิฉะนั้น แล้วจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกไม่ได้

ตัวอย่าง นายเอกจำนองที่ดินของตนไว้กับนายโท ต่อมานายโทยอมปลดจำนองที่ดินดังกล่าวให้แก่นายเอกแต่ทั้งสองฝ่ายมิได้ไปจดทะเบียนการปลดจำนองต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ต่อมานายโทโอนการจำนองให้นายจัตวาโดยจดทะเบียนถูกต้อง แล้วนายจัตวาได้บังคับจำนองที่ดินแปลงนี้ นายเอกจะยกข้อต่อสู้ว่านายโทปลดจำนองให้แก่ตนแล้วขึ้นต่อสู้กับนายจัตวาไม่ได้

การจำนำ

ความหมายของการจำนำ

การจำนำ คือการที่บุคคลคนหนึ่งเรียกว่า "ผู้จำนำ" นำสังหาริมทรัพย์ไปส่งมอบให้อยู่ในความครอบครองของบุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่า "ผู้รับจำนำ" เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ที่ผู้จำนำเป็นหนี้ผู้รับจำนำ (ป.พ.พ. มาตรา ๗๔๗)

ตัวอย่าง นาย ก. ได้กู้เงินจาก นาย ข. เป็นเงิน ๓,๐๐๐ บาท โดยนาย ก. มอบสร้อยคอทองคำให้นาย ข. ยึดถือไว้ เพื่อเป็นหลักประกันในการชำระหนี้เงินกู้ ๓,๐๐๐ บาทของนาย ก. สัญญาเช่นนี้ เรียกว่า สัญญาจำนำ

ทรัพย์สินที่จะใช้จำนำได้

ทรัพย์สินที่จะใช้จำนำได้แก่ "สังหาริมทรัพย์" ทุกชนิด

"สังหาริมทรัพย์" ได้แก่ทรัพย์สินทั้งหลายซึ่งอาจเคลื่อนจากที่หนึ่งไปแห่งอื่นได้ เช่น รถยนต์, นาฬิกา, แหวน, สร้อย ฯลฯ

สิทธิของผู้รับจำนำ

ผู้รับจำนำมีสิทธิยึดของที่จำนำไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้คืนแล้วจนครบถ้วน (ป.พ.พ. มาตรา ๗๕๘)

สิทธิจำนำมีขอบเขตเพียงใด

การจำนำย่อมเป็นประกันเพื่อการชำระหนี้ดังต่อไปนี้คือ.-

๑. ต้นเงิน

๒. ดอกเบี้ย

๓. ค่าเสียหายในการไม่ชำระหนี้

๔. ค่าธรรมเนียมในการบังคับจำนำ

๕. ค่าใช้จ่ายเพื่อรักษาทรัพย์สินซึ่งจำนำ

๖. ค่าทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดจากความชำรุดบกพร่องของทรัพย์ที่จำนำ ซึ่งผู้รับจำนำมองไม่เห็นในวันรับจำนำของมัน

เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว หากลูกหนี้ (ผู้จำนำ) ผิดนัดไม่ยอมชำระหนี้ ผู้รับจำนำต้องบังคับจำนำทรัพย์ที่จำนำนั้น ผู้รับจำนำจะยึดถือเอาทรัพย์ที่จำนำหลุดเป็นของตนเอง โดยไม่มีการบังคับจำนำไม่ได้

การบังคับจำนำ

มีวิธีการดังต่อไปนี้คือ

๑. ผู้รับจำนำต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้ก่อนว่า ให้ลูกหนี้จัดการชำระหนี้รวมทั้งดอกเบี้ยและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วภายในเวลาอันสมควรซึ่งได้กำหนดไว้ในหนังสือบอกกล่าวดังกล่าว

๒. ถ้าลูกหนี้ละเลยไม่ชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาตามคำบอกกล่าว ผู้รับจำนำมีสิทธินำเอาทรัพย์สินที่จำนำออกขายทอดตลาดได้

๓. ผู้รับจำนำต้องมีหนังสือบอกกล่าวให้ผู้จำนำทราบถึงวันที่จะขายทอดตลาดและสถานที่ที่จะทอดตลาด

ข้อยกเว้น

แต่ถ้าลูกหนี้ค้างชำระเกินกว่าเวลาที่กำหนด ๑ เดือน และไม่สามารถจะบอกกล่าวก่อนได้ ผู้รับจำนำไม่ต้องบอกกล่าวให้ลูกหนี้ทราบก่อนแต่อย่างใด ผู้รับจำนำมีอำนาจนำทรัพย์-สินออกขายทอดตลาดได้ทันที (ป.พ.พ. มาตรา ๗๖๕)

ตัวอย่าง นาย ก. ได้กู้เงิน นาย ข. ๑ หมื่นบาท กำหนดชำระคืนภายใน ๓ เดือน โดยนำแหวนเพชรไปจำนำไว้กับนาย ข. ครั้นเวลาล่วงมาเป็นเวลา ๔ เดือนแล้ว นาย ก. ก็ยังไม่นำเงินไปชำระคืนและไม่ทราบว่านาย ก. ได้ย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ที่ใด นาย ข. มีสิทธินำแหวนเพชรดังกล่าวออกขายทอดตลาดได้เลยโดยไม่ต้องบอกกล่าวให้นาย ก. ทราบก่อนแต่อย่างใด

ข้อตกลงกันไว้ล่วงหน้าว่าถ้าลูกหนี้ผิดนัดแล้วให้ทรัพย์ดังกล่าวตกเป็นของผู้รับจำนำโดยไม่ต้องมีการบังคับจำนำ นั้น ข้อตกลงเช่นนี้ย่อมไม่สมบูรณ์ไม่มีผลบังคับได้ กล่าวคือกฎหมายบังคับให้ต้องมีการบังคับจำนำด้วยวิธีการที่กล่าวมาแล้วเท่านั้น ผู้รับจำนำจะใช้สิทธิยึดเอาทรัพย์ที่จำนำหลุดเป็นของตนเองไม่ได้

ตัวอย่าง นาย ก. ไปกู้เงินจาก นาย ข. เป็นเงิน ๑ หมื่นบาท โดยนำแหวนเพชรประ-จำตระกูลไปจำนำไว้กับนาย ข. กำหนดชำระหนี้คืนภายใน ๓ เดือน โดยมีข้อตกลงว่าหากถึงกำหนดแล้ว นาย ก. ยังไม่ชำระหนี้ให้แหวนนั้นตกเป็นกรรมสิทธิ์ของนาย ข. ทันที ครั้นครบกำหนด ๓ เดือนแล้ว นาย ก. ผิดนัดไม่นำเงินมาชำระ ต่อมาอีก ๓ วันหลังครบกำหนดแล้ว นาย ก. หาเงินมาใช้หนี้ให้แก่นาย ข. และขอไถ่แหวนคืน แต่ นาย ข. ไม่ยอมให้อ้างว่าครบกำหนดแล้ว นาย ก. ไม่นำเงินมาชำระแหวนดังกล่าวจึงตกเป็นกรรมสิทธิ์ของตนแล้วตามข้อตกลง จะได้หรือไม่

กฎหมายได้กำหนดไว้แล้วว่าข้อตกลงดังกล่าวไม่สมบูรณ์ไม่มีผลบังคับ ดังนั้น แหวนดังกล่าวจึงยังเป็นกรรมสิทธิ์ของนาย ก. อยู่หาได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของนาย ข. ตามที่กล่าวอ้างไม่ นาย ข. จะต้องรับชำระหนี้และคืนแหวนให้แก่ นาย ก. ไป

เมื่อขายทอดตลาดได้เงินมาแล้วต้องดำเนินการอย่างไร

เมื่อขายทอดตลาดได้เงินสุทธิเท่าใด ผู้รับจำนำมีสิทธิหักเงินดังกล่าวเพื่อชำระหนี้คืนแก่ตนได้จนครบถ้วน หากมีเหลือเท่าใด ผู้รับจำนำต้องส่งคืนให้แก่ผู้จำนำไป

แต่ถ้าเงินที่ขายทอดตลาดได้เงินไม่พอชำระหนี้คืนแล้ว เงินยังขาดอยู่เท่าใดผู้จำนำต้องใช้คืนให้แก่ผู้รับจำนำจนครบถ้วน (ป.พ.พ. มาตรา ๗๖๗)

ตัวอย่าง นาย ก. นำแหวนเพชรไปจำนำไว้กับนาย ข. เป็นเงิน ๑ หมื่นบาท แล้วนาย ก. ผิดนัดไม่ชำระหนี้ นาย ข. จึงบังคับนำเอาแหวนเพชรออกขายทอดตลาดได้เงินเพียง ๕,๐๐๐ บาท นาย ก. ยังต้องรับผิดชดใช้เงินที่ยังขาดอยู่อีก ๕,๐๐๐ บาท ให้แก่ นาย ข. จนครบถ้วน

ถ้าในระหว่างจำนำผู้รับจำนำส่งมอบทรัพย์ที่จำนำคืนให้แก่ผู้จำนำแล้วจะมีผลอย่างไร

ถ้าในระหว่างจำนำผู้รับจำนำส่งมอบทรัพย์สินที่จำนำคืนให้แก่ผู้จำนำแล้ว กฎหมายให้ถือว่าการจำนำนั้นระงับไป ผู้รับจำนำจะใช้สิทธิในการบังคับจำนำเอากับทรัพย์นั้นอีกไม่ได้ คงทำได้แต่เพียงฟ้องร้องบังคับตามหนี้ที่ลูกหนี้เป็นหนี้ค้างชำระแก่ตนได้เท่านั้น

ความรู้เกี่ยวกับโรงรับจำนำ

เนื่องจากปัจจุบันได้มีประชาชนเป็นจำนวนมากที่เดือดร้อนเงินทองโดยไม่รู้จะไปพึ่งใคร นอกจากการนำสิ่งของไปจำนำไว้กับโรงรับจำนำซึ่งมีอยู่อย่างมากมาย และมักจะเรียกกันว่า "ธนาคารคนยาก" โดยไม่มีความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำนำเลย จึงตกเป็นผู้เสียเปรียบโรงรับจำนำมาโดยตลอด จึงมีความจำเป็นที่จะต้องรู้เรื่องกฎหมายที่เกี่ยวกับโรงรับจำนำ

โรงรับจำนำคืออะไร โรงรับจำนำ คือ สถานที่รับจำนำซึ่งประกอบการรับจำนำสิ่งของเป็นประกันหนี้ **เงินกู้ เป็นปกติธุระ** แต่ละรายไม่เกิน ๑ หมื่นบาท โดยมีข้อตกลงหรือเข้าใจกันโดยตรงหรือโดยปริยายว่าจะไถ่ถอนคืนในภายหลังด้วย และหมายความรวมถึงการรับหรือซื้อสิ่งของโดยจ่ายเงินตอบแทนเป็นปกติธุระ แต่ละรายไม่เกิน ๑ หมื่นบาท

ดังนั้น โรงรับจำนำจึงรับจำนำสิ่งของแต่ละรายมีจำนวนไม่เกิน ๑ หมื่นบาทเท่านั้น

การตั้งโรงรับจำนำ

การตั้งโรงรับจำนำจะต้องได้รับใบอนุญาตตั้งโรงรับจำนำจากคณะกรรมการควบคุมโรงรับจำนำเท่านั้น จึงจะตั้งได้ หากผู้ใดตั้งโรงรับจำนำโดยไม่ได้รับอนุญาตแล้วจะต้องได้รับโทษปรับตั้งแต่ ๒,๐๐๐ บาท ถึง ๒๐,๐๐๐ บาทหรือจำคุกไม่เกิน ๒ ปี หรือทั้งปรับทั้งจำ

การรับจำนำสิ่งของ

ผู้รับจำนำ (โรงรับจำนำ) ต้องขอดูบัตรประชาชนของผู้จำนำแล้วจดรายละเอียดที่เกี่ยวกับบัตรประชาชนนั้นลงในต้นขั้วตั๋วรับจำนำเสมอ

อัตราดอกเบี้ยที่โรงรับจำนำมีสิทธิเรียกจากผู้จำนำ

กฎหมายได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ว่า ห้ามมิให้โรงรับจำนำเรียกหรือรับดอกเบี้ยเกินกว่า อัตราดังต่อไปนี้ คือ.-

๑. เงินต้นไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๒ ต่อเดือน

๒. เงินต้นส่วนที่เกิน ๒,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๑.๒๕ ต่อเดือน

การคิดดอกเบี้ยสำหรับกรณีที่ไม่ครบเดือน ถ้าไม่เกิน ๑๕ วัน ให้คิดเป็นครึ่งเดือน ถ้าเกิน ๑๕ วัน ให้คิดเป็น ๑ เดือน

หากโรงรับจำนำใดคิดดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราดอกเบี้ยดังกล่าว ย่อมมีความผิดทางอาญาถูกปรับไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท

การไถ่สิ่งของที่จำนำ

โรงรับจำนำต้องให้ไถ่ทรัพย์จำนำเมื่อมีผู้นำตั๋วรับจำนำมาขอไถ่ภายในเวลาที่กำหนดไว้ ยกเว้นในกรณีดังต่อไปนี้ โรงรับจำนำต้องไม่ยอมให้ไถ่ทรัพย์ที่จำนำ คือ

๑. เมื่อได้รับแจ้งจากตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครองว่าทรัพย์ที่จำนำหรือตั๋วรับจำนำเป็นของที่ได้มาโดยการกระทำผิด

หรือ ๒. ผู้รับจำนำมีเหตุอันสมควรสงสัยว่าทรัพย์จำนำหรือตั๋วรับจำนำเป็นของที่ได้มาโดยการกระทำผิด

ในกรณีที่ผู้รับจำนำไม่ยอมให้ไถ่ทรัพย์ที่จำนำ ผู้รับจำนำต้องแจ้งต่อตำรวจท้องที่ทันที

ในกรณีที่เจ้าของทรัพย์ที่ถูกคนร้ายลักไปทราบว่าทรัพย์ดังกล่าวคนร้ายนำไปจำนำไว้กับโรงรับจำนำ เจ้าของทรัพย์ดังกล่าวจะมีสิทธิดำเนินการอย่างไร

ตัวอย่าง นาย ก. ถูกคนร้ายลักเอาโทรทัศน์สีไป ๑ เครื่อง นาย ก. ได้ไปแจ้งความไว้กับพนักงานสอบสวนแล้ว ต่อมา นาย ก. สืบทราบว่าคนร้ายได้นำโทรทัศน์สีดังกล่าวไปจำนำไว้กับโรงรับจำนำของเถ้าแก่เฮงในราคา ๕,๐๐๐ บาท นาย ก. จะดำเนินการอย่างใดเกี่ยวกับการได้คืนโทรทัศน์ดังกล่าวจากเถ้าแก่เฮง

สำหรับกรณีนี้ถ้าโรงรับจำนำได้รับจำนำทรัพย์สินดังต่อไปนี้คือ.

๑. ได้รับจำนำทรัพย์ที่เป็นของราชการ

๒. ได้รับจำนำทรัพย์นั้นภายหลังจากที่ตำรวจได้ออกประกาศตำหนิรูปพรรณของหายให้แก่ผู้รับจำนำทราบแล้ว

๓. ได้รับจำนำทรัพย์โดยรู้หรือมีเหตุควรรู้ทรัพย์จำนำได้มาโดยการกระทำผิด

๔. ได้รับจำนำทรัพย์ไว้โดยไม่ได้จดรายละเอียดบัตรประชาชนของผู้จำนำลงไปในต้นขั้วตั๋วจำนำ

ถ้าเข้าหลักเกณฑ์เพียงข้อใดข้อหนึ่งในจำนวน ๔ ข้อดังกล่าวแล้ว โรงรับจำนำจะต้องคืนทรัพย์ที่จำนำให้แก่เจ้าของทรัพย์ไป และไม่มีสิทธิเรียกเงินที่ตนรับจำนำทรัพย์นั้นจากเจ้าของทรัพย์อีกด้วย

ดังนั้น ตามตัวอย่างดังกล่าว หากเถ้าแก่เฮงรับจำนำโทรทัศน์ภายหลังจากที่ได้รับแจ้งตำหนิรูปพรรณของโทรทัศน์ดังกล่าวจากตำรวจแล้ว หรือเถ้าแก่เฮงทราบว่าโทรทัศน์นั้นเป็นของที่ได้มาจากการกระทำผิดฐานลักทรัพย์ หรือได้รับจำนำไว้โดยไม่จดรายละเอียดของบัตรประชาชนของผู้จำนำแล้ว เถ้าแก่เฮงจะต้องคืนโทรทัศน์สีดังกล่าวให้แก่ นาย ก. ไปโดยไม่มีสิทธิเรียกเงินที่ตนรับจำนำไว้คืนจาก นาย ก. แต่อย่างใด

แต่ถ้าเถ้าแก่เฮงได้รับจำนำไว้โดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว เถ้าแก่เฮงไม่ต้องคืนโทรทัศน์สีดังกล่าวให้แก่ นาย ก. เว้นแต่นาย ก. จะได้ชดใช้เงินที่ตนรับจำนำไว้ให้แก่เถ้าแก่เฮง จึงจะรับโทรทัศน์คืนไปได้

ข้อควรปฏิบัติเมื่อทรัพย์ของตนหายไป

ถ้าบุคคลใดถูกคนร้ายลักทรัพย์ไปต้องรีบไปแจ้งความต่อตำรวจเจ้าของท้องที่ทันที โดยระบุตำหนิรูปพรรณของทรัพย์ดังกล่าวให้ละเอียดที่สุดเท่าที่ทำได้ ตำรวจจะได้ดำเนินการแจ้งตำหนิรูปพรรณของทรัพย์หายดังกล่าวไปให้โรงรับจำนำทุกแห่งทราบต่อไป เพื่อจะได้ใช้สิทธิตามทรัพย์สินคืนจากโรงรับจำนำ หากคนร้ายได้นำทรัพย์นั้นไปจำนำไว้กับโรงรับจำนำได้ในภายหลัง

การขาดส่งดอกเบี้ย

ถ้าผู้จำนำขาดส่งดอกเบี้ยเป็นเวลากว่า ๕ เดือนแล้ว ผู้รับจำนำจะต้องทำบัญชีทรัพย์ดังกล่าว ไปยื่นต่อเจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาต และปิดประกาศไว้ที่หน้าโรงรับจำนำโดยเปิดเผยหากผู้จำนำไม่ไปไถ่ถอนคืนภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ประกาศแล้ว ทรัพย์ที่จำนำหลุดเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้รับจำนำทันที โดยไม่ต้องมีการขายทอดตลาดเหมือนอย่างกรณีการรับจำนำของบุคคลทั่วไป

ตัวอย่าง นาย ก. นำแหวนเพชรราคา ๑ หมื่นบาท ไปจำนำไว้กับโรงจำนำของเถ้าแก่เฮง ในราคา ๕,๐๐๐ บาท แล้วขาดส่งดอกเบี้ยเป็นเวลา ๕ เดือน เถ้าแก่เฮงก็ทำบัญชีแหวนเพชรดังกล่าว ไปให้เจ้าหน้าที่ทราบและปิดประกาศไว้ที่หน้าโรงรับจำนำให้ทราบทั่วกัน หาก นาย ก. ไม่ไปไถ่ถอนคืนภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ประกาศแล้ว แหวนเพชรนั้นก็หลุดเป็นกรรมสิทธิ์ของเถ้าแก่เฮงทันที โดยเถ้าแก่เฮงไม่ต้องนำไปขายทอดตลาดแต่อย่างใด แม้ว่าแหวนเพชรนั้นจะมีราคามากกว่าจำนวนเงินที่จำนำเป็นจำนวนมากก็ตาม

กฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์

ทรัพย์คืออะไร

ทรัพย์ คือ วัตถุที่มีรูปร่าง เช่น บ้านเรือน รถยนต์ พระพุทธรูป เป็นต้น

ทรัพย์สินคืออะไร

ทรัพย์สิน คือ วัตถุที่มีรูปร่างและวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้ เช่น รถยนต์ บ้าน กระแสไฟฟ้า พลังงานน้ำตก แก๊ส ลิขสิทธิ์ สิทธิเรียกร้อง เป็นต้น

อสังหาริมทรัพย์คืออะไร

อสังหาริมทรัพย์ คือทรัพย์ที่เคลื่อนที่ไม่ได้ทั้งหลาย อันได้แก่

(๑) ที่ดิน

(๒) ทรัพย์อันติดอยู่กับที่ดิน เช่น บ้านเรือน กำแพง โกดัง โรงงาน สะพาน เจดีย์ ไม้ยืนต้น คือพันธุ์ไม้ที่มีอายุยืนกว่า ๓ ปีถือเป็นไม้ยืนต้นทั้งสิ้น ต้นพลูจึงเป็นอสังหาริมทรัพย์ เพราะอายุยืนกว่า ๓ ปี ทรัพย์ที่วางอยู่บนดินแม้จะนานเท่าใดก็มิใช่ทรัพย์ที่ติดกับที่ดิน เช่น แผงลอยไม่เป็นอสังหาริมทรัพย์

บ้านเรือนปกติถือว่าเป็นอสังหาริมทรัพย์ แต่ถ้าขายบ้านโดยให้ผู้ซื้อรื้อเอาไม้หรือวัสดุไป ถือเป็นการขายสังหาริมทรัพย์

(๓) ทรัพย์ซึ่งประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดิน เช่น แม่น้ำ ลำคลอง แร่ธาตุ กรวด ทราย ซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติ หรือบุคคลนำมารวมเป็นอันเดียวกับที่ดิน เช่น คอนกรีต ยางแอสฟัลท์ที่นำมาทำถนน

(๔) สิทธิอันเกี่ยวกับที่ดิน เช่น กรรมสิทธิ์ในที่ดิน, สิทธิครอบครองที่ดิน, ภาระจำยอม สิทธิอาศัย สิทธิจำนอง เป็นต้น

สังหาริมทรัพย์คืออะไร (ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๑)

สังหาริมทรัพย์ คือ ทรัพย์ทั้งหลายที่เคลื่อนที่ได้ ไม่ว่าจะเคลื่อนที่ได้ด้วยแรงเดินแห่งตัวทรัพย์นั้นเอง หรือเคลื่อนที่ด้วยกำลังจากภายนอก และให้หมายความรวมถึงกำลังแรงแห่งธรรมชาติที่อาจถือเอาได้ รวมตลอดถึงสิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวด้วยสังหาริมทรัพย์ด้วย

ที่เคลื่อนที่ได้ด้วยกำลังตัวเอง เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย รถยนต์ เครื่องบิน

เคลื่อนที่ด้วยกำลังภายนอก เช่น โต๊ะ เก้าอี้ สมุด ปากกา ดินสอ วิทยุ โทรทัศน์

กำลังแรงแห่งธรรมชาติที่อาจถือเอาได้และอาจมีราคาได้ เช่น พลังน้ำตก แก๊ส พลังไอน้ำ

สิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวกับสังหาริมทรัพย์ เช่น สิทธิจำนำ, สิทธิยึดหน่วง, ลิขสิทธิ์

อนึ่ง ไม้ล้มลุกและธัญชาติ ถือเป็น สังหาริมทรัพย์ด้วย

ทรัพย์นอกพาณิชย์คืออะไร (ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๖)

ทรัพย์นอกพาณิชย์ได้แก่ ทรัพย์ที่ไม่สามารถือเอาได้ และทรัพย์ซึ่งไม่โอนให้กันได้

โดยชอบด้วยกฎหมาย พูดอย่างง่าย ๆ ก็คือทรัพย์ที่ไม่อาจยึดถือเอาได้ เช่นดวงดาวบนท้องฟ้า สายลม แสงแดด หรืออีกประเภทหนึ่ง คือทรัพย์ที่ไม่สามารถซื้อขายกันได้ เช่น ฝิ่น เฮโรอีน ปืนเถื่อน และอีกประเภทหนึ่งคือทรัพย์ที่จะต้องมีกฎหมายเป็นพิเศษจึงจะโอนกันได้ เช่นที่ธรณีสงฆ์จะโอนกรรมสิทธิ์ได้ก็แต่โดยออกพระราชบัญญัติ

ส่วนควบคืออะไร (ป.พ.พ. มาตรา ๑๐๗)

ส่วนควบของทรัพย์ คือ ส่วนซึ่งว่าโดยสภาพแห่งทรัพย์ หรือโดยจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นย่อมเป็นสาระสำคัญในความเป็นอยู่ของทรัพย์นั้นและไม่อาจแยกกันได้ นอกจากจะทำลายหรือทำให้บุบสลาย หรือทำให้ทรัพย์นั้นเปลี่ยนแปลงรูปทรงไป

ใครเป็นเจ้าของทรัพย์อันใด (ทรัพย์ประธาน) ย่อมเป็นเจ้าของทรัพย์ส่วนควบด้วย

กล่าวโดยสรุปก็คือว่าทรัพย์ส่วนควบนั้นต้องมีการเอาทรัพย์ตั้งแต่สองอย่างมารวมกันเข้าและเกิดเป็นทรัพย์สิ่งใหม่ขึ้นเช่น เอาทองคำมารวมกับเพชรมารวมกันเป็นแหวนเพชร, เอาเครื่องจักร, เข็ม, ลาน, หน้าปัทม์, เรือนมาประกอบเป็นนาฬิกา เป็นต้น ใครเป็นเจ้าของเพชร ย่อมได้เป็นเจ้าของเรือนทองที่เป็นเรือนแหวนวงดังกล่าวด้วย หรือเอาเรือนมาปลูกบนที่ดิน เรือนย่อมเป็นส่วนควบกับที่ดิน เจ้าของที่ดินย่อมเป็นเจ้าของเรือนด้วย เว้นแต่ผู้ปลูกเรือนจะมีสิทธิอาศัยหรือสิทธิตามสัญญาอื่นเช่นเช่าที่ดินเพื่อปลูกบ้าน เมื่อหมดสัญญาย่อมรื้อบ้านไปได้

เครื่องอุปกรณ์

ได้แก่สังหาริมทรัพย์ ซึ่งโดยปกติเฉพาะถิ่นหรือโดยเจ้าของทรัพย์ประชาชนนำมาสู่หรือติดไว้ในลักษณะใดก็ได้ เพื่อประโยชน์ในการใช้สอยหรือดูแลรักษาทรัพย์ประธาน

เครื่องอุปกรณ์ย่อมตามติดไปกับทรัพย์ประธานเว้นแต่จะได้ตกลงกันจำหน่ายเป็นพิเศษประการอื่น

เช่นซื้อรถยนต์ย่อมได้เครื่องอุปกรณ์, ยางอะไหล่, แม่แรงมาด้วย เว้นแต่จะตกลงกันว่าไม่ให้เครื่องอุปกรณ์ หรือยางอะไหล่ด้วย

ดอกผลของทรัพย์ มี ๒ ประเภทคือ

ก) ดอกผลธรรมดา เป็นทรัพย์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติจากแม่ทรัพย์ เช่น ผลไม้, น้ำมัน, ขน, ลูกของสัตว์ เมื่อขาดหลุดจากแม่ทรัพย์แล้ว ต้องไม่ทำให้แม่ทรัพย์เสียสภาพหรือลักษณะไป เช่น ถ้าตัดเขา, หาง หรืองา แล้วย่อมไม่คงสภาพเดิมแก่แม่ทรัพย์ จึงไม่เป็นดอกผล

ข) ดอกผลนิตินัย เช่น ดอกเบี้ย, ค่าเช่า, กำไร

การได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๒๙๙)

การได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์ หรือทรัพย์สิทธิอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ โดยทางนิติกรรมนั้นไม่บริบูรณ์ เว้นแต่จะได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

เช่นตกลงจะให้บ้านและที่ดิน, ที่นา หรือให้สิทธิอาศัยในที่ดินหรือบ้านเรือน ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือสัญญา และจดทะเบียนต่อเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด (กรณีเป็นโฉนด) หรือนาย–อำเภอ (กรณีเป็น น.ส.๓) ย่อมไม่บริบูรณ์

บางกรณีกฎหมายกำหนดให้ตกเป็นโมฆะถ้าไม่ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น ซื้อขาย, จำนอง, ขายฝาก

บุคคลหลายคนต่างอ้างว่าเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์เดียวกัน ใครมีสิทธิดีกว่าคำตอบก็คือ บุคคลที่ได้สังหาริมทรัพย์ไว้ในครอบครอง ถือว่าเป็นผู้มีสิทธิดีกว่า แต่ต้องสุจริตและเสียค่าตอบแทน เช่น ก. ขายแหวนเพชรให้ ข. ในราคาหนึ่งล้านบาท วางมัดจำกันไว้หนึ่งแสนบาท วันรุ่งขึ้นจะส่งมอบแหวนเพชร ปรากฏว่าในคืนนั้น ค. มาที่บ้านของ ก. และขอซื้อแหวนเพชรวงนั้นในราคาหนึ่งล้านบาทเช่นกัน ก. ได้ส่งมอบแหวนให้แก่ ค. ไปด้วย โดยนาย ค. ไม่ทราบว่า ก. ได้ตกลงขายให้แก่ ข. แล้ว เช่นนี้ ค. ย่อมได้กรรมสิทธิ์ในแหวนวงนั้น เพราะเป็นผู้ครอบครองแหวนนั้นโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน ข. ทำได้แต่เพียงฟ้องเรียกเงินหนึ่งแสนบาทคืนจาก ก. พร้อมทั้งค่าเสียหายถ้าหากมี

แต่ถ้าเป็นทรัพย์สินหาย หรือเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิดแล้ว เจ้าของที่แท้จริงมีสิทธิติดตามเอาคืนได้โดยไม่ต้องชดใช้ราคา เช่น นาย ก. ลักแหวนเพชรนั้นมาจาก ข. แล้วเอาไปขายให้นาย ค. หนึ่งล้านบาท โดยนาย ค. ไม่ทราบว่าเป็นแหวนที่ ก. ลักมา ข. จึงไปทวงแหวนเพชรคืนจาก ค. ได้โดยไม่ต้องชดใช้เงินหนึ่งล้านบาทแก่ ค. ก่อน

ข้อยกเว้น ผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดหรือซื้อในท้องตลาดซึ่งขายของชนิดนั้นหรือจากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้น ผู้ซื้อไม่ต้องคืนทรัพย์นั้นให้แก่เจ้าของที่แท้จริง เว้นแต่เจ้าของจะชดใช้ราคาที่ซื้อมา

ถ้าบุคคลหลายคนต่างอ้างว่าเป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์เดียวกัน

กฎหมายบัญญัติว่า การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์หรือทรัพยสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์นั้นจะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนกับพนักงานเจ้าหน้าที่ ดังนั้นบุคคลที่ได้มาโดยนิติกรรมโดยทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนกับเจ้าหน้าที่ ย่อมได้อสังหาริมทรัพย์นั้นไป แต่ทั้งนี้ผู้รับโอนจะต้องเสียค่าตอบแทนโดยสุจริตด้วยจึงจะมีสิทธิ์ดีที่สุด

ตัวอย่าง นาย ก. ขายที่ดินให้แก่นาย ข. ในราคา ๕๐๐,๐๐๐ บาท โดยทำสัญญากันเอง ไม่ได้ไปจดทะเบียน ต่อจากนั้นนาย ก. กลับนำที่ดินแปลงนั้นไปขายให้แก่ นาย ค. โดยทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยถูกต้อง โดยที่ ค. ไม่รู้ว่า ได้ขายให้ ข. มาก่อนแล้วเช่นนี้ ค. ย่อมได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงนี้ไป

พูดง่าย ๆ เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์นั้น "ใครมีชื่อในทะเบียนย่อมมีสิทธิ์ดีกว่า"

บุคคลที่ได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพยหรือทรัพย์สิทธิ์อันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์โดยทางอื่น ซึ่งมิใช่นิติกรรมจะใช้ยันบุคคลภายนอกได้หรือไม่

ตัวอย่าง ก. ครอบครองที่ดินมีโฉนดของ ข. ติดต่อกันมาเกิน ๑๐ ปี ในฐานะยึดถือไว้เพื่อตนโดยเจตนามาเป็นเจ้าของ ซึ่งตามกฎหมายถือว่า ก. ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงนี้ แต่ยังมิได้ฟ้องศาลขอให้ศาลสั่งโดยชื่อเป็นของ ก. ปรากฏว่า ข. ได้เอาที่ดินแปลงนี้ไปขายให้ ค. ถ้า ค. พิสูจน์ต่อศาลได้ว่าตน

– ได้ที่ดินมาโดยสุจริต (ไม่ทราบว่า ก. ครอบครองปรปักษ์จนได้กรรมสิทธิ์ไปแล้ว)

– เสียค่าตอบแทน (ราคาซื้อ)

– จดทะเบียนโดยสุจริต

เช่นนี้ ค. ย่อมได้ที่ดินแปลงนี้ไป ส่วน ก. จะอ้างการครอบครองปรปักษ์ของตนจนได้กรรมสิทธิ์ขึ้นต่อสู้ ค. ไม่ได้

สาธารณสมบัติของแผ่นดินคืออะไร

สาธารณสมบัติของแผ่นดิน คือ ทรัพย์สินทุกชนิดของแผ่นดินซึ่งใช้เพื่อสาธารณประโยชน์หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน เช่น

(๑) ที่ดินรกร้างว่างเปล่า และที่ดินที่มีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน

(๒) ทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันเป็นต้นว่า ที่ชายตลิ่ง ทางน้ำ ทางหลวง ทะเลสาบ

(๓) ทรัพย์สินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ เป็นต้นว่า ป้อมและโรงทหาร สำนักราชการบ้านเมือง เรือรบ อาวุธยุทธภัณฑ์

สาธารณสมบัติของแผ่นดินนี้

ก) จะโอนแก่กันมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจแห่งกฎหมายเฉพาะให้โอนกันได้

ข) ห้ามมิให้ยกอายุความขึ้นต่อสู้กับแผ่นดิน เช่นผู้ใดครอบครองป่าสงวนมาเป็นเวลา ๘๐ ปีแล้ว จะยกขึ้นต่อสู้ว่าตนได้ครอบครองปรปักษ์จึงได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินขึ้นต่อสู้กับรัฐบาลเมื่อถูกรัฐฟ้องขับไล่ไม่ได้

ค) ห้ามมิให้ยึดทรัพย์สินของแผ่นดิน

ดังนั้น บุคคลใดก็ตามที่ได้ครอบครองที่ดินป่าสงวนหรือที่ดินอื่นที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ไม่ว่าจะครอบครองนานเพียงใดก็ไม่มีทางได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงนั้นโดยเด็ดขาด แม้ว่าจะมีผู้ใดกระทำการโดยวิธีใดก็ตามทำให้ป่าสงวนมี น.ส.๓ หรือโฉนดเป็นของตนแล้วก็ตาม ถ้าพิสูจน์ได้ว่าที่ดินดังกล่าวเป็นป่าสงวนแล้ว ผู้นั้นหรือผู้รับโอนที่ดินแปลงดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นใครก็ตามไม่มีทางได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงนั้นเลย น.ส.๓ หรือโฉนดต้องเพิกถอน

ที่งอกริมตลิ่งเป็นของใคร

ที่ดินแปลงใดเกิดที่งอกริมตลิ่ง (โดยธรรมชาติ) ที่งอกนั้นย่อมตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเจ้าของที่ดินแปลงนั้น

เกาะเป็นของใคร

เกาะที่เกิดในทะเล ทะเลสาบหรือในทางน้ำ หรือในเขตน่านน้ำของประเทศไทย และท้องทางน้ำที่ตื้นเขินขึ้น เป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน

สร้างโรงเรือนในที่ดินของบุคคลอื่นโดยสุจริต

บุคคลใดสร้างโรงเรือนในที่ดินของผู้อื่นโดยสุจริต ท่านว่าเจ้าของที่ดินเป็นเจ้าของ

โรงเรือนนั้น (เพราะบ้านเป็นส่วนควบกับที่ดิน) แต่ต้องใช้ค่าตอบแทนให้แก่ผู้สร้าง เท่าที่ราคาที่ดินเพิ่มขึ้น

เช่น นาย ก. ปลูกโรงเรือนลงบนที่ดินนาย ข. โดยสำคัญผิดคิดว่าเป็นที่ดินของตนเอง ที่ดินแปลงดังกล่าว ราคา ๕๐๐,๐๐๐ บาท สิ้นค่าก่อสร้างไป ๓๐๐,๐๐๐ บาท เนื่องจากโรง-เรือน (สมมุติฐานปลูกรีสอร์ท) สวยงาม ทำให้ที่ดินแปลงนั้นหากขายรวมกับโรงเรือนจะได้ราคารวมกัน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท ดังนี้ค่าแห่งที่ดินที่เพิ่มขึ้นเพราะการสร้างโรงเรือนจึงเท่ากับ ๕๐๐,๐๐๐ บาท มิใช่ ๓๐๐,๐๐๐ บาท ตามราคาค่าก่อสร้างโรงเรือน

ถ้าสร้างโรงเรือนบนที่ดินผู้อื่นโดยไม่สุจริต

ผู้ที่ก่อสร้างจะต้องทำที่ดินให้เป็นไปตามเดิมแล้วส่งคืนเจ้าของ (พูดง่าย ๆ นอกจากต้องรื้อแล้ว ต้องปรับที่ดินให้มีสภาพเดิมด้วย) เว้นแต่เจ้าของที่ดินจะเอาโรงเรือนนั้น โดยเสียค่าแห่งที่ดินเพียงที่เพิ่มขึ้นเพราะการสร้างโรงเรือนนั้น แล้วแต่เจ้าของที่ดินจะเลือกเอาวิธีใดก็ได้

การสร้างโรงเรือน (บางส่วน) รุกล้ำที่ดินของผู้อื่นโดยสุจริต

ผู้สร้างเป็นเจ้าของโรงเรือนที่สร้างขึ้น แต่ต้องเสียเงินให้แก่เจ้าของที่ดินเป็นค่าใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนที่รุกล้ำนั้น และจดทะเบียนสิทธิเป็นภาระจำยอมด้วยจนกว่าจะรื้อโรงเรือนหลังนั้น จึงจะเรียกให้เพิกถอนภาระจำยอมนั้นได้ เช่นตัวบ้านไม่รุกล้ำ แต่ชายคารุกล้ำเข้าไปโดยสุจริต หรือปลูกภายในที่ดินของตน ต่อมาได้มีการแบ่งแยกรังวัดที่ดินกัน ปรากฏว่าบางส่วนของโรงเรือนรุกล้ำ ก็ใช้หลักกฎหมายดังกล่าวนี้บังคับโดยอนุโลม

ถ้าปลูกต้นข้าวหรือธัญพืชซึ่งเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ได้คราเดียวหรือหลายคราวต่อปีโดยสุจริต

เจ้าของที่ดินต้องยอมให้ผู้ปลูกข้าวหรือธัญพืชโดยสุจริตนั้น คงครองที่ดินจนกว่าจะเสร็จการเก็บเกี่ยวโดยใช้เงินแก่เจ้าของที่ดินตามเกณฑ์ค่าเช่าที่ดินนั้นหรือเจ้าของที่ดินจะใช้ค่าทดแทนแก่ผู้ปลูกข้าวหรือธัญพืชแล้วเข้าครอบครองที่ดินทันทีก็ได้

แต่ถ้าผู้ปลูกไม่สุจริต เช่นรู้อยู่ว่าเป็นที่ของคนอื่นก็ยังปลูกต้นข้าวลงไป เจ้าของที่ดินก็สามารถสั่งให้ผู้ปลูกถอนต้นข้าวไปได้

ถ้ามีกิ่งไม้จากที่ดินข้างเคียงล้ำเข้ามาในที่ดินของตน เจ้าของที่ดินมีสิทธิอย่างไร

เจ้าของที่ดินต้องบอกให้เจ้าของต้นไม้นั้นตัดภายในเวลาที่สมควร ถ้าบอกแล้วเขายังเพิกเฉยก็ตัดเองได้ และถ้าเป็นรากไม้ที่ล้ำเข้ามา เจ้าของที่ดินตัดเองได้ทันทีโดยไม่ต้องบอกก่อน

ถ้าที่ดินแปลงหนึ่งทำให้เวลาฝนตกน้ำไหลท่วมที่ดินแปลงต่ำผลจะเป็นอย่างไร

ถ้าเป็นเองตามธรรมชาติก็ต้องเป็นไปตามธรรมชาติ เจ้าของที่ดินแปลงต่ำไม่มีทางทำอะไรได้ แต่ถ้าที่ดินแปลงสูงเกิดขึ้นจากเจ้าของที่ดินถมเองจนสูงกว่าที่ดินแปลงอื่นทำให้น้ำไหลท่วมที่ดินแปลงต่ำ เจ้าของที่ดินมีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายได้ และเรียกให้เจ้าของที่ดินแปลงสูงทำทางระบายน้ำได้โดยออกค่าใช้จ่ายเอง

ถ้าเจ้าของที่ดินใช้ที่ดินของตนจนก่อความเดือดร้อนแก่เจ้าของที่ดินแปลงอื่น ๆ ผลจะเป็นอย่างไร

ตัวอย่าง นาย ก. ซื้อบ้านจัดสรรแปลงหนึ่งซึ่งมีวัตถุประสงค์ใช้เป็นที่อยู่อาศัย แต่แทนที่นาย ก. จะใช้อยู่อาศัย กลับตั้งเป็นโรงงานเคาะพ่นสีรถยนต์ส่งเสียงหนวกหูและทำทั้งวันทั้งคืนจนบ้านข้างเคียงไม่เป็นอันหลับตามปกติได้ เช่นนี้ กฎหมายให้สิทธิเจ้าของบ้านข้างเคียงฟ้องเรียกค่าเสียหายและฟ้องให้ นาย ก. หยุดการดำเนินงานต่อไปได้

ถ้าที่ดินของตนถูกที่ดินแปลงอื่นล้อมรอบจนออกไปสู่ทางสาธารณะไม่ได้ เจ้าของที่ดินที่ถูกล้อมรอบจะทำอย่างไรบ้าง

ที่ดินแปลงใดถูกที่ดินแปลงอื่นล้อมอยู่จนออกทางสาธารณะไม่ได้ เจ้าของที่ดินจะผ่านที่ดินซึ่งล้อมรอบอยู่ออกไปสู่ทางสาธารณะได้เรียกว่า "ทางจำเป็น" ที่ดินและวิธีผ่านออกไปนั้นต้องเลือกให้พอสมควรแก่ความจำเป็นที่จะใช้ผ่าน โดยคำนึงถึงที่ดินที่ล้อมอยู่ให้ได้รับความเสียหายน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ถ้าจำเป็นจะสร้างถนนผ่านก็ได้ แต่ทั้งนี้เจ้าของที่ดินที่ถูกล้อมจะต้องเสียค่าตอบแทนในการใช้ทางผ่านให้แก่เจ้าของที่ดินที่ตนผ่านด้วย

ครอบครองปรปักษ์คืออะไร

ครอบครองปรปักษ์คือการที่บุคคลคนหนึ่งครอบครองทรัพย์สิน ของผู้อื่นไว้โดยสงบและโดยเปิดเผยด้วยเจตนาที่จะเป็นเจ้าของเป็นเวลาติดต่อกัน ๑๐ ปี ในกรณีที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ และติดต่อกันเป็นเวลา ๕ ปี ในกรณีที่เป็นสังหาริมทรัพย์ บุคคลนั้นย่อมได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นไป

ตัวอย่าง นาย ก. เห็นที่ดินของนาย ข. ปล่อยที่ทิ้งไว้จึงเข้าไปยึดครองแล้วปลูกบ้านอยู่โดยเปิดเผยด้วยเจตนาที่จะเป็นเจ้าของเป็นเวลาติดต่อกัน ๑๐ ปี นาย ก. ย่อมได้ที่ดินแปลงนั้นไปทันทีแต่ต้องไปจดทะเบียนการครอบครองปรปักษ์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ให้เรียบร้อยเสียก่อนจึงจะใช้ยันบุคคลภายนอกที่รับโอนที่ดินแปลงนั้นจาก นาย ข. ได้ ถ้าไม่ไปจดทะเบียนเสียให้ถูกต้องแล้วต่อมา นาย ข. โอนที่ดินแปลงนั้นให้แก่ นาย ค. โดยจดทะเบียนต่อเจ้าพนักงานที่ดินและเสียค่าตอบแทนกันแล้ว นาย ก. จะอ้างการครอบครองปรปักษ์ขึ้นต่อสู้ นาย ค. ไม่ได้

การครอบครองปรปักษ์จะนับเวลาที่ผู้อื่นครอบครองไว้ก่อนตนแล้วนำมารวมกับเวลาที่ตนครอบครองปรปักษ์ได้หรือไม่

ตัวอย่าง นาย ก. ครอบครองปรปักษ์ที่ดินของ นาย ข. มา ๕ ปี แล้วโอนที่ดินแปลงนั้นให้นาย ค. ครอบครองต่ออีก ๕ ปี รวมเป็น ๑๐ ปี จะได้ที่ดินแปลงนั้นหรือไม่

คำตอบคือได้ แต่ทั้งนี้การครอบครองครั้งก่อนจะต้องเป็นการครอบครองปรปักษ์ด้วยเสมอแล้วบุคคลที่ครอบครองภายหลังที่ดินแปลงนั้นมาจากผู้ครอบครองปรปักษ์คนก่อนด้วยการโอนสิทธิให้แก่กันเช่น ให้ ซื้อขาย รับมรดก ฯลฯ ไม่ใช่เป็นการเข้าไปแย่งการครอบครองจากผู้ครอบครองปรปักษ์คนก่อน เช่นนี้ เมื่อรับโอนมาแล้วตนก็ครอบครองปรปักษ์ต่อไปจนรวมเวลาเข้าด้วยกันเป็นเวลา ๑๐ ปี ก็ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น

กรรมสิทธิ์รวมคืออะไร

กรรมสิทธิ์รวม คือ การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปเป็นเจ้าของทรัพย์สินเดียวกัน ซึ่งถ้าไม่ได้ตกลงกันไว้ก่อนว่าใครมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นเป็นจำนวนเท่าใดแล้ว กฎหมายให้ถือว่าเจ้าของรวมทุกคนมีส่วนเท่ากันในทรัพย์สินนั้น

เจ้าของรวมคนหนึ่ง ๆ มีสิทธิใช้ทรัพย์สินได้เท่าที่ไม่ขัดข้องต่อสิทธิของเจ้าของรวมคนอื่น ๆ และเจ้าของรวมคนหนึ่ง ๆ จะจำหน่ายจำนอง หรือก่อภาระติดพันเฉพาะส่วนของตนก็ได้ แต่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของรวมทุกคน มิฉะนั้นไม่สมบูรณ์

ภาระจำยอมคืออะไร

ภาระจำยอมเป็นทรัพยสิทธิ์ที่ทำให้เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่เรียกว่าภารยทรัพย์ ต้องรับกรรมบางอย่างซึ่งกระทบถึงทรัพย์สินของตนหรือทำให้ต้องงดใช้สิทธิบางอย่างในทรัพย์-สินของตนเพื่อประโยชน์แก่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์อื่นเรียกว่าสามยทรัพย์

ตัวอย่าง นาย ก. เป็นเจ้าของที่ดินแปลงหนึ่งได้ใช้ทางเดินผ่านที่ดินของ นาย ข. โดยนาย ข. ยินยอม เช่นนี้ สิทธิในการเดินผ่านที่ดินของ นาย ข. นี้เรียกว่าสิทธิภาระจำยอม ที่ดินของนาย ก. เรียกว่า สามยทรัพย์ ที่ดินของนาย ข. เรียกว่า ภารยทรัพย์

การได้มาซึ่งสิทธิภาระจำยอมมีกี่วิธี

มีด้วยกัน ๓ วิธี คือ

๑. โดยนิติกรรมหรือสัญญา คือเจ้าของภารยทรัพย์ยอมให้สิทธิภาระจำยอมแก่เจ้าของสามยทรัพย์ โดยการทำสัญญา (นิติกรรม) แต่ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อเจ้าหน้าที่จึงจะสมบูรณ์

๒. โดยอายุความ คือ เจ้าของสามยทรัพย์ได้ใช้ที่ดินของเจ้าของภารยทรัพย์เป็นเวลา ๑๐ ปี ไม่ว่าที่ดินมีโฉนดหรือ น.ส.๓ ก็ตาม

๓. โดยผลของกฎหมายกำหนดให้เป็นสิทธิภาระจำยอม เช่นผู้ที่ปลูกบ้านรุกล้ำไปในที่ดินของผู้อื่นโดยสุจริต ย่อมได้ภาระจำยอมในส่วนที่ปลูกรุกล้ำ

สิทธิอาศัย คืออะไร

สิทธิอาศัย คือ สิทธิที่บุคคลได้อาศัยในโรงเรือนของบุคคลอื่นโดยไม่ต้องเสียค่าเช่า โดยจะกำหนดระยะเวลากันไว้ไม่เกิน ๓๐ ปี หรือกำหนดไว้ให้มีระยะเวลาตลอดชีวิตของผู้อาศัยก็ได้ และมีสิทธิเฉพาะการอาศัยเท่านั้น จะทำการค้าไม่ได้ และห้ามโอนให้แก่กันแม้โดยทางมรดก

สิทธิเหนือพื้นดินคืออะไร

สิทธิเหนือพื้นดิน คือสิทธิที่เจ้าของที่ดินให้แก่บุคคลคนหนึ่งเพื่อให้บุคคลนั้นได้เป็นเจ้าของโรงเรือนสิ่งปลูกสร้าง หรือสิ่งเพาะปลูก ที่ได้กระทำบนดินหรือใต้ดิน เช่น นาย ก. เจ้าของที่ดินยินยอมให้นาย ข. ปลูกบ้านในที่ดินของตนได้ สิทธิเหนือพื้นดินต้องเกิดจากนิติ-กรรมสัญญาเท่านั้นและต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อเจ้าหน้าที่จึงจะสมบูรณ์

สิทธิเหนือพื้นดินย่อมไม่สิ้นไปเพราะเหตุโรงเรือน สิ่งปลูกสร้าง หรือสิ่งเพาะปลูกได้สลายไปแม้จะด้วยเหตุสุดวิสัยก็ตาม ซึ่งต่างจากสัญญาเช่าบ้าน ถ้าบ้านที่เช่าสลายไปสัญญา

เช่าเป็นอันระงับไป แต่สิทธิเหนือพื้นดินไม่หมดไป แม้บ้านจะถูกไฟไหม้ไป ผู้มีสิทธิเหนือพื้นดินปลูกใหม่ได้

สิทธิเหนือพื้นดินย่อมโอนให้แก่ผู้อื่นโดยทางมรดกได้ เว้นแต่จะได้ตกลงกันห้ามโอนไว้

สิทธิเก็บกิน คืออะไร

สิทธิเก็บกิน คือสิทธิครอบครองใช้ และถือเอาประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น เช่นผู้มีสิทธิเก็บกินในป่าไม้ เหมืองแร่ หรือถ่านหิน มีสิทธิแสวงหาผลประโยชน์จากป่าไม้ เหมืองแร่หรือที่ขุดถ่านหินนั้น

สิทธิเก็บกินย่อมเกิดจากนิติกรรมสัญญาเท่านั้น และต้องทำเป็นหนังสือจดทะเบียนต่อเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่โดยจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ก็ได้

เมื่อสิทธิเก็บกินสิ้นลงแล้ว ผู้เก็บกินต้องส่งมอบทรัพย์สินคืนแก่เจ้าของและถ้าที่ดินเสื่อมราคาลงต้องชดใช้ ค่าเสียหายให้แก่เจ้าของด้วย

ในเรื่องทรัพย์สินมีกรณีที่ประชาชนที่เป็นเกษตรกรพึงต้องระมัดระวังอยู่ ๒ เรื่อง คือ

๑. การแย่งการครอบครองที่ดินมือเปล่า

เกษตรกรผู้เป็นเจ้าของที่ดินมือเปล่า (ที่ดินมือเปล่าคือที่ดินที่ไม่มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์คือโฉนดที่ดิน โฉนดแผนที่ โฉนดตราจอง ตราจองที่ตราไว้ได้ทำประโยชน์แล้ว ซึ่งอาจจะมีเพียง สค.๑, น.ส.๓, น.ส.๓ ก.) อาจถูกแบ่งการครอบครองได้

การฟ้องเรียกคืนซึ่งการครอบครองจะต้องฟ้องภายใน ๑ ปี นับแต่เวลาถูกแย่งการครอบครอง ที่เป็นเช่นนี้เพราะกฎหมายถือว่าที่ดินมือเปล่าเจ้าของไม่มีกรรมสิทธิ์ มีแต่เพียงสิทธิครอบครองระยะเวลา ๑ ปี นับตั้งแต่เวลาถูกแย่งการครอบครอง มิใช่นับตั้งแต่วันที่รู้ว่าถูกแย่งการครอบครอง การฟ้องเรียกคืนภายใน ๑ ปี เป็นระยะเวลาสิ้นสุด มิใช่อายุความ ดังนั้นแม้จำเลยไม่ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ ศาลก็หยิบยกขึ้นพิจารณายกฟ้องโจทก์ได้

๒. การครอบครองปรปักษ์

ที่ดินซึ่งมีโฉนดที่ดิน โฉนดแผนที่ โฉนดตราจอง ตราจองที่ตราว่าได้ทำประโยชน์แล้วเป็นที่ดินที่กฎหมายยอมรับว่าเจ้าของที่ดินมีกรรมสิทธิ์ แต่เจ้าของกรรมสิทธิ์อาจสูญเสียไปโดยการถูกครอบครองปรปักษ์ก็ได้

การครอบครองปรปักษ์ คือการที่บุคคลหนึ่งครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นไว้โดยสงบโดยเปิดเผยและโดยเจตนาเป็นเจ้าของ ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ (เช่นที่ดิน) ได้ครอบครองติดต่อกันเป็นเวลา ๑๐ ปี ดังนี้บุคคลผู้ครอบครองได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น

สรุปแล้วต้องสอดส่องดูแลรักษาและทำประโยชน์ในที่ดินของตน อย่าปล่อยให้รกร้างว่างเปล่า

ครอบครัว

มนุษย์เราเมื่อเกิดมา มีการวิวัฒนาการพัฒนาตนเองกล่าวคือ เมื่อเป็นเด็กก็จะอาศัยกินอยู่กับพ่อแม่ โดยพ่อแม่เป็นผู้ให้ความรัก ความอบอุ่น ให้การศึกษา ว่ากล่าวตักเตือนทำโทษและให้การอุปการะเลี้ยงดู เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะมีการแยกไปมีครอบครัวใหม่โดยการแต่งงาน ซึ่งมีการดำเนินการโดยการไปสู่ขอ การให้สินสอดของหมั้นแก่หญิงตามประเพณีปฏิบัติที่มีมาแต่โบราณ และเมื่ออยู่กินกันเป็นสามีภริยาก็ต้องช่วยกันทำมาหากิน ฝ่ายใดเจ็บป่วยอีกฝ่ายหนึ่งก็ต้องให้ความช่วยเหลือและรักษาพยาบาลตามฐานะที่เป็นอยู่ เมื่อไม่มีเงินก็จำเป็นต้องไปกู้หนี้ยืมสิน ความเป็นอยู่ของครอบครัวแต่ละครอบครัวไม่เหมือนกัน บางครอบครัวมีความสุข บางครอบครัวมีความทุกข์ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสามีไปมีภริยาใหม่หรือภริยามีสามีใหม่ จนทำให้เกิดมีปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องลูก ทรัพย์สินที่หามาได้ด้วยกัน หนี้-สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่ายก่อให้เกิดขึ้นในระหว่างที่อยู่ด้วยกันจะจัดการอย่างไรหรือใครจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ เป็นต้น เรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวได้บัญญัติไว้ ซึ่งในที่นี้จะขอหยิบยกในเรื่องที่เห็นว่าสำคัญ และจำเป็นต้องรู้มากล่าวให้ทราบ ดังต่อไปนี้

๑. การหมั้น

การสมรสจะมีการหมั้นหรือไม่ก็ได้ ถ้ามีการหมั้นจะต้องมีของหมั้น เพราะการหมั้นคือสัญญาที่ฝ่ายชายทำไว้กับฝ่ายหญิงโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่มีการขู่เข็ญบังคับโดยฝ่ายชายได้ส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินอันเป็นของหมั้นให้แก่หญิง เพื่อเป็นหลักฐานว่าจะสมรสกับหญิงนั้น

๑.๑ การหมั้นจะทำได้ต่อเมื่อ

(๑) ชายและหญิงมีอายุ ๑๗ ปีบริบูรณ์ ถ้าฝ่าฝืนเป็นโมฆะ (ถือว่าไม่มีการหมั้น)

(๒) ผู้เยาว์จะทำการหมั้นต้องได้รับความยินยอมของบุคคลดังต่อไปนี้ คือ

ก) บิดาและมารดาในกรณีที่มีทั้งบิดามารดา

ข) บิดาหรือมารดาในกรณีที่มารดาหรือบิดาตายหรือถูกถอนอำนาจปกครองหรือไม่อยู่ในสภาพหรือฐานะที่จะให้ความยินยอม หรือมีเหตุการณ์ที่ผู้เยาว์ไม่อาจขอความยินยอมจากมารดาหรือบิดาได้

ค) ผู้รับบุตรบุญธรรมในกรณีที่ผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรม

ง) ผู้ปกครอง ในกรณีที่ไม่มีบิดามารดา หรือผู้รับบุตรบุญธรรมหรือมี แต่บุคคลดังกล่าวถูกถอนอำนาจปกครองไปแล้ว

การให้ความยินยอมดังกล่าวอาจให้ด้วยวาจา หรือเป็นหนังสือก็ได้ ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่ให้ความยินยอมแก่ผู้เยาว์โดยไม่มีเหตุผล ผู้เยาว์อาจขอให้ญาติหรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาลให้ถอนอำนาจปกครอง แล้วจัดให้มีผู้ปกครองใหม่ ต่อจากนั้นผู้เยาว์ก็มาขอความยิน-ยอมจากผู้ปกครองคนใหม่ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๘๒)**

ในกรณีที่ไม่มีบุคคลอื่นใดที่จะให้ความยินยอมแก่ผู้เยาว์ในการหมั้น ผู้เยาว์จะต้องขอให้ญาติหรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาลให้ตั้งผู้ปกครอง แล้วมาขอความยินยอมจากผู้ปกครอง **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๘๕)** ผู้เยาว์จะไปร้องขอต่อศาลด้วยตนเอง เพื่อให้ศาลอนุญาตให้ตนทำการหมั้นไม่ได้

๑.๒ **บุคคลดังต่อไปนี้จะหมั้นกันไม่ได้ ถ้าฝ่าฝืนเป็นโมฆะ** (ถือว่าไม่มีการหมั้น)

ก) ชายและหญิงอายุยังไม่ครบ ๑๗ ปีบริบูรณ์

ข) ชายหรือหญิงเป็นบุคคลวิกลจริต

ค) ชายหรือหญิงเป็นญาติสืบสายเลือดกันโดยตรงขึ้นไปหรือลงมา หรือเป็นพี่-น้องร่วมบิดามารดา หรือร่วมแต่บิดาหรือมารดาเดียวกัน (ญาติสนิทกัน)

๑.๓ **แบบของสัญญาหมั้น และข้อสังเกตเกี่ยวกับของหมั้น**

ก) การหมั้นจะสมบูรณ์ต่อเมื่อฝ่ายชายได้ส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินอันเป็นของหมั้นให้แก่หญิง เพื่อเป็นหลักฐานว่าจะสมรสกับหญิงนั้น เมื่อหมั้นแล้วให้ของหมั้นตกเป็นสิทธิแก่หญิง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า

ของหมั้นต้องเป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายให้แก่หญิงในขณะทำการหมั้น ถ้าทำสัญญาว่าจะให้ในภายหน้าหรือให้ภายหลังเมื่อทำการสมรสแล้วทรัพย์สินที่ให้กันนั้นไม่เป็นของหมั้น เช่น ชายไปหมั้นสาวแต่ไม่มีทรัพย์สินที่จะเป็นของหมั้น ชายจึงทำสัญญากู้ให้หญิงยึดถือไว้แทนของหมั้น กรณีเช่นนี้ สัญญากู้ที่ทำกันไว้ไม่เป็นของหมั้น

ข) การให้ของหมั้นต้องให้เพื่อเป็นหลักประกันว่าชายจะทำการสมรสกับหญิง และต้องเป็นการสมรสกันที่ถูกต้องตามกฎหมายด้วย มิฉะนั้นของหมั้นที่ให้แก่กันจะไม่เป็นของหมั้น

ค) ของหมั้นเมื่อให้แก่หญิงแล้วจะตกเป็นของหญิงทันที เว้นแต่ของหมั้นที่ให้แก่หญิงก่อนวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๓๓ จะตกเป็นของหญิงต่อเมื่อชายและหญิงได้สมรสกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย

ง) การหมั้นไม่เป็นเหตุที่จะฟ้องร้องให้ทำการสมรสกันได้ ถ้าได้ตกลงกันว่าเมื่อมีการผิดสัญญาหมั้นไม่ทำการสมรสยินยอมให้ค่าปรับ ข้อตกลงนี้เป็นโมฆะ แต่สัญญาหมั้นยังสมบูรณ์ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๓๘)**

จ) เมื่อมีการหมั้นแล้ว ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาหมั้นอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเรียกให้ฝ่ายที่ผิดสัญญาหมั้นใช้ค่าทดแทน ในกรณีที่ฝ่ายชายผิดสัญญาหมั้น หญิงไม่ต้องคืนของหมั้น แต่ถ้าฝ่ายหญิงผิดสัญญาหมั้นให้คืนของหมั้นแก่ฝ่ายชาย **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๓๙)**

๑.๔ **ค่าทดแทนในกรณีผิดสัญญาหมั้น ได้แก่**

ก) ค่าทดแทนความเสียหายต่อร่างกาย หรือชื่อเสียงของฝ่ายที่ไม่ผิดสัญญาหมั้น

ข) ค่าทดแทนความเสียหายเนื่องจากการที่คู่หมั้น บิดามารดาของคู่หมั้น หรือบุคคลที่ทำการในฐานะเช่นเดียวกับบิดามารดาได้ใช้จ่ายหรือตกเป็นลูกหนี้ เพราะได้เตรียมการสมรสไปโดยสุจริตและพอสมควร เช่น ค่าเสื้อผ้า (ชุดแต่งงาน) ซึ่งคู่หมั้นได้จัดเตรียมไว้

แต่ต่อมามีการผิดสัญญาหมั้น ทำให้หญิงไม่สามารถสมรสกับชายเพราะความผิดของฝ่ายชาย หญิงเรียกค่าทดแทนซึ่งได้ใช้จ่ายไปเป็นค่าเสื้อผ้าดังกล่าวได้ แต่ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูกันในวันทำพิธีแต่งงาน ค่าหมากพลู และค่าขนมที่บรรจุในขันหมากหมั้น ค่าพาหนะและค่าเลี้ยงแขกไม่ถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายในการเตรียมการสมรส ฝ่ายหญิงเรียกร้องไม่ได้

ค) ค่าทดแทนความเสียหายเนื่องจากการที่คู่หมั้นได้จัดการทรัพย์สินหรือการอื่นอันเกี่ยวกับอาชีพ หรือทางทำมาหาได้ของตนเองไปโดยสมควรเนื่องจากหวังว่าจะมีการสมรส ฝ่ายหญิงมีสิทธิเรียกร้องได้

ตัวอย่าง นางสาวแดงทำงานที่บริษัทแห่งหนึ่ง ได้ทำการหมั้นกับนายดำ หลังจากทำสัญญาหมั้น แล้วนางสาวแดงลาออกจากงานมาช่วยนางเขียวมารดาขายหนังสือด้วยหวังว่าจะมีการจดทะเบียนสมรสกับนายดำ ต่อมานายดำไม่ยอมจดทะเบียนสมรสกับนางสาวแดง ซึ่งเป็นการผิดสัญญาหมั้น กรณีเช่นนี้ นางสาวแดงมีสิทธิเรียกค่าทดแทนได้เป็นเงินเดือนทุกเดือนตามอัตราเงินเดือนที่นางสาวแดงทำงานอยู่ที่บริษัทดังกล่าว จนกว่าจะได้งานใหม่

๑.๕ สัญญาหมั้นระงับไปในกรณีดังต่อไปนี้

ก) คู่สัญญาหมั้นตกลงเลิกสัญญาหมั้น

ข) ชายคู่หมั้นหรือหญิงคู่หมั้นตาย และในกรณีเช่นนี้จะเรียกค่าทดแทนจากกันไม่ได้ และไม่ว่าชายคู่หมั้นหรือหญิงคู่หมั้นจะตาย ของหมั้นหรือสินสอดที่ฝ่ายหญิงรับไว้ไม่ต้องคืนให้แก่ฝ่ายชาย **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๑)**

ค) ชายคู่หมั้นบอกเลิกสัญญาหมั้น เพราะมีเหตุสำคัญอันเกิดแก่หญิงคู่หมั้นทำให้ชายไม่สมควรสมรสกับหญิง ในกรณีเช่นนี้ถ้ามีการหมั้นกัน หญิงต้องคืนของหมั้นให้แก่ชาย **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๒)**

ง) หญิงคู่หมั้นบอกเลิกสัญญาหมั้น เพราะมีเหตุอันสำคัญอันเกิดแก่ชายคู่หมั้น และในกรณีเช่นนี้ถ้ามีการหมั้นกัน หญิงไม่ต้องคืนของหมั้นแก่ชาย **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๓)**

๑.๖ ค่าทดแทนในกรณีบอกเลิกสัญญาหมั้น

ก) กรณีที่คู่สัญญาหมั้นตกลงเลิกสัญญาหมั้นกันเองจะเรียกค่าทดแทนจากกันและกันไม่ได้ เพราะไม่มีการผิดสัญญาหมั้น

ข) กรณีที่คู่หมั้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย จะเรียกค่าทดแทนจากกันไม่ได้ เพราะไม่มีการผิดสัญญาหมั้น

ค) กรณีที่ชายหรือหญิงคู่หมั้นบอกเลิกสัญญาหมั้นเพราะมีเหตุสำคัญอันเกิดจากหญิงหรือชายคู่หมั้น กรณีเช่นนี้ชายหรือหญิงคู่หมั้นจะเรียกค่าทดแทนจากกันไม่ได้ เว้นแต่กรณีที่หญิงคู่หมั้นหรือชายคู่หมั้นได้ประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง ภายหลังที่ได้ทำการหมั้นแล้ว และอีกฝ่ายหนึ่งได้บอกเลิกสัญญาหมั้นในเหตุประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง กรณีเช่นนี้ คู่หมั้นซึ่งประพฤติชั่วอย่างร้ายแรงต้องรับผิดใช้ค่าทดแทน

ง) ชายคู่หมั้นมีสิทธิเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นซึ่งได้ร่วมเพศกับหญิงคู่หมั้นโดยชายได้รู้ว่าหรือควรรู้ว่า หญิงได้หมั้นกับชายคู่หมั้นแล้ว และชายคู่หมั้นได้บอกเลิกสัญญา

หมั้นแก่หญิงแล้ว **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๕)**

จ) ชายคู่หมั้นมีสิทธิเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นซึ่งได้ข่มขืนกระทำชำเรา หรือพยายามข่มขืนกระทำชำเราหญิงคู่หมั้น โดยรู้หรือควรจะรู้ว่าหญิงได้หมั้นแล้ว**(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๖)**

๒. สินสอด

สินสอดเป็นค่าน้ำนมที่ฝ่ายชายให้เป็นทรัพย์สินแก่บิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรม หรือผู้ปกครองฝ่ายหญิง เพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรสด้วย **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๓๗)**

ดังนั้น เงินที่ชายให้แก่บิดามารดาหญิงเพื่อเป็นการขอขมาที่หญิงตามชายมาอยู่กินด้วยกัน จึงไม่เป็นสินสอด เพราะมิได้ให้เป็นการตอบแทนเพราะหญิงให้ยินยอมสมรสด้วย

สินสอดจะให้กันภายหลังจากสมรสก็ได้ แต่ต้องมีการตกลงกันก่อนสมรส ซึ่งต่างกับของหมั้น ต้องให้กันในขณะทำการหมั้น

ฝ่ายชายมีสิทธิเรียกสินสอดคืนได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) กรณีที่ไม่มีการสมรสโดยมีเหตุสำคัญอันเกิดแก่หญิงทำให้ชายไม่สมควรหรือไม่อาจสมรสกับหญิงนั้น เช่น เมื่อมีการให้สินสอดแก่ฝ่ายหญิงแล้ว หญิงไปร่วมประเวณีกับชายอื่น ฝ่ายชายเรียกสินสอดคืนได้

(๒) กรณีที่ไม่มีการสมรสโดยมีพฤติการณ์ซึ่งฝ่ายหญิงต้องรับผิดชอบ ทำให้ชายไม่สมควรหรือไม่อาจสมรสกับหญิงนั้น ฝ่ายชายเรียกสินสอดคืนได้

ดังนั้น กรณีที่ไม่มีการสมรสโดยไม่มีเหตุสำคัญอันเกิดแก่หญิง หรือไม่มีพฤติการณ์ที่ฝ่ายหญิงจะต้องรับผิดชอบ ฝ่ายชายจะเรียกสินสอดคืนไม่ได้

กรณีที่มีการตกลงว่าจะให้สินสอดแล้วชายไม่ให้ บุคคลที่จะฟ้องเรียกสินสอด ได้แก่ บิดา มารดา ผู้รับบุตรบุญธรรม หรือผู้ปกครองของหญิงเท่านั้น และในกรณีที่มีการที่จะต้องคืนสินสอดให้แก่กันเพราะมีเหตุสำคัญอันเกิดแก่หญิง หรือมีพฤติการณ์ที่ฝ่ายหญิงต้องรับผิดชอบ ทำให้ชายไม่สมควรหรือไม่อาจสมรสกับหญิง ชายมีสิทธิเรียกสินสอดนั้นคืนได้ แม้สินสอดนั้น บิดา มารดา หรือผู้ปกครองของชายจะเป็นผู้ให้สินสอดแก่ฝ่ายหญิงก็ตาม

๓. การสมรส

การสมรสคือ การที่ชายกับหญิงยินยอมอยู่กินด้วยกัน ด้วยการเป็นสามีภริยากัน ดังนั้นหญิงกับหญิง และชายกับชาย จึงไม่อาจสมรสกันได้ แม้ชายจะแปลงเพศเป็นหญิงแล้วก็ตาม

การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อ

ก) ชายและหญิงต้องมีอายุ ๑๗ ปีบริบูรณ์แล้วทั้งสองคน **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘)**

ข) ชายหรือหญิงต้องไม่เป็นคนวิกลจริต หรือเป็นบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๙)**

ค) ชายและหญิงต้องไม่เป็นญาติสนิทกัน ญาติสนิทตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ได้แก่ญาติสืบสายเลือดเดียวกันขึ้นไปโดยตรง (ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด) ญาติสืบสายเลือดเดียวกันลงมาโดยตรง (ลูก หลาน เหลน ลื้อ) และพี่น้องร่วมพ่อแม่เดียวกัน หรือพี่หรือน้องร่วมพ่อหรือร่วมแม่เดียวกัน ดังนั้น ลูกจะแต่งงานกับพ่อ หรือปู่ไม่ได้ หรือปู่จะแต่งงานกับหลานหรือเหลนไม่ได้ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๕๐)**

ง) ในขณะที่ทำการสมรสกัน ชายหรือหญิงจะต้องไม่มีคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมายอยู่แล้ว กล่าวง่าย ๆ ก็คือว่า จะจดทะเบียนสมรสซ้อนไม่ได้นั่นเอง **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๕๒)**

จ) ชายและหญิงต้องยินยอมเป็นสามีภริยากัน โดยการไปจดทะเบียนสมรสกัน **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๕๗)**

ฉ) ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมจะสมรสกันไม่ได้ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๕๑)**

ช) หญิงหม้ายซึ่งสามีตาย หรือหย่าขาดจากสามี ถ้าจะสมรสใหม่ต้องให้ระยะเวลาผ่านพ้นไปแล้วไม่น้อยกว่า ๓๑๐ วัน นับแต่วันที่สามีตายหรือหย่าขาดจากสามี ถ้าจะสมรสกันโดยมีความจำเป็นจริง ๆ จะสมรสได้ก็ต่อเมื่อ

(๑) คลอดบุตรแล้วในขณะที่สมรสใหม่ (ในกรณีที่มีครรภ์)

(๒) สมรสกับคู่สมรสเดิม

(๓) มีใบรับรองของนายแพทย์ซึ่งได้รับปริญญา สาขาเวชกรรมว่า หญิงหม้ายนั้นมิได้ตั้งครรภ์ในขณะทำการสมรสใหม่

(๔) มีคำสั่งของศาลให้ทำการสมรสได้ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๕๓)**

ซ) ผู้เยาว์ (บุคคลที่มีอายุยังไม่ครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์) ถ้าจะทำการสมรสต้องได้รับความยินยอมของบุคคลดังต่อไปนี้

(๑) บิดาและมารดาในกรณีที่มีทั้งบิดามารดา (ในกรณีที่บิดามารดาของผู้เยาว์ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน ผู้เยาว์ต้องได้รับความยินยอมจากมารดา)

(๒) บิดาหรือมารดาในกรณีที่มารดาหรือบิดาตาย หรือถูกศาลสั่งถอนอำนาจปกครอง หรือไม่อยู่ในสภาพ หรือฐานะที่จะให้ความยินยอมได้ (เช่น บิดาหรือมารดาเป็นคนวิกลจริต หรือเจ็บป่วย) หรือมีเหตุการณ์ที่ผู้เยาว์ไม่อาจที่จะขอความยินยอมจากบิดาหรือมารดาได้ (เช่น บิดาหรือมารดาได้ไปจากถิ่นที่อยู่ โดยไม่มีใครทราบข่าวคราว)

(๓) ผู้รับบุตรบุญธรรม ในกรณีที่ผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรม

(๔) ผู้ปกครอง ในกรณีที่ไม่มีบุคคลดังกล่าวมาแล้ว หรือมีบุคคลดังกล่าวแต่บุคคลดังกล่าวถูกศาลสั่งถอนอำนาจปกครอง **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๕๔)**

ในกรณีที่ไม่มีผู้ให้ความยินยอมดังกล่าว หรือมีผู้ให้ความยินยอม แต่ผู้ให้ความยินยอมไม่ให้ความยินยอม หรือผู้ให้ความยินยอมไม่อยู่ในสภาพที่จะให้ความยินยอมได้ หรือมีเหตุ

ที่ผู้เยาว์ไม่อาจขอความยินยอมได้ ผู้เยาว์อาจร้องขอต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ผู้-เยาว์ทำการสมรสได้ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๕๖)**

ตัวอย่าง นาย ก. อายุ ๑๘ ปี มีมารดาซึ่งมีชีวิตเหลืออยู่เพียงคนเดียวซึ่งป่วยหนักต้องนอนพักรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล ซึ่งในขณะนั้น นาย ก. ต้องการสมรสกับนางสาวแดง นาย ก. ต้องขอความยินยอมจากมารดา แต่มารดาไม่อยู่ในสภาพให้ความยินยอมได้ กรณีเช่นนี้ นาย ก. อาจร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้นาย ก. ทำการสมรสกับนางสาวแดงได้

วิธีการให้ความยินยอมแก่ผู้เยาว์ที่จะทำการสมรส

(๑) ลงลายมือชื่อผู้ให้ความยินยอมในทะเบียนสมรสในขณะที่ผู้เยาว์จดทะเบียนสมรส

(๒) ผู้ให้ความยินยอมทำหนังสือแสดงความยินยอม โดยระบุชื่อผู้ที่จะสมรสทั้งสองฝ่าย และลงลายมือชื่อผู้ให้ความยินยอมในหนังสือแสดงความยินยอม

(๓) ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น เช่น ในเวลาที่มีโรคระบาด หรือผู้ให้ความยินยอมป่วยหนักใกล้จะตาย ผู้ให้ความยินยอมจะให้ความยินยอมด้วยวาจาต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนก็ได้ แต่ในกรณีเช่นนี้ พยานทั้งสองคนนั้นต้องมาให้ถ้อยคำต่อเจ้าพนักงานที่จดทะเบียนสมรสด้วย **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๖๐ พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. ๒๔๗๘ มาตรา ๑๒)**

ญ) ชายและหญิงที่ทำการสมรสกัน ถ้าจะให้มีผลตามกฎหมายจะต้องมีการจดทะเบียนสมรสกันด้วย **(ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๕๗)** เว้นแต่การสมรสที่มีมาก่อน วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๗๘ หรือการสมรสในต่างประเทศระหว่างคนที่มีสัญชาติไทยด้วยกัน หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสัญชาติไทย ซึ่งได้ทำตามกฎหมายของต่างประเทศ และกฎหมายของประเทศนั้นบัญญัติว่าไม่ต้องมีการจดทะเบียนสมรส กรณีเช่นนี้การสมรสของบุคคลดังกล่าวย่อมสมบูรณ์ แม้ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๕๘ พระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. ๒๔๘๑ มาตรา ๒๐ วรรค ๑)**

๔. **เหตุที่ทำให้การสมรสเป็นโมฆะ** ได้แก่ การสมรสในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) การสมรสที่ชายหรือหญิงเป็นบุคคลวิกลจริต หรือเป็นบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

(๒) การสมรสที่ชายหญิงเป็นญาติสืบสายเลือดโดยตรงขึ้นไปหรือลงมา หรือเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน

(๓) การสมรสซ้อน

(๔) การสมรสที่ชายหรือหญิงไม่ยินยอมเป็นสามีภริยากัน

แต่อย่างไรก็ตาม การสมรสตาม (๑) (๒) (๔) จะเป็นโมฆะได้ต้องมีคำพิพากษาของศาล หมายความว่า หากไม่มีคำพิพากษาของศาลให้การสมรสตาม (๑) (๒) (๔) เป็นโมฆะแล้ว การสมรสนั้นสมบูรณ์ และการร้องขอให้ศาลพิพากษาให้การสมรสในกรณีดังกล่าวเป็นโมฆะได้เฉพาะบุคคลดังต่อไปนี้ คือคู่สมรส บิดามารดา หรือผู้สืบสันดาน (ลูก หลาน เหลน

ลื้อ โดยไม่ถือว่าเป็นคดีอุทลุม) ของคู่สมรส ถ้าไม่มีบุคคลดังกล่าว ผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอให้อัยการเป็นผู้ร้องขอต่อศาลก็ได้ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๕๖)**

กรณีที่การสมรสเป็นโมฆะเพราะมีการสมรสซ้อน บุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งจะกล่าวอ้างขึ้น หรือจะร้องขอให้ศาลพิพากษาว่าการสมรสนั้นเป็นโมฆะก็ได้ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๕๗)**

๔.๑ ผลของการสมรสที่เป็นโมฆะ

ก) การสมรสที่เป็นโมฆะไม่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา

เมื่อได้มีคำพิพากษาแสดงว่าการสมรสเป็นโมฆะ หรือมีการกล่าวอ้างว่าการสมรสซ้อนเป็นโมฆะ ต้องถือว่าการสมรสนั้นเสียเปล่ามาตั้งแต่วันที่ทำการสมรสกัน หรือวันที่มีการกล่าวอ้างว่าการสมรสนั้นเป็นการสมรสซ้อน เมื่อการสมรสนั้นเสียเปล่าดังกล่าว จะไม่มีเรื่องสินส่วนตัวหรือสินสมรสเกิดขึ้น กล่าวคือ ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดมีหรือได้มา ไม่ว่าก่อนหรือหลังการสมรส รวมทั้งดอกผลคงเป็นของฝ่ายนั้น และในกรณีที่เป็นทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกันในระหว่างที่สมรสกัน ให้แบ่งคนละครึ่ง

ตัวอย่าง ก.จดทะเบียนสมรสกับ ข. แล้วมาจดทะเบียนสมรสซ้อนกับ ค. ค.มีเงินฝากอยู่ในธนาคารก่อนที่จะมาจดทะเบียนสมรสกับ ก. จำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท ในระหว่างที่สมรสกัน ระหว่าง ก. กับ ค. เงินฝากของ ค.มีดอกเบี้ยจำนวน ๕,๐๐๐ บาท กรณีเช่นนี้ เมื่อ ข.กล่าวอ้างว่าการสมรสระหว่าง ก. กับ ค. เป็นโมฆะ การสมรสนั้นก็จะเสียเปล่าตั้งแต่วันที่กล่าวอ้าง ฉะนั้นทรัพย์สินที่เป็นเงินฝากของ ค. ๑๐,๐๐๐ บาท และดอกเบี้ย ๕,๐๐๐ บาท จะตกเป็นของ ค. และถ้าในกรณีที่ ก. และ ค. ได้ช่วยกันทำมาหากินแล้วได้เงินมาจำนวนหนึ่ง จึงนำไปซื้อรถยนต์ รถยนต์คันนี้ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างที่อยู่กินกันเป็นสามีภริยา ต้องแบ่งกันคนละครึ่ง ในฐานะที่เป็นเจ้าของรวม

ข) การสมรสที่เป็นโมฆะไม่ทำให้คู่สมรสที่สุจริตเสื่อมสิทธิที่ได้มาเพราะการสมรสและยังมีสิทธิเรียกค่าเลี้ยงชีพและค่าทดแทนได้อีกด้วย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๕๘)

กรณีที่การสมรสเป็นโมฆะเพราะเหตุวิกลจริต หรือบุคคลที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ การสมรสระหว่างญาติสนิทและการสมรสที่ชายหญิงไม่ยินยอมเป็นสามีภริยากัน แม้จะมีคำพิพากษาของศาลแสดงว่าการสมรสนั้นเป็นโมฆะ คู่สมรสที่ทำการสมรสโดยสุจริตไม่เสียสิทธิที่ได้มาเพราะการสมรส ก่อนที่จะมีคำพิพากษาของศาลถึงที่สุดให้การสมรสเป็นโมฆะ

ตัวอย่าง นาย ก. และนาง ข. เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ได้ทำการสมรสกันโดยสุจริตไม่รู้ว่าเป็นพี่น้องกัน ต่อมาไม่ว่าชายหรือหญิงตายแล้ว จึงมีคำพิพากษาของศาลว่าการสมรสนั้นเป็นโมฆะ ในกรณีเช่นนี้ นาย ก. หรือนาง ข.มีสิทธิได้รับมรดกซึ่งกันและกันได้

ค) กรณีที่การสมรสเป็นโมฆะเพราะสมรสซ้อน ชายหรือหญิงที่ทำการสมรส

กันโดยสุจริตไม่เสื่อมสิทธิที่ได้มาเพราะการสมรสก่อนที่ชายหรือหญิงนั้นจะรู้ถึงเหตุที่ทำให้การสมรสนั้นเป็นโมฆะ (การรู้ถึงเหตุที่ทำให้การสมรสเป็นโมฆะ ส่วนใหญ่ก็คือมีการกล่าวอ้างให้ทราบนั่นเอง) แต่ในกรณีเช่นนี้ คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง แม้จะได้สมรสโดยสุจริตก็ไม่มีสิทธิรับมรดกของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งในฐานะทายาทโดยธรรมแต่ถ้ารับมรดกในฐานะเป็นผู้รับพินัยกรรมเช่นนี้สามารถรับมรดกได้

ตัวอย่าง นายดำจดทะเบียนสมรสกับนางแดงแล้ว นายดำมาหมั้นกับนางขาวด้วยเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท และได้แต่งงานกัน ต่อมานางแดงมาบอกกล่าวกับนางขาวว่าตนแต่งงานโดยถูกต้องตามกฎหมายกับนายดำก่อนแล้ว ซึ่งเมื่อบอกกล่าวเช่นนี้ทำให้การสมรสระหว่างนายดำกับนางขาวเป็นโมฆะในกรณีเช่นนี้ ถ้านางขาวแต่งงานกับนายดำโดยสุจริตไม่รู้ว่านายดำได้สมรสกับนางแดงอยู่ก่อน นางขาวก็ไม่จำต้องคืนเงินของหมั้นจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาทแก่นายดำแต่อย่างใด

ง) ชายหรือหญิงผู้ทำการสมรสโดยสุจริตมีสิทธิเรียกค่าทดแทนได้

ค่าทดแทนที่จะเรียกจากกันได้ ได้แก่ ค่าทดแทนดังเช่นกรณีที่มีการผิดสัญญาหมั้นดังได้กล่าวมาแล้ว และในกรณีที่ชายและหญิงต่างสุจริตด้วยกันทั้งคู่ หรือไม่สุจริตทั้งคู่จะเรียกค่าทดแทนดังกล่าวจากกันไม่ได้

จ) ชายหรือหญิงผู้สมรสโดยสุจริตมีสิทธิเรียกค่าเลี้ยงชีพได้

ถ้าการสมรสที่เป็นโมฆะ ต้องทำให้ชายหรือหญิงซึ่งทำการสมรสโดยสุจริตต้องยากจนลงเพราะไม่มีรายได้พอจากทรัพย์สิน หรือการงานที่เคยทำอยู่ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าการสมรสนั้นเป็นโมฆะ หรือก่อนที่จะได้รู้ว่าการสมรสนั้นเป็นโมฆะในกรณีการสมรสซ้อน คู่สมรสที่สุจริตมีสิทธิเรียกค่าเลี้ยงชีพได้

ฉ) การสมรสที่เป็นโมฆะไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตซึ่งได้มาก่อนที่มีการบันทึกความเป็นโมฆะไว้ในทะเบียนสมรส (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๐๐)

เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาแสดงว่า การสมรสเป็นโมฆะศาลต้องแจ้งไปยังนายทะเบียน เพื่อบันทึกความเป็นโมฆะไว้ในทะเบียนสมรส การไม่บันทึกความเป็นโมฆะไว้ในทะเบียนสมรสมีผลทำให้สิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ถูกกระทบกระเทือน **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๕๗/๑)**

ตัวอย่าง นายช้าง กับนางม้า เป็นพี่น้องกันได้จดทะเบียนสมรสกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย ต่อมานางม้าไปกู้ยืมเงินนายแมวมาใช้จ่ายในการจัดกิจการอันจำเป็นในครอบครัว นายแมวให้กู้ยืมไปโดยสุจริตไม่รู้ว่า นายช้างกับนางม้าเป็นพี่น้องกัน ต่อมาปรากฏว่านางม้าไม่ใช้หนี้แก่นายแมว ในกรณีเช่นนี้ แม้ต่อมาจะมีคำพิพากษาของศาลแสดงว่าการสมรสระหว่างนายช้างกับนางม้าเป็นโมฆะ แต่ศาลยังมิได้แจ้งไปยังนายอำเภอท้องที่ที่รับจดทะเบียนสมรสเพื่อให้ลงหมายเหตุไว้ในทะเบียนสมรสว่าการสมรสเป็นโมฆะแล้ว นายแมวสามารถฟ้องนายช้างและนางม้าให้รับผิดในหนี้เงินดังกล่าวได้ เพราะถือว่าเป็นหนี้ที่สามีภริยาต้องรับผิดร่วมกัน

ช) การสมรสที่เป็นโมฆะไม่กระทบกระเทือนถึงการเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเด็กที่เกิดระหว่างสมรส

เด็กเกิดจากหญิงขณะเป็นภริยาชาย โดยชายหญิงได้จดทะเบียนสมรสกันแล้วกฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเด็กนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามี หรือเคยเป็นสามี ในกรณีที่เด็กเกิดภายใน ๓๑๐ วัน นับแต่การสมรสได้สิ้นสุดลงตามกฎหมาย

บุตรที่เกิดจากหญิงก่อนที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลแสดงว่าการสมรสเป็นโมฆะหรือภายในระยะเวลา ๓๑๐ วัน นับแต่วันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลแสดงว่าการสมรสเป็นโมฆะกฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเด็กนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามี หรือเคยเป็นสามี **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓๖)**

กรณีการสมรสซ้อน

ในกรณีหญิงทำการสมรสซ้อนกับสามีคนที่สอง การสมรสครั้งที่สองดังกล่าวเป็นโมฆะ หากระหว่างที่มีการสมรสซ้อนนั้นหญิงคลอดบุตรออกมา บุตรที่เกิดมานี้กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของสามีคนที่สอง

อย่างไรก็ดี สามีคนที่สองอาจพิสูจน์หักล้างได้ว่าเด็กที่เกิดไม่ใช่บุตรของตนโดยฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตรและเมื่อศาลพิพากษาว่า เด็กไม่ใช่บุตรของสามีคนที่สองแล้ว กฎหมายให้สันนิษฐานว่า เด็กนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของสามีคนแรก

อนึ่ง เด็กที่เกิดภายใน ๓๑๐ วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้การสมรสเป็นโมฆะ เพราะสมรสซ้อน ให้ถือว่าเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของสามีคนที่สอง **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓๘)**

๕. ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา

ในปัจจุบัน ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยามีอยู่ ๒ ชนิดคือ สินส่วนตัว และสินสมรส

๕.๑ สินส่วนตัวได้แก่ทรัพย์สินดังต่อไปนี้คือ

ก) ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอยู่ก่อนสมรส

ข) ทรัพย์สินที่เป็นเครื่องใช้สอยส่วนตัว เครื่องแต่งตัว หรือเครื่องประดับตามฐานะที่เป็นอยู่ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ ในการประกอบอาชีพของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ค) ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาในระหว่างที่สมรสกัน โดยได้มาด้วยการรับมรดก หรือโดยการให้โดยเสน่หา

ง) ทรัพย์สินที่เป็นของหมั้น

จ) กรณีที่ทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวดังกล่าว หากได้นำสินส่วนตัวนั้นไปแลกเปลี่ยนได้เป็นทรัพย์สินอย่างอื่น หรือนำสินส่วนตัวไปซื้อทรัพย์สินอย่างอื่น หรือขายสินส่วนตัวได้เป็นเงิน หรือกรณีที่สินส่วนตัวได้ถูกทำลายไปทั้งหมด หรือบางส่วน แต่เป็นเหตุให้ได้ทรัพย์สินอื่นมาทดแทน ในกรณีดังกล่าวสินส่วนตัวที่ได้แลกเปลี่ยนหรือซื้อเป็นทรัพย์สินอื่น หรือขายได้เป็นเงิน รวมทั้งเงินทดแทน หรือทรัพย์สินอื่นที่ได้มาทดแทนนั้น ย่อมเป็นสินส่วนตัวด้วย **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๗๒)**

๕.๒ สินสมรสได้แก่ทรัพย์สินดังต่อไปนี้ คือ

ก) ทรัพย์สินที่คู่สมรสได้มาในระหว่างสมรส

ข) ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาในระหว่างสมรส โดยได้มาโดยทางพินัย-กรรมหรือหนังสือยกให้ เมื่อพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้ได้ระบุไว้ว่าให้เป็นสินสมรส

ค) ทรัพย์สินที่เป็นดอกผลของสินส่วนตัว เช่น ดอกเบี้ย ค่าเช่า เงินปันผล กำไรอันเกิดจากสินส่วนตัว หรือผลไม้จากต้นไม้ หรือลูกของสัตว์ ซึ่งเป็นสินส่วนตัว

๕.๓ อำนาจในการจัดการทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา

ก) สินส่วนตัวเป็นของใคร ผู้นั้นเป็นผู้มีอำนาจจัดการ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๗๓)**

ข) สินสมรสให้สามีภริยาเป็นผู้จัดการร่วมกัน หรือต้องได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง เฉพาะในกรณีดังต่อไปนี้เท่านั้น คือ

(๑) ขาย แลกเปลี่ยน ขายฝาก ให้เช่าซื้อ จำนอง ปลดจำนอง หรือโอนสิทธิจำนอง ซึ่งอสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์ที่อาจจำนองได้ เช่น เรือกำปั่น หรือเรืออันมีระวางตั้งแต่ ๖ ตันขึ้นไป เรือกลไฟหรือเรือยนต์อันมีระวางตั้งแต่ ๕ ตันขึ้นไป แพ สัตว์พาหนะ (ช้าง ม้า วัว ควาย ลา ฬ่อ) และเครื่องจักรซึ่งได้จดทะเบียนไว้ตามกฎหมายแล้ว

(๒) การทำให้ได้มาหรือทำให้สิ้นสุดลง ทั้งหมดหรือบางส่วนซึ่งภาระจำยอม สิทธิอาศัย สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิเก็บกิน หรือภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์ (การที่ผู้อื่นได้รับประโยชน์จากอสังหาริมทรัพย์โดยได้รับชำระหนี้อันเกิดขึ้นจากอสังหาริมทรัพย์นั้น)

(๓) ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกินกว่า ๓ ปี

(๔) ให้กู้ยืมเงิน

(๕) ให้โดยเสน่หา เว้นแต่การให้ที่พอสมควรแก่ฐานะของครอบครัวเพื่อการกุศล (เช่น การบริจาคทรัพย์สินช่วยเหลือมนุษย์) เพื่อการสังคม (เช่น การช่วยเงินแต่ง-งาน งานบวช งานศพ) หรือตามหน้าที่ธรรมจรรยา (เช่น พ่อยกที่ดินให้ลูก)

(๖) ประนีประนอมยอมความ

(๗) มอบข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการวินิจฉัย

(๘) นำทรัพย์สินไปเป็นประกันหรือหลักประกันต่อเจ้าพนักงานหรือศาล

การจัดการสินสมรสดังกล่าวทั้ง ๘ กรณี จำต้องได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่งหรือต้องจัดการร่วมกัน ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งไม่ให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุผล หรือโดยสภาพไม่อาจขอความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่งได้ เช่น ป่วยหนัก ในกรณีเช่นนี้อีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอต่อศาลให้สั่งอนุญาตแทนได้ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๗๘)**

การได้รับความยินยอมดังกล่าวจากอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้าในเรื่องนั้นกฎหมายบัญญัติว่าให้ทำเป็นหนังสือหรือให้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น การจำนอง เช่าซื้อ ซื้อขายอสัง-หาริมทรัพย์ แลกเปลี่ยนอสังหาริมทรัพย์ ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกินกว่า ๓ ปี ในกรณีเช่นนี้การให้ความยินยอมต้องทำเป็นหนังสือ จะให้ความยินยอมด้วยวาจาไม่ได้ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๗๕)**

ผลของการจัดการสินสมรสที่สำคัญ ๘ ประการดังกล่าว โดยไม่ได้รับความยินยอมของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง หรือได้จัดการสินสมรสไปฝ่ายเดียว คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งขอให้ศาลเพิกถอนนิติกรรมนั้นได้ เว้นแต่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบันแก่นิติกรรมนั้น หรือในขณะที่ทำนิติกรรมนั้นบุคคลภายนอกได้กระทำไปโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน

การฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนดังกล่าว ต้องฟ้องภายใน ๑ ปี นับแต่วันที่รู้เหตุอันเป็นมูลขอให้เพิกถอน แต่อย่างช้าที่สุดต้องไม่เกิน ๑๐ ปี นับแต่วันที่ได้ทำนิติกรรมนั้น **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๘๐)**

ตัวอย่าง นายดำและนางแดง เป็นสามีภริยากันโดยถูกต้องตามกฎหมาย ต่อมานายดำเอาที่ดินไปขายให้นายขาวโดยมิได้รับความยินยอมจากนางแดง นายขาวรับซื้อไว้โดยรู้ว่าที่ดินนั้นเป็นของนายดำและนางแดงร่วมกัน กรณีเช่นนี้นิติกรรมการซื้อขายระหว่างนายดำและนายขาวไม่สมบูรณ์ นางแดงสามารถฟ้องศาลขอให้เพิกถอนสัญญาซื้อขายดังกล่าวได้

แต่ถ้าเป็นกรณีที่นางแดงมารู้ภายหลังว่านายดำได้นำที่ดินไปขายให้นายขาว และนางแดงได้ทำหนังสือให้ความยินยอมแก่นายดำ กรณีเช่นนี้ถือว่าเป็นการให้สัตยาบัน นางแดงจะมาร้องขอให้ศาลเพิกถอนสัญญาซื้อขายไม่ได้

หรือในกรณีที่นางแดงไม่ได้ให้สัตยาบันดังกล่าว แต่ปรากฏว่านายขาวรับซื้อที่ดินไว้โดยสุจริตไม่รู้ว่าที่ดินนั้นเป็นของนายดำและนางแดง กรณีเช่นนี้นางแดงไม่สามารถร้องขอให้ศาลเพิกถอนสัญญาซื้อขายดังกล่าวได้เช่นกัน

สามีหรือภริยาไม่มีอำนาจทำพินัยกรรมยกสินสมรสที่เกินกว่าส่วนของตนให้แก่บุคคลอื่นได้ เพราะสินสมรสสามีและภริยามีส่วนเป็นเจ้าของร่วมกันคนละครึ่ง ดังนั้นจะทำพินัยกรรมเกินส่วนของตนให้ผู้อื่นไม่ได้ ถ้าทำไปพินัยกรรมนั้นคงมีผลสมบูรณ์เฉพาะในส่วนที่เป็นของตนเท่านั้น **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๘๑)**

ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาซึ่งไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน

ทรัพย์สินนั้นเป็นของใครก็เป็นของคนนั้น ถ้าเป็นทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ด้วยกันถือว่าเป็นทรัพย์สินรวมไม่ใช่สินสมรสต้องแบ่งเท่ากัน

๕.๔ หนี้สินของสามีภริยา

กรณีที่สามีภริยาไปเป็นหนี้กับบุคคลภายนอก หากเป็นหนี้ที่มีมาก่อนสมรส แต่ละฝ่ายก็ต้องรับผิดรับใช้กันเองเป็นการส่วนตัว แต่ถ้าเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นในระหว่างสมรสถ้าไม่ใช่หนี้ร่วมกัน แต่ละฝ่ายก็ต้องรับผิดรับใช้กันเองเป็นการส่วนตัว แต่ถ้าเป็นหนี้ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้เป็นหนี้ร่วมกันแล้วก็ต้องรับผิดชอบร่วมกัน

กรณีที่สามีและภริยาเป็นหนี้กันเอง ต่อมาได้มาจดทะเบียนสมรสกัน หรือเป็นหนี้กันในระหว่างสมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะยึดหรืออายัดทรัพย์สินของฝ่ายหนึ่งไม่ได้ จึงทำให้เห็นได้ว่ากรณีที่สามีภริยาเป็นหนี้กันดังกล่าว แม้ฝ่ายใดจะฟ้องคดีจนชนะคดีแล้ว ก็ไม่สามารถไปยึดหรืออายัดทรัพย์สินของอีกฝ่ายหนึ่งได้ จะยึดหรืออายัดทรัพย์สินของอีกฝ่ายหนึ่งได้เฉพาะในกรณีดังต่อไปนี้

การยึดหรืออายัดทรัพย์สินดังกล่าว จะสามารถทำได้ก็ต่อเมื่อเป็นการยึดหรืออายัด

ทรัพย์สินเพื่อใช้เป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูและค่าฤชาธรรมเนียมตามคำพิพากษาของศาล

คดีที่ฟ้องร้องกันเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ หรือรักษาสิทธิระหว่างสามีภริยาตามที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้สามีภริยาฟ้องร้องกันได้ เช่น คดีฟ้องขอให้ศาลสั่งอนุญาตให้แยกกันอยู่เป็นการชั่วคราวและขอค่าอุปการะเลี้ยงดู ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๖๒ หรือคดีฟ้องขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองคู่สมรสที่วิกลจริตให้มีความปลอดภัยทางร่างกาย จิตใจ หรือทางทรัพย์สิน และมีการขอค่าอุปการะเลี้ยงดู ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๖๔ หรือคดีฟ้องหย่าและขอให้ศาลมีคำสั่งชั่วคราวเกี่ยวกับเรื่องที่พักอาศัยและการอุปการะเลี้ยงดูบุตร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓๐ ในกรณีดังกล่าวสามีหรือภริยามีสิทธิยึดหรืออายัดทรัพย์สินเพื่อบังคับคดีได้ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๘๗)**

๕.๕ ความรับผิดของสามีหรือภริยาในหนี้ส่วนตัวที่ก่อขึ้นก่อนสมรสหรือระหว่างสมรสจะต้องเอาสินส่วนตัวของฝ่ายนั้นมาชำระหนี้ก่อน ถ้าไม่พอจึงจะเอาสินสมรสซึ่งเป็นส่วนของคนนั้นมาชำระหนี้ต่อไป (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๘๘)

ตัวอย่าง ก. กู้เงิน ข. ๑๐,๐๐๐ บาท ต่อมา ก.ได้สมรสกันโดยชอบด้วยกฎหมายกับ ค. แล้วไม่ใช้หนี้ ข. ข.ฟ้อง ก.จนชนะคดี ในกรณีเช่นนี้ ต้องดูว่า ก.มีสินส่วนตัวอยู่เท่าใดก็ให้นำมาชำระหนี้ก่อน สมมติว่ามี ๑๐,๐๐๐ บาท ก็เอาเงินจำนวนนี้ใช้หนี้ไปได้เลย แต่หากว่ามีสินส่วนตัวจำนวน ๘,๐๐๐ บาท เมื่อได้ชำระหนี้ให้แก่ ข.ไปแล้ว เงินยังขาดอยู่จำนวน ๒,๐๐๐ บาท ก็จะต้องไปเอาสินสมรสของ ก.เฉพาะส่วนของ ก.เท่านั้นมาชำระหนี้ต่อไป

ถ้าสามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกันให้ชำระหนี้นั้นจากสินสมรสและสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่าย **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๘๙)** ในกรณีดังกล่าวเจ้าหนี้ซึ่งฟ้องคดีจนชนะคดีแล้ว เจ้าหนี้ก็สามารถนำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์ของคู่สมรสนั้นได้ โดยจะยึดสินส่วนตัวก่อน หรือสินสมรสก่อนก็ได้ ไม่ว่าสินส่วนตัวนั้นจะเป็นของฝ่ายใด แต่ในกรณีที่จะเข้ายึดสินส่วนตัวนั้น เจ้าหนี้จะต้องฟ้องคู่สมรสทั้งสองคนด้วยกัน มิฉะนั้นก็ไม่สามารถยึดสินส่วนตัวของคู่สมรสซึ่งมิได้ถูกฟ้อง คงยึดได้เฉพาะสินสมรสของคู่สมรสที่ไม่ได้ถูกฟ้องด้วยได้เท่านั้น **(คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๓๙/๒๔๕๒)**

๕.๖ หนี้ร่วมระหว่างสามีภริยา

ก) หนี้ที่สามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกันหมายถึงหนี้ที่สามีหรือภริยาก่อให้เกิดขึ้นในระหว่างสมรสกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ดังต่อไปนี้ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๕๐)**

(๑) หนี้ที่เกี่ยวแก่การจัดกิจการบ้านเรือนและจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัว การอุปการะเลี้ยงดู ตลอดถึงการรักษาพยาบาลบุคคลในครอบครัว (เช่น สามี ภริยา บิดามารดา คนใช้ คนขับรถ ญาติพี่น้องที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดู) **และการศึกษาของบุตรตามฐานะของครอบครัว** เช่น สามีหรือภริยาเป็นหนี้ค่ากับข้าว หรือค่าข้าวสาร เป็นต้น

(๒) หนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินสมรส

ตัวอย่าง สุนัขซึ่งเป็นสินสมรสไปกัดคน ต้องเสียค่ารักษาพยาบาลให้แก่ผู้ที่ถูกสุนัขกัด หนี้ค่ารักษาพยาบาลเป็นหนี้ร่วมระหว่างสามีและภริยาซึ่งต้องรับผิดร่วมกัน

(๓) หนี้ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการงานซึ่งสามีภริยาทำด้วยกัน

ตัวอย่าง สามีภริยาเปิดร้านขายของชำ แล้วสามีหรือภริยาไปซื้อสิ่งของเข้าร้านมาค้าขายแล้วเป็นหนี้ค่าสิ่งของ หนี้ดังกล่าวเป็นหนี้ร่วมระหว่างสามีและภริยาซึ่งต้องรับผิดร่วมกัน

(๔) หนี้ที่สามีหรือภริยาก่อให้เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ของตน แต่ฝ่ายเดียว แต่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบัน

ตัวอย่าง สามีและภริยามีฐานะยากจน สามีไปซื้อรถยนต์มา ๑ คัน เพื่อใช้ขับรับส่งเพื่อนของสามี ต่อมาภริยารู้เข้าก็ไม่ว่าอะไรกลับให้เงินไปเติมน้ำมันรถ กรณีเช่นนี้ถือว่าภริยาได้ให้สัตยาบันแล้ว หากสามีไปเป็นหนี้ค่าซื้อรถยนต์ ภริยาก็ต้องรับผิดชอบด้วย เพราะถือว่าสามีและภริยาเป็นหนี้ร่วมกัน

๖. การสิ้นสุดแห่งการสมรส

การสมรสย่อมสิ้นสุดลงโดย

ความตาย

ศาลพิพากษาให้เพิกถอน

การหย่า

๖.๑ การสิ้นสุดการสมรสโดยความตาย

เมื่อคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย การสมรสนั้นย่อมสิ้นสุดลง

๖.๒ การสมรสที่สิ้นสุดลง เพราะศาลพิพากษาให้เพิกถอนได้แก่การสมรสในกรณีดังต่อไปนี้

ก) การสมรสที่ชายและหญิงอายุยังไม่ครบ ๑๗ ปีบริบูรณ์

ข) การสมรสโดยสำคัญผิดในตัวคู่สมรส

(กรณีสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลไม่เป็นเหตุให้ศาลเพิกถอนการสมรสนั้นได้ เช่น นายแดงหลอกนางสาวขาวว่าตนเป็นนายตำรวจชั้นสัญญาบัตร ความจริงนายแดงเป็นกรรมกร จนนางสาวขาวหลงเชื่อยอมจดทะเบียนสมรสกับนายแดงด้วย กรณีเช่นนี้การสมรสสมบูรณ์)

ค) การสมรสโดยถูกกลฉ้อฉล (ถูกหลอกลวงให้สมรส)

ง) การสมรสโดยถูกข่มขู่

จ) การสมรสของผู้เยาว์โดยมิได้รับความยินยอมของบิดามารดา

๖.๓ การสมรสซึ่งสิ้นสุดลงโดยการหย่า

การหย่าซึ่งจะทำให้การสมรสสิ้นสุดลง ได้แก่ การหย่าในกรณีดังต่อไปนี้

ก) การหย่าโดยความยินยอมทั้งสองฝ่ายโดยต้องทำเป็นหนังสือ และมีพยานลงลายมือชื่ออย่างน้อยสองคน และในกรณีที่มีการจดทะเบียนสมรสกัน การหย่าโดยความยินยอมจะ

สมบูรณ์ต่อเมื่อได้ไปจดทะเบียนหย่าที่ว่าการอำเภอ หรือสำนักงานเขต **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๑๔, ๑๕๑๕)**

ข) การหย่าโดยคำพิพากษาของศาล ในกรณีที่หย่ากันโดยความยินยอมไม่ได้ อีกฝ่ายหนึ่งต้องนำคดีไปฟ้องต่อศาลเพื่อขอหย่าโดยต้องมีเหตุหย่าดังต่อไปนี้ คือ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๑๖)**

(๑) สามีอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นแบบภริยาของตนเอง หรือภริยามีชู้อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(๒) สามีหรือภริยาประพฤติชั่ว ไม่ว่าความประพฤติชั่วนั้นจะเป็นความผิดอาญาหรือไม่ ถ้าเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่ง

ก. ได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง

ข. ได้รับความดูถูกเกลียดชังเพราะเหตุที่ยังคงเป็นสามีหรือภริยาของฝ่ายที่ประพฤติชั่วอยู่ต่อไป หรือ

ค. ได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควรในเมื่อเอาสภาพ ฐานะและความเป็นอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภริยามาคำนึงประกอบ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

(๓) สามีหรือภริยาทำร้าย หรือทรมานร่างกาย หรือจิตใจ หรือหมิ่นประมาท หรือเหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่ง หรือบุพการี (ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด) ของอีกฝ่ายหนึ่งอย่างร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(๔) สามีหรือภริยาจงใจละทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินหนึ่งปี อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

(๕) สามีหรือภริยาต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก และได้ถูกจำคุกเกินหนึ่งปีในความผิดที่อีกฝ่ายหนึ่งมิได้มีส่วนก่อให้เกิดการกระทำความผิด หรือยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดนั้นด้วยและการเป็นสามีภริยากันต่อไปจะเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหาย หรือเดือดร้อนเกินควร อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

(๖) สามีและภริยาสมัครใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภริยาได้โดยปกติสุขตลอดมาเกินสามปี หรือแยกกันอยู่ตามคำสั่งศาลเป็นเวลาเกินสามปี อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(๗) สามีหรือภริยาถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ หรือไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นเวลาเกิน ๓ ปี โดยไม่มีใครทราบแน่ว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(๘) สามีหรือภริยาไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่งตามสมควรหรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง ทั้งนี้ ถ้าการกระทำนั้นถึงขนาดที่อีกฝ่ายหนึ่งเดือดร้อนเกินควรในเมื่อเอาสภาพ ฐานะ และความเป็นอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภริยามาคำนึงประกอบ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

(๙) สามีหรือภริยาวิกลจริตตลอดมาเกินสามปี และความวิกลจริตนั้นมี

ลักษณะยากจะหาย กับทั้งความวิกลจริตถึงขนาดที่จะทนอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภริยาต่อไปไม่ได้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(๑๐) สามีหรือภริยาผิดทัณฑ์บนที่ทำให้ไว้เป็นหนังสือในเรื่องความประพฤติ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(๑๑) สามีหรือภริยาเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรง อันอาจเป็นภัยแก่อีกฝ่ายหนึ่งและโรคมีลักษณะเรื้อรัง ไม่มีทางที่จะหายได้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(๑๒) สามีหรือภริยามีสภาพแห่งกาย ทำให้สามีหรือภริยานั้นไม่อาจร่วมประเวณีได้ตลอดกาล อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

๖.๔ **ข้อยกเว้นในเหตุฟ้องหย่า**

ก) เหตุฟ้องหย่าในกรณีที่สามีอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นเป็นภริยาหรือภริยามีชู้ และเหตุฟ้องหย่าในกรณีที่สามีหรือภริยาประพฤติชั่ว ถ้าภริยาหรือสามีได้ยินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจให้อีกฝ่ายหนึ่งกระทำการดังกล่าว ฝ่ายที่ยินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจนั้นจะถือเอามาเป็นเหตุฟ้องหย่าไม่ได้ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๑๗)**

ตัวอย่าง นายกา และ นางไข่ จดทะเบียนสมรสกัน ต่อมานายกาได้ยกย่องอุปการะเลี้ยงดูนางสวยเหมือนกับว่าเป็นภริยาของตน เมื่อนางไข่รู้เรื่องก็ไม่ได้ว่ากล่าวนายกาแต่อย่างใด ตรงกันข้ามสนับสนุนแนะนำให้นางสวยเข้ามาอยู่ในบ้านเดียวกับตน กรณีเช่นนี้นางไข่จะถือเอามาเป็นเหตุฟ้องหย่าไม่ได้

ตัวอย่าง นายกา และ นางไข่ จดทะเบียนสมรสกัน นายกามีอาชีพผิดกฎหมายคือค้ายาเสพติดโดยนางไข่รู้เห็นและร่วมกระทำความผิดด้วย ต่อมาตำรวจจับนายกาได้ นางไข่จะฟ้องหย่ากับนายกาในเหตุที่ว่านายกาประพฤติชั่วไม่ได้

ข) สิทธิฟ้องหย่าย่อมหมดไปในเมื่อฝ่ายที่มีสิทธิฟ้องหย่าได้กระทำการใด อันแสดงให้เห็นว่าได้ให้อภัยในการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดสิทธิฟ้องหย่านั้นแล้ว **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๑๘)**

ตัวอย่าง นายอ้วน กับ นางผอม เป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย ต่อมานายอ้วนทำร้ายร่างกายนางผอม ๑ เดือนต่อมานายอ้วนมาขอคืนดี นางผอมยินยอมและไม่ติดใจเอาเรื่องร้องทุกข์กล่าวโทษนายอ้วน กรณีเช่นนี้นางผอมจะฟ้องหย่ากับนายอ้วนไม่ได้

ค) สิทธิฟ้องหย่าในกรณีที่สามีหรือภริยามีสภาพแห่งกายทำให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่สามารถร่วมเพศได้ตลอดกาล ถ้าเกิดจากการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายที่กระทำการนั้นจะถือเอามาเป็นเหตุฟ้องหย่าไม่ได้ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๑๗)**

ตัวอย่าง นายสา กับ นางสม เป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย ขณะที่นายสานอนหลับ นางสมได้ใช้มีดตัดอวัยวะสืบพันธุ์ของนายสา เพราะโกรธนายสาที่ไปมีสัมพันธ์กับนางสาวสวย ในกรณีเช่นนี้นางสมจะฟ้องหย่าโดยอาศัยเหตุที่นายสาไม่สามารถร่วมเพศไม่ได้

๖.๕ ผลของการหย่า

ก) ผลเกี่ยวกับบุตร

ถ้าหย่ากันโดยความยินยอม ให้สามีภริยาทำความตกลงกันเป็นหนังสือว่าฝ่ายใดจะเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตร ถ้าไม่ได้ตกลงกันดังกล่าว หรือตกลงกันไม่ได้ จะต้องนำคดีมาฟ้องศาลเพื่อให้ศาลชี้ขาดว่าบุตรควรจะอยู่ในความปกครองของใคร

ข) ถ้าหย่ากันโดยคำพิพากษาของศาล ให้ศาลที่พิจารณาคดีฟ้องหย่านั้นเป็นผู้ชี้ขาดว่า ฝ่ายใดจะเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตร **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๐)**

ค) ผลเกี่ยวกับการอุปการะเลี้ยงดูบุตร

ถ้าการหย่ากันโดยความยินยอม สามีภริยาต้องตกลงกันในสัญญาหย่าว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่าย จะเป็นผู้ออกเงินในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นจำนวนเท่าใด

ถ้าหย่ากันโดยคำพิพากษาของศาล หรือในกรณีที่หย่ากันโดยความยินยอม แต่สามีภริยามิได้ตกลงกันในสัญญาหย่าว่าฝ่ายใดจะเป็นผู้ออกเงินค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร ในกรณีเช่นนี้ศาลจะเป็นผู้กำหนดว่าสามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายจะเป็นผู้ออกเงินค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นจำนวนเท่าใด **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๒)**

ง) ผลเกี่ยวกับค่าทดแทน

ถ้าศาลพิพากษาให้หย่ากัน เพราะชายไปอุปการะเลี้ยงดูยกย่องหญิงอื่นเหมือนกับว่าหญิงอื่นนั้นเป็นภริยาของตน ภริยามีสิทธิได้รับค่าทดแทนจากสามี และจากหญิงอื่นนั้น โดยต้องฟ้องหย่ากับสามีก่อนจึงจะมีสิทธิได้รับค่าทดแทนดังกล่าว ถ้าไม่ได้ฟ้องหย่าก็มีสิทธิได้รับค่าทดแทนเฉพาะจากหญิงอื่นเท่านั้น โดยถือว่าหญิงอื่นนั้นได้แสดงตัวโดยเปิดเผยว่ามีความสัมพันธ์กับสามีของตนในทางชู้สาว **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๓)**

ถ้าศาลพิพากษาให้หย่ากันเพราะภริยามีชู้ สามีมีสิทธิได้รับค่าทดแทนจากภริยาและจากชายชู้ โดยต้องฟ้องหย่ากับภริยาก่อนจึงจะมีสิทธิได้รับค่าทดแทนดังกล่าว ถ้าไม่ได้ฟ้องหย่าสามีก็มีสิทธิได้รับค่าทดแทนเฉพาะจากชายชู้เท่านั้น โดยถือว่าชายชู้นั้นได้ล่วงเกินภริยาของตนในทางชู้สาว **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๓)**

แต่อย่างไรก็ตาม การเรียกค่าทดแทนในกรณีที่สามีอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นฉันท์ภริยา และในกรณีที่ภริยามีชู้นั้น ถ้าสามีหรือภริยาได้ยินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจให้อีกฝ่ายหนึ่งกระทำการดังกล่าวได้แล้ว สามีหรือภริยาไม่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนดังกล่าว **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๓)**

จ) ผลเกี่ยวกับค่าเลี้ยงชีพ

ให้คดีฟ้องหย่านั้น ถ้าเหตุแห่งการหย่านั้นเป็นความผิดของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่ฝ่ายเดียว และการหย่าทำให้อีกฝ่ายหนึ่งยากจนลง อีกฝ่ายหนึ่งนั้นจะขอให้ฝ่ายที่ต้องรับผิดจ่ายค่าเลี้ยงชีพให้ก็ได้ การเรียกค่าเลี้ยงชีพดังกล่าว จะต้องฟ้องเรียกร้องเอาในขณะที่มีคดีฟ้องหย่านั้น จะมาฟ้องร้องกันเอาภายหลังไม่ได้ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา** 1521

ถ้าในคดีฟ้องหย่านั้น ได้อาศัยเหตุที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งวิกลจริตตลอดมาเกิน ๓ ปี และไม่มีทางที่จะหายได้ และทำให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่อาจทนอยู่เป็นสามีภริยากันได้ หรือในกรณีที่เหตุหย่านั้นเป็นเพราะสามีหรือภริยา เป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรงซึ่งจะเป็นอันตรายแก่อีกฝ่ายหนึ่ง และโรคมีลักษณะเรื้อรังไม่มีทางที่จะหายได้ เมื่อศาลพิพากษาให้หย่ากันในเหตุดังกล่าวแล้ว ฝ่ายที่ไม่ได้เป็นอะไรจะต้องออกค่าเลี้ยงชีพให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๗)**

ฉ) ผลเกี่ยวกับทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา

เมื่อหย่ากันให้จัดการแบ่งทรัพย์สินของสามีภริยา ในกรณีดังต่อไปนี้

ถ้าหย่ากันโดยความยินยอม ให้จัดการแบ่งทรัพย์สินของสามีภริยาตามที่มีอยู่ในเวลาจดทะเบียนหย่า กล่าวง่าย ๆ คือว่า ในเวลาที่ไปจดทะเบียนหย่าที่อำเภอหรือที่สำนักงานเขตก็ต้องดูว่าในเวลานั้นมีทรัพย์สินอะไรอยู่บ้าง ก็ให้แบ่งทรัพย์สินเท่าที่มีอยู่ในตอนนั้นนั่นเอง **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓๒)**

ถ้าหย่ากันโดยคำพิพากษาของศาล ให้แบ่งทรัพย์สินกันตามที่มีอยู่ในเวลาฟ้องหย่า **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓๒)**

การแบ่งทรัพย์สิน (สินสมรส) ในกรณีที่มีการหย่ากันดังกล่าว หากคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ทำลายสินสมรสให้เสียหายโดยตั้งใจ หรือได้จำหน่ายสินสมรสนั้นไปเพื่อความสุขของตนเองแต่ผู้เดียว หรือเอาสินสมรสไปจำหน่ายโดยตั้งใจให้อีกฝ่ายหนึ่งเสียหาย หรือเอาสินสมรสไปจำหน่ายโดยไม่ได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติว่าต้องได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง กรณีต่าง ๆ เหล่านี้ ถ้าทำให้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งได้ส่วนแบ่งไปน้อยกว่าที่ควรจะได้ให้ถือว่า สินสมรสนั้นยังคงมีอยู่โดยให้คู่สมรสที่จำหน่ายหรือตั้งใจทำให้สินสมรสนั้นเสียหายต้องรับผิดโดยให้หักเอาจากสินสมรสที่ควรจะได้แก่ตนให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งชดใช้จนกว่าจะครบจำนวน และเมื่อหักแล้วอีกฝ่ายหนึ่งก็ยังได้ส่วนแบ่งไม่ครบจำนวนอยู่อีก ในกรณีเช่นนี้ก็ต้องนำเอาสินส่วนตัวของฝ่ายที่จำหน่ายหรือจงใจทำให้สินสมรสเสียหายมาแบ่งชดใช้ให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง จนกว่าจะครบจำนวนหนี้ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓๔)**

ตัวอย่าง นายดำ และ นางแดงจดทะเบียนสมรสกัน มีสินสมรสอยู่จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท นายดำเอาเงินสินสมรสไปเที่ยวบำเรอให้แก่หญิงโสเภณี จำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท อันเป็นการจำหน่ายสินสมรสเพื่อประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว จึงเหลือสินสมรสจริง ๆ ในตอนหย่ากันเพียง ๘๐,๐๐๐ บาทเท่านั้น แต่เวลาหย่าขาดจากกันจะแบ่งสินสมรสต้องถือว่าสินสมรสมีอยู่ ๑๐,๐๐๐๐ บาท แบ่งคนละครึ่ง สามีและภริยาแต่ละคน จึงได้ส่วนแบ่งคนละ ๕๐,๐๐๐ บาท แต่เนื่องจากสินสมรสเหลืออยู่เพื่อการแบ่งจริง ๆ จำนวน ๘๐,๐๐๐ บาทเท่านั้น นางแดงภริยาจึงได้ไปเต็มจำนวนคือ ๕๐,๐๐๐ บาท ส่วนนายดำได้ไปเพียง ๓๐,๐๐๐ บาท เพราะถือว่าเงินจำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท ที่นายดำเอาไปเที่ยวเตร่ยังคงมีอยู่ และนายดำได้รับไปแล้วนั่นเอง

ในกรณีเดียวกันนี้ ถ้านายดำนำเอาเงินสินสมรสไปเที่ยวเตร่จำนวน ๖๐,๐๐๐ บาท ในเวลาแบ่งสินสมรสเมื่อหย่ากัน นางแดงก็ได้รับส่วนแบ่งไปเพียง ๔๐,๐๐๐ บาท ซึ่งยังขาด

อยู่จำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท เงินจำนวนที่ขาดอยู่นี้ ก็ต้องนำเอาสินส่วนตัวของนายดำมาแบ่งชดใช้ให้จนครบ

ช) ผลเกี่ยวกับหนี้สิน

เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงไม่ว่าจะด้วย การตาย การหย่า หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอน ถ้าสามีหรือภริยา (ที่ชอบด้วยกฎหมาย) ได้ไปก่อหนี้ขึ้นซึ่งตามกฎหมายถือว่าเป็นหนี้ร่วมกันแล้ว สามีและภริยาต้องรับผิดในหนี้ดังกล่าวร่วมกันคนละเท่า ๆ กัน **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓๕)**

ตัวอย่าง นาย ก. และ นาง ข. เป็นสามีภริยากันโดยถูกต้องตามกฎหมาย ในระหว่างที่ยังเป็นสามีภริยากันอยู่ นาย ก.ได้ไปกู้เงินนางแดงมา ๕,๐๐๐ บาท เพื่อนำมาเป็นค่าเล่าเรียนบุตร ซึ่งตามกฎหมายถือว่าเป็นหนี้ร่วมที่สามีภริยาต้องรับผิดร่วมกัน ต่อมาถ้านาย ก.และนาง ข. หย่าขาดจากกัน นางแดงได้มาฟ้องให้นาย ก.ใช้หนี้ เมื่อนาย ก.ใช้หนี้ ๕,๐๐๐ บาท ให้แก่นางแดงไป นาย ก.มีสิทธิฟ้องไล่เบี้ยเอาจากนาง ข.ภริยาได้กึ่งหนึ่ง

๗. บิดามารดากับบุตร

การเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย แยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

ก) ในกรณีที่ชายและหญิงเป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย เด็กที่เกิดจากหญิงขณะที่เป็นภริยาชาย หรือภายใน ๓๑๐ วัน นับแต่วันที่การสมรสระหว่างชายและหญิงสิ้นสุดลง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเด็กนั้นเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามี หรือเคยเป็นสามี

ตัวอย่าง ๑ นายแดงและนางดำ เป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย นางดำคลอดบุตรในระหว่างที่เป็นภริยานายแดง บุตรที่คลอดออกมาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุตรนั้นเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของนายแดง

ตัวอย่าง ๒ จากตัวอย่าง ๑ ถ้านางดำหย่าขาดกับนายแดง เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๓๔ ต่อมานางแดงคลอดบุตร เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๓๔ ซึ่งเป็นระยะเวลาซึ่งไม่เกิน ๓๑๐ วัน บุตรที่คลอดออกมาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของนายแดง

กรณีตามตัวอย่าง ๑ และตัวอย่าง ๒ ถ้านายแดงและนางดำ มิได้จดทะเบียนสมรสกัน กรณีเช่นนี้จะนำเอาข้อสันนิษฐานว่าบุตรที่เกิดมานั้นเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของนายแดง ผู้เป็นหรือเคยเป็นสามีไม่ได้ **(คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๖๗๐/๒๕๒๕)**

ข) เด็กที่เกิดจากหญิงซึ่งมิได้จดทะเบียนสมรสกับชาย ให้ถือว่าเด็กนั้นเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของหญิง **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๔๖)**

ค) ในกรณีที่การสมรสเป็นโมฆะ บุตรที่เกิดในระหว่างระยะเวลาก่อนที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดของศาล แสดงว่าการสมรสเป็นโมฆะ หรือภายใน ๓๑๐ วัน นับแต่วันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลแสดงว่าการสมรสนั้นเป็นโมฆะ บุตรที่เกิดมานั้นให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบุตร โดยชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามีหรือเคยเป็นสามี **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓๖)**

ง) ในกรณีที่หญิงหม้ายได้สมรสใหม่ภายใน ๓๑๐ วัน นับแต่วันที่ขาดจากการ

สมรสกับสามีคนเดิมและคลอดบุตรภายใน ๓๑๐ วัน นับแต่วันที่ขาดจากการสมรสกับสามีคนเดิม ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุตรนั้นเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามีคนใหม่ เว้นแต่ศาลจะมีคำพิพากษาว่าเด็กนั้นมิใช่บุตรของชายผู้เป็นสามีคนใหม่ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓๗)**

จ) ในกรณีที่หญิงมีสามีโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่แล้ว ต่อมาได้มาจดทะเบียนสมรสซ้อนกับชายผู้เป็นสามีใหม่ และคลอดบุตรในระหว่างนั้น ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุตรนั้นเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามีคนใหม่ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓๘)**

ฉ) ในกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาแสดงว่า การสมรสซ้อนนั้นเป็นโมฆะ เด็กที่เกิดมาภายใน ๓๑๐ วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าการสมรสนั้นเป็นโมฆะ บุตรที่เกิดมานั้นให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามีคนใหม่ **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓๘)**

ช) เด็กที่เกิดในระหว่างการสมรสที่เป็นโมฆียะซึ่งได้แก่ การสมรสที่ชายและหญิงมีอายุไม่ครบ ๑๗ ปีบริบูรณ์ การสมรสโดยสำคัญผิด การสมรสโดยถูกหลอก การสมรสโดยถูกข่มขู่ และการสมรสของผู้เยาว์โดยมิได้รับความยินยอมจากบิดามารดา ซึ่งต่อมาศาลได้พิพากษาให้เพิกถอนการสมรสที่เป็นโมฆียะดังกล่าว ให้ถือว่าบุตรที่เกิดมาในระหว่างที่การสมรสนั้นเป็นโมฆียะ เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของชายและหญิง **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๐)**

๗.๑ การฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตร

ชายผู้เป็นหรือเคยเป็นสามีต้องฟ้องภายใน ๑ ปี นับแต่วันรู้ถึงการเกิดของเด็ก แต่ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้น ๑๐ ปี นับแต่วันเกิดของเด็ก

ในกรณีที่มีคำพิพากษาของศาลแสดงว่า เด็กนั้นมิใช่บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามีคนใหม่ในกรณีที่หญิงหม้ายจดทะเบียนสมรสกับชายคนใหม่ ภายใน ๓๑๐ วัน นับแต่วันที่ขาดจากการสมรสกับชายผู้เป็นสามีคนแรก หรือในกรณีที่หญิงสมรสซ้อนกับชายคนใหม่แล้ว ต่อมาศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าเด็กนั้นมิใช่บุตร โดยชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามีคนใหม่ ในกรณีดังกล่าว กฎหมายสันนิษฐานไว้ว่าเด็กนั้นต้องเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นหรือเคยเป็นสามี ซึ่งในกรณีนี้ชายผู้เป็นหรือเคยเป็นสามี หากมีความประสงค์จะฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตร จะต้องฟ้องภายในกำหนดเวลา ๑ ปี นับแต่วันที่รู้ว่ามีคำพิพากษาถึงที่สุด **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๔๒)**

อย่างไรก็ตามชายผู้เป็นหรือเคยเป็นสามี ถ้าเป็นผู้แจ้งการเกิดของเด็กในทะเบียนคนเกิด (ใบแจ้งเกิด) ว่าเด็กนั้นเป็นบุตรของตน หรือได้ยินยอมให้ผู้อื่นแจ้งในใบแจ้งเกิดว่าเด็กที่เกิดเป็นบุตรของตนในกรณีเช่นนี้ชายผู้เป็นหรือเคยเป็นสามีไม่มีสิทธิที่จะฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตร**(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๔๑)**

๗.๒ การฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย

การฟ้องคดีเพื่อขอให้รับเด็กเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย จะมีได้เฉพาะในกรณีดังต่อไปนี้ คือ

(๑) เมื่อมีการข่มขืนกระทำชำเรา ฉุดคร่า หรือหน่วงเหนี่ยวกักขังหญิงมารดาโดยมิชอบด้วยกฎหมายในระยะเวลาซึ่งหญิงนั้นอาจตั้งครรภ์ได้ คือระยะเวลา ๑๘๐ วัน ถึง ๓๑๐ วัน ก่อนเด็กเกิด ซึ่งถ้าในระยะเวลาดังกล่าวนี้ได้มีการข่มขืนกระทำชำเรา ฉุดคร่า หรือหน่วงเหนี่ยวกักขังหญิงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายจนหญิงตั้งครรภ์ และต่อมาได้คลอดบุตรออกมา บุตรนั้นก็มีสิทธิฟ้องคดีขอให้ชายรับตนเองเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายได้

(๒) เมื่อมีการลักพาหญิง มารดาไปในทางชู้สาว หรือมีการล่อลวงร่วมประเวณีกับหญิงมารดาในระยะเวลาซึ่งหญิงอาจตั้งครรภ์ได้

(๓) เมื่อมีเอกสารของบิดาแสดงว่าเด็กนั้นเป็นบุตรของตน เช่น บิดาจดทะเบียนสำมะโนครัวว่าเด็กเป็นบุตร หรือมีเอกสารที่บิดาลงชื่อในการรับเป็นผู้ปกครองเด็กต่อโรงเรียนของเด็ก

(๔) เมื่อปรากฏในทะเบียนคนเกิดว่าเด็กเป็นบุตร โดยมีหลักฐานว่าบิดาเป็นผู้แจ้งการเกิดหรือรู้เห็นยินยอมในการแจ้งนั้น (ถ้ามารดาเป็นผู้แจ้งการเกิดก็ไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่จะฟ้องคดีให้รับเด็กเป็นบุตรได้)

(๕) เมื่อบิดามารดาได้อยู่กินด้วยกันอย่างเปิดเผยในระยะเวลาซึ่งหญิงอาจตั้งครรภ์ได้ ซึ่งการอยู่ร่วมกันโดยเปิดเผยนี้จะต้องเกิดขึ้นระหว่าง ๑๘๐ วัน ถึง ๓๑๐ วัน ก่อนเด็กเกิด

(๖) เมื่อได้มีการร่วมประเวณีกับหญิงมารดาในระยะเวลาซึ่งหญิงนั้นอาจตั้งครรภ์ได้ และมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเด็กนั้นมิได้เป็นบุตรของชายอื่น

(๗) มีพฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไปตลอดมาว่าเป็นบุตร เช่น บิดาให้การศึกษา ให้ความอุปการะเลี้ยงดูหรือยอมให้เด็กนั้นใช้ชื่อสกุลของตน หรือบิดาเคยยื่นคำร้องต่อศาลขอทำนิติกรรมแทนบุตร หรือได้ฟ้องคดีหรือต่อสู้คดีอ้างว่าเป็นบิดาของบุตร หรือบิดาไปร้องทุกข์ต่อตำรวจแทนบุตร ซึ่งเป็นผู้เสียหาย เป็นต้น

๗.๓ วิธีการและระยะเวลาในการฟ้องคดี

ถ้าเด็กอายุยังไม่ถึง ๑๕ ปี ต้องให้ผู้แทนโดยชอบธรรมฟ้องแทน ถ้าไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือมีแต่ทำหน้าที่ไม่ได้ ในกรณีที่เด็กไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือมีแต่ผู้แทนโดยชอบธรรมไม่สามารถทำหน้าที่ได้ ญาติสนิทของเด็กหรืออัยการอาจร้องขอต่อศาลให้ตั้งผู้แทนเฉพาะคดี เพื่อทำหน้าที่ฟ้องคดีแทนเด็กได้

ถ้าเด็กอายุ ๑๕ ปี บริบูรณ์ เด็กนั้นต้องฟ้องเองโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม

ในกรณีที่เด็กบรรลุนิติภาวะแล้ว จะต้องฟ้องคดีภายใน ๑ ปี นับตั้งแต่วันบรรลุนิติภาวะ

ในกรณีที่เด็กตาย ในระหว่างที่เด็กนั้นยังมีสิทธิฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตร ลูกของเด็กจะฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรก็ได้ ถ้าลูกของเด็กได้รู้เหตุที่อาจขอให้รับเด็กเป็นบุตรมาก่อน

วันที่เด็กนั้นตาย ลูกของเด็กจะต้องฟ้องภายใน ๑ ปี นับแต่วันที่เด็กนั้นตาย ถ้าลูกของเด็กได้รู้เหตุดังกล่าว แต่ทั้งนี้ต้องไม่พ้น ๑๐ ปี นับแต่วันที่เด็กนั้นตาย **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๕๖)**

๗.๔ สิทธิและหน้าที่ระหว่างบิดามารดากับบุตร

(๑) บุตรมีสิทธิใช้นามสกุลของบิดา ในกรณีที่ไม่รู้ว่าผู้ใดเป็นบิดา บุตรมีสิทธิใช้นามสกุลของมารดา **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๑)**

(๒) ผู้ใดจะฟ้องบุพการี (บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด) เป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาไม่ได้ เว้นแต่บุคคลนั้น หรือญาติสนิทของบุคคลนั้นร้องขอให้อัยการเป็นผู้ฟ้องแทน

(๓) บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา

(๔) บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่บุตรนั้นเป็นผู้เยาว์

(๕) บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตร ซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่เฉพาะบุตรนั้นทุพพลภาพและหาเลี้ยงชีพด้วยตนเองไม่ได้

(๖) บุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะต้องอยู่ใต้อำนาจปกครองของบิดามารดา อำนาจปกครองอยู่กับบิดาหรือมารดาในกรณีดังต่อไปนี้

ก. บิดาหรือมารดาตาย

ข. ไม่แน่นอนว่าบิดาหรือมารดามีชีวิตอยู่หรือตาย

ค. บิดาหรือมารดาถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ

ง. บิดาหรือมารดาต้องเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาลเพราะจิตฟั่นเฟือน

จ. ศาลสั่งให้อำนาจปกครองอยู่กับบิดาหรือมารดา

ฉ. บิดาและมารดาตกลงกันตามที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ตกลงกันได้ เช่น ในกรณีที่หย่ากันโดยความยินยอมได้มีการตกลงกันให้บุตรอยู่ในความปกครองของบิดาหรือมารดา เป็นต้น **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๖)**

(๗) บิดามารดามีสิทธิ

ก. กำหนดที่อยู่ของบุตร

ข. ทำโทษบุตรตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอน

ค. ให้บุตรทำการงานตามสมควรแก่ความสามารถและฐานะของบุตร

ง. เรียกบุตรคืนจากบุคคลอื่นซึ่งกักตัวบุตรไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๗)**

จ. นิติกรรมอันเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้เยาว์ดังต่อไปนี้ บิดามารดาจะทำแทนเด็กไม่ได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาต ได้แก่

(๑) ขาย แลกเปลี่ยน ขายฝาก ให้เช่าซื้อ จำนอง ปลดจำนอง หรือโอนสิทธิจำนอง ซึ่งอสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์ที่อาจจำนองได้

(๒) กระทำให้สิ้นสุดลงทั้งหมดหรือบางส่วนซึ่งทรัพยสิทธิของผู้เยาว์ อัน

เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ เช่น ผู้เยาว์มีสิทธิอาศัยอยู่ในบ้านหลังหนึ่ง หากผู้เยาว์สละสิทธิอาศัยในบ้านหลังนี้แล้วบิดามารดาซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองต้องมาขออนุญาตจากศาลก่อน

(๓) ก่อตั้งภาระจำยอม สิทธิอาศัย สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิเก็บกิน ภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์ หรือทรัพยสิทธิอื่นใดในอสังหาริมทรัพย์

(๔) จำหน่ายไปทั้งหมดหรือบางส่วนซึ่งสิทธิเรียกร้องที่จะให้ได้มาซึ่งทรัพยสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ที่อาจจำนองได้ หรือสิทธิเรียกร้องที่จะให้ทรัพย์สินเช่นว่านั้นของผู้เยาว์ปลอดจากทรัพยสิทธิที่มีอยู่เหนือทรัพย์สินนั้น

(๕) ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกินสามปี

(๖) ก่อข้อผูกพันใด ๆ ที่มุ่งให้เกิดผลตาม (๑) (๒) หรือ (๓)

(๗) ให้กู้ยืมเงิน

(๘) ให้โดยเสน่หา เว้นแต่จะเอาเงินได้ของผู้เยาว์ให้แทนผู้เยาว์เพื่อการกุศลสาธารณะ เพื่อการสังคม หรือตามหน้าที่ธรรมจรรยาโดยพอสมควรแก่ฐานะของผู้เยาว์

(๙) รับการให้โดยเสน่หาที่มีเงื่อนไข หรือค่าภาระติดพัน หรือไม่รับการให้โดยเสน่หา

(๑๐) ประกันโดยประการใด ๆ อันอาจมีผลให้ผู้เยาว์ต้องถูกบังคับชำระหนี้ หรือทำนิติกรรมอื่นที่มีผลให้ผู้เยาว์ต้องรับเป็นผู้รับชำระหนี้ของบุคคลอื่นแทนบุคคลอื่น

(๑๑) นำทรัพย์สินไปแสวงหาผลประโยชน์ เว้นแต่ซื้อพันธบัตรรัฐบาลไทย หรือพันธบัตรที่รัฐบาลไทยค้ำประกัน หรือรับขายฝากหรือรับจำนองอสังหาริมทรัพย์ในลำดับแรก แต่จำนวนเงินที่รับขายฝากหรือรับจำนอง ต้องไม่เกินครึ่งหนึ่งของราคาทรัพย์สินที่นำมาขายฝากหรือนำมาจำนอง (คิดตามราคาท้องตลาด) และฝากประจำในธนาคารที่ได้ตั้งขึ้นโดยกฎหมายหรือที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการในราชอาณาจักร

(๑๒) ประนีประนอมยอมความ

(๑๓) มอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการวินิจฉัย

(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๗๔)

๘ บุตรบุญธรรม

๘.๑ บุคคลจะรับบุคคลอื่นเป็นบุตรบุญธรรมได้ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๕ ปี และต้องแก่กว่าผู้ที่จะมาเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อย ๑๕ ปี **(ประมาลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๘/๑๕)**

๘.๒ การรับบุตรบุญธรรม ถ้าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมมีอายุตั้งแต่ ๑๕ ปี ผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมต้องให้ความยินยอมด้วย**(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๘/๒๐)**

๘.๓ ถ้าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะ การรับบุตรบุญธรรมต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาของผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม ในกรณีที่บิดามารดาคนใดคนหนึ่งตาย หรือถูกถอนอำนาจปกครองก็ต้องได้รับความยินยอมของมารดาหรือบิดา

๘.๔ ถ้าไม่มีผู้มีอำนาจให้ความยินยอมดังกล่าว หรือมีแต่บิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่ง

หรือทั้งสองคนไม่สามารถให้ความยินยอมได้ หรือไม่ให้ความยินยอมและการไม่ให้ความยินยอมนั้นไม่มีเหตุผลอันสมควร และเป็นปฏิปักษ์ต่อสุขภาพ ความเจริญ หรือสวัดดิภาพของผู้เยาว์ มารดาหรือบิดาหรือผู้ประสงค์จะขอรับบุตรบุญธรรมหรืออัยการจะร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งอนุญาตแทนการให้ความยินยอมก็ได้ **(ประมวลดกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๘/๒๑)**

๘.๕ ในการรับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรม ถ้าผู้เยาว์เป็นผู้ถูกทอดทิ้งและอยู่ในความดูแลของสถานสงเคราะห์เด็กตามกฎหมายว่าด้วยการสงเคราะห์และคุ้มครองเด็ก ให้สถานสงเคราะห์เด็กเป็นผู้ให้ความยินยอมแทนบิดาและมารดา ถ้าสถานสงเคราะห์เด็กไม่ให้ความยินยอม ผู้ประสงค์จะขอรับบุตรบุญธรรมหรืออัยการจะร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งอนุญาตแทนการให้ความยินยอมก็ได้ **(ประมาลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๘/๒๒)**

๘.๖ ในกรณีที่ผู้เยาว์ไม่ได้ถูกทอดทิ้ง แต่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์เด็กตามกฎหมายว่าด้วยการสงเคราะห์และคุ้มครองเด็กบิดามารดา หรือบิดาหรือมารดาในกรณีที่มารดาคนใดคนหนึ่งตาย หรือถูกถอนอำนาจปกครอง จะทำหนังสือมอบอำนาจให้สถานสงเคราะห์เด็กดังกล่าวเป็นผู้มีอำนาจให้ความยินยอมในการรับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมแทนตนก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ผู้มีอำนาจให้ความยินยอม ได้แก่ สถานสงเคราะห์เด็กเป็นผู้ให้ความยินยอมแทนบิดามารดา และหังสือมอบอำนาจดังกล่าวที่บิดามารดาได้ทำไว้จะขอเพิกถอนไม่ได้ตราบที่ผู้เยาว์ยังคงอยู่ในความเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์เด็กนั้น **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๘/๒๓)**

๘.๗ ผู้จะรับบุตรบุญธรรมหรือผู้จะเป็นบุตรบุญธรรม ถ้ามีคู่สมรสอยู่ต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรสก่อน ในกรณีที่คู่สมรสไม่อาจให้ความยินยอมได้ หรือไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ และหาตัวไม่พบเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๑ ปี ต้องร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งอนุญาตแทนการให้ความยินยอมของคู่สมรสนั้น**(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา๑๕๖๘/๒๕)**

๘.๘ ผู้เยาว์ที่เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลใดอยู่ จะเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นอีกในขณะเดียวกันไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม

๘.๙ ถ้าคู่สมรสฝ่ายหนึ่งจะจดทะเบียนรับผู้เยาว์ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของตนเองด้วย จะต้องได้รับความยินยอมของคู่สมรสซึ่งเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมอยู่แล้ว และในกรณีเช่นนี้ ไม่ต้องขอความยินยอมจากบิดามารดาของผู้จะเป็นบุตรบุญธรรมแต่อย่างใด **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๘/๒๖)**

๘.๑๐ บุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะเช่นเดียวกับบุตชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม แต่ไม่สูญสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวเดิมที่ได้กำเนิดมา และเมื่อมีการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมแล้ว อำนาจปกครองของบิดามารดาโดยกำเนิดก็หมดไปนับแต่วันที่เด็กนั้นเป็นบุตรบุญธรรม แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้รับบุตรบุญธรรมตาย อำนาจปกครองบุตรบุญธรรมที่ยังเป็นผู้เยาว์จะไม่กลับคืนมายังบิดามารดาเดิม เพราะผู้เยาว์ยังคงเป็นบุตรบุญธรรมของผู้รับบุตรบุญธรรมอยู่ อำนาจปกครองจะกลับคืนมายังบิดามารดาต่อเมื่อมีการจดทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรมเท่านั้น และการตายมิใช่การเลิกรับบุตรบุญธรรม **(คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๘๗/๒๔๕๒)**

๘.๑๑ ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของบุตรบุญธรรม แต่บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม และทั้งมีสิทธิได้รับมรดกของบิดามารดาเดิมด้วย **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๙๘/๒๙,๑๕๙๘/๒๘)**

๘.๑๒ บุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม เว้นแต่คู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมจะได้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมด้วย

มรดก

มนุษย์เราเมื่อเกิดมาก็ต้องประกอบสัมมาอาชีวะ ตั้งหลักฐาน และมีครอบครัวเพื่อดำรงเผ่าพันธุ์ และรักษาทรัพย์สมบัติที่ทำมาหาได้ไว้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่วงศ์ตระกูล โดยต้องการที่จะให้ทรัพย์สมบัติที่ตนทำมาหาได้ดังกล่าวตกได้แก่บุคคลที่ตนเองรัก และในประการนี้เอง หากจะถามดูตัวเองว่ารักใครมากที่สุด ส่วนใหญ่ก็คงจะตอบกันว่า รักลูก พ่อ แม่ พี่น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา สามี หรือภริยา และคงจะมีจำนวนอีกไม่น้อยเช่นกันที่จะตอบว่า บุคคลที่กล่าวมาแล้วไม่รักใครเลย ความจริงอาจเป็นบุคคลอื่นซึ่งอาจจะไม่ได้เป็นญาติพี่น้องของตนเองหรืออาจจะเป็นนิติบุคคล เช่น ทบวงการเมือง วัดวาอาราม ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนแล้ว บริษัทจำกัด สมาคม มูลนิธิซึ่งได้รับอำนาจแล้ว หลักแห่งความมุ่งคิดดังกล่าวกฎหมายได้บัญญัติไว้แล้วในเรื่องของมรดกกล่าวคือ ถ้าผู้ตายมีทรัพย์มรดกก่อนตาย เมื่อผู้ตายตายไปโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ มรดกเหล่านั้นก็จะตกทอดได้แก่บุคคลที่ผู้ตายรักตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ แต่ถ้าได้ทำพินัยกรรมไว้มรดกก็ตกทอดแก่บุคคลที่ผู้ตายระบุไว้ แต่อย่างไรก็ตามบุคคลที่มีสิทธิได้รับมรดกดังกล่าว ถ้าได้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเกี่ยวกับทรัพย์มรดก ซึ่งตามกฎหมายถือว่าเป็นเรื่องร้ายแรงแล้ว บุคคลนั้นอาจถูกกำจัดมิให้รับมรดกและก็อาจจะมีกรณีที่บุคคลซึ่งมีสิทธิได้รับมรดกแต่ไม่ต้องการมรดก บุคคลดังกล่าวอาจสละมรดกก็ได้ กฎหมายในเรื่องมรดกเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวและจำเป็นต้องรู้ ดังนั้น จึงขอนำเรื่องเกี่ยวกับมรดกที่ประชาชนจำเป็นต้องรู้มากล่าวให้ทราบดังต่อไปนี้ คือ

๑. มรดก คือ อะไร

มรดก คือ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดจนสิทธิหน้าที่และความรับผิดต่าง ๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๐๐)

ตัวอย่าง ทรัพย์สินที่เป็นมรดก เช่น ที่ดิน บ้านเรือน สัตว์เลี้ยง รถยนต์ เครื่องเพชร พลอย เงินสดในธนาคาร เป็นต้น

ตัวอย่าง สิทธิที่เป็นมรดก เช่น ภาระจำยอม สิทธิจำนอง สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิในเครื่องหมายการค้า สิทธิเรียกร้องต่าง ๆ เช่น สิทธิเรียกร้องในฐานะเป็นเจ้าหนี้ตามสัญญากู้ ตามสัญญาซื้อขาย เป็นต้น

ตัวอย่าง หน้าที่และความรับผิดที่เป็นมรดก เช่น หน้าที่ส่งมอบสินค้าตามสัญญาซื้อขายที่ผู้ตายทำไว้กับผู้ซื้อ ผู้สั่งจ่ายเช็คตาย ทายาทต้องรับผิด เจ้ามรดกตายมีหนี้ตามสัญญากู้ยังไม่ได้ชำระ ทายาทที่ได้รับมรดกจะต้องรับผิด เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ความรับผิดของทายาทจะมีขอบเขตจำกัด คือ กฎหมายกำหนดว่าทายาทไม่จำต้องรับผิดเกินกว่าทรัพย์มรดกที่ตกทอดได้แก่ตน (ป.พ.พ.มาตรา ๑๖๐๑)

ตัวอย่าง ลักษณะที่ตามกฎหมายหรือโดยสภาพเป็นการเฉพาะตัวโดยแท้ไม่เป็นมรดก เช่น สิทธิในการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ เป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้ขอไม่ตกทอดไปยังทายาท หุ้นส่วนเป็นสัญญาเฉพาะตัวเมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนตาย จึงเลิกกัน

บำนาญตกทอดไม่ใช่ทรัพย์สินที่ผู้ตายมีอยู่ในขณะที่ตาย จึงไม่เป็นมรดกตามกฎหมาย

ตัวอย่าง นาย ก. เช่าบ้าน นาย ข. มีกำหนดระยะเวลา 3 ปี ต่อมานาย ก. ตายก่อนครบกำหนดระยะเวลาในการเช่า กรณีเช่นนี้สัญญาเช่าย่อมระงับสิ้นสุดลง แม้นาย ก. จะมีทายาทสิทธิตามสัญญาเช่าที่นาย ก. จะเช่าบ้านนาย ข.ต่อไป จะไม่เป็นมรดกตกทอดไปยังทายาทของนาย ก. เพราะสิทธิตามสัญญาเช่าดังกล่าวเป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้เช่า

จากตัวอย่างดังกล่าวเป็นเรื่องของสัญญาเช่าธรรมดา ซึ่งสรุปได้ว่าสิทธิตามสัญญาเช่าเป็นสิทธิเฉพาะตัวไม่ตกทอดไปยังทายาท แต่ถ้าเป็นสัญญาเช่าที่มีค่าตอบแทนยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดา เมื่อผู้เช่าตายสิทธิตามสัญญาเช่าไม่เป็นสิทธิเฉพาะตัว แต่เป็นมรดกตกทอดไปยังทายาทของผู้เช่า (สัญญาเช่าที่มีค่าตอบแทนยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดา หมายความถึงสัญญาเช่าที่ผู้เช่านอกจากจะให้ค่าเช่าตอบแทนแล้ว ผู้เช่ายังจะต้องมีหน้าที่ทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นพิเศษให้แก่ผู้ให้เช่าเป็นการตอบแทน ในการที่ผู้ให้เช่าได้ยินยอมให้ผู้เช่า เช่าทรัพย์สินนั้น เช่น นาย ก. เช่าที่ดินของนาย ข. มีกำหนด 3 ปี โดยนาย ก. สัญญาว่า นอกจากการจ่ายค่าเช่าที่ดินตามปกติแล้ว นาย ก. จะต้องก่อสร้างตึกแถวในที่ดินดังกล่าว โดยนาย ก.ผู้เช่าเป็นผู้จ่ายค่าก่อสร้างทั้งหมด และเมื่อครบกำหนดตามสัญญาเช่าแล้ว ให้ตึกแถวดังกล่าวตกเป็นกรรมสิทธิ์ของนาย ข. ผู้ให้เช่าทันที)

ตัวอย่าง นายม้า เช่าที่ดินของนายช้าง มีกำหนด ๓ ปี โดยนายม้าต้องปลูกต้นมะละกอลงในที่ดินที่เช่าจำนวน ๑,๐๐๐ ต้น แล้วให้ต้นมะละกอตกเป็นของนายช้างผู้ให้เช่าเมื่อครบกำหนดระยะเวลาเช่า ต่อมานายม้าผู้เช่าตายก่อนครบกำหนดสัญญาเช่า กรณีเช่นนี้ สิทธิตามสัญญาเช่าของนายม้าที่จะอยู่ในที่ดินที่เช่า เป็นมรดกตกทอดไปยังทายาทของนายม้า

๒. มรดกจะตกทอดแก่ทายาทเมื่อใด

มรดกจะตกทอดแก่ทายาท เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ความตายในที่นี้หมายความรวมถึงความตายซึ่งตามกฎหมายถือว่าบุคคลนั้นได้ตายแล้วด้วย ซึ่งได้แก่ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นระยะเวลาถึง ๗ ปี โดยไม่มีใครทราบแน่ว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร หรือการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ไปอยู่ในสมรภูมิแห่งสงครามหรือออกทะเลแล้วเรืออัปปางลง หรือไปตกอยู่ในภยันตรายอื่นในแบบเดียวกัน เช่น เครื่องบินตกแล้วหาตัวไม่พบ กรณีดังกล่าวนี้เมื่อระยะเวลาผ่านไปแล้วเป็นเวลา ๓ ปี นับแต่เมื่อสงครามได้สิ้นสุดลงแล้ว หรือนับแต่เมื่อเรืออัปปางหรือนับแต่เมื่อภยันตรายอื่น ๆ นั้นได้ผ่านพ้นไปแล้ว ไม่มีใครทราบว่าบุคคลนั้นเป็นตายร้ายดีอย่างไร

กรณีดังกล่าวทั้งหมด เมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ ซึ่งเมื่อศาลได้สั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญแล้ว กฎหมายถือว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย

เมื่อบุคคลใดต้องถึงแก่ความตายดังกล่าว กองมรดกของบุคคลนั้นย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยสิทธิตามกฎหมาย หรือโดยพินัยกรรม โดยทายาทซึ่งมีสิทธิตามกฎหมายเรียกว่าทายาทโดยธรรม ทายาทซึ่งมีสิทธิตามพินัยกรรมเรียกว่าผู้รับพินัยกรรม

กล่าวง่าย ๆ ก็คือ เมื่อบุคคลใดตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ มรดกของบุคคลนั้นจะตกทอดได้แก่ทายาทโดยธรรม ถ้าผู้ตายได้ทำพินัยกรรมไว้มรดกของบุคคลนั้นก็จะตกทอดได้แก่ผู้รับพินัยกรรม

๓. มรดกซึ่งไม่มีพินัยกรรม

เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ มรดกของบุคคลนั้นจะตกทอดแก่ทายาทในกรณีที่มีทายาทตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ซึ่งเรียกว่า ทายาทโดยธรรม ทายาทโดยธรรมได้แก่ ญาติและคู่สมรส ญาติของผู้ตาย มิใช่ทุกคนจะมีสิทธิได้รับมรดก เพราะกฎหมายได้บัญญัติให้ญาติที่สนิทสนมกับผู้ตายเท่านั้นที่มีสิทธิได้รับมรดก โดยญาติที่สนิทที่สุดได้รับมรดกไปก่อน ส่วนญาติที่สนิทรองลงมาจะมีสิทธิได้รับมรดกก็ต่อเมื่อญาติสนิทในลำดับต้นไม่มี ส่วนคู่สมรสนั้นจะมีสิทธิได้รับมรดกเสมอตามส่วนมากน้อย ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ แต่ทั้งนี้คู่สมรสนั้นจะต้องเป็นคู่สมรสที่ถูกต้องตามกฎหมาย กล่าวคือ ต้องได้จดทะเบียนสมรสกันนั่นเอง

๔. การเป็นทายาท

บุคคลที่จะเป็นทายาทซึ่งมีสิทธิได้รับมรดกนั้น ถ้าเป็นทายาทโดยธรรมต้องเป็นบุคคลธรรมดาไม่ใช่นิติบุคคล (นิติบุคคล ได้แก่ ทบวงการเมือง วัดวาอาราม ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนแล้ว บริษัทจำกัด สมาคม มูลนิธิที่ได้รับอำนาจแล้ว) และบุคคลธรรมดาที่จะเป็นทายาทได้ต้องมีสภาพบุคคล ซึ่งสภาพบุคคลนี้ย่อมเริ่มมีขึ้นตั้งแต่เมื่อบุคคลนั้นได้คลอดออกมาแล้วอยู่รอดเป็นทารก อนึ่งการเป็นทายาทดังกล่าว หมายความถึง ทารกที่อยู่ในครรภ์ของหญิงด้วย หากหญิงนั้นได้คลอดทารกออกมาภายใน ๓๑๐ วัน นับแต่เวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ทารกนั้นก็จะมีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดก

ตัวอย่าง นาย ก. และ นาง ข. เป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย ขณะที่นาย ก. มีชีวิตอยู่ นาง ข. ตั้งครรภ์แล้วต่อมานาย ก.ได้เสียชีวิตลง มีเงินมรดกอยู่ ๑ ล้านบาท ดังนี้ ถ้านาง ข. คลอดลูกออกมาภายใน ๓๑๐ วัน นับแต่เวลาที่นาย ก.ตาย ลูกของนาง ข. ต้องถือว่าเป็นทายาทของนาย ก. มีสิทธิได้รับมรดกของนาย ก.ด้วย

๕. ทายาทโดยธรรมซึ่งมีสิทธิได้รับมรดก ได้แก่

(๑) ผู้สืบสันดาน คือ ลูก หลาน เหลน ลื้อ
(๒) บิดามารดา
(๓) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
(๔) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
(๕) ปู่ ย่า ตา ยาย
(๖) ลุง ป้า น้า อา
(๗) คู่สมรสที่ถูกต้องตามกฎหมาย

๖. การแบ่งทรัพย์มรดกระหว่างทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่าง ๆ

๖.๑ ถ้าเจ้ามรดกมีทายาทโดยธรรมในลำดับชั้นต่าง ๆ หลายชั้น เช่น อาจจะมีลูกพี่น้อง

ปู่ย่าตายาย เช่นนี้แล้ว ทายาทโดยธรรมในลำดับต้นจะได้รับมรดกไปก่อน ส่วนทายาทโดยธรรมในลำดับรองลงมาไม่มีสิทธิได้รับมรดก

ข้อยกเว้นที่ทำให้ทายาทโดยธรรมในลำดับหลังมีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตาย ได้แก่ กรณีที่ผู้ตายมีผู้สืบสันดาน ซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมในลำดับที่ 1 และมีบิดามารดาซึ่งเป็นทายาทโดยธรรม ในลำดับที่ ๒ กรณีเช่นนี้บิดามารดาซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมในลำดับที่ ๒ จะไม่ถูกทายาทโดยธรรมในลำดับที่ ๑ คือผู้สืบสันดานตัดไป โดยกฎหมายบัญญัติให้บิดามารดานั้นมีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตายเหมือนเป็นบุตรของผู้ตายคนหนึ่ง

ตัวอย่าง นาย ก. มีเงินอยู่ก่อนตายจำนวน ๔๐,๐๐๐ บาท นาย ก.มีบุตร ๒ คน คือ นายเขียว และนายขาว และมีบิดามารดาซึ่งยังมีชีวิตอยู่ ๒ คน คือ นายสีและนางสม นอกจากนี้นาย ก. ยังมีปู่ ย่า ตา ยาย และมีลุง ป้า น้า อา ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ทุกคน กรณีเช่นนี้เมื่อนาย ก. ตาย โดยมิได้ทำพินัยกรรมไว้ เงินมรดกจำนวน ๔๐,๐๐๐ บาท จะตกทอดได้แก่

นายเขียวและนายขาว ในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมในลำดับที่ ๑ และตกทอดได้แก่นายสีและนางสม ในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมในลำดับที่ ๒ ซึ่งมีสิทธิได้รับมรดกเสมอนหนึ่งว่าเป็นบุตรคนละเท่า ๆ กัน คือ ๑๐,๐๐๐ บาท

ส่วน ปู่ ย่า ตา ยาย และ ลุง ป้า น้า อา ของนาย ก. เป็นทายาทโดยธรรมในลำดับที่ ๕ และลำดับที่ ๖ ไม่มีสิทธิได้รับมรดกของนาย ก. เพราะเป็นทายาทโดยธรรมในลำดับหลัง นายเขียว นายขาวผู้สืบสันดาน และนายสี นางสม บิดามารดาของนาย ก.

๖.๒ กรณีที่ผู้ตายมีคู่สมรสที่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ แม้ผู้ตายจะมีทายาทโดยธรรมในลำดับใดก็ตาม คู่สมรสของผู้ตายมีสิทธิได้รับมรดกเสมอ ส่วนจะได้ส่วนแบ่งเป็นจำนวนเท่าใด ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ กล่าวคือ

(๑) ถ้าผู้ตายมีทายาทโดยธรรมในลำดับที่ ๑ คือ ผู้สืบสันดานและมีคู่สมรส กรณีเช่นนี้คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดกเสมือนหนึ่งว่าตนเป็นบุตรของผู้ตาย

ตัวอย่าง นาย ก. มีเงินอยู่ก่อนตาย จำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท มีบุตร ๑ คน คือ นายดำ และมีภริยาคือ นางสวย เมื่อนาย ก.ตาย โดยมิได้ทำพินัยกรรมไว้ มรดกจะตกทอดได้แก่ นายดำ และนางสวย คนละเท่า ๆ กัน คือ ๑๐,๐๐๐ บาท

(๒) ถ้าผู้ตายมีทายาทโดยธรรมในลำดับที่ ๓ คือ พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน หรือมีทายาทโดยธรรมในลำดับที่ ๒ คือ บิดามารดาและผู้ตายมีคู่สมรสซึ่งยังมีชีวิตอยู่ กรณีเช่นนี้ คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดกครึ่งหนึ่ง

ตัวอย่าง เจ้ามรดกมีมรดก ๖๐๐,๐๐๐ บาท มีบิดามารดา ๒ คน มีภริยา เงินมรดกจำนวน ๖๐๐,๐๐๐ บาท จะตกทอดได้แก่ภริยา จำนวน ๓๐๐,๐๐๐ บาท และตกทอดแก่บิดามารดา คนละ ๑๕๐,๐๐๐ บาท

(๓) ถ้าผู้ตายมีทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๔ คือ พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน หรือมีทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๕ คือ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือมีทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๖ คือ ลุง ป้า น้า อา และมีคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ กรณีเช่นนี้คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดก ๒ ใน ๓ ส่วน

ตัวอย่าง เจ้ามรดกมีมรดก ๕๐๐,๐๐๐ บาท มีภริยา มีพี่ร่วมบิดา ๑ คน มีน้องร่วมมารดา ๑ คน เมื่อมิได้ทำพินัยกรรมไว้ต้องแบ่งมรดกให้ภริยา ๒ ใน ๓ ส่วน คือ ๖๐๐,๐๐๐ บาท อีก ๑ ใน ๓ ส่วน คือ ๓๐๐,๐๐๐ บาท ได้แก่ พี่ร่วมบิดาและน้องร่วมมารดาคนละส่วนเท่า ๆ กัน คือ ๑๕๐,๐๐๐ บาท

(๔) ถ้าผู้ตายไม่มีทายาทโดยธรรมอยู่เลย คงมีแต่คู่สมรสเท่านั้น กรณีเช่นนี้คู่สมรสได้รับมรดกทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม การแบ่งทรัพย์มรดกให้แก่คู่สมรสที่มีชีวิตอยู่ของเจ้ามรดกนั้น การเป็นคู่สมรสนั้นจะต้องเป็นโดยชอบด้วยกฎหมายด้วย และก่อนที่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งจะได้มรดกของคู่สมรสที่ตายไป จะต้องมีการแบ่งสินสมรสของคู่สมรสที่ตายนั้น ให้คู่สมรสที่มีชีวิตอยู่ก่อนครึ่งหนึ่ง เหลือเท่าใดจึงจะถือว่าเป็นมรดกที่จะตกทอดได้แก่คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ต่อไป (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๕ และ มาตรา ๑๕๓๓)

ตัวอย่าง นายดำ และ นางแดง เป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย มีลูกด้วยกัน ๑ คน คือ นายฟ้า นายดำมีเงินฝากในธนาคาร ๑๐๐,๐๐๐ บาท และเงินฝากจำนวนนี้มีดอกเบี้ย ๑๐,๐๐๐ บาท ซึ่งดอกเบี้ยนี้กฎหมายถือว่าเป็นสินสมรส เพราะเป็นดอกผลที่เกิดจากเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งเป็นสินส่วนตัวของนายดำ เมื่อนายดำตายต้องแบ่งสินสมรสคือดอกเบี้ยเงินฝากจำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท ให้แก่นางแดงครึ่งหนึ่งคือ ๕,๐๐๐ บาท เหลืออีกจำนวน ๕,๐๐๐ บาท นำไปรวมกับสินส่วนตัวอีกจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน ๑๐๕,๐๐๐ บาท เงินจำนวนนี้จะเป็นมรดกตกทอดได้แก่ทายาทของนายดำคือ นางแดง ภริยา และนายฟ้า บุตร คนละเท่า ๆ กัน คือ ๕๒,๕๐๐ บาท

๖.๓ ในกรณีที่มีทายาทโดยธรรมในลำดับเดียวกันหลายคน ทายาทโดยธรรมเหล่านั้นจะได้รับมรดกคนละส่วนเท่า ๆ กัน

ตัวอย่าง นายแดงมีเงินมรดก ๔๐,๐๐๐ บาท มี ลุง ป้า น้า และอา กรณีเช่นนี้ ถ้านายแดงตายโดยมิได้ทำพินัยกรรมไว้ เงินมรดกจะตกทอดได้แก่ ลุง ป้า น้า และอา คนละส่วนเท่า ๆ กัน คือ ๑๐,๐๐๐ บาท

๖.๔ ในกรณีที่มีทายาทโดยธรรมในลำดับที่ 1 ผู้สืบสันดานหลายชั้น เช่น เจ้ามรดกมีทั้งลูกและหลาน ลูกมีสิทธิได้รับมรดกก่อน หลานจะไม่มีสิทธิได้รับมรดก เว้นแต่ ลูกจะได้ตายไปก่อนเจ้ามรดก หลานจึงจะเข้ารับมรดกได้โดยการรับมรดกแทนที่

ตัวอย่าง เจ้ามรดกมีบุตร 1 คน คือ ดำ และมีหลาน 1 คน คือ ขาว มีทรัพย์มรดก ๔๐๐,๐๐๐ บาท ดำตายก่อนเจ้ามรดก ดังนั้น มรดกจะตกได้แก่ ดำทั้งหมดคือ ๔๐๐,๐๐๐ บาท แต่ปรากฏว่า ดำตายก่อนเจ้ามรดก มรดกส่วนนี้จึงตกได้แก่ขาว ซึ่งเป็นหลานโดยการรับมรดกแทนที่

๖.๕ ทายาทโดยธรรมในลำดับที่ ๑ คือ ผู้สืบสันดานนั้นในกรณีที่เป็นบุตร บุตรซึ่งจะมีสิทธิได้รับมรดกจะต้องเป็นบุตรในกรณีดังต่อไปนี้คือ

(๑) บุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ได้แก่ บุตรที่เกิดจากบิดามารดาที่ได้จดทะเบียนสมรสกัน ซึ่งจะเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายทั้งของบิดาและมารดา ถ้ามิได้จดทะเบียนสมรสกัน

บุตรนั้นจะเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเฉพาะของมารดาเท่านั้น **(ป.พ.พ.มาตรา ๑๕๔๖)** และบุตรที่เกิดจากบิดามารดาที่มิได้จดทะเบียนสมรสกันจะเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดาก็ต่อเมื่อบิดามารดาได้จดทะเบียนสมรสกัน หรือบิดาได้จดทะเบียนรับรองว่าบุตรนั้นเป็นบุตรของตน หรือมีคำพิพากษาว่าบุตรนั้นเป็นบุตรของบิดา **(ป.พ.พ.มาตรา ๑๕๔๗)**

(๒) บุตรบุญธรรม ซึ่งผู้รับบุตรบุญธรรมได้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว **(ป.พ.พ.มาตรา ๑๕๙๘/๒๗)**

(๓) บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว เช่น ชายหญิงได้เสียกันและคลอดบุตร ต่อมาชายรับเด็กไปเลี้ยงดูให้การศึกษา ให้ใช้นามสกุล กรอกแบบเสียภาษีเงินได้ ภงด.๙ ว่าเป็นบุตรและเบิกเงินช่วยค่าเล่าเรียนบุตร **(ฎีกาที่ ๖๔๙/๒๕๐๐)**

นำหญิงไปคลอดที่โรงพยาบาล หมั่นไปเยี่ยมและรับกลับบ้านจนกระทั่งขอให้แพทย์ประจำตำบลตั้งชื่อเด็กที่คลอดให้ **(ฎีกาที่ ๕๓๕/๒๕๐๙)**

อุปการะเลี้ยงดูให้การศึกษา **(ฎีกาที่ ๔๓๖/๒๕๑๘)**

บิดามีพฤติการณ์รับรองทารกในครรภ์ว่าเป็นบุตร โดยวิธีจัดงานเลี้ยงฉลองการตั้งครรภ์ **(ฎีกาที่ ๑๔๖๙/๒๕๒๖)**

๖.๖ ในกรณีที่สามีภริยาร้างกัน หรือแยกกันอยู่โดยมิได้หย่าขาดจากกันตามกฎหมาย กรณีเช่นนี้ทั้งสามีและภริยายังคงมีสิทธิได้รับมรดกซึ่งกันและกัน โดยกฎหมายถือว่ายังคงเป็นสามีภริยากันอยู่นั่นเอง **(ป.พ.พ.มาตรา ๑๖๒๘)**

๖.๗ ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของบุตรบุญธรรม แต่บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม และทั้งมีสิทธิได้รับมรดกของบิดามารดาเดิมด้วย **(ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๙๘/๒๙) (๑๕๙๘/๒๘)**

ตัวอย่าง นาย ก. จดทะเบียนรับนาย ข. เป็นบุตรบุญธรรมของตน ต่อมานาย ก.ตาย มรดกทั้งหมดของนาย ก. ตกทอดได้แก่ นาย ข. แต่ถ้านาย ข.บุตรบุญธรรมตาย นาย ก. ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของนาย ข.

ถ้ากรณีที่นาย ข. มีบิดามารดาซึ่งจดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมาย ถ้าบิดามารดาของนาย ข.ตาย กรณีเช่นนี้ นาย ข. มีสิทธิได้รับมรดกของบิดามารดาตนเอง และในกรณีกลับกันถ้านาย ข.ตาย บิดามารดาดังกล่าวก็มีสิทธิได้รับมรดกของนาย ข.

๖.๘ บุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม เว้นแต่คู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมจะได้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมด้วย

๖.๙ ในกรณีที่ผู้ตายไม่มีทายาทโดยธรรมอยู่เลย และผู้ตายก็มิได้ทำพินัยกรรมไว้ กรณีเช่นนี้มรดกจะตกทอดได้แก่แผ่นดิน **(ป.พ.พ.มาตรา ๑๗๕๓)**

๗. พระภิกษุกับสิทธิในการรับมรดก

พระภิกษุนั้นถือว่าได้ละเสียแล้วซึ่งกิเลสทั้งปวง ดังนั้น กฎหมายจึงบัญญัติห้ามมิให้พระภิกษุเรียกร้องทรัพย์มรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรม เว้นแต่จะได้สึกจากสมณเพศมาเรียกร้องเอาทรัพย์มรดกนั้น ภายในกำหนดอายุความมรดกคือ ๑ ปี นับแต่เจ้ามรดกตาย

หรือภายในกำหนด ๑ ปี นับแต่เมื่อพระภิกษุนั้นได้รู้หรือควรจะได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก แต่อย่างไรก็ตามจะต้องเรียกร้องเอาภายในกำหนดเวลาไม่เกิน ๑๐ ปี นับแต่เมื่อเจ้ามรดกตาย **(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๒ และมาตรา ๑๗๕๔)**

ถ้าพระภิกษุมิได้เรียกร้องเอาทรัพย์มรดก กรณีก็ไม่ต้องห้ามตามกฎหมาย เพราะคำว่าเรียกร้องนั้นหมายความถึงการเรียกร้องให้ปันส่วนแบ่งทรัพย์มรดกให้พระภิกษุในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมและรวมถึงการฟ้องร้องคดีต่อศาลขอให้บังคับทายาทที่ครอบครองทรัพย์มรดกให้ปันทรัพย์มรดกด้วย ซึ่งกรณีเช่นนี้พระภิกษุไม่สามารถเรียกร้องเอาทรัพย์มรดกได้

ในกรณีเจ้ามรดกตายและมีทายาทโดยธรรมซึ่งมีสิทธิได้รับมรดกรวมทั้งสิ้น 3 คน ซึ่งใน ๓ คนมีพระภิกษุรวมอยู่ด้วย กรณีเช่นนี้ ถ้าทายาททั้งหมดรวมทั้งพระภิกษุสามารถตกลงกันได้ในทรัพย์มรดกว่าจะแบ่งกันอย่างไร เช่นนี้ต้องถือว่าพระภิกษุนั้นมิได้เรียกร้องเอาทรัพย์มรดกแต่อย่างใด พระภิกษุจึงมีสิทธิได้รับมรดก

หรือในกรณีที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายและมีทายาทโดยธรรมเพียงคนเดียวคือพระภิกษุ กรณีเช่นนี้ทรัพย์มรดกนั้นต้องตกได้แก่พระภิกษุ ในฐานะทายาทโดยธรรม เพราะพระภิกษุมิได้เรียกร้องเอาจากผู้ใด กรณีจึงไม่ต้องห้ามตามกฎหมาย

สรุปง่าย ๆ ก็คือว่า ถ้าพระภิกษุมิได้เรียกร้องเอาทรัพย์มรดก พระภิกษุนั้นก็มีสิทธิในทรัพย์มรดกได้เช่นกัน

กรณีที่พระภิกษุได้เรียกร้องเอาทรัพย์มรดกในฐานะที่พระภิกษุนั้นเป็นผู้รับพินัยกรรม กรณีย่อมไม่ต้องห้ามตามกฎหมายแต่อย่างใด

ตัวอย่าง นาย ก.เจ้ามรดก ได้ทำพินัยกรรมยกที่ดินให้แก่พระภิกษุดำ ปรากฏว่าเมื่อนาย ก.ตาย ที่ดินมรดกดังกล่าวเกิดเป็นคดีพิพาทแย่งกันระหว่างทายาทของนาย ก. และพระภิกษุดำ กรณีเช่นนี้พระภิกษุดำสามารถฟ้องร้องเอาที่ดินมรดกจากทายาทของนาย ก.ได้

กรณีที่พระภิกษุได้ทรัพย์สินมาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุถึงแก่มรณภาพ ทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น (วัดหมายความถึงวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา กับ สำนักสงฆ์โดยมีพระภิกษุจำพรรษาอยู่ตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ส่วนภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้นคือ วัดที่พระภิกษุนั้นสังกัดอยู่)

ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ พระภิกษุสามารถจำหน่ายจ่ายโอน เช่น นำไปขาย หรือนำไปให้ผู้อื่นได้ และพระภิกษุสามารถทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ใดก็ได้

กรณีที่พระภิกษุมีทรัพย์สินก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ (ครั้งสุดท้าย) เมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพลง ทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นมรดกได้แก่ทายาทโดยธรรมของพระภิกษุนั้น

ตัวอย่าง นาย ก. มีเงินฝากอยู่ในธนาคารจำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท ต่อมานาย ก.อุปสมบทเป็นพระภิกษุอยู่ที่วัดพระใหญ่ ในขณะที่อุปสมบทอยู่ มีผู้นำเงินมาถวายจำนวน ๕๐๐ บาท ต่อมาพระภิกษุ ก. ลาสิกขาบท และในที่สุด นาย ก.ก็ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุใหม่อีกครั้งหนึ่งที่วัดพระงาม ซึ่งในคราวนี้มีผู้นำเงินมาถวายแก่พระภิกษุ ก. เป็นเงิน ๕๐,๐๐๐ บาท ต่อมาพระภิกษุ ก.ได้มรณภาพลง กรณีเช่นนี้เฉพาะเงิน ๕๐,๐๐๐ บาท ที่พระภิกษุ ก.ได้มาคราวหลัง

เท่านั้นตกเป็นสมบัติแก่วัดพระงาม ซึ่งเป็นวัดภูมิลำเนาที่พระภิกษุ ก.สังกัดอยู่

๘. การเสียสิทธิในทรัพย์มรดก

ทายาทอาจเสียสิทธิในทรัพย์มรดกได้ในกรณีดังต่อไปนี้ คือ

๘.๑ ถูกกำจัดมิให้รับมรดก

ทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรมทั่วไป ถ้ากระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกเลย

(๑) ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกมากกว่าหรือเท่ากับส่วนที่ตนจะได้ โดยใช้อุบายหลอกลวง หรือโดยรู้ว่าการที่ตนทำเช่นนั้นทำให้ทายาทอื่นเสียประโยชน์ในทรัพย์มรดก

ตัวอย่าง นายดำเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย มีเงินมรดก ๑๐,๐๐๐ บาท มีทายาทซึ่งมีสิทธิได้รับมรดก คือ นายขาว และ นายเขียว นายเขียวได้ยักย้ายเงินมรดกไปไว้เสียที่อื่นทั้งหมด **หรือ**เป็นจำนวน ๕,๐๐๐ บาท ซึ่งเป็นจำนวนที่ตนมีสิทธิได้รับมรดกครึ่งหนึ่ง กรณีเช่นนี้ นายเขียวต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกเลย ดังนั้น เงินมรดกจำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท จึงตกได้แก่นายขาวแต่เพียงผู้เดียว

(๒) ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้ ทายาทคนนั้นต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกเท่ากับส่วนที่ตนได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกนั้น

ตัวอย่าง เจ้ามรดกตาย มีทรัพย์มรดกคือเงินจำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท มีทายาทซึ่งมีสิทธิได้รับมรดกคือ นายหนุ่มและนางสวย ซึ่งตามกฎหมายจะต้องได้รับมรดกคนละเท่า ๆ กัน คือ ๕,๐๐๐ บาท ถ้านายหนุ่มได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก จำนวน ๒,๐๐๐ บาท กรณีเช่นนี้นายหนุ่มต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกจำนวน ๒,๐๐๐ บาท ดังนั้น นายหนุ่มจึงได้มรดกไปเพียง ๓,๐๐๐ บาท และนางสวยได้มรดกจำนวน ๗,๐๐๐ บาท

(๓) ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำผิดโทษประหารชีวิต และตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า มีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานหลักฐานเท็จ

(๔) ผู้ที่รู้อยู่แล้วว่า เจ้ามรดกถูกฆ่าตายโดยเจตนา แต่ไม่ได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียน เพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ผู้นั้นต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดก แต่ถ้าผู้ที่รู้ว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าตายดังกล่าวมีอายุยังไม่ถึง ๑๖ ปี หรือเป็นคนวิกลจริต หรือถ้าผู้ที่ฆ่าเจ้ามรดกนั้นเป็นสามีภริยาหรือบุพการี (ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด) หรือผู้สืบสันดาน (ลูก หลาน เหลน ลื้อ) ของผู้ที่รู้เห็นการฆ่านั้นโดยตรงผู้ที่รู้เห็นการฆ่าในกรณีนี้ แม้จะมิได้นำความขึ้นร้องเรียนเพื่อเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษก็ตามจะไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก

(๕) ผู้ที่หลอกลวงหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำหรือเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด ซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มรดกหรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนั้น

(๖) ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด

กรณีตาม (๓) (๔) (๕) และ (๖) ซึ่งเป็นกรณีที่บุคคลนั้นต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดก ถ้าเจ้ามรดกให้อภัยแก่บุคคลตาม (๓) (๔) (๕) และ (๖) โดยการให้อภัยเป็นหนังสือ บุคคลนั้นก็จะไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก

กรณีตาม (๑) (๒) ถ้าเป็นผู้รับพินัยกรรมเฉพาะ จะไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก

ตัวอย่าง นาย ก.ทำพินัยกรรมยกพระประจำตระกูลให้นาย ข. กรณีเช่นนี้แม้นาย ข. จะยักย้ายปิดบังพระประจำตระกูลก็ตาม นาย ข.ก็ไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก

๘.๒ การตัดมิให้รับมรดก

ถ้าเจ้ามรดกเห็นว่า ทายาทโดยธรรมของตนคนใดไม่ควรได้รับมรดก เจ้ามรดกจะตัดทายาทโดยธรรมคนนั้นมิให้รับมรดกก็ได้ ด้วยการแสดงเจตนาชัดแจ้งไว้ใน

(๑) พินัยกรรม

(๒) โดยทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ (นายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขต)

ถ้าเจ้ามรดกได้ตัดมิให้ทายาทโดยธรรมของตนมิให้รับมรดกดังกล่าวแล้ว หากปรากฏในภายหลังว่า ทายาทคนนั้นมีความประพฤติดี เจ้ามรดกจะถอนการตัดมิให้รับมรดกดังกล่าวก็ได้ กล่าวคือ ถ้าเจ้ามรดกได้แสดงเจตนาตัดทายาทโดยธรรมโดยพินัยกรรม การถอนจะต้องทำโดยพินัยกรรมเท่านั้น ถ้าการตัดมิให้รับมรดกได้กระทำโดยทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ การถอนจะทำโดยพินัยกรรมหรือทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก็ได้

๘.๓ การสละมรดก

ทายาทซึ่งมีสิทธิได้รับมรดก (ทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม) หากไม่ต้องการที่จะได้มรดกก็อาจจะสละมรดกก็ได้โดย

(๑) แสดงความประสงค์โดยชัดแจ้งเป็นหนังสือมอบไว้ให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ (นายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขต)

(๒) ทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ลงลายมือชื่อของผู้ที่สละมรดกและลงลายมือชื่อของทายาทคนอื่นด้วย

การสละมรดกดังกล่าวจะทำได้ก็ต่อเมื่อ เจ้ามรดกตายและมีทรัพย์มรดกตกทอดได้แก่ทายาท ดังนั้นการสละมรดกจะทำล่วงหน้าก่อนที่เจ้ามรดกตายย่อมกระทำไม่ได้ไม่มีผลตามกฎหมาย เช่น นาย ก. เจ้ามรดก มีบ้านและที่ดินเป็นทรัพย์มรดก มีนายดำเป็นทายาทซึ่งมีสิทธิได้รับมรดก ก่อนที่นาย ก.จะตาย นายดำ ได้ทำหนังสือมอบไว้แก่นายอำเภอว่าตนเองขอสละมรดกของนาย ก. โดยไม่ขอรับมรดกของนาย ก. กรณีเช่นนี้ เมื่อนาย ก. ตาย มรดกของนาย ก.คือ บ้านและที่ดินจะตกทอดได้แก่นายดำตามกฎหมาย โดยไม่ถือว่านายดำได้สละมรดก

การสละมรดกนั้น จะทำแต่เพียงบางส่วนหรือทำโดยมีเงื่อนไขหรือเงื่อนเวลาไม่ได้

ตัวอย่างที่ ๑ นาย ก.มีสิทธิได้รับมรดก ๑๐๐,๐๐๐ บาท แต่ได้ขอสละมรดกโดยระบุว่า ขอสละมรดกเพียง ๕๐,๐๐๐ บาท เช่นนี้ทำไม่ได้

ตัวอย่างที่ ๒ นายก. มีสิทธิได้รับมรดก ขอสละมรดกโดยตั้งเงื่อนไขว่าจะสละมรดกก็ต่อเมื่อภรรยาของตนคลอดลูกออกมาเป็นชาย เช่นนี้ทำไม่ได้

ตัวอย่างที่ ๓ นายก. มีสิทธิได้รับมรดก ขอสละมรดกโดยระบุว่า จะสละมรดกก็ต่อเมื่อเจ้ามรดกได้ตายไปแล้วเป็นเวลา ๑๐ ปี เช่นนี้ทำไม่ได้

การที่ทายาทโดยธรรมคนใดสละมรดก ถ้าทายาทโดยธรรมคนที่สละมรดกนั้นมีผู้สืบสันดาน (ลูก หลาน เหลน ลื้อ) ที่จะรับมรดกของตน ผู้สืบสันดานคนนั้นก็มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งในทรัพย์มรดกเท่ากับส่วนแบ่งที่ผู้สละมรดกนั้นจะได้รับ แต่ผู้สืบสันดานนั้นต้องไม่ใช่ผู้ที่บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ได้บอกสละมรดกในนามของผู้สืบสันดานนั้น (การบอกสละมรดกในนามของผู้สืบสันดานนี้ใช้เฉพาะกรณีที่ผู้สืบสันดานเป็นผู้เยาว์)

ตัวอย่าง นายก. มีที่ดินมรดก ๔ ไร่ มีบุตรสองคน คือ นายดำ และ นายแดง นายดำสละมรดก แต่ปรากฏว่า นายดำ มีบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย คือ เด็กหญิงสวย ดังนี้ ที่ดินมรดกของ นายก. จะตกเป็นมรดกได้แก่ นายแดง จำนวน ๒ ไร่ และตกเป็นมรดกได้แก่เด็กหญิงสวย จำนวน ๒ไร่

แต่ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏว่า นายดำ ได้บอกสละมรดกว่าตนเองและเด็กหญิงสวยขอสละมรดกด้วย กรณีเช่นนี้ ที่ดินมรดกทั้งหมดจำนวน ๔ ไร่ จะตกเป็นมรดกของ นายแดงแต่เพียงผู้เดียว

กรณีที่ผู้รับพินัยกรรมซึ่งเป็นบุคคลภายนอกได้สละมรดก ถ้าผู้รับพินัยกรรมมีผู้สืบสันดาน กรณีดังกล่าวทั้งผู้รับพินัยกรรมที่สละมรดกและผู้สืบสันดานของผู้รับพินัยกรรม ไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดกที่ได้สละ

ตัวอย่าง นายก. เจ้ามรดกมีทรัพย์มรดกคือที่ดินจำนวน ๒ ไร่ ได้ทำพินัยกรรมยกที่ดินให้แก่ นายดำ ซึ่งเป็นบุคคลภายนอก และนายแดง ทายาทโดยธรรม จำนวนคนละ ๑ ไร่ ถ้า นายดำ ได้บอกสละมรดกเมื่อ นายก. ได้ตายไปแล้ว แม้นายดำ จะมีผู้สืบสันดาน นายดำและผู้สืบสันสันดานไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดกนั้น ทรัพย์มรดกทั้งหมดจะตกทอดได้แก่ นายแดงในฐานะที่เป็นผู้รับพินัยกรรม จำนวน ๑ ไร่ และในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมของ นายก. อีกจำนวน ๑ ไร่

กรณีที่ผู้รับพินัยกรรมซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมได้บอกสละมรดก มรดกนั้นจะตกทอดได้แก่ทายาทโดยธรรมของเจ้ามรดก ดังนั้นผู้รับพินัยกรรมซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมด้วย จึงมีสิทธิได้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมได้

ตัวอย่าง นายก. เจ้ามรดก มีทายาทโดยธรรมคือ ข. และ ค. นายก. ทำพินัยกรรมยกที่ดินจำนวน ๒ ไร่ ให้แก่ นายข. แต่ผู้เดียว นายข. ได้บอกสละมรดกตามพินัยกรรมครั้นเมื่อ นายก. ตาย กรณีเช่นนี้ ที่ดินจำนวน ๒ ไร่ จะตกทอดแก่ นายข. และ นายค. ในฐานะทายาทโดยธรรมของ นายก. คนละ ๑ ไร่เท่ากัน

กรณีที่ผู้รับพินัยกรรมซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมได้บอกสละมรดก และผู้รับพินัยกรรมซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมนั้น มีผู้สืบสันดาน ๆ นั้นมีสิทธิรับมรดกเท่ากับส่วนแบ่งที่ผู้สละมรดกนั้นจะได้รับ

ตัวอย่าง นายก. เจ้ามรดกมีทายาทโดยธรรมคือ นายข. นายก. ทำพินัยกรรมยกที่ดินจำนวน ๒ ไร่ให้แก่ นายข. นายข. มีบุตรคือ นายดำ เมื่อนายก. ตายนายข. ได้สละมรดกตามพินัยกรรม กรณีเช่นนี้ มรดกของ นายก. จะตกทอดได้แก่ นายดำบุตรของนาย ข.

การสละมรดกไม่ว่าจะทำโดยเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวมา ผู้ที่สละมรดกนั้นจะถอนหรือบอกเลิกการสละมรดกในภายหลังไม่ได้

๕. มรดกซึ่งมีพินัยกรรม

กองมรดกจะตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมดังกล่าวมาแล้วในกรณีที่ผู้ตายมิได้ทำพินัยกรรมไว้ แต่เมื่อเจ้ามรดกไม่ต้องการที่จะให้มรดกของตนตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม ก็อาจจะทำพินัยกรรมกำหนดไว้เป็นคำสั่งในพินัยกรรมว่าเมื่อตนเองตายไปแล้ว ให้ทรัพย์สินของตนหรือสิทธิต่าง ๆ หรือเรื่องต่าง ๆ ตกทอดให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น อาจจะมอบหมายเรื่องการจัดการศพให้แก่ผู้ใดเป็นผู้จัดการ หรืออาจจะอุทิศศพหรืออวัยวะอื่น ๆ ของตนให้แก่โรง–พยาบาล เป็นต้น (**ป.พ.พ. มาตรา** ๑๖๔๖, ๑๖๔๗)

กรณีที่ได้ทำพินัยกรรมไว้ดังกล่าว ก็คงต้องเป็นไปตามเจตนาที่เจ้ามรดกได้แสดงไว้ ทั้งนี้โดยมิต้องคำนึงว่าผู้รับพินัยกรรมจะมีความเกี่ยวพันโดยจะเป็นญาติกับผู้ตายหรือไม่ก็ตาม แต่พินัยกรรมที่ทำขึ้นนั้นจะต้องตามแบบที่กฎหมายบัญญัติไว้ อีกทั้งผู้ทำพินัยกรรมจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะทำพินัยกรรมด้วย ตัวบุคคลที่ระบุให้เป็นผู้รับทรัพย์มรดกตามพินัยกรรม จะต้องไม่เป็นบุคคลที่กฎหมายห้ามไว้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อความในพินัยกรรมจะต้องทำขึ้นให้มีผลใช้ได้ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ มิฉะนั้นแล้วพินัยกรรมที่ทำขึ้นก็จะเป็นอันเสียเปล่า ทำให้ทรัพย์มรดกนั้น ๆ ตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมเหมือนเดิม

บุคคลซึ่งจะเป็นผู้ทำพินัยกรรมได้ คือ

(๑) ต้องเป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น นิติบุคคล ไม่สามารถทำพินัยกรรมให้แก่ผู้ใดได้ เพราะสิทธิและหน้าที่ใด ๆ อันเกิดขึ้นตามพินัยกรรมจะมีผลบังคับเรียกร้องกันได้ก็ต่อเมื่อ **ผู้ทำพินัยกรรมตาย** เท่านั้น (**ป.พ.พ. มาตรา** ๑๖๗๓) ซึ่งในกรณีเช่นนี้ก็จะทำให้เห็นได้ว่านิติบุคคลนั้นไม่มีการตาย มีแต่การสิ้นสุดของการเป็นนิติบุคคล ซึ่งไม่ใช่การตายในความหมายของกฎหมายลักษณะมรดก กรณีของนิติบุคคลจึงไม่มีทรัพย์สินใด ๆ ซึ่งจะเป็นมรดกตกทอดไปยังทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม

(๒) ผู้เยาว์สามารถทำพินัยกรรมได้หากผู้เยาว์นั้นมีอายุครบ ๑๕ ปีบริบูรณ์ ถ้าฝ่าฝืนทำไป พินัยกรรมนั้นเป็นโมฆะ (**ป.พ.พ. มาตรา** ๑๗๐๓)

(๓) คนวิกลจริต ซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ (คนบ้า) หากได้ทำพินัยกรรม พินัยกรรมเป็นโมฆะ ถ้าศาลยังไม่สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถพินัยกรรมนั้นใช้ได้ จะใช้ไม่ได้ (เสียเปล่า) ก็ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นได้ทำพินัยกรรมในขณะที่บุคคลนั้นเป็นคนวิกลจริต (**ป.พ.พ. มาตรา** ๑๗๐๔)

(๔) แม้จะได้ทำพินัยกรรมไว้ แต่ทรัพย์มรดกอาจตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมหรือแผ่นดินได้

กรณีที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมไว้ แต่พินัยกรรมหรือข้อกำหนดในพินัยกรรมไม่มีผลใช้บังคับได้ทรัพย์สินนั้น ๆ จะตกทอดได้แก่ ทายาทโดยธรรม หรือถ้าไม่มีทายาทโดยธรรม

ทรัพย์สินนั้นจะตกทอดแก่แผ่นดิน (**ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๐, ๑๖๕๙**) ซึ่งจะขอแยกกล่าวดังต่อไปนี้ คือ

(๑) กรณีที่ข้อกำหนดในพินัยกรรมตกไปใช้บังคับไม่ได้ ได้แก่ กรณีที่

ก. เมื่อผู้รับพินัยกรรมตายก่อนผู้ทำพินัยกรรม

ตัวอย่าง เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้ นายก. ปรากฏว่า นายก. ตายก่อนผู้ทำพินัยกรรม กรณีเช่นนี้ ถ้าผู้ทำพินัยกรรมมีทายาทโดยธรรม ทรัพย์สินตามที่ระบุไว้ในพินัยกรรมจะตกทอดได้แก่ทายาทโดยธรรม ถ้าไม่มีทายาททรัพย์สินนั้นจะตกทอดได้แก่แผ่นดิน

ข. เมื่อข้อกำหนดพินัยกรรมเป็นผลใช้ได้ต่อเมื่อเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งสำเร็จลง และผู้รับพินัยกรรมตายเสียก่อนเงื่อนไขสำเร็จ หรือปรากฏเป็นที่แน่นอนอยู่แล้วว่าเงื่อนไขไม่อาจสำเร็จได้

ตัวอย่าง เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้ นายแดง โดยมีเงื่อนไขว่า เขาทรายแกแล็กซี่ ต้องชกป้องกันตำแหน่งแชมป์โลกได้ ๒๐ ครั้ง ปรากฏว่า นายแดง ตายเสียก่อนที่ เขาทราย จะป้องกันแชมป์ได้ ๒๐ ครั้ง หรือปรากฏว่าพอ เขาทราย ป้องกันแชมป์ได้ ๑๘ ครั้งก็แพ้เสียแล้ว กรณีเช่นนี้ ทรัพย์มรดกจะตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมหรือได้แก่แผ่นดิน ถ้าผู้ตายไม่มีทายาทโดยธรรม

ค. เมื่อผู้รับพินัยกรรมบอกสละพินัยกรรม

ง. เมื่อทรัพย์สินทั้งหมดที่ยกให้สูญหาย หรือถูกทำลายโดยผู้ทำพินัยกรรมมิได้ตั้งใจในระหว่างที่ผู้ทำพินัยกรรมยังมีชีวิตอยู่ และผู้ทำพินัยกรรมมิได้มาซึ่งของแทน หรือซึ่งสิทธิที่จะเรียกค่าทดแทนในการที่ทรัพย์สินนั้นสูญหายไป

ตัวอย่าง นายสี ทำพินัยกรรมยกรถยนต์ให้แก่ นายดำ ปรากฏว่า นายสี ขับรถด้วยความประมาทรถตกเหวเสียหายหมดทั้งคัน ทรัพย์มรดกส่วนนี้ก็เป็นอันตกไป นายดำ ผู้รับพินัยกรรมไม่สามารถบังคับผู้ใด เพื่อให้ตนมีสิทธิได้รับมรดกรถยนต์คันดังกล่าวได้

(๒) กรณีผู้ทำพินัยกรรมไม่มีความสามารถที่จะทำพินัยกรรมได้ ซึ่งได้แก่กรณีที่

ก. นิติบุคคลเป็นผู้ทำพินัยกรรม

ข. ผู้เยาว์ซึ่งอายุยังไม่ครบ ๑๕ ปีบริบูรณ์ทำพินัยกรรม

ค. บุคคลซึ่งศาลสั่งเป็นคนไร้ความสามารถทำพินัยกรรม

กรณีดังกล่าวจะมีผลทำให้พินัยกรรมนั้นใช้ไม่ได้หรือเป็นโมฆะแล้วแต่กรณี ซึ่งทำให้ทรัพย์มรดกนั้นตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม หรือแผ่นดินในกรณีที่ไม่มีทายาทโดยธรรม

(๓) กรณีที่พินัยกรรมหรือข้อกำหนดพินัยกรรมได้ทำขึ้นขัดต่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งได้บัญญัติห้ามไว้ซึ่งจะทำให้พินัยกรรมหรือข้อกำหนดในพินัยกรรมเป็นโมฆะ ซึ่งได้แก่ กรณีดังต่อไปนี้ คือ

ก. บุคคลผู้อยู่ในความปกครองได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกของตนให้แก่ผู้ปกครอง หรือคู่สมรส บุพการี หรือผู้สืบสันดาน หรือพี่น้องของผู้ปกครอง (**ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๒, ๑๗๐๕**)

ข. ผู้ทำพินัยกรรมได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกให้แก่ผู้เขียนหรือพยาน

ในพินัยกรรม

ค. ผู้ทำพินัยกรรมได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกให้แก่คู่สมรสของผู้เขียนหรือคู่สมรสของพยานในพินัยกรรม (**ป.พ.พ. มาตรา** ๑๖๕๓,๑๗๐๕)

ง. ผู้ทำพินัยกรรมได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกให้แก่ผู้อำนวยการเขตหรือ นายอำเภอ หรือคู่สมรสของผู้อำนวยการเขตหรือนายอำเภอ (ซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นผู้เขียนพินัยกรรมในกรณีที่พินัยกรรมนั้นได้ทำด้วยวาจา) **ทั้งนี้ตาม ป.พ.พ. มาตรา** ๑๖๕๓, ๑๗๐๕

จ. ผู้ทำพินัยกรรมทำพินัยกรรมไม่ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

กรณีดังกล่าวจะมีผลทำให้พินัยกรรมเป็นโมฆะ ทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมจะตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมหรือแผ่นดิน ถ้าผู้ตายไม่มีทายาทโดยธรรม

(๔) กรณีที่ข้อกำหนดในพินัยกรรมเป็นโมฆะ (**ป.พ.พ. มาตรา** ๑๗๐๖) ได้แก่ กรณีดังต่อไปนี้

(ก) ถ้าตั้งผู้รับพินัยกรรมไว้โดยมีเงื่อนไขว่า ให้ผู้รับพินัยกรรมจำหน่ายทรัพย์สินของเขาเองโดยพินัยกรรมให้แก่ผู้ทำพินัยกรรมหรือแก่บุคคลภายนอก

ตัวอย่าง แดง ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้ ข. แต่กำหนดเงื่อนไขว่า ข. ต้องทำพินัย–กรรมยกทรัพย์สินของ ข. ให้แก่แดง หรือให้แก่ ค. ซึ่งเป็นบุคคลภายนอก

(ข) ถ้ากำหนดตัวบุคคลซึ่งไม่อาจทราบตัวแน่นอนได้เป็นผู้รับพินัยกรรม

ตัวอย่าง ดำ ทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกให้แก่ใครก็ได้ที่เป็นคนภาคใต้

(ค) ถ้าทรัพย์สินที่ยกให้โดยพินัยกรรมระบุไว้ไม่ชัดแจ้งจนไม่อาจที่จะทราบแน่นอนได้ หรือถ้าให้บุคคลหนึ่งกำหนดให้มากน้อยเท่าใดก็ตามแต่ใจเขา

ตัวอย่างที่ ๑ ก. ทำพินัยกรรมยกรถยนต์ซึ่งมีอยู่ ๓ คัน ให้แก่ ข. ๑ คัน (ไม่รู้ว่าคันไหน)

ตัวอย่างที่ ๒ ก.ทำพินัยกรรมระบุให้ ข. เป็นผู้จัดการแบ่งปันทรัพย์มรดกให้แก่ทายาทของ นายก. ทุกคน ซึ่งได้แก่ ดำและแดง โดยระบุไว้ว่า ข. จะแบ่งปันทรัพย์มรดกให้แก่ดำและแดงเท่าใดก็ได้

๑๐. แบบพินัยกรรม

๑๐.๑ **พินัยกรรมแบบธรรมดา** ผู้ทำพินัยกรรมแบบธรรมดาต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้ คือ (**ป.พ.พ. มาตรา** ๑๖๕๖)

๑) ต้องทำพินัยกรรมเป็นหนังสือ

๒) พินัยกรรมที่ทำขึ้นต้องลงวันที่ เดือน ปีขณะที่ทำพินัยกรรม ถ้าไม่ลงไว้พินัยกรรมเป็นโมฆะ (**ฎีกาที่ ๑๑/๒๔๕๓**)

๓) ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อต่อหน้าพยานอย่างน้อย ๒ คนพร้อมกัน ถ้าเขียนชื่อตนเองไม่เป็นจะพิมพ์ลายนิ้วมือก็ได้ แต่ต้องมีพยานลงลายมือชื่อรับรองลายพิมพ์นิ้วมือนั้นอีก ๒ คน เมื่อผู้ทำพินัยกรรมลงลายมือชื่อแล้ว จะต้องให้พยานอีก ๒ คนลงลายมือชื่อรับรองลายมือชื่อผู้ทำพินัยกรรมในขณะนั้นด้วย ซึ่งพยานที่ลงลายมือชื่อรับรองดังกล่าว

จะต้องเขียนชื่อตนเองเป็น มิฉะนั้นแล้วไม่สามารถเป็นพยานในพินัยกรรมได้ (**ป.พ.พ. มาตรา** ๑๖๖๕, ๑๖๖๖)

๔) ถ้าจะมีการแก้ไขพินัยกรรมโดยการขูดลบตกเติมจะต้องทำเป็นหนังสือ ลง วัน เดือน ปี และผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพยานอย่างน้อย ๒ คนพร้อมกัน มิฉะนั้นพินัยกรรมส่วนที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นไม่สมบูรณ์ แต่คงเสียไปเฉพาะแต่ข้อกำหนดนั้นเท่านั้น หาทำให้พินัยกรรมส่วนอื่นเสียไปทั้งฉบับด้วยไม่

โดยสรุปแล้ว พินัยกรรมแบบธรรมดานี้ แม้ผู้ทำพินัยกรรมจะเขียนหนังสือไม่เป็นก็สามารถทำพินัยกรรมแบบนี้ได้

๑๐.๒ **พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ** ผู้ทำพินัยกรรมต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้ คือ (**ป.พ.พ. มาตรา** ๑๖๕๗)

๑) ผู้ทำพินัยกรรมต้องเขียนข้อความในพินัยกรรมเป็นหนังสือด้วยลายมือตนเอง จะให้ผู้อื่นเขียนให้มิได้ ดังนั้น พินัยกรรมแบบนี้ถ้าผู้ทำพินัยกรรมเขียนหนังสือไม่เป็น ก็ไม่สามารถทำพินัยกรรมแบบนี้ได้

๒) ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงวันที่ เดือน ปี และลายมือชื่อของตนในพินัยกรรม **จะใช้ลายพิมพ์นิ้วมือโดยมีพยานรับรอง ๒ คนไม่ได้**

๓) กรณีที่จะมีการขูดลบ ตกเติม หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขพินัยกรรม ผู้ทำพินัยกรรมจะต้องทำเอง แล้วลงลายมือชื่อกำกับมิฉะนั้นพินัยกรรมในส่วนนี้ไม่สมบูรณ์

๑๐.๓ **พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง** ผู้ทำพินัยกรรมต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้ (**ป.พ.พ. มาตรา** ๑๖๕๘)

๑) ผู้ทำพินัยกรรมต้องไปแจ้งข้อความที่ตนประสงค์จะให้ลงไว้ในพินัยกรรมของตนต่อผู้อำนวยการเขต หรือนายอำเภอต่อหน้าพยานอีกอย่างน้อย ๒ คนพร้อมกัน

๒) การแจ้งข้อความตามข้อ ๑) ก็เพื่อให้ผู้อำนวยการเขตหรือนายอำเภอจดข้อความ เสร็จแล้วต้องอ่านให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานฟัง

๓) เมื่อผู้ทำพินัยกรรมและพยานทราบแน่ชัดว่าข้อความนั้นถูกต้องแล้ว ผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

เฉพาะกรณีที่ **ผู้ทำพินัยกรรมเท่านั้น** ลงลายมือชื่อไม่ได้ จะลงลายพิมพ์นิ้วมือโดยมีพยานรับรองลายพิมพ์นิ้วมืออย่างน้อย ๒ คน ก็ได้

๔) ผู้อำนวยการเขตหรือนายอำเภอ ต้องลงลายมือชื่อและลงวัน เดือน ปีพร้อมกับเขียนลงไปในพินัยกรรมด้วยว่า พินัยกรรมนั้นได้ทำขึ้นถูกต้อง เสร็จแล้วประทับตราประจำตำแหน่ง

๕) กรณีที่มีการขูดลบ ตกเติม หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองนี้ ผู้ทำพินัยกรรม พยาน และผู้อำนวยการเขต หรือนายอำเภอจะต้องลงลายมือชื่อกำกับไว้ มิฉะนั้นพินัยกรรมในส่วนนี้ไม่สมบูรณ์

๑๐.๔ **พินัยกรรมแบบเอกสารลับ** (**ป.พ.พ. มาตรา** ๑๖๖๐) ผู้ทำพินัยกรรมต้องปฏิบัติดังนี้

๑) ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อในพินัยกรรม

๒) ผู้ทำพินัยกรรมต้องทำพินัยกรรมใส่ซองแล้วปิดผนึก เสร็จแล้วลงลายมือชื่อคาบรอยผนึกนั้น

๓) ผู้ทำพินัยกรรมต้องนำพินัยกรรมที่ผนึกนั้นไปแสดงต่อผู้อำนวยการเขต หรือนายอำเภอ และพยานอีกอย่างน้อย ๒ คน และให้ถ้อยคำต่อบุคคลทั้งหมดเหล่านั้นว่าเป็นพินัยกรรมของตน ถ้าพินัยกรรมนั้นผู้ทำพินัยกรรมไม่ได้เป็นผู้เขียนเองโดยตลอด ผู้ทำพินัยกรรมจะต้องแจ้งชื่อและที่อยู่ของผู้เขียนให้ทราบด้วย

๔) เมื่อผู้อำนวยการเขตหรือนายอำเภอ จดถ้อยคำของผู้ทำพินัยกรรมและวัน เดือน ปี ที่นำพินัยกรรมมาแสดงไว้บนซองและประทับตราประจำตำแหน่งแล้ว ผู้ทำพินัยกรรม พยาน และผู้อำนวยการเขต หรือนายอำเภอต้องลงลายมือชื่อ

ถ้าผู้ทำพินัยกรรมลงลายมือชื่อไม่ได้จะพิมพ์ลายนิ้วมือโดยมีพยานลงลายมือชื่อรับรองอย่างน้อย ๒ คนก็ได้ **ส่วนพยานนั้นถ้าลงลายมือชื่อไม่ได้ จะใช้พิมพ์ลายนิ้วมือโดยมีพยานรับรองไม่ได้**

๕) การขูดลบ ตกเติม หรือแก้ไขพินัยกรรมแบบเอกสารลับ ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อกำกับไว้ มิฉะนั้นพินัยกรรมในส่วนนี้ไม่สมบูรณ์

๖) ในกรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมเป็นใบ้และหูหนวก หรือพูดไม่ได้ ผู้นั้นต้องเขียนด้วยตนเองบนซองพินัยกรรมต่อหน้านายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขต และพยาน ด้วยข้อความว่า พินัยกรรมที่ผนึกนั้นเป็นของตนแทนการใช้ถ้อยคำตามข้อ ๓) **(ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๖๑)**

๑๐.๕ พินัยกรรมแบบทำด้วยวาจา (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๖๓)

เมื่อมีพฤติการณ์พิเศษไม่สามารถทำพินัยกรรมตามแบบใดแบบหนึ่งได้ดังกล่าว เช่น ผู้ทำพินัยกรรมตกอยู่ในอันตรายใกล้ตายหรือมีโรคระบาด หรือมีสงคราม บุคคลดังกล่าวจะทำพินัยกรรมด้วยวาจาก็ได้โดย

๑) ผู้ทำพินัยกรรมต้องแสดงความประสงค์จะทำพินัยกรรมต่อหน้าพยาน ๒ คน พร้อมกันซึ่งอยู่ ณ ที่นั้น

๒) พยานทั้ง ๒ คนนั้นต้องไปแสดงตัวต่อผู้อำนวยการเขตหรือนายอำเภอโดยไม่ชักช้า และแจ้งข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมได้สั่งไว้ด้วยวาจา ทั้งต้องแจ้งวัน เดือน ปี สถานที่ทำพินัยกรรมและพฤติการณ์พิเศษด้วย

๓) ผู้อำนวยการเขตหรือนายอำเภอ ต้องจดข้อความที่พยานแจ้งดังกล่าว

๔) พยานทั้ง ๒ คน ต้องลงลายมือชื่อไว้ ถ้าเขียนชื่อตนเองไม่เป็นจะลงลายพิมพ์นิ้วมือโดยมีพยานลงชื่อรับรองลายพิมพ์นิ้วมืออย่างน้อย ๒ คนก็ได้

๑๑. ข้อสังเกตในเรื่องแบบพินัยกรรม

๑๑.๑ พินัยกรรมที่ทำขึ้นไม่ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นโมฆะ **(ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๐๕)** เว้นแต่พินัยกรรมที่ทำขึ้นนั้นจะไปเข้าแบบพินัยกรรมอย่างอื่น **(ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๖)** เช่น

ฎีกาที่ ๓๕๕/๒๕๒๑ พินัยกรรมเอกสารฝ่ายเมือง ซึ่งมีผู้ลงลายพิมพ์นิ้วมือเป็นพยาน คนหนึ่ง และมีผู้ลงลายมือชื่อเป็นพยานอีกคนหนึ่ง กับมีนายอำเภอเป็นผู้จัดทำพินัยกรรมลงลายมือชื่อในฐานะนายอำเภอ การลงลายพิมพ์นิ้วมือเป็นพยานจึงใช้ไม่ได้ (พยานในพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองต้องลงลายมือชื่อเท่านั้น) พนัยกรรมจึงเป็นโมฆะ แต่เนื่องจากพินัยกรรมฉบับนี้ได้ทำต่อหน้านายอำเภอ จึงถือได้ว่านายอำเภอเป็นพยานในพินัยกรรมด้วยอีกผู้หนึ่ง โดยไม่จำต้องมีข้อความเขียนบอกว่าลงชื่อเป็นพยานอีกฐานะหนึ่ง เมื่อรวมแล้วจึงเป็นพินัยกรรมที่ทำต่อหน้าพยานอย่างน้อย ๒ คนพร้อมกัน จึงเป็นพินัยกรรมที่สมบูรณ์ในแบบพินัยกรรมแบบธรรมดา

๑๑.๒ พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองนั้น นายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขตที่ลงชื่อในพินัยกรรมจะลงชื่อในฐานะเป็นพยานอีกฐานะหนึ่งไม่ได้ จะต้องมีพยานซึ่งเป็นบุคคลอื่นอีกอย่างน้อย ๒ คนจึงจะสมบูรณ์เป็นพินัยกรรม **(ฎีกาที่ ๖๒๑/๒๔๕๒)**

๑๑.๓ การทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองนั้น จะทำนอกที่ว่าการอำเภอก็ได้เมื่อมีการร้องขอ **(ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๕)**

๑๑.๔ บุคคลต่อไปนี้จะเป็นพยานในพินัยกรรมไม่ได้

๑) ผู้ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ

๒) บุคคลวิกลจริตหรือบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ

๓) บุคคลที่หูหนวก เป็นใบ้ หรือจักษุบอดทั้งสองข้าง **(ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๗๐)**

๑๑.๕ การเพิกถอนพินัยกรรม

เมื่อผู้ทำพินัยกรรมได้ทำพินัยกรรมขึ้นมาแล้ว ต่อมาจะด้วยเหตุใดก็ตาม หากต้องการเพิกถอนพินัยกรรมที่ทำขึ้น ก็สามารถเพิกถอนได้ดังต่อไปนี้ คือ

(๑) เพิกถอนด้วยการทำลาย หรือขีดฆ่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแก่พินัยกรรมที่ทำขึ้นฉบับเดียว หรือหลายฉบับโดยการทำลายหรือขีดฆ่าแก่พินัยกรรมที่ทำขึ้นทุกฉบับ **(ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๕)**

การทำลาย หมายถึง การรื้อ ทำให้ทลาย ทำให้พัง ทำให้ฉิบหาย

การขีดฆ่า หมายถึง การทำให้ใช้ไม่ได้ด้วยการขีดทำลาย

การที่ผู้ทำพินัยกรรมเขียนไว้ในหนังสือว่า "กระผมมีความประสงค์จะขอเพิกถอนพินัยกรรมฉบับนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๔๕๗ เป็นต้นไป" เช่นนี้ไม่เป็นการเพิกถอนพินัยกรรม เพราะไม่มีการทำลายหรือขีดฆ่า **(ฎีกาที่ ๘๓๘/๒๕๐๘)** และการเพิกถอนพินัยกรรมจะกระทำด้วยวาจาไม่ได้ **(ฎีกาที่ ๑๑๗๐/๒๔๕๘)**

(๒) เพิกถอนด้วยการทำพินัยกรรมฉบับหลัง ขอเพิกถอนพินัยกรรมฉบับแรกทั้งหมดหรือแต่บางส่วน โดยพินัยกรรมฉบับหลังจะต้องทำขึ้นโดยถูกต้องตามกฎหมายด้วย **(ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๔)** เช่น เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้แก่ นายก. ต่อมาในขณะที่เจ้ามรดกมีชีวิตอยู่ไม่ต้องการให้ นายก. ได้รับมรดก ก็อาจทำพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับระบุไว้ในพินัยกรรมว่า ตามที่เคยทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้แก่ นายก. บัดนี้ขอเพิกถอน

ไม่ให้ นายก. ได้รับทรัพย์มรดกอีกต่อไป เป็นต้น

(๓) เพิกถอนด้วยการโอน ขาย หรือทำลายทรัพย์สินซึ่งระบุไว้ในพินัยกรรมด้วยความตั้งใจ (**ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๖**) เช่น เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกรถยนต์ให้แก่ นายแดง ต่อมาในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เจ้ามรดกได้ขายรถยนต์คันนี้ให้แก่ นายดำ หรือได้ทำลายรถยนต์เสียหายหมดทั้งคันด้วยความตั้งใจของตนเช่นนี้ รถยนต์ซึ่งเป็นทรัพย์สินตามพินัยกรรมซึ่งจะตกได้แก่ นายแดง ก็เป็นอันถูกเพิกถอนไป

(๔) เพิกถอนเพราะพินัยกรรมฉบับแรกและฉบับหลังมีข้อความขัดกัน ในกรณีเช่นนี้ถือว่าพินัยกรรมฉบับก่อนถูกเพิกถอนโดยพินัยกรรมฉบับหลัง (เฉพาะในส่วนที่มีข้อความขัดกัน) เช่น พินัยกรรมฉบับแรกยกที่ดินให้แก่ นายก. แต่ได้ทำพินัยกรรมฉบับหลังยกที่ดินแปลงเดียวกันให้แก่ นายข. เช่นนี้ ข้อความในพินัยกรรมฉบับแรกที่เกี่ยวกับที่ดินนั้นได้ถูกเพิกถอนโดยพินัยกรรมฉบับหลัง (**ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๗**)

๑๒. ตัวอย่างพินัยกรรม

ตัวอย่างพินัยกรรมที่จะยกมากล่าวในที่นี้เป็นพินัยกรรมแบบธรรมดา และพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ เพราะเป็นพินัยกรรมที่สามารถทำได้เอง สำหรับพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง พินัยกรรมแบบเอกสารลับ เป็นพินัยกรรมซึ่งต้องไปทำที่สำนักงานเขตหรือที่ว่าการอำเภอ และพินัยกรรมที่ทำด้วยวาจาเป็นเรื่องของพยานที่ต้องไปแสดงตัว และแจ้งข้อความต่อผู้อำนวยการเขตหรือนายอำเภอ ซึ่งเมื่อไปถึงสถานที่ดังกล่าวแล้ว จะมีเจ้าพนักงานคอยแนะนำให้ทำพินัยกรรมลงในแบบที่ทางราชการได้กำหนดไว้ จึงไม่ขอนำตัวอย่างมากล่าวไว้ในที่นี้

อนึ่ง ในการที่จะยกทรัพย์สินให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ข้อความในพินัยกรรมจะระบุตัวทรัพย์สินโดยเฉพาะเจาะจงก็ได้ หรือไม่จำเป็นว่าจะต้องระบุตัวทรัพย์สินโดยเฉพาะเจาะจง อาจใช้ข้อความว่าบรรดาทรัพย์สินของข้าพเจ้าที่มีอยู่ในขณะที่ทำพินัยกรรมหรือที่จะมีขึ้นในภายหน้าให้ตกได้แก่ใคร หรืออาจใช้ข้อความเป็นแบบผสมโดยระบุตัวทรัพย์สินโดยเฉพาะเจาะจง และทรัพย์สินที่จะมีขึ้นในภายหน้าให้ตกได้แก่ใครรวมไปในพินัยกรรมฉบับเดียวกันก็ได้

พินัยกรรมแบบผู้อื่นเขียน (แบบธรรมดา)

พินัยกรรม

ทำที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้าพเจ้า.....อายุ.....ปี อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่ .....ถนน..... ตำบล.....อำเภอ.....

.....ได้ทำพินัยกรรมขึ้นไว้เพื่อแสดงว่า เมื่อข้าพเจ้าถึงแก่กรรมให้แบ่งแต่าง ๆ ของข้าพเจ้าให้บุคคลดังต่อไปนี้

๑.ที่ดินโฉนดเลขที่.....พร้อมสิ่งปลูกสร้างในที่ดิน อยู่ที่ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

๒. เงินสดฝากไว้ที่ธนาคาร.....บัญชีเลขที่.....ขอมอบให้แก่.....

๓. เครื่องเพชร พลอย ทอง นาค เงิน (ทั้งหมดหรือบางส่วน) ขอมอบให้แก่.....

.....

๔. ทรัพย์สินของข้าพเจ้านอกจากระบุตามข้อ ๑, ๒, ๓ นี้แล้ว ขอมอบให้แก่.....

๕. ขอให้.....เป็นผู้จัดการมรดกของข้าพเจ้า

พินัยกรรมฉบับนี้ทำขึ้นเป็นจำนวน.....ฉบับ ทุกฉบับมีข้อความตรงกัน และข้าพเจ้าเห็นว่ามีข้อความถูกต้องตรงตามเจตนาของข้าพเจ้าแล้ว จึงได้ลงชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน

ลงชื่อ.....ผู้ทำพินัยกรรม

ข้าพเจ้าผู้มีนามข้างท้ายนี้ขอรับรองว่า.....ผู้ทำพินัยกรรมฉบับนี้ได้ทำพินัยกรรมต่อหน้าข้าพเจ้า และได้สังเกตเห็นว่าผู้กระทำพินัยกรรมมีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ทุกประการ ข้าพเจ้าจึงได้ลงชื่อไว้เป็นพยานในพินัยกรรม

ลงชื่อ.....พยาน

ลงชื่อ.....พยาน

ลงชื่อ.....พยานและผู้เขียน

(ข้อพึงระวัง - ผู้ทำพินัยกรรมจะเขียนเองหรือพิมพ์หรือจะให้คนอื่นเขียนหรือพิมพ์แทนก็ได้ พร้อมลงวัน เดือน ปี ในขณะทำพินัยกรรมและลงลายมือชื่อต่อหน้าพยานอย่างน้อย ๒ คนพร้อมกัน ถ้าจะพิมพ์นิ้วมือต้องมีพยานรับรองลายพิมพ์นิ้วมือเพิ่มต่างหากจากพยานเดิมอีก ๒ คน

– ผู้เขียนหรือพยานรวมทั้งคู่สมรสของผู้เขียนหรือพยานในพินัยกรรมจะเป็นผู้รับทรัพย์ตามพินัยกรรมไม่ได้)

พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ

พินัยกรรม

ทำที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้าพเจ้า..... (ชื่อและนามสกุล).....อายุ.....ปี
อยู่บ้านเลขที่.....ถนน.....ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัด.....ได้ทำพินัยกรรมขึ้นไว้
เพื่อแสดงเจตนาว่า เมื่อข้าพเจ้าถึงแก่กรรมให้แบ่งทรัพย์สินต่าง ๆ ของข้าพเจ้าให้บุคคลดังต่อไปนี้ คือ

๑. ที่ดินโฉนดเลขที่.....อยู่ที่ตำบล.....อำเภอ.....
จังหวัด.....ขอมอบให้แก่.....

๒. ที่ดินโฉนดเลขที่.....พร้อมสิ่งปลูกสร้างในที่ดิน อยู่ที่.....
อำเภอ.....จังหวัด.....ขอมอบให้แก่.....

๓. เงินสดที่ฝากไว้ที่ธนาคาร.....บัญชีเลขที่.....
ขอมอบให้แก่.....

๔. เงินสดที่ฝากไว้ที่ธนาคาร.....บัญชีเลขที่.....
ขอมอบให้แก่.....

๕. เครื่องเพชร พลอย ทอง นาค เงิน (ทั้งหมดหรือบางส่วน) ขอมอบให้แก่.....
.....

๖. ทรัพย์สินนอกจากที่ระบุตามข้อ ๑, ๒, ๓, ๔, ๕ นี้แล้ว ขอมอบให้แก่.....

๗. ขอให้.....เป็นผู้จัดการศพของข้าพเจ้า
โดยให้หักเงินค่าทำศพไว้จากทรัพย์สินในข้อ ๖ จำนวน.....บาท มอบให้ผู้จัดการศพข้าพเจ้า

๘. ขอให้.....เป็นผู้จัดการมรดกของข้าพเจ้า
เพื่อจัดการแบ่งปันทรัพย์มรดกของข้าพเจ้าตามที่ได้แสดงเจตนาไว้แล้วข้างต้น

พินัยกรรมฉบับนี้ข้าพเจ้าเขียนด้วยลายมือของข้าพเจ้าเองทั้งฉบับ และได้ทำขึ้นไว้เป็นจำนวน
.....ฉบับ ทุกฉบับมีข้อความตรงกัน

ลงชื่อ.....ผู้ทำพินัยกรรม

ข้อพึงระวัง – ผู้ทำพินัยกรรมต้องเขียนด้วยลายมือตนเองทั้งฉบับ พร้อมทั้งลงวัน เดือน ปี ในขณะทำพินัยกรรมและลงลายมือชื่อของตนไว้ด้วย ดังนั้น (จะใช้ลายพิมพ์นิ้วมือโดยมีพยานรับรอง ๒ คน ไม่ได้) และไม่ต้องมีพยาน

หลักกฎหมายอาญาทั่วไป

๑. ความผิดทางอาญาคืออะไร

ความผิดทางอาญาคือ การกระทำที่มีผลกระทบกระเทือนต่อสังคม หรือคนส่วนใหญ่ของประเทศหากปล่อยให้ผู้ใดกระทำผิดแล้วมีการลงโทษหรือแก้แค้น ล้างแค้นกันเอง จะทำให้มีการกระทำความผิดทางอาญามากขึ้น บ้านเมืองจะไม่มีความสงบสุข ทุกคนจะหันมาจับอาวุธป้องกันตัวเอง คนที่แข็งแรงกว่าจะรังแกคนที่อ่อนแอกว่า กฎหมู่หรือการเล่นพวกจะเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย ดังนั้น รัฐจึงจำเป็นต้องยื่นมือเข้ามาลงโทษผู้กระทำผิดเสียเอง โดยโทษที่จะลงต้องเป็นโทษที่กฎหมายได้กำหนดไว้

๒. ลักษณะสำคัญของความผิดทางอาญา

(๑) **เป็นกฎหมายที่ชัดแจ้ง** ในขณะที่กระทำความผิดต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้แล้วอย่างชัดแจ้งว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด เจ้าหน้าที่ผู้ใช้กฎหมายจะสร้างกฎหมายใหม่ขึ้นมาใช้บังคับแก่ประชาชนคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะไม่ได้ เช่น กฎหมายบัญญัติว่า "การลักทรัพย์เป็นความผิด" ดังนั้น ผู้ใดลักทรัพย์ก็ย่อมมีความผิดเช่นเดียวกัน

(๒) **เป็นกฎหมายที่ไม่มีผลย้อนหลัง** ถ้าหากในขณะที่มีการกระทำสิ่งใดยังไม่มีกฎหมายอาญาบัญญัติว่าเป็นความผิด แม้ต่อมาภายหลังจะมีกฎหมายบัญญัติว่า การกระทำอย่างเดียวกันนั้นเป็นความผิดก็จะนำกฎหมายใหม่มาใช้กับการกระทำครั้งแรกไม่ได้ (ป.อ.ม. ๒)

๓. โทษทางอาญา มีอะไรบ้าง

โทษทางอาญา ที่จะใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดมีอยู่ ๕ ชนิดเท่านั้น (ป.อ.ม. ๑๘) หากผู้ใดกระทำความผิดทางอาญา เมื่อจะลงโทษผู้ลงโทษจะสรรหาวิธีการลงโทษแปลก ๆ มาลงโทษผู้กระทำผิดไม่ได้ต้องใช้โทษอย่างใดอย่างหนึ่งที่กฎหมายกำหนดไว้ลงโทษ ซึ่งเรียงจากโทษหนักไปหาโทษเบาคือ

(๑) โทษประหารชีวิต ได้แก่ การเอาไปยิงเสียให้ตาย

(๒) โทษจำคุก ได้แก่ การเอาตัวไปขังในเรือนจำ

(๓) โทษกักขัง ได้แก่ การเอาตัวไปกักขังหรือควบคุมไว้ในสถานที่กักขังซึ่งกำหนดไว้อันมิใช่เรือนจำ

(๔) โทษปรับ ได้แก่ การลงโทษด้วยการปรับให้ผู้กระทำความผิดจ่ายเงินให้แก่รัฐ

(๕) ให้ริบทรัพย์สิน ได้แก่ การลงโทษริบเอาข้าวของเงินทองของผู้ทำผิดมาเป็นของรัฐ

๔. ความรับผิดทางอาญา

บุคคลใดก็ตามจะต้องรับผิดทางอาญานั้น นอกจากจะต้องมีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดในขณะที่บุคคลนั้นได้กระทำความผิดแล้ว บุคคลผู้นั้นยังจะต้องกระทำการนั้นโดยเจตนาด้วย เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติว่า การกระทำนั้นแม้ไม่ได้กระทำโดยเจตนาก็เป็นความผิด บุคคลนั้นก็ต้องรับผิดในการกระทำที่ตนมิได้มีเจตนานั้นด้วย เช่น กระทำโดยประมาท กระทำไป

โดยไม่มีเจตนา ป.อาญา มาตรา ๕๙

การทำโดยเจตนา คือ การกระทำที่ผู้กระทำไปโดยรู้สำนึก (คือผู้กระทำรู้ตัวอยู่ตลอดเวลาว่าตนกำลังทำอะไรอยู่) และผู้กระทำนั้นประสงค์ต่อผล (คือต้องการให้ผลเกิดขึ้นตามที่ตนตั้งใจให้เกิด) หรือ ผู้กระทำนั้นย่อมเล็งเห็นผลบางประการของกระทำนั้น (คือ ผู้กระทำสามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าว่า หากกระทำสิ่งนั้นไปผลอาจจะเกิดขึ้นได้ตามที่คาดการณ์ไว้ แต่ก็ยังกระทำไป) **ตัวอย่าง** กระทำโดยเจตนาและประสงค์ต่อผล

นาย ก. ต้องการฆ่านาย ข. ให้ตาย จึงได้ใช้อาวุธปืนยิงนาย ข. ไป ๑ นัด กระสุนปืนถูกนาย ข. ตาย

ตัวอย่าง กระทำโดยเจตนาโดยย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำ

นาย ก. เห็นนกตัวหนึ่งยืนอยู่ที่โคนต้นไม้ต้นหนึ่ง ห่างตัวนกไปประมาณ ๑ เมตร นาย ก. เห็น นาย ข. กำลังนอนหลับอยู่ นาย ก. ต้องการยิงนก ไม่ต้องการยิงนาย ข. แต่นาย ก. ก็เล็งเห็น (คาดการณ์ได้ล่วงหน้า) ได้ว่า ถ้าตนยิงนกพลาดกระสุนปืนอาจไปถูกนาย ข. ได้ แต่ถ้าจะปลุกนาย ข. ให้ตื่น นกก็จะบินหนีไป นาย ก. จึงได้ใช้ปืนยิงไปที่ตัวนก แต่กระสุนปืนไม่ถูกนกแต่ไปถูกนาย ข. ถึงแก่ความตายเช่นนี้ การกระทำของนาย ก. เป็นการกระทำโดยเจตนาฆ่านาย ข. นาย ก. จึงมีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา แต่ถ้ากระสุนปืนไม่ถูกนาย ข. นาย ก. ก็ไม่มีความผิด

ประมาท คือ การกระทำที่ผู้กระทำมิได้ตั้งใจให้เกิดผลร้ายแก่ใคร แต่เนื่องจากการกระทำโดยไม่ระมัดระวัง หรือระมัดระวังไม่เพียงพอทำให้เกิดผลร้ายแก่ผู้อื่น ก็ถือว่าเป็นการกระทำโดยประมาทแล้ว อย่างไรก็ตามการที่จะพิจารณาว่าผู้กระทำประมาทหรือไม่นี้ยังต้องคำนึงถึงวิสัยของคนที่กระทำผิดด้วยว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องนั้น ๆ เพียงใด และในภาวะอย่างนั้นเขาสมควรจะควบคุมสถานการณ์ได้มากน้อยแค่ไหนโดยเทียบเคียงกับคนทั่วไปว่าคนปกติในสถานการณ์เช่นเดียวกันจะควบคุมสถานการณ์ได้หรือไม่ หากคนทั่วไปทำได้แล้วผู้กระทำผิดทำไม่ได้ ย่อมเป็นการกระทำโดยประมาท เช่น นายแดงขับรถยนต์ท่ามกลางสายฝนและขับด้วยความเร็วสูงปราศจากความระมัดระวัง เป็นเหตุให้ชนนายดำซึ่งกำลังเดินข้ามถนน เรียกว่ากระทำโดยประมาท

ไม่เจตนา คือ การกระทำที่ผู้กระทำตั้งใจทำเพื่อให้เกิดผลอย่างหนึ่งแต่ผลเกิดขึ้นมากกว่าที่ตั้งใจไว้เมื่อกฎหมายบัญญัติไว้ว่าการกระทำในลักษณะเช่นนั้น ต้องรับผลร้าย ผู้กระทำก็ต้องรับผิดด้วย เช่น นายแดงตั้งใจจะทำร้ายร่างกายนายดำ จึงใช้ไม้ตีหัวนายดำไป ๑ ที นายดำล้มลงหัวฟาดพื้นตาย ดังนี้ นายแดงมีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยไม่เจตนาด้วย ทั้ง ๆ ที่นายแดงมีเจตนาเพียงทำร้ายร่างกายนายดำเท่านั้น

๕. การอ้างไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นการรับผิดในทางอาญา

บุคคลใดก็ตามเมื่อได้กระทำผิดไปแล้วจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมาย หรือไม่รู้ว่ากฎหมายบัญญัติว่าการกระทำอย่างนั้นอย่างนี้เป็นความผิดเพื่อให้พ้นจากความรับผิดในทางอาญาไม่ได้ หรือที่เรียกกันว่าถูกกฎหมายปิดปาก แต่ถ้าศาลเห็นว่าบุคคลนั้นอาจไม่รู้ว่ามีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดศาลอาจอนุญาตให้ผู้นั้นแสดงพยานหลักฐานต่อศาล ซึ่งถ้าศาล

ฟังพยานหลักฐานนั้นแล้วเชื่อว่าเป็นจริงก็อาจจะลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ เรื่องนี้เป็นเรื่องที่กฎหมายเปิดโอกาสให้ศาลพิจารณาลงโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด ซึ่งกระทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น นายแดงเป็นชาวป่าไม่เคยเข้าเมืองและใช้เงินเลย เมื่อเข้ามาในเมืองเกิดความหิวจึงหยิบเอากล้วยของชาวบ้านไปกินโดยไม่ได้รับอนุญาต การกระทำของนายแดงมีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดฐานลัก-ทรัพย์ นายแดงจะแก้ตัวว่าตนเองไม่รู้กฎหมายไม่ได้ แต่ถ้าศาลเชื่อว่าบุคคลนั้นอาจไม่รู้กฎหมายจริง ๆ ก็อาจลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดได้ (ป.อ.ม. ๖๔)

๖. ความผิดในทางอาญาแบ่งเป็นความผิดต่อแผ่นดินและความผิดต่อส่วนตัว

กฎหมายมิได้ถือว่าการกระทำความผิดอาญาทุกอย่างเป็นเรื่องร้ายแรงเท่าเทียมกันการลงโทษผู้กระทำผิด จึงขึ้นอยู่กับการกระทำและสังคมที่มีความรู้สึกต่อการกระทำนั้น ๆ ว่าอะไรเป็นปัญหาสำคัญมากน้อยเพียงใดซึ่งอาจจะแบ่งการกระทำผิดทางอาญาออกตามความร้ายแรงของการกระทำได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. ความผิดต่อแผ่นดิน หมายถึง ความผิดในทางอาญาเรื่องนั้นเป็นเรื่องที่นอกจากจะมีผลต่อตัวผู้รับผลร้ายแล้วยังมีผลกระทบต่อสังคมอีกด้วย คือทำให้บุคคลที่อยู่ในสังคมเกิดความหวาดกลัวว่าสักวันเหตุการณ์นั้นอาจจะเกิดขึ้นกับตนก็ได้ รัฐจึงจำเป็นต้องป้องกันสังคมเอาไว้ ด้วยการยื่นมือเข้ามาเป็นผู้เสียหายเสียเอง ดังนั้น แม้ผู้รับผลร้ายจากการกระทำโดยตรงจะไม่ติดใจเอาความกับบุคคลผู้กระทำผิดนั้น รัฐก็ยังต้องเข้าไปดำเนินคดีฟ้องร้องเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ความผิดฐานชิงทรัพย์, ปล้นทรัพย์ เป็นต้น

๒. ความผิดต่อส่วนตัว หรือความผิดอันยอมความได้ หมายถึง ความผิดในทางอาญาซึ่งไม่ได้มีผลร้ายกระทบต่อสังคมโดยตรง หากตัวผู้รับผลร้ายไม่ติดใจเอาความแล้ว รัฐก็ไม่อาจยื่นมือเข้าไปดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดได้และถึงแม้จะได้ดำเนินคดีไปบ้างแล้ว เมื่อตัวผู้เสียหายพอใจยุติคดีเพียงใดก็ย่อมทำได้ด้วยการถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย ความผิดใดที่จะเป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้นั้นจะมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง หากไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่า ความผิดนั้นเป็นความผิดอันยอมความได้แล้ว ความผิดนั้นก็ไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ เช่นความผิดฐานยักยอกทรัพย์ผู้อื่น ตาม ป.อาญา มาตรา ๓๕๒ มี ป.อาญา มาตรา ๓๕๖ บัญญัติว่าเป็นความผิดยอมความได้ เป็นต้น

๗. ข้อยกเว้นไม่ต้องรับผิดในทางอาญา

แม้บุคคลจะกระทำการใดอันเป็นความผิดทางอาญาแต่ถ้าการกระทำนั้นมีกฎหมายยกเว้นความผิด, ยกเว้นโทษ หรือลดหย่อนผ่อนโทษให้ บุคคลนั้นก็อาจไม่มีความผิด ไม่ต้องรับโทษ หรือได้รับโทษน้อยลงได้ซึ่งแบ่งออกได้เป็นประเภทคือ

๗.๑ เหตุยกเว้นความผิด แม้จะมีการกระทำที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด แต่ถ้ามีกฎหมายยกเว้นความผิดให้ ผู้กระทำก็ไม่มีความผิดทางอาญาแต่ประการใด กรณีที่กฎหมายยกเว้นความผิดให้มีหลายกรณีเช่น

(๑) การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ในกรณีที่ผู้กระทำจำต้องกระทำเพื่อป้องกันสิทธิของตนเองหรือผู้อื่นให้พ้นจากภยันตรายที่เกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายและเป็นภยันตรายที่ใกล้จะถึง และได้กระทำไปพอสมควรแก่เหตุ บุคคลนั้นมีสิทธิที่จะป้องกันได้แต่หากเกิดเหตุเพราะตนเองจะอ้างเรื่องป้องกันไม่ได้ (ป.อ.ม. ๖๘) เช่น นาย ก. ยกปืนเล็งไปจะยิงนาย ข. ให้ถึงแก่ความตาย นาย ข. เห็นเข้าจึงได้ใช้อาวุธปืนที่มีอยู่ยิงไปที่นาย ก. กระสุนปืนถูกนาย ก. ตาย เช่นนี้ถือว่านาย ข. กระทำไปเพื่อป้องกันตัว เพราะหากนาย ข. ไม่ยิงนาย ก. ก็จะถูกนาย ก. ยิงถึงแก่ความตาย

(๒) ผู้เสียหายยินยอมให้กระทำ ในขณะหรือก่อนที่จะมีการกระทำความผิดต้องเป็นความยินยอมที่มิได้เกิดจากการข่มขู่ ประทุษร้าย และต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย

(๓) กฎหมายประเพณี เช่นการชกมวยตามกติกา แม้จะมีการตายเกิดขึ้นผู้กระทำก็ไม่มีความผิด

(๔) กรณีกฎหมายอื่นให้อำนาจกระทำได้ เช่น บทบัญญัตินิรโทษกรรมในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นต้น (ป.พ.พ.ม. ๔๔๕–๔๕๒)

๗.๒ **เหตุยกเว้นโทษทางอาญา** แม้การกระทำนั้นจะยังคงเป็นความผิดทางอาญาแต่ผู้กระทำก็ไม่ต้องรับโทษถ้ามีเหตุอันจะอ้างได้ตามกฎหมาย เช่น

(๑) **การกระทำผิดด้วยความจำเป็น** เพราะเหตุถูกบังคับซึ่งเป็นการที่ผู้กระทำตกอยู่ใต้อำนาจของใครหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และการกระทำด้วยความจำเป็นเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นพ้นจากภยันตรายที่ใกล้จะถึงโดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงให้พ้นได้โดยวิธีอื่น ทั้งนี้ภยันตรายนั้นต้องมิใช่เกิดจากการกระทำผิดของตนเอง ถ้าการกระทำนั้นไม่เป็นการเกินสมควรแก่เหตุไม่ต้องรับโทษ (ป.อ.ม. ๖๗)

(๒) **การกระทำผิดเพราะความบกพร่องทางจิต** ได้แก่การที่ผู้กระทำผิดได้ทำลงในขณะที่ตนไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ เพราะมีโรคจิต จิตบกพร่องหรือจิตฟั่นเฟือน (ป.อ.ม. ๖๕)

(๓) **การกระทำความผิดเพราะความมึนเมา** โดยหลักแล้วความมึนเมาเพราะเสพสุราหรือของมึนเมาจะยกขึ้นแก้ตัวเพื่อให้ตนไม่ต้องรับโทษไม่ได้ เว้นแต่ความมึนเมานั้นได้เกิดขึ้นโดยการไม่รู้ของผู้กระทำ กล่าวคือผู้เสพไม่รู้ว่าสิ่งนั้นจะทำให้มึนเมา หรือเพราะถูกขืนใจให้เสพและผู้นั้นกระทำผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ (ป.อ.ม. ๖๖)

(๔) **การกระทำตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน** โดยสุจริตใจแม้คำสั่งนั้นจะไม่ถูกต้องแต่ผู้กระทำเชื่อโดยสุจริตใจว่าตนเองมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามผู้นั้นก็ไม่ต้องรับโทษ (ป.อ.ม. ๗๐)

(๕) **สามี ภริยากระทำความผิดต่อกันในเรื่องทรัพย์** เช่น ลักทรัพย์, วิ่งราวทรัพย์, ฉ้อโกง ซึ่งไม่เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือถึงแก่ความตาย ผู้กระทำผิดก็ไม่ต้องรับโทษ (ป.อ.ม. ๗๑)

(๖) **เด็กอายุไม่เกิน ๑๔ ปีกระทำความผิด** ไม่ต้องรับโทษแต่ศาลอาจว่ากล่าว

ตักเตือนวางข้อกำหนด หรือคุมประพฤติเด็กนั้นก็ได้ (ป.อ.ม. ๗๔)

๗.๓ **เหตุลดหย่อนโทษ** บางกรณีแม้ผู้กระทำผิดจะไม่ได้รับยกเว้นความผิดหรือยกเว้นโทษ แต่ก็อาจมีพฤติการณ์ที่สมควรลดหย่อนให้ก็ได้ในบางกรณี เช่น

(๑) **กระทำความผิด โดยไม่รู้ว่ากฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิด** โดยหลักแล้วบุคคลจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อไม่ต้องรับโทษไม่ได้ แต่กฎหมายยอมให้บุคคลยกความไม่รู้นี้ขึ้นเป็นเหตุผลขอลดหย่อนโทษได้ส่วนจะลดหย่อนได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ **สภาพของความผิดและพฤติการณ์** เฉพาะตัวของผู้กระทำผิดในบางกรณีศาลอาจจะลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดเท่าใดก็ได้แต่จะไม่ลงโทษเลยไม่ได้ (ป.อ.ม. ๖๔)

(๒) **การกระทำโดยบันดาลโทสะ** ได้แก่การที่บุคคลใดกระทำความผิดลงไปเพราะความกดดันจากการถูกข่มเหงอย่างไม่เป็นธรรม และได้กระทำความผิดต่อผู้ข่มเหงในขณะนั้น หรือในระยะเวลาต่อเนื่องกระชั้นชิดกับที่ยังมีโทสะรุนแรงอยู่ (หากไปทำต่อญาติพี่น้องของผู้ข่มเหงหรือผู้อื่นจะอ้างเรื่องข่มเหงมิได้ ทั้งนี้อย่านำไปปะปนกับเรื่องกระทำโดยพลาดหรือเรื่องการสำคัญผิด เพราะแม้จะเป็นเรื่องการกระทำโดยพลาดหรือโดยสำคัญผิด ก็ยังอาจอ้างเหตุบันดาลโทสะเพื่อประโยชน์ในการลดหย่อนโทษได้เช่นเดิม) (ป.อ.ม. ๗๒)

(๓) **ผู้บุพพารีกับผู้สืบสันดาน** หรือพี่น้อง **กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ต่อกัน** ในกรณีที่มิใช่ความผิดที่มีลักษณะหรือพฤติการณ์ร้ายแรง (ป.อ.ม. ๗๑)

๘. เด็กและเยาวชนกระทำความผิด

เด็กอาจกระทำความผิดได้เช่นเดียวกับผู้ใหญ่แต่การกระทำความผิดของเด็กอาจได้รับโทษต่างจากการกระทำของผู้ใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากเด็กเป็นผู้อ่อนเยาว์ ขาดความรู้สึกสำนึกเท่าผู้ใหญ่ ภารลงโทษจำต้องคำนึงถึงอายุของเด็กผู้กระทำความผิดด้วย

การลงโทษแบ่งออกเป็น ๔ ระดับ คือ

(๑) เด็กอายุไม่เกิน ๗ ปี แม้กระทำความผิดทางอาญาก็ไม่ต้องรับโทษ (ป.อ.ม. ๗๓)

(๒) เด็กอายุกว่า ๗ ปีแต่ไม่เกิน ๑๔ ปี แม้กระทำผิดทางอาญาแล้วไม่ต้องรับโทษ แต่ศาลก็อาจว่ากล่าวตักเตือน และวางข้อกำหนดให้ บิดา มารดา ผู้ปกครอง ปฏิบัติกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติหรือส่งตัวเด็กไปให้หน่วยงานของรัฐ (บ้านเมตตา) ดูแล อบรม สั่งสอน ได้จนกว่าจะอายุครบ ๑๘ ปีบริบูรณ์ (ป.อ.ม. ๗๔)

(๓) เยาวชนอายุกว่า ๑๔ ปีแต่ไม่เกิน ๑๗ ปี ศาลอาจใช้วิธีการตามข้อ (๒) หรือลงโทษ เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ โดยลดมาตราส่วนโทษที่จะใช้กับเยาวชนนั้นลงกึ่งหนึ่งก่อนที่จะมีการลงโทษแก่เยาวชนผู้กระทำความผิด (ป.อ.ม. ๗๕)

(๔) เยาวชนอายุกว่า ๑๗ ปีแต่ไม่เกิน ๒๐ ปี ศาลต้องลงโทษเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ แต่อาจจะลดมาตราส่วนให้ได้หนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งก็ได้ (ป.อ.ม. ๗๖)

๙. เหตุบรรเทาโทษ

สาเหตุแห่งการกระทำความผิดของผู้กระทำผิดซึ่งกระทำความผิดอย่างเดียวกันอาจมาจากสาเหตุที่แตกต่างกัน ทั้งพื้นฐานทางการศึกษา นิสัยใจคอย่อมแตกต่างกันไป แม้การกระทำความผิดบางประเภท บางลักษณะจะมีการยกเว้นโทษ ลดหย่อนโทษให้ ก็เป็นการยกเว้นหรือ

ลดหย่อนให้แก่ทุกคนที่กระทำความผิดเพราะสาเหตุเดียวกันเป็นการลดโทษให้ตาม **ลักษณะแก่การกระทำ** แต่เหตุบรรเทาโทษเป็นการลดหย่อนโทษให้โดย **คำนึงถึงตัวผู้กระทำความผิดโดยตรง** ว่าสมควรจะลงโทษมากน้อยเพียงใดควรให้โอกาสกลับตัวกลับใจหรือไม่ การใช้เหตุบรรเทาโทษมีข้อที่จะต้องพิจารณาคือ

(๑) นำมาใช้หลังจากมีการเพิ่มโทษลดโทษตามกฎหมายแล้ว

(๒) เป็นดุลพินิจของศาล

(๓) ลดโทษให้ได้ไม่เกินกึ่งหนึ่งของโทษที่จะลง

เหตุบรรเทาโทษนั้นได้แก่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้โฉดเขลาเบาปัญญาตกอยู่ในความทุกข์อย่างสาหัส มีคุณความดีมาแต่ก่อนรู้สึกความผิดและพยายามบรรเทาผลร้ายแห่งความผิดนั้น ลุแก่โทษต่อเจ้าพนักงานหรือให้ความรู้แก่ศาลอันเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาหรือเหตุอื่นที่ศาลเห็นว่ามีลักษณะทำนองเดียวกัน (ป.อ.ม. ๗๘)

๑๐. การเพิ่มโทษ, ลดโทษ และรอการลงโทษ

การเพิ่มโทษ ลดโทษ และรอการลงโทษ เป็นขั้นตอนในการวางโทษให้เหมาะสมแก่ผู้กระทำความผิด ทั้งนี้เพื่อป้องกันสังคมและเพื่อเยียวยาแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับเป็นคนดีเข้าอยู่ในสังคมได้โดยไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ผู้อื่น

บางกรณีหากผู้กระทำผิดเป็นผู้มีพฤติกรรมกระทำผิดซ้ำซากไม่เข็ดหลาบ ก็มีกฎหมายบัญญัติให้เพิ่มโทษผู้กระทำความผิดให้หนักขึ้นกว่าการลงโทษจากการกระทำครั้งเดียวและในบางกรณีผู้กระทำความผิดอาจได้รับประโยชน์จากข้อกฎหมายหรือมีเหตุที่สมควรจะได้รับการบรรเทาโทษ ศาลก็อาจลดโทษให้ได้ การเพิ่มโทษหรือลดโทษนี้ต้องวางโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดก่อนแล้วจึงเพิ่มโทษ เมื่อเพิ่มโทษเสร็จแล้วจึงลดโทษได้ (ป.อ.ม. ๕๔)

การเพิ่มโทษตาม ป.อาญา ศาลเพิ่มโทษได้หนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งที่ศาลกำหนด การเพิ่มโทษหนึ่งในสามเป็นกรณีผู้กระทำผิดได้กระทำผิดอีกภายในระหว่างรับโทษหรือ ๕ ปี นับแต่วันพ้นโทษ (ป.อ.ม. ๕๒) ส่วนการเพิ่มโทษกึ่งหนึ่งเป็นกรณีที่ผู้กระทำผิดได้กระทำผิดซ้ำในความผิดที่ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้เช่นครั้งก่อนกระทำผิดฐานลักทรัพย์มาครั้งหลังก็กระทำผิดฐานลักทรัพย์หรือวิ่งราวทรัพย์หรือชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์ โดยกระทำในขณะที่รับโทษหรือพ้นโทษภายใน ๓ ปี และโทษครั้งก่อนศาลลงโทษแล้วไม่น้อยกว่า ๖ เดือน (ป.อ.ม. ๕๓)

การรอการลงโทษ หรือรอการกำหนดโทษ เป็นขั้นตอนสุดท้ายในกรณีที่ศาลวางโทษที่จะลงสำหรับผู้กระทำความผิดซึ่งไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือแม้จะเคยต้องโทษจำคุกแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือลหุโทษ หลังจากลดหย่อนโทษแล้ว ถ้าผู้นั้นจะต้องโทษจำคุกไม่เกิน ๒ ปี เมื่อศาลใช้ดุลพินิจแล้วเห็นว่ามีเหตุอันควรปรานีให้โอกาสผู้นั้นกลับตัวมาเป็นคนดี เข้าอยู่ในสังคมได้โดยไม่ต้องจำคุก ก็อาจสั่งรอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษได้ไม่เกิน ๕ ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยจะกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติด้วยหรือไม่ก็ได้ (ป.อ.ม. ๕๖)

ในเวลาที่รอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษ ถ้าผู้ได้รับการรอการลงโทษกลับมากระทำความผิดและถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกซึ่งความผิดนั้นไม่ใช่การกระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ศาลจะต้องเอาโทษที่เคยรอไว้มาบวกกับโทษในคดีใหม่ด้วย

แต่ถ้าผู้นั้นมิได้กระทำความผิดที่ต้องโทษจำคุก (ไม่ใช่ประมาทหรือลหุโทษอีก) ผู้นั้นย่อมพ้นจากการที่จะถูกกำหนดโทษหรือถูกลงโทษในคดีนั้น (ป.อ.ม. ๕๘)

๑๑. การพยายามกระทำความผิด

ได้แก่การกระทำที่ส่อเจตนาว่าผู้นั้นมีความตั้งใจที่จะกระทำความผิดตามกฎหมายแล้วโดยได้ลงมือกระทำแล้ว และการกระทำนั้นใกล้ชิดกับผลสำเร็จ เพียงแต่การนั้นกระทำไปไม่ตลอด ไม่ว่าจะด้วยเหตุภายนอก เช่น ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับเสียก่อน หรือผู้นั้นยับยั้งการกระทำเสียเอง หรือกระทำไปตลอดแล้วแต่การกระทำนั้นไม่บรรลุผลสมดังเจตนาของผู้กระทำ ทั้งนี้ไม่ว่าการกระทำนั้นจะไม่สำเร็จเพราะเหตุใดก็ต้องถือว่าผู้นั้นได้พยายามกระทำความผิดแล้วกฎหมายจึงเอาโทษแก่ผู้พยายามกระทำความผิดด้วยเพียงแต่ลงโทษน้อยกว่ากรณีกระทำความผิดสำเร็จ (ป.อ.ม. ๘๐, ๘๑, ๘๒)

ข้อสังเกตสำหรับการพยายามกระทำความผิด

(๑) จะมีความผิดฐานพยายามฯ ได้เฉพาะในความผิดที่ต้องมีเจตนาเท่านั้น เพราะการใช้ความพยายามย่อมส่อเจตนาของผู้กระทำได้ ดังนั้น ความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทจึงไม่มีการพยายามกระทำความผิด

(๒) การพยายามกระทำความผิดฐานหนึ่งอาจเป็นความผิดสำเร็จอยู่ในตัวของมันเองสำหรับความผิดฐานอื่นได้ เช่น บุกรุกเข้าไปลักทรัพย์ในเคหสถาน ผู้กระทำเข้าไปในบ้านของเขาแล้วแม้ยังไม่ทันลักทรัพย์สำเร็จ ก็เป็นความผิดฐานพยายามลักทรัพย์และเป็นความผิดสำเร็จในฐานบุกรุกแล้ว

๑๒. การร่วมกันกระทำความผิด

การกระทำผิดอาญารายเดียวอาจมีบุคคลหลายคนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดนั้นได้ในหลายลักษณะเช่น

(๑) **การกระทำความผิดข้างเดียว** ได้แก่การกระทำที่ต่างคนต่างกระทำโดยแต่ละคนไม่มีเจตนาที่จะให้การกระทำของตนเกี่ยวข้องมีผลได้เสียแก่ผู้กระทำรายอื่นเลย ดังนั้นแต่ละคนจึงต้องรับผิดในการกระทำของตนเองเท่านั้น

(๒) **ตัวการ** ได้แก่การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปคิดตกลงใจร่วมกันที่จะกระทำความผิดอันเดียวกัน อาจมีการแบ่งหน้าที่กันทำ แต่ไม่ว่าใครจะทำหน้าที่อย่างใดต่างก็หวังผลในความสำเร็จของการกระทำความผิดเดียวกัน ดังนั้นบุคคลที่เป็นตัวการร่วมจึงต้องรับผิดร่วมกัน (ป.อ.ม. ๘๓)

(๓) **ผู้ใช้** ได้แก่การที่ผู้ใดผู้หนึ่งก่อให้ผู้อื่นกระทำความผิดไม่ว่าจะด้วยบังคับ ขู่เข็ญ จ้าง วาน ยุยงส่งเสริม หรือด้วยวิธีอื่นใด หรือโฆษณาหรือประกาศแก่บุคคลทั่วไปและความผิดนั้นมีโทษไม่ต่ำกว่าหกเดือน เพื่อให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นโดยผู้ใช้นั้นมิได้ลงมือกระทำความผิดด้วย เพียงแต่มีเจตนาและใช้วิธีการดังกล่าวเพื่อให้ความผิดเกิด ซึ่งตามกฎหมายถือ

ว่าผู้ใช้ต้องรับผิดเท่ากับตัวผู้ถูกใช้และแม้ในกรณีผู้ถูกใช้เกิดเปลี่ยนใจไม่ยอมกระทำ ผู้ใช้ก็ยังต้องรับผิดแต่น้อยกว่ากรณีความผิดสำเร็จ (ป.อ.ม. ๘๓, ๘๔)

(๔) **ผู้สนับสนุน** ได้แก่ผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของบุคคลอื่นโดยที่ตนเองมิได้เข้าร่วมมีส่วนได้เสียอย่างตัวการ หรือเป็นผู้บงการเพื่อหวังผลของการกระทำอย่างผู้ใช้ หากแต่ผู้ใดกระทำการใด ๆ ลงเพื่อช่วยเหลือให้ความสะดวกในการที่ผู้อื่นกระทำความผิดก่อนหรือขณะที่มีกระทำความผิด ทั้งนี้ผู้กระทำผิดจะรู้หรือไม่รู้ถึงความช่วยเหลือ หรือการให้ความสะดวกนั้นก็ตาม กฎหมายก็ถือว่าผู้สนับสนุนมีความผิดสมควรได้รับโทษแล้ว แต่ได้รับโทษน้อยกว่าตัวการหรือผู้ใช้ (ป.อ.ม. ๘๖)

ข้อสังเกต

(๑) ความผิดที่กระทำโดยประมาทจะมีการสนับสนุนไม่ได้

(๒) การพยายามสนับสนุนไม่มีความผิด แต่สนับสนุนการพยายามเป็นการกระทำความผิด

(๓) ผู้กระทำผิดกับผู้สนับสนุนไม่จำต้องรู้จักหรือคบคิดกันมาก่อน

๑๓. อายุความ

คดีอาญาเป็นคดีที่มีผลกระทบต่อเสรีภาพของผู้กระทำความผิดโดยตรง หากปล่อยไว้ให้คดีอาญาไม่มีอายุความก็จะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นคดีร้ายแรงเพียงไรต้องมีชนักติดหลังไปจนตลอดชีวิต ทั้งที่เมื่อได้ตัวผู้กระทำความผิดมาแล้วก็ไม่สามารถลงโทษได้เพราะพยานหลักฐานสูญหายเสียหมดแล้ว

ดังนั้นเพื่อประโยชน์ในการเร่งรัดคดีมิให้พยานหลักฐานสูญหายเสียหมด จึงจำต้องมีอายุความในการฟ้องคดีหรือลงโทษผู้กระทำความผิด

อายุความจึงเป็นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ต้องฟ้องร้องผู้กระทำความผิดหรือนำตัวผู้กระทำความผิดที่ศาลพิพากษาลงโทษมารับโทษเสียภายในกำหนดนั้น ซึ่งหากพ้นกำหนดแล้วก็ไม่สามารถจะฟ้องหรือลงโทษผู้นั้นได้อีก

อายุความฟ้องคดีมี ๓ ประเภท คือ

(๑) อายุความฟ้องคดีทั่วไป มี ๕ ระดับ คือ ๒๐ ปี, ๑๕ ปี, ๑๐ ปี, ๕ ปี และ ๑ ปี ตามความหนักเบาของโทษ (ป.อ.ม. ๕๕)

(๒) อายุความฟ้องคดีความผิดอันยอมความได้ต้องร้องทุกข์ภายใน ๓ เดือนนับแต่วันรู้เรื่อง และรู้ตัวผู้กระทำความผิด และภายในอายุความทั่วไป (ป.อ.ม. ๕๖)

(๓) อายุความฟ้องขอให้กักกัน จะฟ้องไปพร้อมกับการฟ้องคดีนั้นเป็นมูลให้เกิดเหตุกักกันหรืออย่างช้าภายใน ๖ เดือนนับแต่วันที่ฟ้องคดีนั้น (ป.อ.ม. ๕๗)

การนับอายุความมีข้อสังเกตคือ

(๑) อายุความฟ้องคดีต้องเริ่มนับตั้งแต่วันกระทำผิดโดยนับวันรุ่งขึ้นจากวันกระทำผิดเป็นหนึ่งวัน

ในกรณีเป็นความผิดสำเร็จครั้งเดียวแม้ผลจะเกิดหลังจากการกระทำนั้นหลายวันก็ต้องนับแต่วันลงมือกระทำผิด

แต่ในกรณีเป็นความผิดต่อเนื่อง จะเริ่มนับอายุความต่อเนื่องเมื่อการกระทำสิ้นสุดลง ไม่ใช่วันลงมือกระทำ

(๒) การสิ้นสุดของอายุความฟ้องคดีต้องนับถึงวันฟ้องและได้ตัวผู้กระทำผิดมายังศาล

(๓) การเริ่มนับอายุความใหม่จะทำได้ต่อเมื่ออายุความสะดุดหยุดลง เพราะจำเลยหลบหนีหรือวิกลจริตและศาลสั่งงดการพิจารณาคดี เมื่อได้ตัวมาดำเนินคดีใหม่ก็เริ่มนับอายุความใหม่

(๔) ในระหว่างการพิจารณาของศาลย่อมไม่มีการนับอายุความ

(๕) การฟ้องคดีความผิดยินยอมกันได้ต้องคำนึงถึงอายุความการร้องทุกข์ และอายุความการฟ้องคดี หากขาดอย่างใดอย่างหนึ่งก็ฟ้องไม่ได้

๑๔. ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มีอะไรบ้าง

ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามีหลายลักษณะ แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะลักษณะความผิดที่มีผลกระทบต่อประชาชน และเป็นคดีความไปสู่ศาลมากน้อยตามลำดับ ดังนี้คือ

(๑) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์

(๒) ความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายผู้อื่น

(๓) ความผิดเกี่ยวกับเพศ

(๔) ความผิดเกี่ยวกับการปลอมแปลง

(๕) ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภยันตรายต่อประชาชน

(๖) ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศชาติ

(๗) ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง

(๘) ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

๑. ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ มีดังนี้

๑.๑ ลักทรัพย์ ได้แก่ การเอาทรัพย์ของผู้อื่นไปโดยเจตนาเอาไปเป็นของตน โดยเจ้าของทรัพย์ไม่ยินยอมให้เอาไป หรือเจ้าของทรัพย์ไม่ได้รู้เห็นเป็นใจให้เอาไป ป.อาญา มาตรา ๓๓๔, ๓๓๕ เช่น ล้วงเอาเงินในกระเป๋าของผู้อื่น, เข้าไปเอาทรัพย์ในบ้านของผู้อื่น, เข้าไปเอาโคของผู้อื่นที่ขังไว้ใต้ถุนบ้าน

๑.๒ วิ่งราวทรัพย์ ได้แก่ การลักทรัพย์ของผู้อื่นไปโดยใช้กริยาฉกฉวยเอาของนั้นไปซึ่งหน้าเจ้าของทรัพย์ ป.อาญา มาตรา ๓๓๖ เช่น ใช้มือกระชากเอาสร้อยคอของผู้อื่นที่เขาสวมใส่อยู่ที่คอไปโดยเร็ว, ใช้มือกระชากเอากระเป๋าถือของผู้อื่นไปโดยเร็ว

๑.๓ ชิงทรัพย์ ได้แก่ การลักทรัพย์ของผู้อื่น โดยผู้ลักได้ใช้กำลังประทุษร้าย (ทำร้าย) เจ้าของทรัพย์ หรือขู่เข็ญว่าในทันใดนั้นจะใช้กำลังประทุษร้าย (ทำร้าย) และการใช้กำลังประทุษร้าย (ทำร้าย) หรือขู่เข็ญว่าในทันใดนั้นจะใช้กำลังประทุษร้ายนั้นก็เพื่อ

๑. ให้เกิดความสะดวกแก่การลักทรัพย์ หรือการพาทรัพย์นั้นไป เช่น

*นาย ก.ต้องการลักเอาโคของนาย ข. แต่ไม่สามารถลักเอาได้ เพราะนาย ข. ได้*เฝ้าโคนั้นอยู่ตลอดเวลา นาย ก.จึงใช้ท่อนไม้ตีหัวนาย ข. จนนาย ข. สลบไป แล้วนาย ก.

ก็ลักเอาโคไปได้ เช่นนี้ถือได้ว่าการที่นาย ก. ใช้ไม้ตีหัวนาย ข. เป็นการทำร้ายร่างกายนาย ข. เพื่อให้มีความสะดวกในการลักโคนาย ข. จึงเป็นชิงทรัพย์

นาย ก.ลักเอาโคของนาย ข. ได้แล้ว พาโคเดินไปจากที่เดิมได้ ๑ วามือ นาย ข. เห็นเข้าจึงเข้าไปขัดขวางไม่ให้นาย ก. พาโคของตนไป นาย ก. จึงใช้ท่อนไม้ตีนาย ข. จนสลบไป เช่นนี้ถือว่า การที่นาย ก. ใช้ท่อนไม้ตีนาย ข. เป็นการใช้กำลังทำร้ายนาย ข. เพื่อสะดวกแก่การพาโคของนาย ข. ไป เป็นชิงทรัพย์

๒. เพื่อให้ยื่นให้ซึ่งทรัพย์นั้น เช่น

นาย ก. มีความต้องการอยากได้ปากกาปลอกทองของนาย ข. ที่เหน็บอยู่ที่กระเป๋าเสื้อของนาย ข. จึงใช้อาวุธปืนจี้นาย ข. แล้วบอกนาย ข. ให้ส่งปากกานั้นให้แก่นาย ก. ถ้าไม่ส่งให้ก็จะยิงนาย ข. เสียให้ตาย นาย ข. กลัวจะถูกยิง จึงส่งปากกาให้แก่นาย ก. ไป เช่นนี้ถือว่าการที่นาย ก. ใช้ปืนขู่นาย ข. เป็นการขู่เข็ญว่าในทันใดนั้นจะใช้กำลังประทุษร้ายเพื่อให้นาย ข. ยื่นปากกาให้เป็นชิงทรัพย์

๓. เพื่อยึดถือเอาทรัพย์นั้นไว้ เช่น

นาย ก. ลักเอาปากกาของนาย ข. มาได้และเหน็บใส่กระเป๋าไว้ ทันใดนั้นนาย ข. รู้ว่าปากกาถูกลักและเห็นนาย ก. เหน็บอยู่ จึงขอคืน นาย ก. ไม่ให้และได้ใช้มือชกนาย ข. ถูกที่ใบหน้าแล้วหนีไป เช่นนี้ถือได้ว่า นาย ก. ได้ใช้กำลังประทุษร้ายนาย ข. เพื่อยึดถือเอาปากกาของนาย ข. ไว้ เป็นชิงทรัพย์

๔. เพื่อปกปิดการกระทำผิดนั้น เช่น

นาย ก. เข้าไปลักทรัพย์นาย ข. ในบ้านของนาย ข. นาย ข. ตื่นมาพบเข้า นาย ก. กลัวว่านาย ข. จะจำนาย ก. ได้ จึงได้ใช้อาวุธปืนยิงนาย ข. ถึงแก่ความตาย เช่นนี้ถือว่าการที่นาย ก. ยิงนาย ข. ตาย เป็นการประทุษร้ายนาย ข. เพื่อปกปิดการกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ของนาย ข. เป็นชิงทรัพย์

๕. เพื่อให้พ้นจากการจับกุม เช่น

นาย ก. ได้ลักเอาโคของนาย ข. มาได้แล้ว ขณะพาเอาโคนั้นหลบหนีอยู่ นาย ก. เห็นกำนันกับพวกกำลังติดตามมาเพื่อจับกุมตน นาย ก. จึงได้ใช้อาวุธปืนยิงกำนันถึงแก่ความตาย หรือได้รับบาดเจ็บ เช่นนี้ถือได้ว่า นาย ก. ได้ใช้กำลังประทุษร้ายกำนันกับพวกเพื่อให้พ้นจากการถูกกำนันกับพวกจับกุม เป็นชิงทรัพย์

ตามตัวอย่างทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น หากเพียงแต่นาย ก. ขู่เข็ญว่าในทันใดนั้น (ขณะนั้น) จะใช้กำลังประทุษร้าย คือ ทำร้ายนาย ข. หรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ นาย ข. ก็เป็นความผิดฐานชิงทรัพย์ เช่นกัน

การกระทำความผิดฐานชิงทรัพย์ ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๓๙ และ ๓๓๙ ทวิ

๑.๔ ปล้นทรัพย์ ได้แก่ การชิงทรัพย์ผู้อื่น โดยคนร้ายที่ร่วมกันทำการชิงทรัพย์นั้นต้องมีตั้งแต่ ๓ คนขึ้นไป หากคนร้ายที่ทำการชิงทรัพย์นั้นมีไม่ถึง ๓ คน ก็ไม่เป็นปล้นทรัพย์ เช่น

นาย ก. ข. ค. มีปืนเป็นอาวุธได้ใช้อาวุธปืนนั้นจี้นายแดง คนขับแท็กซี่ให้ส่งเงินให้ตน โดยพูดขู่เข็ญว่า ถ้าไม่ส่งเงินให้ก็จะยิงนายแดงทันที นายแดงกลัวถูกยิง จึงส่งเงินให้นาย ก.ข.ค.ไป เป็นปล้นทรัพย์

ความผิดฐานปล้นทรัพย์ มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๐, ๓๔๐ ทวิ และ ๓๔๐ ตรี

การกระทำเช่นไรจะเป็นความผิดฐานลักทรัพย์, วิ่งราวทรัพย์, ชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์ ท่านสามารถจำได้ง่าย ๆ ดังนี้

ความผิดลักทรัพย์ คือ การเอาทรัพย์ของผู้อื่นไปโดยทุจริต โดยไม่มีการใช้กำลังทำร้าย คนร้ายจะมีกี่คนไม่สำคัญ

ความผิดวิ่งราวทรัพย์ คือ การลักทรัพย์ผู้อื่นโดยการฉกฉวยทรัพย์นั้นไปต่อหน้าไม่มีการใช้กำลังทำร้าย

ความผิดชิงทรัพย์ คือ การลักทรัพย์โดยมีการใช้กำลังประทุษร้ายหรือทำร้ายหรือขู่เข็ญว่าในทันใดนั้นจะใช้กำลังประทุษร้าย คนร้ายจะต้องไม่เกิน ๓ คน

ความผิดปล้นทรัพย์ คือ การชิงทรัพย์โดยคนร้ายจะต้องมีตั้งแต่ ๓ คนขึ้นไป ถ้าไม่ถึง ๓ คนไม่เป็นปล้นทรัพย์

๑.๕ **ยักยอกทรัพย์** ได้แก่ การที่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ได้ทรัพย์ของบุคคลอื่นมาไว้ในความครอบครองของตน เช่น มีคนเอาของมาฝากหรือรับทรัพย์นั้นไว้ เพราะมีหน้าที่ต้องรับแล้วเบียดบังเอาทรัพย์นั้นไว้เป็นของตนหรือบุคคลอื่นเสีย เช่นนี้ เป็นความผิดยักยอกทรัพย์

ตัวอย่างเช่น

นาย ก.จะไปธุระต่างจังหวัด จึงได้นำโค ๑ ตัวของตนไปฝากให้นาย ข.ช่วยเลี้ยง เมื่อนาย ข.เลี้ยงได้ ๓ วัน เกิดอยากได้โคของนาย ก.ไว้เป็นของตนจึงเอาไปซุกซ่อนไว้เสียอีก ๕ วันต่อมา นาย ก.กลับจากต่างจังหวัดได้ไปขอโคคืนจากนาย ข. แต่นาย ข.บอกว่าไม่ได้รับฝากโคจากนาย ก. จึงไม่มีคืนให้ การกระทำของนาย ข.เป็นความผิดฐานยักยอกทรัพย์

ความผิดฐานยักยอกทรัพย์มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๕๒–๓๕๖

๑.๖ **ฉ้อโกงทรัพย์** ได้แก่ การกระทำผิดโดยใช้วิธีการหลอกลวงคนอื่น ไม่ว่าการหลอกลวงนั้นจะกระทำโดยการพูด, การแสดงออกโดยท่าทาง หรือโดยพฤติการณ์ก็ตาม โดยผู้กระทำ (ผู้หลอกลวง) นั้นมีเจตนาจะให้ได้ทรัพย์สินไปจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือให้ผู้ถูกหลอกลวง หรือบุคคลที่สามทำ ถอนหรือทำลายเอกสารสิทธิ และจากการหลอกลวงดังกล่าว ทำให้ผู้กระทำ (ผู้หลอกลวง) ได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ที่ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ เช่น

นาย ก.ต้องการจะได้เงินจากนาย ข. จำนวน ๕,๐๐๐ บาท วันหนึ่ง นาย ก. ได้ไปหลอกลวง นาย ข. โดยบอกขายโคแก่นาย ข. ๑ ตัวในราคา ๕,๐๐๐ บาท โดยบอกว่าเป็นโคของนาย ก.เอง และชี้ให้นาย ข.ดูโคที่จะขาย ความจริงโคตัวนั้นเป็นของนายแดง ไม่ใช่ของนาย ก. แต่นาย ข.ไม่ทราบความจริงหลงเชื่อว่าโคตัวนั้นเป็นของนาย ก.จริง จึงตกลงรับซื้อไว้และได้จ่ายเงินให้นาย ก.ไป ๕,๐๐๐ บาท การกระทำของนาย ก. เป็นความ

ผิดฐานฉ้อโกง

ความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์มีบทบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑–๓๕๐

๑.๗ รับของโจร

การรับของโจรเป็นความผิดอาญา ซึ่งนอกจากผู้รับของโจรจะต้องคืนข้าวของให้แก่เจ้าของที่แท้จริงโดยไม่ได้ค่าตอบแทน แล้วยังอาจติดคุกติดตารางได้

การซื้อของราคาถูก ๆ จากคนที่ไม่รู้หัวนอนปลายเท้า หรือการรับของกำนัลจากคนแปลกหน้า เป็นการเสี่ยงต่อความผิดฐานรับของโจร (ป.อ.ม. ๓๕๗)

ลักษณะสำคัญของการรับของโจรคือ

– รู้ว่าของสิ่งนั้นเป็นของโจร หรือของที่ได้มาโดยผิดกฎหมายด้วยการลักขโมย, ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ฉ้อโกง ยักยอก หรือเจ้าพนักงานยักยอกทรัพย์แล้วรับเอาทรัพย์นั้นไว้

– มีการเข้าไปเกี่ยวข้องกับทรัพย์สิ่งของผิดกฎหมายนั้นโดยตรงด้วยการรับซื้อไว้ รับฝาก รับจำนำ รับดูแล หรือรับไว้ด้วยวิธีใด ๆ

– การเข้าไปเกี่ยวข้องกับทรัพย์สิ่งของผิดกฎหมายนั้นด้วยการช่วยหาที่ซ่อนให้ช่วยขายช่วยหาคนซื้อ จำหน่ายจ่ายแจกแลกเปลี่ยน

ตัวอย่างเช่น

– รับซื้อรถยนต์ที่เขาขโมยมา

– ช่วยขายทองที่ปล้นเขามา

– ช่วยเอาของที่โกงเขามาไปซ่อนไว้

๑.๘ บุกรุก

บุกรุกคือการเข้าไปรบกวน หรือเข้าไปอยู่อาศัยในบ้านที่อยู่อาศัยหรือที่ดินของคนอื่นโดยผู้บุกรุกเองไม่มีสิทธิที่จะทำเช่นนั้น และเจ้าของเขาไม่ยินยอมให้ทำเช่นนั้น ซึ่งได้แก่ (ป.อ.ม. ๓๖๒-๓๖๕) ซึ่งได้แก่

(๑) เข้าไปรบกวนเขา เช่น เข้าไปขโมยของ เข้าไปตัดฟันต้นไม้ใบหญ้าของเขา เข้าไปเกะกะที่ทางของผู้อื่น

(๒) เข้าไปอยู่อาศัย เช่น เข้าไปปลูกบ้านอยู่ในป่าสงวนในเขตการรถไฟ เข้าไปทำนาในที่ทางของเขา เข้าไปจับนกตกปลาในที่ดินของผู้อื่น

(๒) ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายของผู้อื่น

คนเราย่อมมีสิทธิในตัวเองจะทำอะไรกับตัวเองก็ไม่มีความผิด คนที่ทำร้ายร่างกายตัวเอง หรือแม้แต่จะฆ่าตัวตายก็ไม่มีความผิด หากแต่เมื่อใดผู้นั้นเข้าไปเกี่ยวข้องกับการฆ่าหรือทำร้ายผู้อื่นย่อมเป็นความผิด ซึ่งได้แก่

(๑) การฆ่าคนตาย

(๒) การทำร้ายผู้อื่น

(๓) การทอดทิ้งเด็ก คนป่วย คนแก่ชรา

(๑) ความผิดฐานฆ่าคนตาย

การฆ่าคนตาย ไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ และจะได้ทำลงโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ย่อมมีความผิด ซึ่งจะต้องรับโทษมากหรือน้อย ย่อมขึ้นอยู่กับการกระทำของผู้นั้น (ป.อ.ม. ๒๘๘–๒๘๙) เช่น

– ฆ่า พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย

– ฆ่าเจ้าพนักงาน หรือผู้ช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมาย

– ฆ่าผู้อื่นโดยการไตร่ตรองไว้ก่อน

– ฆ่า เพื่อกระทำความผิดอย่างอื่นเพื่อปกปิดความผิด

ความผิดเหล่านี้ต้องรับโทษหนักกว่าการฆ่าผู้อื่นโดยทั่ว ๆ ไป หรือการทำให้คนตายโดยประมาท

(๒) ความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่น

การทำร้ายร่างกาย คือ การทำผู้อื่นให้ได้รับความเจ็บปวด ทรมาน โดยตนเองไม่มีสิทธิจะทำได้ ผลจากการทำร้ายที่หนักเบาไม่เท่ากันย่อมจะส่งผลดีถึงการลงโทษผู้กระทำด้วย (ป.อ.ม. ๒๙๐, ๒๙๕, ๒๙๗, ๓๙๑) ซึ่งแบ่งผลของการทำร้ายออกได้เป็น ๔ ระดับ ตามความหนักเบาคือ

– ทำร้ายไม่เป็นอันตรายแก่ร่างกาย เช่น ตบหน้า ๑ ที ไม่มีแผลเป็นความผิดลหุโทษ ลงโทษเปรียบเทียบปรับได้

– ทำร้ายเป็นอันตรายแก่ร่างกาย เช่น ตบหน้าจนบวมช้ำ บาดแผลรักษาหายไม่เกิน ๒๐ วัน

– ทำร้ายเป็นอันตรายสาหัส เช่น ตบหน้าจนหูหนวก ตาบอด

– ทำร้ายจนถึงตาย เช่น ตบหน้าจนเขาชักตาย

– ทำร้ายร่างกายบาดเจ็บสาหัส บาดแผลรักษานานเกินกว่า ๒๐ วัน หรือถึงตาย เป็นคดีอาญาแผ่นดินยอมความกันไม่ได้และเปรียบเทียบปรับไม่ได้

(๓) ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วย หรือคนแก่ชรา

การทอดทิ้งคนซึ่งไม่สามารถช่วยตนเองได้ เช่นเด็กเล็กอายุไม่เกิน ๕ ขวบ คนป่วย คนพิก๋าร คนแก่ชรา ซึ่งต้องอาศัยคนช่วยเหลือ ซึ่งถ้าหากญาติพี่น้องทอดทิ้งไม่สนใจใยดีอาจทำให้คนเหล่านี้อดอยาก หิวโหย และอาจถึงตายได้ ดังนั้นกฎหมายจึงเอาผิดต่อญาติพี่น้องซึ่งมีหน้าที่ดูแลแล้วทอดทิ้งคนเหล่านี้ด้วย (ป.อ.ม. ๓๐๖–๓๐๘)

๓) ความผิดเกี่ยวกับเพศ

การกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ ได้แก่ การกระทำให้เกิดความเสื่อมเสียในทางเพศแก่ผู้อื่น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเด็กสาว หรือ หญิงสาว แต่บางความผิดอาจเป็น ผู้ชาย หรือคนชราก็ได้

ก. ความผิดที่กระทำต่อหญิงโดยเฉพาะ ได้แก่

(๑) การข่มขืน ร่วมประเวณีกับผู้หญิงซึ่งไม่ใช่ภริยาตนโดยหญิงนั้นไม่ยินยอม

(๒) การร่วมประเวณีกับเด็กหญิงอายุไม่เกิน ๑๕ ปี มีความผิด ไม่ว่าเด็กผู้หญิงนั้นยินยอมหรือไม่ก็ตาม

(๓) พาหญิงไปเพื่อการอนาจารหรือการล่วงเกินทางเพศ เช่น กอด จูบ ลูบ คลำ แต่ไม่ถึงขนาดร่วมประเวณี โดยหญิงไม่ยินยอม

(๔) เป็นคนกลางพาหญิงไปเพื่อให้ผู้อื่นทำอนาจาร ไม่ว่าหญิงจะสมัครใจหรือไม่

(๕) เป็นแมงดาเกาะผู้หญิงเขากิน หรือให้หญิงที่ค้าประเวณีเลี้ยงดู

ความผิดที่กระทำต่อคนทั่วไป

(๑) ทำอนาจารหญิงหรือชาย โดยเขาไม่ยินยอม

(๒) ทำอนาจารเด็กหญิงหรือเด็กชายอายุไม่เกิน ๑๕ ปี

(๓) การค้าวัตถุลามก

๔) ความผิดเกี่ยวกับการปลอมแปลง

การปลอม คือ การทำให้มีขึ้นซึ่งของปลอม เช่น ธนบัตรปลอม เอกสารปลอม โฉนดที่ดินปลอม ส่วนการแปลง คือ การทำของเดิมซึ่งมีอยู่จริงเปลี่ยนสภาพไป เช่น เจาะเอาเนื้อเงินออกจากเหรียญห้าบาทบางส่วน

การปลอม หรือ แปลงนี้อาจทำได้ทั้งกับเงินตรา เอกสาร เครื่องหมายการค้า

๕) ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภยันตรายต่อประชาชน

- ความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์ผู้อื่น
- ทำให้เกิดเพลิงไหม้โดยประมาท
- ปลอมปนอาหาร ยา เครื่องอุปโภคบริโภค

๖) ค่วามผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศชาติ

ได้แก่ การกระทำความผิดที่มีผลกระทบต่อประเทศชาติบ้านเมืองหรือความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน หรือต่างประเทศ หากปล่อยให้มีการกระทำความผิดประเภทนี้ขึ้น บ้านเมืองย่อมปราศจากความสงบเรียบร้อย เช่น

- การคิดร้ายทำลายสถาบันกษัตริย์ ไม่ว่าจะด้วยการใช้กำลังทำร้าย หรือดูหมิ่นเหยียดหยามด้วยวิธีการใด ๆ หรือแม้เพียงแต่ตระเตรียมจะทำก็เป็นความผิดแล้ว
- การคิดร้ายทำลายผู้แทนของประเทศเพื่อนบ้านหรือต่างประเทศที่มีไมตรีกับประเทศไทย เช่น กษัตริย์ต่างประเทศ รัชทายาท ทูต
- การคิดร้ายต่อประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการตั้งตัวเป็นกบฏล้มล้างกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือก่อกวนให้เกิดความไม่สงบสุข แบ่งแยกดินแดน ยุยงให้เกิดความบาดหมางระส่ำระสายในประเทศ

๗) ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง

ได้แก่ การที่ประชาชนทั่วไปกระทำความผิดที่มีผลกระทบต่อเจ้าพนักงานผู้กระทำการตามกฎหมายของประเทศ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ประเทศ ซึ่งประชาชนส่วนรวมย่อมได้รับความเดือดร้อน เช่น

- การดูถูกดูหมิ่นเจ้าพนักงาน
- การติดสินบนเจ้าพนักงาน
- การต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงาน

๘) ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

ได้แก่ การกระทำความผิดที่ผู้กระทำเป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่ เป็นเจ้าพนักงานของรัฐ อาศัยโอกาสและตำแหน่งหน้าที่กระทำความผิดเสียเอง จำต้องรับโทษหนักกว่าการที่บุคคลทั่วไปกระทำความผิด เช่น

- เจ้าพนักงานยักยอกทรัพย์ของทางราชการ
- เจ้าพนักงานรับสินบนจากชาวบ้าน
- เจ้าพนักงานใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่โดยไม่ชอบ
- เจ้าพนักงานทุจริตต่อหน้าที่ เช่น ทำเอกสารเท็จ เอกสารปลอม เปิดเผยความลับของทางราชการ
- เจ้าพนักงานละทิ้งหน้าที่

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ กฎหมายที่บัญญัติไว้เกี่ยวกับวิธีการฟ้องและดำเนินคดีอาญาทั้งปวง ตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดอาญา ไม่ว่าจะเป็นการกระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญา หรือพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่มีโทษทางอาญาก็ตาม วิธีการฟ้องหรือดำเนินคดีเหล่านี้เพื่อให้ศาลลงโทษผู้กระทำผิด จึงต้องเป็นไปตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้ กล่าวคือ

๑. สิทธิของผู้เสียหาย

เมื่อมีการทำผิดอาญาขึ้น ผู้ที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล คือ

(๑) พนักงานอัยการ

(๒) ผู้เสียหาย

(ป.วิ.อาญา ม. ๒๘)

พนักงานอัยการ มีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ทุกชนิด โดยมีข้อจำกัดเพียงว่าคดีนั้นต้องได้มีการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนมาก่อนเท่านั้น

ผู้เสียหาย หมายถึง ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญา

ดังนั้น หากผู้เสียหายไม่อยากฟ้องคดีด้วยตนเอง ก็อาจให้พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องผู้กระทำผิดอาญาต่อตนแทนได้ โดยการไปแจ้งความร้องทุกข์ยังสถานีตำรวจที่ความผิดนั้นเกิดขึ้นในเขตความรับผิดชอบซึ่งพนักงานสอบสวน (ตำรวจ) ก็จะทำการสอบสวนแล้วจับตัวผู้กระทำผิดนั้นเป็นผู้ต้องหา เมื่อสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วหากเห็นว่าผู้ต้องหากระทำผิดตามข้อกล่าวหา ก็จะส่งสำนวนพร้อมผู้ต้องหาให้พนักงานอัยการพิจารณา หากพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า จากพยานหลักฐานและพฤติการณ์แห่งคดีเชื่อได้ว่า ผู้ต้องหาได้กระทำผิด พนักงานอัยการก็จะฟ้องผู้ต้องหาเป็นคดีต่อศาล ซึ่งเมื่อพนักงานอัยการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายอาจยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมในคดีนั้น ๆ ได้

ร้องทุกข์ทำอย่างไร

การร้องทุกข์ (หรือภาษาชาวบ้านเรียกว่า "แจ้งความ" นั่นเอง) นั่นคือ การที่ผู้เสียหายไปแจ้งแก่ตำรวจว่ามีความผิดเกิดขึ้นและขอให้ตำรวจเอาตัวคนกระทำผิดมาลงโทษ และการร้องทุกข์จะมีความสำคัญอย่างมากถ้าเป็นคดีความผิดที่ยอมความได้ ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ภายใน ๓ เดือนนับแต่ผู้เสียหายรู้ว่ามีความผิดเกิดขึ้น และใครเป็นผู้กระทำผิด มิฉะนั้นคดีจะขาดอายุความ ซึ่งจะมีผลให้ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษตามกฎหมายสำหรับความผิดที่ตนทำขึ้นและถ้าไม่มีการร้องทุกข์ตำรวจจะสอบสวนไม่ได้ และอัยการก็ไม่สามารถฟ้องคดีนั้นได้เลย ผลก็คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่อาจนำตัวผู้กระทำผิดมาให้ศาลพิจารณาคดีได้

ดังนั้น ผู้เสียหาย ไม่ว่าจะมีอายุครบ ๒๐ ปี หรือไม่ก็ตามจะไปแจ้งความต้องดูก่อนว่าความผิดเกิดในเขตของสถานีตำรวจใดก็ไปแจ้งที่นั่น โดยเข้าไปหาร้อยเวรเล่าความจริงเกี่ยวกับความผิด และขอให้ตำรวจจัดการนำตัวคนทำความผิดมาลงโทษ

ฟ้องคดีทำอย่างไร

การฟ้องคดีต้องเขียนหรือฟ้องเป็นหนังสือ และต้องบรรยายให้เห็นว่า คนที่เราฟ้องนั้นทำผิดกฎหมายอย่างไร ที่ใด เมื่อไร อย่าลืมเซ็นชื่อเป็นโจทก์ฟ้อง (ในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีเอง) และจะต้องยื่นฟ้องต่อศาลที่ความผิดเกิด ซึ่งถ้าเป็นคดีมีโทษจำคุกไม่เกิน ๓ ปี หรือปรับไม่เกิน ๖๐,๐๐๐ บาท ต้องยื่นฟ้องต่อศาลแขวง หากเกินกว่านั้นต้องไปฟ้องที่ศาลจังหวัด หรือศาลอาญาแล้วแต่กรณี ถ้าไปฟ้องผิดศาลหรือเขียนหรือพิมพ์ฟ้องไม่ถูกต้อง ศาลอาจไม่รับฟ้องเสียก็ได้ ซึ่งเป็นการเสียเวลาที่จะไปฟ้องยังศาลที่ถูกต้อง ดังนั้น ก่อนฟ้องต้องดูดี ๆ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วผู้ที่จะเขียนฟ้องก็คือ ทนายความที่ผู้เสียหายไปจ้างให้เป็นทนายว่าต่างให้ตนนั่นเอง ซึ่งในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องเองนี้ ศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องเสียก่อน เมื่อศาลเห็นว่าคดีมีมูล จึงจะประทับรับฟ้องนั้นไว้พิจารณาต่อไป และหากความผิดที่จะฟ้องเองเป็นความผิดที่ยอมความได้และไม่ได้ร้องทุกข์ไว้จะต้องฟ้องผู้กระทำผิดภายใน ๓ เดือนนับแต่วันกระทำความผิดหรือรู้ตัวผู้กระทำความผิด

ขอเข้าเป็นโจทก์ร่วม ทำอย่างไร

ผู้เสียหายอาจไม่ฟ้องคดีเองก็ได้ โดยไปแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนและเมื่อพนักงานอัยการฟ้องคดีนั้น ๆ ต่อศาล ผู้เสียหายจึงยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ โดยขอถือเอาคำฟ้องของอัยการเป็นฟ้องของตนเองด้วย เมื่อศาลอนุญาตผู้เสียหายก็มีฐานะเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ แต่การยื่นคำร้องนั้นต้องอย่าให้เกินเวลาที่ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาให้จำเลยฟังก็แล้วกัน มิฉะนั้นศาลจะไม่รับคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมของผู้เสียหายดังกล่าวได้

(ป.วิ.อาญา ม.๓๐)

๒. ผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา

ผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำผิด มีอยู่ ๒ ฐานะ คือ ฐานะผู้ต้องหา โดยถูกหาว่าได้ทำผิดแต่ยังไม่ได้ถูกฟ้องต่อศาล กับฐานะจำเลย คือผู้ถูกกล่าวหาว่าได้ทำผิดอาญาซึ่งได้ถูกฟ้องศาลแล้ว

โดยที่คนทุกคน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ดังนั้น ในกรณีของคนที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำผิดอาญาจึงได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าศาลจะพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำผิด ดังนั้น เจ้าหน้าที่จึงต้องปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาซึ่งได้รับการสันนิษฐานไว้แล้วว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อย่างมีมนุษยธรรมและตามความเหมาะสม เช่น จะถูกทรมานหรือได้รับการกระทำที่โหดร้ายผิดมนุษย์จากเจ้าหน้าที่หรือศาลไม่ได้ แต่ต้องได้รับการพิจารณาจากเจ้าหน้าที่และศาลอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยในความผิดที่ตนถูกกล่าวหาอีกด้วย

ตามกฎหมายนี้ สิทธิของผู้ต้องหากับจำเลยแตกต่างกันบ้าง ดังกล่าวต่อไปนี้

สิทธิของผู้ต้องหา

๑. สิทธิที่จะไม่ถูกจับกุม โดยไม่มีเหตุอันสมควร เช่น ไม่มีการหลบหนี

๒. สิทธิที่ได้รับแจ้งจากตำรวจผู้จับว่า ถูกจับในความผิดอะไรและบอกถึงสิทธิต่าง ๆ ของตนซึ่งกฎหมายคุ้มครองให้

๓. สิทธิที่จะไม่ตอบคำถามของตำรวจในการสอบสวน เว้นแต่คำถามที่ถามชื่อหรือที่อยู่ของบุคคลนั้นเพื่อปฏิบัติตามกฎหมาย

๔. สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับ ขู่เข็ญ ทรมาน หรือ ใช้วิธีหลอกให้รับสารภาพตามที่ถูกกล่าวหา หรือตอบคำถามที่เป็นผลเสียแก่ตนเอง หรือให้การในชั้นสอบสวน

๕. สิทธิขอประกันตัว และการเรียกประกันตัว เช่น ที่ดินหรือเงินสด ตำรวจจะเรียกสูงเกินไปไม่ได้

๖. สิทธิตามรัฐธรรมนูญที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐในการหาทนายให้ ถ้าเป็นคนยากจนไม่มีทุนทรัพย์พอที่จะจัดหาทนายความสำหรับตนเองได้

๗. สิทธิที่จะถูกควบคุมหรือขังเฉพาะที่กฎหมายอนุญาตให้ทำได้เท่านั้น และอาจร้องขอให้ปล่อยได้ถ้าถูกคุมขังที่ไม่ถูกต้อง

๘. สิทธิที่ได้รับการบำบัดรักษาให้หายก่อนและหยุดการสอบสวนไว้ หากว่าเกิดบ้าขึ้นขณะสอบสวนและไม่อาจต่อสู้คดีได้

สิทธิของจำเลย

๑. แต่งทนายสู้คดีได้ ทนายจำเลยมีสิทธิเช่นเดียวกับจำเลย

๒. พูดจากับทนายหรือผู้ที่จะเป็นทนายสองต่อสอง

๓. ตรวจดูสำนวนของศาล และขอคัดสำเนาที่รับรองว่าถูกต้องได้ แต่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

๔. ตรวจดูสิ่งของที่ยื่นเป็นพยานหลักฐานและคัดสำเนาหรือถ่ายรูปสิ่งนั้น ๆ ได้

๕. ศาลต้องส่งสำเนาฟ้องให้แก่จำเลย

๖. ศาลต้องอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าจำเลยได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไร จำเลยจะให้การอย่างไรก็ได้ หรือไม่ยอมให้การก็ได้

๗. ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ก่อนเริ่มฟ้องพิจารณาคดี ศาลต้องถามจำเลยว่ามีทนายหรือไม่ก่อน ถ้าจำเลยยังไม่มีทนายศาลต้องตั้งทนายให้ หรือในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงจำคุกตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไปแต่ไม่ถึงประหารชีวิต และในคดีที่จำเลยอายุไม่เกินสิบเจ็ดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล ก่อนเริ่มพิจารณาศาลต้องถามจำเลยว่ามีทนายหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการทนาย ศาลต้องตั้งทนายให้

๘. ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกสูงตั้งแต่ ๓ ปีขึ้นไปแต่ไม่ถึง ๑๐ ปี ถ้าจำเลยแถลงต่อศาลว่าจำเลยยากจนและต้องการทนาย ศาลต้องตั้งทนายให้จำเลย แต่ในกรณีนี้ศาลอาจไต่สวนเพื่อให้ได้ความว่า จำเลยยากจนจริงก่อนตั้งทนายให้จำเลยก็ได้

๙. เมื่อฟ้องจำเลยต่อศาลแล้วและจำเลยได้ให้การแก้คดีแล้วก่อนศาลชั้นต้นตัดสิน ถ้าโจทก์ยื่นคำร้องขอถอนฟ้อง ศาลต้องถามจำเลยว่า จะคัดค้านหรือไม่ ถ้าจำเลยคัดค้านการถอนฟ้อง ศาลก็จะไม่อนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้อง

แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ไม่ว่าโจทก์จะถอนฟ้องในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ถ้าจำเลยคัดค้าน ศาลก็จะไม่อนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้อง

๓. **หมายเรียก** (ป.วิ.อาญา ม. ๕๒ - ๕๖)

เมื่อท่านได้รับหมายเรียกแล้ว ต้องมีหน้าที่ปฏิบัติตามหมายเรียกนั้น ก่อนอื่นต้องดูก่อนว่าในหมายนั้นเรียกให้ท่านไปหาตำรวจ หรือศาล ในฐานะอะไร

- ถ้าเรียกท่านให้เป็นพยาน นั่นก็หมายความว่าท่านจะต้องไปให้ข้อเท็จจริงกับเขาในเรื่องที่ท่านรู้เห็นว่าเกี่ยวกับคดีนั้น

- ถ้าเรียกท่านให้ส่งสิ่งของที่อยู่กับท่านโดยอ้างว่าจะนำไปเป็นพยานหลักฐานในคดี ท่านก็ต้องเตรียมนำสิ่งของนั้นมอบให้

- ถ้าเรียกในฐานะผู้ต้องหา หรือ จำเลย ท่านก็ต้องไปเป็นผู้ต้องหา หรือ จำเลย เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของท่าน

เมื่อทราบแล้วว่าหมายเรียกให้ท่านไปในฐานะอะไรต้องดูให้ดีว่าเรียกไปเวลาใด และถ้าติดธุระสำคัญจริง ๆ ก็ควรรีบแจ้งต่อผู้ออกหมายแต่เนิ่น ๆ มิฉะนั้นถ้าถึงวันนัดท่านไม่ไป ผลก็คือท่านจะมีความผิดทางอาญาฐานขัดหมายเรียก ในกรณีที่ท่านเป็นพยานหรือต้องส่งสิ่งของ แต่ถ้าท่านเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ตำรวจหรือศาลจะออกหมายจับท่านให้มายังโรงพักหรือศาลทันที แต่จะไม่มีความผิดอาญาฐานขัดหมายเรียกอีก

๔. **การจับ** (ป.วิ.อาญา ม. ๖๖ - ๖๘, ๗๗ - ๘๐)

ราษฎรที่จะถูกจับนั้นต้องเป็นผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิดเท่านั้นและราษฎรจะจับราษฎรด้วยกันเองไม่ได้ แต่มีข้อยกเว้นคือ

๑. ตำรวจขอร้องให้ช่วยจับ แต่จะบังคับให้ผู้ใดช่วยโดยอาจเกิดอันตรายแก่ผู้นั้นไม่ได้

๒. เห็นคนกระทำความผิด ซึ่งเป็นความผิดที่ร้ายแรงตามที่มีในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น ฆ่าคน ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ เป็นต้น ผู้เห็นก็สามารถจับได้

ความผิดซึ่งหน้าได้แก่ ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำหรือพบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มีความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดอาญามาแล้วสด ๆ หรือเป็นกรณีมีผู้ถูกไล่จับเหมือนผู้กระทำผิดโดยมีเสียงร้องเอะอะ หรือพบผู้กระทำผิดในบริเวณใกล้เคียงที่เกิดเหตุและมีสิ่งของหรือเครื่องมือ อาวุธซึ่งสันนิษฐานได้ว่าได้ในการกระทำผิดหรือมีร่องรอยพิรุธที่เสื้อผ้าเนื้อตัวผู้นั้น

๓. ผู้ประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาแล้ว รู้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยกำลังจะหนีไปและไม่สามารถขอให้ตำรวจจับไว้ได้ทัน ตนเองมีสิทธิจะจับได้

ส่วนเจ้าพนักงาน ฝ่ายปกครอง หรือ ตำรวจจับราษฎร ต้องมีหมายจับ ซึ่งออกโดยผู้มีสิทธิออกหมายคือ ศาลหรือเจ้าพนักงานที่ฝ่ายปกครอง ตั้งแต่ปลัดอำเภอที่เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอขึ้นไปจนถึงปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือตำรวจมียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีขึ้นไปและมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าสถานีตำรวจขึ้นไปจนถึงอธิบดีกรมตำรวจ (ซึ่งตามกฎหมายเรียกว่าเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่) และเหตุที่จะออกหมายจะต้องเป็นกรณีที่

๑. ผู้ต้องหามีเหตุสงสัยว่าจะไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือจำเลยไม่มีที่อยู่เป็นที่การตามตัวจะยาก

๒. เป็นคดีที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ ๓ ปีขึ้นไป

๓. ผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่มาตามหมายเรียก หรือตำรวจนัดมาแล้วก็ไม่มาโดยไม่มีเหตุจะแก้ตัวได้ หรือหนีไปหรือสงสัยว่าจะหนีไป หรือจะไปทำความยุ่งยากให้กับพยานหลักฐาน เช่น ไปขู่พยาน หรือ ทำลาย พยานหลักฐาน เป็นต้น

๔. ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับประกันตัวไปแล้วต่อมาปรากฏว่าสัญญาประกันตัวที่ให้ไว้มีจำนวนเงินต่ำไป หรือวางหลักประกันไม่พอ เพราะตำรวจหรือศาลผิดพลาดหรือถูกล่อลวงและตำรวจหรือศาลได้เรียกให้หาประกันมาเพิ่มแล้วไม่สามารถเพิ่มให้ครบตามที่เรียก ก็จับได้

เหตุที่ตำรวจจะจับโดยไม่ต้องมีหมายจับคือ

๑. เห็นการกระทำผิดต่อหน้า เช่น ยิงกัน กระชากสร้อย เป็นต้น

๒. พบผู้นั้นกำลังจะกระทำความผิด เช่น กำลังปีนขึ้นไปลักทรัพย์ หรือกำลังจ่อยิง เป็นต้น

๓. สงสัยว่าผู้นั้นกระทำผิดมาแล้วหลบหนี เช่น เห็นถือกระป๋องน้ำมันวิ่งมาในบริเวณไฟไหม้

๔. มีคนชี้ให้จับ โดยอ้างว่าได้แจ้งความไว้แล้ว เช่น มีคนเรียกให้จราจรจับคนที่เดินอยู่ โดยอ้างว่าเป็นคนร้ายที่เพิ่งกระชากสร้อยไปและได้แจ้งความไว้แล้ว

๕. พนักงานฝ่ายปกครอง หรือ ตำรวจชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้จับเอง

ถ้าตำรวจจะจับคนที่อยู่ในบ้าน ต้องมีหมายค้นด้วย มิฉะนั้นเข้าไปจับไม่ได้

(ป.วิ.อาญา ม. ๗๘)

เมื่อถูกจับแล้ว

๑. เจ้าพนักงาน ต้องบอกให้ทราบว่าที่ถูกจับ เพราะทำผิดอะไร

๒. เจ้าพนักงานจะบันทึก ชื่อ ที่อยู่อาศัย อาชีพและการกระทำต่าง ๆ ของผู้ที่จับมา (เราต้องบอกชื่อและที่อยู่ให้เขาทราบ)

๓. ผู้ถูกจับอาจถูกค้นตัวได้ แต่ถ้าผู้ถูกจับเป็นผู้หญิง ต้องให้ผู้หญิงด้วยกันมาค้นเพื่อหาหลักฐาน เช่น มีด หรือ อาวุธปืน หรือของที่ขโมยมา

๔. เจ้าพนักงาน จะยึดของกลางที่ค้นได้จนกว่าศาลจะตัดสิน

๕. ผู้ถูกจับจะไม่ยอมให้การต่อสู้คดี หรือจะให้การรับสารภาพตามที่ถูกกล่าวหาเลยก็ได้ และตำรวจจะบังคับให้ให้การไม่ได้ เพียงแต่บันทึกไว้ว่าไม่ยอมให้การเท่านั้น (ถือเป็นสิทธิของผู้ต้องหา)

๖. ก่อนสอบสวน ตำรวจต้องเตือนผู้ต้องหาว่าการตอบคำถามเหล่านี้อาจจะเป็นการยืนยันต่อเขาในชั้นศาล

๗. ตำรวจจะขู่หรือจูงใจให้ผู้ถูกจับ (ผู้ต้องหา) รับสารภาพไม่ได้ เช่น ขู่ว่าถ้าไม่รับว่าทำผิดจะถูกขังหรือรับเสียเถอะจะได้โทษเบา ถ้ามีการบังคับหรือจูงใจเช่นนี้ให้คัดค้านและ

ร้องเรียนต่อศาล

๘. ถ้าการสอบสวนไม่ถูกต้อง หรือล่าช้า ควรร้องเรียนต่อผู้บังคับบัญชาของตำรวจผู้นั้น

๙. ตำรวจจะควบคุมไว้เกินกว่าที่จำเป็นไม่ได้ เช่น เขาทำผิดเล็กน้อยจะใส่โซ่ตรวนไม่ได้ หรือถ้าเขายอมมาโดยดีจะใส่กุญแจมือไม่ได้

๑๐. อาจร้องขอประกันตัวต่อตำรวจได้ในระหว่าง ๗ วัน นับแต่วันถูกจับ หลังจากนั้นต้องขอประกันตัวต่อศาล

๕. **ผู้ต้องหาเมื่อถูกจับ จะถูกควบคุมนานเท่าใด** (ป.วิ.อาญา ม. ๘๗)

การถูกควบคุมตัวของผู้ต้องหานั้นแยกได้เป็น ๓ กรณี คือ

๑. ความผิดที่มีอัตราโทษต้องพิจารณาในศาลอาญาหรือศาลจังหวัด คือ ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกเกินกว่า ๓ ปี หรือปรับเกินกว่า ๖๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๒. ความผิดที่มีอัตราโทษต้องพิจารณาในศาลแขวง คือ ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน ๓ ปี หรือปรับไม่เกิน ๖๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๓. ความผิดที่ต้องพิจารณาในศาลคดีเด็กและเยาวชน คือ ความผิดที่ผู้กระทำผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน

สำหรับความผิดที่ขึ้นศาลจังหวัด หรือศาลอาญา เจ้าพนักงานตำรวจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ไม่เกิน ๗ วัน ส่วนความผิดขึ้นศาลแขวงควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ไม่เกิน **๗๒** ชั่วโมง ความผิดที่ขึ้นศาลคดีเด็กและเยาวชนควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ไม่เกิน **๒๔** ชั่วโมง นับแต่ผู้ต้องหาถูกนำตัวมาถึงที่ทำการ

แต่ในความผิดลหุโทษ คือความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน ๑ เดือน หรือปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เช่น ด่ากันในตลาด แก้ผ้าอวดไปตามถนน เป็นต้น เจ้าพนักงานควบคุมไว้ได้เพียงเพื่อถามคำให้การ ชื่อ และที่อยู่เท่านั้น แล้วต้องปล่อยตัวไป

หลังจากควบคุมการครบกำหนดเวลาดังกล่าวแล้ว ตำรวจต้องนำตัวผู้ต้องหาไปฝากขังหรือผัดฟ้องต่อศาลแล้วแต่กรณีเพื่อขออำนาจศาลขังผู้ต้องหาต่อไป หากไม่นำไป ผู้ต้องหาหรือญาติพี่น้องอาจยื่นคำร้องต่อศาลให้ปล่อย เพราะถือว่าเป็นการควบคุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

๖. **การผัดฟ้อง และฝากขังต่อศาล** (ป.วิ.อาญา ม. ๘๗)

ศาลแขวง

โดยปกติพนักงานอัยการจะต้องฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแขวงภายใน **๗๒** ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ แต่ถ้าไม่อาจฟ้องได้ต้องยื่นคำร้องขอผัดฟ้องและฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล โดยนำตัวผู้ต้องหาไปด้วย ศาลจะอนุญาตได้ไม่เกิน ๕ คราว คราวละไม่เกิน ๖ วัน

แต่ถ้าผู้ต้องหาได้ประกันตัวในชั้นสอบสวนแล้วก็ไม่ต้องนำตัวไปศาล เพียงยื่นคำร้องขอผัดฟ้องอย่างเดียว

กรณีนี้ใช้กับศาลจังหวัดที่นำเอาวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับด้วย

ศาลจังหวัด ศาลอาญา ศาลอาญาธนบุรี ศาลจังหวัดมีนบุรี

๑. คดีที่ขึ้นศาลดังกล่าว หากตำรวจไม่สามารถสอบสวนเสร็จภายใน ๗ วัน จำต้องส่งตัวผู้ต้องหามาฝากขังยังศาลอัยการหรือตำรวจต้องยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ขังไว้ก่อนซึ่งเรียกว่า การฝากขัง

โดยที่ความผิดมีโทษจำคุกไม่เกิน ๖ เดือน หรือปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลจะสั่งขังได้ครั้งเดียวไม่เกิน ๗ วัน ถ้าอัตราโทษเกินกว่านี้ แต่จำคุกไม่ถึง ๑๐ ปี ฝากขังได้หลายครั้ง แต่ละครั้งไม่เกิน ๑๒ วัน รวมทั้งหมดต้องไม่เกิน ๔๘ วัน สำหรับความผิดที่มีโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไปไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตามฝากขังได้ครั้งละไม่เกิน ๑๒ วัน รวมทั้งหมดไม่เกิน ๘๔ วัน

๒. ถ้าผู้ต้องหาได้ประกันตัวในชั้นสอบสวน ผู้ต้องหาไม่จำต้องมาศาลจนกว่าพนักงานสอบสวนหรืออัยการจะขอฝากขังหรือนำตัวผู้ต้องหามาฟ้องต่อศาล

๗. **การค้น** (ป.วิ.อาญา ม. ๕๑ - ๑๐๕)

การค้นอาจมีได้ ๒ อย่าง คือ

๑. ค้นตัว

๒. ค้นเคหสถาน เช่น บ้านหรือสถานที่หวงห้าม

๑. ค้นตัว ไม่ต้องมีหมายค้น แต่ต้องมีเหตุให้ค้นได้คือ

๑.๑ ค้นตัวเมื่อถูกจับแล้ว เพื่อหาหลักฐานในตัวในกรณีผู้หญิง ราษฎรที่เป็นหญิงอาจมีสิทธิ์ค้นได้ แต่โดยปกติต้องใช้เจ้าหน้าที่ (โดยมากเป็นตำรวจ)

๑.๒ ค้นตัวเมื่อสงสัยว่า จะมีของผิดกฎหมายอยู่ในตัว เช่น เฮโรอีน หรือมีของที่ลักมาหรือของที่จะไปใช้ทำผิด เช่น เอาปืนไปฆ่าเขา เป็นต้น กรณีนี้เฉพาะเจ้าหน้าที่เท่านั้นจะขอค้น ราษฎรไม่มีสิทธิ

๒. ค้นเคหสถาน ราษฎรไม่มีสิทธิค้นเลย และตำรวจจะค้นได้ต้องมีหมายค้น เหตุออกหมายค้น คือ

๒.๑ เพื่อหาพยานหลักฐาน เช่น หาของที่ถูกขโมยมา, เหล็กที่ใช้ตีเขาตาย

๒.๒ เพื่อหาของผิดกฎหมายหรือใช้ทำผิดกฎหมาย เช่น ฝิ่น เครื่องมือต้มเหล้าเถื่อน ลูกระเบิด

๒.๓ เพื่อช่วยคนที่ถูกขังไว้ เช่น ตำรวจสงสัยว่าคนที่ถูกจับตัวเรียกค่าไถ่จะถูกขังไว้ในบ้านนี้ก็ขอค้นได้

๒.๔ เพื่อพบคนถูกหมายจับ คือมีหมายมาจับคนที่อยู่ในบ้านนี้หรือคนทำผิดแล้วหนีมาหลบในบ้าน

๒.๕ เพื่อพบของที่จะยึดได้ตามคำพิพากษาของศาล

ตำรวจจะเข้าค้นโดยไม่มีหมายค้นไม่ได้ เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

๑. เห็นการกระทำความผิดในบ้านหลังนี้ เช่น เห็นเล่นการพนันในบ้านหรือยิงกันในบ้าน

๒. มีผู้ร้ายหลบหนีเข้ามาในเคหสถาน เช่น คนร้ายจี้เขาแล้ววิ่งหนีหลบเข้ามาใน

บ้านตำรวจตามเข้าไปได้

๓. มีเสียงร้องให้ช่วยดังออกมาจากในบ้าน

๔. สงสัยว่ามีของผิดกฎหมาย เช่น สงสัยว่ามีการต้มเหล้าเถื่อนในบ้านนี้ ถ้ารอหมายค้นจะมีการขนย้ายออกไปก่อน ดังนี้ตำรวจเข้าค้นได้ทันที

๕. มีหมายให้มาจับเจ้าของบ้าน หรือเจ้าของบ้านเพิ่งทำผิดกฎหมายมาสด ๆ ร้อน ๆ

๖. เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง หรือ ตำรวจชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้ค้นเอง

พระอาทิตย์ตกแล้ว ตำรจจะมาขอค้นบ้านไม่ได้ แม้ว่าจะมีหมายค้นก็ตาม เว้นแต่

๑. เข้ามาค้นตั้งแต่กลางวันแล้วจนมืดค่ำแล้วก็ยังไม่เสร็จก็ค้นต่อได้

๒. กรณีฉุกเฉินอย่างยิ่ง เช่น จะมีการยักย้ายของในคืนนี้

๓. จะจับผู้ร้ายที่โด่งดัง เช่น เสือร้ายที่ฆ่าคนมาแล้วหลายศพ ซึ่งไม่ยอมให้จับง่าย ๆ ตำรวจต้องจับขณะที่กำลังนอนหลับเพื่อไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตและทรัยพ์สิน แต่ต้องได้รับอนุญาตพิเศษจากอธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อการค้นในจังหวัดนั้น และหัวหน้าในการค้นต้องเป็นนายอำเภอหรือนายตำรวจที่มียศตั้งแต่นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป (ป.วิ.อาญา ม. ๕๖)

๘. **ปล่อยชั่วคราว** (หรือชาวบ้านเรียกว่าประกันตัว) ป.วิ.อาญา ม. ๑๐๖ - ๑๑๙

การปล่อยชั่วคราวหรือการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นก็คือ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งถูกกล่าวหาว่าได้กระทำผิดอาญา แล้วถูกจับกุมตัวเพื่อดำเนินคดี ซึ่งตามกฎหมายแล้วบุคคลนั้นจะต้องถูกคุมขังไว้ในระหว่างดำเนินคดีดังกล่าว แต่หากบุคคลนั้นไม่อยากที่จะถูกคุมขังไว้ในระหว่างดำเนินคดีที่ตนถูกกล่าวหาดังกล่าวก็อาจขอให้มีการปล่อยตนไปก่อนได้ ซึ่งการปล่อยตัวดังกล่าวหรือตามกฎหมายเรียกว่า การปล่อยชั่วคราว ซึ่งในกรณีนี้ส่วนใหญ่ก็จะต้องมีผู้มาให้ประกันไว้ต่อผู้มีอำนาจปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไขผูกมัดผู้ประกันให้ส่งตัวผู้ถูกปล่อยชั่วคราว มิฉะนั้นผู้ประกันจะต้องรับผิดชดใช้ค่าปรับฐานผิดสัญญาประกันตามสัญญาประกันที่ทำไว้ ดังนั้นในกรณีนี้ชาวบ้านทั่วไปจึงเรียกว่าการประกันตัว แต่ความจริงแล้วเป็นเรื่องการปล่อยชั่วคราวตามกฎหมาย ซึ่งการปล่อยชั่วคราวนี้อาจแยกได้เป็น ๒ กรณี คือ

๑. การปล่อยโดยต้องมีประกัน ซึ่งความหมายก็คือเป็นการปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยมีข้อผูกมัดว่าถ้าเรียกให้ส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเมื่อใด ผู้ประกันต้องส่งตัวผู้นั้นตามกำหนด มิฉะนั้นต้องถูกปรับตามสัญญาประกันที่ทำไว้

กรณีนี้ใช้สำหรับคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน ๓ ปีขึ้นไป ซึ่งการปล่อยตัวนี้ผู้มีอำนาจให้ประกันยังอาจให้มีหลักประกันอีกด้วยก็ได้

๒. การปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันเลย หลายท่านอาจงงว่ามีด้วยหรือเพราะไม่เคยเจอ แต่ความจริงแล้วกฎหมายบัญญัติให้ทำได้ซึ่งในกรณีนี้ใช้สำหรับในคดีอย่างอื่นนอกจากที่กล่าวแล้วในข้อ ๑ คือคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน ๓ ปี ซึ่งก่อนปล่อยตัวต้องให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่า จะมาตามนัดหรือหมายเรียกนั้น แต่อย่างไรก็ตามในกรณีนี้ผู้มีอำนาจให้ประกันอาจให้มีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้

หลักประกันอาจมีได้ ๓ ชนิด คือ

๑. เงินสด

๒. หลักทรัพย์

๓. ตัวบุคคลโดยแสดงหลักทรัพย์

เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการสั่งปล่อยผู้ต้องหาไปเพราะการปล่อยชั่วคราวดังกล่าวแล้วการสอบสวนต้องทำให้เสร็จภายใน ๓ เดือน เว้นแต่กรณีมีเหตุจำเป็นไม่อาจสอบสวนให้เสร็จได้ภายใน ๓ เดือน จะยืดเวลาการปล่อยชั่วคราวเกิน ๓ เดือนก็ได้ แต่ต้องไม่เกิน ๖ เดือน หากครบ ๖ เดือนแล้ว พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการก็ต้องไปดำเนินการยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลดังได้กล่าวมาแล้วในข้อ ๖

ผู้ยื่นขอประกันได้แก่

- ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยนั่นเอง
- สามี ภรรยา หรือญาติของผู้ต้องหาหรือจำเลย
- ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง หรือผู้ใดก็ได้ที่เต็มใจจะเข้าไปเป็นผู้ประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยดังกล่าว

การยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวหรือขอประกันตัว จะยื่นที่ไหน

๑. หากผู้ต้องหายังถูกควบคุมตัวอยู่ที่สถานีตำรวจก็ให้ยื่นต่อตำรวจที่สอบสวนคดีนั้น ๆ

๒. หากสำนวนการสอบสวนส่งมายังพนักงานอัยการแล้ว ถ้าเป็นกรณีที่ได้รับประกันตัวในชั้นตำรวจมาแล้ว หรือยังอยู่ในอำนาจควบคุมของตำรวจโดยตำรวจยังมิได้ยื่นขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล ก็ให้ยื่นต่อพนักงานอัยการ

๓. หากเป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ได้ยื่นคำร้องขอฝากขังต่อศาลแล้วหรือผู้ต้องหาถูกฟ้องศาลแล้วก็ให้ยื่นต่อศาลนั้น ๆ

๔ หากกรณีเป็นคดีที่ศาลตัดสินแล้วก็ให้ยื่นที่ศาล แม้ว่าคดีนั้น ๆ จะได้มีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วก็ตาม

ผู้ขอประกันตัวควรเตรียมเอกสารอะไรบ้าง

๑. บัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรอื่นที่ทางราชการออกให้เพื่อแสดงว่าผู้นั้นเป็นใครอยู่ที่ไหน

๒. เอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่นำมาวางเป็นหลักประกัน เช่น โฉนดที่ดิน (ควรให้ทางกรมที่ดินตีราคามาด้วย)

๓. ทะเบียนบ้าน ถ้าเจ้าของกรรมสิทธิ์ไม่ได้มาเอง คนมายื่นแทนต้องมีใบมอบอำนาจให้ทำแทนโดยชัดแจ้ง และปิดอากรแสตมป์ ๑๐ บาท

หลักเกณฑ์การพิจารณาสั่งคำขอประกัน

การอนุญาตให้ประกันหรือไม่ ต้องคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้คือ

๑. ความร้ายแรงของความผิดที่ถูกกล่าวหา ว่ามีโทษร้ายแรงหรือไม่

๒. พยานหลักฐานที่นำสืบแล้วมีเพียงใด

๓. ความเป็นไปต่าง ๆ ของคดีนี้เป็นอย่างไร

๔. เชื่อถือผู้ร้องขอประกัน หรือหลักประกันมีเพียงไร

๕. ผู้ต้องหา หรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่ ถ้าให้ประกันไป

๖. ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยไปมีเพียงใดหรือไม่

๗. ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาลแล้วตำรวจหรืออัยการคัดค้านศาลจะรับวินิจฉัยด้วย

ดังนั้น หากไม่ให้ประกัน ต้องอ้างเหตุดังกล่าวข้างต้น จะอ้างเหตุอื่นไม่ได้ และการเรียกประกันเป็นจำนวนเท่าใดนั้น เป็นไปตามระเบียบภายในของตำรวจอัยการหรือศาล แต่จะเรียกจนสูงเกินไปไม่ได้

เมื่อผิดสัญญาประกัน

ในกรณีที่ผู้ประกันไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาให้ตำรวจ หรืออัยการ หรือศาลแล้วแต่กรณีตามกำหนดถือว่าผิดสัญญาประกัน ผู้ประกันย่อมต้องถูกปรับตามจำนวนที่ระบุไว้ในสัญญา ถ้าไม่ยอมชำระในกรณีที่

๑. สัญญาประกันทำไว้กับพนักงานสอบสวน หรืออัยการ อัยการจะฟ้องบังคับตามสัญญาประกันต่อศาล

๒. สัญญาประกันทำไว้กับศาล ศาลสั่งปรับหรือให้นำทรัพย์ที่ประกันออกขาย แล้วชดใช้ตามสัญญาได้ทันที

๕. **อำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ** (ป.วิ.อาญา ม. ๑๒๐ - ๑๔๗)

พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องคดีอาญาใดต่อศาลก็ตาม คดีนั้น ๆ ต้องได้ผ่านการสอบสวนของพนักงานสอบสวนในความผิดที่กล่าวหากันมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความผิดที่เป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว (คดีที่ยอมความกันได้) นั้น ผู้เสียหายจะต้องทำการร้องทุกข์ตามระเบียบ พนักงานสอบสวนจึงจะทำการสอบสวนได้ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เสียหายสามารถถอนคำร้องทุกข์ซึ่งตนได้ร้องทุกข์ไว้เมื่อใดก็ได้ แต่หากคดีนั้นเป็นคดีอาญาแผ่นดิน (คดีที่ยอมความกันไม่ได้) การถอนคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายก็ไม่ตัดสิทธิพนักงานอัยการที่จะฟ้องคดีนั้น ๆ

ดังนั้นการสอบสวนจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะหากคดีใดที่ไม่ผ่านขั้นตอนการสอบสวนตามกฎหมายแล้วพนักงานอัยการก็ไม่มีอำนาจฟ้องคดีนั้น ๆ ได้ ซึ่งในกรณีที่ราษฎร (ผู้เสียหาย) เป็นโจทก์ฟ้องเองก็ต้องผ่านการไต่สวนของศาลเสียก่อนเช่นกันว่าคดีนั้นเมื่อทำการสอบสวนเสร็จ พนักงานสอบสวนต้องทำความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาในคดีที่ได้ทำการสอบสวนนั้น ๆ แล้วส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นดังกล่าวไปยังพนักงานอัยการ ในกรณีที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นสั่งฟ้องผู้ต้องหา จะต้องส่งตัวผู้ต้องหาแก่พนักงานอัยการในวันส่งสำนวนการสอบสวนด้วย แต่ถ้าพนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ในวันส่งสำนวนการสอบสวน ไม่ต้องส่งตัวผู้ต้องหามาให้แก่พนักงานอัยการ ซึ่งเมื่อพนักงานอัยการรับสำนวนการสอบสวนดังกล่าวแล้วอาจมีคำสั่ง

ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร เมื่อสอบสวนเพิ่มเติมเสร็จสิ้นแล้ว หากในคดีนั้นพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า มีหลักฐานพอฟ้อง พนักงานอัยการก็จะมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาในคดีนั้น ๆ หากเห็นว่าหลักฐานไม่พอฟ้อง หรือไม่พอฟังว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิดตามข้อกล่าวหา พนักงานอัยการก็จะมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาในคดีนั้น ๆ

ในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง (ยกเว้นคำสั่งไม่ฟ้องของอัยการสูงสุด) พนักงานอัยการจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมคำสั่งไม่ฟ้องดังกล่าวเสนอไปยังอธิบดีกรมตำรวจ (คดีในกรุงเทพมหานคร) หรือผู้ว่าราชการจังหวัด (คดีในต่างจังหวัด) หากอธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้ว่าราชการจังหวัด มีความเห็นแย้งคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการดังกล่าว ก็ให้ส่งสำนวนพร้อมความเห็นแย้งนั้นไปยังอัยการสูงสุดเพื่อชี้ขาด ซึ่งหากอัยการสูงสุดชี้ขาดไปประการใดแล้วก็ต้องปฏิบัติไปตามนั้น แต่ถ้าหากอธิบดีกรมตำรวจหรือผู้ว่าราชการจังหวัดไม่มีความเห็นแย้งคำสั่งฟ้องของพนักงานอัยการ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการในกรณีเช่นนี้ก็มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย และพนักงานอัยการจะมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาในคดีนั้นอีกไม่ได้ เว้นแต่คดีดังกล่าวจะมีพยานหลักฐานใหม่ที่พิสูจน์ได้ว่าผู้ต้องหานั้นได้กระทำความผิด แต่ถึงแม้พนักงานอัยการจะมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาในคดีอาญาใด ๆ แล้วก็ตามกฎหมายก็ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะไปฟ้องคดีนั้นด้วยตนเอง เว้นแต่มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้โดยเฉพาะ

๑๐. **การพิจารณาคดีในศาล** (ป.วิ.อาญา ม. ๑๗๒ - ๑๘๑)

การพิจารณาคดีต้องทำโดยเปิดเผย การพิจารณาคดีหมายถึงการที่ศาลกระทำการต่าง ๆ เกี่ยวกับคดีเช่น สอบถามคำให้การ การสืบพยาน การพิจารณาคำร้องของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น การพิจารณานี้ต้องทำโดยเปิดเผยซึ่งหมายถึงประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าฟังการพิจารณาดังกล่าวได้ทุกคน ไม่ว่าผู้นั้นจะมีส่วนได้เสียในคดีหรือไม่ก็ตาม เว้นแต่ในบางคดีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้พิจารณาลับ เช่น การสืบพยานในคดีข่มขืน หรือในคดีที่มีการพิจารณาเกี่ยวกับความปลอดภัยของประเทศเป็นการป้องกันความลับของทางราชการมิให้แพร่หลายออกไป แต่อย่างไรก็ตามคำพิพากษาคดีดังกล่าวนี้ก็ยังต้องอ่านโดยเปิดเผยเสมอ เพียงแต่ศาลอาจไม่กล่าวถึงรายละเอียดต่าง ๆ ในคำพิพากษาได้

การพิจารณาต้องทำต่อหน้าจำเลย

ที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพื่อที่จะให้จำเลยได้รู้เห็นการพิจารณาโดยตลอด เพื่อมีโอกาสต่อสู้คดีได้เต็มที่ ดังนั้น การพิจารณาและการสืบพยานที่ไม่ได้ทำต่อหน้าจำเลย แม้โจทก์จำเลยจะถือเอาคำเบิกความดังกล่าวนั้นมาเป็นคำเบิกความในคดี ก็จะนำพยานหลักฐานเหล่านั้นมารับฟังลงโทษจำเลยไม่ได้ และในกรณีดังกล่าวนี้มีข้อยกเว้นอยู่ว่า (๑) หากเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน ๑๐ ปี จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม หรือในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวเมื่อจำเลยมีทนายแล้ว และได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยาน หรือ (๒) ในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าการพิจารณาหรือสืบพยานไม่เกี่ยวกับจำเลยอีกคนหนึ่ง หากศาลพอใจโดยเห็นสมควรด้วยตนเองหรือพอใจตามคำแถลงของโจทก์ว่าไม่เกี่ยวจริง ศาลอาจพิจารณาคดีลับหลังจำเลยคนนั้นก็ได้ หรือ (๓) ถ้าจำเลยขัดขวาง

การพิจารณาของศาล และศาลมีคำสั่งให้จำเลยออกไปนอกห้องพิจารณา หรือ (๔) ในคดีที่มีการเดินเผชิญสืบนอกศาล เช่น ออกไปยังที่เกิดเหตุในคดี หรือไปสืบพยานที่ไม่อาจมาศาลได้ หรือ (๕) เป็นคดีที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา

คำให้การของจำเลย ในคดีอาญาจำเลยจะไม่ให้การก็ได้ ซึ่งในกรณีนี้ศาลก็จะจดรายงานไว้และดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไป ซึ่งในกรณีที่จำเลยไม่ยอมให้การนี้ก็มีผลเท่ากับจำเลยปฏิเสธ

คดีที่จำเลยให้การรับสารภาพในคดีทั่วไป ศาลจะพิพากษาในความผิดนั้นไปได้เลย เว้นแต่ คดีที่มีอัตราโทษอย่างต่ำจำคุกตั้งแต่ ๕ ปีขึ้นไปหรือหนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำผิดจริงศาลจึงจะพิพากษาลงโทษจำเลยตามฟ้องโจทก์ได้ แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่าในคดีใด ๆ ก็ตาม หากศาลเห็นว่าจำเลยไม่ได้กระทำผิดตามฟ้อง หรือการกระทำตามฟ้องไม่เป็นความผิด เช่น โจทก์บรรยายฟ้องไม่ครบองค์ประกอบความผิด หรือ ตามวันเวลาที่โจทก์อ้างว่าจำเลยรับของโจรนั้น เหตุลักทรัพย์ยังไม่เกิด ศาลก็อาจยกฟ้องโจทก์ได้เช่นกัน

ถ้ากรณีโจทก์ไม่ไปศาลตามกำหนดนัด ศาลก็จะยกฟ้องคดีนั้น แต่ถ้าศาลเห็นว่ามีเหตุสมควรที่โจทก์ไม่ไปศาล ศาลอาจสั่งเลื่อนคดีไปก็ได้

หากจำเลยไม่ไปศาล ๆ อาจออกหมายจับจำเลยได้ ถ้าการไม่ไปศาลของจำเลยนั้นมีเหตุให้ศาลเชื่อว่าจำเลยจงใจจะหลบหนี

๑๑. **คำพิพากษาและคำสั่ง** (ป.วิ.อาญา ม. ๑๘๒ - ๑๙๒)

เมื่อศาลได้ทำการพิจารณาสืบพยานทั้งของฝ่ายโจทก์และจำเลยแล้ว ศาลก็จะนัดวันฟังคำพิพากษาในคดีนั้น ซึ่งการอ่านคำพิพากษาดังกล่าวต้องทำโดยเปิดเผยในวันเสร็จการพิจารณาคดีนั้นหรือภายในเวลา ๓ วันนับแต่เสร็จการพิจารณาคดี เว้นแต่ กรณีมีเหตุอันสมควรศาลอาจเลื่อนการอ่านคำพิพากษาออกไปเกิน ๓ วันก็ได้ ซึ่งคำพิพากษานี้ศาลต้องอ่านต่อหน้าโจทก์และจำเลย ถ้าหากโจทก์ไม่ไปศาล ๆ อาจอ่านคำพิพากษานั้นไปเลยก็ได้ แต่ถ้าหากจำเลยไม่ไปศาล และศาลเชื่อว่าจำเลยได้หลบหนีไปโดยจงใจไม่ไปฟังคำพิพากษา ศาลต้องเลื่อนการอ่านคำพิพากษาออกไปแล้วออกหมายจับจำเลยมาฟังคำพิพากษา ซึ่งเมื่อออกหมายจับ ศาลอาจอ่านคำพิพากษาลับหลังจำเลยได้ ซึ่งในกรณีนี้ก็ถือได้ว่าจำเลยได้ฟังคำพิพากษาในคดีนั้น ๆ ไปโดยชอบแล้ว

ในคดีนั้น ๆ ไปโดยชอบแล้ว

คำพิพากษาดังกล่าวนี้ หากการพิจารณาของศาล เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด หรือคดีนั้นขาดอายุความแล้ว หรือเป็นกรณีที่มีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรรับโทษ เช่น จำเลยเป็นเด็ก, จำเลยทำผิดด้วยความจำเป็น กฎหมายบัญญัติให้ศาลยกฟ้องโจทก์ โดยปล่อยตัวจำเลยไป แต่หากศาล เห็นว่าจำเลยกระทำผิดศาลก็จะพิพากษาลงโทษผู้นั้นไปตามความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้ แต่ในกรณีนี้ศาลอาจให้จำเลยประกันตัวไปในระหว่างคดีไม่ถึงที่สุด (มีการอุทธรณ์ ฎีกาต่อไป) ก็ได้

๑๒. **อุทธรณ์** (ป.วิ.อาญา ม. ๑๙๓ - ๒๑๕)

คดีที่ศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษาไปแล้ว คู่ความฝ่ายใดที่ไม่พอใจคำพิพากษาดังกล่าว ย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์คำพิพากษานั้นได้ เว้นแต่จะเข้ากรณีที่กฎหมายได้บัญญัติห้ามไว้ว่าต้องห้ามอุทธรณ์

การยื่นอุทธรณ์นั้น กฎหมายกำหนดให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่พิจารณาคดีนั้น (หมายถึงศาลอาญา, ศาลจังหวัด หรือศาลแขวง ฯลฯ แล้วแต่กรณี) ในกำหนด ๑ เดือนนับแต่วันอ่านคำพิพากษา หรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คู่ความฝ่ายที่อุทธรณ์ฟัง ซึ่งเมื่อศาลส่งสำเนาอุทธรณ์ให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งแล้ว ฝ่ายนั้นต้องยื่นคำแก้อุทธรณ์ภายในกำหนด ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับสำเนาอุทธรณ์

อุทธรณ์ที่ยื่นต่อศาลแล้ว ผู้อุทธรณ์อาจยื่นคำร้องขอถอนได้โดยยื่นต่อศาลชั้นต้น ในกรณีที่ศาลชั้นต้นยังไม่ได้ส่งสำนวนไปศาลอุทธรณ์ แต่หากศาลชั้นต้นส่งสำนวนไปศาลอุทธรณ์แล้ว คำร้องขอถอนอุทธรณ์ดังกล่าวอาจไปยื่นต่อศาลอุทธรณ์โดยตรง หรือยื่นต่อศาลชั้นต้นเพื่อส่งไปยังศาลอุทธรณ์เพื่อส่งคำร้องดังกล่าวก็ได้

คดีที่อยู่ในการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ เมื่อศาลอุทธรณ์พิจารณาคดีเสร็จแล้วก็จะนัดวันฟังคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ในคดีนั้น ๆ ต่อไป โดยการอ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์อาจอ่านที่ศาลอุทธรณ์ หรือศาลอุทธรณ์อาจส่งคำพิพากษานั้น ๆ ไปให้ศาลชั้นต้นที่พิจารณาคดีนั้นมาตั้งแต่แรกอ่านก็ได้ แต่ส่วนใหญ่แล้วศาลอุทธรณ์มักส่งไปให้ศาลชั้นต้นที่พิจารณาคดีนั้นมาแต่แรกเป็นผู้อ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ในคดีนั้น ๆ ให้คู่ความฟัง

๑๓. **ฎีกา** (ป.วิ.อาญา ม. ๒๑๖ - ๒๒๔)

คดีที่ศาลอุทธรณ์ได้มีคำพิพากษาไปแล้ว คู่ความฝ่ายใดที่ไม่พอใจคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ดังกล่าว ย่อมมีสิทธิที่จะฎีกาคำพิพากษานั้นได้ เว้นแต่จะเข้ากรณีที่กฎหมายบัญญัติห้ามไว้ว่าต้องห้ามฎีกา เช่นเดียวกับการอุทธรณ์คำพิพากษาดังได้กล่าวมาแล้ว

การยื่นฎีกาจะต้องยื่นต่อศาลชั้นต้นที่พิจารณาคดีนั้นมาแต่แรก ภายในกำหนด ๑ เดือนนับแต่วันอ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ หรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คู่ความฝ่ายที่ฎีกาฟัง ซึ่งเมื่อศาลส่งสำเนาฎีกาให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งแล้ว ฝ่ายนั้นก็ต้องยื่นคำแก้ฎีกาภายในกำหนด ๑๕ วันนับแต่วันที่ได้รับสำเนาฎีกา และอาจยื่นคำร้องขอถอนฎีกานั้นได้ โดยมีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับการยื่นอุทธรณ์ดังได้กล่าวมาแล้ว

๑๔. **คำแนะนำการไปศาลและปฏิบัติตนในศาล**

ท่านผู้มีกิจธุระหรือความจำเป็นจะต้องไปศาลไม่ว่าในฐานะที่เป็นคู่ความ หรือเป็นพยานหรือไปประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือไปฟังการพิจารณาคดี หรือไปพบผู้ต้องขังซึ่งศาลเบิกตัวมาพิจารณาคดีก็ตาม โปรดปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑. ถ้าต้องไปตามหมายของศาล ก่อนไปควรตรวจดูหมายให้แน่ชัดว่าเป็นหมายของศาลไหน เรื่องอะไร เมื่อใด เพื่อจะเตรียมตัวได้ถูกต้อง เช่น อาจเป็นหมายเรียกให้ไปเป็นพยาน ให้ส่งเอกสารหรือหมายนัดให้ส่งจำเลย ฯลฯ และขอให้นำหมายนั้นไปด้วย เพื่อความสะดวกในการติดต่อสอบถามเมื่อไปถึงศาลแล้ว

หากมีเหตุขัดข้องไม่อาจไปศาลหรือปฏิบัติตามหมายนั้นได้ ขอให้แจ้งให้ศาลทราบล่วงหน้าเสียแต่เนิ่น ๆ ว่ามีเหตุขัดข้องอย่างไร เช่น เพราะเจ็บป่วยหรือติดราชการสำคัญ หากมีใบรับรองของแพทย์ว่าป่วยหรือมีหนังสือรับรองของผู้บังคับบัญชาว่าติดราชการสำคัญแนบไปด้วย ก็จะเป็นการดี

การไม่ไปศาล หรือไม่ปฏิบัติตามหมายศาลโดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้ทราบอาจจะเกิดผลเสีย เช่น ศาลออกหมายจับหรือสั่งถอนการประกันตัวจำเลยหรือสั่งปรับนายประกันได้

๒. ถ้าจะไปประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย จะต้องเตรียมหลักทรัพย์ เช่น เงินสด หนังสือสำคัญแสดงสิทธิในที่ดิน เช่น โฉนดที่ดิน นส. ๓ หรือ ส.ค.๑ ไปด้วย และควรมีหนังสือรับรองของเจ้าพนักงานที่ดินหรือนายอำเภอท้องที่ไปแสดงว่าที่ดินดังกล่าวมีราคาปานกลางไร่ละเท่าไร ถ้าจะไปรับเงินหรือโฉนดหรือหลักทรัพย์คืน ขอให้นำใบรับไปด้วย และอย่าลืมนำบัตรประชาชนหรือบัตรประจำตัวข้าราชการไปด้วยเช่นกัน

๓. ห้ามนำอาวุธทุกชนิดเข้าไปในบริเวณศาล ถ้าท่านมีอาวุธปืนติดตัวไปจะต้องเก็บหรือฝากไว้ที่อื่นเสียก่อนที่จะเข้าไปในบริเวณศาล มิฉะนั้นจะเป็นการละเมิดอำนาจศาล

๔. เมื่อไปถึงศาลแล้ว หากมีข้อสงสัยในเรื่องใดขอให้สอบถามเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องหรือจ่าศาล เช่น ไปเป็นพยานศาล ก็ควรสอบถามว่าคดีเรื่องนั้นศาลจะพิจารณาที่ห้องพิจารณาไหน แล้วควรแจ้งให้เจ้าหน้าที่ประจำห้องพิจารณานั้นและคู่ความที่อ้างท่านมาเป็นพยานทราบว่าท่านมาศาลแล้ว

เมื่ออยู่ในบริเวณศาล ท่านจะต้องประพฤติตนเรียบร้อยไม่ส่งเสียงดังหรือทะเลาะวิวาทกัน ไม่เปิดบังตาชะโงกดูห้องพิจารณาห้องนั้นห้องนี้ ถ้าจะเข้าไปฟังการพิจารณาก็ให้เข้าไปเลย อย่าทำลับ ๆ ล่อ ๆ หรือเข้า ๆ ออก ๆ เป็นที่รำคาญแก่ผู้อื่นและรบกวนการพิจารณาคดี

๕. โดยปกติการพิจารณาคดีของศาลจะทำโดยเปิดเผย ประชาชนทั่วไปมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาได้แม้จะมิใช่ญาติของคู่ความหรือไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีนั้น ทางศาลได้จัดที่นั่งสำหรับประชาชนเข้าฟังการพิจารณาไว้ทุกห้อง

ผู้ที่เข้าไปฟังการพิจารณาของศาลต้องให้ความเคารพต่อศาล โดยแต่งตัวให้สุภาพเรียบร้อย ไม่สวมร้องเท้าแตะ หากใส่รองเท้าแตะอยู่ก็ต้องถอดไว้หน้าห้องพิจารณา ไม่สนทนาหรือทำเสียงดัง ไม่สูบบุหรี่หรืออ่านหนังสือพิมพ์ และไม่ถ่ายภาพโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล เมื่อศาลออกนั่งพิจารณา ผู้อยู่ในห้องพิจารณาควรลุกขึ้นยืนเป็นการแสดงความเคารพ ถ้าศาลอ่านคำพิพากษา คู่ความจะต้องยืนฟังคำพิพากษา ส่วนบุคคลอื่น ๆ ไม่ต้องยืน

๖. ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่ได้ประกันตัว เมื่อถึงวันนัดพิจารณา ศาลจะเบิกตัวจากเรือนจำมาควบคุมไว้ที่ศาล ญาติหรือเพื่อนมักจะถือโอกาสนี้มาพบปะเยี่ยมเยียน ซึ่งตามระเบียบจะเข้าเยี่ยมไม่ได้ ต้องไปเยี่ยมที่เรือนจำ แต่เจ้าหน้าที่อาจผ่อนผันให้พูดซักถามกันได้จากนอกห้องขังในระยะห่าง ๆ และให้ฝากสิ่งของ เช่น อาหารหรือบุหรี่ได้โดยให้เจ้าหน้าที่เรือนจำหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำศาลตรวจเสียก่อน อาหารควรใส่ภาชนะที่ตรวจได้ง่าย และควรเขียนชื่อและนามสกุลของผู้รับไว้ด้วยเพื่อความสะดวกของเจ้าหน้าที่ในการส่งมอบ

ถ้าจะฝากเงินเจ้าหน้าที่เรือนจำจะออกใบรับเงินให้และจะจ่ายให้เป็นคูปองแทนเงิน

สิ่งของที่ต้องห้ามดังต่อไปนี้ จะส่งให้แก่ผู้ต้องขังไม่ได้ คือ

(๑) ฝิ่น กัญชา หรือยาเสพติด หรือของมึนเมาอย่างอื่น

(๒) สุราหรือน้ำเมาซึ่งดื่มแล้วเมาอย่างสุรา

(๓) เครื่องอุปกรณ์สำหรับเล่นการพนัน

(๔) เครื่องอุปกรณ์ในการหลบหนี

(๕) อาวุธต่าง ๆ

(๖) ของเน่าเสียหรือของมีพิษต่อร่างกาย

(๗) วัตถุระเบิดหรือน้ำมันเชื้อเพลิง

(๘) สัตว์มีชีวิต

๗. หากท่านไม่ได้รับความสะดวกประการใด โปรดแจ้งต่อจ่าศาล, ผู้พิพากษา, ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล หรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลนั้น ๆ อย่าเสียเงินทองให้แก่ผู้ใดที่แอบจะช่วยให้ได้รับความสะดวก

๘. ผู้ได้รับหมายเรียกเป็นพยาน ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา และผู้ประสงค์จะขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาล โปรดอ่านคำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องนั้นโดยเฉพาะด้วย คำแนะนำดังกล่าวอาจขอได้จากเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์หรือจ่าศาล

สิทธิในการปฏิเสธไม่ปรากฏตัว

ถาม นายวินิจ ได้รับโทรศัพท์จากตำรวจ เชิญตัวไปโรงพักโดยระบุว่า มีผู้แจ้งว่านายวินิจได้ขับรถชนคนตาย นายวินิจปฏิเสธไม่ยอมไป เช่นนี้ นายวินิจจะถูกดำเนินคดีประการใดหรือไม่

ตอบ การเชิญตัวทางโทรศัพท์ แล้วปฏิเสธไม่ไปในชั้นแรกนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำการออกหมายเรียกนายวินิจอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งถ้านายวินิจยังคงยืนกรานไม่ยอมไปให้ปากคำ จะมีบันทึกหมายเหตุไว้ในหมายเรียกโดยถือว่านายวินิจได้ทราบคำสั่งของเจ้าพนักงานซึ่งสั่งการตามอำนาจที่มีกฎหมายให้ไว้แล้ว การไม่ไปดังกล่าวจึงเป็นการขัดในคำสั่งตำรวจย่อมมีอำนาจออกหมายจับจับตัวนายวินิจมาดำเนินคดีได้

สิทธิในการได้รับการจับกุมด้วยความเป็นธรรม

ถาม นายสมทรงนั่งเล่นไพ่ดรัมมี่อยู่กับเพื่อนในห้องรับแขกที่บ้าน ขณะนั้นเอง ส.ต.อ. สมบัติกับพวกสายตรวจเห็นผิดสังเกตจึงนำกำลังปีนรั้วเข้าจับกุมนายสมทรงในบ้าน เช่นนี้ ส.ต.อ. สมบัติจะมีอำนาจทำได้หรือไม่

ตอบ การจับกุมในปัจจุบันนี้ตามหลักทั่วไปต้องขออนุมัติจับกุมจากผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเสียก่อน แล้วจึงนำหมายจับไปจับกุม อย่างไรก็ดีหลักดังกล่าวมีข้อยกเว้น ถ้าพบเห็นการกระทำใด ๆ ที่เป็นความผิดซึ่งหน้า เช่นเห็นคนกำลังตีกันอยู่ หรือกำลังเล่นไพ่ต่อหน้าต่อตาย่อมจับได้ทันที นอกจากกรณีความผิดซึ่งไม่ต้อง

ขออนุมัติจับกุมแล้ว กรณีต่อไปนี้ก็จับกุมได้เลย, กล่าวคือ

(ก) เมื่อเห็นคนพยายามกระทำผิดหรือพบคนที่มีพฤติการณ์น่าสงสัยว่าจะกระทำผิด โดยมี เครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุที่สามารถใช้ในการกระทำผิด เช่น เห็นนายแดงอยู่หน้าบ้านกำลังงัดแงะประตูบ้านนาย ข. อยู่เป็นต้น

(ข) กรณีที่มีคนมาแจ้งให้จับบุคคลใดบุคคลหนึ่งแล้วบอกด้วยว่าได้แจ้งความร้องทุกข์ไว้แล้ว กรณีนี้ทางปฏิบัติตำรวจจะเรียกดูสำเนาคำร้องทุกข์เสมอ

(ค) เมื่อนายประกันร้องขอให้จับ

(ง) เมื่อศาลออกหมายจับและตำรวจจับตามหมายศาล

(จ) กรณีที่เป็นความผิดลหุโทษ

(ฉ) จับตามพระราชบัญญัติจราจร

(ช) คดีอาญาที่มีโทษปรับสถานเดียว

(ซ) กรณีฉุกเฉินและจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้วางหลักไว้ว่า "ฉุกเฉินและจำเป็นอย่างยิ่ง" **ต้องมีหลักฐานเบื้องต้นว่าบุคคลที่จับกุมนั้นกระทำผิดคดีอาญา ถ้าไม่จับกุมแล้วบุคคลนั้นจะหลบหนีไป และการหลบหนีจะทำให้เกิดความเสียหายหรือเป็นผลร้ายขึ้นได้**

ดังนั้น ในคดีนี้ต้องพิจารณาดูว่าในขณะที่ ส.ต.อ. สมบัติเข้าจับกุมนั้น สมทรงได้เล่นไพ่อยู่บริเวณใด ถ้าเล่นไพ่อยู่หน้าบ้านก็จะเป็นความผิดซึ่งหน้าที่ ส.ต.อ. สมบัติจับได้ แต่ถ้าเล่นอยู่ในบ้านมีม่านปิดเรียบร้อย ต้องขออนุมัติจับกุม และมีหมายค้นหมายจับเสียก่อน เว้นแต่ ส.ต.อ. สมบัติจะพิสูจน์ได้ว่า กรณีดังกล่าว เป็นกรณีฉุกเฉินและจำเป็นอย่างยิ่ง

สิทธิในการไม่ให้ปากคำ

ถาม นายวิเชียรถูกตำรวจจับมาในข้อหาลักทรัพย์ จึงถูกนำมาสอบปากคำ ขณะพนักงานสอบสวนตั้งคำถามอยู่ นายวิเชียรไม่ได้ให้ปากคำแต่อย่างใด เช่นนี้ นายวิเชียรจะถูกดำเนินคดีหรือไม่

ตอบ สิทธิในการวางเฉย หรือไม่ให้ปากคำเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ภายหลังที่ถูกแจ้งข้อหาเป็นผู้ต้องหาแล้ว ตำรวจจะสอบปากคำ ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธ หรือไม่ให้การใด ๆ ทั้งสิ้นได้ และเวลาใดก่อนที่จะให้การ ตำรวจต้องเตือนก่อนเสมอว่า คำให้การดังกล่าวจะใช้ยันในชั้นศาลได้ แต่ถ้าถูกซ้อม บังคับให้ให้การ ผู้ต้องหาก็ย่อมไม่เซ็นชื่อหรือประทับลายพิมพ์นิ้วมือในสำนวนสอบสวนได้ เพราะถือว่าคำให้การดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย และเกิดจากความไม่สมัครใจ

สิทธิในการมีทนายชั้นสอบสวน

ถาม นายสัมฤทธิ์ได้ถูกตำรวจจับในข้อหาเสียภาษีป้ายทะเบียนไม่ถูกต้อง และควบคุมตัวดำเนินคดี ในขณะถูกควบคุมได้ขอตำรวจโทรศัพท์ไปถึงเพื่อนเพื่อขอประกันตัว ตำรวจ

ไม่ยอมให้โทร จึงขอใช้สิทธิเรียกทนายมาแก้ต่างคดี ตำรวจก็ไม่อนุญาต และอ้างว่านายสัมฤทธิ์ไม่มีสิทธิทำเช่นนั้นได้ เช่นนั้นนายสัมฤทธิ์จะดำเนินการอย่างไร

ตอบ ตำรวจที่กล่าวอ้างมา ก็มิใช่เป็นทุกโรงพัก เป็นแต่เพียงบางคนเท่านั้น การขอโทรเรียกเพื่อนมาเพื่อจะประกันตัวนั้น สิทธิในการประกันตัว นายสัมฤทธิ์น่าจะมีขอบเขตโทรเรียกผู้ประกันมาได้

ส่วนในเรื่องการมีทนายชั้นสอบสวนนั้น ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหามีสิทธิที่จะพบและปรึกษาผู้ที่จะเป็นทนายสองต่อสอง และได้รับการตรวจเยี่ยมตามสมควร

สิทธิในการประกันตัว

ถาม การประกันตัว ปฏิบัติอย่างไร

ตอบ การประกันตัวทำได้ ๓ ชั้น ชั้นสอบสวน ชั้นอัยการ และชั้นศาล ผู้มีสิทธิขอประกันคือผู้ต้องหา จำเลย ญาติพี่น้อง หรือเพื่อน หลักฐานที่ใช้ประกันอาจเป็นเงิน พันธบัตรของรัฐบาล สลากออมสิน หนังสือค้ำประกันของธนาคาร และที่ใช้กันมากคือโฉนดที่ดินหรือ นส. ๓ ถ้าเป็นโฉนดที่ดินต่างจังหวัดก็ควรเอาหนังสือรับรองจากเจ้าพนักงานที่ดินหรือนายอำเภอท้องที่ไปแสดงถึงราคาที่ดินดังกล่าว จะประกันใช้หลักทรัพย์เท่าใดขึ้นอยู่กับโทษและความผิดนั้น การจะได้รับอนุญาตให้ประกัน ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนหรืออัยการหรือศาล ถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นเป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นที่นั้น ก็อาจไม่ให้ประกันได้ เมื่อได้รับอนุญาตให้ประกันแล้ว ก็จะมีการออกใบรับยึดไว้เป็นหลักฐาน นายประกันควรแจ้งที่อยู่ไว้ และถ้านายประกันผิดนัดไม่ส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลยึดประกันนั้นได้

สิทธิในการร้องทุกข์และถอนคำร้องทุกข์

ถาม นายโก ซึ่งเป็นบิดาชอบด้วยกฎหมายของนางสาวสมฤดีได้มาร้องทุกข์ขอให้จับกุม นายชอบว่าได้ข่มขืนบุตรสาวอายุ ๑๘ ต่อมานางช้อยมารดาของนางสาวสมฤดีได้รับเงินค่าเสียหายจากนายชอบ จึงมาถอนคำร้องทุกข์ดังกล่าว การถอนคำร้องทุกข์นี้ชอบหรือไม่

ตอบ เมื่อผู้ใดถูกอีกฝ่ายหนึ่งกระทำได้รับความเสียหาย ย่อมจะแจ้งความให้ตำรวจรับทราบได้โดยทำเป็นคำร้องทุกข์ โดยระบุว่าผู้กระทำคือใคร ความเสียหายเป็นอย่างไร แต่ถ้าในกรณีผู้ได้รับความเสียหายเป็นผู้ที่ยังอายุไม่เกิน ๒๐ ปี กฎหมายถือว่าเป็นผู้เยาว์ ซึ่งหากรู้สึกผิดชอบชั่วดีก็สามารถร้องทุกข์ได้หรือผู้ร้องทุกข์แทนจะเป็นบิดาหรือมารดาของผู้นั้น และเมื่อร้องทุกข์แล้ว ถ้าผู้นั้นถอนคำร้องทุกข์ ก็ถือว่าไม่ติดใจเอาความกันแล้ว คดีก็เป็นอันระงับไป

ปัญหาจึงมีว่า ถ้าบิดาเป็นผู้ร้องทุกข์ มารดาจะเป็นผู้ถอนคำร้องทุกข์ได้หรือไม่ ในเรื่องนี้แม้ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่า ผู้ร้องทุกข์กับผู้ถอนคำร้องทุกข์จะต้องเป็นคนคนเดียวกัน แต่เมื่อพิจารณาดูแล้ว ถ้าปล่อยให้บุคคลที่มีสิทธิร้องทุกข์ เช่น บิดา มารดา

บุตร โดยฝ่ายหนึ่งร้องทุกข์ แต่ผู้เสียหายคนอื่นมาถอนคำร้องทุกข์ ย่อมเป็นเรื่องที่ขัดกันแน่ ๆ ดังนั้นในเรื่องนี้ การถอนคำร้องทุกข์ของนางช้อยจึงไม่ชอบ คดีไม่ระงับ

การไปเป็นพยานที่ศาล

ผมได้รับเชิญจากส่วนราชการแห่งหนึ่งให้ไปบรรยายแก่ข้าราชการในสังกัดเกี่ยวกับเรื่องการไปเป็นพยานที่ศาลในคดีอาญาเป็นประจำ

จากการบรรยายดังกล่าว ผมได้ทราบปัญหาสำคัญประการหนึ่ง นั่นก็คือพยานที่ได้รับหมายเรียกของศาลแล้ว ไม่ทราบว่าจะไปเบิกความในเรื่องอะไร จะพบกับอัยการโจทก์ได้ที่ไหน และจะเบิกความที่บัลลังก์ไหน ฯลฯ

ผมคิดว่าปัญหานี้คงเกิดขึ้นกับท่านผู้อ่านด้วย เพราะสักวันหนึ่งท่านอาจได้รับหมาย-เรียกจากศาลให้ไปเบิกความเป็นพยานก็ได้

เช่น มีคนร้ายเข้าไปลักทรัพย์ในบ้านท่าน ต่อมาพนักงานสอบสวนจับกุมคนร้ายได้ และอัยการได้ยื่นฟ้องคนร้ายดังกล่าวต่อศาล คนร้ายให้การปฏิเสธ จึงต้องมีการสืบพยานกัน

อัยการจะขอให้ศาลออกหมายเรียกท่านมาเบิกความเป็นพยานที่ศาล ในฐานะเป็นผู้เสียหาย

หรือท่านเดินไปตามถนนพบคนร้ายใช้มีดจี้หญิงคนหนึ่งบังคับให้ถอดสร้อยคอทองคำให้แล้ววิ่งหลบหนีไป ซึ่งเป็นความผิดฐานชิงทรัพย์ ต่อมาพนักงานสอบสวนจับกุมคนร้ายได้ และพนักงานสอบสวนได้บันทึกปากคำท่านไว้ในฐานะเป็นพยานรู้เห็นเหตุการณ์ขณะชิงทรัพย์ และจำหน้าคนร้ายได้เพื่อชี้ตัวคนร้ายได้ถูกต้อง

เมื่ออัยการยื่นฟ้องคนร้ายเป็นจำเลยต่อศาลแล้ว ก็จะขอให้ศาลออกหมายเรียกท่านไปเป็นพยานที่ศาล ในฐานะที่เป็นพยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์

ในหมายของศาลจะมีข้อความสั้น ๆ ว่า ให้ท่านไปเบิกความที่ศาลในคดีหมายเลขดำที่เท่าใด ระหว่างใครเป็นโจทย์ - จำเลย ให้ไปเบิกความวันเดือนปีเวลาใดเท่านั้น

พยานที่ได้รับหมายส่วนใหญ่จะงงว่าควรจะปฏิบัติตัวอย่างไรดี

ทางที่ดีท่านควรไปพบกับอัยการเจ้าของคดีเสียก่อนที่จะไปเบิกความ เช่น ถ้าเป็นคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลอาญาในกรุงเทพมหานคร ท่านควรไปพบอัยการ ที่กองคดีสำนักงานอัยการสูงสุด ซึ่งตั้งอยู่ที่หลังศาลเจ้าพ่อหลักเมือง สนามหลวง (โทร. ๒๒๒๘๑๒๑) กองคดีนี้จะแบ่งออกเป็น ๑๐ กองย่อย ดังนั้น ท่านจะต้องไปที่กองย่อยดังกล่าวเพื่อพบกับอัยการเจ้าของคดี

ส่วนในต่างจังหวัดท่านไปพบอัยการได้ที่ศาลากลางจังหวัด ซึ่งที่ทำการอัยการจังหวัดจะอยู่ที่นั่น

การไปพบกับอัยการเสียก่อนขึ้นศาลเพื่อเบิกความมีผลดีหลายประการ เช่น

๑. อัยการมีโอกาสทบทวนความจำของท่าน เพราะคดีอาญาหลายคดีเมื่อเกิดขึ้นแล้วกว่าจะจับกุมสอบสวนและยื่นฟ้องต่อศาลกินเวลานาน บางคดีนับเวลาเป็นปีและถ้าหากเป็นคดีที่คนร้ายหลบหนีกว่าจะจับกุมตัวได้ก็เป็นเวลาหลายปี ดังนั้นพยานที่รู้เห็นเหตุการณ์

ก็อาจจะจำรายละเอียดของเหตุการณ์ไม่ได้หรือจำสับสน ซึ่งจะเป็นผลเสียในการเบิกความในศาล เพราะอาจถูกทนายจำเลยซักค้านให้เบิกความวกวนขัดแย้งกันเอง น้ำหนักพยานย่อมลดน้อยลง

การทบทวนความจำพยานนี้ ไม่ใช่การซักซ้อมพยาน การซักซ้อมพยานนั้นมีความหมายไปในทางที่ว่าชักจูงแนะนำหรือคาดคั้นให้พยานเบิกความไม่เป็นไปตามที่ตนรู้เห็นจริง และถือว่าไม่ชอบด้วยจรรยาบรรณของอัยการ หากปรากฏว่าอัยการผู้ใดกระทำเช่นนั้นอาจต้องรับโทษทางวินัยข้าราชการได้

การพบกับอัยการเจ้าของคดีเสียก่อนจะทำให้อัยการผู้ว่าคดีได้มีโอกาสทราบถึงบุคลิกภาพของพยานแต่ละคน

พยานบางคนเงียบขรึมไม่ค่อยยอมพูดยอมจา

พยานบางคนพูดจาชัดถ้อยชัดคำมีสติมั่นคงถามกี่ครั้งจะตอบคำถามได้คล้ายคลึงกัน

พยานบางคนอวดรู้ช่างเจรจา ถามคำตอบเสียยืดยาวไม่ยอมจบ เป็นช่องทางให้ฝ่ายทนายจำเลยซักค้านทำลายน้ำหนักพยานได้ง่าย

พยานบางคนมีความตื่นกลัวอ่อนไหวง่าย เวลาตอบคำถามของอัยการ พูดได้ไม่ค่อยดีนัก พอถูกทนายจำเลยซักค้านยิ่งตกใจกันใหญ่ ตอบคำถามไปในทางที่เป็นประโยชน์แก่จำเลยมากยิ่งขึ้น

เมื่ออัยการได้พูดคุยและทราบถึงบุคลิกภาพของพยานแล้ว อัยการก็จะสามารถปรับปรุงหรือเตรียมถ้อยคำในการซักถามพยานไว้ล่วงหน้าเพื่อให้เหมาะสมกับพยานเป็นราย ๆ ไป รวมทั้งจะสามารถเตรียมแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่จะเกิดขึ้นขณะที่พยานเบิกความต่อหน้าศาลเพื่อมิให้เกิดผลเสียหายแก่รูปคดี

การไปพบกับอัยการก่อนเบิกความมีผลดีอย่างนี้แหละครับ

"เมื่อข้าราชการถูกฟ้อง"

ท่านผู้อ่านที่เป็นข้าราชการเคยทราบบ้างไหมว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ของท่านนั้น ท่านอาจถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีแพ่งหรือคดีอาญาได้เสมอ

เช่น ตำรวจไปจับกุมคนร้าย อาจถูกผู้ถูกจับ (คนร้าย) ฟ้องเป็นคดีอาญาฐานทำร้ายร่างกายทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพและอาจถูกฟ้องคดีแพ่งในข้อหาละเมิดเรียกค่าเสียหายอีกด้วย

นายอำเภอหรือปลัดอำเภอ รับรองเอกสารให้แก่ราษฎร หรือทำพินัยกรรมให้แก่ราษฎรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อาจถูกลูกหลานเจ้าของมรดกฟ้องเป็นคดีอาญาฐานปลอมพินัยกรรม

เจ้าพนักงานศุลกากรเข้าไปจับสินค้าเถื่อนหนีภาษีในโกดังอาจถูกเจ้าของสินค้าฟ้องเป็นจำเลยในคดีอาญาฐานบุกรุกทำให้เสียทรัพย์

ผู้พิพากษาสั่งลงโทษจำคุกจำเลยฐานละเมิดอำนาจศาล ผู้ถูกลงโทษอาจฟ้องผู้พิพากษาคนนั้นเป็นคดีอาญาฐานใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่โดยไม่ชอบ (เกิดขึ้นแล้วในจังหวัดทางภาคใต้)

ถ้าท่านที่เป็นข้าราชการถูกฟ้องในคดีแพ่งและคดีอาญาและท่านคิดว่าท่านปฏิบัติหน้าที่โดยชอบแล้ว ท่านมีสิทธิขอความช่วยเหลือจากอัยการขอให้เป็นทนายแก้คดีให้แก่ท่านได้ตาม พ.ร.บ.พนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๔๘๘ มาตรา ๑๑ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใด

ขั้นตอนการขอให้แก้คดีนั้นพอสรุปได้ดังนี้

คดีอาญา ท่านจะต้องให้ผู้บังคับบัญชาในระดับกรม (เช่น อธิบดี) หรือระดับจังหวัด (กรณีถูกฟ้องในต่างจังหวัด) ขอให้พิจารณารับแก้ต่างคดีให้

อัยการจะใช้ดุลยพินิจพิจารณาว่าเรื่องที่ท่านถูกฟ้องนั้นเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ราชการของท่านหรือไม่ ถ้าเห็นว่าไม่เกี่ยวหรือมีพยานหลักฐานแสดงชัดแจ้งว่าท่านกระทำการโดยไม่ชอบ อัยการอาจใช้ดุลยพินิจไม่รับแก้คดีให้ท่านได้

เพราะอัยการไม่มีหน้าที่ช่วยเหลือหรือปกป้องข้าราชการที่กระทำผิดหรือประพฤติมิชอบ

เมื่ออัยการใช้ดุลยพินิจรับแก้ต่างคดีให้ท่านแล้วท่านก็จะต้องทำ "ใบแต่งทนาย" กล่าวคือมอบหมายให้อัยการเป็นทนายความให้แก่ท่านนั่นเอง

ดังที่ผมได้กล่าวแล้วว่า คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องเองนั้น กฎหมายบัญญัติว่า "ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องเสมอ"

ในวันที่ศาลนัดไต่สวนมูลฟ้องนั้น ท่านจะไปฟังการพิจารณาของศาลก็ได้ หรือจะไม่ไปก็ได้ เพราะท่านยังไม่มีฐานะเป็นจำเลยตามกฎหมาย

แต่อัยการซึ่งทำหน้าที่เป็นทนายแก้คดีให้ท่าน จะไปศาลและจะทำหน้าที่ซักค้านพยานของโจทก์แทนท่าน

กรณีที่ศาลเห็นว่าคดีมีมูล ก็จะประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไป และจะออกหมายเรียกหรือหมายจับท่านมาดำเนินคดีในฐานะเป็นจำเลย

ขั้นตอนต่อไปก็คือท่านต้องเตรียมหาหลักประกันมาประกันตัวต่อศาล มิฉะนั้นศาลจะมีหมายขังท่านไว้ที่เรือนจำระหว่างการพิจารณาคดี

หลักประกันนี้นับว่าน่าเห็นใจอย่างยิ่งสำหรับข้าราชการที่ถูกฟ้องในคดีอาญาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่เพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการชั้นผู้น้อยซึ่งมีฐานะยากจนอยู่แล้ว

ในทางปฏิบัติที่ผ่านมา คดีอาญาที่ราษฎรฟ้องข้าราชการนี้ ราษฎรที่เป็นโจทก์มักจะต่อรองเรียกค่าเสียหายจากข้าราชการที่ถูกฟ้องเป็นจำเลย เมื่อมีการชดใช้ค่าเสียหายหรือค่าทำขวัญแล้วก็จะถอนฟ้องข้าราชการบางคนก็ยอมเสียค่าเสียหายให้ ซึ่งเป็นเรื่องตกลงกันเองต่อหน้าศาล แต่ข้าราชการบางคนที่เห็นว่าตนปฏิบัติหน้าที่โดยชอบแล้วก็ไม่ยอมจ่ายค่าเสียหายขอต่อสู้คดี อัยการก็จะทำหน้าที่เป็นทนายแก้คดีให้ท่านต่อไปอย่างดีที่สุด

เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วไม่ว่าจะให้ท่านแพ้หรือชนะคดี อัยการก็จะแจ้งให้ท่านทราบ และหากท่านประสงค์จะใช้สิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาก็แจ้งให้อัยการทราบเพื่อดำเนินการยื่นอุทธรณ์ - ฎีกาให้แก่ท่านต่อไป

ข้าราชการที่ถูกฟ้องคดีอาญานี้มีข้อยุ่งยากอีกประการหนึ่งก็คือ อาจถูกดำเนินการ

ทางวินัยข้าราชการควบคู่กันไปด้วย เพราะต้องรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบตามระเบียบ ผู้บังคับบัญชาอาจตั้งกรรมการสอบสวนทางวินัยในช่วงระยะเวลาที่คดีอยู่ในการพิจารณาของศาล ทำให้ไม่มีสิทธิเลื่อนเงินเดือนจนกว่าคดีจะถึงที่สุด ทำให้ความก้าวหน้าในชีวิตราชการหยุดชะงักไปชั่วคราว เพื่อนฝูงขึ้นหน้าไปหมดแล้ว และปัจจุบันราษฎรรู้จุดอ่อนของข้าราชการในเรื่องนี้มากขึ้นทุกที จะเลือกฟ้องข้าราชการตอนระยะช่วงพิจารณาเลื่อนเงินเดือน (กรกฎาคม - กันยายน)

พนักงานสอบสวนคนหนึ่งเล่าให้ผมฟังว่าระยะใกล้เดือนกรกฎาคม - กันยายน นี้ เขาจะ "ชะลอการจับกุมสอบสวน" ไว้ระยะหนึ่ง เขาเล่าเหตุผลให้ผมฟังสั้น ๆ ว่า "ผมกลัวถูกฟ้องครับ"

เมื่อวานนี้ผมเล่าให้ฟังเกี่ยวกับเรื่องข้าราชการถูกฟ้องคดีอาญาไว้ค้างอยู่ วันนี้จะเล่าถึงข้าราชการถูกฟ้องคดีแพ่งต่อว่ามีขั้นตอนขอให้อัยการช่วยแก้คดีให้อย่างไรบ้าง

คดีแพ่ง ก็เช่นเดียวกับคดีอาญาคือท่านข้าราชการที่ถูกฟ้องจะต้องให้ผู้บังคับบัญชาระดับกรม (ในกรุงเทพฯ) หรือระดับผู้ว่าราชการจังหวัด (ในต่างจังหวัด) มีหนังสือถึงสำนักงานอัยการสูงสุดหรืออัยการจังหวัด ขอให้พิจารณารับแก้คดีให้

และอัยการก็จะใช้ดุลยพินิจพิจารณาว่าเรื่องที่ท่านถูกฟ้องนั้นเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ราชการก็จะรับเป็นทนายแก้ต่างคดีแพ่งให้แก่ท่าน

คดีแพ่งนั้นมีข้อต้องระวังอยู่บ้างก็คือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๑๗๗ บัญญัติว่า "จำเลยต้องทำคำให้การเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในแปดวัน"

แต่กว่าเรื่องจะส่งถึงอัยการ ระยะเวลาก็มักจะจวนแจหรือล่วงเลย จำเลยก็ต้องยื่นคำร้องต่อศาลเลื่อนกำหนดยื่นคำให้การไปอีกนัดหนึ่ง (เช่นอีกเดือนหนึ่ง) เพราะการเตรียมคดีแพ่งนั้นมีข้อยุ่งยากมาก มีพยานบุคคลและพยานเอกสารที่จะต้องตรวจพิจารณากันเป็นจำนวนมาก บางครั้งต้องเดินทางไปดูสถานที่และบางคดีเป็นการฟ้องเกี่ยวกับเรื่องเทคนิคด้านใดด้านหนึ่ง โดยเฉพาะ เช่น การฟ้องเกี่ยวกับเรื่องการสร้างโรงงานสมัยใหม่ ฟ้องเกี่ยวกับการเงินการธนาคารซึ่งมีรายละเอียดวิธีการดำเนินงานยุ่งยากซับซ้อน อัยการก็ต้องใช้เวลาศึกษาเรื่องต่าง ๆ นี้ด้วยเช่นกัน

การดำเนินคดีแพ่งนั้นต่างกับคดีอาญา

คดีอาญานั้นถ้าจำเลยไม่รับสารภาพถือว่าปฏิเสธ

คดีแพ่งถ้าจำเลย ไม่ปฏิเสธถือว่ารับตามฟ้อง เพราะมาตรา ๑๗๗ วรรคสองบัญญัติว่า

"ให้จำเลยแสดงให้ชัดแจ้งในคำให้การว่า จำเลยยอมรับหรือปฏิเสธข้ออ้างของโจทก์ทั้งสิ้น หรือแต่บางส่วน รวมทั้งเหตุแห่งการนั้น"

ฉะนั้น การทำคำให้การแก้ฟ้องในคดีแพ่ง จึงเป็นเรื่องใหญ่ จะสู้หรือจะรับต้องเขียนมาให้ชัด ๆ

ถ้าจำเลยไม่ได้ยื่นคำให้การและศาลสั่งว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ จำเลยก็ไม่รู้จะเอาอะไรเป็นประเด็นไปสืบพยานสู้กับเขาโอกาสแพ้คดีมีมากเหลือเกิน

ข้าราชการที่ถูกฟ้องคดีแพ่ง จึงควรติดต่อประสานงานกับทางอัยการให้ใกล้ชิด รวมทั้งต้องให้ความร่วมมือกับอัยการในการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อเตรียมตัวต่อสู้คดี

ถ้าข้าราชการผู้ถูกฟ้องไม่ให้ความร่วมมือแก่อัยการ สำนักงานอัยการสูงสุดก็มีแนวปฏิบัติว่า "ให้ส่งคืนเรื่องหรือถอนตัวจากการเป็นทนายแก้คดี"

ต้องไปจัดหาทนายเอกชนโดยเสียค่าใช้จ่ายของตนเองต่อไป !

การต่อสู้คดีแพ่งนี้อาจมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมศาลอยู่บ้าง อัยการจะประมาณการค่าใช้จ่ายแจ้งให้ท่านทราบ และท่านสามารถนำไปเบิกจากหน่วยงานที่ท่านสังกัดได้แล้วนำมามอบให้แก่อัยการเจ้าของคดี อัยการจะออกใบรับให้แก่ท่านและนำเข้าบัญชีของทางราชการไว้การเบิกจ่ายต้องทำรายละเอียดไว้ เมื่อคดีถึงที่สุดมีเงินเหลืออัยการจะต้องนำส่งคืนภายใน ๔๕ วัน ตามระเบียบกระทรวงการคลัง

และข้อควรทราบอีกอย่างหนึ่งก็คือเมื่อท่านขอให้อัยการเป็นทนายแก้คดีให้แล้วก็อย่าแต่งทนายความเอกชนเป็นทนายแก้ต่างร่วมกับอัยการ เพราะสำนักงานอัยการสูงสุดวางแนวปฏิบัติไว้ว่า หากเกิดกรณีเช่นนี้ก็ให้อัยการถอนตัวจากการเป็นทนายแก้ต่างคดีนั้นเสีย เพราะถ้าหากมอบให้อัยการเป็นทนายแล้วอัยการทุกคนย่อมจะใช้ความรู้ความสามารถในการดำเนินคดีให้แก่ท่านอย่างดีที่สุด ท่านก็ควรให้ความไว้วางใจแก่อัยการในเรื่องนี้ด้วย

ความรู้เกี่ยวกับการหางานทำ และ กฎหมายแรงงาน

๑. แหล่งที่จะหางานทำในประเทศ

๑.๑ สำนักงานของกรมแรงงานในกรุงเทพมหานคร หรือสำนักงานแรงงานจังหวัดในจังหวัดที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่

๑.๒ ตามประกาศแจ้งรับสมัครงานจากหนังสือพิมพ์และวิทยุ และที่ติดประกาศไว้ตามที่สาธารณสถาน

๑.๓ ติดต่อด้วยตนเองที่บริษัท ห้างร้าน หรือสถานประกอบการที่ต้องการทำงาน

๑.๔ สำนักงานจัดหางานเอกชนที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการจัดหางานจากกรมแรงงานตามกฎหมาย

๒. สำนักงานของกรมแรงงานในกรุงเทพมหานคร มีดังนี้

๒.๑ สำนักจัดหางานกรมแรงงานเขตพระนคร ซึ่งตั้งอยู่ที่เลขที่ ๘๔ - ๘๖ ถนนประชาธิปไตยใกล้วัดมกุฎกษัตริยาราม

๒.๒ สำนักจัดหางานกรมแรงงานเขตธนบุรี ๘๖๗ ถนนประชาธิปก (สี่แยกบ้านแขก)

๒.๓ สำนักจัดหางานกรมแรงงาน สาขาสถานีขนส่งสายเหนือ (ตลาดหมอชิต)

๒.๔ สำนักจัดหางานกรมแรงงาน เขตบางรัก ในบริเวณชานชลาสถานีรถไฟกรุงเทพ (หัวลำโพง)

๒.๕ สำนักจัดหางานกรมแรงงาน เขตห้วยขวาง ตึกอำนวยการชั้น ๑ สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานถนนมิตรไมตรี ดินแดง

๒.๖ สำนักจัดหางานกรมแรงงาน เขตป้อมปราบฯ ในบริเวณศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร ชั้น ๑

๒.๗ สำนักจัดหางานกรมแรงงาน สาขาสถานีขนส่งสายตะวันออก ในบริเวณสถานีขนส่งสายตะวันออก (เอกมัย)

๒.๘ สำนักจัดหางานกรมแรงงาน เขตพระโขนง ในบริเวณวัดธาตุทอง ถนนสุขุมวิท

๒.๙ สำนักจัดหางานกรมแรงงาน สาขาคลองเตย ชั้นล่าง แฟลต ๗ ถนนอาจณรงค์

๒.๑๐ สำนักจัดหางานกรมแรงงาน เขตราษฎร์บูรณะ ที่ว่าการเขตราษฎร์บูรณะ ชั้น ๒ ถนนราษฎร์บูรณะ

๒.๑๑ สำนักจัดหางานกรมแรงงาน เขตภาษีเจริญ ที่ว่าการเขตภาษีเจริญ ถนนเพชรเกษม

๒.๑๒ สำนักจัดหางานกรมแรงงาน เขตดุสิต ที่ว่าการเขตดุสิต ถนนสุโขทัย

๒.๑๓ สำนักจัดหางานกรมแรงงาน เขตบางเขน ถึงหลังเสาธงชั้นล่าง เขตบางเขน

๒.๑๔ สำนักจัดหางานกรมแรงงาน เขตบางกะปิ อาคารแรกขวามือ ที่ว่าการเขต

บางกะปิ

๒.๑๕ สำนักจัดหางานกรมแรงงาน เขตบางขุนเทียน ๓๔/๗๖ ถนนเอกชัย ซอยตรงข้ามศาลธนบุรี

๒.๑๖ สำนักจัดหางานกรมแรงงาน เขตปทุมวัน ที่ว่าการเขตปทุมวัน จุฬาซอย ๕ ถนนพระรามที่ ๔

๒.๑๗ สำนักจัดหางานกรมแรงงาน เขตยานนาวา ที่ว่าการเขตยานนาวา ถนนเลียบแม่น้ำเจ้าพระยา ซอยวัดช่องนนทรี

๓. แหล่งที่จะหางานทำในต่างประเทศ

๓.๑ กรมแรงงาน

๓.๒ บริษัทจัดหางานเอกชนที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการจัดหางานจากกรมแรงงานตามกฎหมาย

๔. การหลอกลวงผู้ที่ประสงค์จะทำงานต่างประเทศ

ในปัจจุบันคนหางานจำนวนมากต้องการเดินทางไปทำงานต่างประเทศ ขณะที่จำนวนตำแหน่งงานว่างในต่างประเทศมีน้อย ทำให้มีการหลอกลวงผู้ที่ประสงค์จะไปทำงานในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งกรมแรงงานได้รวบรวมไว้ดังนี้

๔.๑ หลอกลวงรับเงินแล้วหลบหนี

๔.๒ หลอกลวงรับเงินแล้วไม่ส่งไปทำงานต่างประเทศ

๔.๓ สัญญาว่าจะส่งไปทำงานต่างประเทศภายใน ๑ เดือน แต่เมื่อรับเงินแล้วก็ผัดผ่อนประวิงเวลาไม่ส่งไปทำงานในกำหนดเวลาที่สัญญากันไว้

๔.๔ รับเงินแล้วพาเดินทางไปต่างประเทศในรูปนักท่องเที่ยว แต่เมื่อไปถึงต่างประเทศก็ไม่ได้งานทำ

๕. วิธีป้องกันการหลอกลวง

๕.๑ ตรวจสอบประวัติคนชักชวนและหรือ ประวัติบริษัทจัดหางานที่มาติดต่อโดยวิธีขอดูบัตรแสดงตนเป็นลูกจ้าง - ตัวแทนจัดหางานที่กรมแรงงานออกให้ แล้วติดต่อสอบถามเจ้าหน้าที่แรงงานจังหวัดว่าบุคคลดังกล่าวเป็นตัวแทนของบริษัทจัดหางานที่จดทะเบียนตามกฎหมายหรือไม่ และบริษัทจัดหางานดังกล่าวมีฐานะมั่นคงเพียงใด

การเชื่อถือสายหรือนายหน้าหรือตัวแทนของบริษัทจัดหางานที่ไม่ถูกกฎหมาย เป็นช่องทางให้ถูกหลอกลวง จงอย่าสมัครงานกับบุคคลดังกล่าว

๕.๒ ตรวจสอบตำแหน่งงานต่างประเทศก่อนจ่ายเงิน ถึงแม้บุคคลที่ท่านติดต่อด้วยจะเป็นตัวแทนของบริษัทจัดหางานที่ถูกกฎหมาย แต่เพื่อเป็นการป้องกันการแสวงหาประโยชน์ในเรื่องค่าสมัคร ค่าสอบ ค่าตรวจโรค และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ดังนั้น ก่อนสมัครงานควรติดต่อเจ้าหน้าที่กรมแรงงานตรวจสอบว่าบริษัทจัดหางานที่ติดต่ออยู่ดังกล่าวได้รับอนุญาตให้จัดส่งคนงานอาชีพอะไรไปทำงานต่างประเทศ

๕.๓ เมื่อสมัครงานแล้ว ควรรอการจ่ายเงินค่าบริการไว้จนกว่าจะแน่ใจว่า ได้เดินทาง

ไปทำงานต่างประเทศ และหากสามารถจ่ายเงินด้วยวิธีต่อไปนี้ จะช่วยป้องกันความเสียหายในภายหลังได้ คือ

๕.๓.๑ ควรจ่ายผ่านระบบธนาคาร โดยการซื้อดร๊าฟหรือเช็ค ไม่ควรจ่ายเงินสด

๕.๓.๒ ควรให้ธนาคารสั่งจ่ายให้บริษัทจัดหางานที่ถูกกฎหมาย ไม่ควรสั่งจ่ายบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งอาจหลบหนีหายตัวไปง่าย

๖. การร้องทุกข์

หากได้จ่ายเงินแล้ว ไม่ได้เดินทางไปทำงานต่างประเทศภายใน ๑ เดือน ให้รีบไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่แรงงาน ณ สำนักงานแรงงานจังหวัดในจังหวัดที่ท่านสมัครงาน หรือ สำนักงานบริหารแรงงานไทยไปทำงานต่างประเทศ ซึ่งตั้งอยู่ที่กรมแรงงาน กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๒๒๑-๖๘๗๑, ๒๒๓-๑๖๘๕, ๒๒๑-๗๕๘๗

๗. ข้อพึงระวัง

คนหางานทุกคนจักต้องระลึกเสมอว่า ในการเดินทางไปทำงานต่างประเทศโดยถูกต้องตามกฎหมายนั้น คนหางานจักต้องผ่านการอบรมจากเจ้าหน้าที่กรมแรงงาน โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ และในวันอบรมคนหางานจะได้ลงนามในสัญญาจ้างต่อหน้าเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ คนหางานจะต้องผ่านการตรวจอนุญาตการเดินทางของเจ้าหน้าที่กรมแรงงานประจำด่านตรวจคนหางาน ณ ท่าอากาศยานกรุงเทพ หรือ ณ ด่านตรวจคนเข้าเมือง ใกล้ชายแดนประเทศมาเลเซีย และคนหางานจะได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีการเดินทาง

ดังนั้น หากท่านพบข้อสงสัยสิ่งผิดปกติต่างไปจากข้างต้น ให้รีบขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่โดยด่วน

กฎหมายแรงงานที่นายจ้างและลูกจ้างตลอดทั้งผู้สนใจด้านแรงงานควรจะรู้ มีดังนี้

๑. การใช้แรงงานทั่วไป

๒. ค่าตอบแทนในการทำงาน

๓. การประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย

๔. การเลิกจ้าง

๕. กองทุนเงินทดแทน

๖. เรื่องศาลแรงงานโดยสังเขป

๑. การใช้แรงงานทั่วไป

๑.๑ เวลาทำงานปกติ

การกำหนดเวลาทำงานปกติเป็นหน้าที่ของนายจ้างที่ต้องประกาศไว้ให้ลูกจ้างทราบในที่เปิดเผย โดยกำหนดชั่วโมงทำงานตามปกติเท่าไรก็ได้ **แต่ต้องไม่เกินอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้** คือ

๑.๑.๑. **งานอุตสาหกรรมไม่เกินสัปดาห์ละ ๔๘ ชั่วโมง** ตัวอย่างงานอุตสาหกรรม เช่น การทำเหมืองแร่ การก่อสร้าง ต่อเติม ดัดแปลงท่าเรือ อู่เรือ ถนน เป็นต้น

๑.๑.๒ **งานขนส่งไม่เกินวันละ ๘ ชั่วโมง** งานขนส่งหมายความว่า การลำเลียงหรือเคลื่อนย้ายบุคคลหรือสิ่งของด้วยเครื่องอุปกรณ์การขนส่ง ตัวอย่างเช่น การขับรถยนต์บรรทุกขนส่ง การขับรถยนต์โดยสาร กระเป๋ารถเมล์ เป็นต้น

๑.๑.๓ **งานที่อาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ**หรือร่างกายของลูกจ้างไม่เกินสัปดาห์ละ ๔๒ ชั่วโมง ตัวอย่างเช่น งานเชื่อมโลหะด้วยออกซิเจน งานที่ทำเกี่ยวกับกลิ่นไอ ควัน ก๊าซ ฝุ่น อันอาจเป็นอันตราย เป็นต้น

๑.๑.๔ **งานพาณิชกรรมหรืองานอื่น ๆ** ไม่เกินสัปดาห์ละ ๕๔ ชั่วโมง ตัวอย่างเช่น การซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่าทรัพย์ ให้เช่าซื้อ รับฝากทรัพย์ รับจำนอง รับประกันภัย ประเภทต่าง ๆ การธนาคาร การให้บริการในภัตตาคาร อาบ อบ นวด บาร์ ไนท์คลับ เป็นต้น

การคุ้มครองการใช้แรงงานหญิง

- นายจ้างจะให้ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ไม่ได้

๑. งานทำความสะอาดเครื่องจักรหรือเครื่องยนต์ขณะที่เครื่องจักรหรือเครื่องยนต์กำลังทำงาน

๒. งานที่ต้องทำบนนั่งร้านที่สูงกว่าพื้นดิน ตั้งแต่ ๑๐ เมตรขึ้นไป

๓. งานใช้เลื่อยวงเดือน

๔. งานผลิตหรือขนส่งวัตถุระเบิด หรือวัตถุไวไฟ

๕. งานเหมืองแร่ที่ต้องทำใต้ดิน

๖. งานอื่นตามที่กระทรวงมหาดไทยจะได้กำหนด

- นายจ้างจะให้ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงทำงาน ยก แบก หาม หาบ ทูน ลาก หรือเข็นของหนักเกินอัตราน้ำหนักที่กำหนด ดังต่อไปนี้ไม่ได้

๓๐ กิโลกรัม สำหรับการทำงานในที่ราบ

๒๕ กิโลกรัม สำหรับการทำงานที่ต้องขึ้นบันไดหรือที่สูง

๖๐๐ กิโลกรัม สำหรับการลากหรือเข็นของที่ต้องบรรทุกล้อเลื่อนที่ใช้ราง

๔๐๐ กิโลกรัม สำหรับการลากหรือเข็นของที่ต้องบรรทุกล้อเลื่อนที่ไม่ใช้ราง

- นายจ้างไม่อาจจะจ้างหญิงโสดซึ่งมีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี เป็นลูกจ้างทำงานในสโมสร ราตรีสถานที่เต้นรำ สถานฝึกสอนเต้นรำ สถานขายและเสพสุรา สถานอาบ นวด โรงแรม หรือสถานที่อื่นตามที่กระทรวงมหาดไทยจะได้กำหนด

- ห้ามนายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงทำงานในระหว่างเวลา ๒๔.๐๐ นาฬิกาถึง ๖.๐๐ นาฬิกา เว้นแต่งานที่มีลักษณะต้องทำติดต่อกันไปหรือเป็นงานกะ หรืองานที่มีลักษณะและสภาพที่ต้องทำในระหว่างเวลาดังกล่าว

การคุ้มครองการใช้แรงงานเด็ก

- นายจ้างไม่อาจรับเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่า ๑๒ ปีเข้าทำงาน

- งานบางประเภทที่นายจ้างจะรับเด็กซึ่งมีอายุครบ ๑๒ ปี แล้วแต่ยังไม่ถึง ๑๕ ปี

เป็นลูกจ้างได้ คือ

๑. งานรับใช้ในสถานประกอบการพาณิชยกรรม ที่ไม่มีการจำหน่ายหรือการเสพสุรา

๒. งานส่งหนังสือพิมพ์

๓. งานรับใช้เกี่ยวกับกีฬา

๔. งานเก็บจำหน่าย รับหรือส่งดอกไม้ ผลไม้และเครื่องชำ เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ เช่น น้ำอัดลม

๕. งานยก แบก หาม ลาก ของที่มีน้ำหนักไม่เกิน ๑๐ กิโลกรัม โดยงานนั้นไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและความเจริญเติบโตของเด็ก

- ถ้าจะทำนอกเหนือจากนี้ต้องขออนุญาตจากกรมแรงงานหรือนายอำเภอท้องที่นอกเขตกรุงเทพฯ

- ห้ามนายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุ ๑๒-๑๕ ปี ทำงานในระหว่างเวลา ๒๒.๐๐ นาฬิกา ถึง ๖.๐๐ นาฬิกา เว้นแต่ว่าเด็กนั้นเป็นผู้แสดงภาพยนตร์ ละคร หรือการแสดงอย่างอื่นที่คล้ายคลึงกัน แต่ในช่วงเวลาดังกล่าวต้องจัดให้เด็กได้พักผ่อนตามสมควร

- ในวันหยุด ไม่ว่าจะเป็นวันหยุดสัปดาห์ วันหยุดตามประเพณี หรือวันหยุดพักผ่อนประจำปีนายจ้างจะให้ลูกจ้างที่มีอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี ทำงานไม่ได้

- ห้ามนายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งมีอายุ ๑๕ ปี แต่ยังไม่ถึง ๑๘ ปี ทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

๑. งานทำความสะอาดเครื่องจักรหรือเครื่องยนต์ ขณะที่เครื่องจักรหรือเครื่องยนต์กำลังทำงาน

๒. งานที่ต้องทำใต้ดินหรือใต้น้ำ เช่น ขุดบ่อน้ำ, งมหอยมุก

๓. งานผลิตหรือขนส่งวัตถุเคมีที่เป็นอันตราย วัตถุมีพิษ วัตถุระเบิด หรือวัตถุไวไฟ

๔. งานเกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสี

๕. งานอื่นตามที่กระทรวงมหาดไทยจะได้กำหนด ซึ่งกระทรวงจะได้ประกาศกำหนดห้ามต่อไป

๑.๒ การทำงานล่วงเวลา

หากนายจ้างมีความจำเป็นจะให้ลูกจ้างทำงานนอกหรือเกินเวลาปกติ (ตามข้อ ๑.๑) ก็อาจทำได้ภายใต้เงื่อนไขต่อไปนี้

๑.๒.๑ งานอุตสาหกรรม

ก. งานที่มีลักษณะต้องทำติดต่อกันไป ถ้าหยุดจะเสียหายหรือเป็นงานฉุกเฉินจะหยุดเสียมิได้ นายจ้างจะให้ลูกจ้างทำงานเกินกำหนดเวลาทำงานปกติเท่าที่จะเป็นได้ ซึ่งเรียกการทำงานช่วงนี้ว่า **การทำงานล่วงเวลา**

ข. เพื่อประโยชน์แก่การผลิต การจำหน่าย และบริการ

ทั้งนี้นายจ้างจะใช้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลาได้ต้องได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมแรงงาน หรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมแรงงานมอบหมาย (คือกรุงเทพฯ ได้แก่ หัวหน้าฝ่าย

ตรวจแรงงาน กองคุ้มครองแรงงาน ต่างจังหวัดได้แก่ แรงงานจังหวัดท้องที่ หรือนายอำเภอท้องที่กรณีไม่มีแรงงานจังหวัด)

๑.๒.๒ งานขนส่ง

นายจ้างอาจให้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลาปกติได้เมื่อได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมแรงงาน หรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมแรงงานมอบหมาย

๑.๒.๓ งานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือร่างกายของลูกจ้าง

นายจ้างจะให้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลาปกติไม่ได้เด็ดขาด

๑.๒.๔ งานพาณิชยกรรมและงานอื่น ๆ

นายจ้างอาจให้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลาได้ตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับงานอุตสาหกรรม (ข้อ ๑.๒.๑)

๑.๓ เวลาพัก

นายจ้างต้องกำหนดเวลาพักให้แก่ลูกจ้างตามหลักเกณฑ์ดังนี้

๑.๓.๑ ต้องให้เวลาพักไม่น้อยกว่าวันละ ๑ ชั่วโมง และต้องจัดขึ้น ๑ ครั้ง ภายใน ๕ ชั่วโมงแรกของการทำงาน

๑.๓.๒ อาจแบ่งเวลาพักโดยให้พักหลายครั้งก็ได้ แต่ต้องไม่น้อยกว่าครั้งละ ๒๐ นาที

๑.๓.๓ งานที่ต้องทำติดต่อกันไปหรือเป็นงานฉุกเฉินโดยจะหยุดเสียไม่ได้ นายจ้างจะไม่กำหนดเวลาพักให้ก็ได้ แต่ต้องได้รับความยินยอมจากลูกจ้างก่อน

๑.๔ วันหยุด วันหยุดมี ๓ ชนิด

๑.๔.๑ วันหยุดประจำสัปดาห์ มีหลักเกณฑ์ดังนี้

ก. ต้องมีวันหยุดประจำสัปดาห์ไม่น้อยกว่าสัปดาห์ละ ๑ วันซึ่งจะเป็นวันใดในสัปดาห์ก็ได้

ข. วันหยุดสัปดาห์แต่ละวันต้องมีระยะห่างกันไม่เกิน ๖ วัน

ค. งานโรงแรม งานขนส่ง งานในป่า งานในที่ทุรกันดาร งานประมง งานดับเพลิง นายจ้างกับลูกจ้างจะตกลงสะสมและเลื่อนวันหยุดไปภายในระยะสี่สัปดาห์ก็ได้

๑.๔.๒ วันหยุดตามประเพณี มีหลักเกณฑ์ดังนี้

ก. ต้องประกาศกำหนดวันหยุดตามประเพณีไว้ปีละไม่น้อยกว่า ๑๓ วัน

ข. วันหยุดตามประเพณีที่ประกาศ นายจ้างจะกำหนดวันใดบ้างก็ได้ แต่ต้องมีวันแรงงานแห่งชาติ (วันที่ ๑ พฤษภาคม ของทุกปี) อยู่ด้วย ๑ วัน

ค. หากวันหยุดตามประเพณีตรงกับวันหยุดประจำสัปดาห์ให้นายจ้างเลื่อนวันหยุดตามประเพณีไปหยุดในวันทำงานถัดไป

๑.๔.๓ วันหยุดพักผ่อนประจำปี

ลูกจ้างต้องทำงานมาแล้วครบ ๑ ปี จึงมีสิทธิได้หยุดพักผ่อนประจำปี ซึ่งมีสิทธิต่อไปนี้

ก. ลูกจ้างมีสิทธิหยุดพักผ่อนประจำปี ๆ ละไม่น้อยกว่า ๖ วัน (นายจ้างจะกำหนดให้หยุดเกินกว่า ๖ วันก็ได้)

ข. นายจ้างกับลูกจ้างอาจตกลงสะสมและเลื่อนวันหยุดพักผ่อนประจำปีไปรวมหยุดในปีอื่นก็ได้

ค. ถ้าลูกจ้างยังไม่ใช้สิทธิหยุดพักผ่อนประจำปีและถูกเลิกจ้างโดยไม่มีความผิด (กรณีมีสิทธิได้รับค่าชดเชย) ลูกจ้างยังมีสิทธิได้รับค่าจ้างในวันหยุดพักผ่อนประจำปีตามส่วน เช่น ลูกจ้างได้ค่าจ้างวันละ ๖๔ บาท เมื่อทำงานครบ ๑ ปีแล้ว นายจ้างเลิกจ้างลูกจ้าง โดยลูกจ้างไม่มีความผิด ลูกจ้างมีสิทธิได้ค่าจ้างสำหรับวันหยุดพักผ่อนประจำปี (หรือเรียกว่าค่าพักร้อน) เป็นเงิน ๖๔ บาท คูณด้วย ๖ วัน ๓๘๔ บาทอีกด้วย

๑.๕ การทำงานในวันหยุด

กรณีนายจ้างกำหนดวันหยุดประจำสัปดาห์ วันหยุดตามประเพณี และวันหยุดพักผ่อนประจำไว้แล้ว หากนายจ้างมีความจำเป็นจะให้ลูกจ้างทำงานในวันหยุดที่กำหนดไว้ก็อาจทำได้ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้ งานในช่วงนี้เรียกว่า **การทำงานในวันหยุด** มีหลักเกณฑ์ดังนี้

๑.๕.๑ งานอุตสาหกรรมหรืองานพาณิชยกรรม ถ้าเป็นงานที่มีลักษณะต้องทำติดต่อกันไป ถ้าหยุดจะเสียหายแก่งาน หรือเป็นงานฉุกเฉินจะหยุดเสียมิได้ นายจ้างจะให้ลูกจ้างทำงานในวันหยุดเท่าที่จำเป็นได้

๑.๕.๒ เพื่อประโยชน์แก่การผลิต การจำหน่ายและการบริหาร นายจ้างอาจให้ลูกจ้างทำงานในวันหยุดได้เท่าที่จำเป็น แต่ต้องได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมแรงงานหรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมแรงงานมอบหมาย

๑.๕.๓ ในกิจการบางประเภท คือ โรงแรม สถานมหรสพ งานขนส่ง ร้านขายอาหาร ร้านขายเครื่องดื่ม สโมสร และสมาคม นายจ้างให้ลูกจ้างทำงานในวันหยุดได้โดยไม่ต้องขออนุญาต

๑.๖ **วันลา** แบ่งเป็น ๓ ประเภท

๑.๖.๑ **วันลาป่วย** มีหลักเกณฑ์ดังนี้

ก. ลูกจ้างมีสิทธิลาป่วยได้ปีหนึ่งไม่เกิน ๓๐ วันทำงาน (คือไม่รวมวันหยุดด้วย)

ข. หากลาป่วยตั้งแต่ ๓ วันขึ้นไป นายจ้างจะให้ลูกจ้างนำใบรับรองแพทย์แผนปัจจุบันชั้นหนึ่งไปแสดงก็ได้

ค. ถ้านายจ้างจัดแพทย์ให้ไว้แล้ว ให้แพทย์ของนายจ้างเป็นผู้ออกใบรับรองให้ เว้นแต่ลูกจ้างไม่สามารถให้แพทย์ของนายจ้างตรวจได้ ก็ให้นำใบรับรองแพทย์อื่นมาแสดง

๑.๖.๒ **วันลาคลอด** มีหลักเกณฑ์ดังนี้

ก. ลูกจ้างหญิงมีสิทธิลาคลอดครรภ์ละ ๖๐ วัน รวมทั้งวันหยุดด้วย

ข. ถ้าลาครบ ๖๐ วันแล้ว ยังไม่สามารถทำงานได้เนื่องจากการคลอดก็ให้มีสิทธิลาได้อีก ๓๐ วัน

ค. ในเรื่องใบรับรองแพทย์ การลาคลอดให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับการลาป่วย ทำงานมาครบ ๑๘๐ วัน มีสิทธิได้ค่าจ้างในวันลาคลอดเพียง ๓๐ วันแรก

๒. ค่าตอบแทนในการทำงาน

๒.๑ ค่าตอบแทนขั้นต่ำสุดที่นายจ้างจะจ่ายให้แก่ลูกจ้าง

อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ หมายถึงอัตราค่าจ้างที่คณะกรรมการค่าจ้างกำหนด และเสนอให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ให้นายจ้างยึดถือเอาอัตราขั้นต่ำที่กำหนดไว้นั้น เป็นเกณฑ์ในการพิจารณากำหนดอัตราจ้าง โดยมีจุดประสงค์ที่จะให้การคุ้มครองแก่คนงานเมื่อแรกเข้าทำงานและคนงานไม่มีฝีมือ ให้ได้รับค่าตอบแทนในการทำงานอย่างเป็นธรรมให้สามารถดำรงชีพอยู่ในภาวะเศรษฐกิจขณะนั้นได้ การกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำจะแตกต่างกันไป ในแต่ละท้องที่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น ค่าครองชีพของแต่ละจังหวัด

๒.๒ ค่าล่วงเวลาในวันปกติ

กรณีนายจ้างให้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลาในวันทำงานปกติ นายจ้างต้องจ่ายค่าล่วงเวลาให้ลูกจ้าง **ไม่น้อยกว่าหนึ่งเท่าครึ่งของค่าจ้างต่อชั่วโมง** หรือต่อหน่วยในเวลาทำงานปกติ

ตัวอย่าง นายจ้างประกาศกำหนดวันทำงานปกติวันละ ๘ ชั่วโมง ลูกจ้างคนหนึ่งได้ค่าจ้างในวันทำงานปกติวันละ ๘๐ บาท หากนายจ้างให้ลูกจ้างทำงาน ๑๐ ชั่วโมง (เกินเวลาปกติไป ๒ ชั่วโมง) จะคิดค่าล่วงเวลาอย่างไร

วิธีคิด หาค่าจ้างเป็นรายชั่วโมงโดยเอา ๘๐ บาทตั้งหารด้วย ๘ ชั่วโมง จะได้ชั่วโมงละ ๑๐ บาท หาค่าล่วงเวลาในหนึ่งชั่วโมง ๑ ๑/๒ เท่าคูณชั่วโมงละ ๑๐ บาท ได้เท่ากับ ๑๕ บาท ลูกจ้างทำงานล่วงเวลา ๒ ชั่วโมง จึงคิดเป็นล่วงเวลาทั้งสิ้นเท่ากับ ๑๕ บาทคูณ ๒ ชั่วโมง เท่ากับ ๓๐ บาท

๒.๓ ค่าล่วงเวลาในวันหยุด

หากนายจ้างให้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลาในวันหยุดไม่ว่าจะเป็นวันหยุดประจำสัปดาห์หรือวันหยุดตามประเพณี

นายจ้างจะต้องจ่ายค่าล่วงเวลาให้ลูกจ้าง**ไม่น้อยกว่าสามเท่าของค่าจ้างต่อชั่วโมงหรือ**ต่อหน่วยในเวลาทำงานปกติ การคิดคำนวณค่าล่วงเวลาใช้หลักเดียวกับ (ข้อ ๒.๒)

ข้อสังเกต ค่าล่วงเวลานี้เป็นเงินอีกส่วนหนึ่ง นอกจากค่าแรงหรือค่าจ้างที่ได้รับเป็นปกติอยู่แล้ว

ข้อยกเว้น งานที่ไม่ต้องจ่ายค่าล่วงเวลา

ก. งานที่ลูกจ้างมีตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการ ผู้จัดการ หัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน ซึ่งมีอำนาจทำหน้าที่แทนนายจ้างสำหรับกรณีการจ้าง การเลิกจ้าง การให้บำเหน็จ การลงโทษ หรือการวินิจฉัยข้อร้องทุกข์

ข. งานขบวนการจัดงานรถไฟ

ค. งานขนส่ง

ง. งานปิดเปิดประตูน้ำหรือประตูระบายน้ำ

จ. งานอ่านระดับน้ำและวัดปริมาณน้ำ

ฉ. งานเฝ้าหรือดูแลสถานที่หรือทรัพย์สิน เช่น ยามรักษาการณ์

ช. งานนอกสถานที่โดยสภาพของงานไม่อาจกำหนดเวลาทำงานอันแน่นอนได้

ซ. งานอื่นตามที่กระทรวงมหาดไทยจะได้กำหนด

ฌ. ถ้านายจ้างให้ลูกจ้างไปปฏิบัติหน้าที่ในสถานที่อื่นนอกจากที่ทำงานปกติ ลูกจ้างไม่มีสิทธิได้รับค่าล่วงเวลาในระหว่างเดินทาง เว้นแต่จะมีข้อตกลงให้นายจ้างจ่ายค่าล่วงเวลาให้

ข้อควรจำ การยกเว้นไม่จ่ายค่าล่วงเวลาเป็นโมฆะ

๒.๔ ค่าทำงานในวันหยุด

นายจ้างให้ลูกจ้างทำงานในวันหยุด ไม่ว่าจะเป็นวันหยุดประจำสัปดาห์ หรือวันหยุดตามประเพณี มีหลักเกณฑ์การจ่ายค่าทำงานในวันหยุดดังนี้

๒.๔.๑ กรณีลูกจ้างได้ค่าจ้างอยู่แล้วในวันหยุดนั้น ให้นายจ้างจ่าย**ไม่น้อยกว่าหนึ่งเท่าของค่าจ้าง** ปัญหามักเกิดกับลูกจ้างที่ได้รับค่าจ้างเป็นรายเดือน เพราะลูกจ้างรายเดือนมีสิทธิได้รับค่าจ้างในวันหยุดซึ่งไม่ได้ทำงานอยู่แล้ว

ตัวอย่าง การคิดค่าทำงานในวันหยุด ลูกจ้างได้ค่าจ้างเดือนละ ๑,๕๐๐ บาท คิดเป็นวัน ๆ ละ โดยเอา ๑,๕๐๐ บาทตั้งหารด้วย ๓๐ วัน เท่ากับวันละ ๕๐ บาท ค่าทำงานในวันหยุดของค่าจ้างคือ ๕๐ บาทนั่นเอง

๒.๔.๒ กรณีลูกจ้างไม่ได้รับค่าจ้างในวันหยุดนั้น **ให้จ่าย ๒ เท่าของค่าจ้าง** ปัญหาจะเกิดกับลูกจ้างรายวัน เพราะลูกจ้างรายวันไม่มีสิทธิได้ค่าจ้างในวันหยุดซึ่งไม่ได้ทำงาน

ตัวอย่างการคิด เช่น ค่าจ้างวันละ ๑๐ บาท ๒ เท่าของค่าจ้างคือ ๑๐ บาทคูณด้วย ๒ เท่า เท่ากับ ๒๐ บาท

ข้อยกเว้น ลูกจ้างที่ไม่มีสิทธิได้รับค่าทำงานในวันหยุด

กรณีลูกจ้างต่อไปนี้ แม้ทำงานในวันหยุดก็ไม่มีสิทธิได้รับค่าทำงานในวันหยุด เว้นแต่นายจ้างจะตกลงจ่ายให้ด้วยความสมัครใจ

ก. ผู้อำนวยการ ข. ผู้จัดการ ค. หัวหน้าฝ่าย ง. หัวหน้างาน

๒.๕ กำหนดห้ามมิให้นายจ้างนำหนี้อื่นมาหักค่าตอบแทนในการทำงาน

คำว่าหนี้อื่น หมายถึง หนี้อื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามสัญญาจ้าง เช่น หนี้เงินกู้ ค่าซื้อของเชื่อสโมสร เป็นต้น

กรณีลูกจ้างทำงานในหน้าที่ทำให้ทรัพย์สินนายจ้างเสียหายดังนี้ นายจ้างมีสิทธิหักค่าจ้างของลูกจ้างเพื่อชดใช้ค่าเสียหายของนายจ้างได้

๓. การประสบอันตรายและเจ็บป่วย

ในกรณีที่ลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย**ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการทำงาน** ลูกจ้างมีสิทธิได้รับเงินทดแทนจากนายจ้างหรือกองทุนเงินทดแทนแล้วแต่กรณี

๓.๑ **การประสบอันตรายเนื่องจากการทำงาน** เช่น เครื่องปั้มโลหะกระแทกนิ้วลูกจ้างขาดในขณะทำงาน, ลูกจ้างได้รับบาดเจ็บเนื่องจากไฟไหม้โรงงาน, ขณะลูกจ้างอยู่ยามที่สนามบินเครื่องบินตกลงมาทับลูกจ้างตาย, ลูกจ้างที่เป็นยามถูกคนร้ายฆ่าตายเพื่อความสะดวกในการลักทรัพย์นายจ้าง, ลูกจ้างทำงานก่อสร้างแดดร้อนมากจนลูกจ้างเป็นลมตาย เป็นต้น

๓.๒ **กรณีเจ็บป่วย** เนื่องจากการทำงานให้นายจ้าง เช่น โรคที่เกิดจากสารหนู ตะกั่ว ปรอท เป็นต้น หรือโรคเกิดจากเชื้อต่าง ๆ เป็นต้น

ข้อยกเว้นไม่จ่ายเงินทดแทนมี ๒ กรณีด้วยกัน คือ

(๑) ลูกจ้างเสพเครื่องดองของเมาจนไม่สามารถครองสติได้

(๒) หรือลูกจ้างจงใจให้ตนเองหรือผู้อื่นประสบอันตราย หรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนประสบอันตราย เช่น ขณะทำงานลูกจ้างตั้งใจทำให้นิ้วขาดเพื่อเรียกเงินทดแทนจากนายจ้าง เป็นต้น

๓.๓ **เงินทดแทน** หมายถึง เงินที่นายจ้างจ่ายให้แก่ลูกจ้างหรือผู้มีสิทธิได้รับเพื่อเป็นค่าทดแทนค่ารักษาพยาบาลและค่าทำศพ เมื่อลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยหรือถึงแก่ความตายเนื่องมาจากการทำงานให้แก่นายจ้างหรือรักษาประโยชน์ให้แก่นายจ้าง ซึ่งนายจ้างจะต้องจ่ายเงินค่าทดแทนดังนี้

(๑) ค่ารักษาพยาบาล จ่ายเท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็นแต่ไม่เกิน ๓๐,๐๐๐ บาท

(๒) ค่าทำศพ(กรณีถึงตาย)จ่ายเท่ากับ ๓ เท่าของค่าจ้าง แต่ไม่น้อยกว่า ๕,๐๐๐ บาท และไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท

(๓) ค่าทดแทน ซึ่งมี ๓ ประเภท คือ

ก. ค่าทดแทนกรณีลูกจ้างไม่สามารถทำงานได้ติดต่อกันเกิน ๓ วัน จ่ายเท่ากับ ๖๐ เปอร์เซ็นต์ของค่าจ้างตลอดระยะเวลาที่รักษา แต่ไม่เกิน ๑ ปี

ข. ค่าทดแทนกรณีลูกจ้างสูญเสียอวัยวะในการทำงานหรือสูญเสียสมรรถภาพในการทำงาน ของอวัยวะที่กฎหมายกำหนดจ่าย ๖๐ เปอร์เซ็นต์ของค่าจ้างตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ตามความสำคัญของอวัยวะนั้น แต่ต้องไม่เกิน ๑๐ ปี เช่น กฎหมายกำหนดไว้ดังนี้

นิ้วหัวแม่มือขาด	จ่ายครึ่งหนึ่งของค่าจ้างเป็นเวลา ๑๐ เดือน
นิ้วชี้ขาด	จ่ายครึ่งหนึ่งของค่าจ้างเป็นเวลา ๙ เดือน
นิ้วกลางขาด	จ่ายครึ่งหนึ่งของค่าจ้างเป็นเวลา ๗ เดือน
นิ้วนางขาด	จ่ายครึ่งหนึ่งของค่าจ้างเป็นเวลา ๖ เดือน
นิ้วก้อยขาด	จ่ายครึ่งหนึ่งของค่าจ้างเป็นเวลา ๓ เดือน
แขนขาดข้างหนึ่ง	จ่ายครึ่งหนึ่งของค่าจ้างเป็นเวลา ๔ ปี ๖ เดือน
ขาขาดข้างหนึ่ง	จ่ายครึ่งหนึ่งของค่าจ้างเป็นเวลา ๔ ปี
มือขาดข้างหนึ่ง	จ่ายครึ่งหนึ่งของค่าจ้างเป็นเวลา ๓ ปี ๕ เดือน

เท้าขาดข้างหนึ่ง	จ่ายครึ่งหนึ่งของค่าจ้างเป็นเวลา	๒ ปี ๕ เดือน
หูหนวกข้างหนึ่ง	จ่ายครึ่งหนึ่งของค่าจ้างเป็นเวลา	๑๐ เดือน
หูหนวกทั้งสองข้าง	จ่ายครึ่งหนึ่งของค่าจ้างเป็นเวลา	๒ ปี

เป็นต้น

หมายเหตุ ถ้าลูกจ้างนิ้วนางกับนิ้วก้อยขาดไปก็ได้ค่าทดแทนเท่ากับ ๖ เดือน บวก ๓ เดือน เป็น ๙ เดือน

ค. ค่าทดแทนกรณีลูกจ้างตาย จ่าย ๖๐ เปอร์เซ็นต์ ของค่าจ้าง**เป็นรายเดือน** เป็นเวลา ๕ ปี

๓.๔ ใครมีสิทธิได้รับเงินทดแทน

ผู้มีสิทธิได้รับเงินทดแทนมีดังนี้

(๑) ตัวลูกจ้างเอง หากลูกจ้างยังมีชีวิตอยู่

(๒) ผู้มีสิทธิตามกฎหมาย กรณีลูกจ้างถึงแก่ความตาย ได้แก่ บิดา มารดา สามี ภรรยา ของลูกจ้างและบุตรของลูกจ้างที่มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี หรือเกิน ๑๘ ปี แต่กำลังศึกษาอยู่หรือพิการ

(๓) ถ้าไม่มีผู้มีสิทธิตามกฎหมายดังข้อ (๒) ให้ผู้ที่อยู่ในความอุปการะของลูกจ้างผู้ตายเป็นผู้ได้รับเงินทดแทน

๓.๕ หน้าที่ของนายจ้างเมื่อลูกจ้างประสบอันตรายหรือป่วย

(๑) จัดให้ลูกจ้างได้รับการรักษาพยาบาลทันที

(๒) ถ้าลูกจ้างตาย ไม่มีผู้จัดการศพ ให้นายจ้างจัดการศพลูกจ้างไปพลางก่อน ถ้าเกิน ๔๘ ชั่วโมงแล้ว ไม่มีผู้ใดขอเป็นผู้จัดการศพ นายจ้างต้องจัดการศพลูกจ้างตามประเพณี

(๓) ต้องแจ้งการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยต่อพนักงานเงินทดแทนทันที ภายใน ๑๕ วัน

(๔) ต้องจ่ายเงินทดแทนแก่ลูกจ้างหรือผู้มีสิทธิแล้วแต่กรณี

๓.๖ กองทุนเงินทดแทน

ปัจจุบันนี้ นายจ้างที่มีลูกจ้างอยู่ในจังหวัดที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดขึ้น เช่น สงขลา, สมุทรปราการ, ปทุมธานี, นนทบุรี, นครปฐม,สมุทรสาคร เป็นต้นมีจำนวนตั้งแต่ ๒๐ คนขึ้นไป กรมแรงงานจะจ่ายเงินทดแทนให้แก่ลูกจ้างที่ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเอง แต่นายจ้างต้องจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนเงินทดแทน (ทำนองเบี้ยประกัน) ตามอัตราที่กฎหมายกำหนด

๓.๗ ร้องเรียกเงินทดแทนต่อใคร

เมื่อลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย เนื่องจากการทำงานให้นายจ้าง ลูกจ้างต้องรีบไปเรียกร้องเงินทดแทนต่อบุคคลต่อไปนี้ทันทีหรือในไม่ช้า

๓.๗.๑ ถ้านายจ้างไม่ส่งเงินสมทบเข้ากองทุน ให้ร้องต่อพนักงานเงินทดแทน

ซึ่งอยู่ที่สำนักงานแรงงานจังหวัดท้องที่ (ถ้าในกรุงเทพฯ จะอยู่ในกรมแรงงาน) เมื่อพนักงานเงินทดแทนสั่งให้นายจ้างจ่ายเงินทดแทน ถ้าลูกจ้างหรือนายจ้างไม่พอใจให้อุทธรณ์คำสั่งต่ออธิบดีกรมแรงงานภายใน ๑๕ วัน ถ้าไม่พอใจคำสั่งของอธิบดีกรมแรงงานอีกให้ฟ้องคดีต่อศาลแรงงานได้ ภายใน ๓๐ วัน (เกิน ๓๐ วันฟ้องไม่ได้)

๓.๗.๒ ถ้านายจ้างส่งเงินสมทบเข้ากองทุน ให้ลูกจ้างร้องต่อพนักงานกองทุนเงินทดแทน ซึ่งอยู่ที่สำนักงานแรงงานจังหวัดท้องที่ สำหรับกรุงเทพฯ ตั้งอยู่ที่คณะกรรมการกองทุนเงินทดแทน กรมแรงงาน เมื่อพนักงานกองทุนเงินทดแทนสั่งให้จ่ายเงินทดแทน ถ้าฝ่ายใดไม่พอใจให้อุทธรณ์ต่อคณะกรรมการกองทุนเงินทดแทน ภายในระยะเวลา ๑๕ วัน หากไม่พอใจคำสั่งคณะกรรมการฯ ให้ฟ้องต่อศาลแรงงาน ภายใน ๓๐ วันเช่นกัน

กรณีนายจ้างเป็นฝ่ายฟ้องคดี นายจ้างจะต้องวางเงินต่อศาลเป็นจำนวนเท่าจำนวนเงินที่อธิบดีกรมแรงงานสั่งให้จ่าย จึงจะฟ้องคดีได้

ข้อสังเกต เรื่องเงินทดแทนนี้ ลูกจ้างหรือผู้มีสิทธิตามกฎหมายจะต้องเรียกร้องตามขั้นตอนดังกล่าวเสมอไป จะข้ามขั้นนำเรื่องไปฟ้องยังศาลแรงงานเลยไม่ได้

๔. การเลิกจ้าง

กรณีนายจ้างเลิกจ้างโดยลูกจ้างไม่มีความผิด ลูกจ้างมีสิทธิเรียกร้องอะไรได้บ้าง

๔.๑ ลูกจ้างมีสิทธิเรียกร้องได้ดังต่อไปนี้คือ

(๑) ค่าชดเชย

(๒) สินจ้างแทนการบอกกล่าวล่วงหน้า

(๓) ค่าจ้างสำหรับวันหยุดพักผ่อนประจำปี หรือค่าพักร้อน

(๔) หากการเลิกจ้างไม่เป็นธรรม ลูกจ้างมีสิทธิเรียกค่าเสียหายหรือขอกลับเข้าทำงานในตำแหน่งเดิม อัตราค่าจ้างเท่าเดิม

(๕) ถ้าการเลิกจ้างเป็นการกระทำอันไม่เป็นธรรมตามกฎหมายแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๘ ม. ๑๒๑ ลูกจ้างมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายหรือขอกลับเข้าทำงานในตำแหน่งเดิม อัตราค่าจ้างเท่าเดิมโดยยื่นคำร้องกล่าวหาต่อคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ ภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันที่มีการฝ่าฝืน

(๖) เรียกดอกเบี้ยของรายการที่เรียกร้องข้อ (๑) ถึง (๔) นับแต่วันเลิกจ้างในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีจนกว่าชำระเสร็จ

(๑) ค่าชดเชย

ลูกจ้างประจำที่พ้นระยะทดลองงานมาแล้ว และการทำงานไม่ได้กำหนดเวลาแน่นอน หรือกำหนดเวลาแน่นอน แต่นายจ้างไม่ได้บอกเลิกจ้างตามเวลาที่กำหนด **ลูกจ้างมีสิทธิได้รับค่าชดเชย** ในอัตราดังนี้

ก. ลูกจ้างที่ทำงานมาแล้วครบ ๑๒๐ วัน แต่ไม่ถึง ๑ ปี จ่ายค่าชดเชยเท่ากับ**ค่าจ้างอัตราสุดท้าย** ๓๐ วัน

ข. ลูกจ้างที่ทำงานมาแล้วครบ ๑ ปี แต่ไม่ถึง ๓ ปี จ่ายค่าชดเชยเท่ากับ**ค่าจ้าง**

อัตราสุดท้าย ๕๐ วัน

ค. ลูกจ้างที่ทำงานมาแล้ว ๓ ปีขึ้นไป จ่ายค่าชดเชยเท่ากับ**ค่าจ้างอัตราสุดท้าย ๑๘๐ วัน**

ตัวอย่าง นายขยันเป็นลูกจ้างประจำได้ค่าจ้างวันละ ๖๕ บาท ทำงานได้ ๑ ปี ๖เดือน จึงถูกเลิกจ้าง นายขยันมีสิทธิได้รับค่าชดเชยเท่ากับ ๖๕ บาท คูณด้วย ๕๐ วัน เท่ากับ ๕,๘๕๐ บาท

ข้อสังเกต ค่าชดเชยนี้ถ้านายจ้างกับลูกจ้างตกลงจ่ายต่ำกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ข้อตกลงเป็นโมฆะ

ข้อยกเว้น ที่นายจ้างไม่ต้องจ่ายค่าชดเชยคือกรณีนายจ้างเลิกจ้างลูกจ้าง เพราะสาเหตุข้อหนึ่งข้อใดดังต่อไปนี้

ก. ลูกจ้างทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำผิดอาญาโดยเจตนาแก่นายจ้าง

ข. จงใจทำให้นายจ้างได้รับความเสียหาย เช่น แกล้งทำให้เครื่องทอผ้าของนายจ้างพังเสียหาย เป็นต้น

ค. ฝ่าฝืนข้อบังคับหรือระเบียบเกี่ยวกับการทำงานหรือคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายของนายจ้าง **และนายจ้างได้ตักเตือนเป็นหนังสือแล้ว** เว้นแต่กรณีที่ร้ายแรงนายจ้างไม่จำต้องเตือน

ตัวอย่าง กรณีร้ายแรง เช่น การเล่นการพนันในบริษัทไม่ว่าจะเล่นในขณะปฏิบัติงานหรือนอกเวลาก็ตาม

ง. ละทิ้งหน้าที่เป็นเวลา ๓ วันทำงานติดต่อกันโดยไม่มีเหตุอันสมควร เช่น วันที่ **๑๘ ขาดงาน** วันที่ **๑๙** เป็นวันหยุด วันที่ **๒๐ ขาดงาน** วันที่ **๒๑** และ **๒๒** เป็นวันหยุด วันที่ **๒๓ ขาดงานอีก** ดังนี้ถือว่าละทิ้งหน้าที่สามวันทำงานติดต่อกันแล้ว แต่ถ้าเปลี่ยนข้อเท็จจริงไปเป็นวันที่ ๒๐ มาทำงาน กรณีนี้ไม่ถือว่าละทิ้งหน้าที่สามวันทำงานติดต่อกัน เพราะมีวันมาทำงานคั่นอยู่

จ. ประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้นายจ้างได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง (ร้ายแรงหรือไม่ศาลแรงงานจะเป็นผู้วินิจฉัย)

ฉ. ลูกจ้างได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลถึงที่สุดให้จำคุก (แม้ถูกจำคุกเพียง ๑ วันก็เข้าหลักข้อนี้แล้ว)

(๒) สินจ้างแทนการบอกกล่าวล่วงหน้า

กรณีการจ้างไม่ได้กำหนดเวลาไว้แน่นอนหรือกำหนดเวลาจ้างไว้แน่นอน แต่นายจ้างไม่ได้เลิกจ้างตามที่กำหนดไว้ และไม่บอกกล่าวล่วงหน้าก่อนครบกำหนดการจ่ายค่าจ้างคราวหนึ่งคราวใดลูกจ้างมีสิทธิได้รับสินจ้างแทนการบอกกล่าวล่วงหน้าเท่ากับค่าจ้างขณะถูกเลิกจ้างเป็นระยะเวลาครบกำหนดการจ่ายค่าจ้าง

ตัวอย่าง นายเซ็งเป็นลูกจ้างของนายโชคดีได้ค่าจ้างเดือนละ ๓,๐๐๐ บาท กำหนดจ่ายค่าจ้างทุก ๆ ๑๕ วัน หรือเดือนละ ๒ ครั้ง ต่อมานายเซ็งถูกเลิกจ้างโดยไม่มีความผิด

และนายโชคดีไม่ได้บอกกล่าวล่วงหน้าก่อน เช่นนี้ นายเซ็งมีสิทธิเรียกร้องสินจ้างแทนการบอกกล่าวล่วงหน้าเป็นเงินเท่ากับ ๓,๐๐๐ บาทหารด้วย ๓๐ วัน เท่ากับ ๑๐๐ บาท (เป็นค่าจ้างรายวัน) แล้วเอา ๑๕ วันมาคูณค่าจ้างวันละ ๑๐๐ บาท คิดเป็นสินจ้างแทนการบอกกล่าวล่วงหน้าเป็นเงิน ๑,๕๐๐ บาท (หากข้อเท็จจริงเปลี่ยนเป็นค่าจ้างเดือนละครั้งก็ต้องเอา ๓๐ วันคูณด้วยค่าจ้างวันละ ๑๐๐ บาท คิดเป็นเงิน ๓,๐๐๐ บาท เป็นต้น)

ข้อยกเว้น ไม่จ่ายสินจ้างแทนการบอกกล่าวล่วงหน้า คือ กรณีเลิกจ้างลูกจ้างด้วยเหตุผลต่อไปนี้

ก. เลิกจ้างระหว่างลูกจ้างอยู่ระหว่างทดลองงาน

ข. ลูกจ้างจงใจขัดคำสั่งของนายจ้างอันชอบด้วยกฎหมาย

ค. ละเลยไม่นำพาต่อคำสั่งของนายจ้างอยู่เสมอ

ง. ละทิ้งการงานไปเสีย

จ. ลูกจ้างทำผิดอย่างร้ายแรง

ฉ. หรือทำการอื่นใดอันไม่สมควรแก่การปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ลุล่วงไปโดยถูกต้องและสุจริตก็ดี

(๓) ค่าจ้างสำหรับวันหยุดพักผ่อนประจำปีหรือค่าวันพักร้อน

ถ้านายจ้างเลิกจ้างประจำ โดยลูกจ้างมิได้มีความผิดให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างแก่ลูกจ้างสำหรับวันหยุดพักผ่อนประจำปีตามส่วนที่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับ เช่น ทำงานครบ ๑ ปี มีสิทธิหยุดพักผ่อนปีละ ๖ วัน เพราะฉะนั้นในกรณีถูกเลิกจ้างโดยไม่มีความผิดลูกจ้างมีสิทธิได้ค่าจ้างสำหรับ ๖ วัน หยุดพักผ่อนด้วย (ตัวอย่างการคิดดู ข้อ ๑.๔.๓ ค.)

(๔) การเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรมแก่ลูกจ้าง

คำว่าเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรม หมายถึง เลิกจ้างโดยใช้วิธีกลั่นแกล้งลูกจ้าง หรือเลิกจ้างโดยไม่มีสาเหตุ หรือมีสาเหตุแต่ไม่มีเหตุผลอันสมควร

ลูกจ้างมีสิทธิ ๒ ประการ คือ

ก. เรียกร้องค่าเสียหายจากนายจ้าง ค่าเสียหายนี้เป็นค่าไม่คงตัวแน่นอน บางก็เรียกเท่ากับค่าชดเชย บางก็เรียกเท่ากับระยะเวลาที่จะเกษียณอายุหรือครบกำหนดการจ้างงาน บางก็เรียกเสียมากมายแบบเพ้อฝัน อย่างไรก็ตามค่าเสียหาย การเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรมนี้**ศาลแรงงานเป็นผู้กำหนดให้ตามความเหมาะสม** มีตัวอย่าง เช่น ศาลแรงงานกลางเคยพิพากษาให้องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยจ่ายค่าเสียหายให้แก่ผู้อำนวยการองค์การโทรศัพท์ฯ ซึ่งถูกเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรม เป็นเงินเท่ากับค่าจ้างอัตราสุดท้ายคูณด้วยระยะเวลาเงินเดือนที่จะเกษียณอายุ คือ ๒ ปี หรือ ๓ ปี คิดเป็นเงินมากพอสมควร

ข. ลูกจ้างคนใดไม่ประสงค์เรียกค่าเสียหายก็มีสิทธิขอกลับเข้าทำงานในตำแหน่งเดิม อัตราค่าจ้างเท่าเดิม (ขณะถูกเลิกจ้าง) แล้วแต่จะเลือก

(๕) กรณีนายจ้างเลิกจ้างลูกจ้างที่ถือว่าเป็นการกระทำอันไม่เป็นธรรม คือ

กรณีที่นายจ้างเลิกจ้างลูกจ้างขณะใช้สิทธิในการยื่นข้อเรียกร้อง เจรจา ระหว่างการ

ไกล่เกลี่ยของพนักงานประนอมข้อพิพาทแรงงาน ระหว่างการชี้ขาดข้อพิพาทแรงงาน ห้ามนายจ้างเลิกจ้างกรรมการลูกจ้างก่อนได้รับอนุญาตจากศาลแรงงาน ดู พ.ร.บ.แรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๘ ม.๑๒๑ กับ ๑๒๓ ทั้งสองมาตราเป็นการกระทำอันไม่เป็นธรรมของนายจ้าง

ลูกจ้างคนใดถูกเลิกจ้างตามข้อ (๕) นี้ ให้ไปเรียกร้องค่าเสียหายจากนายจ้างหรือขอกลับเข้าทำงานในตำแหน่งเดิม อัตราค่าจ้างเดิมต่อ**คณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์** (ตั้งอยู่ในบริเวณกรมแรงงาน กรุงเทพฯ) แล้วแต่จะเลือก คณะกรรมการแรงงาน**สัมพันธ์มีคำสั่ง**อย่างไรแล้วฝ่ายที่ไม่พอใจนำเรื่องไปฟ้องเพิกถอนคำสั่งต่อศาลแรงงานได้โดยฟ้องคณะกรรมการฯ เรียกเป็นรายบุคคลไป

๕. ความรู้เรื่องศาลแรงงาน

๕.๑ ความหมายของศาลแรงงาน

ศาลแรงงาน เป็นสถาบันที่จัดตั้งขึ้นเพื่อระงับข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทแรงงานระหว่างนายจ้าง ลูกจ้าง และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยวิธีการไกล่เกลี่ยประนีประนอม เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจกันหรือตกลงกันได้ในเรื่องที่ขัดแย้งหรือที่พิพาทกันอยู่นั้น แต่ถ้าคู่กรณีไม่อาจตกลงกันได้ ศาลก็จะพิจารณาชี้ขาดตัดสินไปตามตัวบทกฎหมาย โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมและความสงบเรียบร้อยของประเทศ

ศาลแรงงานที่เปิดทำการเป็นศาลแรกคือ ศาลแรงงานกลาง ซึ่งตั้งอยู่ที่ เลขที่ ๔๐๔ ถนนพระราม ๔ แขวงมหาพฤฒาราม เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร (โรงงานยาสูบ สะพานเหลืองเดิม)

๕.๒ อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลแรงงาน

ศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีแรงงานเท่านั้น คดีแรงงานหมายถึง

๑. คดีที่ฟ้องร้องเพื่อบังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามสัญญาจ้างแรงงานหรือตามข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้างที่ได้ทำกันไว้

๒. คดีที่ฟ้องร้องเพื่อบังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามที่กฎหมายแรงงานได้บัญญัติไว้

๓. คดีที่ฟ้องร้องเพื่อขอให้ศาลอนุญาตให้ตนกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กฎหมายแรงงานให้สิทธิไว้

๔. คดีที่ฟ้องร้องเพื่อขอให้ศาลพิจารณาคำวินิจฉัยของเจ้าหน้าพนักงานหรือของคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ หรือของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ว่าได้วินิจฉัยชี้ขาดไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

๕. คดีที่ฟ้องร้องเพื่อขอให้ศาลบังคับให้นายจ้างหรือลูกจ้างชดใช้ค่าเสียหาย หยุดการกระทำหรือให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เนื่องจากฝ่ายนั้นได้กระทำละเมิดอันมีสาเหตุมาจากข้อพิพาทแรงงานหรือเกี่ยวกับการทำงานตามสัญญาจ้างแรงงาน

๖. ข้อพิพาทแรงงานที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยขอให้ศาลแรงงาน**ชี้ขาด**ตามกฎหมายแรงงาน

๕.๓ เขตอำนาจของศาลแรงงาน

ศาลแรงงานกลางมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแรงงานที่เกิดขึ้นในเขตกรุงเทพมหา-

นคร สมุทรปราการ สมุทรสาคร นครปฐม นนทบุรีและปทุมธานี นอกจากนี้ยังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแรงงานที่เกิดขึ้นในจังหวัดอื่น ๆ ทั่วราชอาณาจักรด้วย (ทั้งนี้จนกว่าจะได้มีการเปิดทำการศาลแรงงานภาคหรือศาลแรงงานจังหวัดแล้ว) สำหรับคดีแรงงานที่เกิดขึ้นในจังหวัดอื่น ๆ โจทก์ไม่ต้องเดินทางไปยื่นฟ้องต่อศาลแรงงานกลางโดยตรง แต่อาจยื่นฟ้องต่อศาลจังหวัดในท้องที่นั้นได้ เมื่อศาลแรงงานกลางได้รับฟ้องจากศาลจังหวัดแล้ว ก็จะไปนั่งพิจารณาพิพากษาคดีที่ศาลจังหวัดนั้นโดยเร็ว

๕.๔ ขั้นตอนในการดำเนินคดี

๑. นายจ้าง ลูกจ้าง ผู้มีสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมาย หรือผู้กระทำการแทน หากประสงค์จะเป็นโจทก์ฟ้องคดีก็อาจยื่นฟ้องโดยทำเป็นหนังสือหรือมาแถลงข้อหาด้วยวาจาต่อหน้าศาล

๒. เมื่อศาลได้รับฟ้องไว้แล้ว จะกำหนดวันพิจารณา ออกหมายเรียกจำเลย และนัดโจทก์ให้มาศาลในวันดังกล่าว

๓. เมื่อจำเลยได้รับหมายเรียกแล้ว จะยื่นคำให้การก่อนวันนัดพิจารณาหรือไปให้การในวันนัดทีเดียวก็ได้

๔. ในวันนัดพิจารณา ทั้งสองฝ่ายต้องมาศาล ถ้าโจทก์ไม่มา ศาลจะจำหน่ายคดี แต่ถ้าจำเลยไม่มา ศาลจะพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีของโจทก์ไปฝ่ายเดียว ในกรณีที่โจทก์และจำเลยมาพร้อมกัน ศาลจะพยายามไกล่เกลี่ยเพื่อให้โจทก์และจำเลยได้ตกลงกัน ถ้าตกลงกันไม่ได้ ก็จะกำหนดว่ามีประเด็นข้อพิพาทอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งกำหนดให้โจทก์และจำเลยนำพยานหลักฐานมาสืบให้ปรากฏข้อเท็จจริงต่อไป

๕. ในการสืบพยาน ศาลจะดำเนินการติดต่อกันไปจนเสร็จคดี หากมีเหตุจำเป็นต้องเลื่อน ก็จะเลื่อนได้ครั้งหนึ่งไม่เกินเจ็ดวัน

๖. เมื่อสืบพยานเสร็จแล้ว โจทก์และจำเลยอาจแถลงการณ์ด้วยวาจาเพื่อให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่สำคัญซึ่งได้นำสืบหรืออ้างอิงมา ศาลจะทำคำพิพากษาแล้วอ่านคำพิพากษานั้นโดยเร็ว ทั้งนี้ภายในสามวันนับแต่วันสืบพยานเสร็จ

๕.๕ การอุทธรณ์คดีแรงงาน

คดีแรงงานนั้น จะอุทธรณ์ได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งได้แก่การคัดค้านว่าตัวบทกฎหมายที่ศาลแรงงานยกขึ้นอ้างอิง ตีความ หรือนำมาปรับใช้กับเรื่องที่พิพาทกันอยู่นั้นไม่ถูกต้อง ส่วนปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งได้แก่พฤติการณ์หรือพยานหลักฐานต่าง ๆ ของคดีว่ามีอยู่หรือเป็นอย่างไรนั้น จะอุทธรณ์ว่ามีอยู่หรือเป็นอย่างอื่นผิดไปจากที่ศาลแรงงานวินิจฉัยไว้ไม่ได้

การอุทธรณ์ โจทก์หรือจำเลยจะต้องอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาโดยยื่นอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อศาลแรงงานที่พิจารณาคดีนั้น เพื่อศาลแรงงานจะได้ส่งสำนวนพร้อมกับอุทธรณ์และคำแก้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาต่อไป ซึ่งศาลฎีกาก็จะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นโดยเร็ว

ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ดิน

ความหมายของที่ดิน
ประเภทที่ดิน
หนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน
ที่ดินมือเปล่า
ความแตกต่างระหว่างที่ดินมือเปล่ากับที่ดินมีโฉนด
การได้สิทธิ์และเสียสิทธิ์ในที่ดิน
การจดทะเบียนสิทธินิติกรรมการโอนมรดก
การขอออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์
การขอออกโฉนดที่ดิน
การจดทะเบียนสิทธินิติกรรมเกี่ยวกับที่ดิน
การมอบอำนาจเกี่ยวกับที่ดิน
การอายัดที่ดิน
การขอออกใบแทนโฉนดที่ดิน
การป้องกันการทุจริตเกี่ยวกับที่ดิน
ค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับที่ดิน
การซื้อที่ดินจัดสรรและการขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดินอาคารชุด

ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ดิน

น.ส.พรทิพย์ ปรียาคณิตพงศ์ ผู้เขียน

ที่ดินเป็นทรัพย์อันมีค่าที่ทุกคนหวงแหน เป็นพื้นฐานของครอบครัวและประเทศชาติ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ สำหรับใช้เพื่ออยู่อาศัยและเพื่อประโยชน์อื่น ๆ ดังนั้นระเบียบการเกี่ยวกับที่ดินจึงมีความละเอียดอ่อนมาก เพื่อให้ประชาชนผู้สุจริตได้มีโอกาสทำความเข้าใจกับเรื่องที่ดินที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันบางส่วนไว้บ้าง จึงได้รวบรวมข้อควรทราบและทางปฏิบัติเกี่ยวกับที่ดินซึ่งจะได้กล่าวต่อไปตามลำดับ

ที่ดินหมายความว่าพื้นที่ดินทั่วไปและให้หมายความรวมถึงภูเขา ห้วย หนองคลองบึง ทะเลสาป เกาะ และที่ชายทะเลด้วย (ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๑)

คำว่าที่ดินมิได้หมายถึงเนื้อดินอันเป็นกรวดทราย โคลน เลน แต่หมายถึงอาณาเขตอันจะพึงวัดได้เป็นส่วนกว้างส่วนยาวอันประจำอยู่แน่นอนบนพื้นผิวโลก เป็นส่วนหนึ่งของผิวพื้นโลกอันมนุษย์จะพึงอาศัย กรวด ทราย หิน ดิน โคลน แร่ธาตุที่อาจจะขุดขึ้นมามิใช่ตัวที่ดิน หากเป็นทรัพย์ที่ประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดิน ที่ดินนั้นจึงเป็นสิ่งไม่อาจทำลายทำให้สูญหาย หรือเคลื่อนย้ายอย่างใด ๆ ได้ เว้นแต่จะเปลี่ยนสภาพไปเช่นเปลี่ยนสภาพเป็นทางน้ำสาธารณะ

ประเภทที่ดิน

๑. **ที่ดินของเอกชน** รวมที่ดินที่ยังไม่มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ แต่อาจมีหลักฐานแบบแจ้งการครอบครอง (ส.ค.๑) หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓, น.ส.๓ ก.) ผู้ครอบครองที่ดินดังกล่าวมีเพียงสิทธิครอบครองเท่านั้นและรวมถึงที่ดินมีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธ์ เช่นโฉนดที่ดิน โฉนดแผนที่ โฉนดตราจองและตราจองที่ตราว่าได้ทำประโยชน์แล้ว

๒. **ที่ดินของรัฐ** ได้แก่ที่ดินที่รัฐหรือหน่วยงานของรัฐ เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์รวมทั้งที่ดินรกร้างว่างเปล่า ซึ่งมิได้มีผู้ใดครอบครองเป็นเจ้าของ และสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

สาธารณสมบัติของแผ่นดิน คือทรัพย์สินทุกชนิดของแผ่นดินซึ่งใช้เพื่อสาธารณประโยชน์หรือสงวนไว้เพื่อเป็นประโยชน์ร่วมกัน เช่นที่ดินรกร้างว่างเปล่า และที่ดินที่มีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้ง กลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน ทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน เช่นทางหลวง ทางน้ำ ทะเลสาป ทรัพย์สินใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน โดยเฉพาะเช่น ศาลากลางจังหวัด โรงทหาร

สาธารณสมบัติของแผ่นดินมีคุณสมบัติดังนี้

๑. จะโอนแก่กันมิได้ เว้นแต่มีกฎหมายที่ออกเฉพาะให้โอนกันได้

๒. ห้ามมิให้ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้กับแผ่นดิน เช่นครอบครองทุ่งเลี้ยงสัตว์สาธารณะกี่ปีก็ไม่ได้กรรมสิทธิ์

๓. ห้ามยึดทรัพย์ของแผ่นดิน

หนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินมีอยู่ ๔ อย่าง

๑. **โฉนดแผนที่** เป็นหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ฉบับแรกที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ออกเมื่อ ร.ศ. ๑๒๐ (พ.ศ. ๒๔๔๕) และ ร.ศ. ๑๒๗ (พ.ศ. ๒๔๕๒) ออกโดยมีการรังวัดทำแผนที่ระวาง ป้องกันการเกิดการทับที่ซ้อนที่ ผู้ถือหนังสือนี้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินของตนโดยสมบูรณ์ตลอดไปจนกระทั่งปัจจุบัน

๒. **โฉนดตราจอง** เป็นหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินออกตาม พระราชบัญญัติออกโฉนดตราจอง ร.ศ. ๑๒๔ ประกาศใช้ในมณฑลพิษณุโลก ที่เป็นจังหวัดพิษณุโลก พิจิตร อุตรดิตถ์ สุโขทัย และบางส่วนของนครสวรรค์ ในจังหวัดอื่นไม่มีการออกโฉนดตราจอง การรังวัดทำแผนที่ไม่มีระวางยึดโยง ทำเป็นแผนที่รูปลอย เป็นแปลง ๆ ไป

๓. **ตราจองที่ตราว่าได้ทำประโยชน์แล้ว**ออกให้ในกรณีที่บุคคลได้รับอนุญาตให้จับจองเป็นใบเหยียบย่ำมีอายุ ๒ ปี หรือผู้ได้รับตราจองที่เป็นใบอนุญาต มีอายุ ๓ ปี และได้ทำประโยชน์ในที่ดินภายในกำหนดแล้วมีสิทธิจะได้รับตราจองที่ตราว่าได้ทำประโยชน์แล้ว

๔. **โฉนดที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินมี ๖ แบบ** น.ส. ๔, น.ส. ๔ ก., น.ส. ๔ ข น.ส. ๔ ค. น.ส. ๔ ง. (ออกโดยกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๕, ๑๗ ปัจจุบันไม่ออกแล้ว) น.ส.๔ จ (ออกโดยกฎกระทรวงฉบับที่ ๓๔) ปัจจุบันโฉนดที่ดินออกตามแบบ นส. ๔ จ

การออกโฉนดที่ดิน

ก. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยประกาศเขตเพื่อจะออกโฉนดที่ดินทั้งตำบล (ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๕๘, ๕๘ ทวิ)

ข. การออกโฉนดที่ดิน เฉพาะราย (ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๕๙)

ที่ดินมือเปล่า

คือที่ดินที่ไม่มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์อย่างหนึ่งอย่างใดใน ๔ อย่างต่อไปนี้ คือ ไม่มีโฉนดที่ดิน โฉนดแผนที่ โฉนดตราจองและตราจองที่ตราว่าได้ทำประโยชน์แล้ว ที่ดินมือเปล่านั้นอาจจะไม่มีหนังสือสำคัญแสดงสิทธิ์ในที่ดิน แต่อย่างหนึ่งอย่างใดเลย หรือมีหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินบางอย่างเช่น ใบเหยียบย่ำ ตราจองที่เป็นใบอนุญาต ส.ค. ๑ ใบจองหนังสือรับรองการทำประโยชน์หรือใบไต่สวน

ส.ค. ๑

ส.ค. ๑ คือหนังสือแจ้งการครอบครองที่ดินที่ผู้ครอบครองได้ทำประโยชน์ในที่ดินอยู่ก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับไปแจ้งการครอบครองต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ว่าตนครอบครองที่ดินอยู่เป็นจำนวนเท่าใด นายอำเภอจะออกแบบ ส.ค. ๑ ให้ผู้แจ้งเก็บไว้เป็นหลักฐาน ส.ค. ๑ มีลักษณะสำคัญแสดงให้ทราบว่ามีเนื้อที่เท่าใด ใครเป็นเจ้าของ ตำแหน่งที่ดินได้มาอย่างไร มีหลักฐานแห่งการได้มา สภาพที่ดินเป็นอย่างไร

ส.ค. ๑ ที่ผู้แจ้งได้มาไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิ์ที่เคยมีอยู่หรือไม่เคยมีอยู่ของผู้แจ้งต้องเปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด คือไม่ก่อให้เกิดสิทธิขึ้นใหม่แก่ผู้แจ้งแต่ประการใด ไม่ใช่

หนังสือรับรองว่าผู้แจ้งเป็นเจ้าของมีสิทธิครอบครอง ความเป็นเจ้าของของผู้แจ้ง ผู้แจ้งต้องพิสูจน์เอาเอง

ใบจอง

ใบจองเป็นหนังสือที่ทางราชการออกให้เพื่อเป็นการแสดงความยินยอมให้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินเป็นการชั่วคราว ซึ่งใบจองนี้จะออกให้แก่ราษฎรที่ทางราชการได้จัดที่ดินให้ทำกินตามประมวลกฎหมายที่ดิน (ผู้ที่ต้องการจับจองควรคอยฟังข่าวของทางราชการ ซึ่งจะมีประกาศเปิดโอกาสให้จับจองเป็นคราว ๆ ในแต่ละท้องที่)

ผู้มีใบจองจะต้องจัดการทำประโยชน์ในที่ดินที่ทางราชการจัดให้ ให้แล้วเสร็จภายใน ๓ ปี (การทำประโยชน์ให้แล้วเสร็จ หมายถึง ๗๕ เปอร์เซ็นต์ของที่ดินที่จัดให้) และที่ดินที่มีใบจองนี้ จะโอนให้แก่คนอื่นไม่ได้ต้องทำประโยชน์ด้วยตนเอง ซึ่งเมื่อทำประโยชน์เสร็จถึง ๗๕% แล้ว ก็มีสิทธิ์มาขอออกโฉนดที่ดินหรือ น.ส. ๓ ได้เหมือนกับผู้มี ส.ค. ๑ มี ๒ กรณี คือ

๑. เมื่อทางราชการเดินสำรวจทั้งตำบลเพื่อออกโฉนดที่ดินหรือ น.ส. ๓ ให้

๒. มาขอออกเองเหมือนกับผู้มี ส.ค. ๑

หนังสือรับรองการทำประโยชน์

คือหนังสือคำรับรองจากพนักงานเจ้าหน้าที่ (นายอำเภอ) ว่าผู้ครอบครองที่ดินได้ทำประโยชน์แล้ว มี ๒ แบบ คือ แบบ น.ส. ๓ และ น.ส. ๓ ก

แบบ น.ส. ๓ ก ให้ใช้เมื่อมีการออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์โดยวิธีกำหนดตำแหน่งที่ดินในระวางรูปถ่ายทางอากาศ

ที่ดินที่มี น.ส. ๓ นี้ถือว่ามีสิทธิครอบครองคือมีสิทธิ์ยึดถือทรัพย์นั้นไว้เพื่อตน เป็นสิทธิที่มีความสำคัญรองลงมาจากกรรมสิทธิ์(แต่ทางพฤตินัยก็ถือว่าเป็นเจ้าของเช่นกัน) นอกจากนี้เวลาจะโอนให้คนอื่น ไม่ว่าจะขายหรือยกให้ หรือจำนองก็สามารถทำได้ แต่ต้องไปจดทะเบียน ณ ที่ว่าการอำเภอ ไม่ใช่สำนักงานที่ดิน)

ที่ดิน น.ส. ๓ นี้ เป็นที่ดินที่เจ้าของมีเพียงสิทธิครอบครอง เจ้าของที่ดินมีสิทธินำ น.ส. ๓ มาขอออกโฉนดที่ดินเพื่อให้ได้กรรมสิทธิ์ได้ ๒ กรณีคือ

๑. เมื่อทางราชการจะออกโฉนดที่ดินให้โดยการเดินสำรวจทั้งตำบล

๒. มาขอออกเองเป็นเฉพาะราย เหมือนผู้มี ส.ค. ๑ หรือ น.ส. ๓

ใบไต่สวน (น.ส. ๕)

เป็นหนังสือแสดงการสอบสวนเพื่อออกโฉนดที่ดิน (กฎกระทรวงฉบับที่ ๕) ใบไต่สวนจะออกให้ต่อเมื่อมีบุคคลมารังวัดรับโฉนดที่ดิน จะเป็นการรังวัดเฉพาะแปลง (ประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา ๕๙) หรือรังวัดเป็นท้องที่ (ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๕๘) ก่อนออกโฉนดที่ดินพนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องทำการรังวัดตรวจสอบที่ดินเพื่อทำแผนที่ระวาง และสอบสวนสิทธิว่าเป็นที่ดินของใคร มีบิดา มารดาชื่ออะไร มีอายุเท่าไร เนื้อที่ทั้งหมดประมาณเท่าไร มีเขตข้างเคียงแต่ละทิศจดอะไร และมีหลักฐานสำหรับที่ดินอย่างใดบ้าง ข้อความที่

สอบสวนรังวัดมาได้ จะต้องจดไว้ในใบไต่สวนและให้เจ้าของที่ดินลงชื่อรับรอง และเจ้าหน้าที่ผู้ทำการสอบสวนลงชื่อไว้ด้วย

ใบไต่สวน เป็นพยานเอกสารที่แสดงว่า ผู้มีชื่อในใบไต่สวนได้นำเจ้าหน้าที่ทำการรังวัดเพื่อออกโฉนดที่ดินแปลงนั้น ๆ แล้ว ใบไต่สวนไม่ใช่เอกสารสิทธิ แต่มีประโยชน์สำหรับ ผู้มีชื่อในใบไต่สวนที่ถูกฟ้องคดีหาว่าสละสิทธิครอบครองในที่ดินแปลงนั้น อาจอ้างใบไต่สวนเป็นพยานเอกสารต่อสู้ได้ว่าตนเองยังมีเจตนายึดถือครอบครองอยู่ มิฉะนั้นคงไม่นำเจ้าหน้าที่ทำการรังวัดออกโฉนดที่ดิน และเป็นเอกสารที่ยืนยันว่าที่ดินมีเนื้อที่ประมาณเท่าไร แต่ละทิศจดที่ดินข้างเคียงแปลงใด และเป็นหลักฐานที่แสดงว่าเจ้าของได้ครอบครองตามเขตที่แสดงไว้ในใบไต่สวนแล้ว

ที่ดินมือเปล่าแตกต่างกับที่ดินมีโฉนด

๑. **ที่ดินมีโฉนด** เจ้าของมีกรรมสิทธิ์ กล่าวคือมีสิทธิ์ใช้สอย, จำหน่าย, ได้ดอกผลและติดตามเอาคืน ซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ ขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับที่ดินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

- **ที่ดินมือเปล่า** เจ้าของมีเพียงสิทธิครอบครองซึ่งเกิดขึ้นจากการยึดถือที่ดินนั้นไว้โดยเจตนายึดถือเพื่อตน

๒. **ที่ดินมีโฉนด** ถูกครอบครองปรปักษ์ได้กล่าวคือ หากมีบุคคลอื่นเข้ามาครอบครองที่ดินมีโฉนดโดยสงบเปิดเผยและเจตนาเป็นเจ้าของติดต่อกัน ๑๐ ปี บุคคลนั้นได้กรรมสิทธิ์ แต่ต้องไปขอให้ศาลสั่งได้มาโดยการครอบครองปรปักษ์และนำคำสั่งศาลไปจดทะเบียนประเภทได้มาโดยการครอบครองต่อเจ้าพนักงานที่ดิน

- **ที่ดินมือเปล่า** ถูกครอบครองปรปักษ์ไม่ได้ เช่นที่ดิน ส.ค. ๑ หรือ น.ส. ๓ มีคนมาครอบครอง ๑๐ ปีหรือ ๒๐ ปี ผู้ครอบครองก็คงมีแต่สิทธิครอบครองดังนั้นผู้มาแย่งการครอบครองที่ดินมือเปล่าจากเจ้าของเดิมเกิน ๑๐ ปีจะต่อสู้ว่าตนได้กรรมสิทธิ์โดยครอบครองปรปักษ์แล้วไม่ได้แต่ต้องต่อสู้ว่าตนได้สิทธิในที่ดินนั้นแล้วเนื่องจากเจ้าของเดิมถูกแย่งการครอบครองแล้วไม่ฟ้องร้องภายใน ๑ ปี ผู้ครอบครองเดิมย่อมสูญสิ้นสิทธิในที่ดินของตน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๗๕)

๓. **ที่ดินมีโฉนด** พนักงานเจ้าหน้าที่ในการจดทะเบียนคือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดหรือเจ้าพนักงานที่ดินสาขา ซึ่งที่ดินนั้นตั้งอยู่

- **ที่ดินมือเปล่า** พนักงานเจ้าหน้าที่ในการจดทะเบียนคือนายอำเภอหรือผู้ทำการแทนปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้ากิ่งอำเภอหรือผู้ทำการแทนซึ่งที่ดินนั้นตั้งอยู่

๔. **ที่ดินมีโฉนด** อายุความการทอดทิ้งให้ที่ดินตกเป็นของรัฐ ที่ดินมีโฉนดทอดทิ้งเกิน ๑๐ ปีติดต่อกัน (ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๖)

- **ที่ดินมือเปล่า** หากเป็นหนังสือรับรองการทำประโยชน์ทอดทิ้งเกิน ๕ ปี ติดต่อกันที่ดินนั้นตกเป็นของรัฐ สำหรับที่ดินมือเปล่าประเภทอื่น เช่น สค. ๑, ใบจอง หากผู้ครอบครองสละเจตนาครอบครอง หรือไม่ยึดถือทรัพย์สินนั้นต่อไป การครอบครองย่อมสุดสิ้นไป ที่ดิน

ตกเป็นของรัฐทันที

เจ้าของที่ดินมือเปล่าจะสูญสิ้นสิทธิในที่ดินของตนได้โดยประการหนึ่งประการใดดังต่อไปนี้

๑) โดยเจ้าของที่ดินมือเปล่าโอนที่ดินของตนให้ผู้อื่นหากเป็นที่ดินมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์โอนโดยการจดทะเบียนต่อนายอำเภอท้องที่ซึ่งที่ดินตั้งอยู่ หากเป็นที่ดิน สค. ๑ โอนโดยการส่งมอบการครอบครองซึ่งใช้ยันกันได้ระหว่างเอกชนเท่านั้น จะใช้ยันต่อรัฐไม่ได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๗๘ - ๑๓๘๐)

๒. โดยการสละเจตนาครอบครอง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๗๗) เช่นเจ้าของที่ดินมือเปล่า สค. ๑ โดยทำหนังสือกันเอง การขาย เป็นการแสดงเจตนาว่าผู้ขายสละเจตนาครอบครองและไม่ยึดถือที่ดินนั้นต่อไป

๓) โดยไม่ยึดถือทรัพย์สินนั้นต่อไป (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๗๗) การที่เจ้าของที่ดินมือเปล่าเลิกยึดถือที่ดินเป็นการแสดงเจตนาละทิ้ง เลิกครอบครอง การซื้อขายที่ดินมือเปล่าโดยมิได้ทำสัญญาเป็นหนังสือกันนั้นเมื่อผู้ซื้อได้ชำระราคาและผู้ขายสละสิทธิให้ผู้ซื้อเข้าปกครองอย่างเจ้าของเลิกยึดถือที่ดินนั้นต่อไปที่ดินย่อมเป็นสิทธิของผู้ซื้อ

๔) โดยถูกแย่งการครอบครองแล้วเจ้าของที่ดินมือเปล่าไม่ฟ้องเรียกร้องคืนภายใน ๑ ปี ย่อมสูญสิ้นสิทธิในที่ดินของตน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๗๕) **การฟ้องเรียกคืนซึ่งการครอบครองจะต้องฟ้องภายใน ๑ ปี นับแต่เวลาถูกแย่งการครอบครอง** ที่เป็นเช่นนี้เพราะกฎหมายถือว่าที่ดินมือเปล่าเจ้าของไม่มีกรรมสิทธิ์ มีแต่เพียงสิทธิครอบครองระยะเวลา ๑ ปี นับตั้งแต่เวลาถูกแย่งการครอบครอง มิใช่นับตั้งแต่วันที่รู้ว่าถูกแย่งการครอบครอง

การฟ้องเรียกคืนภายใน ๑ ปี เป็นระยะเวลาสิ้นสุด มิใช่อายุความ ดังนั้นแม้จำเลยไม่ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ ศาลก็หยิบยกขึ้นพิจารณายกฟ้องโจทก์ก็ได้

๕) โดยถูกเวนคืนให้ที่ดินตกเป็นของรัฐ (ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๕)

๖) โดยเจ้าของละทิ้ง (ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๖) เช่นที่ดิน สค ๑, ใบจอง หากเจ้าของสละเจตนาครอบครอง การครอบครองย่อมสิ้นสุด ที่ดินตกเป็นของรัฐ

สำหรับที่ดินมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์เกิน ๕ ปี ติดต่อกัน ที่ดินตกเป็นของรัฐ ประเภทที่รกร้างว่างเปล่า

การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

๑. **การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ก่อนประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ** เช่นได้มาโดยได้โฉนดแผนที่โฉนดตราจอง, หรือตราจองที่ตราว่าได้ทำประโยชน์แล้ว, ได้มาซึ่งที่บ้านที่สวนตามกฎหมายเบ็ดเสร็จ บทที่ ๔๒ ที่ดินประเภทนี้เป็นที่มีกรรมสิทธิ์แต่ไม่มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ และไม่ถือว่าเป็นที่ดินมือเปล่า ฎีกาที่ ๑๕๗๐/๒๕๐๐ ที่พิพาทซึ่งเจ้าของได้ครอบครองทำที่ดินให้เป็นที่บ้านที่สวนมาก่อนประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๔ และพระราชบัญญัติ ออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ ๖) ๒๔๗๕ แล้วแม้ที่ดินพิพาทจะเป็นที่ดินมือเปล่าไม่มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ ก็ต้องนำกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จบทที่ ๔๒

มาใช้บังคับคดี โดยถืออายุความสละที่ดิน ๕ ปี ๑๐ ปี หาใช่อายุความ ๑ ปี ไม่

๒. **การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน** ได้มาโดยขอออกโฉนดที่ดินทั้งตำบล และได้มาโดยขอออกโฉนดที่ดินเฉพาะราย (ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๕๘ และ ๕๙)

๓. **การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดินโดยนิติกรรม** เช่น โดยการซื้อขาย แลกเปลี่ยนให้ จำนอง, ขายฝาก ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่มิฉะนั้น เป็นโมฆะ

๔. **การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดินโดยผลของกฎหมาย เช่น**

ก) **ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินจากที่งอกริมตลิ่ง** ที่ดินแปลงใดเกิดที่งอกริมตลิ่ง ที่งอกนั้นเป็นทรัพย์สินของเจ้าของที่ดินแปลงนั้น โดยหลักของที่งอกริมตลิ่ง จะต้องเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและติดต่อเป็นผืนเดียวกันแต่เจ้าของที่ดินที่จะมีกรรมสิทธิ์ในที่งอกได้ต้องเป็นที่ที่มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์เช่น โฉนดที่ดิน ถ้าเจ้าของที่ดินแปลงในเป็นที่มือเปล่าเกิดที่งอกออกมา เจ้าของที่แปลงในนั้นก็มีแต่สิทธิครอบครองที่งอกเท่านั้น ดังนั้นหากเป็นที่งอกออกมาจากที่ดินมีโฉนด เจ้าของที่ดินแปลงดังกล่าวมีกรรมสิทธิ์ในที่งอก ผู้อื่นจะแย่งการครอบครองที่ดินส่วนนี้ต้องครอบครองปรปักษ์เกินกว่า ๑๐ ปี จึงได้กรรมสิทธิ์ หากเป็นที่งอกออกมาจากที่ดินมือเปล่า (สค.๑, นส.๓) เจ้าของมีเพียงสิทธิครอบครอง หากผู้อื่นแย่งการครอบครอง และเจ้าของไม่ฟ้องร้องเรียกคืนภายใน ๑ ปี เจ้าของสิ้นสิทธิในที่งอกนั้น

ข) **ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดิน โดยการครอบครองปรปักษ์** ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๘๒ "บุคคลใดครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นไว้โดยความสงบและโดยเปิดเผยด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ได้ครอบครองติดต่อกันเป็นเวลา ๑๐ปี ท่านว่าบุคคลนั้นได้กรรมสิทธิ" ที่ดินที่จะถูกครอบครองปรปักษ์ได้จะต้องเป็นที่ดินของผู้อื่นที่มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ (โฉนดที่ดิน, โฉนดแผนที่ โฉนดตราจอง ตราจองที่ตราว่าได้ทำประโยชน์แล้วที่บ้านที่สวนตามกฎหมายเบ็ดเสร็จบทที่ ๔๒) ที่ดินมือเปล่า (สค.๑, นส. ๓ จะถูกครอบครองปรปักษ์ไม่ได้ เช่น ก.ครอบครองที่ดินมือเปล่าอย่างเจ้าของมา ๑๐ ปี ก.ก็คงมีเพียงสิทธิครอบครองเท่านั้น

การได้กรรมสิทธิ์โดยครอบครองปรปักษ์ จะต้องให้ศาลสั่งว่าได้มาโดยครอบครองปรปักษ์ แล้วนำคำสั่งศาลไปขอจดทะเบียนต่อเจ้าพนักงานที่ดินประเภทได้มาโดยการครอบครอง หากเจ้าของได้มาโดยการครอบครองบางส่วน ก็ไปขอจดทะเบียนในประเภทได้มาโดยการครอบครองเฉพาะส่วนหรือแบ่งมาโดยการครอบครอง

ค) **การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดิน โดยทางมรดก** การจะมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินมรดก ที่ดินมรดกนั้นต้องเป็นที่มีหนังสือสำคัญ แสดงกรรมสิทธิ์เช่นโฉนดที่ดินถ้าที่ดินมรดกเป็นที่มือเปล่าเช่นที่ นส. ๓, สค.๑ ก็มีเพียงสิทธิครอบครอง

ผู้ได้ทรัพย์มาโดยทางมรดกนี้ จะต้องจดทะเบียนต่อเจ้าพนักงานที่ดินเสียก่อนจึงจะมีการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนได้ เช่น นาย ก.ทำพินัยกรรมยกที่ดินมีโฉนดให้นาย ข. เมื่อนาย ก. ตาย นาย ข. ก็ได้รับมรดกทันทีโดยผลกฎหมายโดยไม่ต้องจดทะเบียน เนื่องจาก *พินัยกรรมมีผลเมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายหรือหากไม่มีพินัยกรรมเมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย*

มรดกก็ตกไปยังทายาทโดยธรรมทันที แต่ต่อมาหากนาย ข. ต้องการขายที่ดินมรดกให้นาย ค. นาย ข. จะทำไม่ได้เพราะชื่อในโฉนดยังเป็นชื่อนาย ก. เจ้าของเดิมอยู่ นาย ข. จะต้องจดทะเบียน การได้มาประเภทมรดก ลงชื่อ นาย ข. เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เสียก่อนจึงจะเอาที่ดินไปจดทะเบียนขายให้นาย ค. ต่อไปได้เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๕๙ วรรค ๒ บัญญัติว่า "ถ้าผู้ได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ โดยทางอื่นนอกจากนิติกรรม สิทธิของผู้ได้มานั้นถ้ายังมิได้จดทะเบียนไซร้ ท่านว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนไม่ได้" การได้มาทางมรดกก็เป็นการได้มาโดยทางอื่นนอกจากนิติกรรมเช่นกัน

วิธีการจดทะเบียนการได้มาประเภทมรดก

๑. ให้ผู้ได้รับมรดกนำหลักฐานสำหรับที่ดินหรือหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน เช่นโฉนดที่ดิน นส. ๓ พร้อมด้วยหลักฐานในการรับมรดก เช่นพินัยกรรม มรณบัตร สูติบัตร สำเนาทะเบียนบ้าน บัตรประจำตัวประชาชน ไปยื่นขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หากหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินอยู่กับบุคคลอื่น ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเรียกมาได้

๒. ให้ผู้ขอรับมรดก ยื่นคำร้องพร้อมหลักฐานต่าง ๆ ดังกล่าวในข้อ ๑ ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

๓. พนักงานเจ้าหน้าที่สอบสวนพยานหลักฐานและหากเชื่อว่าผู้ขอเป็นทายาทก็จะประกาศการขอรับมรดกนั้น ๖๐ วัน แม้เป็นการโอนมรดกตามพินัยกรรมก็ต้องประกาศด้วย เว้นแต่มีการจดทะเบียนตั้งผู้จัดการมรดกตามคำสั่งศาลก่อนแล้ว และผู้จัดการมรดกโอนต่อให้ทายาทไม่ต้องประกาศ ประกาศนั้นให้ติดไว้ที่อำเภอสำนักงานที่ดิน ที่ทำการกำนัน บริเวณที่ดินแห่งละ ๑ ฉบับ ส่งประกาศให้ทายาททุกคนที่ผู้ขอแจ้งว่าเป็นทายาททราบเท่าที่จะทำได้

๔. ถ้าไม่มีผู้โต้แย้ง ก็ให้จดทะเบียนโอนมรดกให้แก่ทายาทตามที่ขอ

๕. ถ้ามีผู้โต้แย้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่สอบสวนคู่กรณีแล้วเปรียบเทียบประนีประนอมกันหากไม่ตกลงให้เจ้าหน้าที่สั่งการไปตามที่เห็นสมควรแล้วแจ้งคู่กรณีทราบ ผู้ที่ไม่พอใจให้ไปฟ้องศาลภายใน ๖๐ วัน นับแต่ทราบคำสั่ง ถ้ามีการฟ้องศาลให้พนักงานเจ้าหน้าที่รอเรื่องไว้ก่อน เมื่อศาลพิพากษาจึงดำเนินการตามที่ศาลสั่ง

ถ้าไม่ฟ้องภายในกำหนดให้ดำเนินการไปตามที่พนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่ง

ค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนโอนมรดกถ้าเป็นการรับมรดกระหว่างบิดา มารดา บุตร ภรรยา สามี เสียค่าธรรมเนียมร้อยละ ๕๐ สตางค์ของจำนวนทุนทรัพย์ ไม่ต้องเสียค่าอากร

การเสียสิทธิ์ในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน

ผู้มีสิทธิในที่ดินอาจเสียสิทธิในที่ดินได้โดยที่ดินนั้นจะตกเป็นของรัฐในกรณีที่มีการทอดทิ้งไม่ทำประโยชน์หรือปล่อยให้พื้นที่ดินรกร้างว่างเปล่าเกินเวลาดังนี้

๑. สำหรับที่ดินมีโฉนดที่ดินเกิน ๑๐ ปี ติดต่อกัน

๒. สำหรับที่ดินที่มี น.ส. ๓ เกิน ๕ ปีติดต่อกัน

โดยถือว่าผู้นั้นเจตนาสละสิทธิ์ในที่ดินเฉพาะส่วนที่ได้ทอดทิ้งไม่ทำประโยชน์หรือปล่อยให้เป็นที่รกร่างว่างเปล่า (ประมวลกฎหมายที่ดิน ม.๖)

การขอออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ หรือ น.ส. ๓ ก)

ที่ดินที่จะขอออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ได้ มีดังนี้

๑. เป็นที่ดินที่ได้ครอบครองและทำประโยชน์แล้ว

๒. ต้องไม่เป็นที่ดินที่ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น ทางน้ำ ทะเลสาบ ที่ชายตลิ่ง

๓. ต้องไม่เป็นที่เขา ที่ภูเขา หรือที่สงวนหวงห้าม หรือที่ดินที่ทางราชการเห็นว่าควรสงวนไว้เพื่อทรัพยากรธรรมชาติ

หลักฐานที่จะต้องนำไปแสดงประกอบการขอออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ มีดังนี้

๑. บัตรประจำตัว

๒. แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑)

๓. ใบรับแจ้งความประสงค์จะได้สิทธิในที่ดิน

๔. ใบจองหรือใบเหยียบย่ำ

๕. ตราจองเป็นใบอนุญาต

๖. หลักฐานการเสียภาษีที่ดินหรือหลักฐานอื่น ๆ ในกรณีที่ไม่ได้แจ้งการครอบครองและไม่อยู่ในท้องที่ประกาศเป็นเขตเดินสำรวจออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓)

วิธีการออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์

๑. ผู้ขอต้องยื่นคำขอต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ที่ดินตั้งอยู่แล้วแต่กรณี พร้อมทั้งแบบหลักฐานตามที่กล่าวมาแล้ว

๒. เมื่อรับคำขอแล้ว นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรืออาจจะมอบให้เจ้าหน้าที่ผู้ใดไปแทนก็ได้ จะออกไปทำการรังวัดพิสูจน์สอบสวนว่าได้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้นตามระเบียบและกฎหมาย ในการรังวัดเจ้าของที่ดินและเจ้าของที่ดินข้างเคียงต้องไประวังชี้แนวเขตและลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานด้วย

๓. เมื่อได้พิสูจน์การทำประโยชน์แล้ว ปรากฏว่าได้มีการครอบครองและทำประโยชน์ตามสมควรแก่สภาพที่ดินในท้องถิ่น ตลอดจนสภาพกิจการที่ได้ทำประโยชน์แล้ว นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอจะประกาศคำขอรับรองการทำประโยชน์ไว้ ๓๐ วัน ณ ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอ ที่ทำการกำนันในบริเวณที่ดินที่ขอออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์และสำนักงานเทศบาล (ถ้ามี) แห่งละ ๑ ฉบับ

๔. ถ้ามีผู้คัดค้าน นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอจะทำการสอบสวนเปรียบเทียบ ถ้าตกลงกันได้ก็ดำเนินการไปตามข้อตกลงนั้น หากตกลงกันไม่ได้ก็ให้มีคำสั่งว่าจะออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ให้แก่ฝ่ายใด และให้ฝ่ายที่ไม่พอใจไปดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลภายในกำหนด ๖๐ วันนับแต่วันรับทราบคำสั่ง เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งประการใดให้ดำเนินการไปตามนั้น ถ้าไม่ได้ฟ้องภายในกำหนด ๖๐ วัน ก็ให้ดำเนินการไปตามที่มีคำสั่งไว้แล้ว

๕. ถ้าไม่มีผู้คัดค้าน ก็ให้ออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ให้ต่อไป

๖. ถ้าปรากฏว่า การออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ไปโดยความผิดหลงหรือฝ่าฝืนกฎหมายหรือไม่ถูกต้องด้วยประการใดก็ตาม ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจสั่งเพิกถอน น.ส ๓ ได้

การขอออกโฉนดที่ดิน

ที่ดินที่จะขอออกโฉนดที่ดินได้ มีดังนี้

๑. เป็นที่ดินที่ได้ครอบครองและทำประโยชน์แล้ว

๒. ต้องไม่เป็นที่ดินที่ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น ทางน้ำ ทางหลวง ทะเลสาบ ที่ชายตลิ่ง

๓. ต้องไม่เป็นที่เขา ที่ภูเขา หรือที่สงวนหวงห้าม หรือที่ดินที่ทางราชการเห็นว่าควรสงวนไว้เพื่อทรัพยากรธรรมชาติ

๔. ต้องเป็นที่ดินที่ได้มีระวางแผนที่เพื่อการออกโฉนดที่ดินแล้ว

หลักฐานที่จะต้องนำไปแสดงประกอบขอออกโฉนดที่ดิน มีดังนี้

๑. บัตรประจำตัว

๒. แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑)

๓. ใบรับแจ้งความประสงค์จะได้สิทธิในที่ดิน

๔. ใบจองหรือใบเหยียบย่ำ

๕. ตราจองเป็นใบอนุญาต

๖. หนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือใบสำคัญแสดงการนำที่ดินขึ้นทะเบียน (แบบหมายเลข ๓)

๗. หนังสือแสดงการทำประโยชน์ ในกรณีที่ได้รับการจัดที่ดินในนิคมสร้างตนเองหรือสหกรณ์นิคม

๘. หลักฐานการเสียภาษีที่ดินหรือหลักฐานอื่น ในกรณีที่ไม่ได้แจ้งการครอบครองและไม่อยู่ในท้องที่ประกาศเป็นเขตเดินสำรวจออกโฉนดที่ดินทั้งตำบล

วิธีการขอออกโฉนดที่ดิน

๑. ผู้ขอต้องยื่นคำขอพร้อมหลักฐานการได้มาซึ่งที่ดินตามที่กล่าวมาแล้วต่อเจ้าพนักงานที่ดิน ณ สำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสำนักงานที่ดินสาขา แล้วแต่กรณี

๒. เมื่อได้รับคำขอแล้ว เจ้าหน้าที่จะออกไปทำการรังวัดและทำการไต่สวนเจ้าของที่ดินผู้ปกครองท้องที่ และเจ้าของที่ดินข้างเคียง

๓. เมื่อรังวัดเสร็จเรียบร้อยและไม่มีข้อขัดข้อง เจ้าพนักงานที่ดินก็จะประกาศแจกโฉนดมีกำหนด ๓๐ วัน โดยปิดไว้ ณ สำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินสาขา ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอ ที่ทำการกำนันและบริเวณที่ดินที่ขอออกโฉนดที่ดินแห่งละ ๑ ฉบับ ในเขตเทศบาลให้ปิดไว้ ณ สำนักเทศบาลอีก ๑ ฉบับ

๔. ถ้ามีผู้โต้แย้งคัดค้าน เจ้าพนักงานที่ดินจะทำการสอบสวนเปรียบเทียบ ถ้าตกลงกันได้ก็จะดำเนินการไปตามความตกลง ถ้าไม่ตกลง เจ้าพนักงานที่ดินก็จะเสนอเรื่องพร้อม

ความเห็นไปให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาสั่งการ เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งแล้ว ถ้าฝ่ายใดไม่พอใจให้ฝ่ายนั้นไปฟ้องศาลภายใน ๓๐ วันนับแต่วันทราบคำสั่ง ถ้าไม่มีการฟ้องศาลก็ดำเนินการไปตามที่ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่ง

๕. ถ้าไม่มีผู้ในคัดค้านโต้แย้งก็ออกโฉนดที่ดินให้ต่อไป

การจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม

การโอนกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดินซึ่งมีโฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (นส. ๓ หรือ นส. ๓ก) ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

ผู้ใดประสงค์จะจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ให้คู่กรณีนำหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินมาจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

๑. การยื่นคำขอ

๑.๑ สำหรับที่ดินที่มีโฉนดที่ดิน หรือมีใบไต่สวนหรืออสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นในที่ดินดังกล่าวนั้นรวมกับที่ดิน ให้ไปยื่นคำขอ ดังนี้

๑.๑.๑ ที่ดินที่อยู่ในเขตที่มีสำนักงานที่ดินสาขาให้ยื่นต่อเจ้าพนักงานที่ดินสำนักงานที่ดินสาขานั้น

๑.๑.๒ ถ้าไม่มีสำนักงานที่ดินสาขาในเขตนั้นให้ยื่นต่อเจ้าพนักงานที่ดิน ณ สำนักงานที่ดินจังหวัด

๑.๒ สำหรับที่ดินและอสังหาริมทรัพย์อย่างอื่น นอกจากที่ระบุไว้ใน ๑ ให้ไปยื่นคำขอ ดังนี้

๑.๒.๑ ที่ดินที่อยู่ในท้องที่กิ่งอำเภอ ให้ยื่นต่อปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่นั้น

๑.๒.๒ ที่ดินที่อยู่นอกท้องที่กิ่งอำเภอให้ยื่นต่อนายอำเภอท้องที่นั้น

๑.๓ ที่ดินที่มีโฉนดที่ดินใบไต่สวน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (นส. ๓ หรือ นส. ๓ก) คู่กรณีอาจยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ กรมที่ดิน สำนักงานที่ดินกลาง) เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตาม ๑ หรือ ๒ แล้วแต่กรณี ดำเนินการจดทะเบียนให้ก็ได้ เว้นแต่การจดทะเบียนที่ต้องมีการประกาศหรือต้องมีการรังวัด

การมอบอำนาจกระทำการเกี่ยวกับที่ดิน

ในการที่ผู้ขอจดทะเบียนสิทธิ และนิติกรรมไม่สามารถไปยังสำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินอำเภอด้วยตนเองได้ จะมอบหมายให้ผู้ในผู้หนึ่งที่เชื่อถือไว้วางใจได้จริง ๆ ไปทำการแทนได้ โดยผู้นั้นจะต้องทำหลักฐานการมอบอำนาจเป็นหนังสือให้ผู้ไปทำการแทน ควรมอบบัตรประจำตัวของผู้มอบให้กับผู้รับมอบอำนาจนำไปแสดงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วยเจ้าของที่ดินและผู้จะซื้อที่ดินจะต้องระมัดระวังหรือกระทำการให้รัดกุมรอบคอบมิฉะนั้นอาจเกิดการฉ้อโกงหรือได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรงได้ จึงขอให้ผู้มอบได้ปฏิบัติตามคำเตือนหลังใบมอบอำนาจโดยเคร่งครัด หนังสือมอบอำนาจควรใช้ตามแบบของกรมที่ดิน

ซึ่งมีอยู่ ๒ แบบสำหรับที่ดินมีโฉนดแล้วแบบหนึ่ง กับที่ดินที่ยังไม่มีโฉนดอีกแบบหนึ่ง หากจะใช้กระดาษอื่นควรเขียนข้อความอนุโลมตามแบบพิมพ์ของกรมที่ดิน เพราะจะได้รายการที่ชัดเจนและถูกต้อง ขอแนะนำข้อปฏิบัติ ดังนี้

๑. ให้กรอกเครื่องหมายหนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน หรืออสังหาริมทรัพย์อย่างอื่น เช่น ตึก บ้าน เรือน โรง ให้ชัดเจน

๒. ให้ระบุเรื่องและอำนาจจัดการให้ชัดเจนว่า มอบอำนาจให้ทำอะไร เช่น ซื้อขาย จำนองฯลฯ ถ้ามีเงื่อนไขพิเศษเพิ่มเติมก็ให้ระบุไว้ด้วย

๓. อย่ากรอกข้อความให้ต่างลายมือและใช้น้ำหมึกต่างสีกัน ถ้าใช้เครื่องพิมพ์ดีดก็ต้องเป็นเครื่องเดียวกัน

๔. ถ้ามีขูดลบ ตกเติม แก้ไข หรือขีดฆ่า ให้ระบุขีดฆ่าตกเติมกี่คำ และผู้มอบอำนาจลงลายมือชื่อกำกับไว้ทุกแห่ง

๕. อย่าลงลายมือชื่อผู้มอบอำนาจก่อนกรอกข้อความ เมื่อกรอกข้อความครบถ้วนแล้วให้อ่านก่อน เมื่อเห็นว่าถูกต้องให้ลงลายมือชื่อผู้มอบอำนาจ คืออย่าลงชื่อในกระดาษเปล่า ๆ เป็นอันขาด

๖. มีพยานอย่างน้อย ๑ คน ถ้าผู้มอบอำนาจพิมพ์ลายนิ้วมือต้องมีพยาน ๒ คน พยานต้องเซ็นชื่อ จะพิมพ์ลายนิ้วมือไม่ได้ ถ้าภรรยาเป็นผู้มอบอำนาจต้องให้สามีลงชื่อเป็นพยานและให้บันทึกความยินยอมเป็นหนังสือด้วย

๗. หนังสือมอบอำนาจทำในต่างประเทศ ควรให้สถานทูตหรือสถานกงสุลหรือโรตารีปัปลิครับรองด้วย

๘. ผู้มอบอำนาจที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป ในกรณีที่มีเหตุอันสมควรสงสัยว่าผู้มอบจะยังคงมีชีวิตอยู่หรือไม่ และมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์หรือไม่ ควรให้ผู้ปกครองท้องที่หรือผู้ที่เชื่อถือได้รับรองก่อน

๙. ควรพิจารณาถึงบุคคล ที่จะรับมอบอำนาจจากท่าน ควรจะเป็นบุคคลที่ท่านเชื่อถือหรือรู้จักชอบพอกันมานาน หรือเป็นญาติพี่น้องกัน อย่ามอบอำนาจให้กับผู้ที่ไม่รู้จักมักคุ้นกันมาก่อน

บางเรื่องผู้รับมอบอำนาจเป็นผู้รับมอบอำนาจจากทั้งสองฝ่าย คือเป็นตัวแทนทั้งฝ่ายผู้โอนและผู้รับโอน ในกรณีเช่นนี้ผู้มอบอำนาจจะต้องระบุไว้ในหนังสือมอบอำนาจด้วยว่ายินยอมให้ผู้รับมอบเป็นผู้แทนอีกฝ่ายหนึ่งด้วย (มาตรา ๘๐๕ แห่ง ป.พ.พ.)

ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ ควรไปทำธุรกิจต่าง ๆ เกี่ยวกับที่ดินด้วยตนเอง จะเป็นการปลอดภัยและสะดวกกว่า แม้จะเสียเวลาไปบ้าง ก็ยังดีกว่าสูญเสียทรัพย์

การอายัดที่ดิน

มาตรา ๘๓ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน บัญญัติว่า ผู้ใดมีส่วนได้เสียในที่ดินอันอาจจะฟ้องบังคับให้มีการจดทะเบียน หรือให้มีการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนได้ มีความประสงค์จะขออายัดที่ดินต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ก็ให้ทำได้

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่สอบสวนเห็นสมควร ให้รับอายัดไว้ได้ไม่เกินกำหนดหกสิบวัน

นับแต่วันที่ขออายัด โดยให้ผู้นั้นไปดำเนินการทางศาล เมื่อศาลได้มีคำสั่งหรือคำพิพากษาแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการต่อไปตามควรแก่กรณี

คำว่า การอายัดที่ดิน หมายถึง การหยุดนิ่งไม่ทำอะไรต่อไป หรือให้ระงับการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนที่ดินไว้ชั่วระยะหนึ่ง เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียในที่ดินแปลงนั้น มีสิทธิตามกฎหมายที่จะบังคับเอากับที่ดินแปลงนั้นไปฟ้องร้องอายัดไว้ระยะหนึ่ง (ไม่เกิน ๖๐ วัน) ได้ เป็นการยับยั้งการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนเสียแต่ต้นมือหากปล่อยให้จดทะเบียนหรือเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนกันได้เรื่อย ๆ ไป จะเกิดปัญหายุ่งยากโดยต่างฝ่ายต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและค่าเสียหายมากเกินไป และอาจเกิดความเสียหายแก่บุคคลภายนอกผู้สุจริตหากมีการโอนกันต่อ ๆ ไป ในการสอบสวนพิจาณาของพนักงานเจ้าหน้าที่จะรับอายัดหรือปฏิเสธไม่รับ เป็นเรื่องที่จะต้องใช้ความระมัดระวังอย่างมาก เพราะการอายัดเป็นการตัดสิทธิของเจ้าของที่ดิน ในอันที่จะขอจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนที่ดิน หลักการพิจารณามีอยู่ว่า สิทธิที่อ้างมาเพื่อขออายัดนั้น เกี่ยวกับที่จะบังคับเอาแต่ที่ดินนั้นโดยตรงหรือไม่

การขออายัดที่ดินจะต้องกระทำก่อนมีการฟ้องร้องต่อศาล ถ้าฟ้องศาลแล้วรับอายัดไม่ได้เว้นแต่ศาลจะสั่งอายัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และการขออายัดจะกระทำได้แต่เฉพาะที่ดินเท่านั้น โดยผู้ขอต้องส่งหลักฐานเอกสารที่จะบังคับให้เปลี่ยนแปลงทางทะเบียนไม่รวมถึงการขออายัดบ้านเรือน โรง และสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ

การขอออกใบแทนโฉนดที่ดิน

หากโฉนดที่ดินสูญหาย เจ้าของที่ดินจะต้องขอออกใบแทนทันที

คำว่าสูญหาย หมายถึงตกหายหรือไม่พบ เมื่อพบว่าโฉนดที่ดินหายเจ้าของที่ดินจะต้องไปแจ้งความกับพนักงานสอบสวน ณ ท้องที่ที่เกิดเหตุสูญหาย หรือที่ที่ดินตั้งอยู่ ให้พนักงานสอบสวนลงประจำวันไว้เป็นหลักฐาน โดยแจ้งหมายเลขโฉนดด้วย หากไม่ทราบหมายเลขโฉนดก็อาจขอตรวจสอบหมายเลขโฉนดจากบัตรรายชื่อเจ้าของที่ดินที่สำนักงานที่ดิน แล้วนำหลักฐานการแจ้งความ บัตรประจำตัว ทะเบียนบ้าน ทะเบียนสมรส และพยานบุคคลที่เชื่อถือได้ ๒ คน (มีบัตรประจำตัวและสำเนาทะเบียนบ้านไปด้วย) ซึ่งรู้ถึงการที่โฉนดที่ดินสูญหายไปให้ถ้อยคำรับรอง การให้ถ้อยคำรับรองของผู้ขอว่าเป็นความจริงต่อพนักงานที่ดิน โดยนำหลักฐานทั้งหมดดังกล่าวไปยื่นคำขอออกใบแทนโฉนดที่ดินต่อพนักงานที่ดินในเขตที่ที่ดินตั้งอยู่

หากเจ้าพนักงานที่ดินสอบสวนแล้วเชื่อว่าโฉนดที่สูญหายจริง ก็จะประกาศการขอออกใบแทน ๓๐ วัน ปิดไว้ที่สำนักงานที่ดิน ๑ ฉบับ ที่ทำการกำนัน ๑ ฉบับ ที่บริเวณที่ดิน ๑ ฉบับ ในเขตเทศบาลปิดไว้ ณ สำนักงานเทศบาลอีก ๑ ฉบับ หากไม่มีผู้คัดค้านก็จะออกใบแทนให้ไปหากมีผู้คัดค้านและปรากฏว่าโฉนดไม่สูญหายจริง เจ้าพนักงานที่ดินก็จะยกเลิกคำขอ

คำแนะนำเรื่องการป้องกันการทุจริตเกี่ยวกับที่ดิน

๑. ควรเก็บรักษาโฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (นส.๓ หรือ

นส.๓ก.) ไว้ในที่ปลอดภัย ถ้ามีแขกแปลกหน้าขอดูโฉนดที่ดินหรือ นส.๓ โดยอ้างว่า มีคนต้องการจะซื้อให้ระมัดระวังเพราะผู้ทุจริตอาจนำฉบับปลอมมาเปลี่ยนได้

๒. อย่าให้ผู้อื่นยืมโฉนดที่ดินหรือ นส.๓ ไปไม่ว่ากรณีใด ๆ

๓. ในกรณีโฉนดที่ดิน หรือ นส.๓ สูญหายหรือถูกลักให้รีบแจ้งความต่อพนักงานสอบสวน(ตำรวจ) โดยเร็ว แล้วนำใบแจ้งความไปแสดงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ดินเพื่อขอให้ออกใบแทนใหม่

๔. อย่าเซ็นชื่อในหนังสือมอบอำนาจโดยไม่กรอกข้อความเป็นอันขาด ก่อนเซ็นชื่อให้กรอกข้อความในใบมอบให้ครบถ้วน และจะมอบให้ไปทำนิติกรรมเรื่องใดก็ให้เขียนลงไปให้ชัดเจน เช่นจะขายก็ว่าขาย จะให้ก็ว่าให้

๕. ควรพิจารณาถึงบุคคลที่จะรับมอบอำนาจจากท่าน ควรเป็นบุคคลที่ท่านเชื่อถือหรือรู้จักชอบพอกันมานาน หรือเป็นญาติพี่น้องกัน อย่ามอบอำนาจให้กับผู้ที่ไม่รู้จักมักคุ้นกันมาก่อน

ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ ควรไปทำธุรกิจต่าง ๆ เกี่ยวกับที่ดินด้วยตนเองจะเป็นการปลอดภัยและสะดวกกว่า แม้จะเสียเวลาไปบ้างก็ยังดีกว่าสูญเสียทรัพย์

๖. ถ้ามีเวลาว่างควรนำโฉนดที่ดิน หรือ นส.๓ ไปตรวจสอบที่สำนักงานที่ดินว่าที่ดินของท่านยังอยู่ปกติและมีหลักฐานถูกต้องตรงกับฉบับที่สำนักงานที่ดินหรือไม่ เพียงใด

๗. ก่อนจะรับซื้อ รับซื้อฝาก หรือรับจำนองที่ดินควรไปตรวจสอบดูที่ดินให้แน่นอนถูกต้องตรงกับหลักฐานตามโฉนดที่ดิน หรือ นส.๓ ถ้าสงสัยให้ไปขอตรวจสอบหลักฐานที่ดินก่อนหรือขอสอบเขตว่าเป็นที่ดินแปลงเดียวกันหรือไม่

๘. ควรติดต่อกับเจ้าของที่ดินโดยตรง

๙. อย่าทำสัญญาให้กู้ยืมเงินกันเอง โดยรับมอบโฉนดที่ดิน หรือ นส.๓ ไว้ประกันเป็นอันขาด เพราะอาจเป็นฉบับของปลอม ทางที่ดีควรไปจดทะเบียนรับจำนอง ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่จึงจะปลอดภัย

๑๐. การซื้อขายที่ดินมีโฉนด ผู้ซื้อขายชอบที่จะไปจดทะเบียนโอนที่สำนักงานที่ดินและชำระเงินทั้งหมดที่สำนักงานที่ดิน ต่อหน้าเจ้าพนักงานที่ดินขณะจดทะเบียนโอนที่ดิน ซึ่งอาจชำระเป็นเงินสดหรือแคชเชียร์เช็คก็ได้ เพื่อป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ เช่น หากชำระก่อนการจดทะเบียนแล้ว ผู้ขายอาจบิดพลิ้วไม่โอนที่ดินให้ หรือนำไปโอนขายให้บุคคลภายนอก

ก่อนที่เจ้าพนักงานที่ดินจะจดทะเบียน จะสอบถามผู้ขายว่าได้ชำระเงินแล้วหรือยัง ผู้ขายก็อาจเรียกให้ผู้ซื้อชำระเงินต่อหน้าเจ้าพนักงานที่ดิน หากผู้ขายแจ้งว่ายังไม่ได้รับชำระเงิน เจ้าพนักงานที่ดินก็จะไม่จดทะเบียนซื้อขายให้ ปัญหาที่เกิดขึ้นมักเกิดจากผู้ขายยังไม่ได้รับชำระเงินค่าที่ดินครบถ้วน โดยจดทะเบียนโอนขายให้ผู้ซื้อไปก่อน ภายหลังผู้ซื้อบิดพลิ้วไม่ชำระเงินส่วนที่เหลือ ผู้ขายจึงไปฟ้องร้องเรียกเงินค่าที่ดินส่วนที่ยังไม่ได้รับจากผู้ซื้อ แต่ในสัญญาซื้อขายที่ดินระบุว่า "ผู้ซื้อได้ชำระและผู้ขายได้รับเงินค่าที่ดินรายนี้เสร็จแล้ว" ศาลได้พิจารณาแล้วว่า ข้อความดังกล่าวในสัญญาแสดงว่าผู้ขายยอมรับว่าผู้ซื้อได้

ชำระเงินค่าที่ดินทั้งหมดให้ผู้ขายแล้วในวันทำสัญญา การที่ผู้ขายนำพยานบุคคลมาสืบว่ายังไม่ได้รับชำระเงินครบถ้วน เป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในสัญญา ต้องห้ามมิให้ศาลยอมรับฟังแม้ผู้ขายจะนำเจ้าพนักงานที่ดินมาเป็นพยาน หากในสัญญาระบุว่าผู้ขายได้รับชำระเงินแล้ว เจ้าพนักงานที่ดินก็ต้องเบิกความไปตามสัญญาว่า ผู้ขายได้รับชำระเงินแล้ว แม้ว่าความจริงเจ้าพนักงานที่ดินจะรู้ว่ายังชำระเงินไม่หมดก็ตาม มิฉะนั้นเจ้าพนักงานที่ดินก็จะมีความผิด เมื่อทราบว่ายังไม่ชำระเงิน เหตุใดจึงจดทะเบียนโอนให้และยังระบุในสัญญาว่าผู้ขายได้รับชำระเงินแล้ว เท่ากับว่าผู้ขายขายที่ดินแต่ไม่ได้เงิน หรือได้ไม่ครบถ้วน

ทางแก้ไข หากผู้ขายยังไม่ได้รับชำระเงินบางส่วน ควรแจ้งให้เจ้าพนักงานที่ดินบันทึกไว้ในสัญญา และขอจดทะเบียนบุริมสิทธิ คือสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนผู้อื่นในหนี้ส่วนนั้น เพื่อป้องกันมิให้เจ้าหนี้อื่นบังคับชำระหนี้เอาจากที่ดินแปลงนี้ก่อนผู้ขาย

ค่าธรรมเนียม

ให้เรียกเก็บค่าธรรมเนียมดังนี้ (กฎกระทรวง ฉ.๓๒ พ.ศ. ๒๕๒๒)

๑. ค่าธรรมเนียมในการขอสัมปทาน รายละ	๒๐๐ บาท
๒. ค่าสัมปทานปีหนึ่ง ไร่ละ	๑๐ บาท
เศษของไร่ให้คิดเป็นหนึ่งไร่	
๓. ค่าธรรมเนียมออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์	
(ก) ที่ดินเนื้อที่ไม่เกิน ๒๐ ไร่ แปลงละ	๒๐ บาท
(ข) ที่ดินเนื้อที่เกิน ๒๐ ไร่ แปลงละ	๑ บาท
เศษของไร่ให้คิดเป็นหนึ่งไร่	
๔. ค่าธรรมเนียมการพิสูจน์สอบสวนหรือตรวจสอบ	
เนื้อที่เกี่ยวกับหนังสือรับรองการทำประโยชน์	
(ก) ถ้าเรียกเป็นรายแปลง แปลงละ	๒๐ บาท
(ข) ถ้าเรียกเป็นรายวัน วันละ	๑๕ บาท
(ค) ค่าคัดหรือจำลองแผนที่ แปลงละ	๑๕ บาท
(ง) ค่าคำนวณเนื้อที่หรือสอบแส แปลงละ	๒๐ บาท
(จ) ค่าจ๊บระยะ แปลงละ	๕ บาท
๕. ค่าธรรมเนียมออกโฉนดที่ดิน	
(ก) ที่ดินเนื้อที่ไม่เกิน ๒๐ ไร่ แปลงละ	๕๐ บาท
(ข) ที่ดินเนื้อที่เกิน ๒๐ ไร่ ส่วนที่เกิน ไร่ละ	๒ บาท
เศษของไร่ให้คิดเป็นหนึ่งไร่	
๖. ค่าธรรมเนียมรังวัดเกี่ยวกับโฉนดที่ดิน	
(ก) ถ้าเรียกเป็นรายแปลง แปลงละ	๓๐ บาท
(ข) ถ้าเรียกเป็นรายวัน วันละ	๒๐ บาท
(ค) ค่าตัดหรือจำลองแผนที่ แปลงละ	๒๐ บาท
(ง) ค่าคำนวณเนื้อที่หรือสอบแส แปลงละ	๒๐ บาท

(จ) ค่าจับระยะ แปลงละ ๑๐ บาท

๗. ค่าธรรมเนียมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม

(ก) ค่าจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมมีทุนทรัพย์ เรียกตามจำนวนทุนทรัพย์ ร้อยละ ๒

(ข) ค่าจดทะเบียนโอนมรดกหรือให้ ทั้งนี้เฉพาะในระหว่างผู้บุพการีกับผู้สืบสันดาน หรือระหว่างคู่สมรส เรียกตามจำนวนทุนทรัพย์ ร้อยละ๐.๕

(ค) ค่าจดทะเบียนการจำนอง หรือบุริมสิทธิคิดตามราคาที่จำนองหรือบุริมสิทธิที่จดทะเบียน ร้อยละ ๑

(ง) ค่าจดทะเบียนการเช่า คิดตามค่าเช่าตลอดเวลาที่เช่าหรือเงินกินเปล่าหรือทั้งสองอย่างรวมกัน ร้อยละ ๑

ในกรณีเช่าตลอดชีวิต ให้คำนวณค่าเช่าเท่ากับระยะเวลาการเช่าสามสิบปีเศษของร้อย ตาม (ก) (ข) (ค) และ (ง) ให้คิดเป็นหนึ่งร้อย

(จ) ค่าจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมไม่มีทุนทรัพย์ แปลงละ ๔๐ บาท

๘. ค่าธรรมเนียมการขอให้ได้มาซึ่งที่ดินของคนต่างด้าว รายละ ๔๐๐ บาท

ค่าอนุญาต ไร่ละ ๕๐ บาท

๙. ค่าธรรมเนียมการขอให้ได้มาซึ่งที่ดินเพื่อการค้าที่ดิน รายละ ๒๐๐ บาท

ค่าอนุญาต ไร่ละ ๑๐ บาท

เศษของไร่ให้คิดเป็นหนึ่งไร่

๑๐.ค่าธรรมเนียมเบ็ดเตล็ด

(ก) ค่าคำขอ แปลงละ ๕ บาท

(ข) ค่าคัดสำเนาเอกสารต่าง ๆ รวมทั้งค่าคัดสำเนาเอกสารเป็นพยานในคดีแพ่ง โดยเจ้าหน้าที่เป็นผู้คัด

ร้อยคำแรกหรือไม่ถึงร้อยคำ ๑๐ บาท

ร้อยคำต่อไป ร้อยละ ๕ บาท

เศษของร้อยให้คิดเป็นหนึ่งร้อย

(ค) ค่ารับรองเอกสารที่คัด ฉบับละ ๑๐ บาท

(ง) ค่าตรวจหลักฐานทะเบียนที่ดิน แปลงละ ๑๐ บาท

(จ) ค่ารับอายัดที่ดิน แปลงละ ๑๐ บาท

(ฉ) ค่ามอบอำนาจ เรื่องละ ๒๐ บาท

(ช) ค่าออกใบแทนโฉนดที่ดิน ฉบับละ ๕๐ บาท

หนังสือแสดงสิทธิในที่ดินอย่างอื่น ฉบับละ ๓๐ บาท

(ซ) ค่าประกาศ แปลงละ ๑๐ บาท

(ฌ) ค่าหลักเขตที่ดิน หลักละ ๑๐ บาท

ถ้าเป็นการเดินสำรวจหรือสอบหลักเขตทั้งตำบล
สำหรับกรณีออกโฉนดคิดเป็นรายแปลง แปลงละ ๔๐ บาท

ค่าใช้จ่าย

๑. ค่าพาหนะเดินทางให้แก่เจ้าพนักงานพนักงานเจ้าหน้าที่และคนงานที่จ้างไปทำการรังวัดเกี่ยวกับโฉนดที่ดินหรือพิสูจน์สอบสวนหรือตรวจสอบเนื้อที่เกี่ยวกับหนังสือ — ให้จ่ายเท่าที่จำเป็นและใช้จ่ายไปจริง

๒. ค่าเบี้ยเลี้ยงให้แก่เจ้าพนักงานพนักงานเจ้าหน้าที่และค่าจ้างคนงานที่จ้างไปทำการรังวัดเกี่ยวกับโฉนดที่ดินหรือพิสูจน์สอบสวนตรวจสอบเนื้อที่เกี่ยวกับหนังสือรับรองการทำประโยชน์ตามคำขอ — ให้จ่ายเท่าที่จำเป็นตามระเบียบของทางราชการแก่ผู้ไปทำงานเท่าอัตราของทางราชการ

๓. ค่าป่วยการให้แก่เจ้าพนักงานผู้ปกครองท้องที่หรือผู้แทนที่ไปในการรังวัดเกี่ยวกับโฉนดที่ดิน หรือพิสูจน์สอบสวนหรือตรวจสอบเนื้อที่เกี่ยวกับหนังสือรับรองการทำประโยชน์คนหนึ่ง วันละ ๓๐ บาท

๔. ค่าปิดประกาศให้แก่ผู้ปิดประกาศ แปลงละ ๑๐ บาท

๕. ค่าพยานให้แก่พยาน คนละ ๕ บาท

การซื้อที่ดินจัดสรร

การจัดสรรที่ดิน คือการจัดแบ่งที่ดินมีโฉนดออกเป็นแปลงย่อย ๆ ตั้งแต่ ๑๐ แปลงขึ้นไปเพื่อจำหน่าย โดยจัดให้มีสาธารณูปโภค หรือปรับปรุงเป็นที่อยู่อาศัย การพาณิชย์ การอุตสาหกรรม

การที่จะซื้อบ้านและที่ดินจัดสรรโดยแน่ใจว่าไม่สูญเงินเปล่า ซื้อแล้วสามารถรับโอนได้ ซื้อแล้วจะได้บ้านที่มีมาตรฐาน มีระบบสาธารณูปโภค ถนน ไฟฟ้า ทางระบายน้ำที่ดีนั้น จะต้องตรวจสอบว่า

๑. เจ้าของได้รับใบอนุญาตจัดสรรที่ดินและบ้านจากกรมที่ดินหรือไม่ เนื่องจากที่ดินที่จะได้รับใบอนุญาตจัดสรรนั้น จะต้องมีระบบสาธารณูปโภคในหมู่บ้าน เช่น ถนน ประปา ไฟฟ้า ระบบการระบายน้ำ และผู้จัดสรรยังมีหน้าที่ต้องบำรุงรักษาสาธารณูปโภคในที่ดินจัดสรรตลอดไปแม้จะขยายที่ดินแปลงย่อยหมดไปแล้ว จะพ้นจากภาระหน้าที่ก็ต่อเมื่อได้โอนส่วนที่เป็นสาธารณูปโภคให้เป็นสาธารณประโยชน์ หรือโอนให้แก่ทางราชการท้องถิ่น เช่น เทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัดไปแล้วหากจัดสรรแปล่งย่อย ๑๐๐ แปลงขึ้นไป จะต้องมีที่ดินที่จัดไว้เป็นสนามเด็กเล่น สนามกีฬา โรงเรียนอนุบาล สวนสาธารณะ และที่ดินที่ได้รับใบอนุญาตให้จัดสรร จะต้องปลอดจากภาระผูกพันใด ๆ เช่นจำนองถ้ามีซึ่งทำให้แน่ใจว่าซื้อแล้วสามารถโอนได้แน่นอนเนื่องจากไม่ติดจำนอง สาธารณูปโภคซึ่งผู้จัดสรรที่ดินได้จัดให้มีขึ้นเพื่อการจัดสรรที่ดินตามแผนผังและโครงการที่ได้รับอนุญาต เช่น ถนน สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่นให้ถือว่าตกอยู่ในภารจำยอมเพื่อประโยชน์แก่ที่ดิน

จัดสรร และให้เป็นหน้าที่ของผู้จัดสรรที่ดินหรือผู้รับโอนกรรมสิทธิ์คนต่อไปที่จะบำรุงรักษากิจการดังกล่าวให้คงสภาพดังเช่นที่ได้จัดทำขึ้นโดยตลอดไป และจะกระทำการใด ๆ อันเป็นเหตุให้ประโยชน์แห่งภารจำยอมลดไป หรือเสื่อมความสะดวกมิได้ ดังนั้นหากผู้จัดสรรนำสาธารณูปโภคไปใช้ผิดไปจากวัตถุประสงค์ ผู้ซื้อที่ดินจัดสรรแปลงย่อย ๆ ย่อมฟ้องร้องได้ (ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับ ๒๘๖ ข้อ ๓๐)

๒. ตรวจสอบว่าเจ้าของผู้จัดสรรได้รับอนุญาตให้จัดสรรที่ดินประเภทใด จัดสรรเป็นที่อยู่อาศัย เป็นนิคมอุตสาหกรรมรีสอร์ทที่พักผ่อนหย่อนใจ หรือจัดสรรเป็นที่ประกอบการพาณิชย์เพื่อจะได้เลือกซื้อได้ตรงกับวัตถุประสงค์และประโยชน์ใช้สอยของผู้ซื้อตามที่มุ่งหมาย

๓. ตรวจสอบวิธีการผ่อนชำระเงินเป็นงวด ๆ งวดละเท่าใด อย่างไร และต้องเป็นระบบโอนก่อนผ่อนทีหลัง คือผู้จัดสรรโอนกรรมสิทธิ์ให้ผู้ซื้อ แล้วให้ผู้ซื้อจำนองกับธนาคารและผ่อนส่งกับธนาคารเมื่อผ่อนหมดผู้ซื้อก็สามารถไปไถ่ถอนจำนองกับธนาคารได้

แต่เดิมนั้นก่อนที่รัฐบาลจะออกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับ ๒๘๖ (พ.ศ. ๒๕๑๕) ควบคุมการจัดสรรที่ดินนั้น ประชาชนจะผ่อนชำระกับผู้จัดสรรโดยตรง โดยทำสัญญาเช่าซื้อเมื่อผ่อนชำระราคาที่ดินหมดแล้วเจ้าของที่ดินจึงจะโอนให้ ซึ่งเกิดปัญหาตามมาเนื่องจากของที่ดินบางรายนำที่ดินไปจำนองกับธนาคารแล้วยังไม่มีเงินไปไถ่ถอน เมื่อผู้ซื้อผ่อนชำระเงินหมดแล้วก็ยังไม่สามารถโอนได้ อีกทั้งหนี้จำนองเป็นหนี้บุริมสิทธิ เจ้าหนี้จำนองคือธนาคารมีสิทธิบังคับเอากับที่ดินที่จำนองได้ก่อนเจ้าหนี้รายอื่น ปัญหาผู้ซื้อบ้านแล้วต้องสูญเงินเปล่าไม่ได้บ้านจึงมีมาก ผู้ซื้อชอบแต่จะฟ้องร้องเรียกเงินคืนจากผู้ขาย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วแม้ศาลจะมีคำสั่งให้ใช้เงินคืน ผู้ขายก็มักไม่มีเงินใช้คืนให้ ซึ่งกรณีเช่นนี้เกิดขึ้นมาก และเป็นที่น่าเวทนา บางคนผ่อนชำระถึง ๒๐ ปี โดยพยายามเจียดจากเงินเดือนหรือรายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ก็ต้องสูญเงินเปล่าโดยไม่ได้ที่ดิน รัฐบาลเล็งเห็นถึงความเดือดร้อนในข้อนี้ จึงได้ออกกฎหมายควบคุมการจัดสรรที่ดินตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับ ๒๘๖ (พ.ศ. ๒๕๑๕) ซึ่งในปัจจุบันปัญหาเช่นนี้จึงแทบจะไม่ค่อยเกิดขึ้น นอกจากผู้ที่สมัครใจเช่าซื้อโดยวิธีผ่อนจนหมดก่อนแล้วโอนภายหลัง ดังนี้ก็เป็นเรื่องสมัครใจเสี่ยงภัยเอาเองเมื่อเจ้าของไม่สามารถโอนให้ได้

คำแนะนำในการขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดิน

การจัดสรรที่ดินจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ที่สำคัญ คือ

๑. ได้มีการจัดจำหน่ายที่ดินติดต่อกันเป็นแปลงย่อย มีจำนวนตั้งแต่สิบแปลงขึ้นไป ไม่ว่าจะเป็นการจำหน่ายด้วยวิธีใด ๆ โดยจะทำการรังวัดแบ่งแยกแล้วหรือไม่ก็ตาม

๒. การจัดจำหน่ายนั้น ผู้จัดสรรที่ดินได้รับประโยชน์ตอบแทนไม่ว่าทางใด ๆ และ

๓. ผู้จัดสรรที่ดินได้มีการให้คำมั่น หรือแสดงออกโดยปริยายว่าจะจัดให้มีสาธารณูปโภค หรือบริการสาธารณะ หรือปรับปรุงที่ดินนั้นให้เป็นที่อยู่อาศัย ที่ประกอบการพาณิชย์ หรือประกอบการอุตสาหกรรม เช่น มีการโฆษณา หรือทำสัญญาว่าจะจัดให้มีถนน ไฟฟ้า ประปา สวนสาธารณะ สระว่ายน้ำ สนามกีฬา โรงเรียนอนุบาล หรือจัดให้มีหน่วยรักษาความปลอดภัย ตลาดสด ศูนย์การค้า หรือมีการวางผัง แบ่งแปลงอันมีลักษณะเป็นทาง

หรือถนน มีการปักเสาไฟฟ้า ขุดหลุมเพื่อวางท่อประปาหรือท่อระบายน้ำ หรือมีการปรับปรุงให้ที่ดินเป็นที่อยู่อาศัย ที่ประกอบพาณิชย์ หรือที่ประกอบการอุตสาหกรรม เช่น มีการวางผังแบ่งแปลง หรือขอรังวัดแบ่งแยกที่ดินมีขนาดที่จะใช้เป็นที่อยู่อาศัย ที่ประกอบการพาณิชย์ หรือที่ประกอบการอุตสาหกรรม เป็นต้น

ที่ดินที่อยู่ในลักษณะดังกล่าวข้างต้น อยู่ในข่ายที่จะต้องขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดินตามกฎหมายทั้งสิ้น ทั้งนี้ไม่คำนึงว่าจะเป็นที่ดินรับให้มา หรือเป็นที่มรดก หากว่านำมาจัดแบ่งเป็นแปลงย่อยเพื่อจำหน่ายหาประโยชน์ตอบแทนแล้วจะต้องขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดินตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับ ๒๘๖ ลงวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๕ ทุกราย

๑. วิธียื่นคำขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดิน

ผู้ขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดินจะต้องยื่นคำขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดิน ตามแบบ จ.ส. ๔ ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่พร้อมเอกสารประกอบคำขอ จำนวน ๑๒ ชุด

๒. หลักฐานที่ต้องใช้ประกอบคำขอ

ผู้ขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดินต้องยื่นหลักฐานประกอบคำขอ ดังนี้

๒.๑ ในกรณีที่ผู้ขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดินเป็นบุคคลธรรมดา ให้ยื่น

๒.๑.๑ ภาพถ่ายบัตรประจำตัวประชาชน

๒.๑.๒ ภาพถ่ายทะเบียนบ้าน

๒.๒ ในกรณีที่ผู้ขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดินเป็นนิติบุคคล ให้ยื่น

๒.๒.๑ ภาพถ่ายหนังสือรับรองของบริษัททะเบียนหุ้นส่วนกลาง กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์

๒.๒.๒ ภาพถ่ายหนังสือบริคณฑ์สนธิ

๒.๒.๓ ภาพถ่ายหลักฐานผู้มีอำนาจลงนามแทนนิติบุคคล

๒.๒.๔ ภาพถ่ายหนังสือแสดงการจดทะเบียนของนิติบุคคล

๒.๒.๕ ภาพถ่ายบัญชีผู้ถือหุ้น

๒.๒.๖ ภาพถ่ายแบบคำขอจดทะเบียนการค้าอสังหาริมทรัพย์ตามประมวลรัษฎากร (ภ.ค. ๑) ใบทะเบียนการค้า (ภ.ค. ๑๓)

๒.๒.๗ รายงานการประชุมว่าจะทำการจัดสรรที่ดิน

๒.๓ โครงการจัดสรรที่ดิน ผู้ขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดินจะต้องจัดทำโครงการจัดสรรที่ดินซึ่งประกอบด้วย ชื่อของผู้อนุญาตทำการจัดสรรที่ดิน ที่อยู่หรือที่ตั้งของสำนักงานจัดสรรที่ดิน ที่ตั้งของที่ดินที่จะขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดิน เนื้อที่ของที่ดินทั้งหมด วิธีดำเนินการต่าง ๆ เช่น จะจัดแบ่งขายจำนวนทั้งหมดกี่แปลง แต่ละแปลงมีเนื้อที่ต่ำสุด สูงสุดเท่าใด มีขนาดกว้าง - ยาวเท่าใด จะมีการจัดให้มีสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะหรือไม่ ราคาที่ดินที่จะจำหน่าย การจำหน่ายเฉพาะที่ดินหรือพร้อมสิ่งปลูกสร้างประเภทใด ระบบเงินสดหรือเงินผ่อน และจะจำหน่ายแล้วเสร็จภายในกี่ปี

๒.๔ หลักฐานการจะได้มาซึ่งที่ดินที่ขออนุญาตทำการจัดสรร

กรณีที่ผู้ขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดินยังไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ขออนุญาต

ทำการจัดสรรให้ผู้ขอฯ แนบสำเนาภาพถ่ายหลักฐานการจะได้มาซึ่งที่ดินนั้น ๆ เช่น สัญญาจะซื้อขายเป็นต้น ประกอบด้วย

๒.๕ หนังสือมอบอำนาจ กรณีที่ผู้ขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดินไม่ไปยื่นคำขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดินด้วยตนเอง จะต้องมีหนังสือมอบอำนาจให้บุคคลอื่น ไปยื่นคำขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดินแทน

๒.๖ ภาพถ่ายโฉนดที่ดินพร้อมรายการจดทะเบียน (ถ้ามี) ทุกแปลงที่ขออนุญาต

ในกรณีขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดินในรายที่มีการจัดแบ่งที่ดินเป็นแปลงย่อยไว้ก่อนแล้วผู้ขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดินจะต้องถ่ายภาพโฉนดที่ดินเฉพาะแปลงเดิม (แปลงคงเหลือ) ของที่ดินแปลงนั้นเท่านั้น ส่วนที่ดินแปลงย่อยให้จัดทำเป็นบัญชีรายละเอียดประกอบคำขอแนบท้าย

๒.๗ แผนผังของที่ดินที่จะขออนุญาต

ผู้ขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดินจะต้องจัดทำแผนผังของที่ดินที่ขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดินด้วยมาตราส่วนพอสมควร และมีรายละเอียดประกอบด้วย ดังนี้

๒.๗.๑ แผนผังรวม ได้แก่แผนผังที่แสดงปริมาณที่ดินที่จัดสรรโดยสังเขป และแสดงถึงลักษณะการใช้ที่ดินติดต่อโดยรอบแปลงที่ดินที่ขอจัดสรรนั้น

๒.๗.๒ แผนผังเฉพาะ ให้จัดทำดังนี้

๒.๗.๒.๑ แผนผังแสดงขนาดความกว้าง - ยาว เนื้อที่ หมายเลขลำดับแปลงของที่ดินแปลงย่อยทุกแปลง

๒.๗.๒.๒ แผนผังแสดงขนาดถนนและทางต่าง ๆ รวมตลอดถึงทางต่อเชื่อมกับถนนภายนอกบริเวณที่ดินจัดสรร

๒.๗.๒.๓ แผนผังแสดงระบบระบายน้ำ ระบบประปา ระบบไฟฟ้า

๒.๗.๒.๔ แผนผังแสดงที่จัดไว้เพื่อสร้างระบบบำบัดน้ำโสโครกบริเวณสาธารณะอื่น ๆ เช่น สระว่ายน้ำ สวนสาธารณะ (ถ้ามี)

๒.๘ หลักฐานภาระผูกพัน

ในกรณีที่ดินที่ขออนุญาตทำการจัดสรรที่ดินนั้น ๆ มีภาระผูกพันอยู่ เช่น จำนอง ภาระจำยอม เป็นต้น ผู้ขอต้องแนบหลักฐานที่ก่อให้เกิดภาระผูกพันนั้น ๆ ประกอบคำขอด้วย

๓. การออกใบอนุญาตให้ทำการจัดสรรที่ดิน

พนักงานเจ้าหน้าที่จะสรุปเรื่องส่งไปกองควบคุมธุรกิจที่ดิน เพื่อเสนอคณะกรรมการควบคุมการจัดสรรที่ดินพิจารณาอนุญาต เมื่อคณะกรรมการฯ พิจารณาอนุญาตให้ผู้ใดทำการจัดสรรที่ดินได้แล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะได้มีหนังสือแจ้งให้ผู้ขออนุญาตจัดสรรที่ดินทราบและให้ขอนำเงินค่าธรรมเนียมมาชำระต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ และพนักงานเจ้าหน้าที่จะจดแจ้งในโฉนดที่ดินทั้งฉบับเจ้าของที่ดินและฉบับของสำนักงานที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ทำการจัดสรรที่ดินทุกแปลงว่าที่ดินนั้น ๆ ตกอยู่ภายใต้การจัดสรรที่ดินตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจดแจ้งการจัดสรรที่ดินและการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินจัดสรร

เรื่อง น่ารู้เกี่ยวกับการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

(๑) **ที่มา** ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพทางด้านการเกษตร โดยเฉพาะอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก เพื่อให้การคุ้มครองแก่เกษตรกร รัฐบาลจึงได้ออกกฎหมายฉบับหนึ่ง คือ พ.ร.บ.ควบคุมการเช่านา พ.ศ. ๒๕๑๗ แต่ต่อมาเห็นว่ากฎหมายฉบับนี้แคบไปควรจะคุ้มครองการเกษตรอย่างอื่นด้วย จึงได้ออกกฎหมายใหม่มาใช้แทนโดยให้ยกเลิกฉบับเดิมเสีย และใช้ พ.ร.บ.การเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๒๔

(๒) **การเช่าที่ดินประเภทใดอยู่ในความคุ้มครองของกฎหมายนี้**

ตาม พ.ร.บ.การเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๒๔ "เกษตรกรรม" หมายความว่าการทำนา ทำสวน ทำไร่ ทำนาเกลือ เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงสัตว์น้ำ และกิจการอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (ร.ม.ต.ว่าการกระทรวงเกษตร อาจเห็นว่ากิจการใดควรให้กฎหมายฉบับนี้ควบคุม ถึงก็สามารถออกเป็นกฎกระทรวงระบุนี้ให้กิจการนั้นเป็นเกษตรกรรมได้ในอนาคตข้างหน้า)

"การเช่า" หมายความว่า การเช่าหรือการเช่าช่วงโดยได้รับความยินยอมจากผู้ให้เช่าทั้งนี้ไม่ว่าการเช่าหรือการเช่าช่วงจะมีหลักฐานเป็นหนังสือหรือไม่ก็ตาม เพราะตามหลักเรื่องการเช่าอสังหาริมทรัพย์นั้นถ้าไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดเป็นสำคัญแล้วจะฟ้องร้องบังคับคดีหาได้ไม่ เรื่อง การเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จึงเป็นข้อยกเว้นจากหลักทั่วไป

"ค่าเช่า" หมายความว่า ผลิตผลเกษตรกรรม เงินหรือทรัพย์สินอื่นใดซึ่งเป็นค่าตอบแทนการเช่า และหมายความรวมถึงประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ที่ผู้ให้เช่าหรือบุคคลอื่นได้รับเพื่อตอบแทนการให้เช่าทั้งโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม

(๓) **องค์กรที่เกี่ยวข้อง** ได้แก่

"คชก.จังหวัด" หมายความว่า คณะกรรมการการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรมประจำจังหวัด ซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

(ก) ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นประธานผู้แทนกรมการปกครอง กรมที่ดิน กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมอัยการ กรมส่งเสริมการเกษตร ผู้แทนผู้เช่าที่ดินสี่คน และผู้แทนผู้ให้เช่าสี่คน ซึ่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแต่งตั้งเป็นกรรมการและให้ข้าราชการกรุงเทพมหานครซึ่งผู้ว่าราชการแต่งตั้งเป็นกรรมการและเลขานุการ

(ข) ในจังหวัดอื่น ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน อัยการจังหวัด เกษตรจังหวัด ประมงจังหวัด ปศุสัตว์จังหวัด และเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด ผู้แทนผู้เช่าประจำจังหวัดสี่คน และผู้แทนผู้ให้เช่าประจำจังหวัดสี่คน ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งเป็นกรรมการ โดยให้จ่าจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ

"คชก.ตำบล" หมายความว่า คณะกรรมการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรมประจำตำบล ซึ่งประกอบด้วย กำนัน เป็นประธาน เกษตรอำเภอ ที่ดินอำเภอ ประมงอำเภอ ปศุสัตว์อำ-

เภอผู้แทนผู้เช่าสี่คนและผู้แทนผู้ให้เช่าสี่คน ซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งเป็นกรรมการโดยให้ปลัดอำเภอหรือพัฒนากร ซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งเป็นกรรมการและเลขานุการ และในการพิจารณาเรื่องอันเกี่ยวกับการเช่าในเขตหมู่บ้านใด ให้ผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านนั้นเป็นกรรมการด้วย

สำหรับอำนาจหน้าที่ของ คชก.จังหวัด จะไม่ขอพูดถึงในที่นี้ โดยจะพูดถึงเมื่อมีกรณีเกี่ยวโยงถึงเป็นกรณี ๆ ไป แต่อยากจะเน้นถึงอำนาจหน้าที่ของ "คชก.ตำบล" ซึ่งมีบทบาทสำคัญมาก เพราะมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑) กำหนดอัตราค่าเช่าขึ้นสูงของแต่ละตำบล เหตุที่กำหนดเฉพาะค่าเช่าขึ้นสูงก็เพื่อคุ้มครองเกษตรกรมิได้ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบโดยผู้ให้เช่าซึ่งจะเรียกค่าเช่าสูงเป็นไปมิได้ โดยต้องกำหนดค่าเช่าขั้นสูงทุก ๆ ๓ ปี เป็นอย่างน้อย

๒) พิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับการเรียกเก็บค่าเช่า การชำระค่าเช่า ระยะเวลาของการเช่า ตลอดจนข้อพิพาทอื่นหรือค่าเสียหายอันเกิดจากการเช่าตามคำร้องขอของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่า

(๔) การเช่านา

๔.๑ ตาม พ.ร.บ.การเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๒๔ ได้บัญญัติเรื่อง การเช่านาไว้เป็นพิเศษด้วย โดยใช้ความหมายว่า

"**นา**" หมายความว่า ที่ดินที่เช่าเพื่อทำนาทั้งหมดหรือเป็นส่วนใหญ่

"**ทำนา**" หมายความว่า การเพาะปลูกข้าวหรือพืชไร่

"**พืชไร่**" หมายความว่า พืชซึ่งต้องการน้ำน้อยและอายุสั้น หรือสามารถเก็บเกี่ยวครั้งแรกได้ภายในสิบสองเดือน

ตัวอย่าง เช่น นาย ก.เช่าที่ดินของ นาย ข.เพื่อปลูกปอกระเจาซึ่งเก็บเกี่ยวต้นปอภายใน ๑๒ เดือน หรือเช่าปลูกแตงโมให้ถือว่า เป็นการเช่านาของ นาย ข.แม้ไม่ได้ปลูกข้าวก็ตาม

๔.๒ เกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาการเช่า มี ๒ ประเภท คือ

๑) การเช่าแบบถาวร

ตามกฎหมาย "มาตรา ๒๖ การเช่านา ให้มีกำหนดคราวละไม่น้อยกว่าหกปีการเช่ารายใดที่ทำไว้โดยไม่มีกำหนดเวลา หรือมีแต่ต่ำกว่าหกปี ให้ถือว่าการเช่านั้นมีกำหนดเวลาหกปี เมื่อสิ้นระยะเวลาการเช่าตามวรรคหนึ่ง ถ้าผู้ให้เช่ามิได้บอกเลิกการให้เช่านา... และผู้เช่านายังทำนาในที่นานั้นต่อไปให้ถือว่า ได้มีการเช่านานั้นต่อไปอีกคราวละหกปี..." กล่าวคือ จะต้องมีกำหนดระยะเวลาการเช่าคราวละไม่น้อยกว่า ๖ ปี (คือจะให้ต่ำกว่า ๖ ปีไม่ได้ แต่เกินกว่า ๖ ปีได้) และถ้าการเช่านารายใดที่ทำสัญญากันไว้แต่ไม่มีกำหนดระยะเวลาหรือมีกำหนดระยะเวลา แต่ต่ำกว่า ๖ ปีแล้ว กฎหมายให้ถือว่าระยะเวลาการเช่าเท่ากับ ๖ ปี

ตัวอย่าง ๑. ตาสี ทำสัญญาเช่ากับเถ้าแก่เฮง มีกำหนดระยะเวลาการเช่า ๗ ปี ต้องถือว่าสัญญาการเช่านั้น มีกำหนดการเช่า ๗ ปี

๒. ตาสี ทำสัญญาเช่ากับเถ้าแก่เฮง แต่ไม่มีกำหนดระยะเวลาการเช่าต้อง

ถือว่าสัญญาการเช่านั้น มีกำหนดการเช่า ๖ ปี

๓. ตาสี ทำสัญญาการเช่านากับเถ้าแก่เฮง มีกำหนดระยะเวลาการเช่า ๓ ปี (ต่ำกว่า ๖ ปี) เช่นนี้ ถือว่าสัญญานั้น ต้องขยายระยะเวลาการเช่าออกเป็น ๖ ปี ไม่ใช่ ๓ ปี ตามข้อตกลง

๒) การเช่าแบบชั่วคราว

ตามกฎหมาย ผู้ให้เช่าจะต้องให้เช่าไม่ต่ำกว่า ๖ ปี แต่ถ้าผู้ให้เช่าต้องการให้เช่าต่ำกว่า ๖ ปี (เช่าชั่วคราว) ผู้ให้เช่าจะต้องยื่นคำขอต่อ คชก.ตำบล ได้โดยจะต้องปรากฏว่า

๑) เจ้าของนา ได้ทำนาด้วยตนเองมาก่อน และมีความจำเป็นชั่วคราวไม่อาจทำนาในปีต่อไปได้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน และ

๒) เมื่อสิ้นระยะเวลาการให้เช่านาเป็นการชั่วคราว เจ้าของนาจะเข้าทำนาด้วยตนเองต่อไป

คชก.ตำบลอาจวินิจฉัยให้เช่าชั่วคราวได้ คราวละไม่เกิน ๒ ปี

ตัวอย่าง นายดำ มีนาอยู่ ๑๐๐ ไร่ ถ้านายดำมีความจำเป็นชั่วคราวไม่อาจทำนาในปีต่อไปได้ เช่น ไม่มีคนช่วยทำนาเพราะลูกชายต้องไปเป็นทหารเกณฑ์ ๒ ปี นายดำจะให้ตาสีเช่านาเป็นการชั่วคราวก็ได้ แต่ทั้งนี้จะต้องให้ คชก.ตำบล วินิจฉัยว่าเข้ากรณีดังกล่าวหรือไม่เสียก่อน และสั่งให้เช่าชั่วคราวได้คราวละไม่เกิด ๒ ปี

กำหนดระยะเวลาการเช่า ดังกล่าว (ไม่ว่าเป็นการเช่าแบบถาวรหรือชั่วคราวก็ตาม) มีผลว่าผู้ให้เช่านา ไม่อาจบอกเลิกการเช่านาก่อนกำหนด (เว้นแต่จะเข้ากรณีที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งจะได้กล่าวกันต่อไป)

ตัวอย่าง ตาสี ทำสัญญาเช่านากับเถ้าแก่เฮง (ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่า ๖ ปี หรือเป็นกรณีชั่วคราว) ในขณะที่ ตาสีทำนา มาเพียง ๓ ปี เช่นนี้ เถ้าแก่เฮงจะมาบอกเลิกไม่ให้เช่านาต่อไปอีกไม่ได้ ต้องรอให้ครบกำหนดตามสัญญาเสียก่อน

นอกจากนี้ กฎหมายยังคุ้มครองต่อไปอีกว่า เมื่อมีการเช่านาครบกำหนดตามสัญญาแล้วยังคงมีการทำนาต่อไป โดยผู้ให้เช่านาก็ไม่ได้บอกเลิก การเช่านา กรณีเช่นนี้ ต้องถือว่า มีการทำสัญญาเช่านานั้นต่อไปอีกคราวละ ๖ ปี

ตัวอย่าง นายดำ ทำสัญญาเช่านากับเถ้าแก่เฮง เมื่อครบกำหนด ๖ ปีแล้ว เถ้าแก่เฮงไม่ได้บอกเลิกไม่ให้นายดำเช่านาต่อ และนายดำก็ยังคงทำนาในที่นานั้นต่อไป เช่นนี้จะมีผลว่าสัญญาเดิม ต่ออายุออกไปอีก ๖ ปี โดยอัตโนมัติ เถ้าแก่เฮงต้องรอไปอีก ๖ ปี จึงมีสิทธิบอกเลิกไม่ให้เช่านาได้

๔.๓ การบังคับเช่านา

การเช่านานอกจากกรณีที่คู่กรณี จะตกลงเช่ากันทั้ง ๒ ฝ่ายแล้ว ในกรณีมีนาที่ทิ้งไว้โดยไม่ได้ให้เช่า หรือไม่ได้ทำประโยชน์อย่างอื่น หรือทำประโยชน์เพียงเล็กน้อย ไม่สมควรแก่สภาพของที่ดิน กฎหมายก็อนุญาตให้ผู้ซึ่งไม่มีที่นา หรือ มีแต่ไม่พอแก่การเลี้ยงชีพของตนหรือครอบครัวมาขอเช่าได้ เว้นแต่เจ้าของนา หรือ ตัวแทนจะพิสูจน์ต่อ คชก. ตำบล ได้ว่ามีเหตุผลอันสมควรเช่น ไม่สามารถทำประโยชน์ได้ เนื่องจากฝนแล้ง ไม่มีน้ำทำนา ฯลฯ

ถ้ามีผู้ขอเช่าหลายคน ให้เจ้าของเลือกว่าจะให้ใครเช่า ถ้าไม่เลือก คชก. ตำบลจะเป็นผู้เลือกว่าจะให้ใครเช่า

๔.๔ การเช่าช่วงนา

โดยหลักแล้ว ผู้เช่านาจะต้องทำประโยชน์ในที่นาที่เช่าด้วยตนเอง จะเอาไปให้ผู้อื่นเช่าต่อไม่ได้ (เรียกว่า การเช่าช่วง) กฎหมายได้ห้ามไว้

ถ้ามีการให้เช่าช่วงนาแล้ว ผู้ให้เช่านามีสิทธิบอกเลิกการเช่านาได้

ตัวอย่าง ตาสี ทำสัญญาเช่านาจากเถ้าแก่เฮง ๖ ปี ตาสีต้องทำนาในที่นานั้นเองจะเอาที่นานั้นไปให้คนอื่นเช่าต่อไปไม่ได้ เช่น ตาสี จะนำนานั้นไปให้ ตาสา เช่าต่อไม่ได้ ถ้ามีการนำเอาไปให้ตาสาเช่าต่อ ผู้ให้เช่าคือ เถ้าแก่เฮง มีสิทธิบอกเลิกการเช่านาได้ทันที

แต่มีข้อยกเว้นว่า ในกรณีต่อไปนี้ แม้มีการให้เช่าช่วงนา ผู้ให้เช่าคือ เถ้าแก่เฮงจะบอกเลิกการเช่านาไม่ได้ คือ

๑. ถ้าผู้ให้เช่านา คือ เถ้าแก่เฮง รู้หรือน่าจะรู้ว่าจะเอานาไปให้คนอื่นเช่าช่วงแล้วก็ไม่คัดค้าน เช่นนี้เถ้าแก่เฮงจะบอกเลิกสัญญาเช่านาไม่ได้

๒. ถ้าการที่ผู้เช่านา ไม่ทำประโยชน์ด้วยตนเอง โดยให้ผู้อื่นทำนาแทนหรือให้เช่าช่วงนา เพราะตนหรือ คนในครอบครัวที่ช่วยทำนาอยู่ ต้องไปรับราชการทหาร หรือช่วยราชการตามกฎหมายบังคับ

เช่น ตาสี หรือ นายขำ ลูกตาสีซึ่งช่วยทำนาอยู่ ต้องไปรับราชการทหาร จึงต้องให้ตาสาทำนาแทน หรือให้เช่าช่วง เถ้าแก่เฮงจะบอกเลิกสัญญาเช่านาไม่ได้

๓. ให้เช่าช่วงชั่วคราว เพื่อเพาะปลูกพืชอายุสั้น ภายหลังการเก็บเกี่ยวพืชแล้ว

สิทธิของผู้เช่าช่วงนา

ถ้ามีการให้เช่าช่วงนา และผู้ให้เช่านายังไม่ได้ใช้สิทธิเลิกสัญญาเช่านาแล้ว กฎหมายก็ให้สิทธิผู้เช่าช่วงนายื่นคำขอต่อ คชก. ตำบล เพื่อให้ตนเป็นผู้เช่านาแทน โดย

๑. ตนจะต้องได้ทำนามาแล้วหนึ่งฤดูการทำนา

๒. ผู้ให้เช่าช่วงนาได้เช่านาโดยมิได้เจตนาทำนาด้วยตนเอง

คชก. ตำบล มีอำนาจสั่งให้ ผู้เช่าช่วงนา เป็นผู้เช่านาแทนผู้เช่าคนเดิมได้

ตัวอย่าง ตาสี ทำสัญญาเช่านาจากเถ้าแก่เฮง ๖ ปี พอปีที่ ๓ ตาสีเอาที่นาแปลงที่เช่ามานี้ไปให้ ตาสา เช่าต่อ และเถ้าแก่เฮงก็ยังไม่ใช้สิทธิเลิกสัญญาเช่านี้ ตาสาจึงเป็นผู้เช่าช่วง มีสิทธิยื่นคำขอต่อ คชก. ตำบล เพื่อเป็นผู้เช่านาแทนได้ ถ้าตาสาได้ทำนามาแล้วหนึ่งฤดูและตาสีไม่มีเจตนาจะทำนาด้วยตนเอง

และเมื่อ ตาสาขอเป็นผู้เช่านาแทนตาสีแล้ว เถ้าแก่เฮงจะขอเลิกสัญญาไม่ได้

ผู้เช่าช่วงนาไม่มีสิทธิขอเช่าแทนในกรณีต่อไปนี้

๑. ผู้เช่านา ให้เช่าช่วงนาชั่วคราว เพื่อปลูกพืชอายุสั้น ภายหลังการเก็บเกี่ยวพืชแล้ว

๒. ผู้เช่านาจำต้องให้เช่า เพราะตน หรือ คนในครอบครัว ที่ต้องช่วยทำนา ต้องไปรับราชการทหาร หรือ ช่วยราชการตามกฎหมาย

๔.๕ หลักฐานในการเช่านา

การเช่านา ตามกฎหมายนี้ ไม่ว่าจะเป็นระยะเวลาเท่าใด (โดยปกติอย่างน้อยต้อง ๖ ปี) ไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือแต่อย่างใด แม้การเช่านั้นจะทำด้วยวาจา สัญญานั้นก็สามารถใช้บังคับกันได้

อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายไม่บังคับว่าจะต้องมีหลักฐานการเช่า แต่ถ้าเราทำไว้ก็จะมีผลดีกว่า เพราะเวลามีเรื่องขึ้นศาล เราก็สามารถพิสูจน์ได้ง่าย ว่าเราได้ทำสัญญากันจริง และโดยที่การเช่าตามกฎหมายนี้เกินกว่า ๓ ปี ควรจะมีการจดทะเบียนการเช่าไว้ด้วย ซึ่งในกรณีเช่านี้ก็ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนแต่อย่างใด

ในกรณีที่ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ ทั้งผู้เช่าและผู้ให้เช่าอาจขอให้ คชก. ตำบลทำหลักฐานการเช่าเป็นหนังสือก็ได้ ถ้า คชก. ตำบลเห็นว่าได้มีการเช่ากันจริง ก็ให้ทำหลักฐานไว้ เพื่อมอบแก่คู่กรณี และเก็บไว้เป็นหลักฐานแก่ส่วนราชการต่อไป

หลักฐานเป็นหนังสือ นั้น ก็คือ ข้อความเป็นหนังสือที่อ่านแล้วได้ใจความว่าได้มีการเช่าจริง ๆ โดยมีลายมือชื่อของฝ่ายที่ต้องรับผิด

๔.๖ ค่าเช่านา

เพื่อให้ความเป็นธรรม แก่ทั้งฝ่ายผู้ให้เช่าและผู้เช่า โดยผู้เช่านาไม่ถูกกดขี่ขูดรีดเรียกค่าเช่านาในอัตราสูงเกินไป กฎหมายจึงกำหนดมาตรการ เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ทั้ง ๒ ฝ่ายดังนี้

อัตราค่าเช่านา

ในการตอบแทน-ผู้ให้เช่านา ผู้เช่านาจะต้องชำระค่าเช่านา ซึ่งอาจเป็นผลิตผลเกษตรกรรมเงินหรือทรัพย์สินอื่นใด ซึ่งให้เป็นค่าตอบแทนการเช่า และรวมถึงประโยชน์อื่น ๆ ที่อาจคิดเป็นเงิน ที่ให้แก่ผู้ให้เช่าหรือ ผู้อื่นเพื่อตอบแทนการเช่า ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม ดังนั้นการใช้แรงงานให้เป็นการตอบแทน ก็ถือเป็นค่าเช่านาเหมือนกัน ในกรณีไม่มีการตกลงกันไว้ จะชำระค่าเช่านาเป็นผลผลิตก็ได้

ค่าเช่านั้น ให้คิดเป็นรายปี ไม่เกินอัตราชั้นสูงที่ คชก. ตำบล ได้กำหนดไว้

สำหรับการเรียกเก็บค่าเช่านานั้น ให้เรียกเก็บได้เมื่อถึงเวลาที่ คชก. ตำบลกำหนดในแต่ละปีตามความเหมาะสมแห่งท้องที่ และประเภทของพืชหลัก เช่น คชก. ตำบล อาจประกาศให้เก็บค่าเช่า ได้หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ๒ เดือนเป็นต้น

วิธีเรียกเก็บค่าเช่านา

ในการเรียกเก็บค่าเช่านา ผู้ให้เช่าต้องปฏิบัติดังนี้

๑. จะต้องเรียกเก็บในภูมิลำเนาของ ผู้เช่านา เช่น เถ้าแก่เฮง ต้องไปเรียกเก็บที่บ้านของตาสี

๒. ต้องแจ้งเป็นหนังสือ ว่าจะเก็บค่าเช่าในวันใด ไปยังผู้เช่านา และประธาน คชก. ตำบลก่อนจะไปเก็บค่าเช่า ๑๕ วัน

ถ้าไม่ได้แจ้งให้ผู้เช่านาทราบถึงการเรียกเก็บค่าเช่านา ไม่ถือว่าผู้เช่านาผิดนัดชำระค่าเช่าเพราะฉะนั้น จะอ้างการไม่ชำระค่าเช่านามาบอกเลิกสัญญาเช่าไม่ได้

การเปลี่ยนอัตราค่าเช่านา

ค่าเช่านาซึ่งตกลงกันไว้ (ซึ่งไม่เกินอัตราชั้นสูงที่ คชก. ตำบล กำหนด) อาจมีการเปลี่ยนแปลง (ทั้งเพิ่มขึ้น หรือ ลดลง) ในกรณีต่อไปนี้

๑. เมื่อมีภัยธรรมชาติ

ในกรณีที่การทำนาในท้องที่ใดไม่ได้ผลสมบูรณ์ เนื่องจากมีภัยธรรมชาติ เช่น เกิดภาวะน้ำท่วม คชก. ตำบลจะประกาศให้ ตำบลนั้นเป็นท้องที่ที่เสียหาย และจะกำหนดค่าเช่าให้ลดลงตามส่วนแห่งความเสียหาย หรือ งดเก็บค่าเช่านาสำหรับปีนั้นก็ได้

แต่กฎหมายก็คุ้มครองให้ผู้เช่าด้วยว่า แม้นาของตนจะอยู่ในท้องที่ที่เสียหายตามประกาศของ คชก. ตำบล แต่ถ้านาของตนได้รับผลสมบูรณ์ตามปกติ หรือเสียหายไม่ถึงอัตราส่วนที่ คชก. ตำบลกำหนด ก็อาจร้องขอให้เก็บค่าเช่านาตามปกติได้

๒. เมื่อทำนาไม่ได้ผลตามปกติ

ในปีใดทำนาไม่ได้ผลตามปกติ โดยไม่ใช่ความผิดของผู้เช่านา เช่น ฝนแล้งทำให้ผลผลิตที่ได้ลดลง

๑. ถ้าผลผลิตที่ได้ต่ำกว่า ๗๕% ของผลผลิตชั้นสูงที่ คชก. ตำบลกำหนดไว้ให้เสียค่าเช่าลดลง ตามส่วนของผลผลิตที่ได้รับต่ำกว่าผลผลิตชั้นสูงที่ คชก. ตำบลกำหนด

๒. ถ้าผลผลิตได้ต่ำกว่า ๑ ใน ๓ ของผลผลิตชั้นสูงที่กำหนดไว้ กรณีนี้ผู้ให้เช่านาจะเรียกเก็บค่าเช่านาไม่ได้

ในกรณี งดเก็บค่าเช่า เมื่อมีภัยธรรมชาติ หรือ เรียกเก็บค่าเช่าไม่ได้เมื่อผลผลิตต่ำกว่า ๑ ใน ๓ นั้น ถ้าในปีถัดมาการทำนาได้ผลผลิตบริบูรณ์ คชก. ตำบล จะให้เรียกเก็บค่าเช่าสูงกว่าในอัตราที่กำหนดไว้ก็ได้ แต่ไม่เกิน ๑ ใน ๕ ของอัตราค่าเช่าชั้นสูง

๓. เมื่อมีการปรับปรุงนา

เมื่อมีการปรับปรุงนา ไม่ว่าจะโดยปรับปรุงดิน ขุดคู ทำเหมืองฝาย ลำรางส่งน้ำ ทำนบ หรือ คันกั้นน้ำ ปราบทาง จัดระบบพื้นที่ ขุดถอนตอ หรือ การปรับปรุงอย่างอื่นเพื่อเป็นประโยชน์แก่การทำนามากขึ้น หรือ เพิ่มพื้นที่ในการทำนา (แม้จะเป็นประโยชน์แก่เจ้าของนาอื่น หรือเป็นหน้าที่ตามกฎหมายก็ตาม) แยกเป็น ๒ กรณี คือ

๑. ถ้าผู้ให้เช่านาเป็นผู้ปรับปรุง

ถ้าเห็นว่า การปรับปรุงทำให้ ผู้เช่านาได้ผลประโยชน์มากขึ้นกว่าเดิม คชก. ตำบลก็มีอำนาจวินิจฉัยให้ปรับปรุงค่าเช่านา หรือ กำหนดเงินค่าชดเชยการลงทุนให้แก่ผู้เช่านาตามสมควรโดยพิจารณาจากประโยชน์ที่ผู้เช่านาได้รับจากการปรับปรุงนา

๒. ถ้าผู้เช่านาเป็นผู้ปรับปรุง

ในกรณีนี้ให้ผลผลิต หรือ ผลประโยชน์ที่ได้รับเพิ่มขึ้นจากการปรับปรุงนานั้นตกเป็นของผู้เช่านาตลอดระยะเวลาการเช่าที่เหลืออยู่ เพราะฉะนั้น ผู้เช่านายังคงเสียค่าเช่านาในอัตราเดิมไม่รวมส่วนที่เพิ่มแต่ประการใด

นอกจากนี้ ในกรณีที่การเช่านาสิ้นสุดลงก่อนกำหนด (ซึ่งจะกล่าวต่อไป) ก็ให้ผู้ให้เช่านาชดเชยการลงทุนปรับปรุงให้แก่ผู้เช่า โดย คชก. ตำบลเป็นผู้วินิจฉัย

การเรียกค่าเช่าเกินกำหนด

ตามกฎหมายแล้ว ผู้ให้เช่านาจะได้ผลตอบแทนจากการให้เช่านา แต่เพียงประการเดียวคือ ค่าเช่านาเท่านั้น และต้องเรียกเก็บเมื่อเสร็จฤดูการทำนาแล้วเท่านั้น กฎหมายจึงห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการดังต่อไปนี้

๑. ข่มขู่ หรือขืนใจ ให้ผู้เช่านาต้องชำระค่าเช่านาก่อนเวลาที่ คชก. ตำบลให้เรียกเก็บ

๒. เรียกเก็บเงินมัดจำ หรือ เงินกินเปล่า หรือ ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดนอกจากค่าเช่านา ตามกฎหมายนี้

๓. ให้ผู้เช่านามีหน้าที่ หรือ ภาระอื่นเกินกว่าหน้าที่ตามกฎหมาย

๔. ให้ผู้เช่านาได้รับประโยชน์น้อยกว่าที่กำหนดในการเช่านา หรือ สิทธิที่ผู้เช่ามีอยู่ตามกฎหมาย

เพื่อให้ข้อห้ามดังกล่าว มีผลบังคับอย่างจริงจัง หากมีผู้ฝ่าฝืน ไม่ว่าจะเป็นผู้เช่านาเองหรือผู้อื่นก็ตาม ก็มีโทษทางอาญา อาจต้องถูกจำคุกถึง ๑ ปี หรือ ปรับถึง ๑๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับก็ได้

๕. สิทธิของผู้เช่านา

เมื่อมีฐานะเป็นผู้เช่านาแล้ว ย่อมมีสิทธิและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย สำหรับบุคคลภายนอกผู้ใช้สอยที่ดิน หรือ ทำประโยชน์โดยผู้ให้เช่ามิได้ยินยอมแล้ว ย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

สำหรับผู้เช่านา ย่อมมีสิทธิดังต่อไปนี้

๕.๑ มีสิทธิปลูกข้าวหรือ พืชไร่

ในฤดูการทำนา ผู้เช่านาย่อมมีสิทธิปลูกข้าวหรือพืชไร่ (พืชไร่ คือพืชซึ่งต้องการน้ำน้อยและอายุสั้น หรือพืชที่สามารถเก็บเกี่ยวครั้งแรกได้ภายใน ๑๒ เดือน) เช่น ถั่ว ข้าวโพด แต่ทั้งนี้จะปลูกพืชประเภทที่ คชก. จังหวัด ได้ประกาศห้ามปลูกไม่ได้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจหรือ เพื่ออนุรักษ์ที่ดินและน้ำ

นอกจากนี้ ผู้ให้เช่านา จะมีข้อจำกัดให้ผู้เช่านาปลูกข้าว หรือ พืชไร่อย่างใด เป็นการเฉพาะไม่ได้ เช่น เถ้าแก่เฮง ผู้ให้เช่านาจะบังคับให้ ตาสี ปลูกแต่ข้าวโพด อย่างเดียวไม่ได้ เว้นเสียแต่ว่า คชก. ตำบลจะเห็นชอบด้วยกับข้อห้ามของผู้ให้เช่านา

และเมื่อ คชก. ตำบล เห็นชอบด้วยกับข้อบังคับให้ปลูกข้าว หรือ พืชไร่อย่างไม่เป็นการเฉพาะแล้ว ผู้เช่าจะขอให้นาเพื่อปลูกข้าว หรือ พืชไร่อื่น ๆ ก็ได้เมื่อ

๑. สภาพของนา หรือ ภาวะตลาดข้าว หรือ พืชไร่ได้เปลี่ยนแปลงไป

๒. การปลูกข้าว หรือ พืชไร่อื่นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้เช่านา

ผู้ให้เช่านาจะต้องยอม ถ้าไม่ยอม คชก. ตำบลมีสิทธิที่จะวินิจฉัยให้ได้เมื่อ

๑. การปลูกข้าว หรือ พืชไร่อื่นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้เช่านา

๒. ไม่ทำให้สภาพของนาเสื่อมโทรม หรือ เปลี่ยนแปลงไป

๕.๒ มีสิทธิทำประโยชน์ในที่นา

การเช่านานั้น ผู้เช่านาสามารถที่จะใช้นานั้น เพื่อประโยชน์อย่างอื่น นอกจากการ

ทำนาตามปกติได้ โดยไม่ต้องเสียค่าเช่าเพิ่มแต่อย่างใดในกรณีดังต่อไปนี้

๑. ปลูกพืชอายุสั้นอื่น ๆ ในนาที่เช่าได้ เช่น ปลูกพืชสวนครัวในฤดูแล้งหลังจาก

๒. ใช้นาที่เช่าบางส่วนทำสวนครัว เลี้ยงสัตว์ เพราะเลี้ยงสัตว์น้ำ หรือการปลูกไม้ยืนต้น

ทั้งนี้ จะต้องไม่ทำให้สภาพของนาเปลี่ยนแปลง หรือเป็นอุปสรรคต่อการปลูกพืชหลัก เช่น จะใช้นาที่เช่ามาทั้งหมดไปขุดบ่อเลี้ยงปลาไม่ได้

๕.๓ มีสิทธิเช่านาต่อแม้จะเปลี่ยนเจ้าของนา

แม้ผู้ให้เช่านา (คนเดิม) จะโอนที่ให้แก่คนอื่น สัญญาเช่านายังคงใช้ได้อยู่ไม่เลิกไป และถือว่าเจ้าของคนใหม่เป็นผู้ให้เช่า

ตัวอย่างเดิมเถ้าแก่เฮง ให้ตาสี เช่านามีกำหนด ๖ ปี ต่อมาเถ้าแก่เฮงขายที่นาแปลงนี้ให้แก่เถ้าแก่ซัว เช่นนี้ เจ้าของที่ดินคนใหม่ คือเถ้าแก่ซัว ต้องให้ตาสี เช่าที่ดินนั้นต่อไปจนครบกำหนดและตาสี ต้องชำระค่าเช่าให้เถ้าแก่ซัวเจ้าของคนใหม่ ต่อไปด้วย

๕.๔ สิทธิในการเช่าตกทอดไป เมื่อผู้เช่านาตาย

แม้ว่าผู้เช่านาจะถึงแก่ความตายก็ตาม สัญญาเช่านาก็ไม่เลิก ตามกฎหมายยังอนุญาตให้สามีภริยา บุพการี (เช่น พ่อ แม่ ฯลฯ) หรือผู้สืบสันดาน (เช่น ลูก หลาน ฯลฯ) หรือญาติสนิทของผู้เช่านา ซึ่งเป็นผู้มีประโยชน์ได้เสียเกี่ยวกับการทำนานั้นมีสิทธิแสดงความจำนงขอเช่านาต่อผู้ให้เช่านา (หรือผู้แทน) หรือต่อ คชก. ตำบล ภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันที่ผู้เช่านา (เดิม) ถึงแก่ความตาย เมื่อแสดงความจำนงแล้วก็ให้ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้เช่านาสืบต่อไป

และถ้ามีบุคคลหลายรายแสดงความจำนง และไม่สามารถตกลงกันได้ว่าใครควรจะเช่าผู้ให้เช่าจะปฏิเสธไม่ให้ได้ คชก. ตำบล มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาด

๕.๕ สิทธิในการซื้อนาที่เช่าก่อนคนอื่น

เพื่อเป็นการช่วยเหลือให้เกษตรกรผู้เช่ามีโอกาสซื้อนาเป็นของตนเองได้ตามควรกฎหมายจึงกำหนดว่า ผู้เช่านาอาจขอซื้อนาที่เช่าได้ก่อนคนอื่น ดังนี้

๑. ถ้าผู้ให้เช่านาอยากขายนาที่ให้เช่า (รวมถึงการขายฝาก การแลกเปลี่ยนและการโอนชำระหนี้จำนองด้วย) ผู้ให้เช่านาจะต้องแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้เช่านารู้ก่อนว่า ผู้ให้เช่ามีความประสงค์จะขายนาที่ให้เช่านั้นโดยแจ้งราคาที่จะขายและวิธีการชำระเงิน (ว่าจะจ่ายสด หรือผ่อนเป็นงวด ๆ) ให้ผู้เช่าทราบและต่อประธาน คชก. ตำบลเพื่อแจ้งให้ผู้เช่านาทราบภายใน ๑๕ วัน

ถ้าผู้เช่านาประสงค์จะซื้อ ต้องแจ้งต่อประธาน คชก.ตำบล ภายในกำหนด ๓๐ วัน นับแต่รับแจ้งและผู้ให้เช่านาจะต้องยอมขายตามที่ได้แจ้งนั้น

๒. ถ้าผู้เช่านาจะซื้อตามราคาที่แจ้ง แต่ไม่ตกลงกันในวิธีการชำระเงิน เช่น นายดำเป็นเจ้าของที่นา มีนายขาวเป็นผู้ที่เช่าที่นาแปลงนี้อยู่ ถ้านายดำต้องการขายที่นาแปลงนี้ นายดำต้องแจ้งให้นายขาวทราบก่อนว่าตนจะขายที่นาแปลงนี้ในราคา ๑๐๐,๐๐๐ บาท กำหนดชำระเงินเป็น ๒ งวด งวดละ ๕๐,๐๐๐ บาท โดยงวดแรกให้ชำระในวันทำสัญญา งวด

ต่อมาต้องชำระในอีก ๑ เดือน ต่อมาดังนี้นายขาวก็ตกลงที่จะซื้อที่นาแปลงนี้ในราคา ๑๐๐,๐๐๐ บาท แต่ขอชำระเป็น ๓ งวด งดแรกชำระในวันทำสัญญา ๔๐,๐๐๐ บาท งวดที่ ๒ และที่ ๓ จะชำระใน ๑ เดือน ถัดไป นับจากวันทำสัญญาดังนี้ คชก.ตำบลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ย และมีคำวินิจฉัยให้ขยายกำหนดเวลาชำระเงินได้ แต่จะขยายเวลาออกไปเกินกว่า ๑ ปี นับจากวันที่ผู้ให้เช่านากำหนดไว้ไม่ได้หาก คชก.ตำบลวินิจฉัยอย่างไรแล้ว ผู้ไม่พอใจคำวินิจฉัยสามารถอุทธรณ์ต่อไปได้

๓. ถ้าไม่แสดงเจตนาซื้อภายใน ๓๐ วัน นับแต่ได้รับแจ้งจากประธาน คชก.ตำบล หรือปฏิเสธไม่ซื้อ หรือ จะซื้อ แต่ไม่ชำระเงินตามกำหนดเวลาที่ตกลงกันหรือตามที่ คชก.ตำบล กำหนดให้ถือว่าผู้เช่านาหมดสิทธิจะซื้อ (มาตรา ๕๓ วรรคสาม)

๔. ในกรณีที่ผู้ให้เช่านาจะขายนาให้แก่ผู้อื่น ถ้าการขายในราคา หรือวิธีการชำระเงินแตกต่างไปจากที่เคยแจ้งให้ผู้เช่านาทราบครั้งแรก จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เช่านาซื้อก่อน ต้องดำเนินการใหม่ โดยแจ้งต่อประธาน คชก.ตำบล ถึงราคาที่จะขายและวิธีการชำระเงิน เป็นต้น

ผลของการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติ

ถ้าผู้ให้เช่านาไม่ปฏิบัติตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด ที่ผู้เช่านามีสิทธิซื้อนาคือจากผู้ที่ซื้อไปจากผู้ให้เช่า ตามราคาและวิธีการชำระเงินที่ผู้รับซื้อได้ซื้อไว้ หรือ ตามราคาตลาด แล้วแต่ราคาใดจะสูงกว่ากัน

แต่ผู้เช่านาจะต้องซื้อนาคืนภายใน ๒ ปี นับแต่ผู้เช่านารู้ หรือ ควรจะรู้ว่ามีการขาย แต่ไม่เกิน ๓ ปี นับแต่ผู้ให้เช่านาโอนนานั้นให้แก่ผู้ซื้อนานั้น (มาตรา ๕๕)

ตัวอย่าง นายดำเช่านานายขาว ต่อมานายขาวขายที่นาแปลงนั้นให้แก่นายแดงในราคา ๒๐๐,๐๐๐ บาท โดยมิได้ปฏิบัติตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด พอนายดำทราบถึงการขายนั้น นายดำมีสิทธิซื้อที่นาจากนายแดงในราคา ๒๐๐,๐๐๐ บาท โดยต้องใช้สิทธิภายใน ๒ ปีนับแต่วันที่นายดำทราบถึงการขยาย แต่ต้องไม่นานเกินกว่า ๓ ปีนับแต่วันที่นายขาวโอนขายให้แก่นายแดง และนายแดงจะต้องขายที่นาแปลงนั้นให้แก่นายดำในราคา ๒๐๐,๐๐๐ บาท

แต่ในทางปฏิบัติจะเกิดปัญหามาก เพราะโดยมากในการจดทะเบียนการขายนั้นผู้ซื้อและผู้ขายมักจะบอกราคาที่ซื้อขายกันต่อเจ้าพนักงานที่ดินต่ำกว่าราคาที่ซื้อขายกันจริง และเมื่อผู้เช่านาทราบถึงการขายจึงไปขอซื้อจากผู้รับโอนตามราคาที่แจ้งเจ้าพนักงานที่ดิน จะบังคับกันอย่างไร ?

ตัวอย่าง ตามตัวอย่างก่อนนี้แม้นายขาวจะขายที่นาให้แก่นายแดง ๒๐๐,๐๐๐ บาท แต่แจ้งต่อเจ้าพนักงานที่ดินว่าซื้อขายกันเพียง ๑๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อหลบเลี่ยงภาษีและค่าธรรมเนียมที่ต้องเสียตามนิสัยคนไทย กรณีเช่นนี้เห็นว่านายขาวน่าจะต้องซื้อที่ดินจากนายแดงในราคา ๒๐๐,๐๐๐ บาท ตามที่ซื้อขายกันจริง ๆ จะซื้อในราคา ๑๐๐,๐๐๐ บาท

ผู้ให้เช่านามีสิทธิดังนี้

๑. มีสิทธิได้รับค่าเช่านา

๒. ถ้าผู้เช่านายังไม่จ่ายค่าเช่า ผู้ให้เช่าอาจเอาผลผลิตจากที่เช่าก่อนเจ้าหนี้อื่นของผู้เช่า (มีบุริมสิทธิ) เท่ากับจำนวนที่ค้างชำระ ถ้าไม่บอกเลิกและผู้เช่ายังคงทำนาต่อไปอีก ให้ถือว่าผู้ให้เช่าต่ออายุสัญญาแก่ผู้เช่าอีก ๖ ปี (มาตรา ๒๖ วรรคสอง)

๖. **การเลิกสัญญา**

การเลิกสัญญา ตามกฎหมายแบ่งออกเป็น ๒ กรณีคือ

๖.๑ การเลิกสัญญาเช่านาตามกำหนดเวลา

แม้กำหนดระยะเวลาสัญญาเช่านา ตามกฎหมายต้องไม่น้อยกว่า ๖ ปีแล้ว เมื่อสัญญาครบกำหนดผู้ให้เช่านาจะต้องบอกเลิกสัญญาเช่านาด้วย ถ้าไม่บอกเลิกและผู้เช่ายังคงทำนาต่อไปอีกให้ถือว่าผู้ให้เช่าต่ออายุสัญญาแก่ผู้เช่าอีก ๖ ปี (มาตรา ๒๖ วรรคสอง) และจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

๑.๑ ใช้ประกอบเกษตรกรรมด้วยตนเอง ตามความเหมาะสม

๑.๒ ใช้เพื่อประโยชน์แห่งครอบครัวของตนตามความจำเป็น

๑.๓ ใช้เพื่อประโยชน์ตามผังเมือง หรือเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างอื่น

๑.๔ ใช้เพื่อประโยชน์อย่างอื่นสอดคล้องกับประโยชน์ส่วนรวมในทางเศรษฐกิจตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงเกษตรฯ

๒. ผู้ให้เช่านา ต้องบอกเลิกการเช่านาเป็นหนังสือให้ผู้เช่านาทราบล่วงหน้าเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๑ ปี

นอกจากนี้ จะต้องส่งสำเนาการบอกเลิกการเช่านา และแจ้งเหตุการณ์บอกเลิกไปยัง คชก.ตำบล ภายใน ๓๐ วัน นับแต่ส่งหนังสือบอกเลิกให้แก่ผู้เช่านา

ถ้า คชก.ตำบล เห็นว่า ผู้ให้เช่านายังไม่มีความจำเป็นรีบด่วนที่จะใช้ประโยชน์นาตามเหตุที่แจ้งและการบอกเลิกการเช่านาจะทำให้ผู้เช่านาเดือดร้อน คชก.ตำบล จะยับยั้งการเช่าไว้ทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้แต่ไม่เกิด ๒ ครั้ง ๆ และไม่เกิน ๒ ปี เจ้าของนาผู้ให้เช่ามีสิทธิอุทธรณ์คำวินิจฉัยของ คชก.ตำบล ต่อ คชก.จังหวัดได้ แต่จะนำคดีมาฟ้องศาลโดยตรงไม่ได้ หากฟ้องศาลต้องยกห้อง

เมื่อผู้ใช้เช่านาบอกเลิกการเช่าเพื่อทำประโยชน์เองแล้วผู้ให้เช่านาต้องลงมือทำประโยชน์ภายใน ๑ ปี นับแต่วันที่การเช่าสิ้นสุดลง ถ้า

๑. ถ้าผู้ให้เช่านาไม่ได้ลงมือทำประโยชน์ภายใน ๑ ปี

๒. ผู้เช่านา (คนเดิม) แสดงความจำนงจะขอเช่า

ผู้ให้เช่านา จะต้องยอมให้เช่านา (เพราะไม่อาจอ้างว่าจะนำมาทำประโยชน์ด้วยตนเอง) เว้นแต่ ผู้ให้เช่าจะร้องขอขยายระยะเวลาต่อ คชก. ตำบล ก่อนสิ้นกำหนด ๑ ปี แต่ คชก. ตำบล ก็ขยายให้ได้ไม่เกิด ๑ ปี

นอกจากนี้ ภายในระยะ ๒ ปี นับแต่ผู้ให้เช่านาได้ลงมือทำประโยชน์ด้วยตนเอง

๑. ถ้าผู้ให้เช่านา เลิกทำประโยชน์ตามเหตุแห่งความบอกเลิก

เมื่อผู้เช่านา (คนเดิม) แสดงความจำนงจะเช่านาอีก ผู้ให้เช่าต้องยอมให้เช่า

๒. ถ้าผู้ให้เช่านาจะขายนา จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เช่านาเดิมมีโอกาสซื้อก่อน

๖.๒ การบอกเลิกสัญญาก่อนครบกำหนดระยะเวลา (มาตรา ๓๐)

โดยหลักแล้ว สัญญาเช่านาจะต้องถือปฏิบัติกันจนกว่าจะครบสัญญา แต่อาจเลิกสัญญาก่อนแม้ไม่ถึงกำหนดระยะเวลา ในกรณีต่อไปนี้

๑. ฝ่ายผู้เช่านาบอกเลิก

จะต้องทำเป็นหนังสือบอกเลิกการเช่าให้ผู้เช่านาทราบ เป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๓ เดือน ก่อนเริ่มฤดูการทำนา แต่ถ้าบอกเลิกล่วงหน้าเกิน ๖ เดือน ไม่มีผลเป็นการบอกเลิกการเช่า

๒. ทั้ง ๒ ฝ่ายตกลงเลิกการเช่า

ทำได้โดยทำเป็นหนังสือต่อหน้านายอำเภอ (หรือผู้ที่นายอำเภอมอบหมาย) ตกลงกันเองแม้ทำเป็นสัญญากันก็ใช้ไม่ได้แต่จะตกลงกันเลิกสัญญาเช่านาล่วงหน้าเกินกว่า ๖ เดือนก่อนฤดูการทำนาไม่ได้ถือว่าข้อตกลงไม่มีผลบังคับ

๓. เมื่อนาที่เช่าถูกเวนคืนตามกฎหมาย หรือโอนไปเป็นของรัฐด้วยประการอื่น ทั้งนี้ยกเลิกเฉพาะส่วนที่ถูกเวรคืน หรือโอนแก่รัฐเท่านั้น

๔. ฝ่ายผู้ใช้เช่าบอกเลิกการเช่า

ผู้ให้เช่านาตามปกติจะบอกเลิกการเช่านาก่อนครบกำหนดเวลา (ซึ่งอย่างน้อยต้อง ๖ ปี) ไม่ได้ แต่มีกรณีที่ผู้ให้เช่านาอาจบอกเลิกการเช่านาก่อนครบกำหนดได้ในกรณีดังต่อไปนี้

๑) ผู้เช่านาไม่ชำระค่าเช่านา รวมกันเป็นเวลา ๒ ปี

เช่นนี้ ผู้ให้เช่านาบอกเลิกการเช่านาได้ เว้นแต่ คชก. ตำบล เห็นควรผ่อนผัน ซึ่งย่อมเป็นดุลยพินิจของ คชก. ตำบล

๒) ผู้เช่านาให้เช่าช่วงนา คือการที่ผู้เช่านานำนาไปให้คนอื่นเช่าต่อโดยผู้ให้เช่านา ไม่ยินยอม เช่นนี้ ผู้ให้เช่านามีสิทธิบอกเลิกการเช่านาได้

แต่ในกรณีต่อไปนี้ จะบอกเลิกการเช่านาไม่ได้ คือ

ก. ถ้าผู้ให้เช่านารู้ หรือควรจะรู้ว่าผู้เช่านาเอานาไปให้คนอื่นเช่าต่อแล้วก็ไม่คัดค้านแต่อย่างใด

ข. การที่ผู้เช่านานำนาไปให้คนอื่นเช่าต่อเป็นการชั่วคราวในการปลูกพืชอายุสั้น หลังการเก็บเกี่ยวข้าว หรือพืชไร่ประจำปีแล้ว

ค. การที่ให้เช่าช่วงนา เพราะผู้เช่านา หรือผู้ต้องช่วยทำนาซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวต้องไปรับราชการทหาร หรือช่วยราชการอื่น ตามที่กฎหมายบังคับ

๓) ผู้เช่านาใช้ที่นาเพื่อการอื่นนอกจากการทำนา หรือเพื่อทำประโยชน์อย่างอื่นโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้ให้เช่านาหรือทำให้สภาพของนาเปลี่ยนแปลงหรือเป็นอุปสรรคต่อการปลูกข้าวหรือพืชไร่ เช่น นำนาที่เช่าไปขุดบ่อเลี้ยงปลา เช่นนี้ ผู้ให้เช่านาบอกเลิกการเช่านาได้

๔) ผู้เช่านาปลูกพืชที่ คชก. จังหวัดห้ามไว้ หรือผู้เช่านาปลูกพืชไร่ที่ปลูกให้เช่านาห้ามไว้ ซึ่งข้อห้ามปลูกของผู้ให้เช่านาได้รับความเห็นชอบจาก คชก. ตำบลแล้ว

๕) ผู้เช่านาละทิ้งนาไปเกิน ๑ ปี

เช่นนี้ก็บอกเลิกการเช่าได้ แต่ถ้าหากที่ผู้เช่านาละทิ้งนาไปเกิน ๑ ปีนั้น มีเหตุผลว่าต้องไปรับราชการทหาร หรือต้องไปช่วยราชการตามที่กฎหมายบังคับผู้ให้เช่านาจะบอกเลิกการเช่าไม่ได้

๖) ผู้เช่านาทำนาน้อยกว่า ๓ ใน ๔ ของจำนวนเนื้อที่นาที่เช่าเป็นเวลา ๒ ปี ติดต่อกัน ผู้ให้เช่าบอกเลิกการเช่าได้เว้นแต่เหตุสุดวิสัย เช่น การที่ทำนาไม่ได้เต็มที่ก็เพราะที่น้ำท่วมหรือฝนแล้ง

๗) ผู้เช่านายักย้าย ปิดบัง หรือซ่อนเร้นผลผลิตที่ได้จากนาที่เช่าด้วยตนเอง หรือยอมให้คนอื่นกระทำการดังกล่าว โดยเจตนาเพื่อไม่ให้ผู้เช่านาได้รับค่าเช่านาเต็มตามที่ตกลงกันเช่นกรณีตกลงชำระค่าเช่าโดยคำนวณเป็นสัดส่วนกับผลผลิตที่ได้จริง

๘) ผู้เช่านาไม่ปรับปรุงการการทำนาตามคำแนะนำของทางราชการ หรือปล่อยให้นาทรุดโทรม เป็นเหตุให้ผลผลิตลดลงกว่า ๑ ใน ๓ ของผลผลิตโดยปกติซึ่งเป็นมาตรการเฉพาะคือ ผู้ให้เช่าต้องยื่นคำขอต่อประธาน คชก. ตำบล เพื่อบอกเลิกการเช่าก่อน แต่ คชก. ตำบล อาจให้ผู้เช่านาทำนาต่อโดยกำหนดเงื่อนไข เช่น ให้ผู้เช่านาปรับปรุงที่นาเสีย เพื่อจะได้มีการเช่าก็ได้ถ้าผู้เช่านาไม่ทำตามเงื่อนไข คชก. ตำบล ก็มีคำสั่งอนุญาตให้ผู้เช่านาบอกเลิกการเช่านาได้ทันที

ผลของการเลิกสัญญาเช่านาก่อนกำหนด

แม้ว่าสัญญาเช่านาจะสิ้นสุดลงก่อนกำหนดแล้วก็ตาม หากผู้เช่านาได้ลงมือทำประโยชน์ในนา โดยสุจริตก่อนหน้าที่สัญญาเช่าจะสิ้นสุดลงแล้ว ให้ถือว่าผู้เช่านามีสิทธิในนาต่อไป จนกว่าจะเสร็จการเก็บเกี่ยว แต่ต้องเสียค่าเช่านาตามส่วน แต่ในกรณีที่สามารถเก็บเกี่ยวได้หลายครั้งให้มีสิทธิเก็บเกี่ยวได้เพียงครั้งเดียว

วิธีการบอกเลิกสัญญา

การที่ผู้ให้เช่านาจะบอกเลิกการเช่านาก่อนกำหนด กฎหมายได้กำหนดวิธีการไว้ดังนี้

๑. ผู้ให้เช่านาต้องแจ้งเป็นหนังสือต่อผู้เช่านาว่าจะบอกเลิกสัญญาเช่า พร้อมทั้งแสดงเหตุแห่งการบอกเลิกการเช่านา

๒. ผู้ให้เช่าต้องส่งสำเนาหนังสือบอกเลิกดังกล่าวต่อประธาน คชก.ตำบล เมื่อได้รับแจ้งแล้วประธาน คชก.ตำบล หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจาก คชก.ตำบลจะต้องแจ้งให้ผู้เช่าที่นาที่ถูกบอกเลิกสัญญาทราบอีกครั้ง ภายใน ๗ วัน เมื่อได้รับสำเนาหนังสือเพื่อให้ผู้ถูกบอกเลิกคัดค้านต่อ คชก:ตำบล ภายใน ๓๐ วัน นับแต่ได้รับแจ้ง

กรณี มีการคัดค้านภายในกำหนด ๓๐ วัน

เป็นหน้าที่ของ คชก.ตำบล จะวินิจฉัยว่า การบอกเลิกการเช่านาเป็นไปโดยชอบหรือไม่ (คือ มีเหตุบอกเลิกและบอกเลิกถูกวิธีหรือไม่)

ถ้า คชก.ตำบล เห็นว่าบอกเลิกโดยชอบแล้ว ก็ให้บอกเลิกได้โดยมีสิทธิสั่งให้ออกจากที่นาโดยกำหนดเวลาตามสมควร โดยคำนึงถึงความเดือดร้อนเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้เช่านานั้นได้ แต่การอุทธรณ์ไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการปฏิบัติตามคำสั่งของ คชก.ตำบล เว้นแต่จะสั่งเป็นอย่างอื่น

พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔

วิเคราะห์ศัพท์

"ป่า" หมายความว่า ที่ดินที่ยังมิได้มีบุคคลใดได้มาตามกฎหมายที่ดิน

"ไม้" หมายความว่า ไม้สักและไม้อื่นทุกชนิด ที่เป็นต้น เป็นกอ เป็นเถา รวมตลอดถึงไม้ที่นำเข้ามาในราชอาณาจักร ไม้ไผ่ทุกชนิด ปาลม์ หวาย ตลอดจนราก ปุ่ม ตอ เศษ ปลาย และกิ่งของสิ่งของอื่น ๆ ไม่ว่าจะได้ถูกตัด ทอน เลื่อย ผ่า ถาก ขุด หรือกระทำประการอื่นใด

"แปรรูป" หมายความว่า การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ไม้ดังนี้ คือ

ก. เลื่อย ผ่า ถาก ขุด หรือกระทำด้วยประการใดแก่ไม้ให้เปลี่ยนรูปหรือขนาดไปจากเดิมนอกจากการลอกเปลือกหรือตบแต่งอันจำเป็นแก่การชักลาก

ข. เผา อบ บด หรือกระทำด้วยประการใดแก่ไม้ให้เปลี่ยนแปรสภาพไปจากเดิมเพื่อถือเอาวัตถุธาตุหรือผลพลอยได้จากไม้นั้น

"ไม้แปรรูป" หมายความว่า ไม้ที่ได้แปรรูปแล้ว และหมายความรวมถึงไม้ที่อยู่ในสภาพพลางว่าเป็นสิ่งปลูกสร้าง หรืออยู่ในสภาพเป็นสิ่งปลูกสร้างอันไม่ชอบด้วยลักษณะสิ่งปลูกสร้างทั่ว ๆ ไป หรือที่ผิดปรกติวิสัยหรืออยู่ในสภาพเป็นเครื่องใช้ที่ไม่ชอบด้วยลักษณะของเครื่องใช้ที่ใช้เป็นปรกติในทันทีนั้นหรือที่ผิดปรกติวิสัย

ไม้ที่อยู่ในสภาพเป็นสิ่งปลูกสร้างหรืออยู่ในสภาพเป็นเครื่องใช้ ทั้งนี้ตลอดเวลาที่อยู่ในสภาพเช่นนั้นรวมทั้งไม้ที่เคยอยู่ในสภาพดังกล่าวและผู้ครอบครองพิสูจน์ได้ว่าได้เคยมีสภาพเช่นนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าสองปีสำหรับไม้อื่นที่มิใช่ไม้สักและห้าปีสำหรับไม้สัก มิให้ถือว่าเป็นไม้แปรรูป

"ทำไม" หมายความว่า ตัด ฟัน กาน โค่น ลิด เลื่อย ผ่า ถาก ทอน ขุด ชักลากไม้ป่าหรือนำไม้ออกจากป่าด้วยประการใด ๆ และหมายความรวมถึงการกระทำดังกล่าวกับไม้สักหรือไม้ยางที่ขึ้นอยู่ในที่ดินที่มิใช่ป่า หรือการนำไม้สักไม้ยางออกจากที่ดินที่ไม้นั้น ๆ ขึ้นอยู่ด้วย

"ของป่า" หมายความว่า บรรดาของที่เกิดหรือมีขึ้นในป่าตามธรรมชาติ คือ

ก. ไม้ รวมทั้งส่วนต่าง ๆ ของไม้ ถ่านไม้ น้ำมันไม้ ยางไม้ ตลอดจนสิ่งอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากไม้

ข. พืชต่าง ๆ ตลอดจนสิ่งอื่น ๆ ที่เกิดจากพืชนั้น

ค. รังนก ครั่ง รวงผึ้ง น้ำผึ้ง ขี้ผึ้ง และมูลค้างคาว

ง. หินที่ไม่ใช่แร่ตามกฎหมายว่าด้วยแร่

และหมายความรวมถึงถ่านไม้ที่บุคคลทำขึ้นด้วย

"นำเคลื่อนที่" หมายความว่า ชักลากหรือทำให้ไม้หรือของป่าเคลื่อนที่จากที่ไปด้วยประการใด ๆ

วิธีประกาศโฆษณาพระราชกฤษฎีกาหรือประกาศรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้กำหนดวิธีการประกาศโฆษณาพระราชกฤษฎีกา และประกาศรัฐมนตรี เพิ่มเติมไปจากวิธีปรกติซึ่งจะใช้วิธีประกาศในราชกิจจานุเบกษาแต่เพียงอย่างเดียวไว้ในมาตรา ๕

กล่าวคือ พระราชกฤษฎีกา และประกาศรัฐมนตรีซึ่งกำหนดขึ้นตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ให้คัดสำเนาประกาศไว้ ณ ที่ว่าการอำเภอและที่ทำการกำนัน หรือที่สาธารณสถานในท้องที่ซึ่งเกี่ยวข้อง (มาตรา ๕) เหตุผลที่กฎหมายได้กำหนดวิธีประกาศโฆษณาขึ้นเป็นพิเศษนี้ เพื่อต้องการให้ประชาชนได้ทราบข้อกำหนดหรือข้อประกาศนั้นอย่างจริงจังยิ่งขึ้น ดังนั้น หากไม่มีการติดประกาศไว้ ณ สถานที่ทั้งสองแห่ง พระราชกฤษฎีกาหรือประกาศนั้นไม่มีผลบังคับสำหรับท้องที่นั้น ๆ เว้นแต่เป็นพระราชกฤษฎีกาหรือประกาศที่ออกมายกเลิกของเดิม ทำให้ประชาชนได้รับผลดีจากการยกเลิกนั้น เช่นนี้ในส่วนที่ยกเลิกนั้นถือว่าใช้บังคับได้ มีผลเป็นการยกเลิกแม้จะไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๕ นี้ก็ตาม

พระราชกฤษฎีกา ซึ่งต้องคัดสำเนาประกาศตามมาตรา ๕ ได้แก่

๑. การกำหนดไม้หวงห้าม และการเพิ่มเติมหรือเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงไม้หวงห้าม

๒. การกำหนดของป่าหวงห้าม

๓. การเพิ่มเติมหรือเพิกถอนของป่าหวงห้าม

ประกาศรัฐมนตรี ซึ่งต้องคัดสำเนาประกาศตามมาตรา ๕ ได้แก่

๑. การกำหนดอัตราค่าภาคหลวงไม้หวงห้าม ไม้ฟืน ไม้เผาถ่านที่ทำจากไม้หวงห้าม

๒. การกำหนดขนาดจำกัดไม้หวงห้าม

๓. การกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการนำไม้นอกประเภทหวงห้ามเข้าเขตด่านป่าไม้

๔. การกำหนดปริมาณของป่าหวงห้ามที่ค้าหรือมีไว้ในครอบครอง

๕. การกำหนดอัตราค่าภาคหลวงของป่าหวงห้าม

๖. ตราประทับไม้ของรัฐบาล

๗. การกำหนดเขตควบคุมไม้ในลำน้ำ

๘. การกำหนดเขตควบคุมการแปรรูปไม้

๙. การกำหนดท้องที่เป็นเขตควบคุมสิ่งประดิษฐ์

๑๐. การกำหนดเขตที่อนุญาตให้แผ้วถางป่าได้

๑๑. การตั้งและกำหนดเขตด่านป่าไม้

การทำไม้และเก็บหาของป่า

การกำหนดไม้หวงห้าม

ไม้หวงห้ามมีสองประเภท คือ

ประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา ได้แก่ไม้ซึ่งการทำไม้จะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือได้รับสัมปทานตามความในพระราชบัญญัติ นี้

ประเภท ข. ไม้หวงห้ามพิเศษ ได้แก่ไม้หายากหรือไม้ที่ควรสงวนซึ่งไม่อนุญาตให้ทำไม้ เว้นแต่รัฐมนตรีจะได้อนุญาตในกรณีพิเศษ (มาตรา ๖)

ไม้สักและไม้ยางทั่วไปในราชอาณาจักรไม่ว่าจะขึ้นอยู่ที่ใดเป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. ไม้ชนิดอื่นในป่าจะให้เป็นไม้หวงห้ามประเภทใดให้กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา (มาตรา ๗ วรรคแรก)

กฎหมายได้แยกประเภทของไม้หวงห้ามออกเป็น ๒ ประเภทคือประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา และประเภท ข. ไม้หวงห้ามพิเศษก็เพื่อประโยชน์เกี่ยวกับการทำไม้ การกำหนดอัตราค่าภาคหลวงไม้ การกำหนดโทษผู้กระทำผิดเกี่ยวกับไม้ ประการสำคัญได้แก่เรื่องการทำไม้กล่าวคือถ้าเป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. กฎหมายอนุญาตให้ทำไม้ในกรณีปรกติได้ส่วนไม้หวงห้ามประเภท ข. อนุญาตให้ทำไม้ได้เฉพาะกรณีพิเศษโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร เป็นผู้อนุญาตเท่านั้น

ไม้หวงห้ามประเภท ก. แบ่งได้เป็น ๒ พวกคือ

๑. ไม้สักและไม้ยาง ไม่ว่าจะขึ้น ณ ที่ใดในราชอาณาจักรเป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. ตามมาตรา ๗ แห่ง พ.ร.บ.ป่าไม้ ฯ

๒. ไม้อื่น ๆ ที่ขึ้นในป่าจะมีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้ไม้ชนิดใดในท้องที่ใดเป็นไม้หวงห้ามพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว จะต้องคัดสำเนาและติดประกาศไว้ ณ ที่ว่าการอำเภอและที่ทำการกำนันหรือที่สาธารณสถานในท้องที่ที่เกี่ยวข้องพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวจึงจะมีผลบังคับใช้ได้ในท้องที่นั้น ๆ ไม้ชนิดเดียวกัน ถ้าขึ้นในที่ดินที่เอกชนมีสิทธิแล้ว ไม่ถือว่าเป็นไม้หวงห้าม ดังนั้นการทำไม้ การแปรรูปไม้ ฯลฯ ไม่ต้องอยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ยกเว้นเรื่องการนำเคลื่อนที่เข้าเขตด่านป่าไม้เท่านั้นที่ต้องปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้

ไม้หวงห้ามอื่น ๆ นอกจากไม้สักและไม้ยาง อาจเป็นไม้หวงห้ามในบางท้องที่และไม่เป็นไม้หวงห้ามในบางท้องที่ ฉะนั้น การที่จะพิจารณาว่าไม้ดังกล่าวเป็นไม้หวงห้ามหรือไม่ จึงจำต้องพิจารณาว่าไม้ดังกล่าวขึ้นในป่าท้องที่ใด ถ้าในท้องที่ที่ไม้นั้นขึ้น เป็นท้องที่ที่ไม้นั้นถูกกำหนดโดยพระราชกฤษฎีกาให้เป็นไม้หวงห้ามแล้ว ไม้นั้นก็ย่อมมีสภาพเป็นไม้หวงห้ามตลอดไป แม้ว่าภายหลังจะถูกตัดฟันลงมา และนำไปยังท้องที่อื่นที่ไม่กำหนดให้ไม้นั้นเป็นไม้หวงห้ามก็ตาม

การกำหนดอัตราค่าภาคหลวงไม้หวงห้าม เป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรที่จะกำหนด โดยให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาทุกกรณีไปเมื่อประกาศแล้วต้องปฏิบัติตามมาตรา ๕ อีกเช่นเดียวกัน

การทำไม้หวงห้าม

การทำไม้ หรือเจาะ หรือสับ หรือเผ่า หรือทำอันตรายด้วยประการใด ๆ แก่ไม้หวงห้ามต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือได้รับสัมปทานก่อนจึงจะกระทำการ

ใด ๆ ตามที่ระบุไว้ในมาตรานี้แก่ไม้หวงห้ามได้และเมื่อได้รับอนุญาตหรือได้รับสัมปทานแล้ว ผู้ที่ได้รับอนุญาตหรือได้รับสัมปทานยังจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงหรือในการอนุญาตอีกด้วย

การอนุญาตนอกจากอนุญาตโดยวิธีธรรมดาแล้ว อาจจะมีการอนุญาตโดยวิธีผูกขาด ซึ่งเป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะเป็นผู้พิจารณาอนุมัติ โดยให้ผู้รับอนุญาตเสียเงินค่าผูกขาดให้แก่รัฐบาลตามจำนวนที่รัฐมนตรีกำหนด สำหรับการอนุญาตให้ผูกขาดทำไม้ฟืนหรือไม้เผาถ่านไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม จะอนุญาตได้เฉพาะในเขตป่าที่ห่างไกลและกันดารหรือเฉพาะการทำไม้ชนิดที่มีค่าหรือหายากเท่านั้น ส่วนการอนุญาตให้ผูกขาดทำไม้ในกรณีอื่น ๆ ไม่มีข้อจำกัดแต่อย่างใด สำหรับการให้สัมปทานผู้มีอำนาจให้สัมปทานคือรัฐบาล

ผู้ได้รับอนุญาตให้ทำไม้ จะต้องเสียค่าภาคหลวงตามที่กฎหมายกำหนดไว้

ผู้ได้รับอนุญาตให้ทำไม้สักที่ขึ้นอยู่ในที่ดินที่มีโฉนดที่ดินเพื่อใช้สอยส่วนตัวและผู้ได้รับอนุญาตให้ทำไม้ยางที่ขึ้นอยู่ในที่ดินที่มี นส.๓ หรือมีโฉนดที่ดิน กฎหมายยกเว้นไม่ต้องเสียค่าภาคหลวง แต่ถ้าเป็นการทำไม้เพื่อการค้าหรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นซึ่งมิใช่การทำเพื่อใช้สอยส่วนตัว หรือการทำไม้สักบนที่ดิน นส.๓ ไม่ได้รับการยกเว้น จึงยังต้องเสียค่าภาคหลวง

ของป่าหวงห้าม

ลักษณะสำคัญ "ของป่า" ตามที่กำหนดไว้ในบทวิเคราะห์ศัพท์คือ จะต้องเป็นบรรดาของที่เกิดหรือมีขึ้นตามธรรมชาติในป่า ถ้าของลักษณะเดียวกันเกิดขึ้นบนที่ดินที่บุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดินแล้ว ของนั้นก็ไม่มีสภาพเป็นของป่า แม้จะเกิดจากสิ่งที่มาจากป่าก็ตาม เช่น นกนางแอ่นเข้าไปทำรังในอาคารบ้านเรือนของเอกชนรังนกนี้ก็ไม่มีสภาพเป็นของป่า หรือผึ้งป่ามาทำรังอยู่ในสวนที่มีโฉนดหรือ นส.๓ ก. รังผึ้งนั้นก็ไม่ใช่ของป่าการเกิดขึ้นหรือมีขึ้นตามธรรมชาติ ถ้าเป็นของที่มนุษย์ทำ แต่ได้ไปทำอยู่ในป่าไม่ถือว่าเป็นของป่า เช่น เอารังผึ้งเลี้ยงไปตั้งไว้ในป่าให้ผึ้งหาน้ำหวานจากป่า

ของป่าชนิดใดในท้องที่ใดจะเป็นของป่าหวงห้าม รัฐบาลจะต้องกำหนดโดยออกเป็นพระราชกฤษฎีกาพระราชกฤษฎีกานั้นจะต้องกัดสำเนาและติดประกาศไว้ ณ ที่ว่าการอำเภอและที่ทำการกำนัน หรือที่สาธารณสถานในท้องที่ที่เกี่ยวข้อง มิฉะนั้น พระราชกฤษฎีกานั้นอาจไม่มีผลบังคับใช้ในท้องที่นั้น

การเก็บหาของป่าหวงห้าม หรือทำอันตรายด้วยประการใด ๆ แก่ของป่าหวงห้ามในป่า จะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และต้องเสียค่าภาคหลวง กับทั้งต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงหรือในการอนุญาต

การอนุญาตให้เก็บของป่าหวงห้าม กระทำได้ ๒ วิธีเช่นเดียวกับการอนุญาตทำไม้หวงห้าม คืออนุญาตโดยวิธีธรรมดา และอนุญาตโดยวิธีผูกขาด การอนุญาตโดยวิธีผูกขาดกระทำได้เฉพาะในกรณีที่เป็นของป่าที่มีค่าหรือหายากหรือเฉพาะในเขตป่าที่ห่างไกลและกันดาร หรือมีความจำเป็นในวิธีการเก็บหาอันจำเป็นต้องให้อนุญาตโดยวิธีผูกขาด

การค้าหรือการมีไว้ในครอบครอง ซึ่งของป่าหวงห้ามเกินปริมาณที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และต้องปฏิบัติหน้าที่ตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงและในการอนุญาต

คำว่า "**ค้า**" หมายความรวมถึงการกระทำต่าง ๆ เกี่ยวกับของป่าหวงห้ามเพื่อจะให้เกิดกำไรขึ้นมาเช่น แลกเปลี่ยนกับสินค้าอย่างอื่น นอกจากนี้อาจมิใช่การกระทำเกี่ยวกับของป่าหวงห้ามโดยตรงก็ได้ เช่นขายสุราแถมน้ำผึ้งให้ดื่มด้วย

การมีไว้ในครอบครองซึ่งของป่าหวงห้าม หมายถึง การยึดถือของป่าหวงห้ามไว้โดยเจตนาจะยึดถือเพื่อตน การฝากของป่าไว้ชั่วคราวเสร็จธุระแล้วจะเอาคืนไป เช่นนี้ไม่ถือว่าผู้รับฝากมีของป่าหวงห้ามไว้ในครอบครอง การยึดถือเพื่อตน ไม่จำเป็นต้องยึดถือไว้ด้วยตนเอง ถ้าบุคคลอื่นเป็นลูกจ้างยึดถือไว้ให้ก็ถือว่านายจ้างมีของป่าหวงห้ามไว้ในครอบครอง

ในท้องที่ใดที่ได้กำหนดของป่าเป็นของหวงห้าม ห้ามมิให้ผู้ใดแม้จะเป็นผู้ได้รับอนุญาต หรือผู้ได้รับสัมปทานเก็บหาของป่าก็ตาม ตัดหรือ โค่นต้นรวงผึ้ง หรือต้นไม้ที่ผึ้งจับทำรังอยู่ หรือทำอันตรายด้วยประการใด ๆ แก่ต้นไม้ที่กล่าวแล้วโดยไม่จำเป็นแก่การเก็บหารวงผึ้ง

ไม้และของป่าระหว่างเคลื่อนที่

พระราชบัญญัติป่าไม้ ๆ ได้กำหนดวิธีควบคุมป่าไม้ไว้หลายวิธีด้วยกัน วิธีหนึ่ง ได้แก่ ควบคุมการนำไม้หรือของป่าเคลื่อนที่ไป วิธีนี้จะทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ทราบว่า ไม้หรือของป่าที่นำเคลื่อนที่ไปนั้น ได้มาจากที่ใดตั้งแต่เมื่อใด โดยวิธีใด จะนำเคลื่อนที่ไปไหน ใครเป็นผู้นำไป นำไปโดยวิธีใดเป็นการป้องกันมิให้มีการนำไม้ของป่าที่ได้มาโดยมิชอบเพิ่มเติมเข้าไป

วิธีการควบคุม การนำไม้หรือของป่าเคลื่อนที่ไป มีดังนี้

๑. การนำไม้หรือของป่าเคลื่อนที่ ต้องมีใบเบิกทางของพนักงานเจ้าหน้าที่กำกับไปด้วยตามข้อกำหนดในกฎกระทรวง

ไม้หรือของป่าที่จะต้องมีใบเบิกทางกำกับนี้ได้แก่

๑.๑ การนำไม้หรือของป่าที่ได้รับใบอนุญาตให้ทำหรือเก็บออกจากสถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาต ไปถึงสถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาตแล้วการนำเคลื่อนที่ต่อไปภายหลังจากนั้น ต้องมีใบเบิกทาง

๑.๒ การนำไม้ที่ทำโดยไม่ต้องรับอนุญาต ซึ่งได้แก่ ไม้ที่มิใช่ไม้หวงห้ามประเภทใดประเภทหนึ่ง ไม้ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่กระทำไปเพื่อประโยชน์ในการบำรุงป่าหรือการทดลองทางวิชาการ หรือการเก็บหาเศษไม้ปลายไม้ตายแห้งที่ล้มขอนนอนไพร ไม้ที่ทำออกดังกล่าวนี้หากนำไปถึงด่านป่าไม้ด่านแรกแล้วต้องมีใบเบิกทาง

๑.๓ การนำไม้หรือของป่ามาในราชอาณาจักรไปถึงด่านศุลกากรหรือด่านตรวจศุลกากรที่นำเข้ามาแล้วการนำเคลื่อนที่ต่อไปต้องมีใบเบิกทาง

๑.๔ การนำไม้หรือของป่าที่รับซื้อจากทางราชการป่าไม้เคลื่อนที่ไปจากที่ที่ไม้หรือของป่านั้นอยู่ในขณะรับซื้อต้องมีใบเบิกทาง

ไม้ที่นำเคลื่อนที่และต้องมีใบเบิกทางกำกับนี้ ต้องเป็นไม้ที่ทำหรือนำมาจากป่า

ไม้ที่อยู่ในสภาพสิ่งประดิษฐ์หรือเครื่องใช้ เช่น ตู้ โต๊ะ เตียง ม้านั่ง การนำเคลื่อนที่ไม่ต้องมีใบเบิกทางแต่ถ้าได้รื้อออกหรือถอดออกมาแล้ว เช่นนี้ ต้องถือว่าได้กลับกลายมาอยู่ในความหมายของคำว่า "ไม้" อีก ดังนั้นการนำเคลื่อนที่ต้องปฏิบัติตามใบเบิกทาง แต่กฎหมายได้บัญญัติวิธีการควบคุมไว้เป็นกรณีพิเศษซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

๒. ผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้ หรือผู้รับอนุญาตตั้งโรงค้าไม้แปรรูป อาจออกหนังสือกำกับไม้แปรรูปเพื่อให้บุคคลใด นำไม้แปรรูปเคลื่อนที่จากสถานที่ที่ได้รับอนุญาตของตนไปยังสถานที่อีกแห่งหนึ่งได้เมื่ออธิบดีกรมป่าไม้ ได้สั่งอนุญาตให้กระทำเช่นนั้นได้ตามเงื่อนไขที่อธิบดีกรมป่าไม้กำหนด หนังสือกำกับไม้แปรรูปให้ใช้แบบที่อธิบดีกรมป่าไม้กำหนด และให้ถือเสมือนหนึ่งเป็นใบเบิกทางของพนักงานเจ้าหน้าที่

๓. การนำไม้สักที่เคยอยู่ในสภาพเป็นสิ่งปลูกสร้างหรือเคยอยู่ในสภาพเป็นเครื่องใช้ และพ้นจากสภาพเป็นสิ่งปลูกสร้างหรือเครื่องใช้มาแล้วกว่า ๕ ปี เคลื่อนย้ายออกนอกเขตจังหวัด ซึ่งเป็นที่ตั้งสิ่งปลูกสร้างหรือเป็นที่ประกอบเครื่องใช้นั้น ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่แต่ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

การอนุญาต ให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกรมป่าไม้กำหนด โดยอนุมัติรัฐมนตรี ระเบียบดังกล่าวจะกำหนดเงื่อนไขให้ผู้รับอนุญาตปฏิบัติตามด้วยก็ได้

การนำ "ไม้สักเรือนเก่า" ในกรณีนี้เคลื่อนที่ไปไม้ต้องมีใบเบิกทาง แต่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่อธิบดีกรมป่าไม้กำหนดโดยอนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร ซึ่งถ้าบุคคลนั้นไม่ปฏิบัติตามอาจถูกพักใช้ใบอนุญาต หรือเพิกถอนใบอนุญาตและมีความผิดตามกฎหมายได้

การ "พ้นจากสภาพเป็นสิ่งปลูกสร้างหรือเครื่องใช้มาแล้วกว่า ๕ ปี" นั้น หมายความถึงการพ้นสภาพดังกล่าวกว่า ๕ ปีเท่านั้น ส่วนจะอยู่ในสภาพสิ่งปลูกสร้างหรือเครื่องใช้มาแล้วมากน้อยเพียงใดก็ได้ ข้อสำคัญเมื่อพ้นสภาพมาแล้วต้องเก็บไว้ต่อไปอีกกว่า ๕ ปี เช่น บ้านไม้สักหลังหนึ่งปลูกมาได้เพียงเดือนเดียวก็ถูกไต้ฝุ่นพัดจนพังไป ไม้สักดังกล่าวจะถือเป็นไม้สักเรือนเก่าได้ต่อเมื่อเก็บต่อไปกว่า ๕ ปี ถ้านำเคลื่อนที่ไปก่อน ๕ ปี ต้องมีใบเบิกทางตามกรณี ๑.

๔. การนำไม้หรือของป่าเคลื่อนที่เข้าเขตด่านป่าไม้ ต้องแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ประจำด่านป่าไม้นั้น โดยแสดงใบเบิกทางกำกับไม้หรือของป่า หรือหนังสือกำกับไม้แปรรูปที่นำมานั้นแล้วแต่กรณี ภายในกำหนด ๕ วัน นับแต่วันที่เข้าเขตด่าน เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ตรวจสอบและอนุญาตเป็นหนังสือให้ผ่านได้แล้ว จึงให้นำไม้หรือของป่านั้นไปได้

ไม้หรือของป่าในกรณีนี้ ได้แก่ ไม้และของป่า ตามข้อ ๑.๑ ถึง ๑.๔ ไม้แปรรูปตามข้อ ๒ และ ไม้สักเรือนเก่า ตามข้อ ๓

ที่ใดเป็นด่านป่าไม้และมีเขตอย่างใด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

จะเป็นผู้ประกาศกำหนด และต้องคัดสำเนาประกาศติดไว้ ณ ที่ว่าการอำเภอ และที่ทำการกำนัน หรือที่สาธารณสถานในท้องที่ที่เกี่ยวข้อง

๕. ห้ามนำไม้หรือของป่าเคลื่อนที่ผ่านด่านป่าไม้ในระหว่างเวลาตั้งแต่พระอาทิตย์ตก ถึงพระอาทิตย์ขึ้นเว้นแต่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นหนังสือ

๖. กรณีตามข้อ ๔ และข้อ ๕ มิให้ใช้บังคับในกรณีต่อไปนี้

๑. เมื่อมีข้อกำหนดอย่างอื่น ใบสัมปทาน ใบอนุญาต หรือใบเบิกทาง

๒. เมื่อทบวงการเมืองใด ได้ตกลงกับกรมป่าไม้ไว้เป็นอย่างอื่น

๓. เมื่อเป็นการกระทำของผู้ได้รับอนุญาตทำการเก็บไม้ไหลลอยได้เก็บไว้เพื่อส่งไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ประจำสถานีตรวจรับ และรักษาไม้ไหลลอยตามความในพระราชบัญญัตินี้

การควบคุมไม้แปรรูป

การแปรรูปไม้ มีหลักตาม ม.๔ (๓) พ.ศ. ๒๔๘๔ แบ่งได้เป็น ๒ ประการ คือ

๑. การกระทำใด ๆ แก่ไม้ให้เปลี่ยนรูปหรือขนาดไปจากเดิม ได้แก่การเลื่อย การตัด การลิด การเผา การขุด การถากซ่อม ฯลฯ ซึ่งเมื่อทำกับไม้แล้วเป็นผลให้ไม้นั้นเปลี่ยนรูปหรือขนาดไปจากเดิม เหล่านี้ถือว่าเป็นการแปรรูปไม้

อย่างไรก็ตาม ถ้าการกระทำนั้นเป็นการลอกเปลือกหรือตบแต่ง ไม่ถือว่าเป็นการแปรรูปไม้ การตัดทอนไม้แม้จะเป็นการเปลี่ยนรูปทรงไม้ แต่สภาพต่าง ๆ ของไม้ก็มิได้เปลี่ยนแปลงจึงไม่ถือว่าเป็นการแปรรูปไม้เช่นกัน

อนึ่ง การไสกบไม้มิใช่เป็นการแปรรูปไม้ เพราะไม่ได้ทำให้ไม้เปลี่ยนรูปหรือขนาด

๒. การกระทำใด ๆ แก่ไม้ให้เปลี่ยนสภาพไปจากเดิมเพื่อถือเอาวัตถุธาตุหรือผลพลอยได้จากไม้นั้น การกระทำตามนี้ไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนรูปหรือขนาดไม้แต่อย่างใด หากก่อให้เกิดผลคือการเปลี่ยนสภาพไปจากเดิม

ฉะนั้น การเผาไม้เพื่อทำให้เป็นถ่านจึงอยู่ในความหมายนี้ เพราะการเผาไม้ให้เป็นถ่านนั้น เป็นการกระทำให้ไม้แปรสภาพจากไม้กลายเป็นถ่าน โดยที่ผู้เผาประสงค์จะถือเอาถ่านอันเป็นวัตถุธาตุที่ได้จากไม้นั้น ดังนี้ การเผาถ่านจึงเป็นการแปรรูปไม้อย่างหนึ่งเหมือนกัน แต่ทั้งนี้เมื่อไม้ถูกเผากลายเป็นถ่านแล้ว ถ่านนั้นไม่ถือว่าเป็นไม้แปรรูป เพราะไม่ได้เหลือสภาพไม้อยู่อีกแต่อย่างใด การมีถ่านไว้ในครอบครองจึงไม่ถือว่าเป็นการมีไม้แปรรูปไว้ในครอบครอง ย่อมไม่มีความผิดตาม พ.ร.บ.ป่าไม้

แต่ถ้าถ่านไม้ที่บุคคลทำในป่าก็กลายเป็นของป่า ตาม ม.๔ (๗) แห่ง พ.ร.บ.ป่าไม้ที่แก้ไขใหม่ พ.ศ. ๒๕๑๘

ไม้แปรรูป มีหลักตาม ม.๔ (๔) พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔ อันอาจแยกได้เป็น ๔ ลักษณะ ดังนี้

๑. ไม้ที่ผ่านการแปรรูปมาแล้วตามความหมายใน ม.๔ (๓) เช่น ไม้กระดาน ไม้เหลี่ยม เป็นต้น

๒. ไม้ที่อยู่ในสภาพพรางว่าเป็นสิ่งปลูกสร้าง หรืออยู่ในสภาพเป็นสิ่งปลูก-

สร้างอันไม่ชอบด้วยลักษณะสิ่งปลูกสร้างทั่ว ๆ ไป หรืออยู่ในสภาพเป็นสิ่งปลูกสร้างที่ผิดปกติวิสัย

จะเห็นได้ว่าไม้ดังกล่าวแม้จะอยู่ในสภาพเป็นสิ่งปลูกสร้างก็ตาม แต่ก็อยู่ในสภาพดังกล่าวเพียงเพื่อพรางบุคคลภายนอกเท่านั้น แท้จริงแล้วผู้ปลูกสร้างมิได้มีเจตนาจะให้เป็นสิ่งปลูกสร้างแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ถ้าสิ่งปลูกสร้างนั้นยังสร้างไม่เสร็จหรือเพิ่งจะลงมือก่อสร้าง แต่ผู้ปลูกสร้างมีเจตนาสุจริตในการปลูกสร้างนั้น เช่นนี้ สิ่งปลูกสร้างที่ยังไม่เสร็จก็ต้องถือว่าเป็นสิ่งปลูกสร้างแล้ว ไม่ถือว่าเป็นไม้แปรรูปตาม ม.๔ (๔)

การปลูกสร้างโดยอำพรางว่าเป็นบ้าน เช่น ปลูกสร้างบ้านไว้ในป่าให้ไม้เก่าแล้วนำไปขายนั้น ถือว่าเป็นการปลูกสร้างโดยอำพราง แม้ปลูกสร้างเกิน ๒ ปีก็ตาม ไม้นั้น ก็คงเป็นไม้แปรรูปเช่นเดิม แม้จะรื้อแล้วก็ยังถือว่ามีไม้แปรรูปไว้ในครอบครองโดยมิได้รับอนุญาต การเอาไม้แปรรูปตีฝาโดยลักษณะเพียงชั่วคราวไม่เจตนาให้ประกอบเป็นสิ่งปลูกสร้างจริงจัง เป็นแต่พรางไว้เพื่อหลีกเลี่ยงกฎหมาย ฟังไม่ได้ว่าเป็นไม้แปรรูปที่ประกอบเป็นสิ่งปลูกสร้าง ไม้นั้นจึงยังคงเป็นไม้แปรรูปอยู่ ไม้ที่ประกอบเป็นโครงเรือนที่กำลังปลูกสร้างอยู่ไม่ถือว่าเป็นไม้แปรรูปแม้ขณะกำลังก่อสร้างก็ตาม แต่ทั้งนี้ ถ้าหากรื้อถอนก่อนระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ คือ ๒ ปี สำหรับไม้ทั่วไป หรือ ๕ ปี สำหรับไม้สัก ไม้นั้นก็จะกลับมาเป็นไม้แปรรูปอีกได้ ไม้กระดานที่ถูกตีเป็นฝาครัว แต่ละต้นตีไว้ไม่เป็นระเบียบอย่างเช่นฝาบ้านทั่ว ๆ ไป ในบางตอน ตอนบนตีทับกัน ตอนล่างตีเรียงแผ่น แต่ละแผ่นห่างกันแต่ละแผ่นตีเรียงทับกันเป็นฝาเกล็ด ตอนกลางมีช่องว่าง ไม้กระดานที่อยู่บนขื่อก็วางไว้เฉย ๆ มิได้ตอกอยู่ สภาพดังกล่าวมีลักษณะเป็นการเก็บไว้ชั่วคราว ไม่ใช่ไม้ที่อยู่ในสภาพสิ่งปลูกสร้างไม้เหล่านี้จึงถือว่าเป็นไม้แปรรูป

๓. ไม้ที่อยู่ในสภาพเป็นเครื่องใช้ที่ไม่ชอบด้วยลักษณะของเครื่องใช้เป็นปรกติในท้องที่นั้น หรืออยู่ในสภาพเครื่องใช้ที่ผิดปกติวิสัย ตัวอย่างเช่น ไม้ที่ต่อเป็นเรือแล้วแต่ไม่สามารถนำลงใช้ในน้ำได้ตามปกติ ยังไม่ถือว่าเป็นเครื่องใช้ เรือนั้นจึงเป็นไม้แปรรูปอยู่กรอบหน้าต่างถือว่าเป็นเครื่องใช้อย่างหนึ่ง กลายสภาพจากไม้แปรรูปแล้ว ไม่ถือว่าเป็นไม้แปรรูปอีกต่อไป บานหน้าต่างมีไว้สำหรับเปิดปิดทางลมเข้าบ้านเมื่อยังมิได้นำเข้าประกอบกับตัวบ้าน ทั้งมิได้ทำบังใบเพื่อติดกับกรอบหน้าต่าง ยังถือไม่ได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของบ้านจึงยังคงเป็นไม้แปรรูปอยู่ ผู้มีไว้ในครอบครองจึงต้องมีความผิด

๔. ไม้ที่เคยเป็นสิ่งปลูกสร้างหรือเครื่องใช้มาแล้ว แต่เป็นยังไม่ครบ ๒ ปี สำหรับไม้อื่น ๆ และยังไม่ครบ ๕ ปี สำหรับไม้สัก เช่น นำไม้ไปปลูกบ้าน ทำโต๊ะ เก้าอี้ ไม้นั้นก็คงเป็นไม้แปรรูปอยู่เช่นเดิม เว้นแต่ระยะเวลาจะผ่านไปแล้วไม่น้อยกว่า ๒ ปี สำหรับไม้ทั่ว ๆ ไป และ ๕ ปี สำหรับไม้สัก การนำไม้มาปลูกสร้างบ้านแล้ว ๒ ปี เมื่อรื้อถอนบ้านเรือน ไม้ที่รื้อถอนไม่เป็นไม้แปรรูปอีกต่อไป

คำว่า **"มีไม้แปรรูปไว้ในครอบครอง"** หมายความว่า ได้ยึดถือไม้นั้นไว้โดยมีเจตนาจะยึดถือเพื่อตน หรืออาจจะไม่ยึดถือเองแต่มีบุคคลอื่น เช่น ลูกจ้างได้ยึดถือไม้นั้นไว้แทน

ตน เหล่านี้ ถือว่าบุคคลนั้นมีไม้ไว้ในครอบครองแล้ว การมีไม้แปรรูปซึ่งผู้อื่นได้รับอนุญาตแล้วแม้ตนจะไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานให้มีไม้ไว้ในครอบครองก็ไม่เป็นความผิด เพราะได้รับการยกเว้น การมีไม้แปรรูปไว้ในครอบครองที่ไม่ต้องขออนุญาตจะมีได้ไม่เกิน ๐.๒๐ ลูกบาศก์เมตร แต่ถ้าเป็นไม้สักจะมีไว้ในครอบครองไม่ได้

การมีไม้ไว้ในครอบครองผู้ครอบครองจะต้องมีเจตนาครอบครองไว้เพื่อตนเองหรือครอบครองแทนผู้อื่น การรับจ้างขนไม้จึงไม่ถือว่าเป็นการมีไม้ไว้ในครอบครองไม่มีความผิดฐานนี้ ผู้รับจ้างหรือช่วยเหลือชักลากไม้ของผู้อื่นซึ่งมีไว้ในครอบครองโดยมิได้รับอนุญาตจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งนั้น ไม่มีความผิดฐานมีไม้ไว้ในครอบครอง แต่มีความผิดฐานชักลากไม้โดยมิได้รับอนุญาต

การมีไม้แปรรูปไว้ในครอบครอง ผู้ครอบครองจะต้องรับผิดเพียงใดนั้น ต้องดูก่อนว่าไม้ที่มีไว้ ในครอบครองเป็นไม้ประเภทใด ถ้าเป็นไม้สักและไม้ยางแล้ว ไม้ดังกล่าวถือเป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. ไม่ว่าจะขึ้นอยู่ที่ใด ถือเป็นไม้หวงห้ามเสมอ การแปรรูปไม้สักหรือไม้ยาง หรือมีไม้สักหรือไม้ยางไว้ในครอบครอง จะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานเสมอ มิฉะนั้นจะมีความผิด

แต่ถ้าเป็นไม้ตะเคียนทองและไม้มะค่าโมงแล้ว มิได้เป็นไม้หวงห้ามทุกกรณีถ้าปรากฏว่ามีพยานหลักฐานแสดงว่าไม้ดังกล่าวไม่ได้เป็นไม้ที่ขึ้นในป่า แต่เป็นไม้ที่ตัดฟันมาจากที่ดินของเอกชน ไม่ว่าจะเป็นที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือเป็นที่ดินที่มี นส.๓ แล้ว ย่อมถือว่าไม้ดังกล่าวไม่ใช่ไม้หวงห้าม ผู้มีไม้ดังกล่าวไว้ในครอบครองย่อมไม่ผิด

พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗

ป่าสงวนแห่งชาติ หมายถึง พื้นที่ป่าไม้ที่มีความสำคัญซึ่งจะต้องสงวนและคุ้มครองไว้ให้เป็นป่าถาวรตามกฎหมาย มีพื้นที่ตั้งแต่ ๑,๐๐๐ ไร่ขึ้นไป ซึ่งมีไม้หรือของป่าอันมีค่าพอประมาณ อันควรคุ้มครองไว้เพื่อให้ราษฎรที่มีภูมิลำเนาอยู่ใกล้เคียงป่าได้ใช้สอยไม้และของป่า หรือซึ่งกรมป่าไม้มีแผนการหรือดำเนินการจัดเป็นป่าสงวนแห่งชาติเพื่อบำรุงรักษาจัดวางโครงการทำไม้ หรือจัดเป็นป่าผูกขาด ป่าสัมปทาน ได้แก่ พื้นที่ป่าบนและบริเวณเขาภูเขา ป่าต้นน้ำลำธาร ป่าเลนในจังหวัดชายทะเล พื้นที่ที่กรมป่าไม้จัดเป็นป่าสงวน สวนรุกขชาติ วนอุทยาน หรือแหล่งสัตว์น้ำ

ป่าไม้ถาวร คือ ป่าไม้ที่คณะรัฐมนตรีได้ลงมติเห็นชอบที่จะให้สงวนไว้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ โดยออกเป็นกฎกระทรวงตาม พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ มาตรา ๖ วรรคสอง

ตามปกติที่ป่าโดยทั่วไปคือ ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินอย่างหนึ่ง ผู้ใดจะยกอายุความขึ้นต่อสู้กับรัฐไม่ได้ แต่การควบคุมดูแลไม้บนดินเป็นอำนาจหน้าที่ของกรมป่าไม้ตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔ ป่าสงวนมาจากที่ป่าธรรมดาซึ่งเป็นที่ดินของรัฐ ดังนั้น จะเอาที่ดินเอกชนที่เขามีสิทธิครอบครองอยู่แล้วมาดำเนินการจัดเป็นป่าสงวนไม่ได้ ดังจะเห็นได้จาก พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ มาตรา ๑๒ ที่ว่า

"บุคคลใดอ้างว่ามีสิทธิหรือได้ทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติใดอยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงกำหนดป่าสงวนแห่งชาตินั้นใช้บังคับ ให้ยื่นคำร้องเป็นหนังสือต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ภายในกำหนดเก้าสิบวัน นับแต่วันที่กฎกระทรวงนั้นใช้บังคับ ถ้าไม่ยื่นคำร้องภายในกำหนดดังกล่าว ให้ถือว่าสละสิทธิหรือประโยชน์นั้น

คำร้องดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ส่งต่อไปยังคณะกรรมการสำหรับป่าสงวนแห่งชาติโดยไม่ชักช้า

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับ แก่กรณีสิทธิในที่ดินที่บุคคลมีอยู่ตามประมวลกฎหมายที่ดิน"

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๖ (พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๓๔) ได้กำหนดนโยบายป่าไม้แห่งชาติโดยแบ่งพื้นที่ป่าไม้เป็น ๒ ส่วน คือ

๑. พื้นที่ป่าไม้เพื่อการอนุรักษ์ มีเป้าหมายจะเก็บรักษาไว้ให้ได้ในอัตราร้อยละ ๑๕ ของพื้นที่ประเทศ หรือคิดเป็นพื้นที่ประมาณ ๔๘ ล้านไร่ เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พื้นที่ป่าไม้อนุรักษ์, รัฐจะดำเนินการป้องกันและรักษาพื้นที่ป่าไม้อย่างจริงจังและจะให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ป่าไม้ในบางพื้นที่ โดยไม่มีผลกระทบต่อการอนุรักษ์ป่าไม้

๒. พื้นที่ป่าเศรษฐกิจ การทำไม้หรือการเก็บหาของป่าในเขตป่าสงวนแห่ง-

ชาติให้กระทำได้เมื่อได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ประกาศไว้เป็นคราว ๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแห่งหนึ่งแห่งใดโดยเฉพาะ (พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ มาตรา ๑๕) การอนุญาตให้เป็นไปตามแบบระเบียบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

พื้นที่ป่าเศรษฐกิจจำแนกพื้นที่ที่ถูกบุกรุกและมีสภาพเสื่อมโทรมออกจากพื้นที่ป่าที่มีความสมบูรณ์ พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมที่มีความเหมาะสมในการทำการเกษตรจะสนับสนุนให้เอกชนทำการเกษตรควบคู่กับการปลูกป่า ส่วนพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมที่ไม่เหมาะสมกับการทำการเกษตรจะสนับสนุนให้เอกชนปลูกป่า เพื่อเป็นการปรับสภาพดินทดแทนป่าไม้เสื่อมโทรมและเพื่อเสริมรายได้

ป่าสงวนแห่งชาติ อาจนำมาประกาศเป็นป่าอนุรักษ์หรือป่าเศรษฐกิจก็ได้

การเพิกถอนป่าสงวนแห่งชาติอาจกระทำได้ถ้ามีความเหมาะสมตามความจำเป็น ทั้งนี้ เป็นไปตาม พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ ม.๗ ที่ว่า

"การเปลี่ยนแปลงเขตหรือการเพิกถอนป่าสงวนแห่งชาติ ป่าใด ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนให้กระทำได้โดยออกกฎกระทรวง"

ป่าสงวนที่ได้มีการเพิกถอนดังกล่าว ก็กลายสภาพเป็นป่าปกติ คือเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่า (ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๐๔ (๑)) อีกครั้ง

บุคคลใดจะเข้ายึดถือครอบครองทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อสร้างแผ้วถางเผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ซึ่งจะทำให้ป่านั้นเสื่อมเสียสภาพป่าสงวนแห่งชาติ พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ ฯ มาตรา ๑๔ ได้บัญญัติห้ามไว้เว้นแต่จะได้รับอนุญาตแต่ละกรณีตามที่กฎหมายกำหนดไว้

พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๕

ม.๔ ใน พ.ร.บ.นี้

(๑) "ที่ดิน" หมายความว่า พื้นที่ดินทั่วไป และให้หมายความรวมถึง ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะและที่ชายทะเลด้วย

(๒) "อุทยานแห่งชาติ" หมายความว่า ที่ดินที่ได้กำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติตาม พ.ร.บ.นี้

(๓) "ไม้" หมายความรวมถึงพันธุ์ไม้ทุกชนิดทั้งที่เป็นต้น เป็นกอ เป็นเถา ตลอดจนส่วนต่าง ๆ ของไม้

(๔) "สัตว์" หมายความถึงสัตว์ทุกชนิด ตลอดจนส่วนต่าง ๆ ของสัตว์ สิ่งที่เกิดจากสัตว์ และสิ่งที่สัตว์ทำขึ้น..."

ม. ๖ "เมื่อรัฐบาลเห็นสมควรกำหนดบริเวณที่ดินแห่งใดที่มีสภาพธรรมชาติเป็นที่น่าสนใจให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิมเพื่อสงวนไว้ให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาและรื่นรมย์ของประชาชน ก็ให้มีอำนาจกระทำได้โดยประกาศพระราชกฤษฎีกา และให้มีแผนที่แสดงแนวเขตแห่งบริเวณที่กำหนดนั้นแนบท้ายพระราชกฤษฎีกาด้วย บริเวณที่กำหนดนี้เรียกว่า "อุทยานแห่งชาติ"

ที่ดินที่จะกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาตินั้น ต้องเป็นที่ดินที่มิได้อยู่ในกรรมสิทธิ์หรือครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลใดซึ่งมิใช่ทบวงการเมือง

หมายความว่าที่ดินของเอกชนที่เจ้าของมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินแล้ว เช่น เป็นที่ดินที่มีโฉนดที่ดินหรือมีสิทธิครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น มี นส.๓ หรือ สค.๑ โดยชอบที่ประเภทนี้กระทรวงเกษตรฯ จะประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติไม่ได้ เว้นแต่อยู่ในความครอบครองของทบวงการเมือง เช่น ที่ราชพัสดุ และมีสภาพธรรมชาติที่น่าสนใจก็จะประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติก็ได้

ที่ที่ประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ อาจเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่า ที่สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ที่ราชพัสดุ หรือที่ป่าสงวนก็ได้

การขยายหรือการเพิกถอนอุทยานแห่งชาติไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา ตาม ม.๗ แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๕

การคุ้มครองและดูแลรักษาอุทยานแห่งชาติ ม.๑๖ กำหนดข้อห้ามมิให้บุคคลใดกระทำการภายในเขตอุทยานแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

(๑) ยึดถือหรือครอบครองที่ดิน รวมตลอดถึงก่อสร้าง แผ้วถาง หรือเผาป่า

(๒) เก็บหา นำออกไป ทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตราย หรือทำให้เสื่อมสภาพซึ่งไม้ ยางไม้ น้ำมันยาง น้ำมันสน แร่หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น

(๓) นำสัตว์ออกไป หรือทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายแก่สัตว์

(๔) ทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายหรือทำให้เสื่อมสภาพแก่ดิน หิน กรวด หรือทราย

(๕) เปลี่ยนแปลงทางน้ำหรือทำให้น้ำในลำน้ำ ลำห้วย หนอง บึง ท่วมท้น หรือเหือดแห้ง

(๖) ปิดหรือทำให้กีดขวางแก่ทางน้ำหรือทางบก

(๗) เก็บหา นำออกไป ทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตราย หรือทำให้เสื่อมสภาพซึ่งกล้วยไม้ น้ำผึ้ง ครั่ง ถ่านไม้ เปลือกไม้ หรือมูลค้างคาว

(๘) เก็บ หรือทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายแก่ดอกไม้ ใบไม้หรือผลไม้

(๙) นำยานพาหนะเข้าออกหรือขับขี่ยานพาหนะในทางที่มิได้จัดไว้เพื่อการนั้นเว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

(๑๐) นำอากาศยานขึ้นลงในที่ที่มิได้จัดไว้เพื่อการนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

(๑๑) นำหรือปล่อยปศุสัตว์เข้าไป

(๑๒) นำสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์ พาหนะเข้าไป เว้นแต่จะได้ ปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติรัฐมนตรี

(๑๓) เข้าไปดำเนินกิจการใด ๆ เพื่อหาผลประโยชน์ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

(๑๔) ปิดประกาศ โฆษณา หรือขีดเขียนในที่ต่าง ๆ

(๑๕) นำเครื่องมือสำหรับล่าสัตว์หรือจับสัตว์ หรืออาวุธใด ๆ เข้าไป เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และปฏิบัติตามเงื่อนไขซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้อนุญาตนั้นกำหนดไว้

(๑๖) ยิงปืน ทำให้เกิดระเบิดซึ่งวัตถุระเบิด หรือจุดดอกไม้เพลิง

(๑๗) ส่งเสียงอื้อฉาวหรือกระทำการอื่นอันเป็นการรบกวน หรือเป็นที่เดือดร้อนรำคาญแก่คนหรือสัตว์

(๑๘) ทิ้งขยะมูลฝอยหรือสิ่งต่าง ๆ ในที่ที่มิได้จัดไว้เพื่อการนั้น

(๑๙) ทิ้งสิ่งที่เป็นเชื้อเพลิงซึ่งอาจทำให้เกิดเพลิง

ผู้กระทำการฝ่าฝืนข้อห้ามตาม ม.๑๖ นี้ มีความผิดต้องถูกลงโทษตามที่ พ.ร.บ.นี้กำหนด

พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. ๒๔๔๒

สัตว์พาหนะหมายถึง ช้าง ม้า โค กระบือ ล่อ ลา ซึ่งได้ทำหรือต้องทำตั๋วรูปพรรณตามกฎหมาย

การจดทะเบียนทำตั๋วรูปพรรณ

เมื่อสัตว์พาหนะดังต่อไปนี้คือ (๑) ช้างมีอายุย่างเข้าปีที่แปด (๒) สัตว์อื่นนอกจากโคตัวเมียที่มีอายุย่างเข้าปีที่หก (๓) สัตว์ใดที่ได้ใช้ขับขี่ ลากเข็นหรือใช้งานแล้ว (๔) สัตว์ใดที่อายุย่างเข้าปีที่สี่เมื่อจะนำออกนอกราชอาณาจักร (๕) โคตัวเมียที่อายุย่างเข้าปีที่หก เมื่อจะทำการโอนกรรมสิทธิ์เว้นแต่กรณีรับมรดกให้เจ้าของหรือตัวแทนพร้อมด้วยผู้ใหญ่บ้านหรือพยานในกรณีที่ไม่มีผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ใหญ่บ้านไปด้วยไม่ได้ นำสัตว์นั้นไปขอจดทะเบียนตั๋วรูปพรรณจากนายทะเบียนท้องที่ที่สัตว์นั้นอยู่ภายในกำหนดเวลาดังนี้คือถ้าเป็นสัตว์ตาม (๑) และ (๒) ตามที่นายทะเบียนจะประกาศเป็นรายตำบลและกำหนดระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๕๐ วัน ถ้าเป็นสัตว์ตาม (๓) ภายในกำหนด ๕๐ วัน นับแต่วันที่ได้ใช้ขับขี่ลากเข็นหรือใช้งานแล้ว และถ้าเป็นสัตว์ตาม (๔) และ (๕) ต้องขอจดทะเบียนทำตั๋วรูปพรรณก่อนนำออกนอกราชอาณาจักรหรือทำการโอนกรรมสิทธิ์

สัตว์พาหนะซึ่งนำมาจากต่างประเทศเข้ามาในราชอาณาจักรก็ต้องขอจดทะเบียนตั๋วรูปพรรณด้วย

ผู้ใดฝ่าฝืนไม่จดทะเบียนตั๋วรูปพรรณดังกล่าวมีความผิดต้องถูกปรับไม่เกิน ๕๐ บาท หรือจำคุกไม่เกิน ๑๐ วัน หรือทั้งจำทั้งปรับ

การย้ายสัตว์พาหนะ

การย้ายสัตว์พาหนะไปต่างอำเภอ ให้เจ้าของหรือตัวแทนต้องนำตั๋วรูปพรรณไปแจ้งความต่อนายทะเบียนท้องที่ใหม่ภายใน ๓๐ วันนับแต่วันที่สัตว์นั้นไปถึงที่ ๆ ย้ายไป (ยกเว้นกรณีสารเช่า เช่าซื้อ) ยืม ฝาก จำนำ รับจ้างเลี้ยง หรือพาไปชั่วคราวไปต้องแจ้งย้าย

อนึ่ง การนำช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ สุกร หรือสัตว์อื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวงไปยังท้องที่ต่างจังหวัดจะต้องได้รับอนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ซึ่งหากฝ่าฝืนต้องโทษจำคุกไม่เกิน ๓ เดือน หรือปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. ๒๔๕๕ มาตรา ๓๔, ๔๕)

การโอนกรรมสิทธิ์สัตว์พาหนะให้ผู้โอนและผู้รับโอนทั้งสองฝ่ายหรือตัวแทนนำสัตว์พาหนะและตั๋วรูปพรรณไปยังนายทะเบียนเพื่อจดทะเบียนการโอนกรรมสิทธิ์ ส่วนการจำนองสัตว์พาหนะให้ผู้จำนองและผู้รับจำนองทั้งสองฝ่ายนำตั๋วรูปพรรณประจำสัตว์ที่จะจำนอง (ไม่ต้องนำสัตว์ไป) ไปยังนายทะเบียนท้องที่ที่มีทะเบียนสัตว์นั้น

ถ้าปรากฏว่าผู้ใดครอบครองสัตว์พาหนะไว้โดยไม่มีตั๋วรูปพรรณหรือมีแต่ไม่ถูกต้องตรงกับสัตว์ เจ้าพนักงานมีอำนาจที่จะยึดสัตว์พาหนะนั้นไว้และนำส่งต่อพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมาย และให้เป็นหน้าที่ผู้นั้นแสดงให้เห็นความบริสุทธิ์ว่าตนเป็นเจ้าของ

หรือได้สัตว์มาโดยสุจริต ซึ่งหากผู้ครอบครองดังกล่าวแสดงความบริสุทธิ์ไม่ได้ ผู้นั้นมีความผิดต้องโทษปรับไม่เกิน ๑๐๐ บาทหรือจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ใดจับสัตว์พาหนะที่เพลิดเพลินหรือถูกละทิ้งไว้ถ้ามิสามารถมอบคืนสัตว์นั้นให้แก่เจ้าของหรือผู้มีสิทธิ์จะรับสัตว์นั้นได้ภายในกำหนดสามวันนับแต่วันจับสัตว์นั้นได้ ก็ให้นำสัตว์นั้นไปส่งมอบต่อเจ้าพนักงานเพื่อส่งมอบแก่พนักงานสอบสวนต่อไป

พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. ๒๔๙๙

คนเกิด ขยายความว่า ทารกขณะคลอดแล้วยังมีชีวิตอยู่

๑. คนเกิดในบ้าน หมายถึงการเกิดในโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างสำหรับใช้เป็นที่อยู่ประจำซึ่งมีเจ้าบ้านปกครอง และให้หมายความรวมตลอดถึงการเกิดในเรือ แพ ซึ่งจอดเป็นประจำและใช้เป็นที่อยู่ประจำ โรงพยาบาล โรงแรม เรือนจำ หรือสถานที่อย่างอื่นซึ่งอาจใช้เป็นที่อยู่อาศัย การเกิดในหมู่บ้านดังกล่าวนี้จะเป็นบ้านของผู้ใดก็ได้ ไม่จำกัดต้องเป็นบ้านซึ่งมารดาผู้คลอดเด็กมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน

กรณีมีเด็กเกิดในบ้าน กฎหมาย กำหนดให้เจ้าบ้านซึ่งหมายถึงผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครองบ้านในฐานะเป็นเจ้าของบ้าน ผู้เช่า หรือในฐานะอื่นใดก็ตาม ต้องไปแจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่ที่เกิดภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่เด็กเกิดโดยถ้าเกิดในเขตเทศบาลให้ไปแจ้งต่อปลัดเทศบาล ณ สำนักงานเทศบาล ถ้าเกิดนอกเขตเทศบาลให้ไปแจ้งต่อกำนัน ณ ที่ทำการกำนันประจำตำบล

หลักฐานที่ต้องนำไปแสดงในการแจ้งเด็กเกิดในบ้าน คือ

ก. บัตรประจำตัวประชาชนของเจ้าบ้าน กับของบิดา และมารดาเด็กที่เกิด

ข. สำเนาทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้าน

ค. ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อตัว ชื่อสกุล เพศ สัญชาติ วัน เดือน ปีเกิดของเด็ก ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับตัวบิดามารดาของเด็กที่เกิดด้วย

๒. คนเกิดนอกบ้าน หมายถึงการเกิดนอกชายคาบ้าน หรือการเกิดในที่ซึ่งมิได้เป็นบ้าน เช่น เกิดในศาลาที่พักคนเดินทาง เกิดในรถหรือเรือโดยสารหรือในทางสาธารณะเป็นต้น

กรณีมีเด็กเกิดนอกบ้าน กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของมารดาเด็ก หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายไปแจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่ที่เด็กเกิดหรือท้องที่ที่จะพึงแจ้งได้ในโอกาสแรกภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่เด็กเกิด ในกรณีจำเป็นไม่อาจแจ้งได้ภายในกำหนดให้แจ้งภายในเวลาไม่เกิน ๑๕ วันนับแต่วันที่อาจแจ้งได้

หลักฐานที่ต้องนำไปแสดงในการแจ้งเด็กเกิดนอกบ้าน คือ

ก. บัตรประจำตัวประชาชนของมารดาเด็ก หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

ข. สำเนาทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้าน

ค. ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อตัว ชื่อสกุล เพศ สัญชาติ วัน เดือน ปีเกิดของเด็ก ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับตัวบิดา มารดาของเด็กด้วย

เด็กเกิดที่โรงพยาบาลทางโรงพยาบาล จะออกใบรับรองการเกิดให้บิดาหรือมารดาเพื่อนำไปแจ้งการเกิดที่สำนักงานทะเบียนท้องที่ที่โรงพยาบาลตั้งอยู่ (ยกเว้นโรงพยาบาลที่มีข้อตกลงกับสำนักงานทะเบียนท้องที่อาจเป็นผู้ดำเนินการแจ้งเกิดให้)

การแจ้งเกิดไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมใด นายทะเบียนจะออกสูติบัตรให้ไว้เป็นหลักฐาน หากไม่แจ้งเกิดภายในกำหนดเวลามีความผิดและมีโทษปรับไม่เกิน ๒๐๐ บาท ซึ่งนายทะเบียนเป็นผู้มีอำนาจเปรียบเทียบปรับได้

การแจ้งเกิดเกินกำหนดเวลาสามารถที่จะกระทำได้โดยการยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่เด็กเกิด

ในกรณีที่เด็กเกิดเป็นบุตรของบุคคลที่มีสัญชาติไทยต้องมีหลักฐานดังต่อไปนี้ไปแสดง

ก. สำเนาทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้าน

ข. บัตรประจำตัวประชาชนของเจ้าบ้านและบิดามารดาเด็ก

ค. หลักฐานที่แสดงว่าบิดามารดาเป็นบุคคลสัญชาติไทยเช่น ทะเบียนบ้าน ทะเบียนทหาร สูติบัตร ใบสุทธิ เป็นต้น

ง. พยานเอกสาร ได้แก่ใบรับรองการเกิด (จากโรงพยาบาล) ทะเบียนนักเรียน (ถ้ามี)

จ. พยานบุคคลที่รู้เห็นการเกิด

เมื่อนายทะเบียนตรวจสอบหลักฐานและสอบสวนข้อเท็จจริงแล้วให้ส่งเรื่องให้นายอำเภอท้องที่เป็นผู้พิจารณาสั่งอนุญาตรับแจ้งการเกิดหากนายอำเภออนุญาตนายทะเบียนจะออกสูติบัตรพร้อมทั้งเพิ่มชื่อเด็กในทะเบียนบ้าน หากไม่มีหลักฐานพอจะเชื่อถือได้ให้ยกคำร้องเสียแล้วแจ้งให้ผู้ร้องทราบ

การแจ้งเกิดเกินกำหนดเวลา กรณีที่เป็นบุตรของบุคคลต่างด้าว ก็สามารถจะกระทำได้เช่นเดียวกัน แต่จะต้องได้รับอนุมัติจากกระทรวงมหาดไทย ซึ่งนอกจากต้องเตรียมพยานหลักฐานเช่นเดียวกับกรณีบุคคลสัญชาติไทยแล้วยังต้องเตรียมหลักฐานดังต่อไปนี้อีก คือ

ก. ใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวของบิดามารดา

ข. รูปถ่ายของเด็กที่ขอแจ้งเกิดขนาด ๒ นิ้ว × ๓ นิ้ว จำนวน ๒ ภาพ

ค. รูปถ่ายทั้งครอบครัวของเด็กที่ขอแจ้งเกิดจำนวน ๑ รูป โดยระบุชื่อและความสัมพันธ์กับเด็กทุกคนไว้ด้านหลังรูป

ง. หลักฐานในการพิสูจน์ตัวบุคคลที่เกิดแต่ไม่ได้แจ้งเกิดภายในกำหนดเวลาเช่น ทะเบียนนักเรียน

จ. เอกสารหลักฐานต่าง ๆ หากเป็นสำเนาของหน่วยราชการใดให้หน่วยราชการนั้นรับรองสำเนาให้เรียบร้อยด้วย

คนตาย หมายความว่า คนที่สิ้นชีวิต

๑. คนตายในบ้าน ให้เจ้าบ้านแจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่ที่มีคนตายภายใน ยี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาตายถ้าไม่มีเจ้าบ้านให้ผู้ที่พบศพไปแจ้งภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาพบศพ

๒. คนตายนอกบ้าน ให้บุคคลที่ไปกับผู้ตายหรือผู้พบศพ แจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่ที่ตายหรือพบศพหรือท้องที่ที่พึงแจ้งได้ในโอกาสแรกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาตายหรือพบศพหรือจะแจ้งต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่สะดวกกว่าก็ได้

หลักฐานที่ต้องนำไปแสดงในกรณีแจ้งการตาย

๑. กรณีคนตายในบ้าน

ก. บัตรประจำตัวประชาชนของเจ้าบ้านหรือผู้แจ้งและผู้ตาย (ถ้ามี)

ข. สำเนาทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้านที่ผู้ตายมีชื่ออยู่

ค. หนังสือรับรองการตาย (ถ้าผู้ตายมีผู้รักษาพยาบาลโดยอาชีพ)

ง. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตาย เช่น ชื่อตัว ชื่อสกุล สัญชาติ เพศของผู้ตาย วันเดือนปีเกิดที่ตาย และสถานที่ตาย ตรวจสาเหตุที่ตายชื่อตัว ชื่อสกุล สัญชาติของบิดามารดาผู้ตาย

๒. กรณีตายนอกบ้าน

ก. บัตรประจำตัวประชาชนของผู้ที่ไปกับผู้ตายหรือผู้พบผู้ตายซึ่งเป็นผู้แจ้งและของผู้ตาย (ถ้ามี)

ข. สำเนาทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้าน

ค. ข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ตายตามที่ระบุในข้อ ๑ (ง)

๓. กรณีตายที่โรงพยาบาลซึ่งอยู่นอกท้องที่ที่ผู้ตายมีภูมิลำเนาอยู่

ก. ต้องนำหนังสือรับรองการตายจากโรงพยาบาลไปแจ้งต่อนายทะเบียนหรือสำนักงานเขตที่โรงพยาบาลตั้งอยู่เพื่อขอให้ออกใบมรณบัตร

ข. นำใบมรณบัตรพร้อมด้วยหลักฐานที่จะต้องแสดงกรณีคนตายในบ้านหรือกรณีคนตายนอกบ้านไปแสดงต่อนายทะเบียนหรือสำนักงานเขตที่ผู้ตายมีภูมิลำเนาอยู่

ศพ หมายความว่าร่างกายของคนตาย

กฎหมายห้ามมิให้ผู้ใดเก็บฝัง เผา หรือย้ายศพไปจากสถานที่หรือบ้านที่ตาย ก่อนได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนผู้รับแจ้ง

เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว ต้องนำศพไปเก็บฝังเผาหรือย้ายศพ ณ สถานที่ระบุไว้ในเขตอนุญาตนั้นเว้นแต่จะได้รับอนุญาตใหม่

ถ้ามี เหตุอันสมควรสงสัยว่าคนตายหรือลูกตายในท้อง ตายด้วยโรคติดต่อโดยผิดธรรมชาติ นายทะเบียนผู้รับแจ้งต้องรีบแจ้งต่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยโรคติดต่ออันตราย หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ แล้วให้รอการออกใบมรณบัตรหรือลูกตายในท้องไว้ก่อนจนกว่าจะได้รับความเห็นชอบจากเจ้าพนักงานดังกล่าว

การย้ายที่อยู่

กรณีที่ย้ายออกเจ้าบ้านที่มีผู้ย้ายออกจากบ้านของตนจะต้องไปแจ้งการย้ายที่อยู่ต่อนายทะเบียนท้องที่ไม่เกิน ๑๕ วัน นับแต่วันย้ายออก

กรณีย้ายเข้าเจ้าบ้านที่มีผู้ย้ายเข้าไปในบ้านของตนจะต้องไปแจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่ภายใน ๑๕ วันนับแต่วันย้ายเข้า

การย้ายออกและการย้ายเข้าดังกล่าวข้างต้น ผู้ย้ายที่อยู่จะไปแจ้งต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่ไปอยู่ใหม่ภายในสิบห้าวันนับแต่วันย้ายออกก็ได้ การย้ายในกรณีนี้เรียกว่าเป็นการแจ้งย้ายปลายทาง ต้องเสียค่าธรรมเนียมตามระเบียบราชการ และให้สำเนาทะเบียนบ้านที่เข้าไปอยู่ใหม่ไปแสดงต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้ง ถ้าแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งนอกเขตเทศบาลให้นำคำยินยอมเจ้าบ้านที่เข้าไปอยู่ใหม่ไปแสดงแทน

การรื้อบ้านและสร้างบ้านใหม่

การรื้อบ้านหรือสร้างบ้านใหม่ต้องแจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่รื้อหรือสร้างบ้านเสร็จ หากฝ่าฝืนต้องถูกปรับไม่เกิน ๒๐๐ บาท

สำเนาทะเบียนบ้านชำรุดหรือสูญหาย

ถ้าสำเนาทะเบียนบ้านชำรุดจนใช้การไม่ได้หรือสูญหายให้เจ้าบ้านขอรับสำเนาทะเบียนบ้านใหม่จากนายทะเบียนท้องถิ่นภายใน ๗ วัน นับแต่วันรู้หรือควรจะได้รู้ถึงการชำรุดหรือสูญหายนั้น ถ้าฝ่าฝืนต้องถูกปรับไม่เกิน ๒๐๐ บาท

ข้อสังเกตุ

การแจ้งคนเกิด คนตาย ลูกตายในท้อง การย้ายที่อยู่ การขอสำเนาทะเบียนบ้าน การรื้อหรือการสร้างบ้าน ผู้มีหน้าที่ต้องแจ้งตามกฎหมายจะมอบหมายให้ผู้ใดไปแจ้งแทนก็ได้และเมื่อผู้ได้รับมอบหมายได้แจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่แล้ว ให้ถือว่าผู้มีหน้าที่นั้นได้แจ้งแล้ว

การขอตรวจและคัดสำเนาทะเบียนบ้าน

ผู้มีส่วนได้เสีย (จะเป็นใครก็ได้ที่มีส่วนได้เสีย) มีสิทธิขอตรวจทะเบียนราษฎร์หรือขอคัดสำเนารายการได้ที่สำนักทะเบียนในระหว่างเวลาทำงานโดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม แต่ถ้าประสงค์จะให้นายทะเบียนคัดและรับรองสำเนาทะเบียนด้วยก็ได้แต่ต้องเสียค่าธรรมเนียมตามระเบียบราชการ

พระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. ๒๕๒๖

บุคคลที่มีสัญชาติไทยซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบห้าปีบริบูรณ์ขึ้นไปแต่ไม่เกิน ๗๐ ปีบริบูรณ์ ต้องมีบัตรประจำตัวประชาชนโดยต้องไปยื่นคำขอทำบัตรประชาชน ณ ที่ว่าการอำเภอ ที่ว่าการเขต(ในกรุงเทพ) หรือที่ทำการกิ่งอำเภอท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในท้องที่นั้นภายในกำหนด ๙๐ วัน นับแต่วันที่มีอายุครบกำหนด ๑๕ ปีบริบูรณ์ โดยนำหลักฐานต่อไปนี้ไปแสดง

๑. สำเนาทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้านที่มีชื่อผู้แจ้งอยู่ด้วย

๒. สูติบัตรหรือใบสุทธิหรือสำเนาทะเบียนนักเรียน

๓. ใบเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล (ถ้ามี)

การนับอายุเพื่อขอทำบัตรประชาชนให้นับปีชนปีตามวันเกิดเช่น เด็กเกิดวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๐ จะครบกำหนด ๑๕ ปี บริบูรณ์ในวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งหลังจากนี้ไม่เกิน ๙๐ วัน จะต้องยื่นคำขอมีบัตรประจำตัวประชาชน มิฉะนั้นจะต้องถูกปรับไม่เกิน ๒๐ บาท

บุคคลต่อไปนี้ไม่ต้องขอมีบัตรประจำตัวประชาชน (ตากฎกระทรวงฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๒๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติประจำตัวประชาชน พ.ศ. ๒๕๒๖)

๑. สมเด็จพระบรมราชินี

๒. พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นพระองค์เจ้าขึ้นไป

๓. องคมนตรี

๔. ข้าราชการการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง

๕. ข้าราชการพลเรือนตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน

๖. ข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย

๗. ข้าราชการครูตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครู

๘. ข้าราชการฝ่ายรัฐสภาตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา

๙. ข้าราชการฝ่ายตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ

๑๐. ข้าราชการฝ่ายอัยการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ

๑๑. ข้าราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการทหาร และคนงานหรือลูกจ้างในสังกัดกระทรวงกลาโหม

๑๒. ทหารกองประจำการตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร

๑๓. ข้าราชการตำรวจตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการตำรวจ

๑๔. สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ

๑๕. สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ช่วยเลขานุการผู้ว่าราชการ

กรุงเทพมหานคร ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร และข้าราชการกรุงเทพมหานครตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการกรุงเทพมหานคร

๑๖. สมาชิกจังหวัด และข้าราชการส่วนจังหวัดตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด

๑๗. สมาชิกสภาเมืองพัทยา ปลัดเมืองพัทยา รองปลัดเมืองพัทยาและพนักงานเมืองพัทยาตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา

๑๘. สมาชิกสภาเทศบาลและพนักงานเทศบาลตามกฎหมายว่าด้วยเทศบาล

๑๙. กรรมการสุขาภิบาลและพนักงานสุขาภิบาลตามกฎหมายว่าด้วยสุขาภิบาล

๒๐. พนักงานองค์การของรัฐ

๒๑. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ แพทย์ประจำตำบล และสารวัตรกำนันตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

๒๒. ภิกษุ สามเณร นักพรต และนักบวช

๒๓. กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยและกรรมการอิสลามประจำจังหวัดตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม

๒๔. ผู้มีกายพิการเดินไม่ได้หรือเป็นใบ้หรือตาบอดทั้งสองข้างหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

๒๕. ผู้อยู่ในที่คุมขังโดยชอบด้วยกฎหมาย

บัตรประจำตัวประชาชนมีอายุเท่าใด

บัตรประชาชนให้ใช้ได้ ๖ ปี นับแต่วันที่ออกบัตรซึ่งในบัตรประจำตัวประชาชนนั้นเองจะระบุวันที่ออกบัตรและวันที่บัตรหมดอายุไว้ เมื่อบัตรหมดอายุแล้วจะต้องขอเปลี่ยนบัตรใหม่ภายในกำหนด ๙๐ วัน หากฝ่าฝืนจะถูกปรับไม่เกิน ๒๐๐ บาท

ผู้ถือบัตรที่มีอายุครบ ๗๐ ปีบริบูรณ์ให้คงใช้ได้ตลอดชีวิต

กรณีบัตรหายหรือถูกทำลาย หรือชำรุดมากหรือกรณีเปลี่ยนชื่อ เปลี่ยนนามสกุล ต้องขอทำบัตรใหม่หรือเปลี่ยนบัตรใหม่ภายใน ๙๐ วัน

กรณีที่ได้สัญชาติไทยหรือได้กลับคืนสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ หรือกรณีที่เพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร์ หรือกรณีที่พ้นสภาพจากการได้รับยกเว้นไม่ต้องขอมีบัตร จะต้องขอมีบัตรภายในกำหนด ๖๐ วัน นับแต่วันได้สัญชาติไทยหรือกลับคืนสัญชาติไทยหรือได้รับการเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน หรือพ้นสภาพการได้รับยกเว้นไม่ต้องมีบัตร

การไม่แสดงบัตรประจำตัว

ผู้ถือบัตรจะต้องมีบัตรประจำตัวไว้พร้อมที่จะแสดงต่อเจ้าพนักงานตลอดเวลา หากไม่อาจแสดงได้ในเมื่อเจ้าพนักงานตรวจบัตรขอตรวจมีความผิดต้องถูกปรับไม่เกิน ๑๐๐ บาท เจ้าพนักงานตรวจบัตร ได้แก่พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ เจ้าพนักงานปกครอง และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรี หรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป นอกจากนี้ตามด่านตรวจที่ตั้งขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมาย ยังกำหนดให้

เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ตำรวจ สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนเจ้าหน้าที่เจ้าหน้าที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน หรือเจ้าหน้าที่ศุลกากร ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ตามด่านดังกล่าวเป็นเจ้าพนักงานตรวจบัตรด้วย

การจดทะเบียนสมรส (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕)

การสมรสจะมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายก็ต่อเมื่อได้จดทะเบียนกัน ณ ที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขตแห่งใดก็ได้หรือคู่สมรสอาจขอให้นายทะเบียนท้องที่ที่จะประกอบพิธีสมรสไปจดทะเบียนสมรสยังสถานที่ที่ประกอบพิธีสมรสก็ได้ การสมรสของคนสัญชาติไทยในต่างประเทศหากประสงค์จะจดทะเบียนตามกฎหมายไทยให้พนักงานทูตหรือกงสุลไทยเป็นผู้รับจดทะเบียนและคู่สมรสต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

๑. ชายและหญิงมีอายุครบ ๑๗ ปีบริบูรณ์แล้ว (กรณีที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายอายุไม่ครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ บิดามารดาหรือผู้ปกครองต้องให้ความยินยอมในการจดทะเบียนสมรสด้วย)

๒. ไม่เป็นคนวิกลจริตหรือไร้ความสามารถ

๓. ไม่เป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปหรือลงมา

๔. ไม่เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาหรือมารดาเดียวกัน

๕. ผู้รับบุตรบุญธรรมจะสมรสกับบุตรบุญธรรมไม่ได้

๖. ไม่เป็นคู่สมรสของบุคคลอื่น

๗. หญิงหม้ายจะสมรสใหม่เมื่อการสมรสครั้งก่อนได้สิ้นสุดไปแล้วไม่น้อยกว่า ๓๑๐ วัน (เว้นแต่คลอดบุตรแล้วในระหว่างนั้นหรือสมรสกับคู่สมรสเดิมหรือมีใบรับรองแพทย์ว่ามิได้มีครรภ์หรือศาลมีคำสั่งให้สมรสได้)

๘. ชายหญิงที่มีอายุไม่ครบ ๑๗ ปีบริบูรณ์ ศาลอาจอนุญาตให้มีการสมรสได้

ข้อสังเกต

การจดทะเบียนสมรสนั้น คู่สมรสอาจทำสัญญากันไว้ในเรื่องทรัพย์สินเป็นพิเศษก่อนสมรสได้โดยจดแจ้งข้อตกลงกันเป็นสัญญาก่อนสมรสไว้ในทะเบียนสมรสพร้อมกับการจดทะเบียนสมรสหรือทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อคู่สมรสและพยานอย่างน้อย ๒ คน แนบไว้ท้ายทะเบียนสมรสได้จดไว้ในทะเบียนสมรสพร้อมกับการจดทะเบียนสมรสว่าได้มีสัญญานั้นแนบไว้ (หากมิได้ปฏิบัติตามดังที่กล่าวมาแล้วสัญญาก่อนสมรสนั้นตกเป็นโมฆะและหากสัญญาก่อนสมรสข้อใด ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือระบุให้ใช้กฎหมายประเทศอื่นบังคับเรื่องทรัพย์สินนั้น ข้อความนั้น ๆ ก็ตกเป็นโมฆะเช่นกัน)

การจดทะเบียนหย่า

การหย่าตามกฎหมายมีอยู่ ๒ วิธี คือ

๑. การหย่าโดยความยินยอมของคู่สมรสทั้งสองฝ่าย

๒. การหย่าโดยคำพิพากษาของศาล (การฟ้องหย่านี้จะฟ้องได้ต้องเข้าเหตุแห่งการฟ้องหย่าตามกฎหมายด้วยเช่น ภรรยามีชู้ สามีฟ้องหย่าได้ หรือสามีอุปการะเลี้ยงดูยกย่อง

หญิงอื่นฉันภรรยาเช่นนี้ภรรยาฟ้องหย่าได้เป็นต้น)

การหย่าโดยความยินยอมของคู่สมรสทั้งสองฝ่ายมีผลนับแต่เวลาจดทะเบียนการหย่าเป็นต้นไป

การหย่าโดยคำพิพากษามีผลแต่เวลาที่คำพิพากษาถึงที่สุดแต่จะอ้างต่อบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ได้เว้นแต่จะได้จดทะเบียนการหย่าแล้ว

การจดทะเบียนหย่าต้องกระทำ ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือสำนักงานเขตเช่นเดียวกับการจดทะเบียนสมรส ซึ่งต้องนำบัตรประจำตัวใบสำคัญการสมรสและคู่สมรสที่จะหย่า (กรณีหย่าโดยความยินยอมทั้งสองฝ่าย) คำพิพากษาของศาลที่ให้หย่า (กรณีฟ้องหย่า) ไปด้วย

การจดทะเบียนรับรองบุตร

เด็กที่เกิดจากบิดามารดาที่มิได้จดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมายจะเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดาต่อเมื่อบิดามารดาได้จดทะเบียนสมรสกันภายหลัง หรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรหรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร

บิดาจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายได้ต่อเมื่อเด็กหรือมารดาเด็กไม่คัดค้านว่าผู้ขอจดทะเบียนมิใช่บิดา ถ้ามีการคัดค้านเช่นว่านั้นการจดทะเบียนว่าเป็นบุตรต้องมีคำพิพากษาของศาล

การจดทะเบียนรับรองบุตรให้บิดาไปแสดงตนต่อนายทะเบียน (ณ ที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขต) พร้อมด้วย

๑. บัตรประจำตัวประชาชน

๒. สูติบัตรของบุตร

๓. มารดาของบุตรต้องมาแสดงตัวให้ความยินยอม (ถ้าบุตรบรรลุนิติภาวะแล้วมารดาไม่ต้องมา)

๔. กรณีที่บุตรมีอายุ ๑๕ ปีแล้ว ต้องนำบุตรมาให้ความยินยอมด้วย

๕. คำพิพากษาของศาล (กรณีฟ้องให้รับเด็กเป็นบุตร)

การจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรมีผลนับแต่วันจดทะเบียนแต่กรณีที่ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตรมีผลนับแต่วันมีคำพิพากษาถึงที่สุดแต่จะอ้างต่อบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ได้เว้นแต่จะได้จดทะเบียนเด็กเป็นบุตรตามคำพิพากษาแล้ว

การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม

บุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๕ ปี จะรับบุคคลอื่นเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้ แต่ผู้ที่จะรับบุตรบุญธรรมนั้นจะต้องมีอายุมากกว่าผู้ที่จะมาเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อย ๑๕ ปี

การรับบุตรบุญธรรมถ้าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอายุไม่ต่ำกว่า ๑๕ ปี ผู้นั้นต้องให้ความยินยอมด้วยหากผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมมีคู่สมรส จะต้องให้คู่สมรสยินยอมด้วย

กรณีรับเด็ก(ยังไม่บรรลุนิติภาวะ) เป็นบุตรบุญธรรมจะต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาและจะต้องได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมด้วย (ตาม

พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. ๒๕๒๒)

การรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนกัน ณ ที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขตตามกฎหมายและเป็นเหตุให้บิดามารดาโดยกำเนิดหมดอำนาจปกครองในตัวผู้เยาว์ (กรณีตัวบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะ)

บุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะเช่นเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม แต่ไม่สูญเสียสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวที่ได้กำเนิดมา

การจดทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม

การเลิกรับบุตรบุญธรรม ถ้าบุตรบุญธรรมบรรลุนิติภาวะแล้วจะเลิกโดยความตกลงกันในระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรธรรมเมื่อใดก็ได้

ถ้าบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะ การเลิกรับบุตรบุญธรรมจะทำได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของบิดาและมารดา และถ้าบุตรบุญธรรมอายุไม่ต่ำกว่า ๑๕ ปี ต้องได้รับความยินยอมจากบุตรบุญธรรมด้วย

การเลิกรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนกัน ณ ที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขตตามกฎหมาย

การตั้งชื่อบุคคล (พ.ร.บ. ชื่อบุคคล ๒๕๐๕)

เด็กที่เกิดใหม่ที่มีชื่อแล้วหรือยังไม่มีชื่อก็ตาม หากบิดามารดาประสงค์จะขอตั้งชื่อหรือเปลี่ยนชื่อจะต้องแจ้งต่อนายทะเบียนที่เด็กมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านภายในเวลา ๖ เดือน โดยต้องทำบัตรประจำตัวประชาชนของบิดาหรือมารดา สำเนาทะเบียนฉบับเจ้าบ้าน และสูติบัตรของเด็กไปแสดงต่อนายทะเบียน

บุคคลสัญชาติไทยต้องมีชื่อตัวและจะมีชื่อรองก็ได้ชื่อตัวหรือชื่อรอง ต้องไม่พ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับพระปรมาภิไธย พระนามของพระราชินี หรือราชทินนาม และต้องไม่มีคำหรือความหมายหยาบคาย

อย่างไรก็ตามผู้ได้หรือเคยได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์นั้นถ้าไม่เคยถูกถอดจะใช้ราชทินนามตามบรรดาศักดิ์เป็นชื่อตัวหรือชื่อรองก็ได้

การขอเปลี่ยนชื่อตัวให้ยื่นคำขอต่อนายทะเบียนท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน เมื่อได้รับอนุญาตแล้วนายทะเบียนจะออกหลักฐานการเปลี่ยนชื่อให้

เมื่อได้รับใบสำคัญการเปลี่ยนชื่อแล้ว ก็ขอให้นำหลักฐานนี้ ไปขอแก้ชื่อในเอกสารต่าง ๆ ได้ เช่น แก้ชื่อในโฉนดที่ดิน ทะเบียนบ้าน ทะเบียนทหาร บัตรประจำตัวประชาชน เป็นต้น

สำหรับบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ บิดามารดาหรือผู้ปกครองเป็นผู้ขอเปลี่ยนแทน

อนึ่งคนต่างด้าว จะขอเปลี่ยนชื่อตัวไม่ได้เว้นแต่จะขอเปลี่ยนเพื่อประกอบหลักฐานในการขอแปลงสัญชาติเป็นสัญชาติไทยคือขอสัญชาติเป็นไทยเท่านั้น

การขอตั้งชื่อสกุล

บุคคลที่ยังไม่มีนามสกุล หรือมีนามสกุลอยู่แล้วจะขอเปลี่ยนใหม่ ให้จดทะเบียนตั้ง

ชื่อสกุลใหม่ต่อนายทะเบียนท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านโดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

๑. ต้องไม่พ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับพระปรมาภิไธยหรือพระนามของพระราชินี

๒. ต้องไม่พ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับราชทินนาม เว้นแต่ราชทินนามของตน ของผู้บุพการีหรือของผู้สืบสันดาน

๓. ต้องไม่ซ้ำกับชื่อสกุลที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์หรือชื่อสกุลที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว

๔. ต้องไม่มีคำหรือความหมายหยาบคาย

๕. ต้องมีพยัญชนะไม่เกินกว่า ๑๐ พยัญชนะ เว้นแต่กรณีใช้ราชทินนามเป็นชื่อสกุล

เมื่อนายทะเบียนท้องที่พิจารณาแล้วเห็นว่าชื่อสกุลที่ขอตั้งนั้นไม่ขัดต่อกฎหมายก็ให้เสนอเรื่องต่อไปตามลำดับจนถึงนายทะเบียนกลาง เมื่อได้รับอนุมัติจากนายทะเบียนกลางแล้ว ให้นายทะเบียนท้องที่ที่รับจดทะเบียนชื่อสกุลนั้นออกหนังสือสำคัญแสดงการรับจดทะเบียนชื่อสกุลให้แก่ผู้ขอ

หญิงมีสามีให้ใช้ชื่อสกุลของสามี

หญิงหม้ายโดยการหย่า ให้กลับใช้ชื่อสกุลเดิมของตน

หญิงหม้ายโดยความตายของสามี จะใช้ชื่อสกุลของสามีหรือใช้ชื่อสกุลเดิมของตนก็ได้

ในกรณีขอเปลี่ยนชื่อสกุลของหญิงมีสามี หรือหญิงที่หย่ากับสามีหรือหญิงหม้ายเพราะสามีตาย หลักฐานที่ต้องนำไปแสดงกับเจ้าหน้าที่นอกจากบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้านแล้ว ผู้ขอเปลี่ยนชื่อสกุลดังกล่าว ต้องนำใบหลักฐานการสมรสการหย่าหรือการตายแล้วแต่กรณีไปประกอบด้วย

พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. ๒๔๙๗

๑. ชายไทยทุกคนมีหน้าที่เข้ารับราชการทหาร

ชายที่มีสัญชาติไทยทุกคนมีหน้าที่เข้ารับราชการทหารด้วยตนเอง

ผู้ใดหลีกเลี่ยงหรือเข้ารับราชการทหารแทนผู้อื่นหรือเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด โดยสัญญาว่าจะช่วยผู้ใดมิให้ต้องเข้ารับราชการทหารกองประจำการ มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๓ ปี

ผู้ใดทำร้ายร่างกายตนเองหรือให้ผู้อื่นทำเพื่อจะให้พ้นจากการรับราชการทหารมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ ๑ ปีขึ้นไปไปจนถึง ๘ ปี

๒. ทหารกองเกินหมายความว่าอย่างไร

ทหารกองเกิน หมายความว่า ผู้ซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์และยังไม่ถึงสามสิบปีบริบูรณ์ซึ่งได้ลงบัญชีทหารกองเกิน (ขึ้นทะเบียนทหาร) แล้ว

๓. ทหารกองประจำการหมายความว่าอย่างไร

ทหารกองประจำการ หมายความว่า ผู้ซึ่งขึ้นทะเบียนกองประจำการ และได้เข้ารับราชการในกองประจำการจนกว่าจะได้ปลด

๔. บุคคลอายุเท่าใดจึงจะต้องไปลงบัญชีทหารกองเกิน

ชายซึ่งมีสัญชาติไทย เมื่ออายุย่างเข้า ๑๘ ปี ในพุทธศักราชใด ให้ไปแสดงต่อนายอำเภอท้องที่ที่ตนมีภูมิลำเนาทหารอยู่ในท้องที่นั้น เพื่อลงบัญชีทหารกองเกินภายในพุทธศักราชนั้นถ้าไม่สามารถไปลงบัญชีทหารกองเกินด้วยตนเองได้ จะให้บุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะ (อายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์) และเชื่อถือได้ไปแจ้งแทนก็ได้

เมื่อได้รับการลงบัญชีทหารกองเกินแล้ว นายอำเภอจะออกใบสำคัญให้ผู้นั้นเก็บไว้เป็นหลักฐาน

และในเดือนกันยายนของทุกปี นายอำเภอจะต้องจัดการประกาศให้ผู้ที่มีอายุถึงเขตที่จะต้องลงบัญชีทหารกองเกินไปลงบัญชีทหารกองเกินตามกำหนด ประกาศเช่นนี้ จะปิดไว้ที่อำเภอ ณ ที่เปิดเผยตามชุมนุมชนในท้องที่นั้น และนายอำเภอต้องส่งประกาศให้กำนันผู้ใหญ่บ้านเพื่อนำไปแจ้งให้ราษฎรในท้องที่ของตนทราบด้วย

บุคคลใดฝ่าฝืนไม่ไปลงบัญชีทหารกองเกินภายในกำหนดตามประกาศ จะต้องมีความผิดถูกจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินสามร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าบุคคลนั้นสำนึกในความผิดรีบไปแจ้งนายอำเภอเพื่อขอลงบัญชีทหารกองเกินก่อนที่เจ้าหน้าที่จะยกเรื่องขึ้นพิจารณาความผิด ก็จะถูกลงโทษในสถานเบาเพียงจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

สำหรับบุคคลที่ยังไม่เคยไปแสดงตนเพื่อลงบัญชีทหารกองเกินภายในกำหนดเวลาตามกฎหมายที่กล่าวมาแล้วไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุใด ๆ ก็ดี ถ้าบุคคลนั้นอายุยังไม่ถึง ๔๖ ปีบริบูรณ์บุคคลนั้นมีหน้าที่จะต้องไปแสดงตัวต่อนายอำเภอท้องที่ภายในกำหนด ๓๐ วัน

นับแต่วันที่สามารถจะไปแสดงตัวได้ แต่ต้องไปแจ้งด้วยตัวเองจะมอบให้ บุคคลอื่นไปแจ้งแทนไม่ได้

๕. ภูมิลำเนา มีหลักเกณฑ์อย่างใด

บุคคลย่อมมีภูมิลำเนาทหารเพียงแห่งเดียวทั้งนั้น กล่าวคือ

(๑) บุคคลซึ่งบิดายังมีชีวิตอยู่ หรือถ้าบิดาถึงแก่กรรมแต่มารดายังมีชีวิตอยู่ หรือถ้าบิดามารดาถึงแก่กรรมทั้งสองคนแล้วมีผู้ปกครอง ให้บุคคลนั้นลงบัญชีทหารกองเกินที่อำเภอท้องที่ที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีภูมิลำเนา แล้วแต่กรณี

(๒) บุคคลซึ่งเกิดนอกสมรสและบิดาไม่ได้จดทะเบียนรับรองบุตร หรือถ้ามารดาถึงแก่กรรมแล้วมีผู้ปกครอง ให้ลงบัญชีทหารกองเกินที่อำเภอท้องที่มารดาหรือผู้ปกครองมีภูมิลำเนา แล้วแต่กรณี

(๓) บุคคลนอกจากที่กล่าวใน (๑) (๒) หรือบุคคลที่ไม่อาจลงบัญชีทหารกองเกินได้ไม่ว่าด้วยเหตุใดหรือกรณีใดก็ตาม ให้ลงบัญชีทหารกองเกินที่อำเภอท้องที่ที่บุคคลนั้นมีภูมิลำเนา ถ้าบุคคลนั้นไม่ปรากฏภูมิลำเนาก็ให้ลงบัญชีทหารกองเกินที่อำเภอท้องที่ที่พบตัวบุคคลนั้น

เมื่อได้ลงบัญชีทหารกองเกินแล้วให้ถือว่าผู้นั้นมีภูมิลำเนาทหารอยู่ในท้องที่อำเภอที่ได้ลงบัญชีทหารกองเกิน

๖. บุคคลใดบ้างที่ได้รับยกเว้นไม่ต้องไปแสดงตัวต่อนายอำเภอเพื่อลงบัญชีทหารกองเกิน

ได้แก่บุคคลดังต่อไปนี้ คือ

๑. สามเณรที่สอบเปรียญได้แล้ว

๒. ผู้ซึ่งอยู่ในระหว่างควบคุมหรือคุมขังของเจ้าพนักงาน

๗. การเกณฑ์ทหารมีวิธีการอย่างใด

๑. ทหารกองเกินเมื่อมีอายุย่างเข้ายี่สิบเอ็ดปีในพุทธศักราชใดต้องไปแสดงตนเพื่อรับหมายเรียกการตรวจเลือกทหารซึ่งจะกำหนดไว้ในหมายเรียกนั้น ที่นายอำเภอแห่งท้องที่ซึ่งเป็นภูมิลำเนาทหารของตนในเดือนมกราคมถึงสิ้นเดือนธันวาคมในปีนั้น ผู้ใดไม่สามารถจะไปรับหมายเรียกตัวด้วยตัวเองได้ จะมอบหมายให้บุคคลอื่นซึ่งมีอายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์แล้วและพอจะเชื่อถือได้ให้ไปรับแทนก็ได้

ผู้ใดฝ่าฝืนไม่ไปรับหมายเรียก มีความผิดถูกจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินสามร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ถ้าบุคคลนั้นสำนึกในความผิดรีบไปรายงานตัวเพื่อรับหมายเรียกก่อนที่เจ้าหน้าที่จะยกเรื่องขึ้นพิจารณา ก็จะถูกลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ในเดือนตุลาคมของทุกปี นายอำเภอจะต้องจัดการประกาศให้ทหารกองเกินที่มีอายุย่างเข้ายี่สิบเอ็ดปีในพุทธศักราชนั้น ไปแสดงตนเพื่อรับหมายเรียกที่อำเภอภายในกำหนดเวลา

๒. ทหารกองเกินซึ่งได้รับหมายเรียกแล้วต้องมาให้คณะกรรมการตรวจเลือกทำการตรวจเลือกตามกำหนดนัดในหมายเรียกนั้น โดยให้นำใบสำคัญทหารกองเกิน บัตรประจำตัวประชาชนและประกาศนียบัตรหรือหลักฐานการศึกษามาแสดงด้วย

ถ้าไม่มาตามกำหนดนัดหรือมาแต่ไม่เข้ารับการตรวจเลือก หรือไม่อยู่จนกว่าการตรวจเลือกเสร็จย่อมมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี ยกเว้นกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ข้าราชการซึ่งได้รับคำสั่งของผู้บังคับบัญชาโดยปัจจุบันทันด่วนให้ไปราชการอันสำคัญยิ่งหรือไปราชการต่างประเทศโดยคำสั่งของเจ้ากระทรวง

(๒) นักเรียนซึ่งออกไปศึกษาวิชา ณ ต่างประเทศ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๓) ข้าราชการหรือผู้ปฏิบัติงานในสถานที่ราชการ หรือโรงงานอื่นใดในระหว่างที่มีการรบหรือการสงคราม อันเป็นอุปกรณ์ในการรบหรือการสงครามและอยู่ในความควบคุมของกระทรวงกลาโหม

(๔) บุคคลซึ่งกำลังปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยทหารในราชการสนาม

(๕) เกิดเหตุสุดวิสัย

(๖) ไปเข้าตรวจเลือกที่อื่น

(๗) ป่วยไม่สามารถจะมาได้ โดยให้บุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะและเชื่อถือได้มาแจ้งต่อคณะกรรมการตรวจเลือก

(๘) ทหารกองเกินที่มารับการตรวจเลือกจากคณะกรรมการแล้วจับสลากได้รับเลือกก็จะเป็นทหารกองประจำการมีกำหนดสองปี ยกเว้นกรณีดังต่อไปนี้ คือ

(๑) ผู้มีคุณวุฒิพิเศษที่กฎหมายกำหนด

(๒) เมื่อมีเหตุการณ์พิเศษ

(๓) ผู้สำเร็จการฝึกวิชาทหารตามหลักสูตรที่กระทรวงกลาโหมกำหนดตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิชาทหาร

อาจอยู่ในกองประจำการน้อยกว่า ๒ ปี หรืออาจไม่ต้องอยู่กองประจำการเลยก็ได้แล้วแต่กรณี

๘. บุคคลใดบ้างที่ต้องไปลงบัญชีทหารกองเกินไว้แต่ได้รับการยกเว้นไม่ถูกเรียกมารับการตรวจเลือก - เข้ารับราชการทหารกองประจำการในยามปกติ ได้แก่ บุคคลดังต่อไปนี้ คือ

(๑) พระภิกษุ สามเณร และนักบวชในพระพุทธศาสนาแห่งนิกายจีนหรือญวนซึ่งเป็นนักธรรมตามที่กระทรวงศึกษาธิการรับรอง

(๒) นักบวชศาสนาอื่นซึ่งมีหน้าที่ประจำในกิจศาสนาตามที่กำหนดในกฎกระทรวงและผู้ว่าราชการจังหวัดออกใบสำคัญไว้ให้

(๓) บุคคลซึ่งอยู่ในระหว่างการฝึกวิชาทหารตามหลักสูตรที่กระทรวงกลาโหมกำหนดตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการฝึกวิชาทหาร

(๔) นักเรียนโรงเรียนเตรียมทหารของกระทรวงกลาโหม

(๕) ครูซึ่งประจำทำการสอนหนังสือหรือวิชาการต่าง ๆ ที่อยู่ในความควบคุมของกระทรวงทบวงกรม หรือราชการส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และผู้ว่าราชการจังหวัดออกใบสำคัญไว้ให้

(๖) นักศึกษาของศูนย์กลางอบรมการศึกษาผู้ใหญ่ของกระทรวงศึกษาธิการ

(๗) นักศึกษาของศูนย์ฝึกการบินพลเรือนของกระทรวงคมนาคม

(๘) บุคคลซึ่งได้สัญชาติไทย โดยการแปลงสัญชาติ

(๙) บุคคลซึ่งได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกครั้งเดียวตั้งแต่สิบปีขึ้นไปหรือเคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกหลายครั้งรวมกันตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือเคยถูกศาลพิพากษาให้กักกัน

บุคคลซึ่งพ้นจากฐานะตามที่กำหนดใน (๑) (๒) (๓) (๕) (๖) และ (๗) ต้องไปแจ้งต่อนายอำเภอท้องที่ภายใน ๓๐ วันนับแต่วันพ้นฐานะเช่นนั้น ถ้าฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินสองร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

๙. ผู้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องรับราชการทหารกองประจำการ

(๑) พระภิกษุที่มีสมณศักดิ์หรือที่เป็นเปรียญและนักบวชในพุทธศาสนาแห่งนิกายญวนหรือจีนที่มีสมณศักดิ์

(๒) คนพิการทุพพลภาพซึ่งไม่สามารถเป็นทหารได้ เช่น ตาบอด หูหนวก หัวใจพิการ วัณโรค ไตอักเสบเรื้อรัง กระดูกสันหลังโก่งหรือคดจนเห็นได้ชัด แขนขาพิการ เบาหวาน โรคจิต เป็นใบ้ อัมพาต โรคเท้าช้าง กะเทย มะเร็ง ตับแข็ง จมูกโหว่ เพดานโหว่ หรือคนเผือก ฯลฯ เป็นต้น

(๓) คนในบางท้องที่ที่กระทรวงกลาโหมประกาศว่าไม่มีคุณวุฒิจะเป็นทหารได้

๑๐. บุคคลประเภทใดบ้างที่ได้รับการผ่อนผันการเข้ารับราชการทหารกองประจำการ

ในกรณีที่จำนวนทหารกองเกินที่จะรับราชการทหารกองประจำการได้มากกว่าจำนวนทหารกองประจำการที่เจ้านายที่ฝ่ายทหารต้องการแล้ว ให้ผ่อนผันแก่บุคคล ดังต่อไปนี้

(๑) บุคคลที่จำเป็นต้องหาเลี้ยงบิดาหรือมารดา ซึ่งไร้ความสามารถหรือพิการทุพพลภาพหรือชราจนหาเลี้ยงชีพไม่ได้ และไม่มีผู้อื่นเลี้ยงดู

(๒) บุคคลที่จำเป็นต้องหาเลี้ยงบุตรซึ่งมารดาตายหรือไร้ความสามารถหรือพิการทุพพลภาพและบุคคลที่จำเป็นต้องหาเลี้ยงพี่หรือน้องร่วมบิดามารดา หรือแต่บิดาหรือมารดาซึ่งบิดามารดาตาย ทั้งนี้เมื่อบุตรหรือพี่น้องนั้นหาเลี้ยงชีพไม่ได้ และไม่มีผู้อื่นเลี้ยงดู

(๓) บุคคลที่อยู่ในระหว่างการศึกษาตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้คือ

ก. นิสิตนักศึกษาผู้ซึ่งอยู่ในระหว่างการศึกษาขั้นปริญญาตรีหรือโท จะผ่อนผันให้จนครบ ๒๖ ปีบริบูรณ์ เท่านั้น

ข. นักเรียนหรือนักศึกษาในวิทยาลัยหรือโรงเรียนอาชีพซึ่งกำลังศึกษาในขั้นปริญญาตรีได้รับการผ่อนผันจนถึงอายุ ๒๖ ปีบริบูรณ์

ค. นักเรียนโรงเรียนประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ ได้รับการผ่อนผันจนถึงอายุ ๒๒ ปีบริบูรณ์เท่านั้น

การผ่อนผันในกรณีนี้เป็นหน้าที่ของสำนักศึกษานั้น ๆ จะต้องส่งรายชื่อบุคคลที่ได้รับการผ่อนผันไปยังกระทรวงมหาดไทยเพื่อส่งรายชื่อไปยังภูมิลำเนาทหารของบุคคลนั้นต่อไป

ผู้มีสิทธิขอผ่อนผันตาม (๑), (๒) ต้องร้องขอผ่อนผันต่อนายอำเภอท้องที่ก่อนวันตรวจเลือกเข้ากองประจำการไม่น้อยกว่า ๒๐ วัน

๑๑. การร้องขอความเป็นธรรม

ในการตรวจเลือกคนเข้ากองประจำการถ้าผู้ที่ต้องเข้าประจำการเห็นว่าคณะกรรมการตรวจเลือกตัดสินไม่ถูกหรือไม่ยุติธรรม เช่น ร่างกายของผู้ตรวจเลือกมีความสูงหรือความกว้างไม่ถึงหลักเกณฑ์ที่กำหนดหรือผู้ตรวจเลือกมีร่างกายพิการที่ไม่อาจเข้ารับราชการทหารกองประจำการได้ แต่คณะกรรมการตรวจเลือกให้เข้ารับราชการทหารประจำการ เป็นต้น ก็ให้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการชั้นสูง (ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน)

๑๒. การเปลี่ยนแปลงตำบลที่อยู่ เปลี่ยนชื่อตัวหรือชื่อสกุล

ผู้ที่ขึ้นทะเบียนทหารแล้ว หรือผู้กำลังเป็นทหารกองหนุนเมื่อจะเปลี่ยนตำบลที่อยู่ต้องแจ้งให้นายอำเภอท้องที่รู้โดยเร็วเพื่อแก้ไขให้ถูกต้องหรือถ้าผู้นั้นเปลี่ยนชื่อตัวหรือชื่อสกุลต้องแจ้งให้นายอำเภอทราบภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับอนุญาตให้เปลี่ยน เพื่อจะได้แก้หนังสือสำคัญหรือทะเบียนทหารให้ถูกต้อง

ผลของการไม่แจ้งอาจถูกจำคุกไม่เกิน ๑ เดือน หรือปรับไม่เกิน ๑๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๑๓. การเรียกระดมพลเพื่อตรวจสอบเพื่อฝึกวิชาทหารหรือเพื่อทดลองความพร้อมและในการระดมพล

ต้องไปตามกำหนดนั้น หากผู้ใดหลีกเลี่ยงขัดขืนมีความผิดระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๓ เดือน หรือปรับไม่เกิน ๓๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. ๒๔๙๐

อาวุธปืน คือ อาวุธสำหรับใช้ยิงประกอบด้วย ลำกล้อง, ดินระเบิด, เครื่องจุดชนวนดินระเบิด หรือที่เรียกว่าเครื่องลั่นไก และกระสุนปืนจะถูกขับดันออกจากลำกล้องด้วยแรงระเบิดของดินปืน

นอกจากอาวุธปืนตามหลักข้างต้นแล้ว ยังหมายความรวมตลอดถึงอาวุธทุกชนิดซึ่งใช้ส่งเครื่องกระสุนปืนโดยวิธีระเบิด หรือกำลังดันของแก๊สหรืออัดลมหรือเครื่องกลไกอย่างใด ซึ่งต้องอาศัยอำนาจพลังงานในส่วนหนึ่งส่วนใดของอาวุธนั้น ก็ถือเป็นอาวุธปืนโดยรัฐมนตรีจะระบุไว้ในกฎกระทรวง

อาวุธปืน มีทั้งประเภทที่นายทะเบียนสามารถออกใบอนุญาตให้เอกชนมีและใช้ได้ และประเภทที่นายทะเบียนไม่สามารถออกใบอนุญาตให้ได้ ซึ่งมักเรียกกันว่า อาวุธปืนสงคราม เช่น อาวุธปืนเอ็มสิบหก อาร์ก้า เป็นต้น

กระสุนปืน นั้นหมายรวมถึงกระสุนโดด กระสุนลูกปราย กระสุนแตก ลูกระเบิด ตอร์ปิโด ทุ่นระเบิด และจรวด ซึ่งเป็นเครื่องมือประหารหรือทำลายด้วยแรงปะทะของกระสุนปืน

อาวุธปืน จึงหมายถึงเครื่องมือที่ใช้ยิงไปทำอันตรายร่างกายมนุษย์และสัตว์ถึงบาดเจ็บหรือตายได้

ฉะนั้น ปืนที่โดยสภาพไม่อาจใช้ทำอันตรายบุคคลถึงสาหัสได้ เช่น ปืนเด็กเล่น จึงไม่ถือว่าเป็นอาวุธปืน แต่เป็นสิ่งเทียมอาวุธปืน

ปืนที่ใช้ยิงไม่ได้ เช่น ปืนชำรุดก็ยังถือว่าเป็นอาวุธปืน ถ้าผู้ใดมีไว้โดยไม่ได้รับอนุญาตย่อมมีความผิดเช่นเดียวกับการมีอาวุธปืนที่ใช้ยิงได้ แต่ลงโทษน้อยกว่า

ส่วนหนึ่งส่วนใดของอาวุธปืน ให้ถือเป็นอาวุธปืนด้วย คือ

๑. ลำกล้อง

๒. เครื่องลูกเลื่อนหรือส่วนประกอบสำคัญของลูกเลื่อน

๓. เครื่องลั่นไกหรือส่วนประกอบสำคัญของเครื่องลั่นไก

๔. เครื่องกระสุน, ซองกระสุน เฉพาะซึ่งเป็นส่วนประกอบที่เป็นตัวปืนนั้น โดยถ้าขาดซองกระสุนไป ปืนนั้นก็ใช้ยิงไม่ได้ หรือส่วนประกอบสำคัญของสิ่งเหล่านี้ แต่พานท้ายปืน สายสะพายไม้ประกับด้ามปืน ไม่ถือเป็นอาวุธปืน

ประชาชนจะมีอาวุธปืนและใช้อาวุธปืนได้ต้องขออนุญาตต่อนายทะเบียน สำหรับผู้ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ขอที่กองทะเบียน กรมตำรวจ ผู้ที่อยู่ต่างจังหวัดขอต่อนายอำเภอท้องที่ซึ่งตนมีภูมิลำเนาอยู่ โดยนำบัตรประชาชน สำเนาทะเบียนบ้านติดตัวไปด้วยพร้อมทั้งให้กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ที่น่าเชื่อถือรับรองความประพฤติให้ด้วย

วิธีการยื่นคำขอ

๑. เขียนคำร้องขออนุญาตในแบบพิมพ์ ป. ๑

๒. เมื่อนายทะเบียนท้องที่พิจารณาอนุญาตแล้ว จะออกใบอนุญาตให้แก่ท่านตามแบบพิมพ์ ป. ๓ ซึ่งเรียกว่าใบอนุญาตให้ซื้อหรือรับโอนซึ่งในแบบพิมพ์ดังกล่าวจะระบุไว้ชัดเจนว่า อนุญาตให้ท่านไปซื้ออาวุธปืนจากที่ไหนหรือให้รับโอนอาวุธปืนจากใคร

๓. เมื่อท่านได้รับใบอนุญาตให้ซื้อหรือรับโอน ป. ๓ แล้ว ท่านจะต้องซื้อหรือรับโอนอาวุธปืนให้เสร็จสิ้นภายใน ๖ เดือน นับแต่วันที่ออกใบอนุญาต มิฉะนั้นใบอนุญาตก็จะหมดอายุ แต่ถ้าหากท่านยังไม่พร้อมที่จะซื้อหรือรับโอน ท่านจะต้องยื่นคำร้องขอต่อใบอนุญาตดังกล่าวต่อนายทะเบียนท้องที่ที่ออกใบอนุญาตนั้น

๔. อาวุธปืนที่ท่านจะซื้อจะต้องซื้อตามขนาดและแบบที่ได้ระบุไว้ในใบอนุญาต ป. ๓

๕. เมื่อท่านซื้ออาวุธปืนแล้ว จะต้องนำอาวุธปืนดังกล่าวไปขึ้นทะเบียนต่อนายทะเบียนท้องที่ที่ออกใบอนุญาต ป. ๓ ภายใน ๒๕ วัน เพื่อให้นายทะเบียนออกใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนตามแบบ ป. ๔

เมื่อท่านได้ดำเนินการมาครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวท่านก็จะได้มีอาวุธปืนไว้ในครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อท่านได้รับใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนแล้ว หากจะโอนให้ผู้อื่นจะต้องได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนด้วย มิฉะนั้นจะมีความผิดฐานโอนอาวุธปืนโดยไม่ได้รับอนุญาต

อย่างไรถือว่าเป็นการโอนอาวุธปืน

การโอนตามความใน ม.๕๕ แห่งพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ พ.ศ. ๒๔๙๐ หมายถึงการโอนกรรมสิทธิ์ ดังนั้น ถ้านาย ก.ซึ่งได้รับอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืน นำอาวุธปืนดังกล่าวไปจำนำไว้กับนาย ข. โดยส่งมอบอาวุธปืนให้นาย ข.ครอบครองเป็นประกันหนี้จำนำ ดังนี้ นาย ก.ไม่มีความผิดฐานโอนอาวุธปืนโดยไม่ได้รับอนุญาตเพราะมิได้โอนกรรมสิทธิ แต่นาย ข.มีความผิดฐานมีอาวุธปืนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต

คำว่ามีอาวุธปืน หมายถึง มีกรรมสิทธิหรือมีไว้ในครอบครองกรณี นาย ก.มีใบอนุญาตให้มีอาวุธปืน แล้วนำอาวุธปืนไปให้ผู้อื่นยืม นาย ก.ไม่มีความผิด เพราะการให้ยืมอาวุธปืนไม่เป็นการโอนปืนตาม มาตรา ๕๕

แต่ผู้ยืมจะมีความผิดฐานมีอาวุธปืนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้ยืมเป็นสำคัญ กล่าวคือ ถ้าผู้ยืมต้องการเอาปืนไปเก็บไว้กับตนนาน ๆ ก็ย่อมมีความผิดฐานมีปืนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต แต่ถ้ายืมมาดูชั่วครู่ชั่วยามก็ถือว่าไม่มีเจตนายึดถือเพื่อตนจึงไม่ผิด การจะทราบถึงเจตนาก็ต้องดูพฤติการณ์เป็นสำคัญ

ผู้ที่มีใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนได้โอนใบอนุญาตให้มีอาวุธปืน โดยสลักหลังใบอนุญาตให้ผู้อื่นคือโอนกันเอง ผู้โอนย่อมมีความผิดฐานโอนอาวุธปืนโดยไม่ได้รับอนุญาต จะเห็นได้ว่าอาวุธปืนมีทะเบียนที่โอนโดยไม่ถูกต้อง ย่อมมีความผิดทั้งผู้โอนและผู้รับโอน แต่ปืนดังกล่าวมิใช่ทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิด จึงริบไม่ได้

การได้รับใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนก็ดี ใบอนุญาตให้พาอาวุธปืนติดตัวไปก็ดี เป็นการเฉพาะตัวของผู้ได้รับใบอนุญาตเท่านั้น ผู้อื่นไม่มีสิทธิได้รับและต้องใช้กับอาวุธปืนชนิดและขนาดรวมทั้งทะเบียนที่ระบุไว้ในใบอนุญาตด้วย

ดังนั้น การจะครอบครองอาวุธปืนของผู้อื่นต้องระวังให้ดี เพราะอาจจะมีความผิดฐานมีอาวุธปืนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ก็เป็นได้

แต่การครอบครองอาวุธปืนของผู้อื่นที่ไม่ผิดกฎหมายก็อาจมีได้ ๓ กรณี คือ

๑. อาวุธปืนของราชการทหาร, ตำรวจ และของหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจ ตามที่ผู้ครอบครองมีหน้าที่เกี่ยวข้อง เช่น ทหารมีอาวุธปืนของทางราชการไปปล้น แม้การเบิกอาวุธปืนไปนั้นไม่ถูกต้องตามระเบียบ แต่ทหารนั้นก็ไม่มีความผิดฐานมีอาวุธปืนในครอบครองผิดข้อหาปล้นทรัพย์ข้อหาเดียว

๒. อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนประจำเรือเดินทะเล, รถไฟ และอากาศยาน ตามปกติซึ่งได้แสดงให้พนักงานศุลกากรตรวจตามกฎหมายแล้ว

๓. ผู้ครอบครองอาวุธปืนที่ชอบด้วยกฎหมายของบุคคลอื่นเท่าที่จำเป็น เพื่อรักษาอาวุธปืนนั้นไว้ไม่ให้สูญหาย และผู้ครอบครองต้องมีคุณสมบัติที่จะมีอาวุธปืนได้ เช่น

๓.๑ บิดานาย ก.เป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืน ต่อมาบิดานาย ก. ตาย นาย ก.จึงครอบครองอาวุธปืนนั้นเพื่อรอแจ้งการตายภายใน ๓๐ วันนับแต่ทราบวันตาย และขอรับมรดกของบิดาเช่นนี้ นาย ก.ไม่มีความผิดฐานมีอาวุธปืนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต

๓.๒ แต่ถ้าเป็นกรณีที่บิดานาย ก.ได้มอบอาวุธปืนให้เป็นกรรมสิทธิของนาย ก. ก่อนตายโดยมิได้จัดการโอนทางทะเบียน เมื่อบิดาถึงแก่กรรมแล้ว นาย ก.ก็ยังคงครอบครองอาวุธปืนนั้นต่อมาโดยมิได้นำอาวุธปืนไปแจ้งต่อนายทะเบียน ถือว่าเป็นการครอบครองเพื่อตนเอง มิใช่กรณีปืนตกอยู่ในครอบครองของนาย ก.เนื่องจากบิดาถึงแก่กรรม กรณีนี้นาย ก.ย่อมมีความผิดฐานมีอาวุธปืนไว้ในครอบครองโดยมิได้รับอนุญาต

๓.๓ นายดำเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืน ต่อมานายดำวิกลจริต นางขาวภรรยานายดำได้ครอบครองปืนของนายดำ เพื่อรอส่งมอบอาวุธปืนและใบอนุญาตแก่นายทะเบียน เช่นนี้นางขาวไม่มีความผิด

๓.๔ นาย ก.เก็บอาวุธปืนมีทะเบียนได้ตั้งใจจะนำไปมอบให้นายทะเบียนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ กำนัน ก็มาถูกจับเสียก่อน นาย ก.ย่อมไม่มีความผิดทั้งนี้ต้องดูสภาพท้องที่และระยะเวลาที่กล่าวอ้างวันที่เก็บปืนได้จนถึงวันที่ถูกจับ ถ้าอยู่ในฐานะสภาพที่จะนำไปมอบให้ได้แต่เก็บไว้หลายวันไม่นำไปมอบให้นายทะเบียน เช่นนี้นาย ก.จะอ้างให้พ้นผิดมิได้

๓.๕ ข.บิดาได้รับใบอนุญาตให้มีและใช้และพกพาอาวุธปืนได้ไปธุระต่างจังหวัดกับ ก.บุตรชาย โดยจะนำปืนติดตัวไปด้วย ระหว่างทางรอขึ้นรถประจำทางได้มอบอาวุธปืนให้ ก.ถือไว้ ดังนี้ ก.ไม่มีความผิดเพราะบิดามอบปืนให้ยึดถือไว้ชั่วคราว โดยที่บิดาเจ้าของปืนก็ควบคุมดูแลอยู่อย่างใกล้ชิด ไม่ทำให้ ก.บุตรชายมีสิทธิครอบครองในอาวุธปืนนั้น

เพราะ ก.มิได้ยึดถือเพื่อตนสิทธิครอบครองยังคงอยู่กับ ข.บิดานั่นเอง

๓.๖ เจ้าของบ้านไม่อยู่บ้านไปต่างจังหวัด จึงได้มอบหมายให้คนทำสวนเฝ้าบ้าน ปืนอยู่ในห้องบนบ้าน แม้จะมอบอาวุธปืนให้ประจำตัวคนสวนไว้ ปืนก็มิได้อยู่ที่ตัวคนสวน ซึ่งคนสวนมิได้ยึดถือเพื่อตนจึงถือว่าเจ้าของบ้านยังคงเป็นผู้ครอบครองอาวุธปืนนั้น คนสวนย่อมไม่มีความผิดฐานมีอาวุธปืนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต

๓.๗ ใช้ให้คนไปหยิบอาวุธปืนมาจากบ้านให้นำมาส่งให้ตนห่างกันประมาณ ๑๐ เส้น เพื่อมอบคืนแก่เจ้าของผู้มีไว้โดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้ไปหยิบปืนถูกจับยังถือไม่ได้ว่าผู้ไปหยิบปืนมีความผิด และผู้ใช้ให้ไปหยิบก็ไม่มีความผิดด้วยเช่นกัน่

ผู้ที่ได้รับใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืน ย่อมมีสิทธิมีเครื่องกระสุนปืนชนิดและขนาดที่ใช้ยิงได้ กับอาวุธปืนที่ได้รับอนุญาตนั้น ไว้ในครอบครองด้วยโดยไม่ผิดกฎหมาย

ซึ่งตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน พ.ศ. ๒๔๙๐ มาตรา ๘ ห้ามมิให้ผู้ใดมีเครื่องกระสุนปืน ซึ่งมิใช่สำหรับใช้กับอาวุธปืนที่ตนได้รับใบอนุญาตให้มีและใช้

ดังนั้น ถ้าจะมีเครื่องกระสุนปืนจึงมิใช่สำหรับใช้กับอาวุธปืนที่ได้รับอนุญาต จะต้องได้รับใบอนุญาตพิเศษสำหรับกระสุนปืนนั้นอีกต่างหาก

ใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืน ไม่ใช่เอกสารแสดงกรรมสิทธิ แต่เป็นเพียงเอกสารซึ่งแสดงว่าผู้มีชื่อในใบอนุญาตนั้นเป็นผู้ครอบครองและใช้อาวุธปืนจากเจ้าพนักงานแล้วเท่านั้น ส่วนผู้มีกรรมสิทธิในอาวุธปืนนั้นอาจเป็นบุคคลอื่นก็ได้

คำว่ามีอาวุธปืน หมายถึงมีกรรมสิทธิหรือมีไว้ในครอบครอง

มีไว้ในครอบครอง หมายถึงยึดถือไว้เพื่อตน

ยึดถือเพื่อตน หมายถึงยึดถือไว้โดยแสดงอาการหวงกันไว้ ซึ่งไม่จำเป็นต้องถือไว้โดยเจตนาเป็นเจ้าของ

ผู้ที่ได้รับใบอนุญาตให้มีอาวุธปืนเครื่องกระสุนปืนไว้ในครอบครองนั้น จะพกพาอาวุธปืนไปนอกบริเวณบ้านมิได้ คือ จะพกพาไปในเมือง หมู่บ้าน ทางสาธารณะ หรือในที่ชุมนุมชนไม่ได้ เว้นแต่ จะได้รับใบอนุญาตให้พาอาวุธปืนติดตัวอีกต่างหาก จึงจะพาออกนอกบ้านไปในสถานที่ดังกล่าวได้โดยไม่ผิดกฎหมาย

ถ้าท่านนำอาวุธปืนที่ได้รับอนุญาตให้มีและใช้ แต่ไม่ได้รับอนุญาตให้พา แล้วพาไปในเมืองหรือหมู่บ้านทางสาธารณะ ท่านก็มีความผิดฐานพาอาวุธปืนโดยไม่ได้รับอนุญาตเท่านั้น เพราะกฎหมายไม่บัญญัติไว้ให้มีความผิดฐานพาเครื่องกระสุนปืน

ดังนั้น ถ้าท่านนำเครื่องกระสุนปืนไปในเมืองหมู่บ้านหรือทางสาธารณะ หรือในที่ใดก็ตาม ท่านก็มีความผิดเฉพาะข้อหามีเครื่องกระสุนปืนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ถ้าท่านไม่ได้รับอนุญาตให้มีกระสุนปืนนั้น

เครื่องกระสุนปืนแยกเป็น ๒ ประเภท คือ ประเภทที่นายทะเบียนออกใบอนุญาตให้ได้ และประเภทที่ออกใบอนุญาตให้ไม่ได้ เช่น ลูกระเบิด, กระสุนปืนเอ็ม ๑๖ เป็นต้น ถ้าท่านนำลูกระเบิดอันเป็นเครื่องกระสุนปืนซึ่งทางราชการไม่สามารถออกใบอนุญาตให้ได้ไปในทางสาธารณะ ท่านก็มีความผิดฐานมีเครื่องกระสุนปืนที่ทางราชการไม่สามารถออก

ใบอนุญาตให้ได้ (ลูกระเบิด) ไว้ในครอบครองโดยฝ่าฝืนต่อกฎหมาย มีโทษหนักถึงจำคุก ๒ ปีถึงตลอดชีวิต

ดังนั้น เมื่อท่านได้รับใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนแล้ว จะพาไปในเมืองทางสาธารณะได้ก็ต้องขออนุญาตก่อน ผู้ที่มีอำนาจออกใบอนุญาตให้พาอาวุธปืนติดตัวไปภายในเขตจังหวัดคือผู้ว่าราชการจังหวัด สำหรับกรุงเทพมหานครหรือพาไปติดตัวไปทั่วราชอาณาจักรคืออธิบดีกรมตำรวจ

แต่ถ้าท่านไม่ได้รับใบอนุญาตให้พา ก็อาจพาอาวุธปืนได้ ๒ กรณี โดยไม่ผิดกฎหมาย คือ

๑. เมื่อมีเหตุจำเป็นและเร่งด่วนตามสมควรแก่พฤติการณ์ เช่น กำลังไล่ตามจับคนร้าย

แม้ว่าจะได้รับใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืน รวมทั้งได้รับใบอนุญาตให้พาอาวุธปืนติดตัวแล้วก็ตามก็ห้ามมิให้พาอาวุธปืนไปโดยเปิดเผยหรือพาไปในที่ชุมนุมที่ได้จัดให้มีขึ้นเพื่อนมัสการ (เช่น งานพระปฐมเจดีย์, งานนมัสการรอยพระพุทธบาท จ.สระบุรี เป็นต้น) การรื่นเริง (เช่น งานรื่นเริงวันขึ้นปีใหม่, วันสงกรานต์ เป็นต้น) การมหรสพ (เช่น งานศพที่มหรสพแสดงและงานอื่น ๆ ที่มีมหรสพแสดงด้วย เป็นต้น) เว้นแต่จะเป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ทหาร และตำรวจซึ่งอยู่ในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่

อย่างไรเรียกว่า พาอาวุธปืน คำว่าพามิได้หมายเพียงพกปืนติดตัวไป เช่น เหน็บเอวไป ถือ, หิ้ว, แบกไปเท่านั้น แต่การพาอาวุธปืนเคลื่อนที่ไป ไม่ว่าจะใส่ในรถ, ในกระเป๋า ถ้าเป็นการพาเคลื่อนที่ไปกับตัวเองแล้วก็ย่อมถือว่าเป็นการพาอาวุธปืน และจะมีความผิดฐานพาอาวุธปืนก็ต้องหมายถึง พาไปในเมืองหรือในหมู่บ้านในที่ซึ่งจัดให้มีการชุมนุมนมัสการต่าง ๆ หรือในทางสาธารณะ

ถ้าพาอาวุธปืนติดตัวไปในป่าย่อมไม่มีความผิดข้อหาพาอาวุธปืน

นอกจากอาวุธปืนเครื่องกระสุนปืนที่นายทะเบียนออกใบอนุญาตให้ได้แล้ว ยังมีอาวุธปืนเครื่องกระสุนปืนที่นายทะเบียนไม่อาจออกใบอนุญาตให้ได้ หรือที่เรียกว่าอาวุธที่ใช้ในราชการสงคราม เช่น ปืนกล, ปืนใหญ่, ปืนเอ็ม ๑๖, อาก้า, เครื่องยิงจรวด, ลูกระเบิดชนิดต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งกฎหมายวางโทษหนักถึงจำคุกตั้งแต่ ๒ ปีถึงตลอดชีวิต สำหรับผู้ที่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๘ กรณีนี้ คือ ทำ, ประกอบ, ซ่อมแซม, เปลี่ยนลักษณะ, สั่งเข้า, นำเข้า, ถ้ามีไว้หรือจำหน่าย ซึ่งอาวุธปืนสำหรับใช้เฉพาะแต่ในราชการสงคราม

สำหรับอาวุธปืนที่ทำขึ้นเองโดยไม่มีเครื่องหมายประจำอาวุธปืนของนายทะเบียนประทับไว้ ซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่า "ปืนเถื่อน" นั้น

ถ้าผู้ใดมีไว้ในครอบครองก็มีความผิดมีโทษสูงกว่ามีอาวุธปืนที่ผู้อื่นได้รับอนุญาตให้มีและใช้แล้วไว้ในครอบครอง และถ้าพกพาอาวุธปืนเถื่อนไปในเมือง หมู่บ้าน หรือทางสาธารณะ ก็ย่อมมีโทษสูงขึ้นอีก ศาลมักลงโทษจำคุกโดยไม่รอการลงโทษ และอาวุธปืนเถื่อนหรือปืนไม่มีทะเบียนนี้ถือว่าเป็นทรัพย์ที่มีไว้เป็นความผิดต้องริบเสียทั้งสิ้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้กำหนดกฎเกณฑ์การมีและใช้และการพาอาวุธปืนไว้อย่างละเอียดรอบคอบ เพราะเป็นที่ยอมรับว่าปืนเป็นอาวุธที่ร้ายแรงไม่สมควรที่จะอนุญาตให้บางคนมีและใช้หรือพกพาได้ แม้บุคคลส่วนใหญ่ต้องการที่จะมีปืน ต้องการที่จะได้รับอนุญาตให้มีและใช้และพาอาวุธปืนได้โดยชอบด้วยกฎหมาย แต่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจออกใบอนุญาต ย่อมต้องพิจารณาเป็นราย ๆ ไปว่า ผู้นั้นมีคุณสมบัติครบถ้วนและเหมาะสมมีความจำเป็นที่จะได้รับใบอนุญาตให้มีและใช้ หรือได้รับอนุญาตถึงขั้นให้พกพาอาวุธปืนได้หรือไม่ เพียงใด เพราะถ้าอนุญาตให้กับผู้ที่ไม่สมควรและอนุญาตให้มีหรือพกพาอาวุธปืนกันเป็นส่วนใหญ่ เหตุร้ายต่าง ๆ ก็ย่อมตามมาอย่างแน่นอน

กฎหมายป้องกันการใช้สารระเหย

โดย
นายเมธา ผกาชล และ นายพิจิตร โอภาสนวคุณ
อัยการพิเศษประจำกรมอัยการ

สารระเหย คือ อะไร

ตามความเข้าใจโดยทั่วไปแล้ว สิ่งของที่อยู่ในสถานะเป็นของเหลวได้กลายสถานะเป็นไอ เราเรียกการกลายสภาพดังกล่าวว่าเป็นการ ระเหย เช่น น้ำระเหยกลายเป็นไอน้ำ ส่วนสิ่งของที่อยู่ในสถานะเป็นของแข็งเปลี่ยนสถานะเป็นไอ เรียกว่าการ ระเหิด เช่น ลูกเหม็นเมื่อถูกอากาศจะระเหิดเป็นไอ คำว่า สารระเหย ตามกฎหมาย นั้นหมายความถึง สารเคมีหรือผลิตภัณฑ์ของสารเคมีที่สามารถระเหยเป็นไอ ไอนั้นมีสารเคมีที่เป็นโทษต่อร่างกายรวมอยู่ด้วย สารเคมีหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นสารระเหยที่จะต้องมีการควบคุม มีหลายชนิด ที่รู้จักกันโดยทั่วไป มี ทินเนอร์ แลคเกอร์ หรือ กาวอินทรีย์สังเคราะห์ที่มียางนีโอปรีนหรือสารกลุ่มไวนิลเป็นตัวประสาน

สารระเหย เป็นยาเสพติดให้โทษหรือไม่

ในกฎหมายยาเสพติดให้โทษ มิได้บัญญัติให้ สารระเหย เป็นยาเสพติดให้โทษแต่เนื่องจากปัจจุบันได้มีการนำสารระเหยหรือวัตถุหรือผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปมีสารระเหยผสมหรือเจือปนอยู่ ซึ่งผลิตขึ้นเพื่อใช้ในทางอุตสาหกรรมหรือทางอื่น ไปใช้ สูด ดม หรือวิธีอื่นใดอันก่อให้เกิดอันตรายอย่างมากแก่ผู้สูด ดม โดยเฉพาะเยาวชน ประกอบกับยังไม่มีกฎหมายใช้บังคับแก่สารระเหยโดยเฉพาะ สมควรที่จะดำเนินการป้องกันการใช้สารระเหยไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ทางรัฐจึงได้ออกกฎหมายควบคุมป้องกันการใช้สารระเหยนี้

ผู้นำเข้า คือใคร มีหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างไร

ผู้นำเข้า คือ บุคคลที่นำหรือสั่งเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสารระเหย

หน้าที่และความรับผิดของผู้นำเข้ามีดังนี้

๑. ก่อนนำสารระเหยออกขาย ต้องจัดให้มี ภาพ เครื่องหมาย หรือข้อความที่ภาชนะบรรจุหรือหีบห่อที่บรรจุสารระเหย เพื่อเป็นการเตือนให้ระวังการใช้สารระเหยดังกล่าว ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ผู้นำเข้าที่ฝ่าฝืนมีความผิดอาจถูกจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๒. เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่เข้าไปในสถานที่นำเข้า หรือสถานที่เก็บสารระเหย ของผู้นำเข้า ในระหว่างเวลาทำการ เพื่อตรวจสอบการปฏิบัติการตามกฎหมาย และในกรณีมีเหตุอันสงสัยว่ามีการกระทำความผิดตามกฎหมายนี้ อาจยึดสารระเหย ภาชนะบรรจุ หรือหีบห่อที่บรรจุสารระเหย หรือเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีได้ ผู้นำเข้าและบรรดาผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าในสถานที่เก็บสารระเหย หากไม่อำนวยความสะดวก

ตามสมควรหรือขัดขวางการดำเนินการของพนักงานเจ้าหน้าที่ มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ผลิต คือใคร มีหน้าที่ความรับผิดอย่างไร

ผู้ผลิต คือ ผู้ทำ ผสม ปรุง แปรสภาพ และหมายความรวมถึง เปลี่ยนรูป แบ่งบรรจุ ซึ่งสารระเหยนั้น เช่น นำเอาทินเนอร์ จากกระป๋องใหญ่มาแบ่งบรรจุใส่ขวดเล็ก ๆ ถือเป็นผู้ผลิต

หน้าที่และความรับผิดของผู้ผลิต มีดังนี้

๑. ต้องจัดให้มีภาพ เครื่องหมาย หรือข้อความที่ภาชนะบรรจุหรือหีบห่อที่บรรจุสารระเหย เพื่อเป็นการเตือนให้ระวังการใช้สารระเหยดังกล่าว ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎหมาย ผู้ผลิตที่ฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๒. เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่เข้าไปในสถานที่ผลิต หรือสถานที่เก็บสารระเหยของผู้ผลิตในระหว่างเวลาทำการ เพื่อตรวจสอบการปฏิบัติการตามกฎหมาย และในกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิดตามกฎหมายนี้ อาจยึดสารระเหย ภาชนะบรรจุ หรือหีบห่อที่บรรจุสารระเหย หรือเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีได้ ผู้ผลิตและบรรดาผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการผลิตในสถานที่ผลิตหรือสถานที่เก็บสารระเหย หากขัดขวางหรือไม่อำนวยความสะดวกตามสมควรแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ขาย คือใคร มีหน้าที่ความรับผิดอย่างไร

ผู้ขาย คือ ผู้ที่ทำการจำหน่าย จ่าย แจก หรือแลกเปลี่ยน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในทางการค้า หรือมีไว้เพื่อขายด้วย เช่น ร้านค้ามีทินเนอร์ แลคเกอร์ ไว้เพื่อจำหน่ายหากำไร ถือว่าเป็นการมีไว้เพื่อขายเพื่อประโยชน์ในทางการค้า แม้จะยังมิได้ขายให้แก่ผู้ใดก็ตาม ถือว่า เจ้าของร้านค้าเป็นผู้ขาย

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ขาย มีดังนี้

๑. สารระเหยที่ผู้ขายจะขาย (หมายความถึง จะจำหน่าย จะจ่าย จะแจก จะแลกเปลี่ยน เพื่อทำประโยชน์ในทางการค้า) จะต้องมีภาพ เครื่องหมายหรือข้อความที่ผู้นำเข้าได้จัดให้มีที่ภาชนะบรรจุหรือหีบห่อที่บรรจุ มิฉะนั้นผู้ขายมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๒. ห้ามขายสารระเหยแก่ผู้ที่มีอายุไม่เกินสิบเจ็ดปี เว้นแต่เป็นการขายโดยสถานที่ศึกษาเพื่อใช้ในการเรียนการสอน ผู้ฝ่าฝืนมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๓. ห้ามขาย จัดหา หรือให้สารระเหยแก่ผู้ซึ่งตนรู้หรือควรรู้ว่าเป็นผู้ติดสารระเหย ผู้ฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ผู้ติดสารระเหย คือ ผู้ซึ่งต้องใช้สารระเหยบำบัดความต้องการของร่างกายหรือจิตใจเป็นประจำ

โดยสามารถตรวจพบสภาพเช่นว่านั้นได้ตามหลักวิชาการและการขายตามข้อนี้ไม่จำกัดว่าผู้ซื้อจะมีอายุมากน้อยเท่าใด

๔. เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่เข้าไปในสถานที่ขาย สถานที่เก็บสารระเหยของผู้ขาย เพื่อตรวจสอบการปฏิบัติการตามกฎหมาย และในกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิดตามกฎหมายนี้ อาจยึดสารระเหย ภาชนะบรรจุ หรือหีบห่อที่บรรจุสารระเหย หรือเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี ผู้ขายและบรรดาผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการขายในสถานที่ขายหรือในสถานที่เก็บสารระเหยของผู้ขาย หากขัดขวางหรือไม่อำนวยความสะดวกตามสมควรแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ให้สารระเหยแก่ผู้อื่น มีความผิดหรือไม่

การให้สารระเหยแก่ผู้อื่น แม้จะเป็นการให้เปล่าก็ตาม หากเป็นการจัดหา หรือให้สารระเหยแก่บุคคลซึ่งผู้ให้รู้อยู่แล้ว หรือควรรู้ว่าเป็นผู้ติดสารระเหยโดยผู้ติดสารระเหยจะมีอายุมากน้อยเท่าใดก็ตาม ผู้ขาย ผู้จัดหา หรือผู้ให้สารระเหยต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

จูงใจ ชักนำ ยุยงส่งเสริม หลอกลวง ให้ผู้อื่นสูดสารระเหย มีความผิด

ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้สูดดมสารระเหย มีความผิดหรือไม่อย่างไร

ผู้ใช้สารระเหยบำบัดความต้องการของร่างกายหรือจิตใจ ไม่ว่าโดยวิธีสูด ดม หรือวิธีอื่นใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าผู้กระทำผิดดังกล่าวมีอายุไม่เกินสิบเจ็ดปี ผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษ แต่ศาลมีอำนาจว่ากล่าวตักเตือน หรือถ้าศาลเห็นว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้ติดสารระเหย ศาลจะมีคำสั่งให้ส่งผู้กระทำความผิดนั้นไปรับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลจนกว่าจะครบขั้นตอนการบำบัดรักษา

ถ้าผู้กระทำผิดดังกล่าวมีอายุเกินสิบเจ็ดปีและศาลพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิด ถ้าศาลเห็นว่าผู้กระทำความผิดนั้นเป็นผู้ติดสารระเหย ศาลจะสั่งให้ส่งตัวผู้ติดสารระเหยนั้นไปรับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลจนกว่าจะครบขั้นตอนการบำบัดรักษาก็ได้

ข้อสังเกตุ

ถ้าความปรากฏต่อศาลว่า ผู้ติดสารระเหยมีอายุไม่เกินสิบเจ็ดปี ศาลจะต้องมีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ติดสารระเหยนั้นไปรับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาล ส่วนผู้ติดสารระเหยที่มีอายุเกินสิบเจ็ดปี ศาลจะสั่งให้ส่งตัวผู้ติดสารระเหยนั้นไปรับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลหรือไม่ก็ได้

พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. ๒๕๑๘

ตามพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้กำหนดความหมายของวัตถุออกฤทธิ์ และการควบคุมวัตถุออกฤทธิ์ รวมทั้งกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนดรายชื่อวัตถุออกฤทธิ์ประเภทต่าง ๆ ดังจะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไป

ความหมาย

"วัตถุออกฤทธิ์" หมายความว่า วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นวัตถุสังเคราะห์ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา

"วัตถุตำรับ" หมายความว่า สิ่งปรุงไม่ว่าจะมีรูปลักษณะใด ที่มีวัตถุออกฤทธิ์รวมอยู่ด้วย ทั้งนี้ รวมทั้งวัตถุออกฤทธิ์ที่มีลักษณะเป็นวัตถุสำเร็จรูปทางเภสัชกรรม ซึ่งพร้อมที่จะนำไปใช้แก่คนหรือสัตว์ได้

วัตถุออกฤทธิ์ แบ่งเป็น ๔ ประเภท ซึ่งมีการควบคุมต่างกัน ดังนี้

การควบคุมวัตถุออกฤทธิ์

วัตถุออกฤทธิ์ในประเภทที่ ๑ เป็นสารที่ไม่มีการใช้ทางการแพทย์ แต่อาจใช้ในการทดลองวิจัย การควบคุมจึงให้กระทรวงสาธารณสุข หรือผู้ที่กระทรวงสาธารณสุขมอบหมายเท่านั้น ที่จะทำการผลิต ขาย นำเข้าหรือส่งออก วัตถุออกฤทธิ์ประเภทนี้ ส่วนการนำผ่านจะต้องได้รับอนุญาตก่อนจึงจะกระทำได้

วัตถุออกฤทธิ์ในประเภทที่ ๒ เป็นสารที่ใช้ทางการแพทย์ได้ แต่มีอันตรายสูง เกิดการเสพติดได้ง่าย การควบคุมจึงให้กระทรวงสาธารณสุข หรือผู้ที่กระทรวงสาธารณสุขมอบหมายเท่านั้นที่จะทำการผลิต ขาย นำเข้าหรือส่งออก วัตถุออกฤทธิ์ประเภทนี้ ส่วนการนำผ่านจะต้องได้รับอนุญาตก่อน จึงจะกระทำได้

วัตถุออกฤทธิ์ในประเภทที่ ๓, ๔ เป็นสารที่ใช้ในทางการแพทย์โดยทั่วไป การผลิต ขาย นำเข้าและส่งออก จะกระทำได้เมื่อได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

วัตถุตำรับยกเว้น

หมายความถึง วัตถุตำรับที่ได้รับการยกเว้นจากการควบคุมบางประการสำหรับวัตถุออกฤทธิ์ที่อยู่ในตำรับนั้น วัตถุตำรับยกเว้นจะต้องประกาศชื่อวัตถุตำรับ ส่วนผสม ชื่อและที่ตั้งสถานที่ผลิต ในราชกิจจานุเบกษา

หลักเกณฑ์ของวัตถุตำรับยกเว้น

๑. มีวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท ๒ ประเภท ๓ หรือประเภท ๔ อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างปรุงผสมอยู่

๒. มีลักษณะไม่ก่อให้เกิดมีการใช้ที่ผิดทาง

๓. ไม่สามารถจะแยกสกัดเอาวัตถุออกฤทธิ์ที่มีอยู่ในวัตถุตำรับนั้นกลับมาใช้ในปริมาณที่จะทำให้เกิดมีการใช้ที่ผิดทาง

๔. ไม่ก่อให้เกิดอันตรายทางด้านสุขภาพและสังคมได้

การประกาศให้วัตถุตำรับใดเป็นวัตถุตำรับยกเว้นแล้ว ถ้าต่อไปพบว่าวัตถุตำรับนั้นไม่เข้าหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่ง ก็อาจประกาศยกเลิกการเป็นวัตถุตำรับยกเว้นได้

วัตถุออกฤทธิ์ที่ต้องมีคำเตือนการใช้

วัตถุออกฤทธิ์เป็นสารที่มีอันตรายมาก แม้ว่าจะใช้ด้วยความระมัดระวัง ก็ยังมีผลต่อจิตและประสาท และถ้ายิ่งนำไปใช้ไม่ถูกต้อง ก็ยิ่งเป็นอันตรายต่อชีวิตและสุขภาพ จึงมีข้อกำหนดให้มีข้อความ คำเตือน หรือข้อควรระวังแสดงไว้ในฉลากหรือเอกสารกำกับวัตถุออกฤทธิ์ให้เห็นได้ชัดเจน

๑. วัตถุออกฤทธิ์ที่มี (Benzyl alcohol) ผสมอยู่ที่เป็นยาฉีดต้องมีคำเตือนดังนี้ คำเตือน มี Benzyl alcohol ผสม ไม่ควรใช้ในเด็กต่ำกว่า ๒ ปี

๒. วัตถุออกฤทธิ์ในประเภท ๓ หรือประเภท ๔ ที่เป็นกลุ่มบาร์บิตูเรด (Barbiturates) กลุ่มคาร์บาเมต (Carbamates) กลูเตทิไมด์ (Glutethimide) เมทิไพรลอน (Methyprylon) และเอธคลอร์ไวนอล (Ethchlorvynol) ต้องมีข้อความคำเตือนหรือข้อควรระวัง ดังนี้

(๑) อาจทำให้ง่วงซึม ไม่ควรขับขี่ยานพาหนะ หรือทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรกลหรือในที่สูง

(๒) ห้ามดื่มสุรา หรือสิ่งที่มีแอลกอฮอล์ผสมอยู่

(๓) อาจเกิดผลตรงข้ามกับฤทธิ์ของยาที่ให้(Paradoxical reactions)ในเด็ก ผู้สูงอายุ หรือผู้ป่วยหนักได้

(๔) สตรีมีครรภ์ สตรีระยะให้นมบุตร ผู้ป่วยโรคพอร์ไฟเรีย (Porphyria) โรคตับ โรคไต หรือโรคเกี่ยวกับทางเดินหายใจ ควรใช้ด้วยความระมัดระวังเป็นพิเศษ

(๕) ไม่ควรใช้ติดต่อกันเป็นเวลานาน นอกจากแพทย์สั่ง หากใช้เป็นประจำควรปรึกษาแพทย์ก่อนหยุดใช้

(๖) หากจะใช้ร่วมกับยาอื่น เช่น ยากดหรือกระตุ้นประสาทส่วนกลาง ยาต้านการชัก ยาต้านการแข็งตัวของเลือด ยาคุมกำเนิด ควรปรึกษาแพทย์

๓. วัตถุออกฤทธิ์ในประเภท ๓ หรือประเภท ๔ ที่เป็นกลุ่มเบนโซไดอาซีปีน (Benzodiazepine) ต้องมีข้อความคำเตือนข้อควรระวัง ดังนี้

(๑) อาจทำให้ง่วงซึม ไม่ควรขับขี่ยานพาหนะ หรือทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรกลหรือในที่สูง

(๒) ห้ามดื่มสุรา หรือสิ่งที่มีแอลกอฮอล์ผสมอยู่

(๓) อาจเกิดผลตรงข้ามกับฤทธิ์ของยาที่ให้ Paradoxical reactions ในเด็ก ผู้สูงอายุ หรือผู้ป่วยหนักได้

(๔) อาจทำให้เกิดความผิดปกติของเม็ดเลือด ตับ หรือไต ได้

(๕) สตรีครรภ์ สตรีระยะให้นมบุตร ผู้ป่วยโรคตับ โรคไต โรคต้อหิน โรค

ไมแอสทีเนียแกรวีส (Myasthenis gravis) โรคฟอร์ไฟเรีย (Porphyria) หรือโรคเกี่ยวกับทางเดินทางหายใจ ควรใช้ด้วยความระมัดระวังเป็นพิเศษ

(๖) ไม่ควรใช้ติดต่อกันเป็นเวลานาน นอกจากแพทย์สั่ง หากใช้เป็นประจำควรปรึกษาแพทย์ก่อนหยุดใช้

(๗) หากจะใช้ร่วมกับยาอื่น เช่น ยากดหรือกระตุ้นประสาทส่วนกลาง ยาคุมกำเนิด ยาต้านฮีสตามีน รวมทั้ง Cimetidine ควรปรึกษาแพทย์

(๘) หากมีอาการนอนไม่หลับ ประสาทหลอน พฤติกรรมผิดปกติ กล้ามเนื้อเปลี้ย หรือมีไข้ ควรหยุดใช้ทันทีและรีบปรึกษาแพทย์

๔. วัตถุออกฤทธิ์ในประเภทที่ ๓ หรือประเภท ๔ กลุ่มที่มีฤทธิ์ประสาทส่วนกลาง ต้องมีข้อความคำเตือนหรือข้อควรระวัง ดังนี้

(๑) ไม่ควรใช้ในเด็กที่กำลังเติบโต สตรีมีครรภ์ สตรีระยะให้นมบุตร ผู้ป่วยโรคหัวใจและหลอดเลือด โรคจิตประสาท ต่อมธัยรอยด์ทำงานมากกว่าปกติ โรคเบาหวาน หรือโรคต้อหิน ตลอดจนคนที่เคยติดยาอื่นมาแล้ว หรือแพ้ยาพวกซิมพาโทมิเมติคส์ (Sympathomimetics) เช่น ซูโดอีเฟดรีน (Pseudoephedrine) เตอบูตาลี (Terbuteline) เป็นต้น

(๒) อาจทำให้เกิดอาการนอนไม่หลับ หรืองวงนอน ไม่มีแรง ซึมเศร้า ปวดศีรษะ ตาพร่า คลื่นไส้ อาเจียน หัวใจเต้นเร็วและแรง ความดันโลหิตสูง

(๓) ไม่ควรใช้ติดต่อกันเกิน ๗ วัน เพราะจะทำให้ดื้อยาและเสพติดได้ นอกจากแพทย์สั่ง หากใช้ประจำเป็นควรปรึกษาแพทย์ก่อนหยุดใช้

(๔) หากมีผื่นตามผิวหนัง มีอาการของโรคจิตประสาท ซึมเศร้า อาเจียน ปวดท้อง มือสั่น อ่อนเพลียผิดปกติ ให้ปรึกษาแพทย์โดยด่วน

(๕) หากจะใช้ร่วมกับยาชนิดอื่น เช่น ยาขยายหลอดลม ยาต้านการซึมเศร้า (Antidepressants) หรือยากดประสาทส่วนกลาง ควรปรึกษาแพทย์

สำหรับเพโมลีน (Pemoline) พีพราดอล (Pipradol) ให้เพิ่มคำเตือนหรือข้อควรระวังว่า "อาจทำให้เกิดดีซ่าน โรคตับ หรืออันตรายร้ายแรงได้ ควรใช้ภายใต้การดูแลของแพทย์โดยเคร่งครัด"

๕. วัตถุออกฤทธิ์ในประเภท ๓ หรือประเภท ๔ ที่เป็นกลุ่มคลอรัล ไฮเดรท และสารประกอบเชิงซ้อน คลอรัล ไฮเดรท (Chloral hydrate and its a adducts) ต้องมีข้อความคำเตือนหรือข้อควรระวัง ดังนี้

(๑) อาจทำให้ง่วงซึม ไม่ควรขับขี่ยานพาหนะ หรือทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรกล หรือในที่สูง

(๒) ห้ามดื่มสุรา หรือสิ่งที่มีแอลกอฮอล์ผสมอยู่

(๓) ไม่ควรใช้ติดต่อกันเกิน ๗ วัน นอกจากแพทย์สั่ง หากใช้เป็นประจำควรปรึกษาแพทย์ก่อนหยุดใช้

(๔) สตรีมีครรภ์ ผู้ป่วยโรคกระเพาะอาหาร โรคตับ โรคไต โรคหัวใจ โรคพอร์ไฟเรีย (Porphyria) ควรใช้ด้วยความระมัดระวังเป็นพิเศษ

(๕) หากจะใช้ร่วมกับยาอื่น เช่น ยากดหรือกระตุ้นประสาทส่วนกลาง ยาต้านการแข็งตัวของเลือด ยาลดความดันโลหิต เป็นต้น ควรปรึกษาแพทย์

๖. วัตถุออกฤทธิ์ในประเภท ๓ หรือประเภท ๔ ที่เป็นกลุ่มเกลืออนินทรีย์ของโบรไมด์ทุกชนิด (Inorganic Bromides) ต้องมีข้อความคำเตือนหรือข้อควรระวัง ดังนี้

(๑) อาจทำให้ง่วงซึม ไม่ควรขับขี่ยานพาหนะ หรือทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรกลหรือในที่สูง

(๒) ห้ามดื่มสุรา หรือสิ่งที่มีแอลกอฮอล์ผสมอยู่

(๓) ห้ามใช้ในผู้ป่วยโรคไต ร่างกายอ่อนแอ หรืออยู่ในสภาวะขาดอาหารและน้ำ

(๔) หากมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน ผื่นผิวหนัง เคลื่อนไหวลำบาก พูดไม่ชัด หรือแปลภาพผิด (Illusion) ประสาทหลอน (Hallucination) และหลงผิด (Delusion) หยุดใช้ทันทีและรีบปรึกษาแพทย์

๗. วัตถุออกฤทธิ์ในประเภท ๓ หรือประเภท ๔ ที่เป็นกลุ่ม Opiates ต้องมีข้อความคำเตือนหรือข้อควรระวัง ดังนี้

(๑) อาจทำให้ง่วงซึม ไม่ควรขับขี่ยานพาหนะ หรือทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรกลหรือในที่สูง

(๒) ห้ามดื่มสุรา หรือสิ่งที่มีแอลกอฮอล์ผสมอยู่

(๓) ห้ามใช้ในผู้ป่วยโรคหอบหืด โรคพิษสุรา โรคตับแข็ง โรคต่อมธัยรอยด์ทำงานผิดปกติ (Myxedema) ความดันในสมองสูง โรคหัวใจล้มเหลวเนื่องจากปอดเรื้อรัง หรือผู้ป่วยขณะชัก

(๔) สตรีมีครรภ์ สตรีระยะให้นมบุตร ทารก เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยโรคตับ โรคไต โรคหัวใจ ต่อมลูกหมากโต หรือท่อปัสสาวะอุดตัน ต่อมหมวกไตหรือต่อมธัยรอยด์หย่อนสมรรถภาพ ควรใช้ด้วยความระมัดระวังเป็นพิเศษ

(๕) อาจทำให้เกิดความดันโลหิตต่ำ กดการหายใจ ซึมเศร้า ดิสโฟเรีย (Dysphoria) ถ่ายปัสสาวะลำบาก หรือผื่นคันตามผิวหนัง และอาจทำให้เกิดอาการถอนยาในผู้ติดยาเสพติดกลุ่ม Opiates ได้

(๖) หากใช้ติดต่อกันนานอาจทำให้ดื้อยาและเสพติดได้ ไม่ควรใช้ติดต่อกันนานนอกจากแพทย์สั่ง หากใช้ประจำควรใช้ปรึกษาแพทย์ ก่อนหยุดใช้

(๗) หากใช้ร่วมกับยาอื่น เช่น ยากดหรือกระตุ้นประสาทส่วนกลาง ยาต้านฮีสตามีน รวมทั้ง Cimetidine ควรปรึกษาแพทย์

สูตรวัตถุตำรับที่ห้ามใช้

เนื่องจากวัตถุตำรับที่เป็นสูตรผสมยาสงบประสาทหรือยานอนหลับ ร่วมกับยาระงับปวดสูตรผสมยาสงบประสาท หรือยานอนหลับ หรือยาระงับปวด ร่วมกับวิตามิน อาจไม่ปลอดภัยแก่ผู้ใช้ ดังนั้น จึงไม่อนุญาตให้ใช้สูตรวัตถุตำรับต่อไปนี้ คือ

๑. ยาสงบประสาทหรือยานอนหลับ ร่วมกับ ยาระงับปวด

๒. ยาสงบประสาทหรือยานอนหลับหรือยาระงับปวด ร่วมกับ วิตามิน

กำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน

๑. ผู้ที่ฝ่าฝืน ผลิต ขาย นำเข้าหรือส่งออก วัตถุออกฤทธิ์ในประเภท ๑ หรือ ๒ มีโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนถึงห้าแสนบาท

๒. ผู้ที่ฝ่าฝืน ผลิต ขาย นำเข้า ส่งออก วัตถุออกฤทธิ์ในประเภท ๓ หรือ ๔ หรือนำผ่านวัตถุออกฤทธิ์ทุกประเภท โดยไม่ได้รับอนุญาต มีโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท

๓. ผู้เสพติดวัตถุออกฤทธิ์ที่ขัดขืนไม่ยอมรับการรักษาตามที่เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา หรือผู้ที่รับมอบหมาย สั่งการ มีความผิดจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และเมื่อพ้นโทษต้องไปรับการบำบัดรักษาตามคำสั่งเดิม

จากที่ยกบทกำหนดโทษมาเป็นบางส่วนนี้ จะเห็นว่ามีการกำหนดโทษทั้งจำและปรับ ทั้งนี้เพราะวัตถุออกฤทธิ์เป็นสารที่เสพติดได้ และมีอันตรายต่อผู้ใช้สูง สมควรให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ

ยาม้าเป็นยาขยันจริงหรือ

ปัจจุบันนี้อุบัติเหตุท้องถนนส่วนใหญ่มักจะเกิดจากความประมาทของผู้ขับขี่ยวดยาน และสิ่งที่มักมีส่วนเกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุเหล่านี้ คือ ยาม้า นั่นเอง

ยาม้า หรือยาขยัน เป็นยาในกลุ่มแอมเฟตามีน หรือพีโมลีน ถึงแม้ว่าจะเป็นสารที่ใช้ในการแพทย์ได้ แต่มีอันตรายสูง และอาจเกิดการติดยาได้ จึงจัดให้เป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทประเภท ๒ กฎหมายกำหนดว่าห้ามมิให้ผู้ใด ผลิต ขาย นำเข้า หรือส่งออก ผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องระวางโทษจำคุก ๕ - ๒๐ ปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนถึงห้าแสนบาทถ้วน ยกเว้น (ไม่ใช้บังคับเฉพาะกับกระทรวงสาธารณสุข และผู้ที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงสาธารณสุข)

แอมเฟตามีนและอนุพันธ์

เป็นสารที่ออกฤทธิ์กระตุ้นประสาทส่วนกลางอย่างมาก ออกฤทธิ์ได้ดีภายหลังการรับประทานและมีฤทธิ์อยู่นาน

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา

ผลต่อระบบหัวใจและหลอดเลือด จะเพิ่มความดันโลหิตทั้ง Systolic และ Diastolic หัวใจจึงเต้นช้าลง ถ้าได้รับปริมาณมาก ทำให้เกิดหัวใจเต้นผิดจังหวะ (Arrhythmia) ได้

ผลต่อกล้ามเนื้อเรียบอื่น ๆ เกิดการบีบตัวของหูรูดกระเพาะปัสสาวะเพิ่มมากขึ้น จึงใช้รักษาภาวะกลั้นปัสสาวะไม่อยู่ มีปัสสาวะขัดเกิดขึ้นบางครั้ง ผลต่อกระเพาะและลำไส้ไม่แน่นอน ถ้าลำไส้กำลังบีบตัว แอมเฟตามีนจะมีผลทำให้เกิดการคลายตัว แต่ถ้าลำไส้กำลังคลายตัว ยานี้จะทำให้ลำไส้บีบตัว ผลต่อมดลูกไม่แน่นอน มักทำให้เกิดการบีบตัวเพิ่มขึ้น

ผลต่อระบบประสาทส่วนกลาง แอมเฟตามีนเป็นยาประเภทกระตุ้นประสาทส่วนกลางอย่างแรงตัวหนึ่ง โดยมันจะกระตุ้นศูนย์หายใจ และสามารถลดความแรงของอาการซึมเศร้าจากยาอื่นได้ผลต่อจิตใจของยานี้ขึ้นกับปริมาณและสภาพจิตใจ รวมทั้งบุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคล การรับประทาน ๑๐ - ๓๐ มิลลิกรัม จะทำให้เกิดการตื่นตัว ลดความอ่อนเพลีย ทำให้อารมณ์ดีขึ้น และเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ความมั่นใจ มักมีอาการตื่นเต้น รู้สึกสุขสบาย ทำงานได้มากขึ้น แต่ความบกพร่องไม่ลดลง สมรรถภาพของนักกีฬาดีขึ้น จึงมีคนเอามาใช้เพื่อหวังผลจากฤทธิ์ของยา แต่การได้รับยามากเกินไป หรือการให้ซ้ำอาจให้ผลตรงกันข้ามได้ การใช้ในระยะยาวหรือใช้ปริมาณมาก มักจะทำให้เกิดอาการซึมเศร้า และอ่อนเพลีย ในหลายคนที่ได้รับแอมเฟตามีน จะมีอาการปวดหัว, หัวใจเต้นแรง, มึนงง, กระวนกระวาย, สับสน, รู้สึกไม่สบาย, กังวล, เห็นภาพหลอน ตื่นเต้น หรืออ่อนเพลีย

ผลข้างเคียงและพิษของแอมเฟตามีน ถ้าเป็นพิษเฉียบพลันจะเกิดจากการได้รับยาแอมเฟตามีนขนาดสูง ผลต่อประสาทส่วนกลาง มีอาการกระวนกระวาย, มึนงง, สั่น, ไวต่อสิ่งเร้า พูดมาก หงุดหงิดง่าย อ่อนเพลีย นอนไม่หลับ มีไข้ และบางครั้งมีอาการเคลิบเคลิ้ม สับสน ความรู้สึกทางเพศเพิ่มขึ้น กังวล ประสาทหลอน หวาดระแวง ตื่นกลัว และ

มีแนวโน้มที่จะฆ่าตัวตาย โดยเฉพาะในคนไข้โรคจิต อาการอ่อนเพลีย และซึมเศร้ามักเกิดขึ้นภายหลังการกระตุ้นประสาทส่วนกลาง ผลต่อระบบหัวใจและหลอดเลือด ได้แก่ ปวดศีรษะสั่น หน้าแดง ชีพจรเต้นแรง หัวใจเต้นผิดจังหวะ เจ็บหน้าอก ความดันโลหิตเพิ่มขึ้นหรือลดลง และระบบหลอดเลือดล้มเหลว มีเหงื่อออกมาก ผลต่อระบบทางเดินอาหาร มีอาการปากแห้ง รู้สึกขมปาก เบื่ออาหาร คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเดิน อาจชัก โคม่า และมีเลือดออกไปสมองจนเสียชีวิตได้

ปริมาณยาที่เป็นพิษของแอมเฟตามีน มีความแตกต่างกันมาก ปริมาณยาที่ทำให้เกิดอาการรุนแรงคือ ๓๐ มิลลิกรัม ส่วนปริมาณที่ทำให้ตายไม่แน่นอน ถ้าเคยใช้ยานี้มานานอาจทนได้ในปริมาณมาก

พีโมลีน

เป็นสารที่ออกฤทธิ์กระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง ในทางการแพทย์ใช้รักษาอาการอ่อนเพลีย ภาวะซึมเศร้า และรักษาภาวะซนผิดปกติในเด็ก (Hyperkinetic states)

ผลข้างเคียงของพีโมลีน

ทำให้นอนไม่หลับ เบื่ออาหาร คลื่นไส้ มึนงง ปวดศีรษะ เซื่องซึม การได้รับในปริมาณสูง ทำให้เกิดอาการทางประสาท หัวใจเต้นเร็ว บางครั้งเกิดภาพหลอน

จะเห็นได้ว่าทั้งแอมเฟตามีน และพีโมลีนล้วนกระตุ้นประสาทส่วนกลาง ทำให้เกิดประสาทหลอน เป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย ถ้ามีการกินยาม้าร่วมกับเครื่องดื่มให้กำลังงานที่มีคาเฟอีนผสมอยู่ ยิ่งเป็นการเสริมฤทธิ์ของยาม้าเหล่านี้ ทำให้เกิดอาการทางประสาทเร็วขึ้นด้วย และสุดท้ายถ้ารับประทานยาม้าในปริมาณมาก และติดต่อกันเป็นเวลานานจะทำให้เสียสติ คลุ้มคลั่ง มีแนวโน้มที่จะฆ่าตัวตาย หรือฆ่าผู้อื่นได้ โดยเฉพาะแอมเฟตามีน ถ้ารับประทานในขนาดสูง ทำให้เกิดภาวะโคม่า มีเลือดออกในสมองเสียชีวิตได้ จะเห็นว่าถึงแม้ได้มีการควบคุมทางกฎหมาย ห้ามผลิต ขาย นำเข้า หรือส่งออก แต่ก็มีผู้เห็นแก่ได้ลักลอบผลิตจำหน่าย เราจึงควรช่วยกันรณรงค์ปราบปรามยาม้าเหล่านี้ ให้หมดไปโดยเร็วเพื่อความปลอดภัยบนท้องถนน

ผู้ประจำรถกับพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก

ความจริงเรื่องนี้เป็นเรื่องของคนรถ หรือที่พระราชบัญญัติการขนส่งทางบกเรียกว่า ผู้ประจำรถ ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก แต่บุคคลทั่วไปก็ควรจะรู้และเข้าใจถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลเหล่านี้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้โดยสารหรือผู้ใช้บริการที่จะต้องเดินทางไปไหนมาไหน จะใช้บริการของรถโดยสารประจำทาง ไม่ประจำทางหรือรถยนต์โดยสารขนาดเล็ก หรือผู้ที่สนใจที่จะประกอบอาชีพเป็นผู้ประจำรถก็แล้วแต่ จะได้รู้ว่าบุคคลเหล่านี้เขามีหน้าที่อย่างไร จะต้องปฏิบัติอย่างไรตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก

ผู้ประจำรถตามพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก ได้แก่ ผู้ขับรถ ผู้เก็บค่าโดยสาร นายตรวจ ผู้บริการ ผู้ที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประจำรถได้จะต้องได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนก่อน

ใบอนุญาตสำหรับผู้ประจำรถมี ๔ ประเภท

๑. ใบอนุญาตเป็นผู้ขับรถ

๒. ใบอนุญาตเป็นผู้เก็บค่าโดยสาร

๓. ใบอนุญาตเป็นนายตรวจ

๔. ใบอนุญาตเป็นผู้บริการ

ใบอนุญาตแต่ละประเภทจะใช้สับเปลี่ยนกันไม่ได้ เว้นแต่ใบอนุญาตเป็นผู้ขับรถ ใบอนุญาตเป็นนายตรวจ ใบอนุญาตเป็นผู้บริการ ใช้แทนใบอนุญาตเป็นผู้เก็บค่าโดยสารได้

ใบอนุญาตเป็นผู้ขับรถ มี ๓ ชนิด ดังนี้

ชนิดที่หนึ่ง ใบอนุญาตเป็นผู้ขับรถสำหรับรถที่มีน้ำหนักรถ และน้ำหนักบรรทุกรวมกันไม่เกินสามพันห้าร้อยกิโลกรัมที่มิได้ใช้ขนส่งผู้โดยสาร หรือสำหรับรถขนส่งผู้โดยสารไม่เกินยี่สิบคน

ชนิดที่สอง ใบอนุญาตเป็นผู้ขับรถสำหรับรถที่มีน้ำหนักรถ และน้ำหนักบรรทุกรวมกันเกินกว่าสามพันห้าร้อยกิโลกรัม ที่มิได้ใช้ขนส่งผู้โดยสาร หรือสำหรับรถขนส่งผู้โดยสารเกินกว่ายี่สิบคน

ชนิดที่สาม ใบอนุญาตเป็นผู้ขับรถซึ่งโดยสภาพใช้สำหรับลากจูงรถอื่น หรือล้อเลื่อนที่บรรทุกสิ่งใด ๆ บนล้อเลื่อนนั้น

ใบอนุญาตแต่ละชนิดใช้สับเปลี่ยนกันไม่ได้ เว้นแต่ชนิดที่สาม จะใช้เป็นชนิดที่หนึ่งชนิดที่สองได้ ชนิดที่สองใช้เป็นชนิดที่หนึ่งได้ จะเอาชนิดหนึ่งมาใช้แทนชนิดที่สองที่สามไม่ได้ ชนิดที่สองใช้แทนชนิดที่สามไม่ได้

ผู้ขอรับใบอนุญาตปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประจำรถประเภทการขนส่งประจำทาง การขนส่งไม่ประจำทางหรือการขนส่งโดยรถขนาดเล็กต้องมีคุณสมบัติและลักษณะ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการขนส่งทางบกมี ดังนี้

๑. มีสัญชาติไทย

๒. มีความรู้ ความสามารถตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

๓. ไม่เป็นผู้มีร่างกายพิการจนเป็นที่เห็นได้ว่าไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ด้วยความเหมาะสม

๔. ไม่เป็นผู้วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

๕. ไม่เป็นผู้มีโรคติดต่ออันเป็นที่รังเกียจ

๖. ไม่เป็นผู้ติดสุรายาเมาหรือยาเสพติดให้โทษ

๗. ไม่เป็นผู้มีใบอนุญาตปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประจำรถประเภท หรือชนิดเดียวกับที่ได้รับอนุญาตอยู่แล้ว

๘. ไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างถูกพักใช้ หรือเพิกถอนใบอนุญาตปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประจำรถ เว้นแต่การเพิกถอนใบอนุญาตนั้นพ้นกำหนดสามปีแล้ว นับแต่วันที่มีคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาต

๙. ไม่เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด หรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดอันได้กระทำโดยประมาทที่มิใช่เกี่ยวกับการใช้รถในการกระทำ หรือความผิดลหุโทษหรือได้พ้นโทษมาแล้วเกินสามปี

๑๐. ไม่เป็นผู้เคยถูกควบคุมตัว เพราะมีพฤติการณ์เป็นภัยต่อสังคมหรือเป็นอันธพาล เว้นแต่ได้พ้นจากการควบคุมตัวมาแล้วเกินหนึ่งปี

สำหรับความรู้ ความสามารถตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงนั้น คือ กฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๕ (พ.ศ.๒๕๒๕) ข้อ ๒. คือ

ข้อ ๑. ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นผู้ขับรถในประเภทการขนส่งประจำทาง การขนส่งไม่ประจำทางหรือการขนส่งโดยรถขนาดเล็ก ต้องมีความรู้ความสามารถ ดังนี้

(๑) มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการขนส่งทางบก และกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบกและได้ผ่านการทดลองความรู้และความสามารถในการขับรถจากกรมการขนส่งทางบก

(๒) ได้ผ่านการทดสอบสมรรถภาพทางร่างกายในด้านประสาทมือ ปฏิกิริยาสายตาทางลึก สายตาทางกว้าง และสายตาบอดสีจากกรมการขนส่งทางบก

ข้อ ๒ ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นผู้เก็บค่าโดยสาร นายตรวจ หรือผู้บริการสำหรับรถตามข้อ ๑ ต้องผ่านการศึกษาและการฝึกอบรม ตลอดจนผ่านการทดสอบความรู้ภาควิชาการจากกรมการขนส่งทางบก

สำหรับผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นผู้บริการนั้น ต้องผ่านการทดสอบความรู้ภาคการปฏิบัติหน้าที่จากกรมการขนส่งทางบกด้วย

ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นผู้ขับรถ ผู้เก็บค่าโดยสาร นายตรวจและผู้บริการ ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าที่กำหนดไว้ ดังนี้

๑. ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นผู้ขับ

ก. ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นผู้ขับรถชนิดที่ ๑ ในประเภทการขนส่งส่วนบุคคลต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปี

ข. ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นผู้ขับรถชนิดที่สอง และชนิดที่สามในประเภทการขนส่ง

ส่วนบุคคล ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปี

ค. ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นผู้ขับรถทุกชนิด ในประเภทการขนส่งประจำทาง การขนส่งไม่ประจำทาง หรือการขนส่งโดยรถขนาดเล็กต้องมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปี

๒. ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นผู้เก็บค่าโดยสาร ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปี

๓. ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นนายตรวจ ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปี

๔. ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นผู้บริการ ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปี

ในขณะปฏิบัติหน้าที่ ผู้ได้รับใบอนุญาตปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประจำรถ ต้องมีใบอนุญาตอยู่กับตัวและต้องแสดงต่อนายทะเบียน หรือผู้ตรวจการเมื่อขอตรวจ และต้องปฏิบัติดังนี้

๑. แต่งกายสะอาดเรียบร้อยตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง ผู้สนใจหาดูได้ตามกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๒๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒

๒. ไม่แสดงกิริยาหรือใช้ถ้อยคำเป็นการเสียดสี ดูหมิ่น ก้าวร้าว รังแก รบกวน หรือหยาบหยามผู้หนึ่งผู้ใด หรือแสดงกิริยาวาจาหรือส่งเสียงด้วยประการหนึ่งประการใดในลักษณะไม่สมควรหรือไม่สุภาพ

๓. ไม่เสพหรือเมาสุราหรือของมึนเมาอย่างอื่น

๔. ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดว่าด้วยความปลอดภัยในการขนส่งตามที่กำหนดในกฎกระทรวงดูรายละเอียดได้จากกฎกระทรวงฉบับที่ ๒๒ (พ.ศ. ๒๕๒๖) ออกตามความในพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒

สำหรับผู้ได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ขับรถ นอกจากจะต้องปฏิบัติตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว จะต้องปฏิบัติดังนี้อีกส่วนหนึ่ง คือ

๑. ไม่ขับรถในเวลาที่ร่างกายหรือจิตใจหย่อนความสามารถ

๒. ไม่รับบรรทุกบุคคลที่เป็นโรคเรื้อนหรือโรคติดต่อที่น่ารังเกียจไปกับผู้โดยสารอื่น

๓. ไม่รับบรรทุกศพ สัตว์ หรือสิ่งของที่อาจเกิดอันตรายหรือเป็นที่พึงรังเกียจไปกับผู้โดยสาร

๔. ไม่รับบรรทุกน้ำมันเชื้อเพลิง ระเบิด หรือวัตถุอันตรายอย่างอื่นไปกับผู้โดยสาร

๕. ต้องหยุดหรือจอดรถ ณ สถานีขนส่งและปฏิบัติตามระเบียบเกี่ยวกับสถานีขนส่ง

ผู้ได้รับใบอนุญาตปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประจำรถจะกระทำการใด ๆ ให้ผู้โดยสารจำต้องลงจากรถก่อนที่จะได้โดยสารถึงจุดหมายปลายทาง โดยผู้โดยสารนั้นได้ชำระค่าโดยสารถูกต้องตามที่กำหนดแล้วมิได้

ผู้ได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ขับรถจะต้องหยุดรถเพื่อรับหรือส่งผู้โดยสาร ณ ที่ที่มีเครื่องหมายให้รถนั้นหยุดในเมื่อปรากฏว่ามีโดยสารต้องการให้หยุดรถเพื่อรับหรือส่ง

ในขณะปฏิบัติหน้าที่ผู้ได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ขับรถจะกระทำการใด ๆ อันเป็นการละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันสมควรไม่ได้

ในการขนส่งประจำทางหรือไม่ประจำทางระหว่างจังหวัด หรือระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ ห้ามมิให้ผู้ได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ขับรถบรรทุกผู้โดยสารเกินจำนวนที่นั่ง

ผู้โดยสารที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต

ผู้ได้รับใบอนุญาตปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประจำรถ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มีโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

เรื่องของผู้ประจำรถที่นำมากล่าวไว้เพียงเท่านี้ก็พอจะเห็นได้แล้วว่า ผู้ขับรถก็ดี ผู้เก็บค่าโดยสารก็ดี ผู้บริการก็ดี กฎหมายได้กำหนดให้เขาปฏิบัติแล้ว หากเขาไม่สามารถที่จะปฏิบัติตามความต้องการของท่านได้ ก็จงเห็นใจเขาเถอะ

การชดใช้ค่าเสียหายจากการขนส่ง

ปัจจุบันนี้ การขนส่งเจริญก้าวหน้ามาก มีทั้งการขนส่งประจำทาง การขนส่งไม่ประจำทาง การขนส่งโดยรถขนาดเล็ก การขนส่งส่วนบุคคล มีรถบรรทุกขนาดใหญ่ขนส่งสินค้าจากเมืองหนึ่งไปยังอีกเมืองหนึ่ง มีรถโดยสารขนาดใหญ่รับส่งคนโดยสารภายในจังหวัดระหว่างจังหวัด มีทั้งรถปรับอากาศบ้างไม่ปรับอากาศบ้างวิ่งไปมาบนท้องถนนโดยทั่วไป บางครั้งเราจะพบว่าบรรดารถใหญ่ ๆ เหล่านี้ วิ่งอย่างกับว่าคนขับเหล่านั้นเป็นเจ้าของถนนทีเดียว นึกจะแซงก็แซงไม่คำนึงว่าทางตรงนี้ห้ามแซงหรือไม่ มีรถวิ่งสวนมาหรือไม่ เพราะถือว่ารถของข้าฯ ใหญ่เสียอย่างจะกลัวใคร ด้วยเหตุนี้แหละครับที่เราพบข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์เป็นประจำพาดหัวตัวโต "รถทัวร์ชนรถเล็กพลิกหลายตลบตาย ๑๐ สาหัส ๓๐" "รถบรรทุกชนรถปิ๊กอัพตาย ๔" "รถโดยสารประสานงานรถสิบล้อ" เมื่อเหตุการณ์อย่างนี้เกิดขึ้น ผู้ที่ได้รับผลร้ายจากเหตุการณ์เหล่านี้จะเรียกร้องเอาอะไรจากใครได้บ้าง บุคคลเหล่านี้จะเรียกร้องได้แค่ไหนอย่างไร ทำไมรถชนคนตายคนหนึ่งได้ค่าทำศพแค่ห้าพันบาท บางคนได้รับค่าชดใช้ค่าเสียหายถึงสองหมื่น สามหมื่นบาท ทำไมถึงไม่เท่ากันเหล่านี้ เป็นเพราะคนทั่วไปไม่รู้ว่ากฎหมายให้สิทธิเขาเรียกร้องอะไรได้บ้าง จึงได้มากบ้างน้อยบ้าง

เรื่องความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการขนส่งนี้ พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้กำหนดให้ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบการขนส่ง ทั้งผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบการขนส่งประจำทาง ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบการขนส่งไม่ประจำทาง ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบการขนส่งโดยรถขนาดเล็ก วางหลักทรัพย์ต่อนายทะเบียนกลาง เพื่อประกันความเสียหายอันเกิดแก่ชีวิตหรือร่างกายของบุคคลภายนอก ซึ่งผู้ได้รับอนุญาตประกอบการขนส่งจะต้องรับผิดชอบเนื่องจากการขนส่งของตน

เมื่อรถของผู้ได้ใบอนุญาตประกอบการขนส่งได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ร่างกายหรือชีวิตของบุคคลใด ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบการขนส่งซึ่งเป็นเจ้าของรถที่ก่อให้เกิดความเสียหายจะต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายเบื้องต้นให้แก่ผู้เสียหาย หรือทายาทในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

ค่าใช้จ่ายเบื้องต้นหมายถึง ค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ระหว่างการรักษาพยาบาลและค่าปลงศพ

ค่าใช้จ่ายเบื้องต้นที่ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบการขนส่ง ซึ่งเป็นเจ้าของรถที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อร่างกายหรือชีวิตของบุคคลอื่น จะต้องจ่ายให้แก่ผู้เสียหายหรือทายาทในกรณี

ที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ให้จ่ายตามอัตราดังต่อไปนี้

๑. ในกรณีที่ผู้เสียหายมิได้ถึงแก่ความตาย ให้จ่ายค่ารักษาพยาบาล รวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ระหว่างการรักษาพยาบาลตามจำนวนเงินที่ผู้เสียหายได้แสดงหลักฐานการจ่ายไปจริง แต่ทั้งนี้**ต้องไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท**

๒. ในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายทันทีให้ช่วยค่าปลงศพแก่ทายาทเป็นจำนวนเงิน**หนึ่งหมื่นบาท**

๓. ในกรณีที่ผู้เสียหายมิได้ถึงแก่ความตายทันทีให้จ่ายค่ารักษาพยาบาล รวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ระหว่างการรักษาพยาบาลแก่ผู้เสียหาย หรือทายาทตามจำนวนเงินที่ผู้เสียหายหรือทายาทได้แสดงหลักฐานการจ่ายไปจริง แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินจำนวน**หนึ่งหมื่นบาท** และให้จ่ายค่าปลงศพแก่ทายาทเป็นจำนวนเงิน**หนึ่งหมื่นบาท**อีกด้วย

ผู้มีสิทธิได้รับชดใช้ค่าใช้จ่ายเบื้องต้นตามที่กล่าวมาแล้วนี้ กฎหมายได้กำหนดให้จ่ายแก่ผู้เสียหาย ดังต่อไปนี้

๑. ผู้เสียหายซึ่งไม่ได้อยู่ในรถคันที่ก่อให้เกิดความเสียหาย แต่ได้รับความเสียหายจากรถที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น เช่น นาย ก. ขี่จักรยานอยู่ข้างถนนถูกรถยนต์ซึ่งนาย ข. ขับหลบรถคันที่สวนมาเฉี่ยวล้มลง นาย ก. ได้รับบาดเจ็บต้องส่งโรงพยาบาล อย่างนี้ นาย ก. สามารถเรียกร้อง**เจ้าของรถยนต์** ซึ่งนาย ข. ขับใช้ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาลได้

๒. ผู้เสียหายซึ่งอยู่ในรถคันที่ก่อให้เกิดความเสียหาย แต่ไม่รวมถึงผู้ขับรถ คนงานหรือลูกจ้างประจำรถซึ่งอยู่ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ เช่น นาย ก. เป็นผู้โดยสารอยู่ในรถประจำทาง รถโดยสารคันดังกล่าวเสียหลักชนราวสะพานพลิกคว่ำ คนในรถบาดเจ็บรวมทั้งนาย ก. ด้วย อย่างนี้นาย ก. เรียกร้องให้เจ้าของรถชดใช้ค่าใช้จ่ายดังกล่าวได้ แต่ถ้านาย ก. เป็นคนขับรถ หรือเป็นคนเก็บค่าโดยสารประจำรถคันนั้นจะเรียกร้องเงินดังกล่าวไม่ได้

๓. ผู้เสียหายซึ่งอยู่ในรถคันที่ไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหาย เช่น นาย ก. เป็นคนโดยสารอยู่ในรถโดยสารประจำทาง ขณะที่รถโดยสารคันนั้นวิ่งอยู่ในทาง ขณะนั้นรถบรรทุกสิบล้อวิ่งแซงรถยนต์คันอื่นสวนมาชนกับรถโดยสารคันดังกล่าว รถโดยสารพลิกคว่ำนาย ก. ได้รับบาดเจ็บ นาย ก. สามารถเรียกให้ผู้เป็นเจ้าของรถบรรทุกสิบล้อใช้ค่าใช้จ่ายเบื้องต้นดังกล่าวแล้วได้

เมื่อผู้เสียหายหรือทายาทในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายประสงค์จะได้รับชดใช้ค่าใช้จ่ายเบื้องต้น ให้ยื่นคำขอ**ตามแบบที่กรมตำรวจกำหนดต่อพนักงานสอบสวน** โดยแสดงพยานหลักฐานว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากรถของผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบการขนส่ง พนักงานสอบสวนจะพิจารณาจากสำนวนการสอบสวน เมื่อเห็นว่าความเสียหายได้เกิดขึ้นจากรถของผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบการขนส่งคันใด **พนักงานสอบสวนจะมีหนังสือให้ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบการขนส่งซึ่งเป็นเจ้าของรถคันนั้นชดใช้ค่าใช้จ่ายเบื้องต้นตามจำนวนที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น**

เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับคำขอแล้ว พนักงานสอบสวนจะพิจารณาสั่ง**ภายใน ๗ วัน** นับแต่วันที่ได้รับคำขอ

เมื่อผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบการขนส่งได้รับคำสั่งจากพนักงานสอบสวนแล้ว จะต้องชำระค่าใช้จ่ายเบื้องต้นให้แก่ผู้เสียหาย**ภายใน ๗ วัน** นับแต่ได้รับคำสั่ง

ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่ได้รับชดใช้ค่าใช้จ่ายเบื้องต้น หรือได้รับชดใช้ไม่ครบตามจำนวนที่พนักงานสอบสวนสั่ง ให้ผู้เสียหายร้องเรียนต่อ**นายทะเบียนกลาง** นายทะเบียนกลางจะส่งให้ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบการขนส่งชำระให้เสร็จสิ้น**ภายใน ๗ วัน** นับแต่รับคำสั่ง

การเรียกร้องค่าชดใช้ค่าใช้จ่ายเบื้องต้นดังกล่าวนี้ ผู้เสียหายหรือทายาทของผู้เสียหายต้องใช้สิทธิในการขอรับภายในกำหนด**หนึ่งปี นับแต่ความเสียหายเกิดขึ้น**

การชดใช่ค่าใช้จ่ายเบื้องต้นตามที่กล่าวนี้ **ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายในอันที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์** หมายความว่า แม้ผู้เสียหายจะได้รับการชดใช้ค่าใช้จ่ายเบื้องต้นแล้ว ผู้เสียหายก็ยังมีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดให้ชดใช้ค่าเสียหายอย่างอื่นที่ผู้เสียหายต้องเสียไปเนื่องจากการขนส่งอีก เช่น

๑. ความเสียหายเกี่ยวกับทรัพย์สิน ถ้าผู้เสียหายได้รับความเสียหายเกี่ยวกับทรัพย์สินก็สามารถที่จะเรียกร้องให้ผู้กระทำผิดชดใช้ราคา หรือซ่อมแซมทรัพย์สินให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้ รวมทั้งค่าเสียหายค่าขาดประโยชน์จากการไม่ได้ใช้สอยทรัพย์สินระหว่างซ่อม ถ้าซ่อมแล้วยังไม่คืนดีเหมือนเดิม ผู้เสียหายยังมีสิทธิเรียกค่าเสื่อมราคาได้อีกด้วย

๒. ความเสียหายเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ผู้เสียหายอาจจะเรียกร้องให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ เช่น ค่าปลงศพ ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นเกี่ยวกับการจัดการศพ ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ก่อนตาย ค่าขาดไร้อุปการะ ซึ่งเป็นค่าขาดสิทธิที่จะได้รับอุปการะเลี้ยงดูจากผู้ตาย

ในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย อันเกิดจากการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น ในการทำละเมิดครั้งหนึ่งอาจจะเกิดความเสียหายหลายอย่างก็ได้ เช่น นาย ก. ขับรถยนต์โดยประมาทเลินเล่อชนนาย ข. ถึงแก่ความตายและทรัพย์สินที่ติดตัวไปสูญหายหมด ย่อมเป็นการทำละเมิดให้นาย ข. เสียหายแก่ชีวิตและเสียหายแก่ทรัพย์สิน ซึ่งทายาทของนาย ข. จะเรียกร้องค่าสินไหมได้เพียงใดต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป

ฉะนั้น หากบุคคลใดได้รับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการขนส่ง ผู้เสียหายหรือทายาทของผู้เสียหายสามารถจะเรียกร้องให้ชดใช้ค่าใช้จ่ายเบื้องต้นตามพระราชบัญญัติการขนส่งทางบกก่อน หากผู้เสียหายยังมีความเสียหายอย่างอื่นอีกก็สามารถที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย อันเกิดจากการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้อีกด้วย

ใบอนุญาตขับรถ

การขับรถเป็นศิลปะและศาสตร์อย่างหนึ่ง ผู้ขับต้องมีความรู้ความสามารถในการขับรถ มีความรู้ในข้อบังคับการเดินรถ ที่สำคัญผู้ขับรถทุกชนิดจะต้องมีใบอนุญาตขับรถหรือที่ชาวบ้านเรียกกันทั่วไปว่าใบขับขี่ ผู้ที่ขับรถโดยไม่ได้รับใบอนุญาตขับรถ มีความผิด หากมีการจับกุม

ขึ้นมามีโทษถึงจำคุก หรือแม้แต่ผู้ที่ใบอนุญาตสิ้นอายุ หรืออยู่ระหว่างถูกเพิกถอนใบอนุญาตขับรถหรือถูกยึดใบอนุญาตขับรถ ก็มีความผิดเช่นเดียวกัน แต่โทษเบาลงไปหน่อยหนึ่งคือมีโทษปรับเพียงอย่างเดียวโดยปรับไม่เกินสองพันบาท หรือเมื่อเจ้าหน้าที่ขอตรวจใบอนุญาตขับรถไม่ยอมแสดงใบอนุญาตขับรถก็มีความผิดอีกเช่นเดียวกัน เรื่องขอใบอนุญาตขับรถนี้ไม่ใช่ว่าจะมีความผิดเฉพาะผู้ขับรถเท่านั้น ยังมีความผิดไปถึงเจ้าของรถอีกด้วย หากยินยอมให้ผู้ไม่มีใบอนุญาตขับรถขับรถของตน

การขับรถเป็นเรื่องสำคัญ หากผู้ขับขี่ไม่มีความรู้ความสามารถในการขับรถแล้ว เกิดพลาดพลั้งขึ้นมานั่นหมายถึงความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งของผู้ขับขี่เองและของผู้อื่นด้วย พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้บัญญัติไว้ว่า "ผู้ขับรถต้องได้รับใบอนุญาตขับรถ" และได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ขออนุญาตขับรถชนิดต่าง ๆ ไว้แตกต่างกันไปตามชนิดและประเภทของรถที่จะขับด้วย

ใบอนุญาตขับรถตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. ๒๕๒๒ มี ๙ ชนิด คือ

๑. ใบอนุญาต**ขับรถยนต์ส่วนบุคคล** รถยนต์สามล้อส่วนบุคคล หรือรถจักรยานยนต์ชั่วคราว

๒. ใบอนุญาต**ขับรถยนต์ส่วนบุคคล**

๓. ใบอนุญาตขับ**รถยนต์สามล้อส่**วนบุคคล

๔. ใบอนุญาตขับ**รถยนต์สาธารณะ**

๕. ใบอนุญาต**ขับรถยนต์สามล้อสาธารณะ**

๖. ใบอนุญาต**ขับรถจักรยานยนต์**

๗. ใบอนุญาต**ขับรถบดถนน**

๘. ใบอนุญาต**ขับรถแทรกเตอร์**

๙. ใบอนุญาต**ขับรถชนิดอื่นนอกจาก ๑ ถึง ๘**

ใบอนุญาตขับรถตามที่กล่าวมาแล้ว นอกจากใบอนุญาตขับรถบดถนนและใบอนุญาตขับรถแทรกเตอร์มีอายุหนึ่งปี ส่วนใบอนุญาตขับรถบดถนนและใบอนุญาตขับรถแทรกเตอร์มีอายุสามปี และอาจต่ออายุได้อีกคราวละหนึ่งปีหรือสามปีแล้วแต่กรณี สำหรับใบอนุญาตขับรถยนต์ส่วนบุคคล, รถยนต์สามล้อส่วนบุคคล และรถจักรยานยนต์ สามารถต่ออายุโดยการเสียค่าธรรมเนียมในอัตราตลอดชีพของผู้ขับได้รับอนุญาตก็ได้

การขอใบอนุญาตขับรถ ผู้ประสงค์จะขอใบอนุญาตขับรถต้องยื่นคำขอต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่ตนมีภูมิลำเนาหรือมีถิ่นที่อยู่ และต้องมีคุณสมบัติต่อไปนี้

๑. สำหรับผู้ขอใบอนุญาตขับรถยนต์ส่วนบุคคล รถยนต์สามล้อส่วนบุคคล หรือรถจักรยานยนต์**ชั่วคราว** ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(๑) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ถ้าเป็นผู้ขอใบอนุญาตขับรถจักรยานยนต์ชั่วคราว สำหรับรถจักรยานยนต์ความจุของกระบอกสูบขนาดไม่เกินเก้าสิบลูกบาศก์เซนติเมตร ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าบริบูรณ์

(๒) มีความรู้ความสามารถในการขับรถ

(๓) มีความรู้ในข้อบังคับการเดินรถตามพระราชบัญญัติรถยนต์ และตามกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบก

(๔) ไม่เป็นผู้มีร่างกายพิการจนเป็นที่เห็นได้ว่าไม่สามารถขับรถได้

(๕) ไม่มีโรคประจำตัวที่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมเห็นว่าอาจเป็นอันตรายขณะขับรถ

(๖) ไม่เป็นบุคคลวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือน

(๗) ไม่มีใบอนุญาตขับรถชนิดเดียวกันอยู่แล้ว

(๘) ไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างถูกยึดหรือเพิกถอนใบอนุญาตขับรถ

๒. ผู้ขอใบอนุญาตขับรถยนต์ส่วนบุคคล รถยนต์สามล้อส่วนบุคคล รถจักรยานยนต์ ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(๑) ได้รับใบอนุญาตขับรถยนต์ส่วนบุคคล รถยนต์สามล้อส่วนบุคคล รถจักรยานยนต์ชั่วคราว มาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

(๒) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อ ๑ และ

(๓) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษหรือถูกเจ้าพนักงานเปรียบเทียบปรับตั้งแต่สองครั้งขึ้นไป สำหรับความผิดเกี่ยวกับการขับรถอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ เว้นแต่จะพ้นโทษครั้งสุดท้ายไม่น้อยกว่าหกเดือนแล้ว คือ

ก. ขับรถฝ่าฝืนสัญญาณจราจรหรือเครื่องหมายจราจร

ข. ขับรถในขณะเมาหรือของเมาอย่างอื่น

ค. ขับรถในลักษณะกีดขวางการจราจร

ง. ขับรถใช้ความเร็วเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด

จ. ขับรถโดยประมาทหรือน่าหวาดเสียวอันอาจเกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สิน

ฉ. ขับรถโดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยหรือความเดือดร้อนของผู้อื่น

๓. ผู้ขอใบอนุญาตขับรถยนต์ส่วนบุคคล รถยนต์สามล้อส่วนบุคคล รถจักรยานยนต์ตลอดชีพ ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(๑) ได้รับใบอนุญาตขับรถยนต์ส่วนบุคคล รถยนต์สามล้อส่วนบุคคล รถจักรยานยนต์ แล้วแต่กรณี มาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

(๒) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อ ๑. เว้นแต่ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ และ

(๓) ไม่มีลักษณะต้องห้ามและข้อ ๒.

๔. ผู้ขอใบอนุญาตขับรถยนต์สาธารณะ รถยนต์สามล้อสาธารณะ ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(๑) ได้รับใบอนุญาตขับรถยนต์ส่วนบุคคล รถยนต์สามล้อส่วนบุคคล มาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

(๒) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อ ๑. เว้นแต่ต้องมีอายุไม่ต่ำ

กว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์

(๓) ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อ ๒.

(๔) **มีสัญชาติไทย**

(๕) รู้จักถนนและทางหลวงในจังหวัดที่ขอรับใบอนุญาตขับรถพอสมควร

(๖) ไม่มีโรคติดต่อที่น่ารังเกียจตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๗) ไม่เป็นผู้ติดสุรายาเมาหรือยาเสพติดให้โทษ

(๘) ไม่เคยเป็นผู้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด ให้จำคุกในความผิดตามพระราชบัญญัติรถยนต์หรือความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภยันตรายต่อประชาชน ความผิดเกี่ยวกับเงินตรา ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดต่อชีวิต ความผิดต่อร่างกาย ความผิดต่อเสรีภาพ ความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดฐานกรรโชก รีดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์ ความผิดฐานยักยอก ความผิดฐานรับของโจร ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญาหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ หรือพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าสามปี

๕. ผู้ขอใบอนุญาตขับรถบดถนน รถแทรกเตอร์ หรือรถชนิดอื่น ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อ ๑. และมีความรู้ความสามารถในการขับรถประเภทนั้น ๆ เป็นอย่างดี

ผู้ได้รับใบอนุญาตขับรถ หากปรากฏในภายหลังว่าผู้นั้นเป็นผู้ที่ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดไว้ กฎหมายให้อำนาจทะเบียนสั่งเพิกถอนใบอนุญาตนั้นได้ และยังให้อำนาจเรียกใบอนุญาตมายึดไว้ได้ไม่เกินหนึ่งปี หากปรากฏว่าผู้ได้รับใบอนุญาตขับรถ

(๑) ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติรถยนต์หรือกฎกระทรวงที่ออกตามพระราชบัญญัติรถยนต์

(๒) ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าพนักงานจราจร หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบก

(๓) ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดฐานขับรถ หรือกระทำการใด ๆ อันน่าจะเป็นภัยต่อประชาชน หรือ

(๔) มีผู้กล่าวโทษว่าทำลายความสงบสุขของประชาชนในถนน หรือทางหลวง โดยขู่เข็ญ, ดูหมิ่น, รังแก หรือรบกวนคนในรถด้วยกันหรือผู้โดยสาร

ในกรณีที่ใบอนุญาตขับรถสูญหายหรือชำรุดในสาระสำคัญ ให้ผู้รับใบอนุญาตขับรถยื่นคำขอรับแบบแทนใบอนุญาตขับรถต่อนายทะเบียนภายในสิบห้าวัน นับแต่วันทราบเหตุนั้น เมื่อได้รับใบอนุญาตขับรถที่สูญหายคืนแล้ว ให้ส่งใบแทนใบอนุญาตขับรถนั้นแก่นายทะเบียนภายในสิบห้าวันนับแต่วันได้คืน

เรื่องของใบอนุญาตขับรถดังที่กล่าวมาข้างต้นมีความสำคัญมาก เพราะฉะนั้นผู้ขับรถทุกคนจะต้องมีใบอนุญาตขับรถ และต้องใช้ในการขับรถให้ตรงกับประเภทและชนิดของรถที่ได้รับใบอนุญาตไว้ เว้นแต่ใบอนุญาตบางประเภทที่อาจใช้แทนกันได้เท่านั้น หากฝ่าฝืน

เจ้าหน้าที่ตรวจพบจะมีความผิดตามกฎหมาย.

เจ้าของรถกับการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์

การปฏิบัติของเจ้าของรถไม่ว่าจะเป็นเจ้าของรถยนต์ เจ้าของรถยนต์สามล้อ เจ้าของรถจักรยานยนต์ทุกคนรู้ว่าเมื่อรถของตนเสียก็ต้องซ่อม ซ่อมด้วยตนเองได้ก็ซ่อมเอง ซ่อมด้วยตนเองไม่ได้ก็ส่งไปให้ช่างซ่อม รถน้ำมันหมดก็ต้องเติมน้ำมัน แต่เมื่อรถของท่านชำรุดถึงขนาดต้องเปลี่ยนเครื่องยนต์เล่าท่านจะทำอย่างไร ท่านไม่พอใจสีรถที่ใช้อยู่ต้องการจะเปลี่ยนใหม่ ไม่พอใจรถคันนี้จะขายให้คนอื่นเขาไป รถคันนี้เก่าแล้วทรุดโทรมมากทิ้งเสียซื้อใหม่ดีกว่า เมื่อมีกรณีอย่างนี้เกิดขึ้นแล้ว ท่านจะทำอย่างไร เชื่อว่าผู้เป็นเจ้าของรถหลายท่านยังไม่รู้ว่าจะปฏิบัติอย่างไรให้ถูกต้องตามกฎหมาย

การปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ ซึ่งบัญญัติไว้ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ **พ.ศ. ๒๕๒๒** ที่ผู้เป็นเจ้าของรถหรือผู้สนใจโดยทั่วไปควรรู้ มีหลายประการด้วยกัน เช่น

ประการแรก เรื่องการนำรถออกใช้ ท่านมีรถท่านจะนำรถของท่านออกใช้ได้ต่อเมื่อท่านนำรถไปจดทะเบียนเสียก่อน มิเช่นนั้นจะมีความผิด แม้แต่รถที่จดทะเบียนแล้ว แต่ยังไม่เสียภาษีให้ครบถ้วนหากนำออกใช้ก็จะมีความผิดด้วย

เดิมทีเดียวการนำรถที่ไม่ได้จดทะเบียนออกใช้ กับการนำรถที่จดทะเบียนแล้ว แต่ไม่ได้เสียภาษีประจำปีให้ครบถ้วนภายในเวลาที่กำหนดออกใช้ มีความผิดเท่ากันคือ มีโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท ภายหลังได้มีการแก้ไขใหม่แยกประเภทความผิดเกี่ยวกับการใช้รถที่จดทะเบียนแล้ว แต่ยังมิได้เสียภาษีประจำปีออกจากความผิดเกี่ยวกับการใช้รถที่ยังไม่ได้จดทะเบียนโดยให้มีอัตราโทษแตกต่างกัน และมีอัตราโทษที่เหมาะสมแก่กรณีด้วย ซึ่งปัจจุบันผู้นำรถที่ไม่ได้จดทะเบียนออกใช้มีความผิด มีโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทส่วนความผิดเนื่องจากการนำรถที่จดทะเบียนแล้ว แต่มิได้เสียภาษีประจำปีให้ครบถ้วนออกใช้ มีโทษปรับไม่เกินสองพันบาท

ประการที่สอง เรื่องการจดทะเบียนรถ เดิมทีเดียวนั้นกฎหมายกำหนดให้ผู้ที่เป็นเจ้าของรถไปขอจดทะเบียนรถได้เฉพาะภูมิลำเนาของตนเท่านั้น ซึ่งยังไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์และความต้องการของประชาชนในปัจจุบัน เพราะประชาชนส่วนใหญ่ได้ซื้อรถในระบบ "เช่าซื้อ" กรรมสิทธิ์ในรถยังเป็นของผู้ขายอยู่ การขอจดทะเบียนจึงเป็นหน้าที่ของผู้ขาย เมื่อประชาชนซื้อรถในท้องถิ่นอื่น ความยุ่งยากจึงเกิดขึ้นมาก ปัจจุบันได้มีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ใหม่ให้สามารถขอจดทะเบียนรถในท้องถิ่นที่นำรถไปใช้ได้เช่นเดียวกัน หมายความว่า ถ้าเจ้าของรถประสงค์จะขอจดทะเบียนรถให้ยื่นคำขอต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่ตนมีภูมิลำเนา หรือถ้าเจ้าของรถมีความประสงค์จะนำรถไปใช้ในท้องถิ่นอื่นให้ยื่นคำขอต่อนายทะเบียนท้องถิ่นนั้นได้

การขอจดทะเบียนรถพระราชบัญญัติรถยนต์ **พ.ศ. ๒๕๒๒** ได้กำหนดเอาไว้ว่า รถที่จะขอจดทะเบียนได้ต้อง

(๑) เป็นรถที่มีส่วนควบและมีเครื่องอุปกรณ์สำหรับรถครบถ้วนถูกต้องตามที่

กำหนดในกฎกระทรวง และ

(๒) ผ่านการตรวจสภาพรถตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงในเวลาที่จะขอจดทะเบียนแล้ว

ตามข้อกำหนดดังกล่าวในเรื่องส่วนควบและเครื่องอุปกรณ์สำหรับรถนั้น ปกติผู้ผลิตจะผลิตออกมาครบถ้วนอยู่แล้ว นอกจากจะมีผู้มาดัดแปลงในภายหลังเท่านั้น อุปกรณ์ต่าง ๆ จึงจะมีไม่ครบ จึงมีปัญหาเรื่องนี้ถ้าผู้ใดสนใจมีรายละเอียดหาดูได้ในกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๒๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. ๒๕๒๒ ส่วนเรื่องการตรวจสภาพรถนั้น ก่อนที่จะไปขอจดทะเบียนรถ ผู้เป็นเจ้าของรถควรจะตรวจสอบรถของตนเสียก่อนว่าอยู่ในสภาพที่จะนำไปขอจดทะเบียนได้หรือไม่ สาระสำคัญที่กฎกระทรวงฉบับที่ ๒๐ (พ.ศ. ๒๕๒๖) กำหนดให้นายทะเบียนตรวจสภาพรถที่จะขอจดทะเบียนมีดังนี้

(๑) ความถูกต้องของหมายเลขเครื่องยนต์และหมายเลขตัวรถ

(๒) ความมั่นคงแข็งแรงของรถและความปลอดภัยสำหรับการใช้รถ

(๓) สภาพตัวถังและโครงรถ

(๔) ระบบการบังคับเลี้ยว พวงมาลัยและเครื่องล่าง

(๕) ระบบการห้ามล้อ

(๖) ระบบเครื่องระงับเสียง

(๗) ระบบแสงไฟ

ประการที่สาม เรื่องแผ่นป้ายและเครื่องหมาย รถที่จะจดทะเบียนแล้วต้องมีและแสดงแผ่นป้ายและเครื่องหมายให้ครบถ้วนและถูกต้องด้วย ผู้ที่ฝ่าฝืนมีโทษปรับไม่เกินสอบพันบาท นอกจากนี้แล้วการเอาเครื่องหมายที่นายทะเบียนออกให้สำหรับรถคันหนึ่งไปใช้กับรถอีกคันหนึ่ง หรือให้ผู้อื่นเอาเครื่องหมายที่นายทะเบียนออกให้แก่ตนไปใช้หรือใช้เครื่องหมายที่นายทะเบียนออกให้แก่ผู้อื่นก็มีความผิดเช่นเดียวกัน มีโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

ประการที่สี่ เรื่องการเปลี่ยนแปลง รถที่จดทะเบียนแล้ว ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงตัวรถหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของรถให้ผิดไปจากรายการที่จดทะเบียนไว้ ก่อนจะนำรถออกใช้ผู้เป็นเจ้าของรถต้องนำรถไปให้นายทะเบียนตรวจสภาพ และขอจดทะเบียนการเปลี่ยนแปลงเสียก่อน เมื่อนายทะเบียนรับจดทะเบียนให้แล้วจะแก้ไขรายการในคู่มือจดทะเบียนรถนั้นด้วย

สำหรับการเปลี่ยนสีรถ รถที่จดทะเบียนแล้ว หากมีการเปลี่ยนแปลงสีรถให้ผิดไปจากที่ได้จดทะเบียนไว้ เจ้าของรถต้องแจ้งต่อนายทะเบียนภายในเจ็ดวันนับแต่วันเปลี่ยนแปลง

เรื่องนี้มักจะพบได้บ่อยในเรื่องของการเปลี่ยนสี หรือเปลี่ยนเครื่องยนต์ใหม่ ผู้เป็นเจ้าของรถมักจะไม่ค่อยสนใจทะเบียนรถกับตัวรถจริง สีไม่ตรงกันหรือเครื่องยนต์ที่ใช้กับเครื่องยนต์ตามทะเบียนไม่เหมือนกัน เมื่อเจ้าหน้าที่ไม่ตรวจสอบก็ไม่มีปัญหาอะไร หากเจ้าหน้าที่ตรวจสอบเมื่อไร ไม่ว่าตรวจสอบเมื่อตั้งด่านตรวจรถธรรมดา หรือตรวจสอบเมื่อจะเสียภาษีประจำปี หรือตรวจสอบเวลาโอนรถหรือย้ายรถไปใช้ที่อื่น เมื่อตรวจพบเข้าจะมีปัญหาขึ้นมาทันที เพราะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนั้นกฎหมายกำหนดให้ผู้เป็นเจ้าของรถต้องปฏิบัติ หากฝ่าฝืนมีความผิดมีโทษปรับไม่เกินสองพันบาท

ประการที่ห้า เรื่องการโอน การย้ายรถ เรื่องการนำรถไปใช้ในต่างท้องที่ว่ากันแล้ว ยังมีผู้ที่ไม่รู้อีกมากว่าจะต้องทำอย่างไร เห็นได้จากในเมืองใหญ่ ๆ ไม่ว่าเมืองไหน จังหวัดไหน จะมีรถที่จดทะเบียนต่างจังหวัดมีใช้กันอยู่มากมาย ตามกฎหมายที่ได้กำหนดไว้ว่า "การย้ายรถไปไว้ต่างท้องที่ให้เจ้าของรถแจ้งต่อนายทะเบียนภายในสิบห้าวันนับแต่วันย้าย" ส่วนเรื่องการโอนก็เช่นเดียวกัน กฎหมายกำหนดไว้ว่า "ในการโอนรถที่จดทะเบียนแล้ว ผู้โอนและผู้รับโอนต้องแจ้งต่อนายทะเบียนภายในสิบห้าวันนับแต่วันโอน ผู้ที่เป็นเจ้าของรถอีกมากที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย อาจจะไม่รู้ว่ากฎหมายกำหนดไว้อย่างนี้ หรือว่ารู้แล้วแต่ไม่สนใจก็เป็นไปได้ เพราะถึงอย่างไรเสียก็ยังใช้รถได้อยู่ จะไม่รู้ว่าผลของการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจะเป็นอย่างไร เมื่อมีความจำเป็นต้องขายรถ ติดตามหาตัวผู้เป็นเจ้าของเดิมไม่พบแล้วจะจดทะเบียนโอนขายก็ไม่ได้ อีกประการหนึ่ง เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจสอบเกี่ยวกับเรื่องนี้ขึ้นเมื่อไหร่ จะมีความผิดตามกฎหมายมีโทษปรับไม่เกินสองพันบาท

ประการที่หก เรื่องของการเสียภาษี เจ้าของรถมีหน้าที่เสียภาษีประจำปี **ภาษีประจำปีให้เสียล่วงหน้าคราวละหนึ่งปี** ถ้ามิได้เสียภายในเวลาที่กำหนด ให้เจ้าของรถนั้นชำระเงินเพิ่มอีกร้อยละยี่สิบของจำนวนภาษีที่ค้างชำระ เรื่องนี้ส่วนใหญ่แล้วผู้เป็นเจ้าของรถมักจะลืมกำหนดเวลาที่จะต้องเสียภาษีเป็นประจำ ฉะนั้น เพื่อป้องกันการลืม เมื่อท่านล้างรถเช็ดรถของท่านก็ดู ๆ ที่ป้ายวงกลมรถของท่านเสียบ้าง ในป้ายวงกลมจะเตือนท่านเองว่าจะถึงเวลาเสียภาษีประจำปีแล้วหรือยัง มิเช่นนั้นเมื่อถึงเวลาท่านลืมก็หมายถึงว่าท่านจะต้องเสียเงินเพิ่มอีกแล้วร้อยละยี่สิบ

รถที่จดทะเบียนแล้ว แม้จะไม่ได้ใช้ก็ต้องเสียภาษีประจำปี เรื่องนี้ผู้เป็นเจ้าของรถบางท่านอาจจะเข้าใจว่า รถที่ไม่ได้ใช้แล้วไม่จำเป็นจะต้องเสียภาษี เป็นความเข้าใจที่ผิด เพราะความจริงแล้วจะต้องเสียภาษีไปจนกว่าผู้เป็นเจ้าของรถจะแจ้งการไม่ใช้รถต่อนายทะเบียนก่อนถึงกำหนดเสียภาษีประจำปีครั้งต่อไป หลังจากนั้นแล้วจึงจะไม่ต้องเสียภาษีประจำปีต่อไป

ในการแจ้งการไม่ใช้รถ ผู้เป็นเจ้าของรถจะต้องยื่นคำขอตามแบบ รย. ๓ พร้อมด้วยแผ่นป้ายทะเบียนรถให้นายทะเบียนด้วย

ประการที่เจ็ด เรื่องการให้คนอื่นขับรถ การให้คนอื่นขับรถก็เช่นเดียวกัน จะให้คนที่ไม่มีใบอนุญาตขับรถ หรือมีใบอนุญาตแต่เป็นคนละประเภทขับรถของตนก็ไม่ได้ ผู้เป็นเจ้าของรถหรือคนขับก็มีความผิดด้วย เว้นแต่ว่าใบอนุญาตนั้นจะสามารถใช้แทนกันได้ หากฝ่าฝืนมีโทษปรับไม่เกินสองพันบาท

ฉะนั้น เท่าที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้เป็นเจ้าของรถควรจะรู้และปฏิบัติให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ส่วนรายละเอียดในการดำเนินการจะทำอย่างไรบ้างนั้น เมื่อท่านไปดำเนินการที่แผนกทะเบียนเจ้าหน้าที่จะแนะนำท่านเอง

อีแต๋นตามกฎหมาย

เมื่อพูดถึงเรื่องอีแต๋น หลายท่านคงคิดว่าอีแต๋นเป็นชื่อนางเอกหนังเป็นเด็กแก่น ๆ ที่เกิดในท้องไร่ท้องนา สามารถทำอะไรได้ทุกอย่าง ความจริงแล้วอีแต๋นที่พูดถึงนี้ เป็นรถ

ใช้งานเกษตรกรรมที่คนไทยได้ประดิษฐ์เพื่อใช้งานเกษตรกรรมโดยเฉพาะ เป็นรถสารพัดประโยชน์ สามารถทำอะไรได้หลายอย่าง เช่น บรรทุกคนโดยสาร บรรทุกสินค้า ถอดเครื่องยนต์เปลี่ยนสภาพมาทำเป็นเครื่องสูบน้ำ หรือใช้ขับเคลื่อนเรือ ถอดมาประกอบเป็นเครื่องไถนา เป็นรถที่ประดิษฐ์ขึ้นโดยนำเครื่องยนต์ชนิดต่าง ๆ ซึ่งมิได้ใช้สำหรับรถยนต์โดยเฉพาะมาดัดแปลงใช้กับรถที่ประกอบขึ้นเอง

เรื่องของรถอีแต๋นนี้ แต่เดิมนั้นรถชนิดนี้มิใช่เป็นรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ จึงไม่ได้จดทะเบียนและผ่านการตรวจสภาพรถอย่างรถยนต์โดยทั่วไป การประดิษฐ์จะเลือกใช้กำลังเครื่องยนต์ ขนาดไหน มีกำลังเท่าไหร่ จะใช้วัสดุอุปกรณ์อะไรขึ้นอยู่กับความสามารถของเจ้าของ หรือผู้ประดิษฐ์และประโยชน์ที่มุ่งจะใช้งาน รถอีแต๋นจึงออกมาในลักษณะต่าง ๆ กัน คุณภาพของรถที่ประดิษฐ์ออกมาใช้งานอยู่ทั่วไปจึงไม่เหมือนกัน เมื่อเป็นเช่นนี้อาจจะก่อให้เกิดอุบัติเหตุและอันตรายขึ้นได้ในการจราจร

ปัจจุบันนี้ได้มีการกำหนดให้รถใช้งานเกษตรกรรมหรือรถอีแต๋นเป็น "รถ" ตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์แล้ว และได้กำหนดลักษณะขนาดหรือกำลังของเครื่องยนต์และของรถตลอดจนกำหนดเครื่องอุปกรณ์ดังกล่าวไว้เป็นมาตรฐานเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชีวิตร่างกาย และ ทรัพย์สินของประชาชนในการจราจร

รถอีแต๋นนอกจากจะเป็นรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์แล้ว เพื่อเป็นการส่งเสริมเกษตรกรรมของประเทศ ยังได้รับสิทธิพิเศษอีกด้วยคือ ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ไม่ต้องเสียภาษีประจำปี และการขนส่งส่วนบุคคลโดยใช้งานเกษตร-กรรม ไม่อยู่ในบังคับของกฎหมายว่าด้วยการขนส่งทางบกอีกด้วย

เมื่อรถอีแต๋นหรือรถใช้งานเกษตรกรรมเป็นรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์แล้ว ท่านผู้เป็นเจ้าของรถอีแต๋นหรือผู้ที่กำลังจะประดิษฐ์รถอีแต๋นออกใช้งานต่อไป ท่านจะต้องตรวจสอบรถของท่านว่ามีลักษณะขนาดหรือกำลังเครื่องยนต์ เครื่องอุปกรณ์ในรถของท่านว่าตรงตามมาตรฐานที่กำหนดไว้แล้วหรือยัง หากถูกต้องแล้ว ท่านก็ไปยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนท้องที่เพื่อขอจดทะเบียนรถยนต์ของท่านได้

การขอจดทะเบียนรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ได้นั้น รถจะต้องมีสภาพดังนี้

ข้อ ๑. รถที่จะขอจดทะเบียนได้ต้องเป็นรถที่มีส่วนควบและมีเครื่องอุปกรณ์สำหรับรถครบถ้วนถูกต้องตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๒๕) ได้กำหนดส่วนควบและเครื่องอุปกรณ์สำหรับรถใช้งานเกษตรกรรมไว้ดังนี้

๑. รถที่ผลิตหรือประกอบเพื่อใช้งานเกษตรกรรมโดยใช้เครื่องยนต์ซึ่งมิได้ใช้สำหรับรถยนต์โดยเฉพาะมาติดตั้ง

๒. รถใช้งานเกษตรกรรมต้องเป็นรถที่มีสามล้อหรือสี่ล้อ น้ำหนักรถไม่เกิน ๑,๖๐๐ กิโลกรัม มีขนาดกว้างไม่เกิน ๒ เมตร ยาวไม่เกิน ๖ เมตร เครื่องยนต์ต้องมีความจุในกระบอกสูบรวมกันไม่เกิน ๑,๒๐๐ ลูกบาศก์เซนติเมตร

๓. รถใช้งานเกษตรกรรมต้องมีและใช้เครื่องอุปกรณ์สำหรับรถดังต่อไปนี้

(๑) โคมไฟหน้ารถ

ก. โคมไฟแสงพุ่งไกล ใช้ไฟแสงขาว จำนวน ๒ ดวง สูงจากพื้นทางราบถึงจุดศูนย์กลางดวงโคมไม่น้อยกว่า ๐.๖๐ เมตรหรือ ๖๐ เซนติเมตร แต่ไม่เกิน ๑.๓๕ เมตรหรือ ๑๓๕ เซนติเมตร ในกรณีที่เป็นรถที่มีสามล้อให้ใช้โคมไฟแสงพุ่งไกลเพียงดวงเดียว โดยติดไว้ที่กลางหน้ารถ

ข. โคมไฟแสงพุ่งต่ำ ใช้ไฟแสงขาวจำนวน ๒ ดวง ติดอยู่ในระดับเดียวกันที่หน้ารถข้างซ้ายและข้างขวาแห่งละ ๑ ดวง สูงจากพื้นทางราบถึงจุดศูนย์กลาง ดวงโคมไม่น้อยกว่า ๐.๖๐ เมตร หรือ ๖๐ เซนติเมตร แต่ไม่เกิน ๑.๓๕ เมตรหรือ ๑๓๕ เซนติเมตร ในกรณีที่เป็นรถที่มีสามล้อให้ใช้โคมไฟแสงพุ่งต่ำเพียงดวงเดียว โดยติดไว้ที่กลางหน้ารถ

ค. โคมไฟเล็ก ใช้ไฟแสงขาวหรือแสงเหลืองจำนวน ๒ ดวง ติดอยู่ในระดับเดียวกันที่หน้ารถ ข้างซ้ายและข้างขวา แห่งละ ๑ ดวง ทั้งนี้ให้รวมถึงรถที่มีสามล้อด้วย ไฟแสงพุ่งไกล ไฟแสงพุ่งต่ำและไฟเล็กจะรวมอยู่ไฟโคมไฟดวงเดียวกันก็ได้

(๒) โคมไฟท้ายรถ

ก. โคมไฟท้าย ใช้ไฟแสงแดง จำนวน ๒ ดวงติดอยู่ระดับเดียวกันที่ท้ายรถข้างซ้ายและข้างขวา แห่งละ ๑ ดวง

ข. โคมไฟหยุด ใช้ไฟแสงแดง จำนวน ๒ ดวงติดอยู่ในระดับเดียวกันที่ท้ายรถข้างซ้ายและข้างขวา แห่งละ ๑ ดวง

ค. โคมไฟส่องป้ายทะเบียนรถ ใช้ไฟแสงขาวติดท้ายรถส่องที่ป้ายทะเบียนรถมีความสว่างสามารถอ่านป้ายทะเบียนรถได้ชัดเจน ในระยะไม่น้อยกว่า ๒๐ เมตรจากท้ายรถ แต่ต้องมีที่บังมิให้แสงพุ่งออกไปท้ายรถ

๔. โคมไฟแสดงประเภทรถ ใช้โคมไฟเล็กแสงเขียวจำนวน ๒ ดวง ติดอยู่ที่หน้ารถและท้ายรถแห่งละ ๑ ดวง ในที่ที่มองเห็นได้อย่างชัดเจน

๕. เครื่องสัญญาณไฟเลี้ยว ชนิดไฟกะพริบ จำนวน ๔ ดวง ติดอยู่ในระดับเดียวกันที่หน้ารถและท้ายรถ ข้างซ้ายและข้างขวาแห่งละ ๑ ดวง ไฟด้านหน้าใช้แสงขาวหรือเหลือง ไฟด้านท้ายใช้แสงแดงหรือเหลือง ไฟเลี้ยวทุกดวงในข้างเดียวกัน ต้องกะพริบพร้อมกันในขณะที่รถเลี้ยวซ้ายหรือเลี้ยวขวา

๖. เครื่องมองหลัง ซึ่งเป็นกระจกเงาติดอยู่ในที่ที่ผู้ขับรถสามารถมองเห็นภาพการจราจรด้านข้างและด้านหลังได้ทุกขณะอย่างชัดเจน

๗. ห้ามล้อเท้าที่ใช้การได้ดี

๘. แตรที่ดังพอสมควร

ข้อ ๒. รถที่จะขอจดทะเบียนต้องผ่านการตรวจสภาพรถ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงในเวลาที่ขอจดทะเบียนแล้ว หมายความว่าในขณะที่ขอจดทะเบียนนั้น รถต้องอยู่ในสภาพที่พร้อมสมบูรณ์ทุกอย่างและผ่านการตรวจสภาพรถจากนายทะเบียนซึ่งตรวจสภาพรถแล้ว หรือนายทะเบียนได้รับรองสภาพรถแล้วว่าใช้ได้

ในการตรวจสภาพรถยนต์โดยทั่วไปนั้นกฎกระทรวงฉบับที่ ๒๐ (พ.ศ. ๒๕๒๖) ได้กำหนดให้นายทะเบียนตรวจสภาพรถที่ขอจดทะเบียนดังนี้

๑. ความถูกต้องของหมายเลขเครื่องยนต์และหมายเลขตัวรถ

๒. ความมั่นคงแข็งแรงของรถและความปลอดภัยสำหรับการใช้รถ

๓. สภาพตัวถังและโครงรถ

๔. ระบบการบังคับเลี้ยว พวงมาลัยและเครื่องล่าง

๕. ระบบการห้ามล้อ

๖. ระบบเครื่องระงับเสียง

๗. ระบบแสงไฟ

ฉะนั้น ท่านผู้เป็นเจ้าของรถอีแต๋นที่ยังไม่ได้จดทะเบียนก็ไปติดต่อยื่นคำร้องขอจดทะเบียนต่อนายทะเบียนท้องที่ได้ แต่ก่อนจะไปขอจดทะเบียนก็ให้ตรวจสอบรถของท่านก่อนว่ามีส่วนประกอบครบถ้วนตามที่กำหนดแล้วหรือยัง เมื่อครบถ้วนแล้วและอยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดี ก็นำรถไปให้นายทะเบียนตรวจสภาพและขอจดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ได้

การขับรถกับการใช้ทางเดินรถ

การขับรถเป็นศิลปะและศาสตร์อย่างหนึ่งกล่าวกันว่า คนขับได้ก็มิใช่ขับเป็น คือ เพียงแต่ขับได้นั้นยังไม่พอ ต้องรู้กฎเกณฑ์ของการใช้ทางเดินรถ ต้องรู้วิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้โดยฉับพลันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ต้องรู้จักหลบหลีกภัยที่อาจเกิดขึ้นโดยมิได้คาดคิด ภัยที่เกิดขึ้นในระหว่างการขับรถส่วนใหญ่ เกิดจากขาดความชำนาญเรื่องรถ ขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้ทางเดินรถ ความประมาทขาดความระมัดระวัง เหตุสุดวิสัย ร่างกายและจิตใจผิดปกติ

ในเรื่องนี้พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้กำหนดให้ผู้ขับรถต้องถือปฏิบัติ ซึ่งพอจะนำมากล่าวในที่นี้ได้ ดังนี้

๑. ในการใช้ทางเดินรถผู้ขับขี่ต้องใช้ความระมัดระวังไม่ให้รถชนหรือโดนคนเดินเท้าไม่ว่าจะอยู่ ณ ส่วนใดของทาง และต้องให้สัญญาณเตือนคนเดินเท้าให้รู้ตัวเมื่อจำเป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็ก คนชรา หรือคนพิการที่กำลังใช้ทาง ผู้ขับขี่ต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษในการควบคุมรถของตน

๒. ในการขับรถ ผู้ขับขี่ต้องขับรถในทางเดินรถด้านซ้าย และต้องไม่ล้ำกึ่งกลางของทางเดินรถ เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้ ให้เดินทางขวาหรือล้ำกึ่งกลางของทางเดินรถได้

๒.๑ ด้านซ้ายของทางเดินรถมีสิ่งกีดขวางหรือถูกปิดการจราจร

๒.๒ ทางเดินรถนั้นเจ้าพนักงานจราจรกำหนดให้เป็นทางเดินรถทางเดียว

๒.๓ ทางเดินรถนั้นกว้างไม่ถึง ๖ เมตร

ผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมีโทษปรับตั้งแต่ ๒๐๐ บาท ถึง ๕๐๐ บาท

๓. ในการใช้ทางเดินรถที่ได้จัดแบ่งช่องเดินรถในทิศทางเดียวกันไว้ตั้งแต่สองช่อง

ขึ้นไป หรือที่ได้จัดช่องเดินรถประจำทางไว้ในช่องทางเดินรถซ้ายสุด ผู้ขับขี่ต้องขับรถในช่องซ้ายสุดหรือใกล้กับช่องเดินรถประจำทาง เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้ให้เดินรถทางขวาของทางเดินรถได้

๓.๑ ในช่องเดินรถนั้นมีสิ่งกีดขวางหรือถูกปิดการจราจร

๓.๒ ทางเดินรถนั้น เจ้าพนักงานจราจรกำหนดให้เป็นทางเดินรถทางเดียว

๓.๓ จะต้องเข้าช่องทางให้ถูกต้องเมื่อเข้าบริเวณใกล้ทางร่วมทางแยก

๓.๔ เมื่อจะแซงขึ้นหน้ารถคันอื่น

ผู้ฝ่าฝืนมีโทษปรับตั้งแต่ ๒๐๐ บาท ถึง ๕๐๐ บาท

๔. รถบรรทุก รถบรรทุกคนโดยสาร รถจักรยานยนต์ รถที่มีความเร็วช้า หรือรถที่มีความเร็วต่ำกว่าความเร็วของรถคันอื่นที่ขับไปในทิศทางเดียวกัน ผู้ขับขี่ต้องขับรถให้ใกล้ขอบทางเดินรถด้านซ้ายเท่าที่จะทำได้ ถ้าทางเดินรถนั้นได้แบ่งช่องเดินรถในทิศทางเดียวกันไว้ตั้งแต่สองช่องขึ้นไป หรือได้จัดช่องเดินรถประจำทางด้านซ้ายไว้โดยเฉพาะ ต้องขับรถในช่องเดินรถด้านซ้ายสุด หรือใกล้กับช่องเดินรถประจำทางแล้วแต่กรณี ผู้ฝ่าฝืนต้องโทษปรับตั้งแต่ ๔๐๐ บาท ถึง ๑,๐๐๐ บาท

๕. ผู้ขับขี่ซึ่งจะเลี้ยวรถ ให้รถคันอื่นผ่านหรือแซงขึ้นหน้า เปลี่ยนช่องเดินรถ ลดความเร็วของรถ จอดรถหรือหยุดรถ ต้องให้สัญญาณด้วยมือและแขน หรือไฟสัญญาณ หรือสัญญาณอย่างอื่นตามข้อบังคับของเจ้าพนักงานจราจร

ถ้าการให้สัญญาณด้วยมือและแขนไม่อาจทำให้ผู้ขับขี่ ซึ่งขับรถสวนมาหรือตามมาข้างหลังมองเห็นได้ ผู้ขับขี่ต้องให้ไฟสัญญาณ

ผู้ขับขี่ต้องให้สัญญาณด้วยมือและแขน ไฟสัญญาณหรือสัญญาณอย่างอื่นก่อนที่จะเลี้ยวรถ เปลี่ยนช่องเดินรถ จอดรถหรือหยุดรถเป็นระยะทางไม่น้อยกว่า ๓๐ เมตร

ผู้ขับขี่ต้องให้สัญญาณด้วยมือและแขน ไฟสัญญาณหรือสัญญาณอย่างอื่น ให้ผู้ขับขี่รถอื่นเห็นได้ในระยะไม่น้อยกว่า ๖๐ เมตร

การให้สัญญาณด้วยมือและแขน ให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) เมื่อจะลดความเร็วของรถ ให้ผู้ขับขี่ยื่นแขนขวาออกไปนอกรถเสมอระดับไหล่และโบกมือขึ้นลงหลายครั้ง

(๒) เมื่อจะหยุดรถ ให้ผู้ขับขี่ยื่นแขนขวาออกไปนอกรถเสมอระดับไหล่ ยกแขนขวาท่อนล่างตั้งฉากกับแขนขวาท่อนบนและตั้งฝ่ามือขึ้น

(๓) เมื่อจะให้รถคันอื่นผ่านหรือแซงขึ้นหน้า ให้ผู้ขับขี่ยื่นแขนขวาตรงออกไปนอกรถเสมอระดับไหล่ และโบกมือไปข้างหน้าหลายครั้ง

(๔) เมื่อจะเลี้ยวขวาหรือเปลี่ยนช่องเดินรถไปทางขวา ให้ผู้ขับขี่ยื่นแขนขวาตรงออกไปนอกรถเสมอระดับไหล่

(๕) เมื่อจะเลี้ยวซ้ายหรือเปลี่ยนช่องเดินรถไปทางซ้าย ให้ผู้ขับขี่ยื่นแขนขวาตรงออกไปนอกรถเสมอระดับไหล่ และงอข้อมือชูขึ้นโบกไปทางซ้ายหลายครั้ง

การให้ไฟสัญญาณ ผู้ขับขี่รถยนต์หรือจักรยานยนต์ให้ปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

(๑) เมื่อจะหยุดรถ ผู้ขับขี่ต้องให้ไฟสัญญาณสีแดงที่ท้ายรถ

(๒) เมื่อจะเลี้ยวรถ หรือเปลี่ยนช่องทางเดินรถ ผู้ขับขี่ต้องให้ไฟสัญญาณยกเลี้ยวสีเหลืองอำพัน หรือให้ไฟสัญญาณกะพริบสีขาวหรือสีเหลืองอำพันที่ติดอยู่หน้ารถหรือข้างรถ และไฟกะพริบสีแดงหรือสีเหลืองอำพันที่ติดอยู่ท้ายรถไปในทิศทางที่จะเลี้ยวหรือเปลี่ยนช่องเดินรถ

(๓) เมื่อจะให้รถคันอื่นแซงขึ้นหน้า ผู้ขับขี่ต้องให้ไฟสัญญาณยกเลี้ยวสีเหลืองอำพัน หรือให้ไฟสัญญาณกะพริบสีแดง หรือสีเหลืองอำพันที่ติดอยู่ท้ายรถทางด้านซ้ายของรถ

ผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามข้อ ๕. มีโทษปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาท

๖. เมื่อขับรถสวนกัน ให้ผู้ขับขี่ขับรถชิดด้านซ้ายของทางเดินรถ โดยให้ถือกึ่งกลางของทางเดินรถเป็นหลัก แต่ถ้าทางเดินรถใดได้จัดแบ่งเป็นช่องเดินรถไว้ให้ถือเส้นหรือแนวที่แบ่งนั้นเป็นหลัก

ในทางเดินรถที่แคบเมื่อขับรถสวนกัน ให้ผู้ขับขี่แต่ละฝ่ายต้องลดความเร็วของรถเพื่อให้รถสวนกันได้โดยปลอดภัย

ในทางเดินรถที่แคบซึ่งไม่อาจขับรถสวนกันได้โดยปลอดภัย เมื่อขับรถสวนกันผู้ขับขี่ซึ่งขับรถคันที่ใหญ่กว่าต้องหยุดรถให้ชิดขอบทางเดินรถด้านซ้าย เพื่อให้ผู้ขับขี่ซึ่งขับรถคันที่เล็กกว่าผ่านไปได้

ในทางเดินรถที่มีสิ่งกีดขวางอยู่ข้างหน้า ผู้ขับขี่ต้องลดความเร็วของรถหรือหยุดรถเพื่อให้รถคันที่สวนมาผ่านไปได้

๗. ผู้ขับขี่ต้องขับรถให้ห่างรถคันหน้าพอสมควรในระยะที่จะหยุดรถได้โดยปลอดภัย ในเมื่อจำเป็นต้องหยุดรถ

ผู้ขับขี่ซึ่งขับรถขึ้นสะพานหรือทางลาดชัน ต้องใช้ความระมัดระวังไม่ให้รถถอยหลังไปชนรถคันอื่น

๘. ทางเดินรถที่มีเครื่องหมายจราจรให้เป็นทางเดินรถทางเดียว ให้ผู้ขับขี่ขับรถไปในทิศทางที่ได้กำหนดไว้

ทางเดินรถใดที่มีเครื่องหมายจราจรแบ่งทางเดินรถออกเป็นสองทาง สำหรับรถเดินขึ้นทางหนึ่งล่องทางหนึ่ง โดยมีช่องว่างคั่นกลางหรือทำเครื่องหมายจราจรกีดกั้นแสดงว่าทางเดินรถนั้นมีการแบ่งออกเป็นสองทางดังกล่าว ให้ผู้ขับขี่ขับรถชิดด้านซ้ายของทางเดินรถ

ผู้ฝ่าฝืนมีโทษปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาท

๙. ห้ามมิให้ผู้ขับขี่ขับรถ

(๑) ในขณะหย่อนความสามารถในอันที่จะขับ

(๒) ในขณะเมาสุราหรือเมาอย่างอื่น

(๓) ในลักษณะกีดขวางการจราจร

(๔) โดยความประมาทหรือหวาดเสียว อันอาจเกิดอันตรายแก่บุคคลหรือ

ทรัพย์สิน

(๕) ในลักษณะที่ผิดปกติวิสัยของการขับรถตามธรรมดา หรือไม่อาจแลเห็นทางด้านหน้าหรือด้านหลัง ด้านใดด้านหนึ่ง หรือทั้งสองด้านได้พอแก่ความปลอดภัย

(๖) คร่อมหรือทับเส้น หรือแนวแบ่งช่องเดินรถ เว้นแต่เมื่อเปลี่ยนช่องเดินรถ เลี้ยวรถหรือกลับรถ

(๗) บนทางเท้าโดยไม่มีเหตุอันสมควร เว้นแต่รถลากเข็นสำหรับทารก คนป่วย หรือพิการ

(๘) โดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยหรือความเดือดร้อนของผู้อื่น

ผู้ใดฝ่าฝืนมีโทษปรับตั้งแต่ ๔๐๐ บาท ถึง ๑,๐๐๐ บาท

๑๐. การขับรถออกจากที่จอด ถ้ามีรถจอดหรือสิ่งกีดขวางอยู่ข้างหน้า ผู้ขับขี่ต้องให้สัญญาณด้วยมือและแขน หรือไฟสัญญาณและจะขับรถไปได้เมื่อเห็นว่าปลอดภัย และไม่เป็นการกีดขวางการจราจรของรถอื่น

๑๑. การเลี้ยวรถให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) ถ้าจะเลี้ยวซ้าย

(ก) ในกรณีที่ไม่ได้แบ่งช่องเดินรถไว้ ให้ผู้ขับขี่ขับรถชิดทางเดินรถด้านซ้าย

(ข) ในกรณีที่มีการแบ่งช่องเดินรถไว้ และมีเครื่องหมายจราจรแสดงให้เลี้ยวซ้ายได้ ให้ผู้ขับขี่ขับรถในช่องเดินรถ สำหรับรถที่จะเลี้ยวซ้าย ทั้งนี้ก่อนถึงทางเลี้ยวไม่น้อยกว่า ๓๐ เมตร

(ค) ในกรณีที่มีช่องเดินรถประจำทางอยู่ทางเดินรถด้านซ้ายสุด ให้ผู้ขับขี่ขับรถชิดช่องเดินรถประจำทาง ก่อนถึงทางเลี้ยวไม่น้อยกว่า ๓๐ เมตร และให้เลี้ยวรถผ่านเข้าไปในช่องเดินรถประจำทางได้เฉพาะในบริเวณที่มีเครื่องหมายจราจรให้เลี้ยวรถผ่านได้เท่านั้น

(๒) ถ้าจะเลี้ยวขวา

(ก) สำหรับทางเดินรถที่ไม่ได้แบ่งช่องเดินรถไว้ ให้ผู้ขับขี่ขับรถชิดทางด้านขวาของแนวกึ่งกลางของทางเดินรถ ก่อนถึงทางเลี้ยวไม่น้อยกว่า ๓๐ เมตร

(ข) สำหรับทางเดินรถที่ได้แบ่งช่องเดินรถในทิศทางเดียวกันไว้ตั้งแต่สองช่องขึ้นไป ให้ผู้ขับขี่ขับรถชิดทางด้านขวาสุดของทางเดินรถหรือในช่องที่มีเครื่องหมายจราจรแสดงให้เลี้ยวขวาได้ ทั้งนี้ก่อนถึงทางเลี้ยวไม่น้อยกว่า ๓๐ เมตร

(ค) ในกรณีที่มีช่องเดินรถประจำทางอยู่ทางเดินรถด้านขวาสุด ให้ผู้ขับขี่ขับรถชิดช่องเดินรถประจำทางก่อนถึงทางเลี้ยวไม่น้อยกว่า ๓๐ เมตร และจะเลี้ยวรถผ่านเข้าไปในช่องเดินรถประจำทางได้เฉพาะในบริเวณที่มีเครื่องหมายจราจรให้เลี้ยวรถผ่านได้เท่านั้น

(ง) สำหรับทางเดินรถที่มีเจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่แสดงสัญญาณจราจรด้วยมือและแขน ให้ผู้ขับขี่ขับรถเลี้ยวขวาผ่านไปได้โดยไม่ต้องอ้อมเจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่

(จ) เมื่อรถอยู่ในทางร่วมทางแยก ผู้ขับขี่ต้องให้รถที่สวนมาในทางเดินรถทางเดียวกันผ่านทางร่วมทางแยกไปก่อน เมื่อเห็นว่าปลอดภัยแล้วจึงให้เลี้ยวขวาไปได้

(๓) ถ้าจะเลี้ยวอ้อมวงเวียนหรือเกาะที่สร้างไว้ ให้ผู้ขับขี่ขับรถอ้อมไปทางซ้ายของวงเวียนหรือเกาะนั้น

ในกรณีจะเลี้ยวซ้ายหรือจะเลี้ยวขวา ผู้ขับขี่ต้องใช้ความระมัดระวังและต้องหยุดให้ทางแก่ผู้ที่กำลังข้ามทาง และรถที่กำลังผ่านทางร่วมทางแยกจากทางด้านอื่นก่อน เว้นแต่ในกรณีที่มีการเลี้ยวซ้ายและเลี้ยวขวาพร้อมกัน ให้รถเลี้ยวซ้ายให้ทางแก่รถเลี้ยวขวา

๑๒. ในทางเดินรถที่สวนกันได้ ห้ามมิให้ผู้ขับขี่กลับรถในเมื่อมีรถอื่นสวน หรือตามมาในระยะไม่น้อยกว่า ๑๕๐ เมตร

ถ้าการกลับรถในทางเดินรถที่สวนกันได้จะเป็นการกีดขวางการจราจร ห้ามมิให้ผู้ขับขี่กลับรถในทางเดินรถนั้น

๑๓. ห้ามมิให้ผู้ขับขี่

(๑) เลี้ยวรถหรือกลับรถในทางเดินรถที่มีเครื่องหมายห้ามเลี้ยวขวา ห้ามเลี้ยวซ้ายหรือห้ามกลับรถ

(๒) กลับรถในเขตพื้นที่สำหรับให้คนเดินข้ามทางหยุดรอก่อนจะข้ามต่อไปทางที่มีการจราจรพลุกพล่าน บนสะพาน หรือในระยะ ๑๐๐ เมตรจากทางราบของเชิงสะพาน

(๓) กลับรถที่ทางร่วม ทางแยก เว้นแต่จะมีเครื่องหมายจราจรให้กลับรถในบริเวณดังกล่าวได้

๑๔. ผู้ขับขี่จะต้องลดความเร็วของรถในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ขับขี่จะเลี้ยวรถ ให้รถอื่นแซงหรือผ่านขึ้นหน้า จอดรถ หยุดรถหรือกลับรถ ต้องลดความเร็วของรถ

(๒) ผู้ขับขี่ซึ่งขับรถในทางเดินบนเนินเขา บนสะพาน ที่เชิงสะพาน ที่แคบทางโค้ง ทางลาด หรือที่มีหมอก ฝน ฝุ่นหรือควันจนทำให้ไม่อาจเห็นทางข้างหน้าได้ในระยะ ๖๐ เมตร ต้องลดความเร็วของรถในลักษณะที่จะให้เกิดความปลอดภัย

(๓) ผู้ขับขี่ซึ่งขับรถเข้าใกล้ทางร่วมทางแยก ทางข้าม เส้นให้รถหยุด หรือวงเวียนต้องลดความเร็วของรถ

ความที่กล่าวมาข้างต้น เป็นข้อกำหนดที่ให้ผู้ขับขี่ด้วยความระมัดระวัง เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งของผู้ขับขี่เองและผู้อื่น ผู้ฝ่าฝืนนอกจากจะมีความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกแล้ว อาจจะต้องรับผิดทั้งแพ่งและทางอาญาอื่น ๆ ด้วย เช่น กรณีรถชนกัน เคยมีคำพิพากษาฎีกาพิพากษาไว้ว่า “ในกรณีเรื่องรถชนกัน ฝ่ายใดขับรถผิดทางในเบื้องต้นต้องสันนิษฐานว่าฝ่ายนั้นเป็นผู้ผิดและต้องใช้ค่าเสียหาย เว้นแต่จะนำสืบให้ได้ความว่า การเสียหายนั้นเกิดจากการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง...” (ฎีกาที่ ๒๖๘/๒๔๗๖) จากคำพิพากษาฎีกาชี้ให้เห็นว่า ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร เมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้นย่อมสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นเป็นผู้ผิด

ฉะนั้น การขับรถจงปฏิบัติตามกฎจราจรกันเถอะแล้วท่านจะปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน

การขับรถแซงและผ่านขึ้นหน้ารถคันอื่น

การขับรถบนท้องถนน ผู้ขับขี่รถทุกท่านคงปฏิเสธไม่ได้ว่าบางครั้งเรามีความจำเป็นต้องขับรถแซงรถคันหน้าขึ้นไป แต่บางครั้งเราก็จะพบว่าการขับรถแซงรถขึ้นหน้ารถคันอื่นของผู้ขับขี่บางคน กระทำในที่ที่ไม่จำเป็นและไม่มีเหตุอันสมควร และขับแซงในที่ที่ไม่ควรแซง บางครั้งเราจะพบว่ามีการขับรถแซงรถคันอื่นในทางโค้งบ้าง ในทางที่มีเครื่องหมายห้ามแซงบ้าง ในที่ที่มีการจราจรพลุกพล่านบ้าง ซึ่งเป็นการเสี่ยงต่ออันตรายอย่างมาก อุบัติเหตุบนท้องถนนมีมากที่เกิดขึ้นเนื่องจากความประมาท ขาดความระมัดระวัง ขาดความสำนึกของผู้ขับขี่รถ เมื่อเกิดขึ้นแล้วแน่นอนย่อมได้รับความเสียหายไม่มากก็น้อย บางทีอาจจะถึงแก่ชีวิต แขนขาด ขาขาด หรืออย่างน้อยก็ต้องเสียหายแก่ทรัพย์สิน ทั้งของตนเองและผู้อื่น การขับรถแซงรถคันหน้าผู้ขับขี่จะต้องใช้ความระมัดระวังให้มากเป็นพิเศษ ก่อนจะแซงต้องนึกเสมอว่ารถที่เราขับมีกำลังแรงพอที่จะแซงรถคันหน้าได้ไหม มีความจำเป็นหรือไม่ ถ้าจำเป็นจะแซงพ้นหรือไม่ และประการที่สำคัญก่อนที่จะแซงผู้ขับขี่จะต้องปฏิบัติอย่างไร

การขับรถแซงขึ้นหน้ารถคันอื่นนั้น พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้กำหนดให้ผู้ขับขี่ต้องปฏิบัติดังนี้

๑. ผู้ขับขี่ซึ่งประสงค์จะขับรถแซงเพื่อขึ้นหน้ารถอื่นในทางเดินรถ ซึ่งไม่ได้แบ่งช่องเดินรถไว้ ต้องให้เสียงสัญญาณดังพอที่จะให้ผู้ขับขี่ซึ่งขับรถคันข้างหน้าทราบความประสงค์ และเมื่อผู้ขับขี่ซึ่งขับรถคันหน้าให้สัญญาณตอบแล้วจึงจะแซงขึ้นหน้าได้

การให้สัญญาณตอบของผู้ขับรถคันหน้าดังนี้

ก. ให้สัญญาณด้วยมือและแขน เมื่อจะให้รถคันอื่นผ่านหรือแซงขึ้นหน้า ให้ผู้ขับขี่ยื่นแขนตรงออกไปนอกรถเสมอระดับไหล่และโบกมือไปทางข้างหน้าหลายครั้ง

ข. การให้ไฟสัญญาณ เมื่อจะให้รถคันอื่นแซงขึ้นหน้า ผู้ขับขี่ต้องให้ไฟสัญญาณไฟเลี้ยวสีเหลืองอำพัน หรือให้ไฟสัญญาณกระพริบสีแดงหรือสีเหลืองอำพันที่ติดอยู่ท้ายรถทางด้านซ้ายของรถ

การแซงต้องแซงด้านขวาโดยมีระยะห่างจากรถที่ถูกแซงพอสมควร เมื่อเห็นว่าได้ขับผ่านขึ้นหน้ารถที่ถูกแซงไปในระยะที่ห่างเพียงพอแล้ว จึงจะขับชิดด้านซ้าย ของทางเดินรถได้

ผู้ใดฝ่าฝืนมีความผิดปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาท

๒. ห้ามมิให้ผู้ขับขี่ขับรถแซงเพื่อขึ้นหน้ารถอื่นด้านซ้าย เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

(๑) รถที่ถูกแซงกำลังเลี้ยวขวา หรือให้สัญญาณว่าจะเลี้ยวขวา

(๒) ทางเดินรถนั้นได้จัดแบ่งเป็นช่องเดินรถในทิศทางเดียวกันไว้ตั้งแต่สองช่องขึ้นไป

การขับรถแซงด้านซ้ายจะกระทำได้เมื่อไม่มีรถอื่นตามมาในระยะกระชั้นชิด และมีความปลอดภัยพอ

ผู้ฝ่าฝืนอาจจะถูกปรับตั้งแต่ ๔๐๐ บาท ถึง ๑,๐๐๐ บาท

๓. ห้ามมิให้ผู้ขับขี่ขับรถแซงเพื่อขึ้นหน้ารถอื่นในกรณีต่อไปนี้

(๑) เมื่อรถกำลังขึ้นทางชัน ขึ้นสะพาน หรืออยู่ในทางโค้ง เว้นแต่จะมีเครื่องหมายจราจรให้แซงได้

(๒) ภายในระยะ ๓๐ เมตรก่อนถึงทางข้าม ทางร่วม ทางแยก วงเวียน หรือเกาะที่สร้างไว้ หรือทางเดินรถที่ตัดข้ามทางรถไฟ

(๓) เมื่อมีหมอก ฝน ฝุ่น หรือควัน จะทำให้ไม่อาจมองเห็น ทางข้างหน้าได้ในระยะ ๖๐ เมตร

(๔) เมื่อเข้าทางที่มีการจราจรพลุกพล่าน หรือมีสิ่งกีดขวาง หรือในที่ซึ่งมองเห็นทราบได้ล่วงหน้าว่าอาจเกิดอันตรายหรือความเสียหายแก่รถหรือคนได้ง่าย

(๕) เมื่อเข้าในพื้นที่ทางเดินรถที่มีเครื่องหมายแสดงไว้สำหรับให้คนเดินเท้าที่ข้ามทางหยุดรถ หรือให้คนที่ขึ้นหรือลงรถหยุดรอก่อนจะข้ามทางต่อไป

ผู้ฝ่าฝืนอาจถูกปรับตั้งแต่ ๔๐๐ บาท ถึง ๑,๐๐๐ บาท

๔. ห้ามมิให้ผู้ขับขี่ ขับรถแซงหรือผ่านขึ้นหน้ารถอื่นล้ำเข้าไปในเส้นกึ่งกลางของทางเดินรถที่กำหนดไว้ หรือที่มีเครื่องหมายจราจรแสดงเขตอันตราย หรือเขตให้ใช้ความระมัดระวังบนทางเดินรถ

ในกรณีที่ทางเดินรถด้านซ้ายมีสิ่งกีดขวางที่เป็นอุปสรรคแก่การจราจรและทางเดินรถด้านขวามีความกว้างเพียงพอ ผู้ขับขี่จะขับรถหลีกสิ่งกีดขวางล้ำเข้าไปในเส้นกึ่งกลางของทางเดินรถที่เจ้าพนักงานจราจรกำหนดไว้ก็ได้ ในเมื่อไม่กีดขวางการจราจรของรถที่สวนทางมา

ผู้ฝ่าฝืนอาจถูกปรับตั้งแต่ ๔๐๐ บาท ถึง ๑,๐๐๐ บาท

๕. ห้ามมิให้ผู้ขับขี่ขับรถแซงหรือผ่านขึ้นหน้ารถคันอื่นเข้าไปในช่องเดินรถประจำทาง เว้นแต่ในกรณีที่มีสิ่งกีดขวางการจราจรในทางเดินรถข้างหน้า หรือเมื่อต้องปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานจราจร แต่ทั้งนี้จะขับรถอยู่ในช่องเดินรถประจำทางได้เพียงเท่าที่จำเป็นเท่านั้น

ผู้ฝ่าฝืนอาจถูกปรับตั้งแต่ ๔๐๐ บาทถึง ๑,๐๐๐ บาท

๖. เมื่อได้รับสัญญาณขอแซงขึ้นหน้าจากรถคันที่อยู่ข้างหลัง ผู้ขับขี่ซึ่งขับรถที่มีความเร็วช้าหรือรถที่ใช้ความเร็วต่ำกว่าความเร็วของรถอื่นที่ขับไปในทิศทางเดียวกัน ต้องยอมรับให้รถที่ใช้ความเร็วสูงกว่าผ่านขึ้นหน้า ผู้ขับขี่ที่ถูกขอทางต้องให้สัญญาณตอบ อาจจะเป็นสัญญาณด้วยมือและแขน หรือให้ไฟสัญญาณก็ได้ เมื่อเห็นว่าทางเดินรถข้างหน้าปลอดภัยและไม่มีรถอื่นสวนทางมาในระยะกระชั้นชิด และต้องลดความเร็วของรถและขับชิดด้านซ้ายของทางเดินรถ เพื่อให้รถที่จะแซงผ่านขึ้นหน้าได้โดยปลอดภัย

ข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้น เป็นข้อกำหนดที่ออกมาเพื่อความปลอดภัยของผู้ใช้รถใช้ถนนในการสัญจรไปมา โดยเฉพาะผู้ที่จะขับรถแซงรถคันอื่น หากปฏิบัติอย่างเคร่งครัดแล้วความปลอดภัยก็จะมีมากขึ้น

การขับรถแซงหน้ารถคันอื่น จงสำนึกเสมอว่าก่อนจะแซงต้องรู้แรงรถและมีความจำเป็นหรือไม่ถ้าจำเป็นจะแซงพ้นแน่หรือไม่ และจงระวังคนไร้สติแซงเข้ามาในทาง จงหลบเขาโดยเร็ว อย่าถือสิทธิว่าเป็นทางของท่าน เพราะท่านอาจจะได้ใช้สิทธิต่อเมื่อท่านไม่มีชีวิตเสียแล้ว

ทางเอกทางโท

การขับรถตรงทางร่วมทางแยก ผู้ขับรถหลายท่านยังเข้าใจผิดในการใช้ทางร่วมทางแยกเป็นอันมาก โดยเฉพาะทางเอกทางโท สร้างปัญหาให้กับการจราจรเป็นอย่างมาก บางท่านคิดว่า ข้าฯ มาทางเอกท่านมาทางโทต้องให้ข้าฯ ไปก่อน บางท่านคิดว่า ข้าฯ มาถึงทางร่วมทางแยกก่อนข้าฯ ต้องไปก่อน เมื่อความคิดของผู้ขับรถเป็นอย่างนี้ ต่างฝ่ายต่างก็ไม่ยอมจะไปก่อนให้ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ที่แน่ ๆ คือ อุบัติเหตุรถชนกันตรงทางร่วมทางแยกย่อมเกิดขึ้นบ่อย ๆ เป็นของธรรมดา และยิ่งกว่านั้นเมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้นแล้วไม่ว่าฝ่ายผิดหรือฝ่ายถูกมีโอกาสได้รับอันตรายถึงตายด้วยกันทุกฝ่าย

ทางเอกทางโทตาม มาตรา ๗๒ แห่งพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้กำหนดไว้ว่าทางเดินรถทางเอก ได้แก่ ทางเดินรถที่พนักงานจราจร**ได้ประกาศและติดตั้ง**เครื่องหมายจราจรแสดงว่าเป็นทางเดินรถทางเอก

ทางเดินรถอื่นนอกจากที่เจ้าพนักงานประกาศ และติดตั้งเครื่องหมายจราจรแสดงเป็นทางเอกให้ถือว่าเป็นทางเดินรถทางโท

การที่กฎหมายจราจรกำหนดให้มีทางเอกทางโท ก็ด้วยความประสงค์ ๒ ประการ คือ

๑. ถ้าขับรถมาถึงทางร่วมทางแยกพร้อมกัน และไม่มีรถอยู่ในทางร่วมทางแยก ผู้ขับขี่ต้องให้รถที่อยู่ทางด้านซ้ายของตนผ่านไปก่อน เว้นแต่ทางร่วมทางแยกใดมีทางเดินรถทางเอกตัดผ่านทางเดินรถทางโทให้ผู้ขับขี่ซึ่งขับรถในทางเอกมีสิทธิขับผ่านไปก่อน ทั้งนี้ก็ไม่ห้ามในการที่ผู้ขับขี่รถในทางเอกจะยอมให้ผู้ขับรถในทางโทผ่านไปก่อน ถ้าเป็นการเอื้อเฟื้อกันและกันได้

๒. ถ้ารถสองคันขึ้นไปเกิดชนกันในทางร่วมทางแยกก็จะมีการพิจารณาเป็น ๒ ขั้น คือ ชั้นแรกพิจารณาว่ารถคันใดมาถึงทางร่วมทางแยกนั้นก่อน ถ้าไม่มีกรณีนี้ก็พิจารณาชั้นที่สองว่า รถคันใดขับมาในทางเอก คันใดขับมาในทางโท

คดีตัวอย่าง

๑. นายหนึ่งขับรถออกจากทางโท โดยไม่รู้ว่าทางนั้นเป็นทางโท เพราะไม่ได้ดูว่ามีป้ายแสดงว่าเป็นทางเอกหรือไม่ พอขับมาถึงทางร่วมทางแยกที่ไม่มีสัญญาณไฟจราจร นายหนึ่งก็บึ่งรถของตนโดยตั้งใจจะขับผ่านไปเลย ทั้ง ๆ ที่เห็นรถยนต์ของนายสองกำลังขับมาจากทางขวามือของตนและมีทีท่าว่าจะผ่านสี่แยกนั้นไปเลยเช่นเดียวกัน นายหนึ่งคิดว่าตนเป็นรถที่ขับอยู่ทางด้านซ้ายของนายสอง นายสองต้องยอมให้รถของตนผ่านทางแยกนั้นไปก่อน ก็ขับรถผ่านทางแยกนั้นไปเลย ฝ่ายนายสองก็ขับรถผ่านทางแยกนั้นไปตามความเร็วเดิม ด้วยคิดว่าทางเดินของตนเป็นทางเอก แล้วรถทั้งสองคันก็ชนกันตรงทางแยกนั้นพอดี

ปรากฏว่าทางเดินรถของนายหนึ่งเป็นทางโท ทางเดินรถของนายสองเป็นทางเอก

ทั้งนายหนึ่ง นายสองถูกดำเนินคดีทั้งสองคนหาว่าต่างประมาท ทำให้ผู้อื่นบาดเจ็บสาหัสเพราะมีหญิงคนหนึ่งที่นั่งมาในรถของนายสองแขนหักไปข้างหนึ่ง

นายหนึ่งเถียงว่ารถแล่นมาถึงทางแยกก่อน รถของนายสองอยู่ขวามือของตน ดังนั้น นายสองต้องยอมให้รถของตนซึ่งอยู่ทางด้านซ้ายมือของนายสองผ่านไปก่อน ประการสุดท้าย นายหนึ่งเถียงว่าอย่างไรก็ดี ตนหารู้ไม่ว่าทางของตนเป็นทางโท และทางของนายสองเป็นทางเอก

นายสองเถียงประการเดียวว่า ทางของตนเป็นทางเอกและเพราะรู้ว่าเป็นทางเอกจึงขับรถผ่านทางแยกไปตามสิทธิของตน

ในที่สุดศาลเห็นว่า นักขับรถทุกคนต้องรู้กฎจราจร นายหนึ่งจะอ้างว่าไม่รู้ว่าทางของตนเป็นทางโทนั้นย่อมฟังไม่ขึ้น เพราะทุกคนต้องรู้กฎจราจรจึงได้รับอนุญาตในการขับรถบนถนนหนทางได้จริงอยู่ ถ้าถือว่าศูนย์กลางอยู่ที่ทางแยกนั้นรถของนายสองต้องอยู่ทางขวามือของนายหนึ่ง ทำให้นายหนึ่งมีสิทธิขับผ่านทางแยกไปได้ โดยนายสองต้องยอมให้รถของนายหนึ่งซึ่งอยู่ทางซ้ายมือของตนผ่านไปก่อน แต่ในกรณีนี้มีทางเอกทางโท กฎหมายยกเว้นให้รถทางเอกได้ผ่านไปก่อน นายหนึ่งจึงต้องหยุดรอให้รถของนายสองได้ผ่านทางแยกนั้นไปก่อน

แต่ก็มิใช่ว่านายสองซึ่งมีสิทธิขับผ่านไปก่อน เพราะทางของตนเป็นทางเอกแล้วจะไม่มีความผิดเสียเลย ถ้านายสองยังอยู่ในฐานะที่จะหยุดได้ทันเมื่อเห็นรถของนายหนึ่งกำลังจะขับผ่านทางแยกนั้นไปแล้ว แต่นายสองยังไม่หยุด ดังนี้ นายสองอาจประมาทด้วยก็ได้ ซึ่งการขับรถตามกฎจราจร แต่ขาดความระมัดระวังก็อาจตกเป็นฝ่ายประมาทได้

อย่างไรก็ตามคดีนี้ ศาลฟังว่านายหนึ่งไม่ยอมให้รถที่แล่นอยู่ในทางเอกผ่านไปก่อน จึงมีความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก กระทงหนึ่ง และผิดฐานประมาทตามประมวลกฎหมายอาญาอีกกระทงหนึ่ง

๒. ถ้ารถสองคันมาถึงทางร่วมทางแยกพร้อมกันและทางร่วมทางแยกนั้น มีทางเดินรถทางเอกตัดผ่านทั้งสองทางมีปัญหาว่า จะให้รถคันใดผ่านทางร่วมทางแยกนั้นไปก่อน ข้อนี้ต้องพิจารณาตามหลัก เมื่อไม่มีรถอยู่ในทางร่วมทางแยกก็ต้องให้รถที่ยู่ทางด้านซ้ายของตนผ่านไปก่อน ดังนั้นถ้ารถสองคันเกิดชนกันกลางทางแยกทางร่วม และรถทั้งสองคันนั้นขับมาจากทางเอกด้วยกัน จึงต้องพิจารณาว่าคันใดมาถึงทางแยกก่อนก็ให้คันนั้นมีสิทธิผ่านไปก่อน อีกคันเป็นฝ่ายผิดโดยไม่ต้องพิจารณาว่าคันใดอยู่ทางซ้ายหรือทางขวา แต่ถ้าได้ความว่ามาถึงพร้อมกัน คันที่อยู่ทางขวาของอีกคันหนึ่งต้องยอมให้คันทางซ้ายของตนผ่านไปก่อน มิฉะนั้นถือว่าคันที่อยู่ทางขวานั้นเป็นฝ่ายผิด อย่างไรก็ตามถ้าทางร่วมทางแยกนั้นมีสัญญาณไฟจราจรเขียว เหลือง แดงไว้แล้ว ต้องถือตามสัญญาณไฟจราจรนั้นเป็นหลัก

๓. เมื่อขับรถถึงวงเวียน วงเวียนก็ถือเป็นทางร่วมทางแยกได้เช่นเดียวกัน เพียงแต่มีเกาะกลม ๆ อยู่กลางสี่แยกเท่านั้น ดังนั้น เมื่อขับรถมาถึงวงเวียนต้องปฏิบัติตาม มาตรา ๗๓ แห่งพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ ดังนี้

(๑) ในกรณีที่วงเวียนใดได้ติดตั้งสัญญาณการจราจรหรือเครื่องหมายจราจรไว้ ผู้ขับขี่ต้องปฏิบัติตามสัญญาณการจราจร เช่น ไฟเขียว ไฟแดง หรือเครื่องหมายจราจรนั้น เช่น ขับตามลูกศรหรือหยุดรอเมื่อมีป้ายให้หยุดรอ เป็นต้น

(๒) ถ้าวงเวียนใดไม่มีสัญญาณการจราจรหรือเครื่องหมายจราจร เมื่อผู้ขับขี่ขับรถมาถึงวงเวียน ต้องให้สิทธิแก่ผู้ขับขี่ซึ่งขับรถอยู่ในวงเวียนทางด้านขวาของตนขับผ่านไปก่อน ข้อนี้แตกต่างกับในสี่แยกหรือทางร่วมทางแยกที่ต้องให้รถที่อยู่ทางซ้ายของตนผ่านไปก่อน เพราะทางเดินรถหลีกซ้ายของเราบังคับให้ต้องอ้อมวงเวียนตามเข็มนาฬิกา

(๓) แม้จะมีสัญญาณจราจรหรือเครื่องหมายจราจร แต่ถ้าพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นสมควรเพื่อความปลอดภัยหรือความสะดวกในการจราจร จะให้สัญญาณการจราจรเป็นอย่างอื่นก็ได้ เช่น หยุดรถที่แล่นมาตามถนนเข้าสู่วงเวียนไว้ก่อน ให้รถที่แล่นตามมาอีกถนนหนึ่งผ่านวงเวียนไปก่อนโดยให้อ้อมทางซ้ายและขวาของวงเวียน ทำนองเดียวกับในทางร่วมทางแยก เป็นต้น กรณีเช่นนี้ให้ผู้ขับขี่ปฏิบัติตามนั้น

๔. เมื่อขับรถออกถนนใหญ่ ผู้ขับขี่ซึ่งขับรถออกจากทางในส่วนบุคคลหรือทางเดินรถในบริเวณอาคารเพื่อจะขับรถผ่านหรือเลี้ยวสู่ทางเดินรถที่ตัดผ่านทางออกหรือหน้าอาคารนั้น ๆ ต้องหยุดรถเพื่อให้รถที่กำลังผ่านทางหรือรถที่กำลังแล่นอยู่ในทางเดินรถผ่านไปก่อน เมื่อเห็นว่าปลอดภัยแล้วจึงขับรถต่อไปได้

ฉะนั้น การขับรถผ่านทางร่วมทางแยกต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษพร้อมที่จะหยุดได้ทันทีและต้องรู้ด้วยว่าตรงทางร่วมทางแยกที่ท่านกำลังจะผ่านนั้น มีทางเอกทางโทหรือไม่ มีสัญญาณจราจรบังคับไว้อย่างไร และท่านต้องรู้ด้วยว่าตามกฎจราจรนั้นท่านต้องปฏิบัติอย่างไร เมื่อท่านรู้อย่างนี้และปฏิบัติให้ถูกต้องแล้วท่านจะปลอดภัยในการขับรถผ่านทางร่วมทางแยก

เหตุเกิดเพราะใบสั่ง

ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๔๐ ให้อำนาจเจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ว่ากล่าวตักเตือนผู้ขับขี่ หรือออกใบสั่งให้ผู้ขับขี่ไปยังสถานีตำรวจ หรือที่ทำการของเจ้าพนักงานจราจรก็ได้ หมายความว่า ตำรวจจราจรจะว่ากล่าวตักเตือนผู้กระทำผิดกฎจราจรก็ได้ หรือจะออกใบสั่งให้ผู้ขับขี่ไปยังสถานีตำรวจก็ได้แล้วแต่ตำรวจจราจรจะพิจารณาว่าอย่างใด จะเหมาะสมกับความผิดที่ได้กระทำไป เช่น ถ้าเพียงแต่จอดรถในที่ห้ามจอดอาจว่ากล่าวตักเตือนว่าอย่าจอดตรงนี้ มีป้ายห้ามจอดขอให้ไปจอดที่อื่น โดยเห็นว่าความผิดแค่นี้ยังไม่สมควรที่จะออกใบสั่ง แต่ถ้าขับรถฝ่าไฟแดงนับว่าเสี่ยงต่อความปลอดภัยของรถอื่นมาก สมควรต้องออกใบสั่งเพื่อให้ไปพบพนักงานสอบสวนจะได้เปรียบเทียบปรับเสียบ้างจะได้เข็ดหลาบ เป็นต้น

ผู้ได้รับใบสั่งดังกล่าวมีหน้าที่ต้องไปรายงานตัว ณ สถานที่ที่ระบุไว้ในใบสั่งนั้น **ภายใน ๗ วัน** นับแต่วันที่เจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ออกใบสั่งได้ล่วงพ้นไปแล้ว ๘ ชั่วโมง คือให้เวลาไปรายงานตัวตามใบสั่งภายใน ๗ วัน กับ ๘ ชั่วโมง นับแต่ออกใบสั่ง ถ้าไม่ปฏิบัติตามใบสั่งมีโทษปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท

ใบสั่งนี้คือ คำสั่งของเจ้าพนักงานตามกฎหมายจราจร ให้ผู้ฝ่าฝืนกฎจราจรกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ ให้ไปรายงานตัวตามใบสั่งนั่นเอง

ในกรณีที่เจ้าพนักงานจราจรมีคำสั่งให้ผู้กระทำผิดตามพระราชบัญญัติจราจรไปยังสถานีตำรวจถ้าหากผู้กระทำผิดไม่ไปก็ถือไม่ได้ว่าเป็นการขัดคำสั่งเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๖๘ เป็นเพียงแต่เป็นเหตุให้เจ้าพนักงานออกหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๖๖ เท่านั้น (คำพิพากษาฎีกา ๑๘๕/๒๕๐๓)

เป็นที่สังเกตว่า ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือพนักงานจราจรว่ากล่าวตักเตือนผู้ขับขี่ที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎจราจรนั้น ถ้าผู้ขับขี่ที่ถูกว่ากล่าวตักเตือนไม่ปฏิบัติตามไม่มีบทลงโทษไว้ในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ ในกรณีนี้จึงต้องเข้าใจว่าเมื่อว่ากล่าวตักเตือนแล้วไม่ฟัง เช่น บอกให้ไปจอดรถให้พ้นที่ห้ามจอด แต่ไม่ยอมปฏิบัติตามตำรวจจราจรก็ต้องออกใบสั่งให้ไปโรงพัก เพื่อจัดการดำเนินคดีต่อไป ถ้าฝ่าฝืนใบสั่งอีกทีนี้ก็เข้าบทลงโทษตามกฎหมายจราจรและกฎหมายอาญาตามที่กล่าวแล้วข้างต้น เช่น

๑. นายหนึ่งเป็นนักขับรถประเภทลูกเศรษฐีมีเงินจึงมักจะขับรถบนท้องถนนอย่างไม่เกรงใจใครคือ นึกจะแซงก็แซง นึกจะจอดก็จอดตามใจชอบ ไม่คำนึงถึงป้ายห้ามจอดในวันเกิดเหตุ นายหนึ่งขับรถฝ่าไฟแดงไปจอดหน้าปั้มน้ำมันแห่งหนึ่งซึ่งมีป้ายห้ามจอด ตำรวจจราจรเห็นเข้าก็เดินไปบอกให้ไปจอดที่อื่น นายหนึ่งยิ้มให้จราจรทีหนึ่งแล้วลงจากรถเดินทำไม่รู้ไม่ชี้ เข้าไปธุระในปั้มน้ำมันโดยไม่สนใจตำรวจจราจรนายนั้น เพราะเห็นว่ายศแค่สิบโท

พอนายหนึ่งออกมาจากปั้ม ตำรวจจราจรนายนั้นก็บอกว่าคุณขับรถฝ่าไฟแดงแล้วยังจอดในที่ห้ามจอด แสดงอาการยียวนกวนประสาทผมอีก ผมขอจับกุมไหนใบขับขี่เอามาดูด้วย

นายหนึ่งถือว่าตนใหญ่พ่อของตนคบกับตำรวจชั้นนายพลทั้งนั้น จึงคุยทับตำรวจจราจรต่าง ๆ นานาอ้างว่า จอดเดี๋ยวเดียวไม่ได้หรือไม่เห็นทำให้ใครเดือดร้อน เมื่อตำรวจจราจรยืนยันขอดูใบขับขี่นายหนึ่งว่ามี แต่วันนี้ไม่ได้พกติดตัวมา

เมื่อเห็นว่าพูดกันดี ๆ ไม่ได้ผล ตำรวจจราจรก็งัดใบสั่งออกมาเขียนระบุข้อหาแล้วฉีกปลายขั้วส่งให้นายหนึ่ง นายหนึ่งรับใบสั่งแล้วขยำทิ้งต่อหน้าตำรวจจราจร ตำรวจจราจรเลยบอกให้นายหนึ่งไปโรงพักกับตน นายหนึ่งบอกไม่ไปโว้ย พ่อกูใหญ่ ในที่สุดตำรวจจราจรต้องใช้อำนาจจับกุมตัวนายหนึ่งไปส่งพนักงานสอบสวนท้องที่ตามกฎหมาย

นายหนึ่งเลยฟ้องตำรวจจราจรนายนั้นว่า แกล้งทำให้ตนเสียเสรีภาพ ใช้อำนาจโดยมิชอบและกล่าวถ้อยคำ ดูหมิ่นตนว่าแสดงอาการยียวนกวนประสาท ทั้งที่ตนมิได้แสดงอาการเช่นนั้น

คดีนี้มีปัญหาจนถึงศาลฎีกา เพราะนายหนึ่งถือว่าตนมีเงิน จะสู้คดีถึงศาลไหนก็ได้

มีปัญหาว่า ตำรวจจราจรผู้ออกใบสั่งจะมีอำนาจจับกุมผู้กระทำผิดคนนั้นได้อีกหรือไม่ คือ ตำรวจจราจรออกใบสั่งให้นายหนึ่งแล้ว ยังมีอำนาจจับกุมนายหนึ่งไปโรงพักได้อีกหรือไม่ ศาลฎีกาเคยมีคำพิพากษาว่าได้ ดังนั้น จึงถือว่าตำรวจจราจรในคดีนี้ปฏิบัติหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว

ส่วนข้อหาที่ตำรวจจราจรกล่าวกับนายหนึ่งนั้น ศาลฎีกาว่าไม่เป็นหมิ่นประมาทหรือดูหมิ่น เป็นเพียงคำพูดที่ไม่สมควรจะกล่าวในเวลาจับกุมเท่านั้น

๒. ตามพระราชบัญญัติจราจรฉบับเก่า มาตรา ๖๔ ถ้าผู้ใดทำผิดกฎจราจร ให้ตำรวจจราจรมีอำนาจออกใบสั่งให้ไปรายงานตัวภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง ถ้าฝ่าฝืนเป็นความผิดฐานขัดใบสั่ง ต่อมาได้มีประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๕๕ (พ.ศ. ๒๕๑๔) แก้ไขใหม่ให้อำนาจเจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่จะว่ากล่าวตักเตือนก็ได้ ทำนองเดียวกับ มาตรา ๑๔๐ แห่งพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ ต่างกันตรงที่ว่า พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ ให้ว่ากล่าวตักเตือนก็ได้หรือจะออกใบสั่งก็ได้ คือ ถ้าตำรวจว่ากล่าวตักเตือนแล้วผู้ขับขี่ปฏิบัติตามก็เป็นอันเลิกแล้วกันไป ตำรวจจราจรจะออกใบสั่งให้เขารายงานตัวอีกไม่ได้ แต่ถ้าว่ากล่าวตักเตือนแล้วยังมิฟังตำรวจจราจรออกใบสั่งได้

ในช่วงต่อระหว่างกฎหมายเก่ากฎหมายใหม่ เคยมีคดีตัวอย่างเรื่องหนึ่งคือ นายหนึ่งขับรถกีดขวางการจราจรในถนนที่มีสี่เลน กฎหมายให้ขับเลนนอกหรือเลนชิดซ้าย แต่นายหนึ่งกลับขับในเลนในหรือขวาที่ทำไว้ให้รถที่ขับเร็วได้แซงไปโดยสะดวก รถคันหลังบีบแตรขอทางหรือเปิดไฟสูงไล่ขอทาง นายหนึ่งก็ขับรถหน้าตาเฉย รถคันหลังจะแซงซ้ายก็ไม่ได้เพราะมีรถช้าแล่นกันเป็นขบวนยาวเหยียด

การขับรถกีดขวางการจราจรไม่จำเป็นต้องขับรถกีดขวางทางของรถคันอื่นเท่านั้น การบรรทุกของจนล้นออกมาข้างซ้ายข้างขวา และหน้าหลังของตัวถังรถก็ถือว่าเป็นการกีดขวางการจราจรเช่นเดียวกันเพราะทำให้รถอื่นแล่นไม่สะดวก

จากตัวอย่าง ผู้ขับรถขับในเลนขวา ปรากฏว่าตำรวจจราจรเห็นเข้าเลยเป่านกหวีดพร้อมกับโบกมือให้รถของนายหนึ่งหยุดแล้วออกใบสั่งให้นายหนึ่งไปโรงพักท้องที่ โดยที่นายหนึ่งเป็นคนหัวหมอเลยไม่ยอมรับว่าตนขับรถกีดขวางการจราจร ตำรวจต้องส่งเรื่องให้อัยการฟ้องศาล ชั้นศาลนายหนึ่งก็ยังยืนกรานปฏิเสธเหมือนเดิม

ปรากฏว่านายหนึ่งทำผิดเมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๑๕ ก่อนวันที่ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๕ ใช้บังคับ ประกาศคณะปฏิวัติฉบับนี้ใช้บังคับเมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๑๕ อัยการฟ้องนายหนึ่งเมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๑๕ หลังวันใช้บังคับ ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๕๕ ซึ่งให้อำนาจเจ้าพนักงานจราจรที่จะว่ากล่าวตักเตือนผู้ขับรถกีดขวางการจราจรได้ ทนายความของนายหนึ่งได้ยกข้อกฎหมายข้อนี้ขึ้นต่อสู้ว่า เป็นกรณีกฎหมายใหม่ยกเลิกความผิดตามกฎหมายเก่า

ทนายของนายหนึ่งยังสืบพยานให้ศาลเชื่อด้วยว่า นอกจากใบสั่งแล้วตำรวจจราจรยังได้ว่ากล่าวตักเตือนนายหนึ่งด้วยว่า ต่อไปอย่าขับรถช้า ๆ ในเลนขวาทำให้กีดขวางรถอื่น ซึ่งนายหนึ่งก็รับว่าจะปฏิบัติต่อไปแล้วก็รีบเปลี่ยนเลนไปเลนซ้าย ตามคำเตือนแต่ตำรวจจราจรก็ยังเอาเรื่อง

ในที่สุดคดีถึงศาลฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่นายหนึ่งขับรถกีดขวางการจราจรเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจร มาตรา ๖๔ แต่ต่อมาได้มีประกาศของคณะปฏิบัติฉบับที่ ๕๕ ยกเลิกและใช้ความใหม่แทน โดยให้อำนาจเจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่จะว่ากล่าวตักเตือนก็ได้ ดังนี้ เมื่อจำเลยหรือนายหนึ่งได้ปฏิบัติตามคำว่ากล่าวตักเตือนของเจ้าพนักงานจราจรแล้ว เห็นได้ว่ากฎหมายไม่ประสงค์เอาโทษแก่จำเลย การ

กระทำของจำเลยซึ่งเดิมเป็นความผิดก็ไม่เป็นความผิดอีกต่อไป จำเลยพ้นจากการเป็นผู้กระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒ วรรค ๒ อำนาจฟ้องของอัยการโจทก์ ซึ่งฟ้องภายหลังที่ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าวใช้บังคับย่อมหมดสิ้นไปในตัว

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒ วรรค ๒ บัญญัติว่า ถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังการกระทำเช่นนั้นไม่เป็นความผิดต่อไป ให้ผู้ที่ได้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด และถ้าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำผิดนั้น ถ้ารับโทษอยู่ก็ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลง เป็นอันว่านายหนึ่งโชคดีไป

ฉะนั้น เมื่อท่านทำผิดกฎหมายจราจรอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว ตำรวจจราจรว่ากล่าวตักเตือนท่านอย่างใด ขอท่านได้ปฏิบัติตามเถอะแล้วท่านจะพ้นผิด ท่านจะไม่ต้องโดนใบสั่งครับ

การหยุดรถ, การควบคุมสัตว์และการแจ้งเหตุเมื่อเกิดอุบัติเหตุ

ปัจจุบันถนนหนทางมีมากมาย การใช้รถใช้ถนนต้องเพิ่มระมัดระวังกันให้มากขึ้น มิเช่นนั้นอาจเกิดอุบัติเหตุขึ้นได้ เมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้นแล้ว ความเสียหายย่อมเกิดขึ้นเป็นของธรรมดา บางครั้งเราจะพบว่ารถชนกันบนท้องถนนคนขับหนี ตำรวจต้องยึดรถไว้บ้าง รถชนวัวบนท้องถนนหาตัวเจ้าของวัวไม่ได้บ้าง เจ้าของรถเอาวัวไปเสียก็มี บางคนขับรถชนกับรถคันอื่นทั้ง ๆ ที่ตนเองไม่เป็นฝ่ายผิดแต่ต้องโดนข้อหาจนได้ บางท่านอาจคิดว่าเรื่องอย่างนี้มีด้วยหรือ เรื่องอย่างนี้เกิดขึ้นได้และเกิดมามากมายแล้ว ด้วยเหตุผู้ขับขี่รถไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือไม่รู้ว่าเมื่อเกิดเหตุอย่างนี้แล้วจะปฏิบัติอย่างไร เรื่องเหล่านี้จึงเกิดมีขึ้นได้เสมอ

การหยุดรถหรือสัตว์และแจ้งเหตุเมื่อเกิดเหตุ เป็นมาตราการบังคับให้ผู้ขับขี่รถหรือควบคุมสัตว์ เมื่อเกิดเหตุแล้วมิให้หลบหนี ทั้งเป็นการสงเคราะห์ผู้ได้รับความเสียหายจากการนั้นไปในตัว

มาตรการเดิมนั้น เมื่อขับรถเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น ผู้ขับขี่จะต้องหยุดรถ กระทำการช่วยเหลือตามสมควรและแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ใกล้เคียงทันที ทั้งนี้ไม่ว่าเหตุที่เกิดนั้นจะเป็นความผิดของผู้ขับขี่หรือไม่ก็ตาม เช่น ขับรถไปดี ๆ มีคนอยากตายกระโดดออกมาจากข้างทางให้รถทับ หรือเด็กวิ่งเล่นไล่จับกันข้างถนนไม่ทันดูรถวิ่งออกมาชนรถเป็นเหตุให้ได้รับบาดเจ็บ เหล่านี้กฎจราจรให้ผู้ขับขี่ต้องหยุดรถช่วยเหลือและแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ทันที

ความจริงมาตรการเช่นนี้ดูจะไม่ค่อยเป็นธรรมแก่ผู้ขับขี่รถยนต์มากนัก แต่กฎหมายต้องการให้ผู้ขับรถมีจิตใจเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นจึงได้กำหนดหน้าที่ไว้เช่นนี้ และมิได้ใช้เฉพาะผู้ขับขี่รถยนต์เท่านั้น แต่รวมไปถึงผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ รถจักรยาน เกวียน ล้อเลื่อน แม้แต่ผู้ขี่หรือควบคุมสัตว์ก็ต้องปฏิบัติเช่นนี้ด้วย

อย่างไรก็ดี ถ้าผู้ขับขี่หรือผู้ควบคุมสัตว์ไม่ผิดและได้กระทำตามหน้าที่ที่กฎหมายบัญญัติไว้ครบถ้วนแล้ว ก็สามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายทางแพ่งจากผู้เป็นต้นเหตุให้เกิดความ

เสียหายและทำให้เขาต้องเสียเวลาได้ตามหลักกฎหมายแพ่งทั่วไป

ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๗๘ บัญญัติไว้ว่า "ผู้ใดขับรถหรือขี่หรือควบคุมสัตว์ในทางซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นความผิดของผู้ขับขี่หรือผู้ขี่หรือควบคุมสัตว์หรือไม่ก็ตาม ต้องหยุดรถหรือสัตว์และให้ความช่วยเหลือตามสมควรและพร้อมทั้งแสดงตัวและแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ใกล้เคียงทันที กับต้องแจ้งชื่อตัวสกุลและที่อยู่ของตนและหมายเลขทะเบียนรถแก่ผู้ได้รับความเสียหายด้วย

ในกรณีที่ผู้ขับขี่หรือผู้ขี่หรือควบคุมสัตว์หลบหนีไปหรือไม่แสดงตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ สถานที่เกิดเหตุ ให้สันนิษฐานว่าเป็นผู้กระทำผิดและให้เจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดรถคันที่ผู้ขับขี่หลบหนีหรือไม่แสดงตนว่าเป็นผู้ขับขี่ จนกว่าคดีถึงที่สุดหรือได้ตัวผู้ขับขี่ ถ้าเจ้าของรถหรือผู้ครอบครองไม่แสดงตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในหกเดือนนับแต่วันเกิดเหตุ ให้ถือว่ารถนั้นเป็นทรัพย์สินซึ่งได้ใช้การกระทำผิดหรือเกี่ยวกับการกระทำผิดและให้ตกเป็นของรัฐ"

จากบทบัญญัติดังกล่าวที่ว่า "ในกรณีที่ผู้ขับขี่หรือผู้ขี่หรือควบคุมสัตว์หลบหนีไปหรือไม่แสดงตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ สถานที่เกิดเหตุ ให้สันนิษฐานว่าเป็นผู้กระทำความผิด" หมายความว่า ถ้าหนีไปก็ต้องเข้าข้อสันนิษฐานของกฎหมายว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด อย่างเช่นคดีตัวอย่างไม่แจ้งเหตุทันทีที่เกิดเหตุ

นายหนึ่งขับรถยนต์ไปตามถนน ขณะที่ขับไปนั้นเกิดเฉี่ยวกับรถจักรยานยนต์ของนายสองที่แล่นอยู่ริมถนนสายเดียวกัน ทั้งรถยนต์ของนายหนึ่งและรถจักรยานยนต์ของนายสองต่างก็ได้รับความเสียหายเล็ก ๆ น้อย ๆ คนละสองสามแผล ส่วนตัวนายสองเองล้มลงเข่าแตก ดังนี้ ถือว่าทั้งนายหนึ่งและนายสองมีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่ที่ใกล้เคียงทันที เช่น รู้ว่าป้อมยามหรือสถานีตำรวจอยู่ที่ไหนที่ใกล้ที่สุดก็แจ้งที่นั่น การแจ้งนั้นไม่จำเป็นต้องไปแจ้งด้วยตนเองจะใช้โทรศัพท์ก็ได้

นายหนึ่งเห็นว่าเรื่องนี้ตนไม่ผิด นายสองขับรถจักรยานยนต์ทางขวาแฉลบและเฉี่ยวรถยนต์ของตนเข้าเอง นายหนึ่งจึงนำนายสองไปส่งโรงพยาบาลอย่างเดียวแล้วไปบอกเมียนายสองให้ไปเอารถจักรยานยนต์ไปซ่อมกินเวลาประมาณ ๓ ชั่วโมง เมื่อเมียนายสองไปแจ้งตำรวจ ตำรวจก็มาจับนายหนึ่งไปโรงพักแจ้งข้อหาว่าขับรถประมาทเป็นเหตุให้นายสองหัวเข่าแตก นายหนึ่งปฏิเสธว่าตนไม่ผิดตำรวจเลยเพิ่มข้อหาว่าไม่แจ้งเหตุทันทีที่เกิดเหตุ นายหนึ่งเถียงว่าเมื่อตนไม่ผิดจะไปแจ้งทำไม ในที่สุดตำรวจก็สอบสวนเป็นคดีส่งเรื่องให้พนักงานอัยการฟ้องศาล

ศาลเชื่อตามที่นายหนึ่งเถียงว่าตนไม่ผิด แต่เหตุเกิดจากนายสองขับรถจักรยานยนต์ของตนแฉลบเฉี่ยวรถยนต์ของนายหนึ่งเอง แต่ข้อหาหลบหนีไม่แจ้งเหตุศาลฟังว่านายหนึ่งได้พานายสองไปส่งโรงพยาบาลแล้วยังตามไปบอกเมียนายสองอีก แสดงว่านายหนึ่งไม่จงใจหลบหนี แต่การที่นายหนึ่งไม่ไปแจ้งตำรวจที่ใกล้เคียงทันทีนั้นเป็นหน้าที่ของนายหนึ่งจะต้องปฏิบัติโดยไม่ต้องคำนึงว่าตนเองผิดหรือไม่ ดังนั้นแม้นายหนึ่งจะมิได้จงใจหลบหนี แต่ละเลย

ไม่ไปแจ้งความต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ใกล้เคียงทันที ก็มีความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก

ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ นอกจากจะบังคับให้หยุดรถหรือหยุดสัตว์แล้ว ผู้ขับขี่หรือผู้ขี่หรือผู้ควบคุมสัตว์นั้นจะต้อง (๑) ให้ความช่วยเหลือตามสมควร (๒) พร้อมทั้งแสดงตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ใกล้เคียงนั้นทันที (๓) แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ใกล้เคียงนั้นทันที และ (๔) ต้องแจ้งชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของตนและหมายเลขทะเบียนรถแก่ผู้ได้รับความเสียหายด้วย

การให้ความช่วยเหลือตามสมควรนั้น ถ้าทำให้เขาได้รับบาดเจ็บหรือตายก็ช่วยนำไปส่งโรงพยาบาลหรือโรงหมอให้เขาได้รับการรักษาพยาบาลเท่าที่พอจะทำได้ในขณะนั้น

การแสดงตัวต่อเจ้าพนักงานที่ใกล้เคียงนั้นคือ การแจ้งว่าตนชื่ออะไรอยู่ที่ไหน ทำงานอะไรเหล่านี้เป็นต้น ซึ่งจะต้องกระทำโดยทันที การแสดงตัวในบางกรณีก็กระทำได้พร้อมกับการแจ้งเหตุ และที่กฎหมายให้แสดงตัวและแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่นั้น ก็มีความมุ่งหมายว่าให้ผู้ขับขี่ที่ไปเกิดเหตุแจ้งเหตุพร้อมกับแสดงตัวของตัวเองไปพร้อมกัน เพื่อป้องกันมิให้ผู้ขับขี่ดังกล่าวไปแจ้งแต่เหตุโดยไม่แสดงตัว เพราะกลัวถูกจับ ที่ให้แจ้งชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของตนและหมายเลขทะเบียนรถแก่ผู้ได้รับความเสียหายนั้นก็เพื่อให้ผู้เสียหายสามารถติดต่อกับผู้ที่ขับรถทำให้ตนเสียหายได้สะดวกไม่ต้องเสียเวลาไปแจ้งความให้ตำรวจช่วยตามตัวในภายหลัง ความมุ่งหมายก็เพื่อความสะดวกในการติดต่อเรียกค่าเสียหายทางแพ่ง ส่วนในทางอาญานั้นตามปกติเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจะดำเนินการติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดอยู่แล้ว

การแจ้งชื่อตัวที่อยู่และหมายเลขทะเบียนรถแก่ผู้เสียหายนี้ หากไม่พบผู้เสียหายเช่นผู้เสียหายถูกรถชนบาดเจ็บสลบต้องนอนอยู่โรงพยาบาลหลายวันดังนี้ จะแจ้งให้เขาทราบในภายหลัง เมื่อเขาหายจากโรงพยาบาลแล้วก็ได้ ไม่จำเป็นต้องกระทำในทันทีเหมือนการแสดงตัวต่อเจ้าพนักงาน

ท่านผู้ขับรถทั้งหลาย เมื่อรถของท่านเกิดอุบัติเหตุชนกับรถคันอื่นบนท้องถนนก็ดี หรือท่านที่เลี้ยงวัว เลี้ยงควายข้างถนนรถชนสัตว์เลี้ยงของท่านก็ดี แม้ท่านจะไม่ผิดก็ขอให้ไปแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ใกล้ที่สุดทันที มิเช่นนั้นท่านอาจจะกลายเป็นผู้กระทำความผิดไปตามข้อสันนิษฐานของกฎหมาย หรือมิเช่นนั้นท่านก็จะมีความผิดฐานละเลยไม่แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกดังกล่าวได้

อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และแพทย์ประจำตำบล (ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗)

๑. อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

๑. **ผู้ใหญ่บ้าน** เป็นพนักงานฝ่ายปกครองในการปฏิบัติการตามหน้าที่ ต้องถือว่าเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย ดังนั้นกฎหมายจึงบัญญัติให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าของราษฎรในหมู่บ้านของตน มีอำนาจและหน้าที่ในทางปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎร **แต่มีจำกัดเฉพาะในเขตหมู่บ้านของตนเท่านั้น** ดังต่อไปนี้

(๑) มีอำนาจหน้าที่ที่จะรักษาความสงบและะความสุขสำราญ ช่วยป้องกันความทุกข์ภัยของลูกบ้านตามสมควร และที่สามารถจะทำได้ การที่กล่าวนี้ ถ้าสมควรจะต้องปรึกษาหารือ และช่วยกันกับเพื่อนผู้ใหญ่บ้านก็ดี กับกำนันก็ดีก็เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะต้องปฏิบัติให้สมควรแก่การที่จะรักษาประโยชน์และความสุขของลูกบ้าน ซึ่งได้มอบไว้ให้เป็นธุระ

(๒) ถ้าความทุกข์ร้ายเกิดกับลูกบ้านซึ่งจะต้องขอความป้องกันจากรัฐบาลและเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะนำความแจ้งต่อเจ้าพนักงานปกครองตั้งแต่กำนัน นายอำเภอ เป็นต้นโดยลำดับ

(๓) ถ้ารัฐบาลจะประกาศ หรือจะสั่งราชการใดให้ราษฎรทราบ เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะรับข้อความอันนั้นไปแจ้งแก่ลูกบ้านของตนให้ทราบ

(๔) เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะทำบัญชีสำมะโนครัวในหมู่บ้านของตนและคอยแก้ไขบัญชีนั้นให้ถูกต้องเสมอ

(๕) ถ้าผู้ใหญ่บ้านรู้เห็นเหตุการณ์แปลกประหลาดอันใดที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตน หรือในลูกบ้านของตน ซึ่งอาจจะเป็นคุณหรือโทษแก่ราชการบ้านเมืองก็ดี แก่ประชาชนในที่นั้นก็ดี ยกตัวอย่างข้างฝ่ายโทษ ดังรู้เห็นว่าผู้คนมีทรัยพ์สินของแปลกประหลาดอันน่าสงสัยว่า เป็นของที่ได้มาโดยทางโจรกรรมก็ดี หรือว่าถ้าเห็นผู้คนล้มตาย หรือมีบาดแผลอันควรสงสัยว่าจะมีผู้อื่นกระทำเอาโดยทุจริต หรือไปกระทำทุจริตต่อผู้อื่นแล้วจึงเกิดเหตุขึ้นก็ดี เหล่านี้เป็นต้น ให้รีบนำความแจ้งต่อกำนันนายตำบลของตน

(๖) ถ้ามีคนจรแปลกหน้านอกสำมะโนครัวหมู่บ้านนั้นเข้ามาอาศัย เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านจะต้องไต่ถาม ให้รู้จักตัวและรู้เห็นเหตุการณ์ที่มาอาศัย ถ้าเห็นว่าไม่ได้มาโดยสุจริตให้เอาตัวผู้นั้นส่งกำนันนายตำบลของตน

(๗) ถ้าเกิดเหตุจลาจลก็ดี ฆ่ากันตายก็ดี ตีชิงก็ดี ปล้นทรัพย์ก็ดี หรือไฟไหม้ก็ดีหรือเหตุร้ายสำคัญอย่างใด ๆ ในหมู่บ้านของตน หรือในหมู่บ้านใกล้เคียงอันสมควรจะช่วยได้ เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านจะต้องเรียกลูกบ้านของตนออกช่วยต่อสู้ติดตามจับผู้ร้ายเอาของกลางคืนหรือดับไฟหรือช่วยอย่างอื่นที่สมควรโดยเต็มกำลัง

(๘) ผู้ใหญ่บ้านเห็นลูกบ้านของตนคนใด แสดงความอาฆาตมาดร้ายแก่ผู้อื่นก็ดีหรือเป็นคนจรจัดไม่ปรากฏการทำมาหาเลี้ยงชีพ และไม่สามารถจะชี้แจงให้เห็นความบริสุทธิ์ของตนได้ก็ดี ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจที่จะเรียกลูกบ้านคนนั้นมาไต่ถามและว่ากล่าวสั่งสอน ถ้าไม่ฟังให้เอาตัวส่งกำนันจัดการตามกฎหมาย

(๙) ควบคุมดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะต้องพึงกระทำตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ

(๑๐) ฝึกหัดอบรมให้คนไทยรู้จักหน้าที่และกระทำการในเวลารบ

(๑๑) ทำการอบรมสั่งสอน หรือชี้แจ้งข้อราชการแก่ราษฎร ในการนี้ให้เรียกราษฎรมาประชุมได้ตามครั้งคราวที่สมควร

(๑๒) บำรุงและส่งเสริมการอาชีพของราษฎรในทางเกษตรกรรม พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม

(๑๓) ตรวจตราและรักษาประโยชน์ในการอาชีพของราษฎร

(๑๔) สั่งให้ราษฎรช่วยเหลือในการสาธารณประโยชน์ เพื่อบำบัดป้องกันภยันตรายซึ่งมีมาเป็นสาธารณะโดยฉุกเฉิน และให้ทำการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ราษฎรผู้ประสบสาธารณภัย

(๑๕) จัดการป้องกันโรคติดต่อ หรือโรคระบาดซึ่งเกิดขึ้น หรือจะเกิดขึ้นในหมู่บ้าน เพื่อมิให้ติดต่อลุกลามมากไป

(๑๖) จัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและต้องด้วยสุขลักษณะ

(๑๗) จัดให้มีการประชุมกรรมการหมู่บ้าน

(๑๘) ปฏิบัติการตามคำสั่งของกำนันหรือทางราชการ และรายงานเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นในหมู่บ้านให้กำนันทราบ เพื่อให้กำนันรายงานต่อคณะกรรมการอำเภอ

(๑๙) กระทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎรตามที่ทางราชการได้แนะนำ

ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่และอำนาจในการที่เกี่ยวด้วยความอาญา ดังต่อไปนี้

(๑) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตน ต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลให้ทราบ

(๒) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านที่ใกล้เคียง ต้องแจ้งความต่อผู้ใหญ่บ้านนั้นให้ทราบ

(๓) เมื่อตรวจพบของกลางที่ผู้ที่กระทำผิดกฎหมายมีอยู่ก็ดี หรือสิ่งของที่สงสัยว่าได้มาโดยการกระทำผิดกฎหมาย หรือเป็นสิ่งของสำหรับใช้ในการกระทำผิดกฎหมายก็ดีให้จับสิ่งของนั้นไว้และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล

(๔) เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกำลังกระทำผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำผิดกฎหมายก็ดี ให้จับตัวผู้นั้นไว้ และรีบนำตัวส่งต่อกำนันนายตำบล

(๕) ถ้ามีหมายหรือคำสั่งตามหน้าที่ราชการ ให้จับผู้ใดในหมู่บ้านนั้นเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะจับผู้นั้น และรีบส่งต่อกำนัน หรือกรมกองอำเภอตามสมควร

(๖) เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้นหรือให้ยึด ผู้ใหญ่บ้านต้องจัดการให้เป็นไปตามกฎหมาย

อนึ่ง การแจ้งความเหตุร้าย เช่น การกระทำผิดกฎหมายอาญานั้น เป็นข้อสำคัญมาก ผู้ใหญ่บ้านควรจะรายงานให้ปรากฏรายละเอียดเพื่อประโยชน์ในการติดตามตัวคนร้ายด้วย เป็นต้นว่า ผู้เสียหายถูกนาย ก. ปล้นทรัพย์ ก็ควรระบุในรายงานให้ชัดเจนว่า เมื่อวันที่เท่าใด เวลาใด นาย ก. กับพวกได้ปล้นทรัพย์ของใคร ได้อะไรไปบ้าง เหตุเกิดที่ไหน ทั้งนี้เพื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจจะได้ใช้เป็นหลักในการติดตามจับกุมคนร้ายและตรวจยึดทรัพย์ของกลาง ทั้งจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินคดีชั้นศาลด้วย

๑.๒ **อำนาจหน้าที่ของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน** ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ให้เป็นพนักงานฝ่ายปกครอง ดังนั้นตามปกติผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจะไม่เป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย แต่ถ้าเป็นกิจการที่ผู้ใหญ่บ้านมอบหมายภายในเขตของหมู่บ้านของตนนั้น และเป็นการมอบหมายเกี่ยวกับกิจการที่จะต้องรักษาความสงบเรียบร้อยแล้ว ทั้งได้ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายนั้น ย่อมถือว่ามีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายได้

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่ายด้วยกัน คือ

๑. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง

๒. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ

๑.๒.๑ **ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้**

(๑) ช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติกิจการตามอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านเท่าที่ได้รับมอบหมายจากผู้ใหญ่บ้านให้กระทำ

(๒) เสนอข้อแนะนำและให้คำปรึกษาต่อผู้ใหญ่บ้านในกิจการที่ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่

๑.๒.๒. **ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้**

(๑) ตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน

(๒) ถ้ารู้เห็นหรือทราบว่าเหตุการณ์อันใดเกิดขึ้น หรือจะเกิดขึ้นในหมู่บ้านเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ให้นำความแจ้งต่อผู้ใหญ่บ้าน

ถ้าเหตุการณ์ตามวรรคหนึ่งเกิดขึ้นหรือจะเกิดขึ้นในหมู่บ้านใกล้เคียง ให้นำความแจ้งต่อผู้ใหญ่บ้านท้องที่นั้น และรายงานให้ผู้ใหญ่บ้านของตนทราบ

(๓) ถ้ามีคนจรเข้ามาในหมู่บ้านและสงสัยว่าไม่ได้มาโดยสุจริต ให้นำตัวส่งผู้ใหญ่บ้าน

(๔) เมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ต้องระงับเหตุ ปราบปราม ติดตามจับผู้ร้ายโดยเต็มกำลัง

(๕) เมื่อตรวจพบหรือตามจับได้สิ่งของใดที่มีไว้เป็นความผิด หรือได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด ให้รีบนำส่งผู้ใหญ่บ้าน

(๖) เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ใดได้กระทำความผิด และกำลังจะหลบหนี ให้ควบคุมตัวส่งผู้ใหญ่บ้าน

(๗) ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่บ้านซึ่งสั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย

๒. อำนาจหน้าที่ของกำนัน

กำนันเป็นพนักงานฝ่ายปกครองมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย ดังนั้นในการปฏิบัติการตามหน้าที่ กำนันจึงเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย ซึ่งกฎหมายให้ความคุ้มครองและควบคุมเป็นพิเศษ อย่างไรก็ตามกำนันคงปฏิบัติการตามหน้าที่ได้เฉพาะภายในเขตตำบลของตนเท่านั้น หาได้ปฏิบัติการตามหน้าที่นอกเขตตำบลไม่ นอกจากจะมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจใช้โดยเฉพาะ

นอกจากนี้กำนันยังมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) บรรดาการที่จะตรวจตรารักษาความปกติเรียบร้อยในตำบล คือ การที่จะว่ากล่าวราษฎรในตำบลนั้น ให้ประพฤติตามพระราชกำหนดกฎหมายก็ดี หรือการที่จะป้องกันภยันตราย และรักษาความสุขสำราญของราษฎรในตำบลนั้นก็ดี หรือการที่จะรับกิจสุขทุกข์ของราษฎร ในตำบลนั้นขึ้นร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการเมือง กรมการอำเภอ และจะรับข้อราชการมาประกาศแก่ราษฎรในตำบลนั้นก็ดี หรือที่จะจัดการตามพระราชกำหนดกฎหมาย เช่น การตรวจและนำเก็บภาษีอากรในตำบลนั้นก็ดี การทั้งนี้อยู่ในหน้าที่ของกำนันผู้เป็นนายตำบล ผู้ใหญ่บ้านทั้งปวงในตำบลนั้น และแพทย์ประจำตำบลจะต้องช่วยกันเอาเป็นธุระจัดการให้เรียบร้อยได้ตามสมควรแก่หน้าที่

(๒) นอกจากอำนาจหน้าที่ที่กล่าวโดยเฉพาะ ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกำนัน ให้กำนันมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านด้วย

(๓) กำนันมีหน้าที่และอำนาจในการที่เกี่ยวด้วยความอาญา ดังต่อไปนี้ คือ

๑) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในตำบลของตน ต้องแจ้งความต่อกรมการอำเภอให้ทราบ การแจ้งเหตุร้ายของกำนันก็เช่นเดียวกันจะต้องรายงานให้ปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับ วัน เวลา สถานที่เกิดเหตุ ผู้เสียหาย บุคคลผู้กระทำผิดเท่าที่จะทราบได้ ตลอดจนควรจดหมายเหตุอะไรบ้างที่จะเป็นประโยชน์แก่การสืบสวนและสอบสวนหาตัวคนร้ายมาลงโทษ

๒) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในตำบลที่ใกล้เคียง ต้องแจ้งความต่อกำนันในตำบลนั้นให้ทราบ

๓) เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกำลังกระทำผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำผิดกฎหมายก็ดี ให้จับผู้นั้นไว้และรีบนำส่งต่อกรมการอำเภอ

๔) ถ้ามีหมาย หรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการให้จับผู้ใดในตำบลนั้นเป็นหน้าที่ของกำนันที่จะจับผู้นั้น แล้วรีบส่งกรมการอำเภอตามสมควร

๕) เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้น หรือให้ยึด กำนันต้องจัดการให้เป็นไปตามกฎหมาย

๖) ถ้ามีผู้มาขออายัดตัวคนหรือสิ่งของก็ดี หรือผู้ต้องโจรกรรมจะทำกฎหมายตราสิน (ผู้เสียหายจะแจ้งความ) หรือมีผู้จะขอทำชันสูตรบาดแผลก็ดี ทั้งนี้ให้กำนันสืบสวนฟังข้อความแล้วรีบนำตัวผู้ขอและผู้ต้องอายัด และทรัพย์สิ่งของบรรดาที่จะนำไปด้วยนั้นไปยังกรมการอำเภอ ถ้าสิ่งของอย่างใดจะพาไม่ได้ ก็ให้กำนันชันสูตรให้ผู้รู้เห็น แล้วนำความไปแจ้งต่อกรมการอำเภอในขณะนั้น

(๔) ถ้ากำนันรู้เห็นเหตุทุกข์ร้อนของราษฎร หรือการแปลกประหลาดเกิดขึ้นในตำบลต้องรีบรายงานต่อกรมการอำเภอให้ทราบ

(๕) ถ้าเกิดจลาจลก็ดี ฆ่ากันตายก็ดี ชิงทรัพย์ก็ดี ปล้นทรัพย์ก็ดี ไฟไหม้ก็ดี หรือเหตุร้ายสำคัญอย่างใด ๆ ในตำบลของตน หรือในตำบลที่ใกล้เคียงอันสมควรจะช่วยได้ก็ดี หรือมีผู้ร้ายแต่ที่อื่น ๆ มามั่วสุมในตำบลนั้นก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าลูกบ้านในตำบลนั้น บางคนจะเกี่ยวข้องเป็นโจรผู้ร้ายก็ดี เป็นหน้าที่ของกำนันจะต้องเรียกผู้ใหญ่บ้านและลูกบ้านในตำบลออกช่วยต่อสู้ติดตามจับผู้ร้ายหรือติดตามเอาของกลางคืน หรือดับไฟ หรือช่วยอย่างอื่นตามควรแก่การโดยเต็มกำลัง

(๖) ให้กำนันดูแลคนเดินทาง ซึ่งไม่มีเหตุควรสงสัยว่าจะเป็นผู้ร้ายให้ได้มีที่พักตามควร

(๗) ถ้าผู้เดินทางด้วยราชการจะต้องการคนนำทาง หรือขาดแคลนพาหนะสะเบียงอาหารลงในระหว่างทาง และจะร้องขอต่อกำนันให้ช่วยสงเคราะห์ กำนันต้องช่วยจัดหาให้ตามที่จะทำได้ถ้าหากว่าการที่จะช่วยเหลือนั้นจะต้องออกราคาค่าจ้างเพียงใด ให้กำนันเรียกเอาแก่ผู้เดินทางนั้น

(๘) กำนันต้องตรวจจัดการรักษาสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์อันอยู่ในตำบลนั้น เช่น สระน้ำ ศาลาอาศัย ที่เลี้ยงปศุสัตว์ เป็นต้น

(๙) กำนันต้องรักษาบัญชีสำมะโนครัวและทะเบียนบัญชีของรัฐบาลในตำบลนั้น และคอยแก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้องตรงกับบัญชีของผู้ใหญ่บ้าน

(๑๐) กำนันต้องทำบัญชีสิ่งของ ซึ่งต้องภาษีอากรในแขวงนั้นยื่นต่อกรมการอำเภอและนำราษฎรไปเสียภาษีอากรตามพระราชบัญญัติภาษีอากร

(๑๑) กำนันกระทำการตามหน้าที่จะเรียกผู้ใดมาหาหรือช่วยก็ได้

๓. อำนาจหน้าที่ของแพทย์ประจำตำบล

แพทย์ประจำตำบลนี้มีได้ตำบลละ ๑ คน แต่งตั้งขึ้นโดยผู้ว่าราชการจังหวัด โดยเลือกจากผู้มีความรู้ในวิชาการแพทย์ ซึ่งมีสัญชาติไทยและมีถิ่นที่อยู่ในตำบลนั้น

แพทย์ประจำตำบลมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) ช่วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้านคิดอ่านและจัดการรักษาความสงบเรียบร้อยในตำบล

(๒) ที่จะคอยสังเกตตรวจตราความไข้เจ็บที่เกิดขึ้นแก่ราษฎรในตำบลนั้นและตำบลที่ใกล้เคียง ถ้าเกิดโรคภัยร้ายแรง เช่น อหิวาตกโรคก็ดี กาฬโรคก็ดี ไข้ทรพิษก็ดี ต้องคิดป้องกันด้วยแนะนำกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้สั่งราษฎรให้จัดการป้องกันโรค เช่น ทำความสะอาด เป็นต้น และแพทย์ประจำตำบลต้องเที่ยวตรวจตราชี้แจงแก่ราษฎรด้วย

(๓) การป้องกันโรคภัยในตำบลนั้น เช่น ปลูกทรพิษ ป้องกันไข้ทรพิษก็ดี ที่จะมียาแก้โรคไว้สำหรับตำบลก็ดี ดูแลอย่าให้ตำบลนั้นมีสิ่งโสโครกอันเป็นเชื้อโรคก็ดี การเหล่านี้อยู่ในหน้าที่แพทย์ประจำตำบล ๆ จะต้องคิดอ่านกับแพทย์ประจำเมืองและกำนันผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นให้สำเร็จตลอดไป

(๔) ถ้าโรคภัยร้ายกาจ เช่น อหิวาตกโรค กาฬโรค ไข้ทรพิษ โรคระบาดปศุสัตว์เกิดขึ้นในตำบลนั้น แพทย์ประจำตำบลต้องรีบรายงานไปยังกรมการอำเภอให้ทราบโดยทันทีและต่อไปเนื่อง ๆ จนกว่าจะสงบโรค

(๕) นอกจากนี้แพทย์ประจำตำบลยังมีอำนาจหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพอีกด้วย กล่าวคือ ในกรณีที่มีการตายโดยผิดธรรมชาติหรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน จะต้องมีการชันสูตรพลิกศพ โดยให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่กับสาธารณสุขจังหวัด หรือแพทย์ประจำสถานีอนามัย หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาลเป็นผู้ชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว และให้ทำบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรนั้นไว้ ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่มี หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำตำบลทำการชันสูตรพลิกศพแทน

ซึ่งในทางปฏิบัติมีคดีอาญาหลายคดีที่ต้องใช้แพทย์ประจำตำบลทำการชันสูตรพลิกศพ แต่ต้องให้พนักงานสอบสวนบันทึกในรายงานชันสูตรพลิกศพว่า แพทย์หรือเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้นนั้นไม่มีหรืออาจปฏิบัติหน้าที่ได้ไว้ให้ชัดเจนด้วย

เมื่อกล่าวถึงการชันสูตรพลิกศพนั้น มีข้อที่แพทย์ประจำตำบลต้องระมัดระวัง คือ

๑) การทำรายงานถึงสภาพของศพ หรือส่วนของศพตามที่พบเห็น หรือตามที่ปรากฏจากการตรวจพร้อมทั้งความเห็นในเรื่องนั้น จะต้องรายงานตามความเป็นจริงที่พบเห็น ถ้าศพมีบาดแผลจะต้องจดแจ้งรายละเอียดของบาดแผลไว้ และถ้าเป็นแผลถูกอาวุธ ซึ่งสามารถระบุอาวุธได้ก็จะต้องระบุ เช่น เป็นแผลถูกยิงด้วยอาวุธปืน เป็นต้น ในกรณีที่ผู้ตายถูกยิงด้วยอาวุธปืน ถ้ามีเขม่าดินปืนติดอยู่ที่แผล ก็ควรจะต้องระบุไว้ด้วย เหตุที่ให้ระบุเขม่าดินปืนไว้ ก็เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีซึ่งอาจจะทำให้น้ำหนักของพยานอื่น ๆ มั่นคงน่ารับฟัง

๒) แสดงเหตุที่ตายเท่าที่จะทำได้ เช่น ตายเพราะกระสุนปืนตัดขั้นหัวใจ เป็นต้น

๓) ลงวัน เดือน ปีและลายมือชื่อไว้ในรายงาน

โดยปกติ พนักงานสอบสวนจะมีแบบฟอร์มรายงานการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งกรมตำรวจได้จัดพิมพ์ไว้ แบบฟอร์มนี้ด้านหน้าพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้กรอก ส่วนด้านหลังเกี่ยวกับสภาพศพและเหตุที่ตายเป็นหน้าที่ของแพทย์ผู้ชันสูตรพลิกศพจะต้องกรอก และลงลายมือพร้อมกับวัน เดือน ปีที่ชันสูตรพลิกศพ

คดีฆาตกรรมหรือคดีที่ตายโดยประมาท ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมักจะถูกอ้างเป็นพยาน เพราะฉะนั้นผู้ทำการชันสูตรพลิกศพควรจะขอสำเนารายงานชันสูตรพลิกศพจากพนักงานสอบสวนไว้เพื่อใช้ทบทวนความจำในการเบิกความเป็นพยานต่อศาล

อำนาจหน้าที่ของกำนัน และผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายอื่น

กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายป่าไม้ด้วย โดยมีหน้าที่ดูแลรักษาปราบปรามและจับกุมผู้กระทำผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔ และตามพระราชบัญญัติป่าสงวน พ.ศ. ๒๕๐๗ ภายในเขตท้องที่ของตนด้วย

พิมพ์ที่ บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด
๓๕๕/๒๑ ถนนจรัญสนิทวงศ์ บางอ้อ บางกอกน้อย กทม. ๑๐๗๐๐
โทร. ๔๓๓-๒๒๖๓, ๔๓๓-๔๕๓๕

ต้นฉบับไม่มีหน้านี้

ต้นฉบับไม่มีหน้านี้

กำหนดส่ง

11557

KC
32
อ569ร
2534

สำนักงานอัยการสูงสุด.
รวมกฎหมายที่ประชาชนควรรู้.

"จะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นจากความรับผิดไม่ได้"

มีปัญหาทางกฎหมาย

ปรึกษา...สคช.

สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย
แก่ประชาชน (สคช.) สำนักงานอัยการสูงสุด
โทร. ๒๒๓-๒๙๔๔, ๒๒๒-๘๑๒๑ ต่อ ๒๙๕

หรือ
ที่ทำการอัยการจังหวัดทั่วราชอาณาจักร